

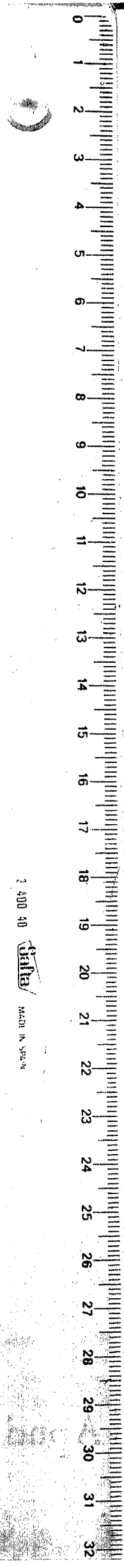
(2)

DIVI
THOMAE AQUINATIS
DOCTORIS ANGELICI
QUESTIONES QVODLIBETALES
DVODECIM.

Quarum materias & Articulos, Index sequens ostendit:

ROMÆ MDLXX.

2 400 40
Göttingen
MADE IN GERMANY

(2)

D I V I
T H O M A E A Q V I N A T I S
D O C T O R I S A N G E L I C I
Q V A E S T I O N E S Q V O D L I B E T A L E S
D V O D E C I M .

Quarum materias & Articulos, Index sequens ostendit:

R O M A E M D L X X .

I N D E X
 QVAESTIONVM QVODLIBETALIVM
 SIVE DE PLACITIS S. THOMAE.

QVODLIBET I.

Continet Quaestiones X.

Articulos vero XXII.

Quaestiones Quolibeti I.

- 1 De beato Benedicto.
- 2 De humana natura in Christo.
- 3 De Angeli loco & motu.
- 4 De bono naturae & gratiae in homine.
- 5 De his quae pertinent ad bonum gratiae.
- 6 De Confessione.
- 7 De his quae pertinent ad clericos.
- 8 De his quae pertinent ad religiosos.
- 9 De pertinentibus ad culpam.
- 10 De bono gloriae.

Articuli Quodlibeti I.

- 1 Vtrum beatus Benedictus viderit diuinam essentiam.
- 2 Vtrum in Christo sint duae filiationes.
- 3 Vtrum Christus in cruce mortuus fuerit.
- 4 Vtrum Angelus sit in loco per operationem tantum.
- 5 Vtrum Angelus possit moueri de extremo ad extremum non transiendo per medium.
- 6 Vtrum formae praecedentes, corrumpantur per aduentum Animae.
- 7 Vtrum homo absque gratia, per solam naturalem arbitrij libertatem possit se ad gratiam preparare.
- 8 Vtrum primus homo in statu innocentiae non dilexerit Deum super omnia.
- 9 Vtrum contritus debeat magis velle esse in inferno, quam peccare.
- 10 Vtrum sufficiat confiteri scripto.
- 11 Vtrum confessio differri possit vsque ad quadragesimam.
- 12 Vtrum Sacerdos Parochialis teneatur credere suo subdito, dicenti sibi, alteri se confessum.
- 13 Vtrum habens duas Ecclesias, teneatur vtriusque officij dicere.
- 14 Vtrum vacans salutem animarum, peccet, si circa studium tempus occupat.
- 15 Vtrum Religiosus teneatur reuelare praelato suo praecipienti secretum suae fidei commissum.
- 16 Vtrum subditus debeat Praelato praecipienti, reuelare culpam oculam alterius fratris.
- 17 Vtrum peccatum sit aliqua natura.
- 18 Vtrum periurium sit grauius peccatum quam homicidium.
- 19 Vtrum faciens contra constitutionem Papae per ignorantiam, non peccet.
- 20 Vtrum Monachus peccet mortaliter comedendo carnes.
- 21 Vtrum corpus gloriosum possit esse cum alio corpore in eodem loco.
- 22 Vtrum aliquo modo corpus gloriosum possit esse simul in eodem loco cum alio tempore.

QVODLIBET II.

Continet Quaestiones VIII.

Articulos vero XVI.

Quaestiones Quolibeti II.

- 1 De Christo mortuo & eius passione.
- 2 De Angeli compositione.
- 3 De tempore motus ipsorum Angelorum.
- 4 De homine quantum ad virtutes & vitia.
- 5 De virtutibus circa res humanas.
- 6 De peccatis.
- 7 De pena peccati.
- 8 De remissione peccatorum.

Articuli Quodlibeti II.

- 1 Vtrum Christus in triduo fuerit idem homo.
- 2 Vtrum alia passio Christi sine morte, sufficeret ad redemptionem humani generis.
- 3 Vtrum Angelus componatur ex essentia & esse.
- 4 Vtrum in Angelis sit idem suppositum & natura.
- 5 Vtrum tempus mouens creaturam spiritualem, & mensurans temporalent sit idem.
- 6 Vtrum homines credere debuissent Christo, non facienti visibilia miracula.
- 7 Vtrum pueri Iudaeorum sine baptizandi inuitis parentibus.
- 8 Vtrum propter consuetudinem aliqui deobligentur a iure reddendi decimas.
- 9 Vtrum filius teneatur obedire parentibus carnalibus quantum ad omnia.
- 10 Vtrum venditor teneatur dicere vitium rei venditae, emprotri.
- 11 Vtrum appetere praelationem sit peccatum.
- 12 Vtrum sit peccatum praedicatori habere oculum ad res temporalia.
- 13 Vtrum anima separata possit pati ab igne corporeo.
- 14 Vtrum aequali poena puniendi in purgatorio, vnus citius possit liberari quam alius.
- 15 Vtrum peccatum in Spiritum sanctum sit irremissibile.
- 16 Vtrum Cruce signatus moriens ante susceptum iter, habeat plenariam indulgentiam peccatorum.

QVODLIBET III.

Continet Quaestiones XIII.

Et Articulos XXI.

Quaestiones Quodlibeti III.

- 1 De potentia Dei.
- 2 De Deo quantum ad naturam assumptam.
- 3 De Angelis quomodo se habeant erga animas.
- 4 De hominibus quo ad diversos status.
- 5 De pertinentibus ad Religiosos.
- 6 De his quae competunt in Religione existentibus.
- 7 De pertinentibus ad laicos.
- 8 De his quae pertinent communiter ad omnes homines.
- 9 De Anima quantum ad eius cognitionem.
- 10 De Anima quantum ad poenam.
- 11 De homine quantum ad corporis sexum.
- 12 De actibus, communibus omnibus hominibus.
- 13 De Penitentia.
- 14 De creatura pure corporali.

Articuli Quodlibeti III.

- 1 Vtrum Deus possit facere, quod materia sit sine forma.
- 2 Vtrum Deus possit facere idem corpus localiter esse simul in duobus locis.
- 3 Vtrum Anima Christi possit scire infinita.
- 4 Vtrum oculus Christi post mortem fuerit oculus aequiuoce.
- 5 Vtrum Christus post resurrectionem vere comedit cibum sibi incorporando.
- 6 Vtrum Angelus sit aliquo modo causa animae rationalis.
- 7 Vtrum Angelus insuat in animam humanam.
- 8 Vtrum Diabolus inhabitet hominem mortaliter peccantem.
- 9 Vtrum liceat alicui petere licentiam pro se docendi in Theologia.
- 10 Vtrum Discipuli sequentes diuersas opiniones Magistrorum excusentur a peccato erroris.
- 11 Vtrum liceat inducere iuuenes ad religionem, voto, vel iuramento.
- 12 Vtrum qui obligati sunt voto, vel iuramento ad intrandum religionem non teneantur intrare.
- 13 Vtrum qui in saeculo sunt peccatores sint ad religionem attrahendi.
- 14 Vtrum quis absque peccato possit aliquem iuramento attrahere, quod religionem non intret.

I N D E X

- 15 Vtrum Religiosi qui nihil habent in proprio vel communi, possint elemosinam facere.
16 Vtrum Religiosus possit egredi claustrum absque licentia sui prelati, vt patri subueniat in necessitate existenti.
17 Vtrum Præbyteri Parochiales sine maioris perfectionis quam Religiosi.
18 Vtrum mulier post votum continentie emissum in facie Ecclesie si nupserit, possit absque peccato viro carnaliter comisceri.
19 Vtrum quis reddere teneatur quod ex vira lucratu est.
20 Vtrum Anima sit composita ex materia & forma.
21 Vtrum Anima separata cognoscat aliam animam separata.
22 Vtrum liceat requirere ab aliquo moriente vt statum suum post mortem reuelat.
23 Vtrum Anima separata possit pati ab igne corporeo.
24 Vtrum damnati gaudeant de penis inimicorum.
25 Vtrum Adam non peccante, tot fuissent nati mares, quot feminae.
26 Vtrum conscientia errare possit.
27 Vtrum conscientia liget ad peccatum.
28 Vtrum satisfactio iniuncta a sacerdote sit sacramentalis.
29 Vtrum ei qui omisit dicere diuinum officium sit iniungendum vt iterato dicat.
30 Vtrum arcus caelestis sit signum non futuri diluuij.
31 Vtrum mundum non esse æternum possit demonstrari.

QVOLIBET IIIII.

Continet Quæstiones XII.

Articulos vero XXIIII.

Quæstiones Quodlibeti IIIII.

- 1 De rebus diuinis & humanis.
2 De pertinentibus ad potentiam Dei.
3 De his ad quæ diuina potentia se extendere potest.
4 De pertinentibus ad personam filij Dei.
5 De Christo in cruce & in sepulchro posito.
6 De gratia & sacramentis, & actibus humanis.
7 De sacramentis gratie.
8 De actibus pertinentibus ad prælatos.
9 De actibus pertinentibus ad omnes homines.
10 De pertinentibus ad vim appetitiuum.
11 De actibus malis & primis motibus.
12 De Pueris recipiendis ad religionem.

Articuli Quodlibeti IIIII.

- 1 Vtrum in Deo sint plures idæ.
2 Vtrum in Deo sit virtus.
3 Vtrum aquæ sint super caelos.
4 Vtrum Deus possit aliquid in nihilum redigere.
5 Vtrum Deus reparare possit idem numero quod in nihilum est redactum.
6 Vtrum Pater eodem verbo dicat se & creaturam.
7 Vtrum Filius distinguatur filiatione a Spiritu sancto.
8 Vtrum corpus Christi in cruce, & in sepulchro sit vnum numero.
9 Vtrum Deus semper faciat nouam gratiam.
10 Vtrum per absolutionem sacerdotis, culpa remittatur.
11 Vtrum vir possit accipere crucem vxore nolente, si de eius incontinentia timeatur.
12 Vtrum subditus teneatur reuelare prælato præcipienti crimen occultum fratris.
13 Vtrum Papa possit dispensare super bigamia.
14 Vtrum debeant vitari illi excommunicati, de quorum excommunicatione est apud peritos diuersa sententia.
15 Vtrum Prælati possint committere curam Ecclesie suæ consanguineo idoneo.
16 Vtrum homo sine peccato possit appetere scire scientias magicas.
17 Vtrum enuntiabile semel verum, sit semper verum.
18 Vtrum determinationes Theologicæ debeant fieri, auctoritate vel ratione.
19 Vtrum aliquis absque perfecta charitate se possit martyrio offerre.

- 20 Vtrum pati martyrium propter Christum sit in præcepto.
21 Vtrum primi motus semper sint peccata.
22 Vtrum primi motus in infidelibus sint peccata mortalia.
23 Vtrum pueri non exercitati in præceptis, debeant recipi in religione.
24 Vtrum consilia ordinentur ad præcepta.

QVODLIBET V.

Continet Quæstiones XIII.

Articulos vero XXVIII.

Quæstiones Quodlibeti V.

- 1 De scientia Dei.
2 De potentia Dei.
3 De Deo quantum ad naturam assumptam.
4 De Angelo quo ad æuum.
5 De hominibus quo ad diuersa.
6 De hominibus quo ad sacramenta.
7 De sacramento penitentie.
8 De Matrimonio.
9 De Virtutibus.
10 De Præceptis.
11 De pertinentibus ad quosdam hominum status.
12 De Doctribus.
13 De Religiosis.

Articuli Quodlibeti V.

- 1 Vtrum Deus sciat primum instans in quo potuit mundum creare.
2 Vtrum præciti a Deo possint promereri.
3 Vtrum Deus possit virginem reparare post ruinam.
4 Vtrum hæc sit falsa; Deus potest peccare si vult.
5 Vtrum rotas sanguis Christi qui in passione eius est; effusus, ad corpus eius in resurrectione redierit.
6 Vtrum Christus maius dilectionis signum ostendit tradendo corpus suum in cibum, quam patiendo pro nobis.
7 Vtrum Lucifer sit subiectum æui.
8 Vtrum si Adam non peccasset, iidem numero homines saluarentur qui nunc saluantur.
9 Vtrum verbum cordis sit species intelligibilis.
10 Vtrum ea quæ sunt ex timore sint voluntaria.
11 Vtrum forma panis in sacramento Eucharistie annihilatur.
12 Vtrum Sacerdos debeat dare hostiam non consecratam peccatori occulto, hoc petenti.
13 Vtrum Prælati possint subditum suum ab administratione remouere.
14 Vtrum melius moriatur cruce signatus, qui moritur in via eundi ultra mare, quam qui moritur redeundo.
15 Vtrum ille qui cognouit carnaliter quam sponderat, possit habere vxorem illam cum qua postea contrahit per verba de præsentibus.
16 Vtrum mulier accusata de adulterio occulto, teneatur suum peccatum in iudicio confiteri.
17 Vtrum ille qui pecuniam accepit mutuo vt redimeret se a latronibus, teneatur eam restituere.
18 Vtrum homo possit peccare nimis, ieiunando, vel vigilando.
19 Vtrum præcepta ordine naturæ præcedant consilia.
20 Vtrum peccata contra præcepta primæ tabulæ, sint grauiora peccatis quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ.
21 Vtrum Beatus Matheus fuerit vocatus statim de theloneo ad statum Apostolatus & perfectionis.
22 Vtrum melius faciat qui consentit electioni Canonice de se factæ, quam qui eam recusat.
23 Vtrum Prælati qui dat beneficium alicui suo consanguineo vt exaltetur, simoniam committat.
24 Vtrum ille qui semper propter inanem gloriam docuit, per penitentiam aureolam recuperet.
25 Vtrum si per doctrinam alicuius, aliqui retrahuntur a meliori bono, ille teneatur suam doctrinam reuocare.
26 Vtrum religiosi debeant tolerare suos impugnatores.
27 Vtrum qui iurauit se non intraturum religionem, possit licite intrare.

QVOLIBETORVM.

- 28 Vtrum liceat clerico qui tenetur ad horas canonicas, dicere matutinas sequentis diei de sero.

QVOLIBET VI.

Continet Quæstiones XI.

Articulos vero XXI.

Quæstiones Quodlibeti, VI.

- 1 De vnitrate diuinæ essentia.
2 De Angelis quoad actionem & locum.
3 De his quæ pertinent ad hominem.
4 De virtutibus.
5 De actibus lætie siue religionis.
6 De actibus charitatis.
7 De elemosina.
8 De elemosinis quæ sunt pro mortuis.
9 De peccatis.
10 De corpore hominis.
11 De creatura pure corporali.

ARTICVLI QVOLIBETI VI.

- 1 Vtrum vnitrate essentia ponat in numerum, eam vnitrate personæ.
2 Vtrum quicquid agit Angelus agat per imperium volūtatis.
3 Vtrum Angelus possit esse in conuexo celi empirei.
4 Vtrum puer in deserto natus possit absque baptismo saluari in fide parentum.
5 Vtrum possit esse matrimonium inter christianum & iudeum baptizatam ab eo.
6 Vtrum certitudo adhesionis in hæretico, vel malo catholico sit actus fidei virtutis.
7 Vtrum liceat celebrare conceptionem domine nostre.
8 Vtrum clericus beneficiatus teneatur in scholis existens dicere officium mortuorum.
9 Vtrum Episcopus peccet dans beneficium bono si prætermittat meliorem.
10 Vtrum pauper teneatur decimas soluere diuiti sacerdoti.
11 Vtrum magis sit meritum obedire prælato, quam facere aliquid ad dictum fratris.
12 Vtrum clerici peccent mortaliter si ea quæ eis superfluum in elemosinas non largiantur.
13 Vtrum mortuus aliquid detrimentum sentiat ex hoc quod elemosinas quas mandauit dari retardantur.
14 Vtrum exequutor debeat tardare distributionem elemosinarum ad hoc quod res defuncti melius vendantur.
15 Vtrum ille qui est baptizatus transmittat peccatum originale in prolem.
16 Vtrum in peccato actuali prius sit auersio quam conuersio.
17 Vtrum maius peccatum sit cum aliquis mentitur factis, quam cum aliquis mentitur verbo.
18 Vtrum aliquis possit esse naturaliter vel miraculose simul virgo & pater.
19 Vtrum cælum empireum habeat influentiam super alia corpora.

QVOLIBET VII.

Continet Quæstiones VII.

Articulos vero XVIIII.

Quæstiones Quodlibeti. I.

- 1 De pertinentibus ad substantias spirituales.
2 De fruitione anime Christi.
3 De pluralitate in substantiis spiritualibus.
4 De sacramento altaris.
5 De corporibus damnatorum.
6 De sensibus sacra scriptura.
7 De opere manuali.

ARTICVLI QVOLIBETI VII.

- 1 Vtrum aliquis intellectus creatus possit diuinam essentiam immediate videre.
2 Vtrum intellectus creatus possit simul plura intelligere.
3 Vtrum intellectus angelicus possit cognoscere singularia.
4 Vtrum, notitia quæ ab Augustino dicitur proles mentis, sit in

- mente, sicut accidens in subiecto.
5 Vtrum fuerit fruitio anime Christi in passione.
6 Vtrum immensitas diuina excludat pluralitatem.
7 Vtrum in Angelis sit compositio accidentis & subiecti.
8 Vtrum possit totum corpus Christi sub speciebus panis contineri.
9 Vtrum in eodem instanti sub speciebus illis sit substantia panis, & corpus Christi.
10 Vtrum deus possit facere quod albedo, aut aliqua qualitas corporalis, sit sine quantitate.
11 Vtrum corpora damnatorum erunt incorruptibilia.
12 Vtrum corpora damnatorum resurgant sine deformitatibus.
13 Vtrum corpora damnatorum vniuentur vermibus & flatu corporalibus.
14 Vtrum in eisdem verbis ipsius sacra scriptura lateant plures sensus.
15 Vtrum debeant distingui quatuor sensus sacra scriptura.
16 Vtrum in alijs scripturis prædicti sensus distingui debeant.
17 Vtrum operari manibus sit in præcepto.
18 Vtrum illi qui spiritualibus operibus vacant, excusentur a labore manuum.

QVOLIBET VIII.

Continet Quæstiones IX.

Articulos vero XX.

Quæstiones Quodlibeti. VIII.

- 1 De pertinentibus ad naturam.
2 De pertinentibus ad naturam creatam.
3 De pertinentibus ad corpus humanum.
4 De pertinentibus ad culpam vel gratiam.
5 De pertinentibus ad gratiam quantum ad omnes.
6 De his quæ pertinent ad culpam.
7 De his quæ pertinent ad penam & gloriam.
8 De pena corporali damnatorum.
9 De gloria Beatorum.

ARTICVLI QVOLIBETI VIII.

- 1 Vtrum senarius numerus sit creator vel creatura.
2 Vtrum Ideæ quæ sunt in mente diuina, per prius respiciant res quantum ad naturam singularem, quam quantum ad naturam speciei.
3 Vtrum anima accipiat species a rebus quæ sunt extra eam.
4 Vtrum habens charitatem, eam cognoscat per speciem.
5 Vtrum alimentum conuertatur in veritatem humanæ naturæ.
6 Vtrum necesse sit semper eligere meliorem.
7 Vtrum malis prælatis sit exhibendus honor.
8 Vtrum oratio plus valeat pro se facta quam pro alio.
9 Vtrum suffragia magis prosint pauperi magis digno, quam diuiti pro quo specialiter sunt.
10 Vtrum votum simplex continentie dirimat matrimonium contractum.
11 Vtrum ille qui vadit ad Ecclesiam propter distributiones, aliam non iturus, peccet.
12 Vtrum ille qui non dat pauperi petenti si habeat de superfluo peccet.
13 Vtrum ille qui habet plures præbendas peccet.
14 Vtrum omne mendacium sit peccatum.
15 Vtrum oportet quod si aliquis intendat peccare mortaliter, quod peccet propter hoc mortaliter.
16 Vtrum damnati post diem iudicii videant gloriam sanctorum.
17 Vtrum damnati vellent suos propinquos esse damnatos.
18 Vtrum in inferno sit tærum pena ignis vel etiam pena aquæ.
19 Vtrum beatitudo sanctorum præcipue consistat in intellectu.
20 Vtrum Beati in gloria prius ferantur ad contemplandam Christi diuinitatem quam eius humanitatem.

QVOLIBET IX.

Continet quæstiones VII.

Articulos vero XVI.

Quæstiones Quodlibeti. IX.

- 1 De Christo quantum ad naturam diuinam.

I N D E X

- 2 De Christo quantum ad unitatem humanæ naturæ cum diuina.
- 3 De Christo quantum ad species sub quibus continetur sub sacramento altaris.
- 4 De natura Angelorum.
- 5 De his, quæ pertinent ad homines quantum ad naturam, culpam, & gloriam.
- 6 De homine quantum ad gratiam.
- 7 De his, quæ pertinent ad culpam respectu hominis.

ARTICVLI QVODLIBETI IX.

- 1 Vtrum deus possit facere infinita esse actus.
- 2 Vtrum in Christo sint plures hypostases.
- 3 Vtrum in Christo sit tantum vnum esse.
- 4 Vtrum in Christo sit tantum vna filio.
- 5 Vtrum in Christo sint accidentia sine subiecto.
- 6 Vtrum Angelus sit compositus ex materia & forma.
- 7 Vtrum Angelus possit cognoscere similiter res in verbo, & in propria natura.
- 8 Vtrum Angelus meruerit suam beatitudinem.
- 9 Vtrum Angelus moueatur in instanti.
- 10 Vtrum Angeli possint agere in hæc inferiora.
- 11 Vtrum anima vegetabilis & sensibilis educantur in esse per creationem.
- 12 Vtrum imperare sit actus rationis.
- 13 Vtrum charitas per suam essentiam augeatur.
- 14 Vtrum Petrus negando Christum peccauit mortaliter.
- 15 Vtrum habere plures præbendas sine cura animarum absque dispensatione sit peccatum mortale.
- 16 Vtrum omnes sancti qui sunt per Ecclesiam Canonizati, sint in gloria, vel aliqui eorum in inferno.

QVODLIBET X.

Continet Quæstiones VII.

Articulos vero XVII.

Quæstiones Quodlibeti X.

- 1 DE Dei unitate, iudicio, & sacramento.
- 2 De duratione Angeli.
- 3 De anima.
- 4 De operatione animæ.
- 5 De pertinentibus ad gratiam.
- 6 De pertinentibus ad culpam.
- 7 De culpa quæ contrariatur rectæ fidei.

ARTICVLI QVODLIBETI X.

- 1 Vtrum vnitas aliquid positue dicat in diuinis, & non remotionem tantum.
- 2 Vtrum Christus sit descendens ad iudicium in terram.
- 3 Vtrum species vini, quæ remanet in sacramento altaris post consecrationem, alii liquori commisceri possit.
- 4 Vtrum duratio Angeli habeat prius & posterius.
- 5 Vtrum anima sit sua potentia.
- 6 Vtrum anima rationalis sit corruptibilis.
- 7 Vtrum anima quicquid intelligit, intelligat in prima veritate.
- 8 Vtrum anima separata possit habere actum sensitiuarum potentiarum.
- 9 Vtrum aliquis teneatur contrahere, vt dote sustentet patrem, si aliter non possit.
- 10 Vtrum Religiosus qui emisit votum obedientiæ teneatur in omnibus prælato obedire, etiam in indifferentibus.
- 11 Vtrum post votum simplex castitatis aliquis matrimonium contrahens, nec reddere debitum, nec exigere possit.
- 12 Vtrum qui honorat diuitem propter diuitias peccet.
- 13 Vtrum aliquis peccet infamiam non repellendo.
- 14 Vtrum vt præciosus vestibus semper sit peccatum.
- 15 Vtrum hæreticis sit communicandum.
- 16 Vtrum hæretici redeuntes ad Ecclesiam sint recipiendi.
- 17 Vtrum aliquis intellectus creatus possit videre Deum per essentiam.

QVODLIBET XI.

Continet Quæstiones X.

Articulos vero XIII.

Quæstiones Quodlibeti XI.

- 1 De immensitate Dei.

- 2 De cognitione Dei.
- 3 De Prædestinatione.
- 4 De motu Angeli.
- 5 De partibus naturæ humanæ.
- 6 De corpore hominis quo ad resurrectionem.
- 7 De Sacramentis gratiæ.
- 8 De Sacramento Eucharistiæ.
- 9 De Sacramento matrimoni.
- 10 De conuersatione humanæ vitæ.

ARTICVLI QVODLIBET XI.

- 1 Vtrum solius Dei sit proprium esse vbique.
- 2 Vtrum Deus cognoscat malum per bonum.
- 3 Vtrum prædestinatio imponat necessitatem.
- 4 Vtrum motus Angeli sit in instanti.
- 5 Vtrum sint eiuſdem substantiæ anima sensitua, & intellectiua.
- 6 Vtrum corpus resurgat idem numero.
- 7 Vtrum solus Episcopus debeat conferre sacramentum confirmationis, vel etiam alius.
- 8 Vtrum aliquis possit audire missam sacerdotis fornicarii, quin peccet mortaliter.
- 9 Vtrum aliquis loquendo, comedendo, seu stando cum excommunicatis, peccet mortaliter.
- 10 Vtrum maleficia impediunt matrimonium.
- 11 Vtrum frigiditas impediatur matrimonium.
- 12 Vtrum debeat aliquis in publico vel in priuato corrigere proximum vel fratrem suum.
- 13 Vtrum si aliquis sciat peccatum proximi peccet mortaliter referendo illud statim prælato suo.

QVODLIBET XII.

Continet Quæstiones XXII.

Articulos vero XXXVI.

Quæstiones Quodlibeti XII.

- 1 DE rebus quæ sunt supra hominem.
- 2 De potentia Dei.
- 3 De prædestinatione.
- 4 De fato.
- 5 De Angelis.
- 6 De cælo quo ad æternitatem.
- 7 De homine.
- 8 De cognitione hominis.
- 9 De affectu cognitionis.
- 10 De homine quantum ad gratiam.
- 11 De penitentia.
- 12 De effectu sacramentorum.
- 13 De Ecclesia.
- 14 De virtutibus.
- 15 De virtutibus moralibus.
- 16 De restitutione quæ est actus iustitiæ.
- 17 De officiis.
- 18 De prædicatoribus.
- 19 De officio confessorum.
- 20 De officio vicariorum.
- 21 De pertinentibus ad culpam.
- 22 De culpa actuali.

ARTICVLI QVODLIBETI XII.

- 1 Vtrum in Deo sit tantum vnum esse.
- 2 Vtrum Deus possit facere contradictoria esse simul vera, & infinita esse simul actus.
- 3 Vtrum prædestinatio sit certa.
- 4 Vtrum omnia subsint fato.
- 5 Vtrum esse Angeli sit accidens eius.
- 6 Vtrum diabolus cognoscat cogitationes hominum.
- 7 Vtrum cælum vel mundus sit æternus.
- 8 Vtrum cælum sit animatum.
- 9 Vtrum anima perficiat corpus immediate, vel mediante corporeitate.
- 10 Vtrum anima traducatur.
- 11 Vtrum intellectus humanus cognoscat singularia.
- 12 Vtrum habitus scientiæ acquisitiæ remaneant post vitam.
- 13 Vtrum verba humana habeant vim ad mouendum bruta.
- 14 Vtrum aqua habeat virtutem ad emundationem.

18 Vtrum

I N D E X QVODLIBETORVM.

- 15 Vtrum non habens curam animarum possit absolvere in foro confessionis.
- 16 Vtrum liceat in aliquo casu reuelare confessionem.
- 17 Vtrum liceat appetere Episcopatum.
- 18 Vtrum compaternitas causetur ex præambulis ad sacramenta.
- 19 Vtrum vna sit Ecclesia quæ fuit in principio Apostolorum & quæ modo est.
- 20 Vtrum veritas sit fortior inter virum Regem, & mulierem.
- 21 Vtrum accipiens doctrinam alicuius experimenti sub iuramento non communicandi, teneatur seruare iuramentum.
- 22 Vtrum virtutes morales sint connexæ.
- 23 Vtrum expulsi propter partes possint expetere bona sua ab illis qui sunt in ciuitate manentes.
- 24 Vtrum ille qui mala fide præscripsit teneatur ad restitutionem.
- 25 Vtrum ille qui rem alienam consumpsit, teneatur ad restitutionem.
- 26 Vtrum omnia quæ sancti Doctores dixerunt, sint a spiritu sancto.
- 27 Vtrum aliquis possit prædicare propria autoritate.
- 28 Vtrum aliquis prohibitus a principe seculari, debeat dimittere prædicationem.
- 29 Vtrum liceat prædicatoribus accipere eleemosinas ab usurariis.
- 30 Vtrum aliquis possit confessiones audire de indulgentia Pape sine voluntate proprii prælari.
- 31 Vtrum vicarius alicuius possit vices suas committere alteri.
- 32 Vtrum peccatum originale traducatur per traductionem seminis.
- 33 Vtrum consensus in delectationem est peccatum mortale.
- 34 Vtrum suspitio sit peccatum mortale.
- 35 Vtrum liceat vti sortibus.
- 36 Vtrum aliquis religiosus expelli debeat propter peccatum de Religione.

F I N I S.

D I V I
T H O M A E A Q V I N A T I S
D O C T O R I S A N G E L I C I,
Q V A E S T I O N E S
Q V O D L I B E T A L E S.

Q V A E S T I O I.

A R T I C V L V S P R I M V S.

Utrum beatus Benedictus uiderit diuinam essentiam.

QUAESTIVM est de Deo, Angelo, & homine. De Deo quaesitum est & quantum ad diuinam naturam, & quantum ad naturam humanam assumptam. Quantum ad diuinam naturam quaesitum est, Utrum beatus Benedictus in uisione, qua uidit totum mundum, diuinam essentiam uiderit: & ostendebatur sic. Dicit enim Grego. 4. dialogorum de hac uisione loquens. Anima uideti Deum angusta sit omnis creatura: sed uidere Deum est uidere diuinam essentiam. ergo beatus Benedictus uidit diuinam essentiam.

Praet. Ibidem subdit Grego. quod totum mundum uidit in diuino lumine: sed non est aliud lumen, vel claritas Dei quam ipse Deus, ut idem Grego. dicit, & habetur in gl. Exo. 33. super illud, Non uidebit me homo, & uiuet. ergo beatus Benedictus uidit Deum per essentiam.

SE D C O N T R A est, quod dicitur Ioan. 1. Nemo Deum uidit unquam, ubi dicit gl. quod nullus in mortali carne uiuens, Dei essentiam uidere potest.

RE S P O N. Dicendum, quod corpus corruptibile aggrauat animam, ut dicit Sapien. 9. Summa autem eleuatio mentis humanae est ut ad diuinam essentiam uidentem pertingat, unde impossibile est ut mens humana corpori unita Dei essentiam uideat, ut Aug. dicit 12. super Gene. ad literam, nisi huic uitae mortali funditus homo intereat, vel sic alienet a sensibus, ut nesciat utrum sit in corpore, an extra corpus, sicut de Paulo legitur 2. ad Cor. 12. Beatus autem Benedictus quando illam uisionem uidit, nec huic uitae funditus mortuus erat, nec a corporeis sensibus alienatus: quod patet per hoc, quod dum adhuc in eadem uisione persisteret, alium ad idem uidendum aduocauit, ut idem Grego. refert: unde manifestum est, quod Dei essentiam non uidit.

AD P R I M V M ergo dicendum, quod Grego. ex quadam proportionem argumentari intendit in uerbis illis. Si enim uidentes Dei essentiam, in eius comparatione totam creaturam reputant paruam quid ad uidentem, non est mirum si beatus Benedictus per lumen diuinum aliud amplius uidere potuit, quam homines communiter uideant.

AD 2^m dicendum, quod lumen Dei quicquid dicitur ipse Deus, quoad quod uero aliud lumen derivatum ab ipso, secundum illud Psalmista 36. In lumine tuo uidebimus lumen: hic autem accipitur pro lumine derivato a Deo.

D. 10. & 482.

Q V A E S T I O I I.

DE I N D E quaerebantur duo circa humanam naturam in Christo.

Primo, Utrum fuerit in Christo una filiatione, qua refertur ad patrem & ad matrem, an duae.

Secundo, De morte eius, Utrum in cruce mortuus fuerit.

A R T I C V L V S I I.

Utrum in Christo sint duae filiationes.

CIRCA primum sic procedebatur. Videtur quod in Christo sint duae filiationes. Multiplicata. n. causa relationum, multiplicantur relationes: generatio autem est causa filiationis. cum ergo alia sit generatio, qua Christus natus est eternaliter a patre, & alia qua natus est temporaliter a matre, erit etiam alia filiatione, qua refertur ad patrem, & alia qua refertur ad matrem.

Praet. Quod recipit ex tempore aliquid absolutum absque sui mutatione, multo magis absque sui mutatione potest recipere temporaliter aliquam proprietatem relationis: sed filius Dei ex tempore recipit aliquid absolutum absque sui mutatione, quia super illud Luc. 1. Magnus erit, & filius altissimi uocabitur, dicit Ambrosius. Non ideo erit magnus, quod ante partum Virginis magnus non fuerit, sed quia potentiam quam Dei filius naturaliter habet, homo erat ex tempore accepturus. ergo multo magis ex tempore potuit accipere filius Dei absque sui mutatione nouam filiationem, ut sic eiconueniant duae filiationes, una aeterna, & alia temporalis.

SE D C O N T R A. A quo aliquid habet quod sit tale, ab eius unitate habet quod sit unum tale: sed filiatione aliquis habet quod sit filius. ergo una filiatione est unus filius: sed Christus est unus filius, & non duo. ergo in Christo non sunt duae filiationes, sed una tantum.

RE S P O N. Dicendum, quod relationes differunt in hoc ab omnibus alijs rerum generibus, quia ea quae sunt aliorum generum, ex ipsa ratione sui generis habent quod sint res naturae, sicut quantitates ex ratione quantitatis, & qualitates ex ratione qualitatis: sed relationes non habent quod sint res naturae ex ratione respectus ad alterum. Inueniuntur. n. quidam respectus qui non sunt reales, sed rationales tantum. sicut scibile refertur ad scientiam non aliqua reali relatione in scibili existente, sed potius quia scientia refertur ad ipsum, secundum Philosophum in 5. meta. sed relatio habet quod sit res naturae ex sua causa, per quam una res naturalis ordinem habet ad alteram, qui quidem ordo naturalis & realis est ipsis ipsa relatio, unde dextrum & sinistrum animali sunt relationes reales, quia consequitur quasdam naturales uirtutes. In columna autem sunt respectus rationis tantum secundum ordinem animalis ad ipsam. Ex eodem autem habet aliquid quod sit ens, & quod sit unum: & ideo conuenit quodlibet. S. Tho. A. igit quod

Art. 182. o. & 3. p. q. 35 ar. 4. & 5. d. 8. artic. 5. o. op. 3. c. 28.

T. p. q. 2. 8. ar. 1. 2.

Tex. c. 6. 10.

spiraculum vitæ: frustra autem formasset corpus, si in spirando animam formam quam formando indiderat, excluderetur, non ergo adueniente anima tolluntur omnes formæ præcedentes.

¶ Præ. Necesse est q anima sit in corpore formato & disposito multis dispositionibus. si ergo adueniens anima omnes præcedentes formas & dispositiones amouet, sequitur quod in instati anima totum corpus format, quod videretur esse solius Dei.

¶ Præ. Anima nõ est nisi in corpore misto: sed mistio elementorum non fit solum secundum materiam, sed etiam secundum formas, alioquin esset corruptio. ergo anima non excludit oēs formas in materia inuētās.

¶ Præ. Anima est perfectio: perfectionis autem nõ est corrumpere, sed perficere. non ergo adueniens corpori corrumpit formas præexistentes.

SEDCONTRA. Omnis forma adueniens existit in actu, est forma accidentalis. Forma enim substantialis facit esse actu simpliciter: sed si anima adueniens non destrueret præexistentes formas, sed ei superaderetur, sequeretur quod adueniret existenti in actu; quia quælibet forma cum sit actus, facit esse in actu. ergo anima adueniens excludit formas præexistentes.

RESPON. Dicendū, quod impossibile est in vno & eodem esse plures formas substantiales, & hoc ideo, quia ab eodem habet res esse & unitatem. Manifestū est autem quod res habet esse per formā. Vnde & per formam res habet unitatem, & propter hoc vbiūque est multitudo formarum, non est vnum simpliciter, sicut homo albus non est vnum simpliciter, nec animal bipes esset vnum simpliciter, si ab alio esset animal, & ab alio bipes, vt Philof. dicit. Sed sciendū est, q formæ substantiales se habent adinuicem sicut numeri, vt dicitur in 8. Meta. Vnde etiam figuræ, vt de partibus animæ, dicit Philoso. in 2. de anima. Semper enim maior numerus est, vel figura virtute cõtinet in se minorem, sicut quaternarium, & pentagonum tetragonum, & similiter perfectior forma virtute continet in se imperfectiorē, vt maxime in animalibus patet. Anima enim intellectiua habet virtutem vt conferat corpori humano quicquid cõferat sensitiua in brutis, & similiter sensitiua facit in animalibus quicquid nutritiua in plantis, & adhuc amplius, frustra ergo esset in homine alia anima sensitiua præter intellectiua, ex quo anima intellectiua virtute cõtinet sensitiuam; & adhuc amplius, sic frustra adderetur quaternarius posito quinario. Et eadem ratio est de omnibus formis substantialibus vsque ad materiam primam; ita quod non est in homine diuersas formas substantiales inuenire, sed solum secundum rationem: sicut consideramus eum vt viuentem per animam nutritiuam, & vt sentiētem per animam sensitiuam, & sic de alijs. Manifestum est autem q semper adueniente forma perfecta tollitur forma imperfecta, sicut etiam adueniente figura pentagoni, tollitur quadrati: vnde dico quod adueniente anima humana tollitur forma substantialis quæ prius inerat, alioquin generatio esset sine corruptione alterius, quod est impossibile. Formæ vero accidentales quæ prius inerat disponentes ad animam, corrumpuntur quidem nõ per se, sed per accidens ad corruptionem subiecti, vnde manent eadē specie, sed non eadē numero: sicut etiam contingit circa dispositiones formarum elementarium, quæ primitus materia aduenire apparent.

ADPRIMUM. ergo dicendum, quod secundum Basilium, spiraculum vitæ dicitur ibi gratia sancti spiritus, & sic obiectio cessat. Si autem, vt Aug. dicit, spiraculum vitæ sit ipsa anima, non oportebit dicere, q alia forma formatum sit corpus hominis de limo terræ, quàm ipso spiraculo vitæ diuinitus inspirato. Non enim illa formatio tempore præcessit inspirationem, nisi forte velimus dicere illam formationē referri ad dispositiones accidentales, puta, figuram, & alia huiusmodi, quæ quodam rationis ordine præintelliguntur in corpore ante animam intellectiuam, sicut materiales dispositiones, quibus tamen præintelligitur ipsa anima intellectiua non in quantum est intellectiua, sed in quantum cõtinet in se virtutem aliquam de imperfectioribus formis.

AD 2^m dicendum, quod anima cum aduenit corpori, non facit esse corpus effectiue, sed formaliter tantum. Effectiue autem facit corpus esse illud quod dat corpori formam vt perficiens: vt disponens autem illud quod præoperatur ad formam, paulatim autē, & ordine quodam inducendo materiam ad propinquo rem formam aut dispositionem. Quāto enim propinquo fuerit forma aut dispositio, tanto minor est resistentia ad introductionem formæ & dispositionis cõpletæ. Facilius enim fit ignis ex aere, quàm ex aqua, quāuis vtraque forma immediate adsit materiæ.

AD 3^m dicendum, quod Auicē. posuit formas elementorum actu habere res esse & unitatem, quod non potest esse, quia formæ elementorum nõ possunt esse in vna parte materiæ simul, & sic oportet quod sint in diuersis materiæ partibus, quæ distinguuntur secundum dimensionem quantitatis diuisionē, & sic oportebit quod vel plura corpora sint simul, vel quod non sit mistio vera totius ad totum, sed mistio ad sensum secundum minima iuxta se posita. Auerrois autem in 3. li. de cõsententia dicit quod formæ elementorum sunt mediæ inter formas accidentales & substantiales, & quod recipiunt magis & minus, & sic formis elementorum remissis, & quodammodo ad medium redactis, quodammodo fit mistio. Sed hoc est min⁹ possibile quàm primū: nam forma substantialis est terminus quidam esse specifi, vnde in indiuisibilis est ratio formæ, sicut ratio numeri & figuræ: nec est possibile, vt intendatur, vel remittatur, sed omnis additio, vel subtractio facit aliam speciem.

Et ideo aliter dicendum secundum Philoso. in 1. de generatione, quod formæ miscibilium non manēt in misto actu, sed virtute, prout. s. virtus formæ substantialis manet in qualitate elementari, licet remissa, & quasi ad medium redacta qualitas elementaris agit in uirtute formæ substantialis, alioquin actio, quæ est per calorem ignis, non terminaretur ad formam substantialem.

AD 4^m dicendum, q anima cum sit forma, est quidem perfectio quædam particularis, non autem uniuersalis: & ideo ea adueniente sic aliquid perficitur, vt tamen aliquid corrumpatur.

ARTICVLVS VII.

Vtrum homo absque gratia per solam naturalem arbitrii libertatem possit se ad gratiam præparare.

AD SECUNDVM sic procedebatur. Videtur q homo absque gratia per solam naturalem arbitrii libertatem possit se ad gratiam præparare, quia ut dicitur Prouer. 16. Hominis est præparare animum: hoc autem dicitur esse alicuius, quod est in eius potestate constitutum.

12. q. 109. ar. 1. & 2. di. 1. q. 2. ar. 1. & di. 2. ar. 4. & veri. q. 24. ar. 15. o.

constitutum. ergo in potestate hominis cõstitutū est, quod possit se ad gratiam præparare, non ergo indiget auxilio gratiæ.

¶ Præ. Ansel. dicit in li. de casu diaboli, quod nõ ideo aliquis caret gratia, quia Deus non vult dare, sed quia ipse non vult accipere: si ergo vellet accipere, posset accipere. potest ergo si vult se ad gratiam præparare, absque exteriori auxilio.

Sed dicebat, quod homo indiget in hoc auxilio gratiæ quantum ad exteriori mouens. Sed contra. Homo potest moueri ad conuersionem non solum ex bonis, sed etiam ex peccatis, sicut si aliquis videat aliquem enormiter peccantem, & ex horrore peccati ad Deum conuertitur: sed peccatum non est a Deo, ergo absque Dei operatione potest se homo ad gratiam præparare.

SEDCONTRA. Per hoc ad gratiam præparamur, q ad Deum conuertimur: sed ad hoc indigemus auxilio diuinæ gratiæ, dicitur. n. Tren. 4. Conuerte nos domine ad te, & cõuertemur. ergo homo indiget auxilio gratiæ diuinæ ad hoc quod se ad gratiam præpararet. ¶ Præ. Ad nihilum non potest homo se præparare, nisi cogitando: sed ad hoc ipsum indiget homo auxilio gratiæ, dicitur enim 2. Corinth. 3. Non sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis. ergo indigemus auxilio diuinæ gratiæ: ad hoc, quod nos ad gratiam præparemus.

RESPON. Dicendum, quod in hac questione canendus est error Pelagii, qui posuit quod per liberum arbitrium homo poterat adimplere legem, & vitam æternā mereri, nec indigebat auxilio diuino, nisi quantum ad hoc q sciret quid facere deberet, secundum illud Psal. 142. Doce me facere voluntatē tuam: sed quia hoc nimis parum videbatur vt solam scientiam haberemus a Deo, charitatem autē qua præcepta legis impleretur, haberemus a nobis, ideo postmodum Pelagianus posuerunt q initiū boni operis est homini ex seipso, dum consentit fidei per liberum arbitrium, sed cõsummatio est homini a Deo, præparatio autem ad initiū boni operis pertinet. Vnde ad errorem Pelagianum pertinet dicere, quod homo possit se ad gratiam præparare absque auxilio diuinæ gratiæ, & est contra Apostolum, qui dicit ad Phil. 1. Qui cepit in uobis opus bonum, ipse perficiat.

Dicendum est ergo, quod homo indiget auxilio gratiæ non solum ad merendum, sed etiam ad hoc quod se ad gratiam præparet, aliter tamen & aliter. Nam meretur homo per actum virtutis, cum non solum bonū agit, sed bene, ad quod requiritur habitus, vt dicitur in 2. ethi. & ideo ad merendum, requiritur habitualiter gratia: sed ad hoc quod homo præparet se ad habitum consequendum, non indiget alio habitu, quia sic esset procedere in infinitum. Indiget autem diuino auxilio non solum quantum ad exteriora mouentia, prout. sex diuina prouidentia procurantur homini occasiones salutis, puta, prædicationes, exempla, & interdum ægritudines & flagella: sed etiam quāto ad interiorē motū, prout Deus cor hominis interiori mouet ad bonum, secundum illud Prouer. 21. Cor regis in manu Dei: quodcumq; uoluerit vertet illud, & q hoc necessarium sit, probat Philo. in quodam c. de bona fortuna. Hoc enim agit voluntate, voluntatis autē principium est electio, & electionis consilium. Si autē quæratur, qualiter consilium incipiat, non potest dici quod ex consilio consilium inciperit, quia sic esset in infinitum procedere. Vnde oportet aliquid exteriori principium esse, quod moueat mentem humanam ad

consiliandum de agendis. Hoc autem oportet esse aliquid quod melius humana mente. non ergo est corpus cęlestē, quod est infra intellectualem virtutē, sed Deus, vt Philof. ibidem concludit. Sicut ergo omnis motus inferiorum corporum quæ nõ semper mouetur, principium est motus cęli, ita omnium motuum interiorum mentium principium est a Deo mouente. Sic ergo nullus potest se ad gratiam præparare, nec aliquid boni facere, nisi per diuinum auxilium.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod per hoc q hominis est se ad gratiam præparare per liberum arbitrium, non excluditur necessitas auxilij diuini, sicut nec per hoc quod ignis est calefacere, excluditur necessitas cęlestis motus.

AD 2^m dicendū, quod Deus mouet omnia secundū modum eorum, & ideo diuina motio a quibusdā participatur cum necessitate, a natura autem rationali cū libertate propter hoc, q virtus rationalis se habet ad opposita, & ideo sic Deus mouet mentem humanam ad bonum, quod tamen potest huic motioni resistere, & sic ex Deo est vt homo se ad gratiam præparet: sed quod gratia careat, nõ habet causam a Deo, sed ab homine, secundum illud Osee 13. Perditio tua ex te Israel, tantummodo ex me auxilium tuum.

AD 3^m dicendum, quod licet peccatum non sit a Deo, tamen Deus peccatum quandoque ordinat ad hoc, vt sit alicui salutis occasio.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum primus homo in statu innocentie non dilexerit Deum super omnia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod primus homo in statu innocentie non dilexerit Deum super omnia, & plusquam seipsum. Sic enim diligere Deum meritorij est maxime: sed primus homo in statu illo non habuit vnde posset proficere per meritum, vt dicitur in 24. dist. 2. lib. sentent. ergo primus homo in statu illo non dilexit Deum plusquam seipsum, & super omnia.

¶ Præ. Sic diligere Deum, est maxima præparatio mētis humanæ ad gratiam consequendam: primus autē homo in statu illo ponitur gratiam non habuisse, sed sola naturalia, ergo non dilexit Deum plusquam seipsum, & super omnia.

¶ Præ. Natura in se recurua est, quia scilicet omnia quæ amat, retorquet ad se: sed propter quod vnumquodque tale, & illud magis. ergo naturali dilectione plus diligebat seipsum quàm Deum. non ergo diligebat Deum super omnia.

SEDCONTRA. Si non diligebat Deum plusquam seipsum, aut ergo minus se, aut æqualiter sibi, & vtroque modo sequitur quod seipso homo fruere-tur, dum se non referret in Deum: frui autem seipso inducit peruersitatem peccati, vt August. dicit. ergo primus homo in statu innocentie iam erat peruersus per peccatum, quod est impossibile. sequitur ergo vt diligeret Deum super omnia.

RESPON. Dicendum, q si homo fuit factus in gratia, vt ex verbis Basilii & Augu. haberi potest, quæstio ista locum non habet. Manifestum est enim q existens in gratia, per charitatem diligit Deum supra seipsum: sed quia possibile fuit Deo, vt hominem faceret in puris naturalis, vtile est considerare ad quantum se dilectio naturalis extendere possit. Dixerit ergo quidam, Quodlib. S. Tho. A 3. quod

D. 650.

Tex. cõ. 10. Tex. cõ. 31.

Com. 68.

D. 1097

quod homo, vel angelus in puris naturalibus existens, diligit Deum plusquam seipsum naturali dilectione secundum amorem concupiscentiarum, quia scilicet homo diuino magis frui desiderat tanquam maiori & suauiori, sed secundum amorem amicitiae naturaliter homo plus diligit seipsum quam Deum. Est enim amor concupiscentiae quo dicimur amare illud quo volumus vti, vel frui, sicut vinum, vel aliquid huiusmodi. Amor autem amicitiae est quo dicimur amare amicum, cui volumus bonum. Sed ista positio stare non potest. Dilectio enim naturalis est quaedam naturalis inclinatio indita naturae a Deo: nihil autem naturale est peruersum. Impossibile est ergo quod aliqua naturalis inclinatio, vel dilectio sit peruersa: peruersa autem dilectio est ut aliquis dilectione amicitiae diligat plus se quam Deum. non potest ergo talis dilectio esse naturalis.

D. 97

Dicendum est ergo, quod diligere Deum super omnia plus quam seipsum, est naturale non solum angelo & homini, sed etiam cuilibet creaturae, secundum quod potest amare aut sensibiliter, aut naturaliter. Inclinationes enim naturales maxime cognosci possunt in his quae naturaliter aguntur absque rationis deliberatione. Sic enim agit vnusquodque in natura, sicut aptum natum est agi. Videmus autem quod vnaquaeque pars naturali quadam inclinatione operatur ad bonum totius, etiam cum periculo, aut detrimento proprio, ut patet cum aliquis manum exponit gladio ad defensionem capitis, ex quo dependet salus totius corporis. Vnde naturale est, ut quaelibet pars suo modo plus amet totum quam seipsam. Vnde & secundum hanc naturalem inclinationem, & secundum politicam virtutem capitis, ex quo dependet salus totius corporis. Vnde naturale est, ut quaelibet pars suo modo plus amet totum quam seipsam. Vnde & secundum hanc naturalem inclinationem, & secundum politicam virtutem capitis, ex quo dependet salus totius corporis. Vnde naturale est, ut quaelibet pars suo modo plus amet totum quam seipsam. Vnde & secundum hanc naturalem inclinationem, & secundum politicam virtutem capitis, ex quo dependet salus totius corporis. Vnde naturale est, ut quaelibet pars suo modo plus amet totum quam seipsam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod diligere Deum prout est principium totius esse, ad naturalem dilectionem pertinet. Sed diligere Deum prout est obiectum beatitudinis, est gratuita dilectionis, in qua meritum consistit: nec tamen necessarium est vt in hoc sustineamus sententiam magistri dicentis, quod homo in primo statu non habuit gratiam per quam mereri posset.

AD 2m dicendum, quod naturali dilectione qua Deus super omnia naturaliter diligitur, potest aliquis magis & minus vti, & quando in summo fuerit, tunc est summa praeparatio ad gratiam habendam.

AD 3m dicendum, quod inclinatio rei naturalis est ad duo, scilicet ad moueri, & ad agere. Illa autem inclinatio naturae quae est ad moueri, in seipsa recurua est, sicut ignis mouetur sursum propter sui conseruationem: sed illa inclinatio naturae quae est ad agere, non est recurua in seipsa, non enim ignis agit ad generandum ignem propter seipsum, sed propter bonum generatis, quod est forma eius, & ulterius propter bonum commune quod est conseruatio speciei: vnde patet quod non vniuersaliter verum est, quod omnis dilectio naturalis sit in se recurua.

QV AESTIO V.

1. dist. 3. q. 4. ad 2. 3. dist. 5. q. 4. ad secundum.

DE INDE quarebatur de his quae pertinent ad bonum gratiae. Et primo, De his quae pertinent ad ipsum bonum gratiae.

Secundo, De his quae pertinent ad malum culpae, quod ei opponitur.

- Circa bonum gratiae quarebatur. Primo quidem, De eo quod pertinet ad omnes. Secundo, De eo quod pertinet ad clericos. Tertio, De eo quod pertinet ad religiosos. Circa ea vero, quae ad omnes pertinent, quarebatur de duabus partibus penitentiae. Primo, De contritione, vtrum scilicet contritus teneatur velle magis esse in inferno, quam peccare. Secundo, De confessione.

ARTICVLVS IX.

Vtrum contritus debeat magis velle esse in inferno, quam peccare.

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur quod contritus non debeat magis velle esse in inferno, quam peccare. Pœna enim inferni est æterna & irremediabilis: de peccato autem potest liberari per penitentiam. Ergo magis debet velle peccare, quam in inferno esse. Præterea. Pœna inferni includit culpam, vna enim de pœnis inferni est vermis, id est, conscientiae remorsus de culpa: culpa autem non includit pœnam inferni. Ergo magis est eligenda culpa quam pœna inferni. SED CONTRA est, quod Anselm. dicit in libro de similitudinibus, quod aliquis debet magis eligere esse in inferno sine culpa, quam in paradiso cum culpa, quia innocens in inferno non sentiret pœnam, & peccator in paradiso non gauderet de gloria.

RESPONDEO. Dicendum, quod contritus teneatur in generali velle pati magis quamcumque pœnam quam peccare, & hoc ideo quia contritio non potest esse sine charitate, per quam omnia dimituntur peccata. Ex charitate enim plus homo diligit Deum quam seipsum, peccare autem est facere contra Deum, puniri autem est aliquid pati contra seipsum: unde charitas hoc requirit, vt quamlibet pœnam homo contritus præligat culpæ. Sed in speciali descendere ad hanc pœnam, vel ad illam non tenetur: quinimo stulte faceret, si quis seipsum, vel alium sollicitaret super huiusmodi particularibus pœnis. Manifestum est enim, quod sicut delectabilia plus mouent in particulari considerata, quam in communi: ita terribilia plus terrent in particulari considerentur, & aliqui sunt qui minori tentatione non cadunt, qui forte maiori caderent: sicut aliquis audiens adulterium, non incitatur ad libidinem, sed si per considerationem descendit ad singulas illecebras, magis moueretur. Et similiter aliquis non refugeret pati mortem pro Christo, sed si descenderet ad considerandum singulas pœnas, magis retraheretur: & ideo descendere in talibus ad singula, est inducere hominem in tentationem, & præbere occasionem peccandi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod culpa etiã mortalis de se perpetua est, sed ex sola Dei misericordia remedium habet.

Præterea. Plus præponderat bonum diuinum, contra quod agit culpa, bono naturae creatæ, cui opponitur pœna, quam perpetuitas pœnae temporalitati culpæ.

AD 2m dicendum, quod remorsus conscientiae non est culpa, sed consequens ad culpam, & posset esse sine culpa, vt in eo qui habet conscientiam errantem de præterito commissio: sicut si aliquis credit aliquid a se prius commissum esse illicitum, quod tamen licitum erat, & ipse dum faceret, licitum reputabat.

QV AESTIO VI.

DE INDE circa confessionem quarebantur tria. Primo, Vtrum sufficiat quod aliquis scripto confiteatur, an oportet quod confiteatur verbo.

Secundo, An aliquis teneatur statim confiteri habita oportunitate, vel possit expectare vsque ad quadragesimam.

Tertio, Vtrum presbyter parochialis debeat credere suo parochiano, dicenti se alteri confessum, & dare ei eucharistiam, vel non.

ARTICVLVS X.

Vtrum sufficiat confiteri scripto.

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur quod sufficiat si aliquis confiteatur scripto. Confessio enim requiritur ad manifestationem peccati: sed peccatum manifestari potest scripto sicut & verbo. Ergo sufficit si confiteatur scripto.

SED CONTRA est, quod dicitur Rom. 10. Ore confessio fit ad salutem.

RESPONDEO. Dicendum, quod confessio est quoddam sacramentale. Sicut enim in baptismo requiritur aliquid ex parte ministris, vt abluat, & proferat, & aliquid ex parte suscipientis sacramentum, vt. si intendat & abluatur: ita in sacramento penitentiae ex parte sacerdotis requiritur quod absoluat sub aliqua forma verborum. Ex parte vero penitentis requiritur, quod se clauibus ecclesiae subiiciat peccata sua per confessionem manifestans. De necessitate ergo sacramenti est quod sua peccata manifestet, & contra hoc nullus dispensare possit, sicut nec contra baptismum: sed quod fiat manifestatio verbo, non est de necessitate sacramenti, alioquin nulla necessitate posset aliter aliquis effectum huius sacramenti percipere, nisi ore confitendo, quod patet esse falsum. Nam mutis, vel quibuscunq; qui verbo confiteri non possunt, sufficit scripto, vel nutibus confiteri. Nulla autem necessitate potest aliquis baptizari nisi aqua, propter hoc quod aqua est de necessitate sacramenti: sed ex institutione ecclesiae tenetur homo qui potest, vt verbo confiteatur, non solum propter hoc vt ore confitens confitendo magis erubescat, vt qui ore peccat, ore purgetur: sed etiam semper in omnibus sacramentis accipitur id, cuius est communior usus, sicut in sacramentali ablutione baptismi accipitur aqua, qua homines communius vtuntur ad abluendum, & in eucharistia panis, qui est communior cibis, vnde & in manifestatio ne peccatorum conuenit vti verbis, quibus homines communius & expressius suos conceptus significare consueuerunt. Et attendendum est, quod in hoc sacramento non imprimitur character, sed solum confertur gratia ad remissionem peccati, quã remissionem nullus consequitur peccando. Peccat autem qui ordinationem ecclesiae prætermittit, vnde in baptismo, qui seruat ea quae sunt de necessitate sacramenti, prætermittens statuta ecclesiae, consequitur characterem sacramenti, sed non sacramenti effectum: hic autem nihil consequitur.

Rationes autem quae ad vtramque partem inducuntur, non multum cogunt, nam neque manifestatio ita expresse potest fieri scripto, sicut verbo, neque quod dicitur, Ore confessio fit ad salutem, intelligitur de confessione peccatorum, sed de confessione fidei.

4. dist. 17. q. 3. ar. 4. q. 3.

Vtrum confessio differre possit usque ad quadragesimam.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod aliquis possit differre confessionem vsque ad quadragesimam. Quicumque enim seruat præceptum ecclesiae, non delinquit: sed ecclesia statuit quod semel in anno homines propria peccata confiteantur. Ergo si aliquis expectat vsque ad terminum ab ecclesia constitutum, non peccat.

Præterea. Baptismus est sacramentum necessitatis, sicut & penitentia: sed catechumenus non peccat, si differat baptismum vsque ad sabbathum sanctum, ergo pari ratione nec contritus peccat, si differat confessionem vsque ad quadragesimam.

Præterea. Maioris necessitatis est contritio quam confessio: sed confessio sine contritione non valet ad salutem. Contritio autem sine confessione potest in aliquo casu valere: sed ille qui est in peccato, non tenetur statim contriti contritione quae delet peccatum, alioquin peccator per singula momenta peccaret. Ergo nec contritus tenetur statim confiteri, ita quod peccet, si secus agat.

SED CONTRA. Magis est subueniendum morbo spirituali, quam morbo corporali: sed aliquis subiectus morbo corporali, periculo se committeret, nisi remedium medicinae quaereret quam cito posset, & ex negligentia peccaret. Multo ergo magis peccat qui differt remedium confessionis adhibere contra spirituales morbum peccati.

RESPONDEO. Dicendum, quod laudabile est quod peccator quam citius commode potest, peccatum suum confiteatur, quia per sacramentum penitentiae confertur gratia, quae hominem reddit magis firmum ad resistendum peccato. Quidam autem dixerunt, quod tenetur confiteri quam cito oportunitas confiteri se obtulerit: ita quod si differat, peccat. Sed hoc est contra rationem præcepti affirmatiui, quod licet obliget semper, non tamen obligat ad semper, sed pro loco & tempore. Tempus autem implendi præceptum de confessione videtur, quando imminet aliquis casus, in quo necesse est homini quod sit confessus, puta, si imminet ei mortis articulus, vel necessitas accipiendi eucharistiam, aut sacrum ordinem, vel aliquid huiusmodi, ad quod oportet hominem per confessionem purgatum praeparari, vnde si aliquid horum imminet, & aliquis confiteri prætermittat, peccat, dum modo debita oportunitas adsit. Et quia ex præcepto ecclesiae omnes fideles tenentur saltem semel in anno in festo Paschae praecipue, sacramenti communionem accipere, ideo ecclesia ordinauit, vt semel in anno quando imminet tempus accipiendi eucharistiam, omnes fideles confiteantur. Dico ergo quod differre confessionem vsque ad hoc tempus, per se loquendo, licitum est: sed per accidens potest fieri illicitum, puta, si imminet aliquis articulus, in quo confessio requiritur. Vel si aliquis propter contemptum confessionem differat, & similiter per accidens posset esse talis dilatio meritoria, si ad hoc differret, vt prudentiori confiteretur, vel deuotius propter sacrum tempus.

Primas ergo rationes concedimus. Ad illud vero quod in contrarium obicitur, dicendum, quod morbus corporalis nisi per medicinae remedium extinguatur, semper inualefcit in peius, nisi forte etiã virtute naturae fuerit extinctus: morbus autem peccati extinguatur per contritionem, vnde non est simile.

Quodlib. S. Tho. A 4 ART.

Vtrum sacerdos parochialis teneatur credere suo subdito dicenti se alteri esse confessum.

4. d. 17. q. 1. et 3. q. 5. ad 4. 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod sacerdos parochialis non debeat credere suo subdito dicenti se alteri esse confessum, ut per hoc ei Eucharistia det. Frequenter enim sola confessione aliqui coteruntur, qui prius contriti non fuerunt; sed sacerdos debet subditum suum quantum potest ad bonum inducere. ergo videtur quod omnino ab eo expetere debeat, quod sibi confiteatur.

Præter. Prone. 27, dicitur pastor ecclesie. Diligenter agnosce vultum pecoris tui: sed hoc nullo modo melius potest, quam per confessionem. ergo debet ab eo exigere quod sibi confiteatur.

SED CONTRA. Si sibi confiteretur, posset dicere quæ vellet, & crederetur ei. ergo etiam hoc de sibi debet credi, quod sit confessus.

RESPON. Dicendum, quod in foro iudiciali, creditur homini contra se, sed non pro se: in foro autem penitentie, creditur homini pro se & contra se. Est ergo distinguendum, quod dupliciter fit impedimentum quo aliquis a perceptione Eucharistie impediatur. Si enim sit impedimentum ad forum iudiciale pertinens, puta, excommunicatio, non tenetur sacerdos suo subdito credere, quem excommunicatum novit, nisi sibi de absolutione constet. Si autem sit impedimentum quod ad forum penitentie pertinet, scilicet peccatum, tenetur ei credere, & iniuste agit si denegat Eucharistiam ei qui perhibet se confessum & absolutum ab eo qui absolovere potuit vel autoritate apostolica, vel autoritate Episcopi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illud bonum quod in confessione homines consequuntur, iam consecutus est ille qui confessum se dicit, si verum dicit. Si autem falsum dicit, pari ratione posset falsum dicere confitendo, nec potest aliquis alicuius hominis auctoritate compelli ad confitendum peccatum, quod alteri confessus est, qui absolovere potuit: quia sicut iam dictum est, confessio peccatorum quoddam sacramentale est diuino imperio subiaccens, non humano.

AD 2^m dicendum, quod spiritualis pastor vultum pecoris sui debet diligenter agnoscere: considerando exterius vitam eius, sed per modum confessionis non potest diligentius scrutari, sed oportet quod credat ea quæ sibi a suo subdito dicuntur.

QVÆSTIO VII.

DEINDE quærebantur duo de his quæ pertinent ad clericos.

Primo, De officio ecclesie, vtrum ille qui est præbendatus in duabus ecclesijs in die, quo dinersum officium sit in vtraque ecclesia, debeat vtrumque officium dicere. Secundo, De studio theologie, vtrum aliquis teneatur dimittere studium theologie, etiam si sit aptus ad alios docendum, ad hoc quod intendat salutem animarum.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum habens duas ecclesias, teneatur utriusque officium dicere.

Art. 67. & 129.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod aliquis in tali casu debeat vtrumque officium dicere.

Onus enim debet respondere emolumento. Ille ergo qui habet emolumentum præbende in duabus ecclesijs, debet onus sufferre vtrumque, ut scilicet vtrumque officium dicat.

Præter. Iustum esse videtur, ut si habet maius emolumentum ab vna ecclesia in qua forte cantatur prolixius officium, quod etiam maius onus subeat prolixius officium dicendo. non ergo ad eum pertinet electio, sed vel debet vtrumque dicere, vel debet dicere officium ecclesie, in qua habet pinguius beneficium.

SED IN CONTRARIUM inducebatur consuetudo.

RESPON. Dicendum, quod supposito quod aliquis licite sit præbendatus in duabus ecclesijs. scilicet dispensatione, considerandum est quod ille qui in aliqua ecclesia præbendam accepit, duobus obligatur, scilicet Deo, ut ei debitas laudes exoluat pro eius beneficiis: & ecclesie, de qua accipit sumptus. Ea vero quæ ad ecclesiam pertinent, subiaccunt dispensationi prælatorum ecclesie, & ideo hoc debetur quod debet ecclesie, debet exolvere secundum quod statutum est, vel per seipsum, si sit præbenda quæ requirat residentiam: vel per vicarium, si hoc sufficiat secundum ecclesie statum ac consuetudinem, sed debetur quod debet Deo, per seipsum debet exolvere: non refert autem quantum ad Deum, quibus Psalmis & hymnis Deum laudet, ut puta, vtrum dicat in vesperis. Dixit Dominus, vel, Laudate pueri Dominum, nisi quantum ad hoc quod homo debet sequi maiorum traditiones: & quia laudes Deo debet quasi vnus homo, sufficit quod semel officium dicat secundum consuetudinem alicuius ecclesiarum, quarum est clericus. Sed de electione officii rationabiliter videtur quod debeat dicere officium illius ecclesie, in qua maiorem gradum habet, puta, si in vna sit decanus, & in alia simplex canonicus, debet dicere officium ecclesie in qua est decanus. Quod si in vtraque ecclesia fuerit simplex canonicus, debet dicere officium dignioris ecclesie, quamuis forte in minori ecclesia habeat opulentioris præbendam, quia temporalia nullius momenti sunt spiritualibus comparata. Si vero ambæ ecclesie sunt equalis dignitatis, potest eligere quodcumque officium magis voluerit, si fuerit ab vtraque ecclesia absens. Si autem fuerit in aliqua earum presens, debet se conformare illis, cum quibus conuersatur. Et per hoc patet responsio ad obiectionem.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum uacans salutem animarum peccet, si circa studium theologie tempus occupat.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod aliquis qui potest salutem animarum curam impendere, peccet si circa studium tempus occupat. Dicitur enim ad Galat. ult. Dum tempus habemus, operemur bonum: nulla etiam est grauior iactura quam temporis, non debet ergo aliquis totum tempus in studio expendere, differens salutem animarum curam impendere.

Præter. Perfecti tenentur ad id quod melius est: sed religiosi sunt perfecti, ergo maxime religiosi debent dimittere studium ut salutem animarum instant.

Præter. Peius est errare in uia morum, quam in uia pedum, sed prælatus tenetur reuocare suum subditum, si uideat eum errare in uia pedum. ergo multo magis tenetur eum reuocare ab errore qui est in uia morum: est autem error, si homo prætermittat quod melius est. ergo prælatus debet subditum cogere ut salutem animarum intendat studio prætermisso.

22. q. 182. o. præcipue ad ii. 2. & 4. di. 15. q. 1. ar. 2. q. ad 12.

luti animarum intendat studio prætermisso.

IN CONTRARIUM inducebatur consuetudo pro ratione.

RESPON. Dicendum, quod aliqua duo possunt comparari adinuicem & simpliciter, & secundum aliquem casum. Nihil enim prohibet id quod est melius simpliciter, in aliquo casu esse minus eligendum, sicut philosophari est simpliciter melius quam ditari: sed in tempore necessitatis ditari est magis eligendum: & aliqua pretiosa margarita est carior vno pane, & tamen in aliquo casu famis, panis prælegeretur, secundum illud Tren. 4. Dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandas animas. Est autem considerandum, quod in quolibet artificio simpliciter melior est qui disponit de artificio, & dicitur architector, quam aliquis manualis qui opera exequitur secundum quod ei ab alio disponitur. Vnde & edificijs construendis maiori mercede conducitur qui disponit de edificio, licet nihil manibus operetur, quam manuales artifices, qui dolant ligna, & incidunt lapides. In edificio autem spirituali sunt quasi manuales operarii, qui particulariter insunt curæ animarum, puta, sacramenta ministrando, vel aliquod huiusmodi particulariter agendo: sed quasi principales artifices sunt episcopi, qui imperant & disponunt qualiter prædicti suum officium exequi debeant, propter quod & episcopi. i. superintendentes dicuntur. Et simpliciter theologice doctores sunt quasi principales artifices, qui inquirunt & docent qualiter alij debeant salutem animarum procurare. Simpliciter ergo melius est docere sacram doctrinam, & magis meritum si bona intentione agatur, quam impendere particularem curam salutem huius & illius, vnde Apostolus de se dicit 1. ad Corin. 1. Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare: quamuis baptizare sit opus maxime conferens salutem animarum. Et 2. ad Timot. 2. idem Apostolus commendat fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Ipsa etiam ratio demonstrat, quod melius est erudire de pertinentibus ad salutem eos, qui & in se & in alijs proficere possunt, quam simplices qui in se tantum proficere possunt. In aliquo tamen casu necessitate imminente deberent & episcopi, & doctores intermissio proprio officio particulariter intendere salutem animarum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod nullam iacturam temporis patitur, qui quod est melius operatur docendo sacram doctrinam, vel qui ad hoc per studium se disponit.

AD 2^m dicendum, quod perfectus dicitur aliquis dupliciter. Vno modo, quia habet perfectionem. Alio modo, quia habet statum perfectionis. Perfectio autem hominis in charitate consistit, quæ hominem Deo coniungit. Vnde quantum ad dilectionem Dei dicitur 1. Genes. 17. Ambula coram me, & esto perfectus: quantum vero ad dilectionem proximi postquam Dominus dixerat, Diligite inimicos vestros, concludit Matthæi. 5. Estote ergo perfecti. Statum autem perfectionis habere dicuntur, qui solemniter obligantur ad aliquid perfectioni annexum. Est autem aliquid annexum perfectioni charitatis dupliciter. Vno modo, sicut præambulum & præparatorium ad perfectionem, ut paupertas, castitas, & huiusmodi, quibus homo retrahitur a curis secularium rerum, ut liberius vacet his quæ Dei sunt: unde huiusmodi magis sunt quædam perfectionis instrumenta. Propter quod Hieronymus exponens illud verbum Petri dicentis, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, dicit quod non sufficit Petro dicere, Ecce nos reliquimus omnia: sed addidit quod perfectum est, Et

secuti sumus te. Quicquid, ergo vel voluntariam paupertatem, vel castitatem seruant, habent quidem præparatorium perfectionis, sed non dicuntur habere statum perfectionis, nisi qui se ex solemnibus professionibus ad huiusmodi obligant. Aliquid enim solemnem & perpetuum, dicitur habere statum, sicut patet in statu libertatis, vel matrimonii, & similibus. Alio vero modo, aliquid est annexum perfectioni charitatis ut effectus, ut scilicet aliquis curam animarum suscipiat. Est enim perfecta charitatis, ut aliquis propter Dei amorem prætermittat dulcedinem contemplatiue vite, quam magis amaret, & accipiat actiue vite occupationes ad procurandum proximorum salutem. Quicumque ergo hoc modo salutem proximorum intendit, habet quidem aliquam perfectionis effectum, sed non habet perfectionis statum nisi episcopus, qui cum quadam solemnibus consecratione suscipit animarum curam. Archidiaconi vero & parochiales presbyteri magis habent commissa quædam officia, quæ quod per hoc in aliquo perfectionis statu ponantur. Solum ergo religiosi, & episcopi dicuntur perfecti, quasi statum perfectionis habentes, vnde religiosi sunt episcopi, sed non archidiaconi, vel plebani. Cum ergo dicitur quod perfecti tenentur ad id quod melius est, verum est, si intelligatur de his qui dicuntur perfecti propter perfectionem charitatis. Huiusmodi enim obligantur ex lege interiori quæ inclinatio obligat, vnde ad hoc obligantur secundum mensuram sue perfectionis, quod implent. Si autem intelligatur de his qui dicuntur perfecti propter statum, sicut episcopi & religiosi, non est verum. Non enim tenentur episcopi nisi ad ea, ad quæ se extendit cura recepti regiminis. Et religiosi non tenentur nisi ad ea, ad quæ obligantur ex voto sue professionis: alioquin esset obligatio ad infinitum, cum tamē natura, & ars, & omnis lex certos terminos habeant: dato tamen quod perfecti semper tenentur ad id quod melius est, non esset ad propositum, sicut ex supradictis apparet.

AD 3^m dicendum, quod licet prælatus teneatur subditum suum reuocare ab omni malo, non tamen tenetur eum inducere ad omne melius. Hæc etiam ratio in proposito locum non habet, sicut nec alia & c.

QVÆSTIO VIII.

DEINDE quærebantur duo de his quæ pertinent ad religiosos.

Primo, Vtrum religiosus teneatur obedire suo prælato, ut reuellet sibi aliquod secretum, quod sibi suæ est commissum. Secundo, Vtrum teneatur sibi obedire, ut reuellet occultam culpam fratris quam nouit.

ARTICVLVS XV.

Vtrum religiosus teneatur reuelare prælato præcipienti secretum sue fidei commissum.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod religiosus teneatur aliquod secretum fidei sue commissum reuelare prælato præcipienti. Ad obediendum enim prælato obligauit se religiosus professione solenni, ad tenendum autem secretum obligauit se simpliciter promissione: ergo magis debet obedire prælato, quam seruare secretum.

SED CONTRA est, quod Bernar. dicit. Id quod est institutum propter charitatem, non militat contra charitatem: sed professio obedientie, quam religiosus

24. q. 68. 2. r. 1. ad 3. q. 7. o. 1. ad 2.

grosus facit prelato, instituta est propter charitatem. ergo non militat contra charitatem, qua quilibet tenetur seruare fidem proximo.

RESPON. Dicendum, quod sicut Bernardus dicit in lib. de dispensatione & precepto. Sufficiens obedientia est, vt religiosus obediat suo prelato de his que ad regulam pertinent vel directe, sicut ea que sunt scripta in regula: vel indirecte, sicut ea que ad hanc reduci possunt, sicut ministeria exhibenda fratribus, & pena pro culpis inflicta, & huiusmodi. Perfecta autem obedientia est, vt simpliciter in omnibus obediat, que non sunt contra regulam, vel contra Deum: sed quod aliquis obediat prelato in his que sunt contra Deum, vel contra regulam, est obedientia incauta & illicita. Est ergo considerandum in proposito, vtrum sit licitum religioso secretum fidei sue commissum reuelare. Circa quod distinguendum est de secreto. Est enim aliquod secretum, quod illicitum est celare, sicut quod in periculum vergit aliorum, quibus aliquis cauere tenetur. Vnde & in iuramento fidelitatis continetur quod huiusmodi serui secreta debeant dominis reuelare. Ad preceptum ergo prelatis tenetur religiosus tale secretum pandere, etiam si promisit se non reuelare, dicente Isidoro. In malis promissis rescinde fide, nisi forte in confessione audierit, quia tunc nullo modo esset reuelandum. Est autem aliud secretum, quod de se celari potest sine peccato, & tale secretum religiosus nullo modo prelato precipiente pateri debet, si sit fidei sue commissum, peccaret enim frangendo fide commissum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod solemnior est obligatio ad seruandum ea que sunt fidei & charitatis, que est ex lege naturali & ex promissione in baptismo facta, quam ea que est ex professione religionis.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum subditus debeat prelato precipienti, reuelare culpam occultam alterius fratris.

Ar. 81. o. & 22. q. 33. ar. 7. ad 5. q. 70. 1. c. & ad 1.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod subditus debeat prelato precipienti reuelare culpam occultam alterius fratris, quia vt Hierony. dicit. Non debet occultari culpa vnus in preiudicium multorum: sed presumendum est, quod prelatus culpam vnus cognoscere velit propter multitudinis bonum. ergo prelato precipienti, debet culpa alterius reuelari.

SED CONTRA est, quod Grego. dicit, quod & si aliquando propter obedientiam debemus aliqua bona dimittere, nullo tamen modo propter obedientiam debemus aliquid malum perpetrare: sed malum esse videtur culpam occultam detegendo alium infamare. ergo hoc propter obedientiam fieri non debet.

RESPON. Dicendum, quod religiosus prelatus in capitulo preest, sicut iudex ecclesiasticus in foro iudiciali. Vnde ad ea potest ex precepto subditos obligare, vt ei pandantur, propter que potest iudex ecclesiasticus in foro iudiciali iuramentum exigere. Est ergo sciendum, quod in criminibus triplex est modus procedendi. Vnus per denuntiationem, alius per inquisitionem, alius per accusationem. In via ergo denuntiationis, intenditur correctio delinquentis: & ideo secundum preceptum domini Matthaei 18. debet procedere fraterna correctio, vt. Corripias eum inter te & ipsum solum, quod si non audierit, coram duobus vel tribus testibus, & ultimo dicat ecclesie. Charitatis enim est, vt aliquis parcat fratri quantum potest: vnde prius debet niti vt corrigat conscientiam fratris seruata fa-

ma solitarie admonendo, & postmodum coram duobus vel tribus, tandem negligenda est fama vt emendetur conscientia, & dicendum est ecclesie, in quo cuius processu consulitur conscientia. Na peccator si a principio videret se publicatum, amitteret verecundiam, & obstinatio fieret ad peccandum. In inquisitione vero debet precedere inscriptio, per quam ipse obligat se ad talionem. In inquisitione autem & accusatione intenditur pena peccantis propter multitudinis bonum. Si ergo appareat accusator in capitulo qui se obliget ad talionem, potest prelatus precepto veritatis confessionem exigere, sicut & iudex ecclesiasticus iuramentum. Et similiter si precedat infamia, potest prelatus precepto veritatem exquirere, & subditi tenentur obedire. Si autem procedatur per viam simplicis denuntiationis, non tenetur religiosus prelato precipienti culpam fratris reuelare, nisi precedere monitione eum videat in correctum, immo magis peccaret, si ad preceptum prelatis reuelaret, quia plus tenetur obedire euangelio quam prelato, & multo magis prelatus peccaret, si subditum induceret ad peruertendum ordinem euangelii.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod de peccato preterito, de quo iam aliquis correctus est ad secretam admonitionem, vel de quo potest sperari corrigendus, nisi contrarium inueniatur, non potest immi nere periculum multitudinis: sed de peccato futuro, quod est periculosum multitudini vel spiritualiter, vel corporaliter, procedit obiectum. Tunc enim non oportet admonitionem secretam expectare, sed statim periculo occurrere, vnde & dominus non dicit, Si peccare intendat in futuro, sed si peccauerit in preterito.

QUESTIO. IX.

DEINDE queruntur quatuor ad culpam pertinentia.

- 1. Primo, Vtrum peccatum sit natura aliqua.
2. Secundo, Vtrum periurium sit grauius peccatum quam homicidium.
3. Tertio, Vtrum peccet qui propter ignorantiam constitutionem Papae non seruat.
4. Quarto, Vtrum monachus peccet mortaliter comedendo carnes.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum peccatum sit aliqua natura.

AD PRIMUM sic procedebatur. Videtur quod peccatum non sit aliqua natura. Dicitur enim Ioan. 1. Sine ipso factum est nihil, id est, peccatum: sed quod est natura aliqua, non potest dici nihil. ergo peccatum non est natura aliqua.

SED CONTRA. Si peccatum non est natura aliqua, oportet quod sit priuatio pura: sed priuatio pura non dicitur secundum magis & minus, vt mors & tenebrae. ergo vnus non esset grauius altero, quod est inconueniens.

RESPON. Dicendum, quod peccatum maxime transgressionis, est actus inordinatus. Ex parte ergo actus, peccatum est natura aliqua: sed inordinatio est priuatio, & secundum hanc peccatum dicitur nihil. Et per hoc patet solutio ad obiecta.

Vtrum periurium sit grauius peccatum quam homicidium.

11. q. 100. 2. 80. o. ar. 113

CIRCA secundum sic procedebatur. Videtur quod periurium sit grauius peccatum quam homicidium. Dicitur enim Bernardus quod contra precepta prima tabulae non potest dispensare nec Deus, nec homo, contra precepta autem secundae tabulae potest dispensare Deus, sed non homo, ex quo potest accipi, quod grauius sit peccare contra precepta prima tabulae, quam contra precepta secundae: sed periurium est contra preceptum prima tabulae, quod est, Non assumes nomen Dei tui in vanum: homicidium autem est contra preceptum secundae tabulae, Non occides. ergo grauius peccatum est periurium quam homicidium. ¶ Praet. Grauius est peccare in Deum, quam in hominem: sed periurium est peccatum in Deum, homicidium in hominem. ergo grauius peccatum est periurium quam homicidium.

SED CONTRA. Pena proportionatur culpa: sed grauius punitur homicidium quam periurium. ergo est grauius peccatum.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut Apostolus dicit ad Hebraeos 6. Homines per maiores se iurant, & omnis controuersia eorum finis est iuramentum. Frustra autem in causa homicidij controuersia finis est iuramentum, si homicidium esset grauius peccatum quam periurium, presumeretur enim quod qui maiorem culpam homicidij commississet, non vereretur minore periurij incurere: vnde ex hoc ipso quod in causa cuiuslibet peccati defertur iuramentum, manifeste ostenditur, quod periurium pro maximo peccato debet haberi, nec immerito: quia periurare nomen Dei, videtur quaedam diuini nominis denegatio, vnde secundum locum post idolatriam peccatum periurij tenet, vt ex ordine preceptorum apparet, sed & apud gentiles iusiurandum erat honoratissimum, vt dicitur in 1. Metaphysices.

Primas autem rationes concedimus. Ad illud vero quod in contrarium obicitur dicitur, quod in iudicio humano non semper quantitas pena respondet quantitati culpae. Interdum enim infligitur maior pena pro minori culpa, quando grauius nocuum imminet hominibus ex minori culpa, sed secundum Dei iudicium grauior culpa grauiori pena punitur, vnde vt ostendatur grauitas idolatriae & periurij, postquam in primo precepto dixerat, Non adorabis ea, neque coles, subditur Exodi 27. Ego sum dominus Deus tuus visitans iniquitates patrum in filios: & postquam dixerat, Non assumes nomen domini Dei tui in vanum, subditur, Nec enim habebit infontem Dominus eum, qui assumpsit nomen Domini frustra.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum faciens contra constitutionem Papae per ignorantiam, non peccet.

q. de malo. 9. 3. ar. 7. 8. 9. & 12. q. 90. 4. c. & ad 2. 3. veni. q. 172. 3. c. Textus. 66.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod qui facit contra constitutionem Papae per ignorantiam, non peccet. Vt enim August. dicit. Peccatum adeo est voluntarium, quod si non est voluntarium, non est peccatum: sed ignorantia causat inuoluntarium, vt dicitur in 3. ethico. ergo quod fit per ignorantiam, non est peccatum.

¶ Praet. Secundum iura Dominus potest repetere se-

Auum suum ordinatum post certum tempus: hoc autem debet computari a tempore ordinationis, non a tempore notitiae. ergo obligatio constitutionis Papae obligat a tempore notitiae.

SED CONTRA. Ignorantia iuris non excusat: sed constitutio Papae facit ius. ergo qui facit contra constitutionem Papae per ignorantiam, non excusatur.

RESPONDEO. Dicendum, quod ignorantia quae est causa actus, causat inuoluntarium. Vnde semper excusat, nisi ipsa ignorantia sit peccatum. Est autem ignorantia peccatum, quando ignorat quis quae potest scire, & tenetur. Constitutionem enim Papae oes suo modo scire tenentur. Si ergo aliquis nesciat per negligentiam, non excusatur a culpa, si contra constitutionem agat. Si vero aliquis habeat sufficiens impedimentum, propter quod scire non potuerit, puta, si fuit in carcere, vel in terris extraneis, ad quas constitutio non peruenit, vel propter aliquod simile, talis ignorantia excusat, ut non peccet contra constitutionem Papae agens.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XX.

Vtrum monachus peccet mortaliter comedendo carnes.

CIRCA quartum sic proceditur. Videtur quod monachus peccet mortaliter comedendo carnes. Dicit enim canon de consecratione distin. quinta cap. Carnes, quod monachi non debent comedere carnes, & si contra fecerint, debent incarcerari: sed talis pena non infligitur, nisi pro peccato mortali. ergo monachi comedentes carnes peccant mortaliter.

¶ Praet. Facere contra votum est peccatum mortale: sed monachi ex voto obligantur ad seruandam regulam beati Benedicti, in qua continetur, quod monachi a carnibus abstineant. ergo monachi peccant mortaliter comedendo carnes.

SED CONTRA. Nullum peccatum mortale conceditur alicui ratione cuiuscunque infirmitatis: sed comedere carnes conceditur monacho ratione infirmitatis. ergo comedere carnes non est peccatum mortale monacho.

RESPONDEO. Dicendum, quod nihil est peccatum mortale monacho, vel religioso cuiuscunque per se loquendo, quod non sit peccatum mortale alteri, nisi sit contrarium ei, ad quod se voto professionis obligauit, per accidens tamen, vt ratione scandali, vel alicuius huiusmodi posset aliquid ei esse peccatum, quod non esset alij peccatum. Est ergo considerandum quid sit illud, ad quod religiosus voto professionis se altrahit, & si quidem religiosus proficendo voueret se regulam seruaturum, videretur se obligare voto ad singula quae continentur in regula: & sic contra quodlibet eorum agendo peccaret mortaliter. Et ex hoc sequeretur quod religionis status esset religiosus in laqueum peccati mortalis, quod vix, aut nunquam posset declinare. Sancti ergo patres qui ordines instituerunt, nolentes hominibus iniicere damnationis laqueum, sed magis viam salutis, ordinauerunt talem professionis formam, in qua periculum esse non posset: sicut in ordine fratrum predicatorum est cautissima & securissima forma proficendi, qua non promittit seruare regulam, sed obedientiam secundum regulam, vnde ex voto obligantur ad seruanda ea quae ponuntur in regula tanquam precepta: & quae prelatus secundum tenorem regulae sibi precipere voluerit. Caetera vero quae non continentur in regula sub precepto, non cadunt directe sub voto; vnde ea praetermittens non

22. q. 18. 1. 8. o. q. 186. articulo 9.

Tex. c6. 21.

Restat ergo considerandum, cum suppositum, vel in-
 dividuum naturale sit cōpositū ex materia & forma,
 vtrum sit idem essentia, vel natura. Et hāc quæstionē
 mouet Philo. in 7. meta. vbi inquit, vtrum sit idem
 vnumquodque, & quod quid est eius, & determinat
 quod in his quæ dicuntur per se, idem est res, & quod
 quid est rei: in his autē quæ dicuntur per accidens, nō
 est idem. Homo enim nihil est aliud quā quod quid
 est hominis. Nihil enim aliud significat homo, quā
 animal gressibile bipes: sed res alba non est idem om-
 nino ei quod quid est album, quod. s. significatur no-
 mine albi. Nam album nihil significat, nisi qualitātē,
 vt dicitur in prædicamentis: res autem alba est substā-
 tia habens qualitātē. Secundum hōc ergo cuiuscūque
 potest aliquid accidere, quod non sit de ratione suā
 nature, in eo differt res, & quod quid est, siue supposi-
 tum & natura. Nam in significatione naturæ includit-
 tur solum id, quod est de ratione speciei: suppositū au-
 tem nō solum habet hāc quæ ad rationem speciei per-
 tinent, sed etiam alia quæ ei accidunt: & ideo supposi-
 tum signatur per totum, natura autem, siue quidditas
 vt pars formalis. In solo autem Deo non inuenitur ali-
 quod accidens præter eius essentiam, quia suum esse
 est sua essentia, vt dictum est, & ideo in Deo est omni-
 no idem suppositum & natura. In angelo autem nō
 est omnino idē, quia aliquid accidit ei præter id quod
 est de ratione suæ speciei, quia & ipsum esse ange-
 li est præter eius essentiam, seu naturam, & alia quæ-
 dam ei accidunt quæ omnino pertinent ad supposi-
 tum, non autem ad naturam.

D. 461.
D. 466.
D. 114.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non solum
 in cōpositis ex materia & forma inuenitur aliquod
 accidens præter essentiam ipsius speciei, sed etiam in
 substantiis spiritualibus, quæ non cōponuntur ex ma-
 teria & forma: & ideo in vtrisque suppositum nō est
 omnino idem quod ipsa natura. Hoc tamen est aliter
 & aliter in vtrisque. Dupliciter autē aliquid accipitur
 vt accidens præter rationem rei. Vno modo, quia non
 cadit in definitione significante essentiam rei, sed ta-
 mē est designatiuum, vel determinatiuum alicuius ei
 essentialium principiorū, sicut rationale accidit animali
 vt potē præter definitionem eius existens, & tamē est
 determinatiuum essentia animalis, vnde est essentialē
 homini & de ratione eius existēs. Alio modo, accidit
 aliquod alicui, quia nec est in eius definitione, nec est
 determinatiuum alicuius essentialium principiorū,
 sicut albedo accidit homini. His ergo quæ sunt cō-
 posita ex materia & forma accidit aliqd præter rōnē
 speciei existens vtroque modo. Cum enim de ratione
 speciei humanæ sit quod componatur ex anima & cor-
 pore, determinatio corporis & animæ est præter ratio-
 nem speciei, & accidit homini in quantum est homo,
 quod sit ex hac anima, & ex hoc corpore: sed hoc con-
 uenit p se huic homini, de cuius ratione esset, si diffi-
 niretur, q esset ex hac anima, & ex hoc corpore, sicut
 de ratione hominis communis est, q sit ex anima &
 corpore. Accidit etiam cōpositis ex materia & for-
 ma præter rationem speciei multa alia quæ non sunt
 determinatiua essentialium principiorum. Substantiis
 vero immaterialibus creatis accidunt quidem aliqua
 præter rationem speciei, quæ non sunt determinatiua
 essentialium principiorum, vt dictum est, non tamen
 accidunt eis aliqua quæ sunt determinatiua essentia
 speciei, quia ipsa natura speciei non indiuiduatur per
 materia, sed per seipsam ex hoc, quod talis forma nō
 est nata recipi in aliqua materia, vnde per seipsam nō

est multiplicabilis, neq; prædicabilis de pluribus: sed
 quia non est suum esse, accidit ei aliquid præter ratio-
 nem speciei. Ipsum esse, & alia quædam quæ attribuū-
 tur supposito, & non naturæ, propter quod suppositū
 in eis non est omnino idem cum natura.

AD 2^m dicendū, quod non omne quod accidit ali-
 cidi præter rationem speciei, est determinatiuum
 essentia ipsius, vt oportet illud poni in ratione eius,
 sicut dictum est: & ideo licet ipsum esse non sit de ra-
 tione suppositi, quia tamē pertinet ad suppositum, &
 non est de ratione naturæ, manifestum est quod sup-
 positum & natura non sunt omnino idem in quibus-
 cumque res non est suum esse.

AD illud vero quod in contrarium obiicitur, dicen-
 dum quod natura dicitur cōstituere suppositum eū
 in cōpositis ex materia & forma, nō quia natura sit
 vna res, & suppositum alia res. Hoc enim est secundū
 opinionem dicentium, quod natura speciei sit forma
 tantum, quæ constituit suppositum sicut totum: sed
 quia secundum modum significandi, natura significa-
 tur vt pars ratione supraddicta, suppositum vero vt
 totum, natura significatur vt constituens, & supposi-
 tum vt constitutum.

QVÆSTIO III.

ARTICVLVS V.

Vtrum tempus mouens creaturam spiritualem, & mensurās
temporalem, sit idem.

DEI NDE quæsitum est de tempore, per qd Deus
 mouet creaturam spiritualem secundum Augu-
 stinum, vtrum sit idem cum tempore quod mensurat motus
 corporaliū rerum. Et videtur q sic, quia neque Augu-
 stinus, diuersitatem hanc temporum assignat, neque ali-
 quis philosophus. vnum ergo videtur hanc diuersi-
 tatem temporum assignare.

¶ Præter. Omne quod est, in quantum est, vnum est: si
 ergo non sit vnum tempus, sed diuersa, non erit ens,
 quod est inconueniens. oportet ergo ponere vnum
 tempus tantum.

SED CONTRA. Tempus quo mensurantur cor-
 porales motus, est numerus motus primi celi, secundū
 Philo. in 4. phys. sed tempus per quod mouentur an-
 geli non habent aliquem ordinem ad motum, ergo il-
 lud tempus est aliud a tempore corporaliū rerum.

¶ Præter. Perpetuo & corruptibili nihil est commune, ni-
 si secundum nomen, vt dicitur in 10. meta. sed angeli
 sunt perpetui, corpora autem sunt corruptibilia. non
 ergo idem tempus est vtrorumque.

RESPON. Dicendū, quod sicut Aug. dicit in 11.
 de ciui. Dei, Tempora nō fuissent, nisi creatura fieret,
 quæ aliquid aliqua motione mutaret, cuius mutatio-
 nis cum aliud atque aliud, quæ simul esse nō possunt,
 cedit atque succedit, sequitur tempus, ex quo accipi-
 tur quod etiam Philo. dicit in 4. phys. quod oportet
 loqui de tempore secundum rationem motus: nam tē-
 pus est numerus motus secundum prius & posterius.
 Omnes ergo motus qui possunt mensurari vna men-
 sura, habēt vnum tempus: si qui vero motus sunt, qui
 non possunt vna mensura mensurari, necesse est quod
 eorum sit diuersum tempus. Cum autem mensura sit
 homogenea mensurato, ut dicitur in 10. meta. mani-
 festum est, quod omnia quæ sunt vnius generis, pos-
 sunt habere vnam mensuram communem, non autē
 quæ

1. di. 17. q. 4.
ar. 3. o. 2. di.
2. q. 3. art. 1.
o. 1. p. q. 10.
arti. 5. ad 1.
opus 36. c.
4. ca. 4.

Tex. c6. 98.

Tex. c6. 16.

Tex. c6. 97.

Tex. c6. 4.

quæ sunt gênerum diuersorum. Omnes autem motus a
 continui conueniunt in vno genere, in quantum sunt
 commensurabiles, & ideo possunt habere vnam mē-
 suram communem: mensurantur. n. omnes simplicif-
 simo modo sui generis, scilicet velocissimo motu pri-
 mi celi. vnde omnium motuum continuorum, po-
 test esse vnum tempus commune, quod quidem tem-
 pus licet videatur esse secundum genus de numero di-
 scretorum, quia est numerus harum rerum continua-
 rum, scilicet motuum, sit & ipsum continuum, sicut
 decem simpliciter dictum, est aliquid discretum: sed
 decem vnae panni, est aliquid continuum. Discretorū
 autem & continuorum non potest esse vna men-
 sura communis, cum sint diuersorum generum, in-
 quantum sunt mensurabilia: & ideo necesse est si
 sint aliqui motus continui, quod tempus eorum ali-
 ud sit a motu quo mensuratur motus continui. Mani-
 festum est autem, quod motus spiritualium creatura-
 rum, de quibus Augustinus loquitur, dicens creaturam
 spūalem moueri per tempus, & nō per locū, nō sunt
 motus continui, sed vicissitudines quædam discretæ.
 Dicit enim quod per tempus mouetur animus vel re-
 miniscendo quod oblitus erat, vel discendo quod ne-
 sciebat, vel uolendo quod volebat: vnde manifestū
 est, quod cum tempus non habeat continuitatem ni-
 si ex motu, quod tale tempus non est continuum, &
 quod est aliud a tempore corporalium rerum.

D. 128.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod August. ex
 ipsa differentia motuum dat intelligere differentiam
 temporum.

AD 2^m dicendum, quod eo modo aliquid est v-
 num, quo est, & dicitur esse: quod enim dicitur esse se-
 cundum speciem, est vnum specie, non autem vnum
 numero: vnde non sequitur, si sint plures homines,
 quod non sit homo: & similiter non sequitur, si sint
 plura tempora, quod non sit tempus.

QVÆSTIO IIII.

DEI NDE quæsitum est de homine. Et primo quæ-
 situm ad virtutes.

¶ Secundo, Quantum ad peccata.

¶ Tertio, Quantum ad pœnas. Circa virtutes autem
 fuit quæsitum & quantum ad res diuinas, & quantum
 ad res humanas. Quātū ad res diuinas, q̄sita sunt tria.

¶ Primo, Circa fidem, vtrum aliquis teneretur crede-
 re Christo visibilia miracula non facienti.

¶ Secūdo, Circa fidei sacramentum, vtrum paruuli lu-
 dæorum sint baptizandi inuitis parentibus.

¶ Tertio, Circa decimas, quæ debentur ministris sacra-
 mentorum, vtrum aliquis propter consuetudinem
 possit excusari, ne decimas soluat.

ARTICVLVS VI.

Vtrum homines credere debuissent Christo non
facienti visibilia miracula.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod Chri-
 sto non facienti visibilia miracula homines cre-
 dere non tenerentur. Quicumque enim non facit hoc
 ad quod tenetur, peccat: sed si homines non crederēt
 Christo miracula non facienti, non peccarent. Dicit
 enim ipse Ioan. 15. Si opera non fecissem in eis, quæ
 nullus alius fecit, peccatum non haberent, & loqui-
 tur de peccato infidelitatis, secundum August. er-
 go Christo si non fecisset miracula, homines crede-

ar. 28. 3. p.
q. 43. ar. 1.
4. & opus.
60. arti. 12.
de eius mi-
raculis.

Tex. c6. 97.

Tex. c6. 4.

re non tenerentur.
 ¶ Præter. Nullus potest mutare legem, nisi legislator,
 vel eo superior: sed Christus prædicabat quædā quæ
 videbantur pertinere ad veteris legis abolitionē, sicut
 quoddā cibi non coquinaurent hominem, & quoddā
 licetī sabbatho operari. si ergo nō probasset se esse le-
 gislatorem, non fuisset ei credendum: sed hoc fieri
 non potuisset nisi per miracula, cum legislatorē mul-
 ta miracula præcesserint, ergo Christo non est creden-
 dum nisi miracula fecisset.

SED CONTRA. Magis obligantur homines ad
 credendum primæ veritati, quā ad credendum vi-
 sibilibus signis: sed licet Christus miracula non fecis-
 set, ipse tamē verus Deus existens, prima veritas erat,
 ergo etiā si miracula nō fecisset, adhuc erat ei credēdū.

¶ Præter. Gratia vnionis est maior quā gratia gratum
 faciens per adoptionem: sed miracula non sufficiēt
 probant gratiam gratum facientem, quia vt habetur
 Matt. 7. his qui Christo in iudicio dicent, Domine in
 nomine tuo virtutes multas fecimus, respondebitur,
 Non noui vos. ergo multo minus miracula sufficiunt
 ad probandum gratiam vnionis. Si ergo sine miracu-
 lis Christo homines credere non tenerentur, neque
 etiam miraculis factis tenebatur credere dicenti se es-
 se Deum, quod patet esse falsum.

RESPON. Dicendum, quod nullus tenetur ad
 hoc quod est supra vires suas, nisi per hunc modum
 quo sit sibi possibile: credere autem est super potentia
 hominis naturalem, unde ex dono Dei provenit,
 scdm illud Apostoli ad Ephe. 2. Gratia saluati estis per
 fidem, & hoc non ex uobis, Dei enim donum est. &
 ad Philippenses 1. dicit. Vobis datum est non solum
 ut in ipsum credatis, sed ut pro ipso patiamini. Homo
 ergo tenetur credere secundum hoc quod adiuuatur
 a Deo ad credendum. Adiuuatur autem a Deo aliquis
 ad credendum tripliciter. Primo quidem per interio-
 rem uocationem, de qua dicitur Ioannis 6. Omnis
 qui audit a patre & didicit, uenit ad me. & ad Roma.
 8. Quos prædestinavit, hos & uocauit. Secundo per
 doctrinam & prædicationem exteriorem, secundum
 illud Apostoli ad Rom. 10. Fides ex auditu, auditus
 autem per uerbum Christi. Tertio per exteriora mira-
 cula, unde dicitur 1. Cornt. 14. quod signa data sunt
 infidelibus, ut scilicet per ea prouocentur ad fidem.
 Si autem Christus uisibilia miracula non fecisset, ad-
 huc remanebant alij modi attrahendi ad fidē, quibus
 homines acquiescere tenerentur. Tenebantur enim
 homines credere actori legis & prophetarum. Te-
 nebantur etiam interiori uocationi non resistere,
 sicut Isaïas de se dicit. Dominus Deus aperuit mihi
 aurem, ego autem nō contradico, retrorsum nō abi,
 Isaïas 50. sicut de quibusdam dicitur Act. 7. Vos sem-
 per Spiritui sancto resististis.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ inter illa opera
 quæ Christus in hominibus fecit, annumerari etiam
 debet uocatio interior, qua quosdam attraxit, sicut
 Grego. dicit in quadam Homelia, quod Christus per
 misericordiam Magdalenā traxit interius, qui etiam
 per clementiam suscepit foris. Annumerari etiam de-
 bet eius doctrina, cum etiam ipse dicat. Si non uenis-
 sem, & locutus eis non fuissem, peccatum non ha-
 berent.

AD 2^m dicendum, quod Christus potest se osten-
 dere esse legislatorem non solum faciendo uisibilia
 miracula, sed etiam per auctoritatem scripturæ, &
 per interiorem instinctum.

Quodlib. S. Tho.

B AD

Ad 3^m dicendum, q interior instinctus, quo Christus poterat se manifestare sine miraculis exteriorib, pertinet ad uirtute primæ veritatis, quæ interior hominem illuminat & docet.

Ad 4^m dicendum, q miracula visibilia sunt virtute diuina ad cõfirmationem virtutis fidei; vnde dicitur Marci vltimo de Apostolis, quod prædicauerunt vbique; Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Non autem sunt miracula semper ad demonstrandum gratiam eius, per quem miracula sunt, & ideo potest contingere quod aliquis gratiam gratum facientem non habens, miracula faciat: sed hoc contingere nõ potest, quod aliquis falsam doctrinam annuntians, vera miracula faciat, quæ nisi virtute diuina fieri non possunt. Sic enim Deus esset falsitatis testis, quod est impossibile. Cum ergo Christus se filium Dei diceret, & æqualem Deo, hanc eius doctrinam comprobabat miracula quæ faciebat; & ideo ostendebatur Christus per miracula quæ faciebat, esse Deus. Petrus autem licet eadem, vel maiora miracula faceret, non probabatur esse Deus, sed per ea etiã probabatur, quod Christus esset Deus; quia Petrus non prædicabat seipsum, sed Iesum Christum esse Deum.

ARTICVLVS VII.

Utrum pueri Iudeorum sint baptizandi inuitis parentibus.

Art. 29 22. q. 19. ar. 12. & 3. q. 5. 68 arti. 10. 0. & 2. 49.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod pueri Iudeorum sint baptizandi inuitis parentibus. Maius enim est vinculum matrimoniale, quam ius paternæ potestatis, quia paternæ potestatis potestatem habet solus, cum filius familias emancipatur: vinculum autem matrimoniale nõ potest solui per hominem, secundum illud Matth. 19. Quos Deus coniunxit, homo non separet; sed propter in fidelitatem soluitur vinculum matrimoniale. dicit enim Apostolus 1. ad Corinth. 7. quod si infidelis discedit, discedat: nõ enim seruituti est subiectus frater aut soror in huiusmodi. & canon dicit q si coniunx infidelis non vult cohabitare sine cõmuniã creatoris, quod alter coniugum nõ debet ei cohabitare. ergo multo magis propter infidelitatem tollitur ius paternæ potestatis; sic ergo infideles Iudæi non habent ius paternæ potestatis in suos filios. possunt ergo eorum filii baptizari eis inuitis.

Præterea magis debet homini subueniri contra periculum mortis æternæ, quam contra periculum mortis temporalis; sed si aliquis videret hominem in periculo mortis temporalis, & ei non ferret auxilium, peccaret. cõ ergo pueri Iudeorum, & aliorum infidelium sint in periculo mortis æternæ si parentibus relinquuntur, qui eos in sua infidelitate informant, videtur quod sint eis auferendi, & baptizandi, & in fide instruendi.

Præterea filii seruatorum sunt serui, & in potestate dominorum: sed Iudæi sunt serui regum & principum. ergo & filii eorum. leges ergo & principes habent potestatem de filiis Iudeorum facere quod voluerint, nulla ergo esset iniuria, si baptizarentur inuitis parentibus.

Præterea quilibet homo magis est Dei, a quo habet animam, quam patris carnalis, a quo habet corpus. nõ est ergo iniustum, si pueri Iudeorum carnalibus parentibus auferantur, & Deo per baptismum consecrentur.

Præterea baptismus est efficacior ad salutem, quam prædicatio, quia per baptismum statim tollitur peccati macula & reatus pœnæ, & aperitur ianua celi: sed si periculum sequatur ex defectu prædicationis, imputatur

ei qui non prædicauit, vt habetur Eze. 3. & 33. de eo qui videt gladium venientem, & non insonuerit tuba. ergo multo magis si pueri Iudeorum damnentur propter defectum baptismi, imputatur ad peccatum eis, qui potuerunt baptizare, & non baptizauerunt.

Secundo contra. Nemini facienda est iniuria. Fieret autem Iudæis iniuria, si eorum filii baptizarentur eis inuitis, quia amitterent ius paternæ potestatis in filios iã fideles. ergo eis inuitis non sunt baptizandi.

Respondeo. Dicendum, quod maximam auctoritatem habet Ecclesię consuetudo, quæ semper est in omnibus emulanda, quia & ipsa doctrina catholicorum doctorum ab Ecclesiã auctoritatem habet: vnde magis est standũ cõsuetudini Ecclesię, q̃ vel auctoritati Aug. vel Hiero. vel cuiuscumq; doctoris. Hocaũt Ecclesiã vsus nõquã habuit, quod Iudeorum filii inuitis parentibus baptizarentur, quãuis fuerint retroactis tẽporib; multi catholici principes potētissimi, vt Cõstantinus, Theodosius, & alii plures, quibus familiares fuerunt sanctissimi Episcopi, vt Siluester Cõstantino, & Ambrosius Theodosio, quæ nullo modo prætermisissent ab eis impetrare, si hoc esset consonũ rationi; & ideo periculosum videtur hanc assertionẽ de nouo inducere, vt præter consuetudinem in Ecclesiã hæctenus obseruatam Iudeorum filii inuitis parentibus baptizentur. Et huius ratio est duplex, vna quidem propter periculum fidei. Si enim pueri nõdum vsũ rationis habentes baptismum susciperent, post modum cum ad perfectam ætatem peruenirent, de facili possent a parentibus induci, vt relinqueret quod ignorantes susceperunt, quod verteretur in fidei detrimentum. Alia vero ratio est, quia repugnat iustitiæ naturali. Filius enim naturaliter est aliquid patris, & primo quidem a parente non distinguitur secundum corpus, quãdiu in matris utero continetur. Postmodum vero postquã ex utero egreditur, antequã vsũ liberi arbitrii habeat, continetur sub parentum cura, sicut sub quodã spiritali utero. Quãdiu enim vsũ rationis non habet puer, non differt quantum ad ea quæ agit ab aliã irrationali. Vnde sicut bos, vel equus iure gentium, vel ciuili est possessoris vt vtatur eo cũ voluerit, sicut proprio instrumẽto: ita de iure naturali, quod filius antequã habeat vsũ rationis, sit sub cura patris; unde contra iustitiã naturalem esset, si puer antequã haberet usum liberi arbitrii, a cura parentum subtrahatur, vel de eo aliquid ordinetur inuitis parentibus. Postquã autẽ incipit habere usum liberi arbitrii, iam incipit esse suus, & potest quãtum ad ea quæ sunt iuris diuini, vel naturalis sibi ipsi prouidere, & tunc est inducendus ad fidem non coactione, sed persuasione, & potest etiam inuitis parentibus consentire fidei & baptizari, nõ autem antequã habeat usum rationis. Vnde de pueris antiquorũ patrũ dicitur, quod saluabantur in fide patrũ, per quod datur intelligi, quod ad patres pertinet prouidere filiis de sua salute, præcipue antequã habeant vsũ ronis.

Ad primum ergo dicendum, quod in vinculo matrimoniali uterque potest inuito altero fidei assentire: sed hoc non habet locum in puero antequã habeat usum rationis, sed postquã habet usum rationis, tunc tenet similitudo, si conuerti uoluerit.

Ad 2^m dicendum, quod a temporali non est aliquis eripiendus contra ordinem iuris ciuiliis, puta, si aliquis a suo iudice condemnatur ad mortem, nullus debet eum uolenter eripere: unde nec aliquis debet irrumperẽ

irrumperẽ ordinem iuris naturalis, quo filius est sub cura patris, vt eum liberet a periculo mortis æternæ.

Ad 3^m dicendum, quod Iudæi sunt serui principũ seruitute ciuili, quæ non excludit ordinem iuris naturalis, vel diuini.

Ad 4^m dicendum, quod homo ordinatur ad Deũ per rationem, per quam Deum cognoscere potest, vnde de puer antequã vsũ rationis habeat, naturali ordine ordinatur in Deum per rationem patrum, quorum cura naturaliter subiacer, & secundum eorũ dispositionem sunt circa ipsum diuina agenda.

Ad 5^m dicendum, quod periculum quod sequitur ex prædicatione omiã nulli imminet, nisi ei cui est commissum prædicationis officium, vnde in Ezech. præmittit. Speculatorem dedi te filiis Israel: prouidere autem pueris infidelium de sacramentis salutis pertinet ad parentes eorum, vnde eis imminet periculum propter subtractionem sacramentorum, si eorum paruuli detrimentum salutis patiantur.

ARTICVLVS VIII.

Utrum propter consuetudinem aliqui deobligantur a iure reddendi decimas.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod propter consuetudinem aliqui deobligantur a iure reddendi decimas. Magis enim est accipere decimas, quã non dare: sed propter consuetudinem in aliquibus terris aliqui milites accipiunt decimas, & hoc ab ecclesiã tollatur. ergo multo magis propter consuetudinem aliqui deobligantur vt decimas non soluant, neque soluere teneantur.

Secundo contra. Ius diuinum non aboletur per dissuetudinem: sed decimæ debentur de iure diuino. ergo per dissuetudinem non aboletur ius reddendi decimas. tenentur ergo homines reddere decimas contraria consuetudine non obstante.

Respondeo. Dicendum, quod ea quæ sunt de iure positiuo, per dissuetudinem abolentur. Ea vero quæ sunt a iure naturali, vel de iure diuino, nulla dissuetudine aboleri possunt. Nulla. n. dissuetudine fieri potest, vt sit licitum furari, vel męchari. Est ergo considerandum ad proposita quæstionem, vtrum dare decimas, sit de iure diuino, vel de iure positiuo humano. Ius autem diuinum in nouo & in veteri testamento continetur. Et quidem non apparet in nouo testamento aliquod præceptum datum de decimis soluendis, in doctrina dico Euãgelica, vel Apostolica. Quod enim dicitur Matthæi. 23. de solutione decimarũ, hoc oportuit facere, & illa nõ omittit, & quod dicit Pharisæus Luc. 18. Decimas de omnium quæ possideo, magis videtur ad statum veteris testamenti pertinere, q̃ obseruantia noui testamenti formam imponere. In veteri autem testamento triplex genus præceptorum erat. Quædam enim erant præcepta moralia, quædam iudicialia, quædam cæremonialia. Præcepta moralia sunt quæ sunt indita naturali rationi, ad quæ homines omni tempore obligantur, vt Honora patrem & matrem. Nõ męchaberis, Non furtum facies, & similia. Præcepta autem iudicialia sunt, per quæ iudicia exercebantur, puta, si quis furaretur vnam ouem, redderet quatuor, & huiusmodi præcepta non sunt indita rationi naturali: non enim ratio naturalis habet, quod ille qui furatur ouẽ, magis reddat quatuor quã tres, vel vnam: sed tamẽ per huiusmodi præcepta determinatur morale præceptum. Habet enim ratio naturalis

quod ille qui furatur, debeat puniri: sed quod tali pena puniatur, hoc determinatur per præceptum iudiciale. Præcepta autem cæremonialia veteris legis sunt, quæ pertinent ad obseruantiam diuini cultus, & sunt ordinata ad figurandum aliquod futurum, sicut immolatio agni paschalis figurabat occisionem Christi. Est ergo considerandum, vtrum præceptum de decimis persoluendis sit mortale, vel iudiciale, vel cærimoniale. Si enim mortale est, ad hoc omnes tenentur, & omni tempore, nulla obstante contraria consuetudine. Sed hoc nõ videtur, quia ratio naturalis non dicit magis quod homo ministris Dei det decimam, q̃ vndecimam, vel nonam partem fructuum. Si autem sit præceptum iudiciale, non tenentur ad decimas dandas: sicut non tenentur omnes ad iudicandum secundum iudicia in lege veteri conscripta, quia illa iudicialia præcepta sunt specialiter illi populo data consideratis conditionibus eius, non enim eadem omnibus expediunt. Si autem sit præceptum cærimoniale, nõ solum non obligaret, sed etiam obseruatum induceret in peccatũ: peccaret. n. si quis agnũ paschalem immolaret, quia post aduentũ veritatis cessauerunt figure. Dicendum est ergo sicut antiqui magistri dixerũt, quod quædam præcepta legis sunt pure moralia, vt, Non occides, Nõ furtum facies: quædam autem pure sunt cærimonialia, vt immolatio paschalis agni, & circumcisio: quædam autem sunt media, secundũ aliquid moralia, & secundum aliquid cærimonialia, sicut præceptum de obseruatõe sabbathi est morale quãtum ad hoc, quod aliquod tempus quieti deputetur ad vacuum diuinis. Hoc enim rõ naturalis habet, sed q̃ dies septima sit deputata, hoc est ex determinatione Dei propter aliquam figuram, vnde hoc est cærimoniale. Sic ergo præceptum de decimis persoluendis est quidem secundum aliquid morale, vt. s. qui pro toto populo diuino obsequio vacant, stipendiis populi sustententur, sicut & qui in aliis officiis reipublicę seruiunt, a populo sustentantur, & secundum hunc modũ proponitur hoc præceptum in nouo testamento. Dicit. n. Dominus Matt. 10. Dignus est operarius cibo suo. & Aposto. dicit 1. ad Corinth. 9. Dominus ordinauit, ut qui euangeliũ enuntiant, de euangelio uiuant: & qui altari deserviunt, de altari uiuant. Sed quãtum ad determinatum numerum decimę non est de iure naturali, neque est præceptum morale, sed est cærimoniale, in quantum refertur ad figurandum aliquid circa Christum: uel etiam est iudiciale secundum conuenientiam ad illum populum, in quo multitudo ministrorum tali taxatione opus erat ad ministrorũ Dei sustentationem: sic ergo hoc commune, quod est prouidere ministris Dei necessariis uitę, est de iure diuino quasi morale præceptum, & de iure naturali existens. Ad quẽlibet autẽ principẽ qui potest leges cõdere, pertinet ius naturale commune per ius positiuum determinare. Nihil. n. est aliud ius positiuũ, q̃ determinatio iuris naturalis, sicut ius naturale habet, q̃ malefactor puniatur, sed q̃ tali pena puniatur, hoc determinatur per ius positiuum. Quia ergo ecclesiã habet potestatem cõdendi legem in his quæ pertinent ad cultum Dei, potuit per ecclesię statutum taxari quantitas eorum quæ sunt danda ministris Dei a populo: & ut esset quædam consonantia noui & veteris testamenti, statuit ecclesiã ut taxatio veteris testamenti seruaretur etiam in nouo. Vnde omnes tenentur ad decimas uelint nolint. Posset autem ecclesiã statuere, si causa subesset, uel in maiori, uel in minori numero, puta, q̃ daretur octaua, uel

¶ Circa primum quæſita ſunt duo.

¶ Primo, Vtrum anima ſeparata poſſit pati ab igne corporeo.

¶ Secundo, Vtrum duorum qui eadem pœna ſunt digni, vnus diutius moretur in purgatorio quàm alius.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum anima ſeparata poſſit pati ab igne corporeo.

art. 61. & 4. diſt. 44. q. 3. ar. 3. q. 3. o. & animæ ar. 21. o.

AD PRIMUM ſic proceditur. Videtur quòd anima a corpore ſeparata non poſſit pati ab igne corporeo, quia ſecundum Philoſophum, quod non tangit, non agit: ſed ignis corporeus non tangit animam ſeparatam a corpore, cum non habeat terminos corporales, quæ autem ſe tangunt, habent vltima ſimul, ergo anima ſeparata non patitur ab igne corporeo.

¶ Præterea. Illa quæ patiuntur adinuicem, inuicem conuerti poſſunt: ſed anima non poſſit conuerti in ignem corporeum, nec econuerſo, ergo anima non poſſit pati ab igne corporeo.

¶ Præterea. Bern. dicit, quod nihil ardet in inferno, niſi propria voluntas: ſed propria voluntas, cum ſit quoddam ſpirituale, non poſſit eſſe materia ignis corporalis. ergo anima a corpore ſeparata non poſſit ab igne corporeo pati.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Iſa. vlti. Ignis eorum non extinguetur. R E S P O N. Dicendum, quòd pati multipliciter dicitur. Vno modo, pati cõmuniter dictum id eſt, recipere, ſecundum quod ſentire & intelligere eſt quoddam pati, & hoc modo anima coniuncta corpori patitur a rebus corporeis ſentiendo & intelligendo: ſed an ſeparata a corpore poſſit hoc modo a rebus corporeis pati, alterius quæſtionis eſt propter quosdam, qui dicunt quod anima ſeparata a corpore, & etiã angelus poſſit accipere cognitionem a rebus ſenſibilibus: ſed ſi eſt hæc opinio eſſet vera, tñ pati ſentendo, & intelligendo eſt perfecti, non puniri, niſi forte per accidens, in quantum id quod ſentitur, vel intelligitur repugant voluntati: ſed ipſum ſentire, vel intelligere ſecundum le cõſideratũ, pœnale non eſt. Alio modo, dicitur pati proprie loquendo, ſecundum cõtrarietatem agentis ad patiens, prout ſcilicet pati dicimur, cum aliquid nobis aduenit, quod eſt contrarium naturæ, vel voluntati noſtræ, & ſecundum hoc infirmitas & triſtitia paſſiones dicuntur. Et hæc quidem paſſio dupliciter eſſe poſſet. Vno modo, per receptionem formæ contrariæ, ſicut aqua patitur ab igne quantum caleſcit, & per cõſequens diminitur qualitas naturalis eius: hoc modo ſeparata anima non poſſit pati ab igne corporeo, quia nec caleſcere poſſet, nec deſiccari, nec ſecundum formam, aut qualitatẽ quamcumq; ignis corporei immutari. Alio modo, dicitur pati omne illud quod quocũque modo impeditur a ſuo proprio impetu, vel inclinatione, ſicut ſi dicimus lapidem deſcendentem pati, cum impeditur ne deorsum perueniat: & ſicut dicimus hominem pati, cum detinetur, vel ligatur ne vadat quo vult: & ita per modum ligationis cuiuſdam anima patitur ab igne corporeo, vt Aug. dicit 21. de ciuit. Dei. Non enim hoc eſt contra naturam ſpiritus corpori alligari, cum videamus animam naturaliter alligari corpori ad viuificandum ipſum. Dæmones etiã per necromantiam poteſtate ſuperiorum dæmonum alligantur aliquibus imaginibus, vel aliquibus alijs rebus: vnde multo magis poſſunt ſpiritus alligari diuina virtute igne corporeo, non vt dent vitam, ſed vt accipiant pœnam, ſicut Aug. dicit. Sed quia quod eſt minoris virtutis,

D. 182.

non poſſit ſua virtute ligare id quod eſt maioris virtutis, inde eſt quod nullum corpus poſſit ligare ſpiritum qui eſt maioris virtutis, niſi aliqua ſuperiori virtute: & propter hoc dicitur, quòd ignis corporeus agit in animam ſeparatam non virtute propria, ſed in quantum eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitie vindicantis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quòd ignis tangit animam, non quidem tactu mathematico, qui attenditur ſecundum terminos quantitatuos, ſed magis cõtactu virtutis non propriæ, ſed quam habet in quantum eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitie.

AD 2^m dicendum, quòd ratio illa procedit de paſſione quæ eſt per ſuſceptionem formæ contrariæ.

AD 3^m dicendum, quòd propria voluntas dicitur ardere in inferno, quia meretur ardorem.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum æquali pœna puniendi in purgatorio, vnus citius poſſit liberari quam alius.

AD SECUNDUM ſic procedebatur. Videtur quod duorum qui ſunt digni æquali pœna, vnus non poſſit citius a purgatorio liberari quam alius. Iudicium enim poſt mortem non eſt hominis, ſed Dei, qui ſecundum veritatẽ iudicat, vt dicitur ad Roma. 2. ſed contra veritatem iudicaret, ſi uni eorum qui ſunt digni æquali pœna, inſligeretur grauior pœna ſenſus quam alteri: dilatio autem gloriæ eſt maior pœna, quam acerbitas pœnæ ſenſus, quia ſicut dicit Chryſo. ſuper Mat. carere viſiõne diuina eſt maior pœna, quàm quilibet pœna ſenſibilis. ergo vnus eorum qui digni ſunt æquali pœna, non maiorẽ dilationem gloriæ patietur altero citius liberato.

¶ Præterea. Malum, ſecundum Aug. dicitur quia nocet, nocet autem quod adimit bonum: dilatio autem gloriæ adimit maius bonum, ſcilicet bonum increatũ, ergo maius malum, & ſic idem quòd prius.

SED CONTRA eſt, quòd magiſter dicit in 4. ſentent. diſt. 45. quòd ille, pro quo ſunt plura ſuffragia, citius a pœnis purgatorij liberatur. Contingit autem quod pro uno eorum qui digni ſunt æquali pœna, ſunt plura ſuffragia, quam pro alio. ergo vnus citius liberabitur.

¶ Præterea. In fine mundi inueniuntur aliqui tremabilia quedam habentes, quorum dilatio a gloria non erit tam diuturna, ſicut eorum qui modo cremabilia deferunt ad purgatorium, quia breuis mora erit inter mortem & reſurrectionem, vt Aug. dicit. ergo pari ratione & nunc eorum qui æqualia cremabilia deferunt, vnus poſſit minus differri a gloria quam alius, & ſic erit citius liberatus a pœnis.

R E S P O N. Dicendum, quòd iſta quæſtio fundatur ſupra virtutem ſuffragiorum, vtrum ſcilicet ſuffragia facta pro aliquo, ualeant illi ſolum pro quo ſunt ad liberationem, vel etiã alijs. Circa quod aliqui dixerunt, quòd non magis ualent illi quam alijs: imo forte magis ualent alijs, ſi ſunt melius diſpoſiti ad recipiendum ſuffragiorum uirtutem: & ponunt exemplũ, ſicut ſi accendatur cereus in domo pro aliquo diuite qui ſit cæcus, illuminat omnes in domo exiſtentes, & forte alios magis illuminat ſi habeant limpidiorẽ uiſum: & ſecundum hanc opinionem duorum, qui ob æquales culpas in purgatorio detinentur, vnus non poſſit citius liberari quam alter. Sed hanc opinionem non reputo ueram, cuius ratio eſt, quia ſuffragium vnus ualeat alteri propter duo. Vno modo, propter unitatẽ charitatis, quia omnes qui ſunt in charitate, ſunt quaſi vnũ corpus: & ita bonũ vnus redundat in oēs, ſicut manus

manus deferuit toti corpori, & ſimiliter quodlibet corporis membrum, & ſecundum hoc quocũque bonum factum ab aliquo, ualeat cuiilibet in charitate exiſtenti, ſecundum illud Pſalm. 113. Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientiũ mandata tua. Alio modo, ſecundum quod per intentionem alicuius actus eius tranſfertur in alterum, puta, ſi aliquis pro altero ſoluat aliquod debitum, pro eodem habetur actus ille ſolueret pro quo ſoluitur. Primo ergo modo ualeat opus bonum per modũ meriti, cuius radix eſt charitas: ſed ſecundo modo, opus vnus ualeat alteri per modum ſatisfactionis, prout vnus pro altero ſatisfacere poteſt, ſi hoc intendat, & talis valor attenditur in ſuffragijs, quæ ad hoc ſunt, vt per ea homines liberentur a debito pœnæ. Et ideo dicendum eſt, quod ſuffragia per iſtum modum non ualent, niſi illis pro quibus ſunt, & ſecundum hoc ſi pro aliquo ſunt multa ſuffragia, citius liberatur a pœna purgatorij, quam alii pro quibus non ſunt, etiam ſi æqualia peccata detulerint. Concedendum tamen eſt, quod ſuffragia pro vno facta omnibus ualent, in quantum ſ. omnes qui ſciũt, gaudent ex charitate de bonis quæ ex charitate ſunt, & ſecundum hoc uerum eſt, quòd illis pro quibus non ſunt, plus ualent ſuffragia, ſi ſint maioris charitatis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quòd peccato ueniali cum non habeat auerſionem a Deo per ſe loquendo, non debetur pœna carentiæ uisionis diuinæ: nec ſimpliciter, nec ad tempus: ſed quod ad tempus retardatur a uisionem diuinam, hoc contingit per accidens, quia ſ. quando digni ſunt aliqua pœna, non poſſunt participare ſummam felicitatem, quæ in uisionem conſiſtit. Luſtitia autem reſpicit pœnam per ſe debitam peccato, non autem eam quæ per accidens conſequitur.

Per hoc patet reſponſio ad ſecundum. Tertium concedimus, & quartum ſimiliter. Illi tamen qui in fine mundi uiui reperientur, parum habebunt de cremabilibus præcedentibus tribulationibus præpurcati. Poterit etiam fieri, vt acerbitas pœnæ modici temporis, recompenſet diuturnitatem pœnæ in alijs.

QVÆSTIO. VIII.

DE INDE quæſitum fuit de remiſſione peccatorum.

¶ Et circa hoc quæſita ſunt duo. ¶ Primo, Vtrum peccatum in ſpiritu ſanctum ſit irremiſſibile.

¶ Secundo, Vtrum cruce ſignatus, qui moritur antequam iter arripiat tranſmarinum, plenam habeat peccatorum remiſſionem.

ARTICVLVS XV.

Vtrum peccatum in ſpiritu ſanctum ſit irremiſſibile.

22. q. 14. ar. 3. o. & q. 118. ar. 5. ad 3. & malo. q. 3. ar. 15. o.

AD PRIMUM ſic proceditur. Videtur quòd peccatum in ſpiritu ſanctum non ſit irremiſſibile. Vna eſt enim dignitas & maietas patris & filii & ſpiritus ſancti: ſed peccatum in filium non eſt irremiſſibile, dicitur enim Matth. 12. Quicumque uerbum cõtra filium hominis dixerit, remittetur ei. ergo peccatum in ſpiritu ſanctum non eſt irremiſſibile.

SED CONTRA eſt, quod ibidem dicitur. Qui dixerit contra ſpiritu ſanctum uerbum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, ne in ſæculo futuro.

R E S P O N. Dicendum, quòd de peccato in ſpiritu ſanctum tripliciter aliqui ſunt locuti. Doctores n.

ante Aug. intellexerunt peccatum in ſpiritu ſanctum eſſe blaſphemiam dictam contra ſpiritu ſanctum, aut opera eius, vel etiam contra diuinitatem Dei patris, aut filii, quia etiam pater & filius cõmuniter ſumendo, ſpirituſ ſanctus eſt, quia Deus ſpiritus eſt, vt dicitur Iſa. 4. Peccatum autem in filium hominis intelligunt blaſphemiam in Chriſtum ſecundum humanam naturam, & utroque modo peccabant Iudei in Chriſtum. Primo. n. modo contra eũ peccabant, miracula quæ per ſpiritu ſanctum, & uirtute ſuæ diuinitatis faciebat, principi dæmoniorum attribuendo. Secundo autem modo, contra eum peccabant dicendo. Ecce homo uorax, potator uini, & publicanorum amicus, vt dicitur Matth. 11. Hanc ergo ſecundam blaſphemiam dicit remiſſibilem, quia habebat aliquam excuſationem propter infirmitatem carnis, quam in Chriſto uidebat. Aliam uero blaſphemiam dicit irremiſſibilem, quia nullam excuſationem habebant uidentes manifeſta in dicitia ſpirituſ ſancti & diuinitatis. Propter hoc ſecundum Chryſoſt. perſeuerantibus non ſuit remiſſa hæc blaſphemiam neque in hoc ſæculo, neque in futuro: quia in hoc ſæculo puniti ſunt pro ea per Romanos, & in futuro cruciabuntur in inferno. Secundo Aug. uero ſpirituſ ſancti, qui eſt charitas patris & filii, attribuitur remiſſio peccatorum. Ille ergo cõtra ſpiritu ſanctum peccat, vel blaſphemat, vel uerbum dicit corde, ore, aut opere. qui hoc agit per impenitentiam uſque ad finem uitæ ſuæ, vt non fiat ei remiſſio peccatorũ, & tunc planũ eſt, quod hoc peccatũ in ſpirituſ ſanctum non remittitur neque in hoc ſæculo, neque in futuro. Doctores uero moderni dixerunt, quod quia patri attribuitur potentia, ſi lo ſapietia, ſpirituſ ſancti bonitas, peccatũ ex infirmitate eſt peccatum in patrem, peccatum ex ignorantia eſt peccatum in filium, peccatum ex certa malitia eſt peccatum in ſpiritu ſanctum. Quia ergo ignorantia, vel infirmitas excuſat peccatũ vel in toto, vel in parte, dicunt quòd peccatũ in patrem, vel in filium remittitur, quia vel totaliter culpa caret, vel culpa diminuitur. Malitia uero non excuſat peccatũ, ſed aggrauat, & ideo peccatũ in ſpiritu ſanctum non remittitur neque in toto, neque in parte, quia non habet in ſe aliquam rationem ueniam, per quam diminuat culpa: & ſi aliquiſ remittat, hoc magis eſt ex miſericordia Dei remittentis, qui etiam morbos incurabiles curat, quæ ex remiſſibilitate peccati. Et per hoc patet ſolutio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum cruce ſignatus moriens ante ſuſceptum iter, habeat plenariam indulgentiam peccatorum.

AD SECUNDUM ſic proceditur. Videtur quòd cruce ſignatus qui moritur antequam iter arripiat, habeat plenam indulgentiam peccatorum. Ad hoc. n. quod indulgentia alicui ualeat, requiritur quod ſit uere pœnitens & conſeſſus, vt continetur in litera papali: ſed cruce ſignatus decedens ante iter aſſumptũ, habet hæc omnia quæ requiruntur ſim formam literæ ad percipiendam plenam indulgentiam peccatorum. ergo plene percipit eam.

¶ Præterea. Solus Deus remittit peccatũ quantum ad culpam, cõ ergo Papa dat indulgentiam omnium peccatorum, hoc non eſt referendũ ad culpam, ſed ad uniuerſitatẽ pœnarum. Ille ergo qui accipit crucẽ ſim formam literæ papalis, nullam pœnam patietur pro ſuis peccatis, & ſic ſtatim euolabit plenam remiſſionem peccatorum conſecutus.

SED CONTRA. Aug. dicit in 15. de Trini. quod non eſt idem abſtrahere telũ, & ſanare uulnũ. Telum enim peccati abſtrahitur per remiſſionem peccati, uulnuſ Quodlib. S. Tho. B 4 autem

autem sanatur per reformationem imaginis, quæ quidem sit per opera satisfactionis: sed cruce signatus decedens ante iter arreptum, & nullum laborem sustinuit ad reformationem imaginis. ergo nondum est sanatus vulnus, & sic non poterit ad gloriam statim peruenire antequam pœnas purgatori patiat.

¶ Præ. Quilibet sacerdos virtutibus verbis, Ego ab soluo te ab omnibus peccatis tuis: si ergo cruce signatus decedens euolaret, pari ratione quilibet alius a quoque sacerdote absolutus, quod est inconueniens.

RESPON. Dicendum, quod ad euidenciam huius quæstionis, sicut supra dictum est, opus vnius potest esse satisfactorium pro alio, ad quem per intentionem facietis refertur. Christus autem pro Ecclesia sua sanguinem suum fudit, & multa alia fecit & sustinuit, quorum æstimatio est infiniti valoris propter dignitatem personæ, unde dicitur Sap. 8. quod infinitus est in illa thesaurus hominibus. Similiter etiam & omnes alij sancti intentionem habuerunt in his quæ passi sunt, & fecerunt propter Deum, ut hoc esset ad utilitatem non solum sui, sed etiam totius ecclesiæ. Totus ergo iste thesaurus est in dispensatione eius qui præest generali Ecclesiæ; unde Petro Dominus clauis regni caelorum commisit, Mat. 16. Quando ergo utilitas, vel necessitas ipsius ecclesiæ hoc exposcit, potest ille qui præest ecclesiæ de ista infinitate thesauri communicare alicui, qui per charitatem sit membrum ecclesiæ, de prædicto thesauro quantum sibi visum fuerit opportunum vel vsq; ad totalem remissionem pœnarum, vel vsq; ad aliquam certam quantitatem, ita scilicet quod passio Christi, & aliorum sanctorum ei imputetur, ac si ipse passus esset, quantum sufficeret ad remissionem sui peccati, sicut contingit cum vnus pro alio satisfacit, ut dictum est. Ad hoc ergo quod indulgentia alicui valeat, tria requiruntur. Primo, causa pertinens ad honorem Dei, vel ad necessitatem, aut utilitatem Ecclesiæ. Secundo, autoritas in eo qui facit. Papa enim potest principaliter, alij vero in quantum potestatem ab eo accipiunt, vel ordinariam, vel commissam, seu delegatam. Tertio, requiritur ut sit in statu charitatis ille qui indulgentiam percipere vult: & hæc tria designantur in littera papali. Nam causa conueniens designatur in hoc, quod præmittitur de subsidio terre sanctæ. Autoritas vero in hoc, quod fit mentione de autoritate Apostolorum Petri & Pauli, & ipsius Papæ. Charitas autem recipietis in hoc, quod dicitur, Omnibus vere penitentibus & confessis, nõ dicitur, & satisfaciendis: quia indulgentia non excusat a contritione & confessione, sed cedit in locum satisfactionis. Est ergo dicendum in quæstione proposita, quod si secundum formam papalis litteræ indulgentia concedatur accipientibus cruce in subsidium terre sanctæ, cruce signatus statim habet indulgentiam, etiam si decedat antequam iter arripiat, quia sic causa indulgentiæ erit nõ iter, sed votum itineris. Si autem in forma litteræ contineatur, quod indulgentia detur his qui transierint ultra mare, ille qui decedit antequam transeat, non habet indulgentiam, quia non habet indulgentiæ causam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in hoc vltimo casu deficit in cruce signato decedente illud quod est principale, scilicet indulgentiæ causa.

AD 2m dicendum, quod per autoritatem solus Deus culpam remittit, sed ministerio etiam sacerdos, in quantum exhibet sacramentum remissionis peccati, puta, in baptismo, vel penitentia: & tamen indulgentia nõ se extendit ad remissionem culpæ, quia non est

facramentalis, unde non sequitur ordinem, sed iurisdictionem. Potest enim & non sacerdos indulgentiam concedere, si sit ei commissum, & ideo pœna totaliter remittitur si causa subsit, non autem si causa delit.

AD 3m dicendum, quod satisfactio & est punitiua, in quantum est actus vindictiue iustitiæ: & est etiam medicatiua, in quantum est quoddam sacramentale. Indulgentia ergo supplet locum satisfactionis in quantum est punitiua, quia, scilicet pœna, quam alius sustinuit, imputatur isti ac si ipse sustinuisset: & ideo reatus pœnæ tollitur: sed non succedit in locum satisfactionis in quantum est medicatiua, quia adhuc remanent pronitates ad peccandum derelictæ ex priori peccato, ad quas sanandas necessarius est labor satisfactionis. Et ideo cruce signatis, dum viuunt, consulendum est ut non prætermittant satisfactionis opera, in quantum sunt præseruatiua a peccatis futuris, licet reatus pœnæ sit totaliter solutus: nec ad hoc requiritur aliquis labor, quia sufficit labor passionis Christi, morientibus autem non est necessaria huiusmodi præseruatio, sed solum liberatio a reatu pœnæ.

AD 4m dicendum, quod uerbum sacerdotis dicentis, Absoluo te ab omnibus peccatis tuis, non refertur ad pœnam, sed ad culpam, cuius absolutioni ministerium impendit: non potest autem aliquis absolui ab una culpa, quin absoluat ab omnibus. Pœna uero potest totaliter dimitti, uel particulariter. Particulariter quidem in absolutione sacramentali pœna dimittitur: totaliter uero in spiritali gratia indulgentiæ, sicut etiam Dominus dicit Io. 8. mulieri adulteræ. Non te condemnabo, uade & amplius noli peccare.

INCIPIIT QVODLIBET

TERTIVM.

QVÆSTIO I.

VÆSTIVM est de Deo, de angelis, de hominibus, & de creaturis pure corporalibus. De Deo quæsitum est & quantum ad naturam diuinam, & quantum ad naturam humanam assumptam.

¶ Circa diuinam naturam quæsitæ sunt duo de potentia Dei.

¶ Primo, Vtrum Deus possit facere quod materia sit sine forma.

¶ Secundo, Vtrum possit facere quod idem corpus simul localiter sit in duobus locis.

ARTICVLVS PRIMVS.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod Deus possit facere quod materia sit sine forma. Sicut enim materia secundum suum esse dependet a forma, ita accidens a subiecto: sed Deus potest facere quod accidens sit sine subiecto, ut patet in sacramento altaris. ergo potest facere quod materia sit sine forma.

SED CONTRA. Deus non potest facere contradictoria esse simul: sed materiam esse sine forma implicat contradictionem, eo quod esse materiæ importat actum, qui est forma, non ergo Deus potest facere quod materia sit sine forma.

RESPON. Dicendum, quod uniuscuiusque rei uirtus actiua est æstimanda secundum modum essentia, eo quod unumquodque agit in quantum est ens actu. Unde si in aliquo inueniatur forma aliqua, vel natura non

D.6.

D.16.

non limitata, seu contracta, erit uirtus eius se extendens ad omnes actus, vel effectus conuenientes illi naturæ, puta, si intelligeretur esse calor per se subsistens, uel in aliquo subiecto, quod reciperet ipsum secundum totum eius posse, sequeretur quod haberet uirtutem ad producendum omnes actus & effectus caloris. Si uero aliquod subiectum non reciperet calorem secundum totum posse, sed cum aliqua contractione & limitatione, non haberet uirtutem actiuam respectu omnium actuum, vel effectuum caloris. Cum autem Deus sit ipsum esse subsistens, manifestum est quod natura essendi conuenit Deo infinite absque omni limitatione & contractione, unde eius uirtus actiua se extendit in finem ad totum ens, & ad omne id quod potest habere rationem entis. Illud ergo solum poterit excludi a diuina potentia, quod repugnat rationi entis, & hoc non propter defectum diuinæ potentia, sed quia ipsum non potest esse ens, unde non potest fieri. Repugnat autem rationi entis non ens simul & secundum idem existens: unde quod aliquis simul sit, & nõ sit, a Deo fieri nõ potest, nec aliquid contradictionem includens, & de huiusmodi est materiam esse in actu sine forma. Omne enim quod est actu, vel est ipse actus, vel est potentia participans actum: esse autem actu repugnat actiui materię, quæ secundum propriam rationem est ens in potentia. Relinquitur ergo quod non possit esse in actu, nisi in quantum participat actum: actus autem participatus a materia nihil est aliud quam forma, unde idem est dictum, materiam esse in actu, & materiam habere formam. Dicere ergo quod materia sit in actu sine forma, est dicere contradictoria esse simul, unde a Deo fieri non potest.

Ad illud ergo quod in contrarium obiicitur, dicendum, quod accidens secundum suum esse dependet a subiecto, sicut a causa sustentante ipsum. Et quia Deus potest producere omnes actus secundarum causarum absque ipsis causis secundis, potest conseruare in esse accidens sine subiecto: sed materia secundum suum esse actuale dependet a forma, in quantum forma est ipse actus eius, unde non est simile.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus possit facere idem corpus esse simul localiter in duobus locis.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod Deus possit facere unum corpus simul esse localiter in duobus locis. Difficilius enim est quod hæc substantia mutetur in illam substantiam, quam quod hoc accidens mutetur in illud accidens: sed in sacramento altaris ex hoc quod diuina uirtute substantia panis remanentibus eius dimensionibus, secundum quas commensuratur loco, conuertitur in substantiam corporis Christi, sequitur quod idem corpus Christi sit nõ localiter secundum commensurationem propriarum dimensionum, sed sacramentaliter in pluribus locis simul. ergo potest facere quod conuertatur dimensio huius corporis in dimensionem alterius corporis, & sic erit idem corpus localiter in duobus locis simul.

SED CONTRA. Omnia duo loca distinguuntur ad inuicem secundum aliquam loci contrarietatem, quæ sunt sursum & deorsum, ante & retro, dextrum & sinistrum: sed Deus non potest facere quod duo contraria sint simul, hoc enim implicat contradictionem. ergo Deus nõ potest facere quod idem corpus localiter sit simul in duobus locis.

RESPON. Dicendum, quod aliquod corpus esse localiter in aliquo loco, nihil est aliud quam corpus circumscribi & comprehendi a loco secundum commensurationem propriarum dimensionum: quod autem comprehenditur a loco aliquo ita est in ipso loco, quod nihil eius est extra locum illum, unde ponere quod sit localiter in hoc loco, & tamẽ sit in alio loco, est ponere contradictoria esse simul, unde secundum præmissa hoc a Deo fieri non potest.

Ad illud ergo quod in contrarium obiicitur dicendum, quod difficilius est hoc accidens mutari in illud accidens, quam hanc substantiam mutari in illam substantiam, tum quia duæ substantiæ conueniunt in subiecto materiali, quod est pars essentialis utriusque; substantiæ: tum quia substantia habet in diuisione per se ipsam. Accidens uero non est indiuiduabile per se ipsum, sed per subiectum, unde non potest ei conuenire quod hoc accidens conuertatur in hoc accidens: dato tamen quod hæc dimensio conuerteretur in illam dimensionem, non sequitur quod idem corpus esset in duobus locis simul, sed in vno tantum: quia sicut postquam substantia panis conuersa est in substantiam corporis Christi, iam non sunt ibi duæ substantiæ, sed vna tantum, ita etiam si hæc dimensio huius corporis conuertatur in illam dimensionem alterius corporis, iam non erunt duæ dimensiones, sed vna tantum, & sic nõ commensuraretur diuersis locis, sed vno tantum.

QVÆSTIO II.

DEI NDE quæsitum est de Deo, quantum ad humanam naturam assumptam.

¶ Et circa hoc quæsitæ sunt tria.

¶ Primo, Quantum ad animam, vtrum scilicet anima Christi sciat infinita.

¶ Secundo, Quantum ad corpus, vtrum scilicet oculus Christi post mortem dicat æquiuoce oculum, vel uinuoce.

¶ Tertio, Quantum ad actum coniuicti, qui est comedit, vtrum scilicet post resurrectionem Christus uere comedit incorporando sibi cibum.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima Christi possit scire infinita.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod anima Christi possit scire infinita. Nullum enim donum creatum, cum sit infinitum, potest eleuare creaturam ad id quod est proprium Dei, quia tale est infinitum: sed gratia uniois est donum creatum, cognosce re autem infinita est proprium Dei, cuius sapientiæ nõ est numerus. ergo anima Christi per gratiam uniois non potest eleuari ad cognoscendum infinita.

Præter Dion. 11. c. cele. hierar. ponit tria sibi proportionata, quæ sunt substantia, uirtus, & operatio: sed substantia animæ Christi non potest esse infinita, ergo neque uirtus eius, neque operatio potest esse infinita, ut infinita cognoscat.

SED CONTRA. Intellectus animæ Christi non est minor quam uoluntas eius: sed meritum Christi, quod est actus uoluntatis animæ eius, est infinitus, quia fuit sufficiens ad infinitorum peccatorum abolitionem, est enim propitiatio pro peccatis totius mundi, ut dicitur 1. Ioan. 1. ergo & actus intellectiuius animæ Christi potest esse infinitus, ut infinita cognoscat.

RESPON. Dicendum, quod hic est opus multiplici distincti-

D.73+

1. p. q. 10. ar. 3. o. Et opus 3. c. 3. 2. c. 1. 1.

1. p. q. 7. ar. 2. o.

ci distinctione. Primo enim considerandum est, quod infinitum potest dici & secundum formam, & secundum materiam. Dicitur enim infinitum ex eo quod non finitur. Finitur autem & materia per formam, in quantum materia quae est in potentia ad diuersas species, determinatur ad unam speciem per formam, & forma per materiam, in quantum forma speciei quae nata est esse in pluribus indiuiduis, secundum quod recipitur in hac materia determinatur ad indiuiduum. Sicut ergo materia sine forma habet rationem infiniti, ita & forma sine materia, & ideo quia ipsa essentia diuina non est recepta aliquo materiali, nec habet permissionem alicuius potentiae, sed est purus actus subsistens, ideo dicitur infinita: & quia unum quodque cognoscitur per formam, & secundum quod est in actu, ideo infinitum secundum materiam est secundum se ignotum, ut dicitur in 3. phys. Infinitum autem secundum formam est secundum se notissimum, sed quo ad nos est ignotum, quia excedit nostri intellectus proportionem. Et quia quantitas est dispositio materiae, & infinitum quantitatis attenditur secundum potentiam in assumendo unum post alterum, ideo infinitum quantitatis est secundum se ignotum, & non potest aliquis intellectus cognoscere infinitum quantitatis in post assumendo unum post alterum, scilicet numerando partem post partem. Item considerandum est, quod utroque modo contingit aliquid esse infinitum, simpliciter, & aliquid secundum quid. Si enim aliquod corpus sit infinitum secundum longitudinem, non autem secundum latitudinem est infinitum secundum quid: si vero fuerit infinitum secundum omnes dimensiones, erit infinitum simpliciter. Similiter si intelligatur forma alicuius speciei esse non in materia, ut Platonici posuerunt, erit infinita secundum quid, quantum scilicet ad indiuidua illius speciei, tamen erit finita, in quantum scilicet determinatur ad genus & speciem: sed diuina essentia est simpliciter infinita, quia est absoluta ab omni circumscriptione generis, vel speciei. Item considerandum est, quod duplex est scientia. Vna dicitur scientia visionis, per quam cognoscuntur ea quae sunt, erit infinita secundum quid, quantum scilicet ad indiuidua illius speciei, tamen erit finita, in quantum scilicet determinatur ad genus & speciem: sed diuina essentia est simpliciter infinita, quia est absoluta ab omni circumscriptione generis, vel speciei. Item considerandum est, quod duplex est scientia. Vna dicitur scientia visionis, per quam cognoscuntur ea quae sunt, nec fuerunt, sed esse possunt.

Tex. 66, 56.

D. 476.

D. 1215.

Dicendum est ergo, quod Deus cognoscendo suam essentiam, quia comprehendit eam, cognoscit scientiam simplicis notitiae infinita simpliciter, quia cognoscit ea in post assumendo, scilicet numerando unum post aliud, sed omnia simul. Anima vero Christi non comprehendit essentiam Dei, & per consequens neque virtutem eius: unde non potest cognoscere omnia quae Deus facere potest, & ideo non cognoscit infinita simpliciter: comprehendit autem anima Christi totam potentiam creaturae. In potentia autem creaturae sunt infinita non simpliciter, quia potentia creaturae non se extendit ad omnia quae Deus potest, sed secundum aliquod genus, sicut continuum est in potentia ad infinitas diuisiones, unde anima Christi scientia simplicis notitiae cognoscit infinita secundum quid, quae sunt in potentia creaturae.

Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam primae duae rationes procedunt de cognitione infinitorum simpliciter. Ad 3. dicendum, quod voluntas animae Christi est virtus finita simpliciter, sicut & intellectus eius: meritum autem Christi habet infinitatem ex dignitate, in quantum scilicet est meritum Dei, & hominis.

ARTICVLVS III.

Utrum oculus Christi post mortem fuerit oculus aequiuoce.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod oculus Christi post mortem non fuerit aequiuoce oculus. Corpus enim Christi, & qualibet partium eius substantiatur per hypostasim Dei uerbi: sed hypostasis uerbi Dei mansit unita corpori Christi, & partibus eius post mortem, ergo fuit idem secundum substantiam corpus Christi post mortem, & ante secundum totum, & secundum omnes partes eius. non ergo oculus Christi fuit aequiuoce oculus post mortem.

Vide 3. p. q. 50. arti. 4. & 5.

¶ Præter philosophi loqui non nouerunt nisi de homine puro: sed Christus non fuit purus homo, sed homo & Deus. ergo quod philosophus dicit, oculum hominis mortui esse aequiuoce oculum, non habet locum in Christo.

SED CONTRA. Christus est uniuoce homo cum alijs hominibus, & mors eius fuit vera, sicut & aliorum hominum mors. cum ergo oculus cuiuslibet hominis mortui aequiuoce oculus dicitur, videtur quod etiam oculus Christi post mortem sit aequiuoce oculus.

RESPON. Dicendum quod aequiuocum & uniuocum dicitur secundum diffinitionem rationem eandem, vel non eandem: ratio autem diffinitiuam cuiuslibet speciei sumitur à forma specifica ipsius. Forma autem specifica hominis est anima rationalis, unde remota anima rationali non potest remanere homo uniuoce, sed aequiuoce tantum. Oportet autem idem accipere in partibus quod est in toto, nam sicut anima se habet ad totum corpus, ita pars animae se habet ad partem corporis, ut visus ad oculum, ut dicitur in 2. de anima, unde separata anima a corpore, sicut non dicitur homo nisi aequiuoce, ita nec dicitur oculus nisi aequiuoce, & hoc indifferenter siue praesupponatur alia forma substantialis in corpore ante animam rationalem, ut quidam volunt, siue non, ut magis videtur consonum veritati. Quodcumque enim essentialium principiorum subtrahatur, iam non remanebit eadem ratio speciei, unde nec nomen uniuoce dicitur. Solo autem hoc modo anima recedente remaneret corpus humanum & partes eius secundum eandem rationem speciei, si anima non uniretur corpori ut forma, sed tunc sequeretur quod nec per uisionem animae esset substantialis generatio, nec per separationem corruptio, quod quidem ponere in corpore Christi est haereticum. Dicit enim Dama. in 3. lib. Quod corruptionis nomen duo significat. Signat. n. humanas has passiones, famem, sitim, laborem, clauorum perforationem, mortem, scilicet separationem animae a corpore, & quaecumque talia. Significat etiam corruptio perfectam corporis in ea, ex quibus compositum est, elementa destructionem & dissolutionem, huiusmodi experimentum corpus diuinum non habuit, ut ait Propheta. Non dabis sanctum tuum videre dyabolum, id est, destructionem. Incorruptibile autem secundum insipientem Iulianum & Galanum corpus Domini dicere secundum primum corruptionis. significatum ante resurrectionem, impiu est. Si. n. incorruptibile non omnis. c. cōsubstantialia nobis, & non ueritate facta sunt, quae facta esse Euangelium ait, opinione, & non ueritate saluati sumus. Sicut ergo Christus in triduo mortis propter separationem animae a corpore, quae est uera corruptio, non dicitur fuisse homo uniuoce, sed homo mortuus: ita nec oculus eius in triduo mortis fuit uniuoce oculus sed aequiuoce, sicut oculus mortuus, & eadem ratio de alijs

D. 404.

D. 171.

Orthodoxe fidei. li. 3. cap.

ARTICVLVS III.

de alijs partibus corporis Christi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod substantia dicitur dupliciter. Quandoque enim sumitur pro hypostasi, & sic uerum est quod corpus Christi substantiatur per hypostasim Dei uerbi. Non enim per mortem soluta est unio uerbi neque ad animam, neque ad corpus, & sic remanet simpliciter idem corpus numero secundum hypostasim, siue suppositum, quod est persona uerbi. Alio modo, accipitur substantia pro essentia, vel natura, & sic corpus Christi substantiatur per animam sicut per suam formam, non autem per uerbum, quia uerbum non unitur corpori ut forma: hoc enim est haereticum, secundum haeresim Arii & Apollinaris, qui posuerunt uerbum esse in Christo loco animae. Sequeretur etiam quod esset unio Dei & hominis facta in natura, quod pertinet ad haeresim Eutycis. Sic ergo corpus Christi post mortem est simpliciter idem secundum substantiam, quae est hypostasis, non autem secundum substantiam quae est essentia, vel natura. Uniuocatio autem & aequiuocatio non respicit suppositum, sed essentiam, vel naturam, quae significat diffinitionem.

AD SECUNDUM dicendum, quod etiam Christus non sit purus homo, est tamen uerus homo, & mors eius fuit uera mors: unde quicquid est uerum de homine in quantum est homo, & de morte hominis, totum est uerum de Christo, & de morte eius.

ARTICVLVS VI.

Utrum Christus post resurrectionem uere comedit, cibum sibi incorporando.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod Christus post resurrectionem uere comederit, cibum sibi incorporando, quia ut August. dicit in lib. 83. quaestionum. Si fallit, ueritas non est, unde nulla fictio decet Christum qui est ueritas: esset autem fictio, si non uere sibi cibum incorporaret, quae ipse comedere uidebatur. uere ergo comedit incorporando sibi cibum.

3. p. q. 55. a. 6. c. ad 1. q. 54. artic. 2. ad 3.

SED CONTRA est, quod Dama. dicit, quod Christus & si gustauit cibum post resurrectionem, sed non lege naturae, sed dispensationis modo, ueritatem credere faciens resurrectionis, & quod haec eadem caro est, quae passa est, & resurrexit.

RESPON. Dicendum, quod aliquid dicitur esse uerum dupliciter. Uno modo, ueritate significationis. Alio modo, ueritate naturalis speciei, sicut uox est uera ueritate significationis, quando significat esse quod est. Veritas autem naturalis speciei dependet ex principijs speciei, non autem ex effectibus, vel ex his quae quocumque modo consequuntur: unde uox dicitur uera ueritate naturalis speciei, quando formatur debitis instrumentis, & ex ore animalis profertur cum quadam imaginatione, etiam si a nullo audiatur: quod est effectus consequens uocem. Leguntur autem in scripturis absque necessitate & angeli comedis, & Christus post resurrectionem, & ueraque comestio fuit uera, ut August. dicit 13. de ciuitate Dei, aliter tamen & aliter. In angelis enim fuit uera ueritate significationis, quia ut Aug. dicit ibidem, angeli comederunt non quia indigebant, sed quia uolebant & poterant, ut hominibus quadam sui ministerij humanitate congruerent. In Christo autem fuit uera comestio ueritate naturalis speciei, fuit enim exercita naturalibus instrumentis ad hunc actum ordinatis: & etiam fuit uera ueritate significationis, quia significabat ueritatem humanae naturae in corpore resurgente. Quod autem cibum conuertatur in corpus, est quoddam con-

sequens comestionem. Unde etiam in nobis si cibum non conuertatur, sed statim per uomitum eijciatur, nihilominus uera fuit comestio quae praecessit. Non autem conueniebat ut in corpore Christi cibum conuertetur, quod iam erat extra statum generationis & corruptionis, unde cibum ille fuit uirtute Christi resolutus in praecedentem materiam, non autem in Christi corpus conuersus: & tamen fuit uera comestio absque aliqua fictione.

Unde patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO III.

DE INDE quaesitum est de angelis. Et circa hoc quaesita sunt tria.

1. p. q. 51. 2. 3. ad 5. 2. di. 8. ar. 4. ad 1.

¶ Primo, Utrum aliquo modo angelus sit causa animae rationalis.
¶ Secundo, Utrum angelus influat in animam humanam.
¶ Tertio, Utrum angelus malus, id est, diabolus, inhabitet substantialiter hominem in quolibet peccato mortali.

ARTICVLVS VI.

Utrum angelus sit aliquo modo causa animae rationalis.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod angelus sit causa animae rationalis. Quaecumque in natura, ita tamen quod unum eorum est prius altero in ordine naturae, id quod est prius, est causa eius quod est posterius: sed anima & angelus qualificantur in natura, sunt enim homo & angelus in natura pares, officio dispares, angelus tamen prius est in ordine naturae quam anima humana, quia est simplicior: ergo angelus est causa animae rationalis.

1. p. q. 90. 2. ad 3. 1. 3. 2. & p. q. 2. ar. 1. 4. & 5.

SED CONTRA. Anima rationalis educitur in esse per creationem: sed creare, cum sit potentia infinita, est solius Dei. non ergo angelus potest esse causa animae rationalis.

RESPON. Dicendum, quod impossibile est id quod per creationem producit, ab alio causari quam a prima omnium causa, cuius ratio est secundum Platonicos: quia quanto aliqua causa est superior, tanto eius causalitas ad plura se extendit. Unde oportet ut in effectibus id quod ad plura se habet, ad superiorem causam referatur. Manifestum est autem quod in ordine principiorum essentialium quanto aliqua forma est posterior, tanto est magis contracta, & ad pauciora se extendit. Quanto autem forma est prior & propinquior subiecto primo, tanto oportet quod ad plura se extendat. Sequitur ergo quod formae posteriores sunt ab inferioribus agentibus, priores uero & comuniores a superioribus. Et sic relinquitur, quod id quod est primum subsistens in unoquoque, sit a prima omnium causa. Quaelibet ergo alia causa praeter primam, oportet quod agat praesupposito subiecto quod est effectus causae primae. Nulla ergo causa alia potest creare, nisi prima causa quae est Deus. Nam creare est producere aliquid non praesupposito subiecto. Quaecumque ergo non possunt produci in esse nisi per creationem, a solo Deo creantur. Haec autem sunt illa quae cum sint subsistentia, uel non sunt composita ex materia & forma, sed sunt formae in se esse subsistentes, sicut sunt angeli: uel sunt ea quae si sint composita ex materia & forma, tamen materia eorum non est in potentia, nisi ad unam formam, sicut est in corporibus caelestibus. Utraque enim haec producuntur absque productione primi subsistentis in eis: possunt autem produci in actu absque productione primi subiecti tam composita ex materia, & forma

& forma, quorū materia est in potentia ad diuersas formas, & sic in eadē materia possunt sibi diuersa formae succedere, tam etiam formae quae non sunt substantes in suo esse, quae quidem non dicuntur esse, quia ipsa habeat esse, sed quia subiecta habent aliquantulum esse secundum ea; unde nec ipsa secundum se dicuntur fieri, vel corrumpi, sed in quantum subiecta sunt entia in actu, vel nō entia secundum ipsas. Anima autem rationalis est subsistens in suo esse, alioquin non posset habere operationem absque communione suae materiae. Unde relinquatur quod anima rationalis nō possit produci in esse, nisi per creationē, & ita patet quod angelus nullo modo sit causa eius, sed solus Deus.

D. 178.

Ad illud uero quod in contrarium obijcitur, dicens quod prima propositio inducta uidetur includere opposita. Si enim anima & angelus parificantur in natura, angelus non est prior anima secundum ordinē naturae, nisi dicatur parificari in natura, quia conueniunt in natura, non quidem speciei, sed generis. Nō aut oportet quod omniū quae conueniunt in natura generis vel speciei, id quod est prius sit causa omnium aliorū, & quidem in eadem specie nō potest unum esse prius altero, proprie loquendo, ordine naturae, quia species praedicatur aequaliter de omnibus indiuiduis, ut dicitur in 3. meta. In generibus autem non est sic. Nā inter species unius generis una est naturaliter prior & perfectior altera. Est autē in indiuiduis unius speciei unum altero tempore prius: & quamuis aliquod indiuiduum, quod est prius tempore, sit causa cuiusdam alij quod est posterius, ut pater est causa filij, sicut in obijciendo tangebatur, non tamen hoc est uniuersaliter uerum, non enim omnes antiquiores sunt causa omnium iuniorum. Similiter etiam contingit id quod est prius inter species eiusdem generis esse aliorū principium & causam, sicut motus localis aliorum motū, & binarius aliorum numerorum, & triangulus aliarum figurarum rectilinearum, non tamen hoc est uniuersaliter uerū. Non enim homo qui est perfectissima species animalis, est causa actiua aliarum specierum, unde nō oportet quod angelus sit causa actiua animarū. Procedit autem haec ratio secundum opinionem quorundam ponentium Deum agere per necessitatem naturae: & quod ab uno simplici non sit nisi unum immediate, quod sit causa alterius, & sic usque ad ultima rerum. Nos autem ponimus Deum agere omnia per suam sapientiam, per quam ordinem rerum disponit, & sic ab ipso diuersi gradus rerum immediate per creationem producantur.

Tex. 65. 10.

ARTICVLVS VII.

Utrum angelus influat in animam humanam.

1. p. q. 111. ar. 2. & ma. q. 1. 6. ar. 12. & ad 3.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod angelus non possit influere in animam humanam. Duorum enim distantium, unum nō influit in alterū, nisi per aliquod medium: sed angelus & anima distāt abinuicem, cum nō sit dare aliquod medium, per quod influat influxus ab angelo in animam, uidetur quod angelus non possit influere in animam.

SED CONTRA. Dio. dicit 8. c. cael. hierar. Homines purgantur, illuminantur, & perficiuntur ab angelis: sed hoc non fit nisi per quandam influxum. ergo angelus potest influere in animam humanam.

RESPON. Dicendum, quod unumquodque agens agit secundum modum suae naturae, & ideo ubi ignoratur modus naturae rei, necesse est etiam ut motus actionis eius ignoretur. Modus autem naturae ange-

licae est nobis ignotus secundum quod in se est. Non enim in hac uita scire possumus de eis quid sunt, sed aliqualem cognitionem de eis habere possumus per similitudinem sensibiliū rerum, ut Dionysius dicit 1. & 2. cap. caele. hierar. Unde & modum actionis ipsorum cognoscere non possumus, nisi per similitudinē sensibiliū agentium. Inuenimus autem in sensibilibus agentibus, quod id quod est in actu, agit in id quod est in potentia, & quod oportet quod agens coniungatur patienti secundum situm per corporalem contactum. Quanto autem natura intellectualis est superior, tanto est magis actualis, utpote Deo similior, qui est actus purus, unde superiores angeli possunt agere in inferiores angelos, & in animas nostras, sicut id quod est in actu, agit in id quod est in potentia, & huiusmodi actio dicitur influxus. Quod autem est in corporalibus situs, est in spiritualibus ordo, nam situs est quidam ordo partium corporalium secundū locum: & ideo ipse ordo substantiarum spiritualium adinuicem sufficit ad hoc quod una influat in alterā, nec requiritur ibi medium corporale, vel locale, quia huiusmodi actiones sunt supra locum & tempus quae in corporalibus sunt.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS VIII.

Utrum diabolus in habitat hominem mortaliter peccantem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod diabolus semper substantialiter in habitat hominem quandocumque peccat mortaliter. Culpa enim mortalis opponitur gratiae: sed spiritus sanctus semper in habitat hominem cum gratia, secundum illud 1. ad Corinth. 3. Templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in uobis. ergo etiam spiritus immundus semper in habitat hominem cum culpa mortali.

SED CONTRA est, quod diabolus per peccatū inhabitat hominem, sicut per suum effectum: sed nō omne peccatum mortale est a diabolo, sed quodcumque a carne, & mundo. ergo diabolus non semper inhabitat hominem cum culpa mortali.

RESPON. Dicendum, quod diabolus inhabitare hominem potest intelligi dupliciter. Uno modo quantum ad animam: alio modo quantum ad corpus. Quantum ad animam quidem non potest diabolus in habitare hominem substantialiter, quia solus Deus inhabitat menti, nec ita diabolus causat culpā, sicut spiritus sanctus gratiā. Spiritus. n. sanctus interior operatur, sed diabolus exterior suggerit vel quantum ad sensum, vel quantum ad imaginationē. Dicitur tū inhabitare affectum hominis per effectum malitiae, non solum quando ex eius suggestionē peccatū perpetratur, sed etiam per quodcumque peccatum mortale, quia ex quocumque peccato mortali homo seruituti diaboli addicitur: sed quantum ad corpus diabolus potest hominem substantialiter inhabitare, sicut patet in arreptitijs: sed hoc magis pertinet ad rationem poenae, quae ad rationem culpae. Poenae autem corporales huius uirtutis non semper consequuntur culpam, sed quandoque peccantibus non inferuntur, & quandoque nō peccantibus inferuntur, ut dicitur Ioan. 9. de caeco nato, & hoc est secundum altitudinem incomprehensibilium iudiciorum Dei, unde non cum qualibet culpa mortali diabolus inhabitat hominem substantialiter, etiam quantum ad corpus.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAE-

DE INDE quaesitum est de hominibus.

Et Primo, quaesita sunt quaedam pertinentia ad quosdam homines excellentioris status, scilicet ad doctores & religiosos.

Secundo, Quaedam pertinentia ad homines inferioris status, scilicet laicos.

Tertio, Quaedam pertinentia communiter ad oēs hoīes.

De doctoribus sacrae scripturae quaesita sunt duo.

Primo, Utrum liceat quod aliquis per se petat licentiam in theologia docendi.

Secundo, Utrum auditores diuersorum magistrorū theologiae habentium contrarias opiniones, excusentur a peccato, si sequantur falsas opiniones magistrorum suorum.

ARTICVLVS IX.

Utrum liceat alicui petere licentiam pro se, docendi in theologia.

Opus. 19. c. 4. & 22. q. 185. ar. 1. ad 1. quod sit appendit.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod nemini liceat pro se petere licentiam in theologia docendi. Doctores sacrae scripturae adhibentur ministerio uerbi Dei, sicut & praesati: sed non licet alicui petere praesentationē, imo ut Greg. dicit in registro. Reculantibus dignitates ecclesiasticae sunt conferendae, petentibus autem sunt denegandae. ergo neque alicui licet petere cathedram magistralem ad docendum in sacra scriptura.

Praet. Aug. dicit. 19. de ciui. Dei. Locus superior, si ne quo populus regi non potest, etsi administraretur ut decet, inconuenienter tamē appetitur. ergo & inconuenienter petitur. pari ergo ratione cathedra magistralis, quae est etiam locus superior.

SED CONTRA est, quod Greg. dicit in pastoralis, quod gradus magistrorum est periculosus, gradus autem discipulorum est securus: sed hoc uidetur ad perfectionem pertinere, ut aliquis propter aliquod bonū periculis se exponat. ergo uidetur esse laudabile, quod aliquis cathedram magistralem appetat, & pro se petat.

RESPON. Dicendum, quod ad euentū huius quaestionis oportet triplicem differentiam considerare cathedrae magistralis ad cathedram pontificalem, quarum prima est, quod ille qui accipit cathedram magistralem, non accipit aliquam eminentiam, quae prius non habuerit, sed solum opportunitatem communicandi scientiam, quam prius non habebat. Non enim ille qui licentiat aliquem, dat ei scientiam, sed auctoritatem docendi. Ille uero qui accipit cathedram episcopalem, accipit eminentiam potestatis, quae prius non habebat: sed quantum ad hoc in nullo ab alijs differerebat. Secunda differentia est, quod eminentia scientiae, quae requiritur ad cathedram magistralem, est perfectio hominis secundum seipsum: eminentia uero potestatis, quae pertinet ad cathedram pontificalem, est hominis per comparationē ad alium. Tertia differentia est, quod ad cathedram pontificalem fit homo idoneus per charitatem excellentem: unde Dominus antequam Petro suarum ouium curam committeret, quaesuit ab eo, Simon Ioānis diligis me plus his? ut dicitur Ioan. 15. Ad cathedram autem magistralem reditur homo idoneus ex sufficientia scientiae. His ergo consideratis manifestum est, quod appetere aliquid quod pertinet ad perfectionem sui ipsius, est laudabile, unde appetitus sapientiae est laudabilis. Dicitur enim Sa-

piens. 6. Concupiscentia sapientiae perducit ad regnum perpetuum. Appetitus autem potestatis super alios est uiciosus; quia ut Greg. dicit, contra naturam superbire, est hominem homini uelle dominari: unde si ille qui dat licentiam ad cathedram magistralem posset eminentiam sapientiae dare, sicut ille qui promouet ad cathedram pontificalem dat eminentiam potestatis, esset simpliciter exposcenda, cum tamen petere excellentiam potestatis sit turpe. Cum autem ille qui accipit licentiam ad cathedram magistralem, accipiat solum opportunitatem communicandi, quod licet petere huiusmodi licentiam, quantum in se est, nullam uideatur turpitudinem continere, quia communicare alijs scientiam quam quis habet, laudabile est, & ad charitatem pertinens, secundum illud Sapient. 8. Quae sine fictione didici, & sine inuidia communico. Et 1. Pet. 4. dicitur. Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes. Potest tamen turpitudinem continere ratione praesumptionis, quae esset, si ille qui non est idoneus ad docendum, peteret docendi officium: sed haec praesumptio non aequaliter est in petentibus licentiam ad docendum, & in petentibus pontificatum. Nam scientia, per quam aliquis est idoneus ad docendum, potest aliquis scire per certitudinem se habere. Charitatem autem, per quam aliquis est idoneus ad officium pastorale, non potest aliquis per certitudinem scire se habere. Et ideo semper est uiciosum pontificatum petere, nō semper autem uiciosum est petere licentiā docendi, quamuis honestius sit quod per alium petatur, nisi forte aliquando ex causa aliqua spirituali.

Per hoc ergo patet responsio ad primas duas rationes.

AD 3^m dicendum, quod quicumque non cauet pericula, uidetur contemnere id cuius detrimentum pericula inducere possunt: & quia laudabile est quod homo contēnat bona corporalia propter bona spiritualia, laudabile est quod aliquis periculis corporalibus se exponat propter spiritualia bona, sed contemnere bona spiritualia est ualde uiciosum, & ideo quod aliquis periculis spiritualibus se exponat, est ualde uicium perandum. Imminent autem pericula spiritualia his qui habent magistrerij locum: sed pericula magistrerij cathedrae pastoralis deuitat scientia cum charitate, quam homo nescit se per certitudinem habere: pericula autē magistrerij cathedrae magistralis uitat homo per scientiam, quam potest homo scire se habere, unde non est similis ratio de utroque.

D. 1023.

ARTICVLVS X.

Utrum discipuli sequentes diuersas opiniones magistrorum, excusentur a peccato erroris.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod auditores diuersorum magistrorum tenentium diuersas opiniones, excusentur a peccato erroris, si opiniones magistrorum suorum sequantur. Dicit enim Dominus Matt. 23. Super cathedram Moyū sederunt scribae & pharisaei, omnia quae dicunt uobis seruate, & facite: multo ergo magis seruanda sunt illa quae traduntur a doctoribus sacrae scripturae. ergo nō peccant, qui eorum opiniones sequuntur.

SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 15. Si caecus ducatur caeco praesert, ambo in foueam cadunt: sed quicumque errat, caecus est, in quantum errat. ergo quicumque sequitur opinionem errantis magistri, in foueam peccati cadit.

4. d. 49. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 1. & ar. 83 huius libri.

RE-

R E S P O N. Dicendum, quod diuersæ opinionēs doctorū sacre scripturæ, siquidem non pertineat ad fidem & bonos mores, absq; periculo auditores vtrāque opinionem sequi possunt. Tunc enim habet locū quod dicitur ad Ro. 14. Vnusquisq; in suo sensu abundat. In his vero quæ pertinent ad fidem & bonos mores nullus excusatur, si sequatur erroneā opinionem alicuius magistri: in talibus enim ignorantia non excusat, alioquin immunes a peccato fuissent, qui secuti sunt opinionem Atrij, Nestorij, & aliorum hæresiarcharum: nec potest excusationē habere propter simplicitatem auditorum, si in talibus erroneam opinionem sequatur. In rebus enim dubijs non est de facili præstandus assensus, quinimmo, vt Aug. dicit in li. 3. de doctri. christia. Consultare debet regulam fidei, quam de scripturarum planioribus locis, & ecclesiæ autoritate percepit. Qui ergo assentit opinioni alicuius magistri contra manifestum scripturæ testimonium, siue contra id quod publice tenetur secundum ecclesiæ autoritatē, nō potest ab erroris vitio excusari.

Ad illud ergo quod in contrarium obijcitur, dicendum q̄ ideo præmissit, Super cathedram Moysi sederūt scribæ & pharisæi, vt quod publice subdit, Omnia quæ dixerint vobis seruate & facite, de illis intelligatur quæ ad cathedram pertinent, ad quā non pertinent ea quæ sunt contra fidem, vel bonos mores.

QVÆSTIO V.

D E I N D E quæsitum est de his quæ pertinent ad religiosos.

¶ Et primo, Quantum ad ingressum religionis.
 ¶ Secundo, Quantum ad ea quæ conueniunt iam in religione existentibus.

¶ Circa primum quæsitum sunt quatuor.

- ¶ Primo, Vtrum liceat iuuenes inducere ad religionis ingressum per obligationem voti, vel iuramenti.
- ¶ Secundo, Vtrum sic obligati voto, vel iuramento possint absque peccato in saeculo remanere.
- ¶ Tertio, Vtrum liceat peccatores ad religionem inducere.
- ¶ Quarto, Vtrum peccent qui aliquem iurare faciunt, ne religionem ingrediatur.

ARTICVLVS XI.

Vtrum liceat inducere iuuenes ad religionem voto, vel iuramento.

A D P R I M V M sic proceditur. Videtur quod nō liceat iuuenes inducere ad religionē voto, vel iuramento. Illicitum enim est contra Ecclesiæ prohibitionem agere: sed Innocen. III. prohibuit in quibusdā literis ad religiosos directis huiusmodi voti susceptionem, ergo peccat qui voto, vel iuramento aliquos ad religionem obligare præsumunt.

¶ 1. Præter. Extra de regularibus, & transuentibus ad religionem c. 1. dicitur. Nullus tō deatur, nisi legitima ætate, & spontanea voluntate: sed quando adolescentes obligati voto, vel iuramento ad religionem suscipiuntur, tonsurantur non in legitima ætate, neque propria voluntate, sed necessitate obligationis voti, vel iuramenti, ergo hoc videtur esse illicitum.

¶ 3. Præter. Magis est necessarium vt aliqui adducantur ad fidem christianam, quam ad aliquam religionē: sed

ad fidem christianam nō sunt aliqui inducendi necessitate, sed voluntate. dicitur enim 45. distin. c. de iudeis, quod non vi, sed libera animi voluntate, & facultate vt conuertantur suadendi sunt. ergo multo minus imponenda est necessitas voti, vel iuramenti, vt aliqui ad religionem adducantur. Item, hoc esse videtur contra honestatem religionis. Adolescentum enim sicut facilis est ingressus ad religionē, ita etiam facilis est egressus: sed ex hoc religio dehoneſtari videtur, q̄ de facili recipiant eos qui de facili exeunt, ergo inconueniens videtur adolescentes ad religionem recipere.

¶ 4. Præter. Non sunt facienda bona, vt veniant mala: sed ex illo bono quod iuuenes inducuntur ad religionem, sequuntur multa mala, quia apostatant, & illegitimas nuptias contrahunt, & multa alia illicita committunt, ergo non sunt ad religionem aduocandi.

¶ 5. Præter. Matt. 23. dicit Dominus. Væ vobis scribæ & pharisæi, qui circuitis mare & aridam, vt faciatis vnū profelytum, & cum fuerit factus, facitis eum filij gehennæ duplo quàm vos, quod proposito videtur competere: efficiuntur enim sic intrantes filij gehennæ dupliciter. Primo quidem, quia male intrant, scilicet contra prohibitionem ecclesiæ. Secundo, quia etiam male exeunt apostatando, ergo qui eos inducunt, vā diuinae maledictionis incurrunt.

¶ 6. Item, hoc videtur esse contra necessitatem probationis. dicitur. n. 1. Ioannis 4. Nolite omni spiritui credere, sed probato spiritus si a Deo sunt: hoc autē non videtur esse a Deo, vt tales religionē ingrediantur, cū frequenter exeant post ingressum, dicitur. n. Act. 5. Si est ex hominibus consilium hoc & opus, dissoluetur: si vero ex Deo est consilium, non poteritis dissoluere, ergo videtur quod contra Deū faciāt, qui eos inducūt.

S E D C O N T R A. Quicumque potest se obligare diabolo, potest etiā se obligare Deo: sed pueri possunt se obligare diabolo peccando, vt dicitur extra de delictis puerorum, c. Pueris, ergo etiam possunt se obligare voto, vel iuramento ad seruendū Deo in religione.

¶ Præter. 20. q. 1. dicitur, q̄ firma erit virginis professio, ex quo adulta iam ætas esse incæperit, & quæ solet apta nuptijs deputari, ergo possunt etiam in tali ætate aliqui obligari ad religionem voto, vel iuramento.

R E S P O N. Dicendum, quod humani actus propter diuersos casus vniforme iudiciū habere nō possunt: nec tamen si contingit aliquid in aliquo casu esse malum, propter hoc iudicandum est esse simpliciter illicitum. Posset ergo contingere aliquis casus, in quo aliquem adolescentem ad religionem obligare, vel etiā recipere illicitum esset, puta, si constaret, vel probabiliter crederetur de eius inconstantia, vel si quid aliud esset huiusmodi, quæ diligenter considerantur in religionibus bene institutis. Dicere autem quod malum est recipere adolescentes ad religionem, est diabolicū, quia super illud Exod. 5. Quare Moyses & Aaron sollicitatis populum ab operibus suis, dicit gl. Orig. Hodie quoq; si Moyses & Aaron. i. propheticus & sacerdotalis sermo animam sollicitet ad seruitium Dei, exire de saeculo, renuntiare omnibus quæ possidet, attendere legi & verbo Dei, continue audies vnanimis & amicos Pharaonis dicentes, Videte quomodo seducuntur homines: & peruertuntur adolescentes, & postea, Hæc erant tunc verba Pharaonis, & nunc amici eius loquuntur: est enim contra Christi præceptum. Dicitur enim Matthæi 19. quod oblati sunt ei paruuli, vt manus eis imponeret & oraret, discipuli autem increpabant eos. Iesus autem ait eis, Sinite paruulos, & nolite prohibere eos venire ad me. Quod exponens Origenes sup̄ Matthæum dicit, quod discipuli Iesu priusquam dicant rationem iustitię reprehendunt eos, qui pueros & infantes offerunt Christo. Dominus autem exhortatur discipulos suos cōdescendere vtilitatibus puerorum. Hoc ergo attendere debemus, ne per æstimationem sapientiæ excellentioris cōtemnamus quæ si magni pusillos Ecclesiæ, prohibentes pueros venire ad Iesum. Si tamen pueri intantum essent, vt nondum vsum rationis haberent, illicitum esset eos ad religionem attrahere absque consensu parentum, non quin etiam infra annos pubertatis pueri in religione recipi non possint de consensu parentum, quia vt dicitur 10. q. 1. ca. Addidisti. Et monachi, & quicūque etiam pueri in infantia annis a patribus monasterio traduntur: sed hoc ideo dictum est, quia pueri quousq; ad annos discretionis peruenerint, sunt secundum ius naturale in potestate parentum, vnde sicut inuitis parentibus non sunt infidelium filij ad baptismum rapiendi, ita etiam non sunt religioni applicandi. Iam vero postquam vsum rationis habuerint, per liberū arbitrium habēt suū ipsius potestatem in his quæ ad animæ spectant salutem: unde inuitis patribus possunt & ad baptismum, & ad religionem induci. De voluntate autem parentum, etiam in infantia ad baptismū recipiuntur ex ordinatione Apostolorum, vt Dionysius dicit vltimo ca. cęle. Hierar. vt in rebus diuinis pueri nutriantur, & non habeant aliam vitam, nisi diuinam contemplationem: Et eadem ratione in infantia annis monasterijs pueri a parentibus offeruntur, vt dictū est. Sed quia in quæſtione additur de obligatione iuramenti & voti, ne hoc remaneat in discussum, considerari debet, quod secundum diuersam conditionem inueniuntur in talibus procedendum. Si enim essent adeo firmi, quod nō timerentur a religionis proposito resiliere, non esset necessarium eos iuramento, vel voto obligare: & similiter si essent adeo mobiles, quod nec etiam crederentur iuramento, vel voto posse firmari, sed vt plurimum contingit quod simplex propositum de facili mutant, obligationem autē voti, vel iuramenti omnino obseruant, vnde cum voto vel iuramento ad frugem melioris vitæ obligantur, magnum beneficium eis præſtatur. Vnde Aug. dicit in epistola ad Arnarium & Paulinum. Non te vouisse peniteat, immo gaude iam tibi nō licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Felix est necessitas, quæ in meliora compellit.

Arti. 52. & 12. q. 84. art. 1. ad 3. & q. 96. art. 1. ad 3. & art. 6. c. & ad 3. & 22. q. 88. art. 10. c.

te prohibere eos venire ad me. Quod exponens Origenes sup̄ Matthæum dicit, quod discipuli Iesu priusquam dicant rationem iustitię reprehendunt eos, qui pueros & infantes offerunt Christo. Dominus autem exhortatur discipulos suos cōdescendere vtilitatibus puerorum. Hoc ergo attendere debemus, ne per æstimationem sapientiæ excellentioris cōtemnamus quæ si magni pusillos Ecclesiæ, prohibentes pueros venire ad Iesum. Si tamen pueri intantum essent, vt nondum vsum rationis haberent, illicitum esset eos ad religionem attrahere absque consensu parentum, non quin etiam infra annos pubertatis pueri in religione recipi non possint de consensu parentum, quia vt dicitur 10. q. 1. ca. Addidisti. Et monachi, & quicūque etiam pueri in infantia annis a patribus monasterio traduntur: sed hoc ideo dictum est, quia pueri quousq; ad annos discretionis peruenerint, sunt secundum ius naturale in potestate parentum, vnde sicut inuitis parentibus non sunt infidelium filij ad baptismum rapiendi, ita etiam non sunt religioni applicandi. Iam vero postquam vsum rationis habuerint, per liberū arbitrium habēt suū ipsius potestatem in his quæ ad animæ spectant salutem: unde inuitis patribus possunt & ad baptismum, & ad religionem induci. De voluntate autem parentum, etiam in infantia ad baptismū recipiuntur ex ordinatione Apostolorum, vt Dionysius dicit vltimo ca. cęle. Hierar. vt in rebus diuinis pueri nutriantur, & non habeant aliam vitam, nisi diuinam contemplationem: Et eadem ratione in infantia annis monasterijs pueri a parentibus offeruntur, vt dictū est. Sed quia in quæſtione additur de obligatione iuramenti & voti, ne hoc remaneat in discussum, considerari debet, quod secundum diuersam conditionem inueniuntur in talibus procedendum. Si enim essent adeo firmi, quod nō timerentur a religionis proposito resiliere, non esset necessarium eos iuramento, vel voto obligare: & similiter si essent adeo mobiles, quod nec etiam crederentur iuramento, vel voto posse firmari, sed vt plurimum contingit quod simplex propositum de facili mutant, obligationem autē voti, vel iuramenti omnino obseruant, vnde cum voto vel iuramento ad frugem melioris vitæ obligantur, magnum beneficium eis præſtatur. Vnde Aug. dicit in epistola ad Arnarium & Paulinum. Non te vouisse peniteat, immo gaude iam tibi nō licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Felix est necessitas, quæ in meliora compellit.

A D P R I M V M ergo dicendum, quod Innocen. in quibusdam literis ad religiosos directis, quæ incipiunt. Non solum in fauorem, sic dicit. Vobis de fratrum nostrorum consilio, in virtute obedientiæ sub pena excommunicationis autoritate præsentium districius inhibemus, ne ante annum probationis elapsi, qui est maxime in subsidium fragilitatis humanæ regulariter institutus, quem quàm ad professionē vestri ordinis, seu ad renuntiationem sæculi faciendā, recipere præsumatis. Quod autem ad probationē nō recipiantur iuuenes, vel quod voto, vel iuramento nō obligentur ad intrandum, sine præiudicio temporis probationis nunquam inuenitur prohibitum.

A D 2^m dicendum, q̄ legitima ætas iudicatur tempore pubertatis, vt patet per capitulum inductum. Tunc enim maxime incipit homo liberum. vsum rationis habere de his, quæ pertinent ad suam salutem. Est autem sciendum, q̄ est duplex necessitas. Vna quæ excludit voluntatem, & necessitas coactionis: & alia

quæ ex voluntaria obligatione causatur, & voluntatē non excludit, & huiusmodi est obligatio iuramenti, vel voti, vnde per coactionem non sunt trahendi homines vel ad fidem, vel ad religionem, sed iuoto vel iuramento ad hoc eos obligare nihil prohibet, & de hac necessitate Augustinus dicit. Felix necessitas quæ in meliora compellit.

Et per hoc patet solutio ad tertium.

A D 4^m dicendum, quod in rebus voluntarijs, sicut & in naturalibus, non est iudicandū facile, quod contingit in paucioribus, sed quod cōtingit vt in pluribus. Quod autem intrantes religionem, exeant, hoc contingit vt in paucioribus. Multo enim plures de intrantibus remanent, vt experimēto probatur, q̄ exeat.

A D 5^m dicendū, q̄ cū dicitur, Nō sunt faciendā bona, vt veniant mala, si ly, vt, teneat causaliter, est oīno uerum: peccaret si quis ea intentione aliquē ad intrandum religionem induceret, vt postmodū apostataret. Si vero ly, vt, tenetur consecutiue, sic ab omnibus bonis esset abstinendum, quia vix sunt aliqua humana bona, ex quibus occasionaliter non possint sequi aliqua mala. Vnde dicitur Eccles. 11. Qui obseruauit cetera, nō seminat: & qui considerat nubes, nunquam metet. Tunc autem solum aliquod bonum esset prætermittendum propter consequens malum, quando malū consequens esset multo maius q̄ bonum, & vt frequētius accideret. Dominus autem non prætermisit eligere duodecim discipulos, ex quibus vnus erat futurus diabolus, vt dicitur Ioanni. 6. Nec apostoli prætermiserunt eligere septem diaconos propter vnū Nicolaum, qui ex eis periit. Multo ergo minus religiosi debent prætermittere multorum salutem propter paucos, qui apostatate inueniuntur.

A D 6^m dicendum, quod illi qui obligati iuramento, vel uoto religionem intrant, non faciunt contra prohibitionem Ecclesiæ, ut ostensum est: unde ex hoc q̄ intrant, non efficiuntur filij gehennæ, sed filij uitæ æternæ, quam Dominus promittit Matth. 19. relinquentibus temporalia propter ipsum: sed ex hoc quod exeūt post professionem, efficiuntur gehennæ filij. Sed hoc non præiudicat recipientibus eos, nisi eorum malis exemplis sint peruersi, unde signatè Dominus dicit. Facitis eum filium gehennæ duplo quàm uos, quia ut Chryso. dicit, Malorum magistrorum prouocatus exēplo, fiebat peior magistris.

A D 7^m dicendum, quod ratio illa sapit Manicheorum hæresim, qui hanc rationem ad duas erroneas conclusiones adducunt. Primo quidem ad hoc, quod omnia corpora corruptibilia non sunt a Deo. Si enim, inquit, a Deo essent, non dissoluerentur. Secundo, ad hoc, quod charitas semel habita, nunquam amittatur, ita quod qui peccat mortaliter, nunquam gratiam habuit. Si enim, inquit, gratiam habuisset, hoc fuisset opus Dei, & ita dissolutum non fuisset, quod etiam hæc ratio intendit, ut, si aliquis non perseuerat in religione, q̄ propositū de intrando religionē a Deo nō fuerit.

Est ergo sciendum, quod uerba illa nō dicuntur ad ostendendū quod illa quæ sunt a Deo, in perpetuū manent, & corrumpi non possint: sed ad ostendendam infallibilitatem diuinæ prouidentie. Non potest esse ut Dei prouidentia fallatur: unde signatè non dicit opus Dei esse indissolubile, sed consuetum. Secundum ergo diuinā prouidentiam quibusdā datur donū gratiæ ad præsentē iustitiā, & tñ nō datur eis donū perseuerantiæ. Quibusdā autem datur etiā donū perseuerantiæ, ut patet per Augu. in lib. de bono perseuerantiæ.

Utrum qui obligati sunt voto, uel iuramento ad intrandum religionem, non teneantur intrare.

22. q. 88. ar. 3. ad 2. & q. 189. ar. 0.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod illi qui obligati sunt voto, uel iuramento ad intrandum religionem, non teneantur intrare. Omnis enim Christi actio nostra est instructio: sed Dominus non imponebat hominibus necessitatem, sed hoc relinquebatur eorum liberæ uoluntati, unde dicebat cuiusdam, ut habetur Mat. 19. Si uis ad uitam ingredi, serua mādara. Et iterum. Si uis perfectus esse, uade, & uide omnia que habes, & da pauperibus. & Apost. 1. ad Cor. 7. de uirginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do. ergo uidetur quod non ex necessitate teneantur aliqui religionem intrare propter iuramentum, uel uotum.

Præter. Nullus potest iuramento, uel voto obligari ad aliquid, in quo detrimentum perfectionis patitur: sed per hoc quod aliqui religionem intrant, detrimentum perfectionis patiuntur. Impediunt enim propter religionis obseruantiam a uisitacione infirmorum, & collectione ecclesiarum, & alijs operibus pietatis, in qua summa christiana religionis consistit, ut Ambrosius dicit super illud 1. ad Thi. 5. Pietas ad omnia uilis est. ergo illi qui iurauerunt, uel uouerunt religionem intrare, non tenentur.

Præter. Prosper dicit in 2. de uita cōtemplatiua. Sic abstinere, uel ieiunare debemus, ut non nos ieiunandi, uel abstinendi necessitati subdamus: sed illi qui sunt in religione ex necessitate ipsius uoti, uel obediētiæ abstinēt, uel ieiunāt. ergo minus merent. nō ergo ad religionis statū pōt aliquis iuramento, uel voto obligari.

Præter. Virtus est circa difficile & bonum: sed difficile est bene uiuere in seculo quā in religione. ergo magis est uirtuosum. non ergo ad statum religionis aliquid iuramento, aut voto obligari potest.

Præter. Communis uilitas præferenda est bono priuato: sed per hoc quod aliqui religionem intrant, derogatur communi uilitati: si enim omnes religionem intrarent, non essent qui plebium curam agerent, & ita populus sine rectoribus remaneret. ergo melius faciunt, si non intrant religionem quā si intrarent.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. Vouete, & reddite domino Deo uestro, ubi dicit glos. quod uouere uoluntati consulitur, sed post uoti promissionem redditio necessario exigitur. Item Eccl. 5. dicitur Si quid uouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enī infidelis & stulta promissio.

Præter. Aug. dicit in epistola ad Armarium & Paulinā. Quia iam uouisti, iam te obstrinxisti, aliud tibi facere nō licet: priusquā esses uoti reus, liberum fuit quod esses inferior, quāuis non sit gratulanda libertas, qua fit ut non debeat, quod cum lucro redditur.

RESPON. Dicendum, quod dicere quod illi qui uoto, uel iuramento sunt obligati ad intrandum religionem, nō teneantur intrare, est manifeste hæreticū. Quicumque enim dicit non esse peccatum id quod est contra præceptum Dei, hæreticus iudicatur: sicut hæreticus iudicaretur quicumque diceret, quod fornicatio simpliciter nō sit peccatum mortale, est enim contra hoc præceptum, Non mechaberis, ut sancti exponunt: sunt autem excellentiora præcepta primæ tabulæ, quæ ordinantur ad dilectionem Dei, quā præcepta secundæ tabulæ quæ ordinantur ad dilectionem

proximi, unde quicumque dicit quod sine peccato præteriri possit aliquid pertinens ad præcepta primæ tabulæ, est manifeste hæreticus. Cū autem impletio uoti pertineat ad latriam, manifestum est quod quicumque dicit uotum non esse implendum, loquitur contra primum præceptum primæ tabulæ, quod est de cultu latriæ soli Deo exhibendo. Qui uero dicit iuramentum non esse implendum, loquitur contra secundum præceptum primæ tabulæ, quod est, Non assumes nomen Dei tui in uanum. Unde manifeste est hæreticus quicumque hoc dicit, nisi forte dicat quod intrare religionem sit illicitum: iuramenta enim, uel uota facta de rebus illicitis non sunt obligatoria, secundum illud Iudori. In malis promissis rescinde fidem. Sed hoc iterum est hæreticum dicere, quod non sit licitum intrare religionem. Est enim expresse contra Christi consilia, unde quicumque dicit, quod ille qui est obligatus uoto, uel iuramento ad intrandum religionem, potest absque peccato in seculo remanere, est manifeste hæreticus, si tamen in hoc pertinaciter persevererit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod necessitas uoti, uel iuramenti non excludit uoluntatem, ut supra dictum est. Sicut enim aliquis ex lege communi obligatur ad obseruanda Dei præcepta, quæ tamen uoluntarie seruat, unde & Dominus dicit, Si uis ad uitam ingredi, serua mandata, sic ille qui emittit iuramentum, uel uotum obligatur ex quadam priuata obligatione, & tamen uoluntarie implet iuramentum, uel uotum, ita tamen quod ante iuramentum uel uotum, licitum est ei facere, uel nō facere, unde & Dominus dixit. Si uis perfectus esse, & Paulus de uirginitate consilium dat, sed post iuramentum, uel uotum, illicitum est nō implere.

AD 2^m dicendum, quod illa ratio continet hæresim damnatam, scilicet quod melius sit in seculo remanere, & operibus pietatis uacare, quā in religione intrare. Continetur enim inter errores Vigilantiæ, contra quæ Hieronymus scribens dicit. Ista uenena perfidiæ catholicæ fidei sociata conatur impugnare uirginitatem, odisse pudicitiam, in conuiuio sæcularium contra sanctorum ieiunia declamare. & postmodum contra singulos articulos a Vigilantio propositos disputans, uenit ad istum articulum dicens. Quod autem asserit eos melius facere qui utuntur rebus suis, & paulatim fructus possessionum pauperibus diuidunt, quā illos qui possessionibus uenudatis semel omnia largiuntur, nō a me ei, sed a Deo respondebitur, si uis esse perfectus, uade, & uende oia que habes, & da pauperibus, & ueni sequere me. Ille quæ tu laudas, secundus, aut tertius gradus est, quæ & nos recipimus, dūmodo sciamus prima secundis & tertijs præferenda: & ideo in lib. de ecclesiasticis dogmatibus. cū alijs erroribus etiam iste damnatur, scilicet dicitur. Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare, melius est pro intentione sequendi Deū in simul donare, & absolutum sollicitudine egerere cum Christo. Nec solus status religionis præfertur eleemosynis, quas quis facit in seculo, sed etiā uirginitati in seculo obseruata, dicit enim Aug. in lib. de uirginitate. Nemo, quantum puto, ausus fuit uirginitatem præferre monasterio.

AD 3^m dicendum, quod idem opus factum ex uoto laudabilius est & magis meritorium, quā si fiat sine uoto, quod ex hoc patet, quia omnis actus de se factus est magis laudabilis & meritorius, quāto ex digniori uirtute procedit, sicut opus iustitiæ si fiat ex charitate laudabilius erit. Manifestum est autem quod cū aliquis ieiunat absque uoto, facit actum uirtutis, qui

est abstinentia. Cum autem ieiunat implēs uotū, actū abstinentiæ facit ex latria, quæ cū ordinet nos ad Deū, est nobilior uirtus quā abstinentia, uel quæcumque alia uirtus, quæ ordinat nos circa bona creata: pp quod Aug. dicit in lib. de uirginitate, quod nec uirginitas, quia uirginitas est, honoratur, sed quia est Deo dicata, quæ uouet & seruat continentia pietatis. Quod ergo Prosper dicit. Sic abstinere debemus, ut non nos ieiunandi, uel abstinendi necessitati subdamus, intelligendum est de necessitate coactionis, quæ uoluntatem excludit. Unde subdit. Ne iam non deuoti, sed inuiti rem uoluntariam faciamus: necessitas autem uoti & iuramenti non excludit uoluntatem, ut dictum est.

Dicendum autem est ulterius, quod si illi qui ieiunant ex uoto non placet secundum se ieiunium, placet tamen sibi impletio uoti, magis meretur ceteris paribus, quā ille ieiunans cui placet secundum se ieiunium, quia magis est meritorium delectari in actu latriæ, quā in actu abstinentiæ.

AD 4^m dicendum, quod duplex est difficultas. Una quæ est ex arduitate operis sicut uirginitatē seruare, & huiusmodi: & talis difficultas facit ad augmentum uirtutis. Alia difficultas est ex impedimentis & periculis imminētibus. Et talis difficultas non facit ad augmentum uirtutis, sed ad diminutionem ipsius. Non enim uidetur esse prudens, nec multum amare bonum uirtutis qui pericula non cauet, & talis difficultas ad bene uiuendum imminet in seculo remanentibus.

D. 1023.

AD 5^m dicendum, quod illa fuit ratio Vigilantiæ hæretici, ut patet per Hieronymum, qui dicit in lib. contra Vigilantium. Non sunt a studio suo monachi deterrendi, quāuis a te linguæ viperæ morsus tenuissimos patiantur, quibus argumentaris, & dicit. Si oēs se clauerint & fuerint in solitudine, quis celebrabit Ecclesiæ? quæ sæculares hæreses lucrifaciet? quis peccatō ad uirtutes poterit exhortari? Hoc enim modo si oēs tecum fatui sint, sapiens esse quis poterit? & uirginitas non erit approbanda. Si enim oēs uirgines fuerint, nuptiæ nō erunt, & interibit humanum genus. Rara est uirtus, nec a pluribus appetitur. Stultus est ergo huiusmodi timor, cum religionis bonum sit tam difficile & arduum, ut pauci religionem intrent in comparatione multitudine in seculo remanentis, sicut si quis timeret haurire aquam, ne flumen deficeret.

ARTICVLVS XIII.

Utrum qui in seculo sunt peccatores, sint ad religionem attrahendi.

22. q. 189. ar. 1. c. ad 2. & ar. 10. c.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod illi qui sunt in seculo peccatores, non sint ad religionem attrahendi. Oportet enim prius exercitari in operibus præceptorum, quā intrare ad impletionem consiliorum, ut de minori perueniatur ad maius: sed illi qui sunt peccatores in seculo, non sunt exercitati in operibus præceptorum, ergo non sunt attrahendi, uel recipiendi in religione, in qua oportet seruari consilia.

SED CONTRA est, quod Dominus Matthæum publicanum ad statum perfectionis uocauit, ut habetur Matth. 9. Omnis autem Christi actio nostra est instructio. ergo etiam & nos debemus peccatores qui sunt in seculo, ad religionem aduocare, & suscipere.

RESPON. Dicendum, quod maxime uile est peccatoribus, ut ad religionem trāseant. Peccatoribus enim duo sunt necessaria ad salutem. Primo quidem, ut de peccatis præteritis penitentiam agant. Secundo, ut de cetero a peccatis abstinant. Ad utrumque autem horum

maxime operatur religio. Primo enim status religionis est status perfectæ penitentiae, & nulla satisfactio ad quam potest penitentiae religiosorum, qui & se, & sua totaliter Deo dāt: unde pro nullo peccato imponi potest homini pro penitentia, ut religionem intreat, & in commutatione satisfactiois quantūcumque grauis, cōsultitur statū religionis ingressus, ut patet 33. q. 2. c. Admonere, ubi Stephanus Papa quendam qui uxorem interfecerat, inducit ut ingrediatur monasterium, & humiliatus sub manu Abbatis cūcta obseruet quæ sibi fuerint imperata, alioquin inlungit ei grauissimam penitentiam, si eligit in seculo remanere. Similiter etiam ad uitanda peccata plurimum ualet religionis status. Difficile enim est quod in seculo cōmoratē a rebus mundi non alliciatur, pp quod Matt. 19. secūdū expositionem Chrysol. Dominus hoc dicit esse impossibile, quod diues qui scilicet diuitijs inhaeret per amorem, intret in regnum cælorum, sed quod diues qui habet diuitias intret, est ualde difficile, unde & Ecclesiastic. 31. dicitur. Beatus diues, qui inuentus est sine macula. Et huiusmodi difficultatem subdit dicens, Quis est hic, & laudabimus eum? propter quod, ut Greg. dicit. Sancti uiri ut ab illicitis abstinant, etiā licita prætermittunt, unde manifestū est quod non peccat, sed laudandi sunt qui peccatores ad religionem trahunt. Nam & Dominus de seipso dicit. Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad penitentiam.

Ad illud ergo quod incontrarium obijcitur dicens, quod illa ratio procedit & contra rationem doctrine euangelicæ, & contra rationem philosophicæ. Contra doctrinam quidem euangelicā, quia consilia euangelica ad hoc dantur, ut per ea homo facilius salutem consequatur. Unde status secularium periculosior esse dicitur, quā religionis status. Stultū est autē dicere, quod alicui qui debilius est propter peccata quæ cōmisit, non sit ad securiorē uitā fugiendum. Est etiam contra doctrinam philosophicam, quæ docet illos qui sunt ad uitā prouisi, incontrarium debere reflecti, sicut faciunt illi qui tortuosa lignorum dirigunt.

ARTICVLVS XIII.

Utrum quis absque peccato possit aliquem iuramento astringere quod religionem non intret.

CIRCA quartum sic proceditur. Videtur quod aliquis absque peccato possit aliquem iuramento astringere ad hoc, quod religionem non intret. Quod enim licitū est fieri, licitū est iurare: sed licitū est alicui seculari, quod nunquā religionem intrat. ergo licite potest hoc iurare. Qui ergo tali iuramento aliquem astringit, non peccat, quia nō facit eū iurare aliquid illicitū.

22. q. 120. & 12. q. 88. ar. 1. c. & ar. 2. huius

SED CONTRA. Propositū intrandi religionem a Spiritu sancto est, ut habetur 19. q. 1. c. Dicitur: sed restituere instinctui spiritui sancti est graue peccatū, de quo Stephanus reprehēdit Indæos, Act. 7. dicens. Vos semper spiritu sancto restitistis. ergo ille qui aliquem iuramento astringit ad non intrandum religionem, grauitus peccat.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictū est, in actibus humanis nō est aliquid simpliciter iudicandū licitū, uel illicitū propter id quod accidit in aliquo particulari casu, sed propter id quod est ut in pluribus, sicut est in rebus naturalibus cōsiderat, quod in pluribus est. Contingit autē in aliquo casu, quod absque peccato, aliquis potest astringere aliquem iuramento ad hoc quod religionem non intret, puta, si esset matrimonio ligatus, & uellet absque consensu uxoris religionem intrare, Quodlib. S. Tho. C vel in

vel in casibus similibus. Simpliciter autem loquedo, inducere aliquem ad iurandum: quod religionem non intraret, grate est peccatum. Si enim aliquis vellet religionem intrare, & immineret opportunitas tps, & oēs circumstantiæ conuenirēt, grauer peccaret qui eum ab ingressu religionis prohiberet. Vnde Dominus Matth. 23. comminatur pharisæis, qui nec ipsi intrabant in regnum caelorum, nec alios intrare sinebant. Cum autem aliquis facit aliquem iurare quod religionem non intrabit, impedit eum quantum in se est, ab ingressu religionis secundum quodcumque tempus, & secundum quamcumque circumstantiam opportunā, quia in uniuersali includuntur omnia particularia. Vnde manifestum est quod grauer peccat.

Ad illud uero quod obijcitur in contrarium dicendum, quod quamuis licitum sit ab aliquo bono opere abstinere, tñ illicitum est vel sibi, vel alij impedimentum opponere, quo minus in illud bonum opus procedere possit, sicut licitum est non dare eleemosynam huic pauperi, illicitum tamen est se, vel alium iuramento astringere ad hoc, quod alteri eleemosyna non detur, cuius ratio est: quia prætermittit actum virtutis potest aliquis absque peccato, eo quod præcepta affirmatiua, quæ sunt de actibus virtutum, non obligant ad semper, sed impedimentum boni operis directe virtuti contrariatur, & ideo cadit sub prohibitione præcepti negatiui, quod obligat ad semper. Vnde oīa talia iuramenta sunt illicita, nec sunt obseruanda, & illi qui hoc iurant, iniuriam periculi sunt, quia iuramentum hominem obligare non potest contra charitatem Dei & proximi: unde quamuis licitum sit alteri religionem non intrare, illicitum tamen est impedimentum iuramenti apponere sibi, vel alij. Est enim contra perfectionem vitæ, & contra consilium Christi.

QVÆSTIO VI.

DE INDE QUÆSITA sunt tria de his quæ cōpetunt in religione existentibus.

¶ Primo, Vtrum religiosus qui nihil debet habere in proprio, vel cōmuni, possit eleemosynam facere de his quæ sibi ab alijs in eleemosynam dantur.

¶ Secundo, Vtrum aliquis in religione existens, sciens patrem suum graui necessitate opprimi, possit exire absque licentia prælati sui ut subueniat patri.

¶ Tertio, Vtrum status religionis sit perfectior quam status sacerdotū parochialium, & archidiaconorū.

ARTICVLVS XV.

Vtrum religiosi qui nihil habent in proprio, uel communi, possint eleemosynam facere.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod religiosi qui nihil habent in proprio, vel communi, non possint eleemosynam facere quæ eis proficiat. Nō enim proficit eleemosyna facienti, nisi debito modo fiat: sed tales religiosi non possunt eleemosynam debito modo facere, debet enim eleemosyna de proprio fieri, secundum illud Tobie 4. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si autē modicum, id ipsum libenter impertiri stude. ergo tales religiosi qui nihil suum habent nec in proprio, nec in cōmuni, nō possunt eleemosynam facere quæ eis proficiat, sed si quæ eleemosynam de eleemosynis sibi factis faciunt, eis proficit, a quibus eleemosynam perceperunt.

22. q. 3. 2. ar. 8. c. & ad 1. & 4. di. 15. q. 2. ar. 5. q. 4. o.

SED CONTRA. Inter alia opera, eleemosynarū largitio plurimum inuenitur esse fructuosa. Dicitur enim Dani. 5. Peccata tua eleemosynis redime. Si ergo religiosi eleemosynas facere non possunt, quæ eis proficiant, videntur esse peioris conditionis quam alij, etiam in spiritualibus bonis.

RESPON. Dicendum, quod religiosi, quamuis proprium habere non possint, possunt tamen aliquarum rerum dispensationem habere, siue de fructibus possessionum cōmunium, siue etiam de eleemosynis particulariter eis collatis: nec refert quantum ad propositum pertinet, vtrum huiusmodi dispensationem habeant autoritate sui ordinis, vel autoritate alicuius superioris prælati. His ergo quibus dispensatio commissā est, possunt meritorie eleemosynam facere de bonis quæ eorum dispensationi committuntur, secundum quod eis committitur, & huiusmodi eleemosyna meritoria est & eis qui minime ministerium exequantur, & illis quorum huiusmodi res deputate noscuntur. Si vero aliquis religiosus sit, cui non sit huiusmodi rerum dispensatio commissā, ei non licet eleemosynam facere.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum religiosus possit egredi claustrum absque licentia sui prælati, ut patri subueniat in necessitate existentis.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod religiosus si videat patrem suum esse in necessitate, etiam absque prælati sui licentia, possit claustrum exire ad subueniendum patri. Non enim prætermittendum est mādātum Dei propter hominum traditiones. Vnde Dominus Matthæi 15. contra quosdam dicit. Iritum fecistis mandātū Dei propter traditiones vestras: sed ad subueniendū parentibus homo astringitur per præceptum diuinum, Honora patrem tuū, & matrem tuam: in quo quidem honore intelligitur necessarium subuentio. ergo videtur quod non obstantibus religionis obseruantijs, quæ sunt hominum statuta, debeat aliquis religiosus exire claustrum ad subueniendum parentibus secundum præceptū Dei.

SED CONTRA. Spiritualia semper præferenda sunt carnalibus: sed religiosi se obligauerunt ad obsequium spiritualis patris, scilicet Dei, cui magis tenemur, secundum illud ad Hebræos 12. Quanto magis obtemperabimus patri spirituum, & viuemus? non ergo debent dimittere sui ordinis obseruantias, ut parentibus carnalibus ministrent.

RESPON. Dicendū, quod aliter est dicendum de illo qui nondum religionem intrauit, & aliter de illo qui iam in religione est professus. Ille enim qui nondum religionem intrauit, si videat patrem suum in magna necessitate, cui per alium subueniri non possit, non debet religionem intrare, sed tenetur ministrare parentibus, maxime si absque periculo peccati possit in sæculo remanere. Si vero per alium possit eius parentibus ministrari, potest, si vult, religionem intrare. Vnde Chryso. exponens illud, Dimitte mortuos sepelire mortuos suos, dicit, quod malū est abducere hominem a spiritualibus, & maxime cum fuerint, qui ministerium parentum compleant. Erant. n. alij qui complere possent illius funeris sepulturam. Postquam vero aliquis est iam in religione professus, est mortuus mundo: unde per spirituales mortē obligatur

ar 203. c. & 22. q. 101. ar. 4. o. & q. 189. ar. 6. o.

obligatur a cura impendenda parentibus, sicut etiam a deobligaretur per mortem corporalem, & ideo non peccat, nec cōtra præceptum Dei agit, si in claustrum remaneat sub præcepto prælati sui, parentum ministratio prætermittit. Est enim factus impotens ad reddendū debitum ministerium absque propria culpa. Debet tamen quantum potest, salua ordinis obedientia, satagere ut per se, vel per alium suis parentibus subueniatur, si in necessitate fuerint constituti.

Ad illud uero quod in contrarium obijcitur dicendum, quod religiosus tenetur ad implendum id, quod ad religionem pertinet non solum ex traditione humana, sed etiam ex præcepto diuino. Obligatur enim ex voto emisso ad obediendum prælati suis: impletio autem voti cadit sub præcepto diuino.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum presbyteri parochiales sint maioris perfectionis quam religiosi.

22. q. 184. ar. 8. o. & 2. ar. 14. ad 2. hu. nu.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod presbyteri parochiales, & archidiaconi, sint maioris perfectionis quam religiosi. Dicit enim Chrysostramus in suo dialogo. Si talem mihi aliquem adducas monachum, qualis, ut secundum exaggerationem dicam, Helias fuit, non tamen illi comparandus est, qui traditus populis, & multorum peccata ferre compulsus, immobilis perseverauit & sortis. Et parum post dicit. Si quis mihi proponeret optionem, ubi mallet placere, in officio sacerdotali, an in solitudine monachorum, sine comparatione eligerem illud quod prius dixi, nec cessabam laudans & beatos pronuntians eos, qui officium ecclesiæ bene administrare potuissent, & quod laudabam tanto studio, & beatum pronuntiabam, nō utique defugerem, si idoneum me ad huiusmodi gubernationē viderē. Et in sequenti cap. postmodum dicit. Bene, inquam, admonuisti dulcissime. Istorum enim. s. seculariū, nec recordari oportet, cum de sacerdotio sit quæstio. Vtrum si quis in cōuersationem multorum positus, potest imperturbatum illum nitorem plenæ sanctitatis & continentie splendorem, & alia monachorum bona incorrupta & inconculsa seruare, omnibus se præferendus. Ex quibus omnibus videtur, quod presbyteri parochiales, & archidiaconi, si bene in ministerio ecclesiæ viuant, sint omnibus etiam religiosi preferendi.

¶ Præter. Chryso. in eodem lib. dicit. Si quis administrato sacerdotio illius propositi. s. monachalis, sudores cōferat, tantum eos distare reperiet, quantum inter priuatum distat & regem: sed multo maius est bene exercere regis officium, quā cuiuscūque psonæ priuata. ergo multo maius est, quā sacerdos parochialis, vel archidiaconus bene se habeat in suo officio, quā religiosus in suo. ¶ Præter. Episcopi sunt in statu perfectionis quam religiosi, alioquin non liceret de religione ad episcopatum transire: sed presbyteri parochiales, & archidiaconi similiores sunt episcopis quam religiosi, quia sicut episcopus habet curam animarum in suo episcopatu, ita presbyteri in sua parochia, & archidiaconus in suo archidiaconatu. ergo archidiaconi & plebani sunt magis in statu perfectionis, quam religiosi.

¶ Præter. Bonum publicum præferendum est bono priuato, & vita actiua est magis fructuosa quam cōtemplatiua, nullumque sacrificium est Deo acceptius, quam zelus animarum: sed archidiaconi & plebani interdū utilitati communi multitudinis, zelo salutis anima-

rum in actiua vita fructificant. ergo præferendi sunt religiosi, qui salutem propriam student in vita contemplatiua Deo seruientes.

¶ Præter. Cui amplius a Deo commissum est, magis meretur si bene administrat: sed sacerdoti, vel archidiacono amplius commissum videtur, quia plus ab eo requiretur in iudicio. ergo bene administrado amplius meretur.

SED CONTRA est, quod dicitur 19. q. 1. c. Dug. Si quis in ecclesia sua sub episcopo populū retinet, & sæculariter viuunt, si affatus Spiritu sancto in aliquo monasterio, vel regulari canonica saluare se voluerit, quæ. n. a lege priuata ducit, nulla ratio exigit ut publica cōstringatur: sed lex priuata, quæ est lex Spiritu sancti, ut ibidem sumitur, nunquam ducit hominem de statu magis perfecto ad statum minus perfectum, sed facit hominem ascensionem in corde suo disponere, ut in psal. 83. dicitur. ergo status religiosorum est perfectior quam status plebanorum.

RESPON. Dicendum, quod perfectio spiritualis vitæ ex charitate pēlanda est, qua qui caret, spiritualiter nihil est, ut dicitur 1. ad Corin. 13. Ab eius autem perfectione simpliciter aliquis dicitur esse perfectus. Vnde dicitur ad Col. 3. Super omnia charitatem habete, quæ est vinculum perfectionis. Amor autem vim transformatiuam habet, qua amas in amatum quodammodo transfertur. Vnde Dion. dicit. 4. cap. de diuinis nominibus. Est autē extasim faciens diuinus amor, non sinens sui ipsorum amantes esse, sed amatorum. Quia ergo totum, & perfectum est idem, ut dicitur in 3. phy. ille perfecte charitatem habet, qui totaliter in Deum per amorem transformatur, seipsum & sua omnino postponens propter Deum. Vnde August. dicit 4. de ciuitate Dei; quod sicut ciuitatem Babylonis facit amor sui vsque ad contemptum Dei, ita ciuitatem Dei facit amor Dei vsque ad contemptum sui. Et in libro 83. quæst. quod perfectio charitatis est nulla cupiditas. Greg. etiam super Ezech. dicit, quod cum quis aliquid suum Deo uouet, & aliquid non uouet, sacrificium est. Cum uero omne quod habet, omne quod viuunt, omne quod sapit, omnipotenti Deo uouet, holocaustum est, quod latina lingua dicitur totum incensum. Cuiuscūque ergo mens sic est affecta interior, ut seipsum, & omnia sua, contemnat propter Deum, secundum illud Apostoli Philip. 3. Quæ mihi aliquando fuerunt lucra, arbitratum sum ut stercora: ut Christum lucrificarem, iste perfectus est siue sit religiosus, siue secularis, siue clericus, siue laicus, etiam matrimonio iunctus. Abraham enim matrimonio iunctus erat & diues, cui Dominus dicit Genes. 17. Ambula coram me, & esto perfectus, & Ecclesiasti. 31. dicitur. Beatus diues qui inuentus est sine macula, & post aurū non abiit, & post pauca subditur. Qui probatus est in illo, & perfectus inuentus est. Sed aduertendū, quod aliud est esse perfectus, & aliud esse in statu perfectionis. Sunt. n. aliqui in statu perfectionis, qui nondū sunt perfecti, sed interdū etiam peccatores: sunt etiam aliqui perfecti, qui in statu perfectionis non sunt. Et quamuis status multa significet, & rectitudinem, & firmitatem, & si quæ sunt alia huiusmodi, tamen cum dicimus aliquos esse in statu perfectionis, accipitur pro conditione, secundum quod libertas, uel seruitus dicitur status, prout consuevit dici, quod error personæ, aut conditionis: uel status, impedit matrimonium, non autem error fortunæ, aut qualitatis: & hoc modo accipitur status secundum quæstionem sextam. Si quæratur Quodlib. S. Toh. C. 2. do in

Ar. 14. ad 2. ar. 93. ad 2. & 22. q. 186 ar. 7. ad 1. & uer. q. 2. ar. 2. ad 5.

do in causa capitali, vel causa status interpellatum fuerit non per exploratores, id est, procuratores, sed per seipsum est agendum. Sic ergo accipiendum statum, illi proprie in statu perfectionis esse dicitur, qui se servituti subijciunt ad opera perfectionis implenda. Manifestum est autem, quod servitus libertati opponitur. Libertas autem faciendi quodlibet per votum tollitur, quia voluntatis est votum, necessitatis est reddere, ut supra dictum est. Unde qui se ad aliquid voto obligat, in quantum necessitati se subijcit, quodammodo constituit se servum, libertate se priuans. Siquidem ergo aliquis se voto obligat ad aliquid particulare opus implendum, constituit se quodammodo servum non simpliciter, sed secundum quid, respectu scilicet illius ad quod se obligavit. Si vero simpliciter per votum totam vitam suam dedisset Deo ad implenda ea quae sunt opera perfectionis propter Deum simpliciter seipsum servum constituit, & per hoc ponitur in statu perfectionis, unde & totum se Deo vouendo hoc locutus offerre dicitur, ut Gregorius dicit. Hoc autem modo obligant totam vitam suam ad ea quae sunt perfectionis episcopi in sua consecratione professionem quandam facientes, qua obligantur ad curam gregis suscepti, secundum illud 1. Tim. ultimo. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam aeternam, in qua vocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus vel in ordinatione, vel in predicatione, ut glossa dicit. Religiosi etiam in sua professione totam vitam suam obligant Deo ad ea quae sunt perfectionis, unde & vterque servituti dicuntur. Dicitur enim 2. ad Corinth. 4. Non enim praedicamus nosmetipsos, sed Iesum Christum, nos autem servos vestros propter Iesum, quod pertinet ad episcopos: religiosi etiam servi, vel famuli nominantur, ut dicit Dionysius 6. ca. eccle. hierar. Et ideo tam religiosi quam episcopi sunt in statu perfectionis, unde & vterque in assumptione huiusmodi status solennis benedictio adhibetur, ut patet per Dionysium 5. & 6. cap. eccle. hierar. Archidiaconi autem, vel plebani non obligant voto totam vitam suam ad id quod cura gregis requirit: unde nec in eorum institutione aliqua eis benedictio adhibetur, quae exhibetur monachis propter perfectionem assumptam, ut dicitur 6. cap. eccle. hierar. Et ideo ex hoc quod committitur eis cura parochiae, vel archidiaconatus constituitur quidem in aliquo officio, non autem assumuntur ad statum perfectionis, alioquin essent apostatae dimittendo parochias, & praebendas sine cura in ecclesijs cathedralibus accipiendo. Nullus enim in statu perfectionis discedere posset, nisi mortaliter peccado, & apostatado. Et inde est quod Dionysius in ecclesi. hierar. perfectionem attribuit solis episcopis, quasi perfectioribus, & monachis quasi perfectis: illuminationem vero attribuit presbyteris tanquam illuminationibus per sacramentum administrationem, & sacro populo tanquam illuminandis: purgationem vero diaconibus tanquam purgatoribus, & ordini immundorum tanquam purgandis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ad omnes illas Chryso. auctoritates breviter respondere possit, quod non loquitur de sacerdote parochiali, sed de episcopo qui anthonomatice sacerdos dicitur, quasi summus sacerdos, & hic modus loquendi est plurimum consuetus, ut sacerdotes episcopi nominantur. Et haec responsio videtur congruere secundum intentionem operis, in quo Chryso. in Basiliam consolatur de sua promotione, vterque enim erat in episcopum electus. Ut tamen particulariter ad singula respondeamus:

AD PRIMUM dicendum, quod si quis consideret verborum circumstantiam, nihil ad propositum faciunt, praemittit enim, Si illi qui in secretis habitant multorum sermonibus non mouentur, digna quidem laude est patientia, non tamen idoneum argumentum virtutis: cum vero fuerit in medijs fluctibus, & de tempestate nauem liberare potuerit, tunc merito testimonium perfecti gubernatoris ab omnibus promeretur: & tunc concludit, Ita ergo & nunc mihi si talem aliquem adducas monachum, qualis ut secundum exaggerationes dicam, Helias fuit, tunc quoad solus est, si non perturbat, neque grauius peccat, quippe qui non habet quibus stimuletur atque exasperetur, non tamen illi comparandus est, qui traditus populis, & multorum peccata ferre compulsum immobilis perseuerat & fortis; quia sicut in tranquillitate, ita in tempestate gubernauit semetipsum. Vbi manifestum est, quod non comparatur statum statui, sed impeccabilitatem impeccabilitati: quod enim monachus in claustris habitans non peccat, non est ita euidentis argumentum virtutis, sicut si presbyter, vel episcopus, vel quicumque rector populi in medijs perturbationibus abstinet a peccato: sicut non est argumentum tantae industriae, si gubernator absque periculo nauiget in mari tranquillo, ac si nauigaret in mari tempestuoso, & tamen ad industriam nauis pertinet ut mare tempestuosum deuictet. Sic ergo ex praemissis verbis nihil aliud ostendi potest, nisi quod periculosior est status habentis curam animarum, quam monachi: & in maiori periculo innocentem se seruare, maioris virtutis est argumentum, unde maior virtus requiritur ad hoc, quod aliquis conseruet se a peccato immunitatem inter populos, quam in religione: sed maioris virtutis est vitare pericula religionem intrando, quam pericula non vitare. Quanto enim aliquis magis amat suam salutem, tanto magis euitat suae salutis pericula.

Et per hoc etiam patet responsio ad secundum. Non enim dicit quod mallet esse in officio sacerdotali, quam in solitudine monachorum, sed quod mallet placere in hoc, quam in illo. Quilibet enim sapiens magis vellet habere tantam uirtutem, per quam posset etiam inter pericula securus existere, quam talem uirtutem qua posset extra pericula seruari: sed quia sumptuosum est, ut aliquis talem uirtutem se habere praesumat, per quam posset etiam inter pericula esse tutus, uirtuosus est quod se extra pericula ponat. Unde ipse subdit. Quod laudabam tanto studio & bonum pronuntiabam, scilicet officium administrationis ecclesiasticae, non utique defugerem, si idoneum ad eius gubernationem me uiderem. Prudenter ergo refugiebat, quia tantam uirtutem per quam idoneus esset, non sibi superbe ascribebat.

Et similiter responsio patet ad tertium. Si quis enim in conuersatione multorum positus potest imperturbatum illum nitorem plenae sanctitatis & continentiae splendore, & alia monachorum bona incorrupta & incuncta seruare, omnibus praefendus est. Maioris enim uirtutis indicium est, ut puritate perfecti aliquis conseruet etiam inter pericula puritatis, quam si eam extra pericula conseruaret: sed tamen parum amare puritatem suam conuincitur, qui puritatis pericula non euitat, inter quae difficillimum est & rarissimum omnimoda puritatem seruare: sicut maxima puritas fuit beatae Agnetis, quae etiam in lupanari posita uirginali puritatem seruauit, & tamen quia puritatis amatrix erat, nunquam in lupanari hanc suam uirtutem ostendere elegisset, sed quanto magis puram mentem habebat, tanto

D. 1185.

D. 1023.

tanto minus lupanar propria uoluntate elegisset, & simile est in omnibus talibus.

AD 4^m dicendum, quod auctoritas illa non pertinet ad perfectionem uitae, sed ad differentiam dignitatis. Sic enim priuatus dilata rege, sicut non habens praerogationem ab habente: hoc autem in quaestione non vertitur, an sit maior dignitate praerogationis quicumque habens curam animarum religioso curam animarum non habente.

AD 5^m dicendum, quod alia ratio est de episcopis & plebanis. Nam episcopi principalem populi curam habent, plebani autem & archidiaconi sunt subministratores & coadiutores eorum. Unde dicitur 1. 6. q. 1. 1. Oib. presbyteris, & diaconibus, & reliquis clericis autem dicitur, ut nihil absque episcopi proprii licentia agant: non utique Missas sine suo iussu quisquam presbyterorum in sua parochia agat, non baptizet, nec quicquam absque eius permisso faciat. Et 1. ad Corinth. 12. dicitur in glossa, quod opulationes sunt, qui maioribus fuerunt opus, ut Titus Apostolo, vel archidiaconi episcopis: gubernationes uero sunt minorum personarum, ut sunt presbyteri. Unde si quis recte consideret, hoc modo in regimine ecclesiae comparatur archidiaconi & plebani ad episcopum, sicut in regimine temporali praepositi & balii ad regem: & ideo sicut rex coronatur & inungitur in regno, non autem praepositi, vel balii, ita etiam episcopus in ecclesia, non autem archidiaconi, vel plebani: & propter hoc episcopatus est ordo incomparatione ad corpus mysticum, non autem plebanatus, vel archidiaconatus, sed officium tantum. Episcopi ergo similes sunt archidiaconi, & plebani sicut coadiutores & ministri: sed religiosi sunt episcopis similes in perpetua obligatione, quae facit statum perfectionis.

AD 6^m dicendum, quod aliqua duo opera vel in bono, vel in malo possunt multipliciter adinuicem comparari. Vno modo, secundum suum genus, sicut dicimus continentiam uirginalem praeminere in bono continentiae uiduali: in malo uero homicidium furto, & hoc modo uita actiua est fructuosior, quam contemplatiua, sed contemplatiua merito maior est quam actiua, ut Grego. dicit in 7. morali. Zelus etiam animarum est sacrificium Deo acceptissimum, si tamen ordinate fiat, ut scilicet primo homo habeat curam salutis suae, & postmodum aliorum: alioquin nihil prodest homini, si uniuersum mundum lucretur, animae uero suae detrimentum patiat, ut dicitur Matthaei 16. Alio modo, potest opus operi comparari in bono, vel in malo non secundum se, sed in ordine ad alium actum, sicut abstinentia praefertur in bono sumptioni cibi, tametsi assumere cibum cum aliquo propter charitatem praefertur abstinentiae: & in malo, adulterium praefertur furto, tamen furci gladium ad occidendum, est grauius quam adulterium. Tertio, praefertur opus operi in bono, vel in malo, ex uoluntate facientis. Quod enim promptiori uoluntate fit, melius, vel peius iudicatur. Si ergo comparemus opera plebani, vel archidiaconi operibus religiosorum tertio modo comparationis, uel secundum promptitudinem uoluntatis, tunc incertum iudicium est, quia ille qui ex feruentiori charitate operatur, opera magis meritoria habet. Si uero comparetur secunda comparatione per ordinem ad aliquod aliud opus, sic opera religiosi sunt incomparabiliter eminentiora operibus archidiaconi, vel plebani. Ea enim quae religiosi agunt, ad illam radicem referuntur, quae tota uita suam Deo deuouerunt:

unde non est pensandum quid faciant, sed magis quod ad quae liber facienda se deuouerunt, & sic quodammodo comparantur ad eos qui aliquod singulare bonum opus faciunt, sicut infinitum ad finitum. Qui enim dat se alicui ad faciendum omnia quae iubet, in infinitum magis se dat ei, quam ille qui dat se ei ad aliquod opus faciendum. Unde supposito quod religiosus secundum exigentiam suae religionis faciat aliquod opus quod sit paruum secundum se, tamen recipit magnam intentionem ex ordine ad primam obligationem, qua se totum Deo uouit. Si uero comparetur ipsa opera secundum se, secundum primum modum comparationis, sic aliqua particularia opera quae plebani faciunt, vel archidiaconi, sunt maiora aliquibus particularibus operibus quae religiosi faciunt, sicut maius est intendere salutem animarum, quam ieiunare, uel silentium tenere, uel aliqua huiusmodi. Si tamen omnia omnibus comparentur, multo maiora sunt opera religiosorum. Et si enim procurare salutem aliorum sit maius quam intendere sibi soli, loquendo in genere, tamen non quocumque modo intendere salutem aliorum praefertur ei, quod est quocumque modo intendere suae salutem. Si enim aliquis totaliter & perfecte intendit suae salutem, multo maius est quod si aliquis multa particularia opera agat ad salutem aliorum, si salutem propriam & si sufficienter, non tamen perfecte intendat.

AD 7^m dicendum, quod bene administrare aliquid est plus & minus. Unde si illius cui commissum est, tanto sit melior administratio, quanto maius est quod ei committitur, absque dubitatione plus meretur. Si uero ille cui minus committitur, multo plus facit quam ille cui maius committitur, etiam si bene faciat, tamen alius plus meretur, quod etiam in rebus humanis apparet, qui minus beneficium percipit, si plus seruiat, magis debet esse acceptus. Quamuis autem habenti curam animarum sit plus commissum quantum ad dignitatem, quia tametsi religiosus maiora opera facit, ut dictum est, magis meretur.

QUESTIO VII.

DE INDE quaesitum est de his quae pertinent ad laicos.

¶ Et primo de matrimonio, utrum scilicet mulier, quae post votum continentiae emissum contraxit matrimonium in facie ecclesiae, possit absque peccato viro suo carnaliter commisceri.

¶ Secundo, de usura, utrum aliquis possit licite retinere illud, quod acquiritur licitis mercimonijs de pecunia usuraria.

ARTICVLVS XVIII.

Utrum mulier post notum continentiae emissum in facie ecclesiae, si nupsit, possit absque peccato uiro carnaliter commisceri.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod mulier quae post votum continentiae emissum in facie ecclesiae contraxit cum aliquo, possit ei postmodum absque peccato carnaliter commisceri. Quod enim sit auctoritate ecclesiae, caret peccato, cum fiat auctoritate Christi, secundum illud Apostoli 2. ad Cor. 2. Nunc & ego quod donauimus, si quid donauimus, propter uos in persona Christi: sed praedicta mulier ex hoc ipso quod in facie ecclesiae contraxit matrimonium auctoritate ecclesiae, potestatem accepit ad matrimonij actum, qui est carnalis copula. ergo non peccat, si viro suo carnaliter commiscatur.

4. ar. 3. & d. 28 q. 1. ar. 1. d. 38 q. 1. ar. 3. o. & ad 1

SED CONTRA. Votum continentiae est excellentius quam votum abstinentiae, quia non est digna ponderatio continentis animae, ut dicit Ecclesiastici 26. sed qui facit contra votum abstinentiae peccat mortaliter, puta, si aliquis frangeret ieiunium sextae feriae, qui semper se in sexta feria ieiunatarum vouisset, ergo multo magis semper peccat mortaliter persona, quae contra votum continentiae emissum alteri personae carnaliter commiscetur.

RESPON. Dicendum, quod votum continentiae est duplex, simplex. scilicet & solemne. Solemne autem uotum continentiae impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum. i. facit ut non sit matrimonium, quod contrahitur post votum solemne. Vnde matrimonium post votum solemne non excusatur a peccato, etiam si quis matrimonium in facie ecclesiae de facto contrahat, & carnali copula utatur. Votum vero simplex impedit quidem matrimonium contrahendum, sed non dirimit iam contractum. Non enim facit quod matrimonium sequens sit nullum, sed solum quod matrimonium contrahens mortaliter peccat. Matrimonio autem existente mulier non habet sui corporis potestatem, sed vir, & similiter econuerso. Nullus autem potest alteri denegare quod eius est: & ideo mulier matrimonio coniuncta, etiam si simplex votum

praeceperit, non potest denegare viro sui corporis usum, praecipue postquam fuerit matrimonium per carnalem copulam consummatum: nemo autem faciens quod debet, peccat. Vnde communiter ab omnibus dicitur, quod mulier quae post votum simplex continentiae, matrimonium contractum carnali copula consummat, iam non peccat reddendo debitum viro: sed an peccet exigendo debitum, dubium videtur quibusdam dicentibus, quod etiam absque peccato exigere potest, ne intolerabile sit sibi matrimonii onus. Sed verius dici videtur, quod non peccat reddendo, quia hoc necessitas est: peccat autem exigendo, quia hoc est voluntatis, qua tenetur stricta per obligationem praecedentis voti. Huius autem diuersitatis ratio est, quia votum solemne habet promissionem cum quadam traditione, vnde votum continentiae non solemnizatur, nisi per susceptionem ordinis facri, per quem homo actualiter diuino cultui incipitur: vel per professionem ad certam regulam, & susceptionem habitus professorum, quia sic etiam homo actualiter incipitur ad seruendum Deo in religione. Votum autem simplex habet promissionem sine traditione. Manifestum est autem, quod postquam aliquis rem quae erat suae potestatis, alicui non solum promittit, sed etiam tradit, non potest eam ulterius alteri dare, puta, equum, vel vestem, & similia, etiam si postmodum alteri donare voluerit: secunda donatio non valet. Vnde postquam aliquis per votum solemne continentiae corpus suum Deo non solum promittit, sed etiam tradidit ad celibem vitam agendam, non potest illud ulterius coniugi dare, ut sic ex necessitate reddere debitum teneatur. Qui vero promittit aliquid alicui, nondum tamen tradidit illud, si postmodum alteri actualiter illud tradat, licet promissionis si dem frangat, tamen secunda donatio valet, ita quod ille cui datur, potest re data uti ut vult. Sic ergo persona quae per simplex votum Deo corpus suum promittit ad celibem vitam ducendam, si postmodum corporis sui potestatem tradat coniugi actualiter per matrimonium consummatum, peccat quidem frangens fidem voti, tamen donatio tenet, & coniunx habet in eius corpore potestatem, vnde non peccat debitum reddens: vnde oportet ad utrumque respondere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod mulier quae emittit votum continentiae, contrahens in facie Ecclesiae, non accipit ab Ecclesia auctoritatem ut carnali copula utatur, quia si Ecclesiae constaret de voto emisso, matrimonium inhiheret. Si autem sciret, & dispensaret in voto simplici continentiae auctoritate Apostolica, post dispensationem non peccaret mulier neque exigendo, neque reddendo debitum.

AD 2m quod est in contrarium, dicendum quod eadem ratio est & in voto continentiae, & in voto abstinentiae. Sicut enim persona quae post votum simplex continentiae emissum sui ipsius potestatem coniugi tradit, absque peccato carnali copula utitur debitum reddens, ita si post votum abstinentiae sui ipsius potestatem alteri tradit religionem intrando, absque peccato potest ieiunium soluere secundum obedientiam praelati & obseruantiam religionis, quia per votum solemnizatum ab alijs votis absoluitur.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum quis reddere teneatur quod ex usura lucratus est.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod quicquid aliquis de pecunia vsuraria lucratus fuerit, reddere teneatur. Dicit enim Apolito. ad Rom. 11. Si radix sancta, & rami, ergo econuerso, si radix infecta, & rami: sed radix huius lucri est infecta & vsuraria, ergo totum est infectum & vsurarium. non ergo potest licite huius lucrum retinere.

SED CONTRA. Quilibet potest licite retinere id, quod legitime acquisiuit: sed quod acquiritur de pecunia vsuraria interdum legitime acquiritur, ergo licite potest retineri.

RESPON. Dicendum, quod huius questionis veritas poterit apparere, si consideretur ratio quare vsuram accipere sit peccatum. Non enim est peccatum solum quia est prohibitum, sed quia est contra rationem naturalem, ut etiam Philo. dicit in 1. Politicorum.

Ad cuius euidenciam considerandum, quod rerum in usum hominis venientium quaedam sunt, quarum vsus non est ipius rei consumptio: est contingat rem deteriorari, vel consumi per vsum, hoc est per accidens, sicut domus, vestis, liber, equus, & huiusmodi. Non enim uti libro est delere ipsum, neque uti domo est destruere ipsam: & in talibus aliud est dare vsum rei, & aliud est dare substantiam rei, & propter hoc, quando per accommodationem vsus talis rei alteri conceditur, non propter hoc dominium rei transfertur, & propter hoc etiam potest vendi vsus rei dominio rei remanente apud dominum, sicut patet in conductione & locatione, qui sunt contractus liciti.

Quaedam vero res sunt, quarum vsus nihil est aliud quam consumptio ipsarum rerum, sicut pecunia qua vitimur expendendo, vinum quo vitimur bibendo, & sic de alijs huiusmodi, in quibus uti remanere nihil aliud est quam consumere ipsam: & ideo in talibus quando conceditur vsus rei per mutuum, transfertur etiam rei dominium. Quia ergo vsus rei non est separabilis ab ipsa re, quicumque vendit usum talium rerum retinendo sibi obligationem ad sortem reddendam, manifestum est quod idem vendit bis, quod est contra naturalem iustitiam: & ideo exigere usuram est in se iniustum. Teneatur ergo aliquis id, quod accipit ultra fortem restituere, quia iniuste accepit, & per consequens quae damna & intere. Sed cum ipius pecuniae usuraria non sit alius usus, quam ipsa eius substantia, ratione iam dicta, patet consequenter quod ex quo pecuniam vsurariam reddit, de usu pecuniae nihil reddere tenetur: teneretur autem reddere aliquis id, quod lucratus esset de domo aliena, vel de equo, vel aliquo huiusmodi, etiam postquam res huiusmodi reddidisset, quia in talibus appretiat res, & usus rei.

tra fortem restituere, quia iniuste accepit, & per consequens quae damna & intere. Sed cum ipius pecuniae usuraria non sit alius usus, quam ipsa eius substantia, ratione iam dicta, patet consequenter quod ex quo pecuniam vsurariam reddit, de usu pecuniae nihil reddere tenetur: teneretur autem reddere aliquis id, quod lucratus esset de domo aliena, vel de equo, vel aliquo huiusmodi, etiam postquam res huiusmodi reddidisset, quia in talibus appretiat res, & usus rei.

Ad illud ergo quod in contrarium obijcitur dicendum, quod pecunia vsuraria non se habet per modum radices ad lucrum quod de ea fit, sed solum per modum materiae. Radix enim aliquam habet virtutem causae actiuae, in quantum ministrat alimentum toti plantae, unde in humanis actibus voluntas & intentio comparantur radici, quae si peruersa fuerit, opus erit peruersum, non autem hoc est necessarium in eo quod est materiale. Potest enim aliquis interdum malo bene uti.

QV AESTIO. VIII.

DEINDE quaesitum est de his quae pertinent communiter ad omnes homines.

¶ Et primo, Quantum ad animam.

¶ Secundo, Quantum ad corpus.

¶ Tertio, Quantum ad actum hominis.

¶ Circa animam quaesita sunt tria.

¶ Primo, Quantum ad substantiam eius, utrum sit composita ex materia & forma.

¶ Secundo, Quantum ad cognitionem eius.

¶ Tertio, Quantum ad penam ipsius.

ARTICVLVS. XX.

Vtrum anima sit composita ex materia & forma.

1. p. q. 75. ar. 1. & de anima ar. 6.

Tex. c. 16.

D. 854.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod anima sit composita ex materia & forma. Intellectus enim humanus comparatur ad substantias intellectuales superiores per recessum simplicitatis: sed omne quod recedit a simplici, incidit in aliquam compositionem: prima autem compositio est ex materia & forma, ergo anima humana est composita ex materia & forma. SED CONTRA est, quod Philo. dicit in 3. de anima, quod species rerum materialium prout sunt in ipsis rebus, non sunt intelligibiles actu, quia sunt in materia: sed prout sunt in anima in intellectu humana, sunt intelligibiles actu. ergo non sunt in materia. non ergo anima humana est composita ex materia & forma.

RESPON. Dicendum, quod si materia dicatur omne illud quod est in potentia quocumque modo, & forma dicatur omnis actus, necesse est ponere quod anima humana, & quaelibet substantia creata sit composita ex materia & forma. Omnis enim substantia creata est composita ex potentia & actu. Manifestum est enim, quod solus Deus est summus esse quasi essentialiter existens, in quantum. si suum esse est eius substantia, quod de nullo alio dici potest. Esse enim subsistens, non potest esse nisi unum, sicut nec albedo subsistens non potest esse nisi unum. Oportet ergo quod quaelibet alia res sit ens participatiue, ita quod aliud sit in eo substantia participans esse, & aliud ipsum esse participatum. Omne autem participans se habet ad participatum sicut potentia ad actum, vnde substantia cuiuslibet rei creatae, se habet ad suum esse sicut potentia ad actum. Sic ergo omnis substantia

creata est composita ex potentia & actu. i. ex eo quod est, & esse, ut Boet. dicit in lib. de hebdomada. Sicut album compositum est ex eo quod est album, & albedine. Si vero materia proprie accipiat pro illo quod est potentia tantum, sic impossibile est quod anima humana sit composita ex materia & forma, & hoc potest manifestari dupliciter. Primo quidem ex eo quod est intellectualis substantia: manifestum est enim, quod intellectus in actu est intellectus in actu. Intellectus autem in actu est aliquid, in quantum est immateriale. Est enim aliquid perfecte cognoscibile in quantum est actu, non autem in quantum est in potentia, ut dicitur in 9. meta. vnde cum materia sit ens in potentia, forma in materia existens non potest esse perfecte cognita, ut intellectus in actu, vnde sequitur quod nulla substantia intellectualis, cuius perfectio est ipsum intellectum in actu sit materialis, eo quod oportet perfectionem proportionari perfectibili. Secundo apparet idem ex hoc, quod anima est forma. Cum enim forma sit actus, & id quod est in potentia non possit esse actus, impossibile est quod aliquid compositum ex materia & forma in se totum sit forma. Si ergo anima quae ponitur componi ex materia & forma sit forma secundum aliquam sui partem quae est actus, cuius nulla pars est materia, sequitur quod anima pars non sit materia: hoc enim dicimus animam quod est actus corporis animati.

Ad illud vero quod in contrarium obijcitur dicendum, quod potentia & actus sunt prima principia in genere substantiae, materia autem & forma sunt prima principia in genere substantiae mobilis, vnde non oportet omnem compositionem in genere substantiae esse ex materia & forma, sed hoc solum necesse est in substantijs mobilibus.

QV AESTIO. IX.

DEINDE quaesitum est de anima quantum ad eius cognitionem.

¶ Et circa hoc quaesita sunt duo.

¶ Primo, Vtrum anima separata a corpore cognoscat aliam animam separatam.

¶ Secundo, Vtrum liceat ab aliquo moriente exigere ut statum suum post mortem denuntiet.

ARTICVLVS XXI.

Vtrum anima separata cognoscat aliam animam separatam.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod anima separata a corpore non cognoscat aliam animam hominis, quam in hac vita cognouit. Omnis enim cognitio per aliquam sit similitudinem: sed in vna anima non fuit expressa alterius animae similitudo in hac vita, quae possit in ea post mortem remanere, ergo vna anima separata non potest aliam cognoscere.

¶ Praet. Philo. dicit in 3. de anima, quod corrupto corpore anima non reminiscitur. non ergo cognoscat animam hominis, quam in hac vita cognouit.

SED CONTRA est, quod dicitur Luc. 16. quod diues in inferno secundum animam positus cognouit Lazarum in sinu Abrahae secundum animam existentem.

RESPON. Dicendum, quod cum nulla substantia propria operatione destituatur, necesse est ponere cum anima intellectualis post mortem remaneat, quod aliquo modo intelligat. necesse est autem ei attribuire alterum modum modorum intelligendi, ut scilicet intelligat uel abstractendo species intelligibiles a rebus, sicut nunc intelligit. Quodlib. S. Tho. C 4 git cor-

D. 461.

Tex. c. 20.

1. p. q. 75. ar. 5. c.

1. p. q. 89. ar. 2. & anima ar. 17. & 18.

Tex. c. 20.

git corpori vnita, vel per species intelligibiles in corpore acquisitas, & in ea conseruatas post mortem, vel etiam per aliquas species cōcreatas, uel qualitercūq; desuper influxas. Quidam ergo dicunt, q̄ animā separata intelligunt abstrahēdo species intelligibiles a rebus: sed hoc esse non potest. Abstrahō enim specierū intelligibilium a rebus sensibilibus fit mediante sensu & imaginatione, quorum operationes cū sint per organa corporalia, animā separata attribui non possunt. Vnde alij hoc negantes, dicūt ulterius, quōd nec etiam per species acquisitas a rebus sensibilibus, dum esset in corpore, anima separata intelligit. Ponūt enim Auicennam sequentes, quōd species intelligibiles nō conseruantur in intellectu possibili, nisi dum actu intelligit, sed conseruantur species particulares rerum sensibilium solum in imaginatiua & memoratiua, ad quas dum intellectus possibilis se conuertit, de nouo influunt in ipsum species intelligibiles ab intellectu agente. Cum ergo uis memoratiua & imaginatiua corrumpatur corpore corrupto, eo quōd est uirtus organi corporalis, sequitur quōd anima post mortem nullo modo intelligere possit per aliquas species a rebus sensibilibus acceptas: unde relinquitur secundum eos, quōd anima separata intelligat per species cōcreatas, sicut & angeli. Sed hęc quidē positio irrationalis uideretur quantum ad utrumque dictorum. Quōd enim species intelligibiles in intellectu possibili non conseruentur, est contra rationem. Quōd enim in aliquo recipitur, est in eo per modum recipientis: unde cum intellectus possibilis habeat esse stabile & immobile, oportet quōd species intelligibiles in eo recipiantur stabiliter & immobiliter. Est etiam contra Aristotē, qui dicit in 3. de anima, quōd intellectus possibilis cum sciat singula, hoc est accipiens species singulorum, ut sciens, i. sicut contingit in scientia, vel in eo qui habet scientiam, tunc dicitur secundum actum, hoc autem confessum accidit, cum possit operari per seipsum. Est ergo quidem & tunc potentia quodammodo, non tamen simpliciter, sicut ante addiscere, aut inuenire. Ex quibus uerbis apparet, quōd species intelligibiles quādoque sunt habitu intellectu possibili, quāuis actu non operetur. Illud etiam quōd dicitur, animam humanam habere species intelligibiles concreatas, irrationaliter dicitur. Si enim potest eis uti dum est corpus vnita, sequitur quōd possit homo intelligere ea quorum sensum nō accepit, ut puta, q̄ cæcus in telligat colores, quod patet esse falsum. Si autem per vnionē corporis totaliter impeditur anima humana, ut speciebus intelligibilibus concreatis uti nō possit, sequitur quōd vnio corporis & animæ non sit naturalis. Id. n. quōd est in natura rei, non totaliter impeditur per aliud quod est rei naturale, alioquin natura faceret alterum illorum frustra. Sic ergo dicendum est, quōd anima separata intelligere potest quādam per species intelligibiles, quas per sensum a rebus acquisiuit dum esset in corpore. Sed iste modus cognoscendi nō sufficit, quia multa cognoscit anima separata, quæ nos in hac uita non cognoscimus, maxime quia in cōueniēs uidentur, q̄ animæ illorum qui in matris uteris moriūtur, quæ forte nullum intellectus usum habuerūt, & per cōsequens nec alias species intelligibiles acquisitas, nihil post mortem intelligant. Vnde oportet addere, quōd anima in sui separatione a corpore recipit influxum specierum intelligibilium a natura superiori. scilicet diuina secundum naturalem ordinem, quo experimur, q̄ anima humana quāto magis a corporeis sen-

sibus abstrahitur, tanto magis potest esse particeps superioris influxus, sicut patet in dormientibus, & alienatis, qui etiam quādam futura præuident. Sic ergo anima separata potest animam aliam cognoscere tam per notitiam, quam de ea acquisiuit in hac uita per aliquam similitudinem effectus ipsius, qui est uita hominis, siue per aliquā similitudinem influxam a Deo naturali influxu.

Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad 2^m dicendum, quōd Philosopho loquitur quantum ad memorari & reminisci, quod est per actus cuiusdam potentie sensitue uentis organo corporali, quo corrupto cessat actus talis potentie.

ARTICVLVS XXII.

Utrum liceat requirere ab aliquo m oriente, ut statum suum post mortem reuelet.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quōd non liceat ab aliquo moriente requirere, quōd reuelat statum suum post mortem. Nō enim licet inquirere quæ Deus uult esse abscondita, secundum illud Ecclē. 3. Altiora te ne quæseris: sed Deus uult esse absconditum statum animæ post mortem, quōd patet ex hoc quōd diuini petenti, ut Lazarus mitteretur ad fratres suos uiuētes, est hoc denegatum, sicut dicitur Luca 16. non ergo licet hoc a morientibus requirere.

Sed contra est, quod dicitur 2. Mach. 12. Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare: sed ad hoc homo prouocatur per hoc, q̄ cognoscit necessitatem eorum, quam habent post mortem. ergo licitum est & sanctum hoc a morientibus requirere.

RESPON. Dicendum, quōd non peccatum sit contra naturam, ut patet per Damas. in 2. li. requirere per implerionem naturalis desiderij non est peccatum, nisi aliqua inordinatio adiungatur, sicut patet in sumptione cibi & potus: Homo autē naturaliter scire desiderat: unde si requirat alicuius rei notitiam, nō est peccatum, nisi forte per accidēs, hoc est, per aliquā inordinationem adiunctam, puta, si per studium & inquisitionem alicuius scientia aliquid impediatur ab his, quibus tenetur intendere, puta, si prædicator impediatur ab officio debite prædicationis propter studium geometriae, aut etiam si quis inquirat aliquid cognoscere, superbe & præsumptuose de sua facultate confidens, uel si qua alia huiusmodi inordinatio circa hoc contingat. Nulla autem inordinatio in hac inquisitione uidetur, si aliquid requirat a moriente cognoscere statum suum post mortem, submittendo tamen hoc diuino iudicio. Vnde nulla ratio uidetur, quare debeat dici hoc esse peccatum, nisi forte ex dubitatione fidei de futuro statu, quāsi tentando inquirat.

Ad illud uero quōd in contrarium obijci tur dicendum, quōd Deus uult multa nobis sic esse abscondita, quorum notitiam propriis uiribus, aut merito acquirere non possumus, quæ tamen uult reuelari humiliter & pie quærentibus, secundum illud Matth. 11. Abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis: unde non est mirum, si superbis fratribus superbi diuitis Deus aliqua noluit reuelari, quæ tamen uult reuelari fidelibus pie & humiliter requirentibus.

QVÆ

DE INDE quæsitum est de anima quantum ad pœnam.

Et circa hoc quæsitum sunt duo.

Primo, Utrum anima possit pati ab igne corporeo.

Secundo, Utrum damnati in inferno gaudeant de penis inimicorum suorum, quos uident secū puniri.

ARTICVLVS XXIII.

Utrum anima separata possit pati ab igne corporeo.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur q̄ anima separata non possit pati ab igne corporeo. Actio enim agentis est proportionata passioni patientis: sed actio ignis, cum sit corpus physicum, est actio naturalis, quæ consistit in mouere. ergo nihil patitur ab igne corporeo, nisi quod mouetur: sed anima non mouetur, cum sit impartibilis, nihil autem impartibile mouetur, ut probatur in 6. phys. ergo anima non patitur ab igne corporeo.

Sed contra est, quōd diues in inferno secundum animam existens dicit. Crucior in hac flamma, ut dicitur Luca 16.

RESPON. Dicendum, q̄ anima patitur pœnam ab igne corporeo, sicut fides catholica docet: q̄ autem ignis corporeus agit in animam separatam, hoc non habet ex natura sua, sed in quantum est instrumentum diuinæ iustitiæ, ut dicitur communiter. Aduertendum tamen est, quōd nullum instrumentum agit in uirtute superioris agentis, nisi exercendo aliquam actionem sibi connaturalem, alioquin frustra adhiberetur ad effectum: sicut serra in quantum est instrumentum artis, facit arcam: secundum, & aqua baptismalis abluit animam, ut instrumentum diuinæ misericordie corporaliter abluendo. Si ergo ignis corporeus agit in animam, ut est instrumentum diuinæ iustitiæ punientis, necesse est quōd hoc fiat per aliquam actionem igni corporeo connaturalem. Non autē potest dici, quōd ignis alteret animam calefaciendo, uel desiccando, aut igniendo ipsam. Vnde relinquitur modus, quem Augustinus ponit 1. de ciui. Dei, ut anima separata, uel spiritus dæmonis patiatur pœnam per alligationem quādam ab igne corporeo. Videmus enim spiritum corpori alligari quādoque quidem naturaliter, sicut anima alligatur corpori: quandoq; autem quādam superiori uirtute, sicut per uirtutem superiorum dæmonum inferiores dæmones alligantur arte necromantica imaginibus, uel annulis, uel alijs huiusmodi rebus. Multo ergo magis uirtute diuina dæmones, uel etiam animæ alligari possunt igni corporeo, ut ab eo assumant pœnam.

Vnde patet responsio ad illud quod in contrarium obijciatur, quod procedit de actione ignis, quæ est per alterationem.

ARTICVLVS XXIII.

Utrum damnati gaudeant de penis inimicorum.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quōd damnati in inferno gaudeant & consolentur de penis inimicorum suorum, quos secum uident in inferno puniri, quia super illud Isa. 14. Omnes principes terræ surrexerunt de folijs suis, dicit gl. Hiero. q̄ solatiū est malis inimicos suos socios habere pœnati.

SED CONTRA. Omne gaudium diminuit dolorem, ut patet per Philo. in 7. ethi. sed dolor damnatorum est finitus intensiue. tantum ergo possent multiplicari inimici alicuius damnati in inferno, quōd totaliter dolor eius deleteretur, quod est contra diuinam iustitiam.

RESPON. Dicendum, quōd nihil prohibet idē secundum diuersas rationes esse delectabile & tristabile, tamē simpliciter dicitur tale ab eo quod præmi net, ab eo uero quod est minus, denominatur secundū quid. Dicendum est ergo, q̄ pœna inimici considerata ab eo qui est in inferno, habet quodammodo rationē delectabilis, & quodammodo rationem tristabilis. Rationem quidem delectabilis habet, in quantum impletur uoluntas damnati de malo inimici sui. Descendūt enim ad infernum damnati cum aruis. i. cum affectionibus prauis, ut dicitur Ezech. 32. sed ex alia parte habet rationem tristabilis pp̄ duo. Primo quidem in quā tū in pœna inimici impletur diuina iustitia, quā odiūt & blasphemant damnati in inferno, secundum illud Apoc. 16. Estuauerunt homines estu magno, & blasphemauerunt nomen Domini. Secundo, propter uerme conscientia. Sic enim in eis prauæ affectiones remanent, q̄ & tamen eis dolent ad punitionem, nō ad purgationem, secundum illud Sap. 5. Pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes. Vnde sicut pœnitētes in hac uita dolent, & de dolore gaudent: ita damnati in inferno gaudent de penis inimicorum suorum, & tamen de ipso gaudio magis dolēt, & præcipue si præstiterint eis damnationis causam.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO XI.

ARTICVLVS XXV.

Utrum Adam non peccante tot fuissent nati mares, quot feminae.

DE INDE quæsitum est de homine quantum ad corporis sexum, utrum. scilicet si primus homo non peccasset, tot fuissent nati mares quot feminae, & uideretur q̄ sic. In paradiso enim, ubi secundum Augustinum thorus immaculatus, & nuptiæ honorabiles, nullus cōtinuisset, sed omnes matrimonio usi fuissent, ut impleretur præceptū Domini primis hominibus datū. Crescite & multiplicamini, & replete terram, ut habetur Gen. 1. sed in statu innocentia nullus masculus habuisset plures uxores, nec aliqua mulier plures uiros, nec aliquis, aut aliqua mortē sensisset. ergo sequitur quōd tot mares nascerentur, quot feminae.

Sed contra est, quod dicit Grego. 4. mora. super illud. Nunc enim dormiens siletet, dicit. Si parentem primum nulla putredo peccati corrumpere, nequaquā ex se filios gehennæ generaret, sed hi qui nūc per redemptionem saluandi sunt, soli ab eo electi nascerentur: sed qui nunc saluandi sunt, non sunt æqualiter mares & feminae. ergo neque in statu innocentie æqualiter fuissent mares & feminae.

RESPON. Dicendum, quōd si Adam non peccasset, nec aliquis de stirpe eius, tatis probabiliter uideretur concedendum, quōd tot nasceretur mares quot feminae, sicut ratio probat.

Ad illud uero quod in contrarium obijciatur, potest dici, quōd cum soli Deo sit certus numerus electorū, incertum est, utrum in æquales saluentur mares & feminae, uel

Tex. cō. 8.

Tex. cō. 32.

Ar. 85. c.

12. q. 71. ar. 2. o.

D. 182.

4. di. 44. q. 3. ar. 3. q. 2. ad 5. & q. 3. ad 5. qualiter gaudeant. uel dolent.

1. p. q. 98. ar. 2. ad 3.

minæ, vel æqualiter tot mares quot femina: sed si supponitur q non in æquali numero mares saluentur & femina, potest dici quod cum dicitur, hi qui nunc per redemptionem saluandi sunt &c. pronomen, non, facit personalem demonstrationem, sed simplicem, sicut cum dicitur, Hæc herba crescit in horto meo, vt intel ligatur nihil aliud significari, quam quod soli saluan di ab eo nascerentur, quia nullus nascendo ab eo tra heret damnationis causam. Non autem potest dici, q iidem homines numero nascerentur, qui nunc nascu tur. Manifestum est enim quod non potest esse idẽ ho mo numero, si ab alio patre, vel alia matre nascatur. Cum autem multi sint, ex pluribus vxoribus filios su sciipiunt qui saluantur, si in statu innocentie pluralitas vxorum non fuisset, impossibile esset q iidem ho mines numero tunc nascerentur, qui nunc saluatur.

QVÆSTIO XII.

DEINDE quæsitum est de actibus communibus omnibus hominibus.
¶ Et primo, De conscientia.
¶ Secundo, De penitentia.

¶ Circa primum quæsitum sunt duo.

¶ Primo, Vtrum conscientia possit errare.
¶ Secundo, Vtrum conscientia erronea liget.

ARTICVLVS XXVI.

Vtrum conscientia errare possit.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod conscientia errare non possit, quia ad Roma. 2. dicit glo. quod conscientia est lex intellectus nostri, quæ est lex naturæ: sed lex naturalis errare non potest. ergo nec conscientia.

¶ Præter. Basili. dicit, quod conscientia est naturale iudicatum: sed naturale iudicatum non potest errare, vt patet in primis principijs indemonstrabilibus, de quibus homo naturaliter iudicat. ergo conscientia non potest errare.

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Ioan. 16. discipulis loquens. Venit hora, vt omnis qui inter fecerit vos, arbitretur se obsequiũ præstare Deo: sed hoc non est nisi conscientia errante. ergo conscientia potest errare.

RESPON. Dicendum, quod conscientia (sicut ipsum nomen sonat) importat applicationem scientiæ, vel notitiæ humanæ ad aliquem proprium actum. Omnis autem notitia quam homo habet, potest ad suũ actũ applicare siue memoriam, prout homo dicitur habere conscientiam testificatẽ quod fecerit aliquid, vel non fecerit: siue etiam scientiam vniuersalem, vel particularem, per quam homo potest cognoscere, vtrum aliquid sit faciendum, vel non faciendum, & secundũ hoc conscientia dicitur vrgere, vel impedire. Manifestum est autem, quod si accipiamus diuersas hominis cognitiões, in aliqua potest esse error, & in aliqua nõ. In primis enĩ principijs naturaliter cognitis, siue sint speculatiua, siue sint operatiua, nullus potest errare, sicut in hoc: Omne totum est maius sua parte: vel, Nulli iniuriam esse faciendam. In alijs autem humanis cognitiõibus magis particularibus siue, pertineat ad partem sensitiuam: siue ad rationem inferiorem, quæ considerat humana: siue ad rationem superiorem, quæ considerat diuina, potest multipliciter error accidere.

Manifestum est autem, quod in applicatione multarum cognitionum ad actum provenit error, quæcũq; cognitionum fuerit erronea, sicut patet quod fallitas accidit in conclusione quæcumque præmissarum fuerit falsa. Sic ergo licet in cognitione primorum principiorum iuris naturalis non sit error, tamen quia in alijs principijs iuris humani, vel diuini potest error accidere, ideo conscientia hominis errare potest, sicut patet quod hæreticus qui habet conscientiam numquam iurandi, habet conscientiam erroneam propter hoc, quod credit omne iuramentum esse contra præceptum Dei, licet in hoc nõ erret, quod æstimat nihil esse faciendum contra præceptum diuinum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod principia particularia habent virtutem concludendi ex primis principijs vniuersalibus, vnde conclusio attribuitur principaliter primis principiis, sicut effectus causæ primæ: & eadem ratione, quia virtus conscientiæ principaliter dependet ex principiis iuris naturalis, sicut ex primis & per se notis, principaliter conscientia dicitur lex naturalis, vel etiam naturale iudicatum. Vnde patet solutio ad secundum.

ARTICVLVS XXVII.

Vtrum conscientia liget ad peccatum.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod conscientia erronea non liget ad peccatum. Vt. n. Aug. dicit 22. contra Faustum. Omne peccatum est contra legem æternam, quæ est lex Dei: sed quandoq; sciẽtia errans prohibet id quod non est contra legẽ Dei, sicut patet in hæreticis, qui conscientia erronea prohibente, nolunt iurare, nec comedere carnes, aut bibere vinum. non ergo est eis peccatum, si contra conscientiam hoc faciant, & ita conscientia erronea non obligat ad peccatum.

¶ Præter. Conscientia erronea quandoque dicitur homini quod faciat id quod est contra legem Dei, sicut hæretico sua conscientia erronea dicitur, quod prædicet contra fidem catholicam: sed faciendo contra legem Dei peccat mortaliter. si ergo etiam faciendo contra conscientiam erroneam peccaret mortaliter, sequeretur quod vtrobique esset peccatum siue prædicaret contra legem Dei, siue nõ, & ita esset perplexus, quod videtur esse inconueniens, quia sequeretur quod nõ pateret ei iua salutis, cum tamẽ omnibus pateat per penitentiam in hac vita. nõ ergo conscientia erronea ligat.

SED CONTRA est, quod ad Roma. 14. super illud, Omne quod non est ex fide, peccatum est, dicit glo. q. qui facit contra conscientiam, ædificat ad gehennam.

RESPON. Dicendum, q cum actus recipiat speciem ab obiecto, non recipit speciem ab eo secundum materiam obiecti, sed secundum rationem obiecti, sicut visio lapidis non recipit speciem a lapide, sed a colorato, quod est per se obiectum visus. Omnis autem actus humanus habet rationem peccati, vel meriti, in quantum est voluntarius: obiectum autem voluntatis secundum propriam rationem est bonum apprehensum, & ideo actus humanus iudicatur virtuosus, vel vitiosus secundum bonum apprehensum, in quod per se voluntas fertur, & non secundum materiale obiectum actus: sicut si aliquis credens occidere patrem, occidat seruum, incurrit parricidii peccatum: & e contrario, si quis uenator putas occidere ceruum debita diligentia adhibita occidat casualiter patrem, immunitus est a parricidii crimine. Si ergo aliquid quod se-

12. q. 19. ar. 5. & 2. di. 2. q. 2. art. 4. c.

D. 110.

H

D. 384.

Tex. cõ. 9.

1. p. q. 59. ar. 1. ad 2. & 12. q. 54. ar. 1. ad 2.

4. dif. 1. 5. ar. 4. o. de satisf. facione.

dum se non est contra legem Dei, vt leuare festucam de terra, vel iurare, apprehendatur errante conscientia vt contra legem Dei existens, & sic voluntas in ipsum feratur, manifestum est q voluntas fertur per se loquendo & formaliter, in id quod est contra legem Dei: materialiter autem in id quod non est contra legem Dei, immo forte in id quod est secundum legem Dei: & ideo manifestum est quod est ibi contemptus legis Dei, & ideo necesse est quod sit ibi peccatum. Et ideo dicendum est, quod omnis conscientia siue re cta, siue erronea, siue in per se malis, siue in indifferẽtibus est obligatoria, ita quod qui contra conscientiam facit, peccat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod licet hæreticus qui iurat conscientia erronea contradicente, materialiter loquendo, non faciat contra legem Dei, tamẽ formaliter loquẽdo cõtra legẽ Dei facit, vt ostensũ est.

AD 2^m dicendum, quod si alicui dicitur conscientia, vt faciat illud quod est contra legem Dei, si non faciat, peccat: & similiter si faciat, peccat, quia ignorantia iuris non excusat a peccato, nisi forte sit ignorantia inuincibilis, sicut est in furiosis & amentibus, quæ omnino excusat. Nec tamen sequitur quod sit perplexus simpliciter, sed secundũ quid: potest enim erroneam conscientiam deponere, & tunc faciens secundum legem Dei non peccat. Non est autem inconueniens, q aliquo posito aliquis homo sit perplexus, sicut sacerdos qui tenetur cantare, si sit in peccato peccat cantando, & non cantando, nec tamen est simpliciter perplexus, quia potest penitentiam agere, & absque peccato cantare: sicut etiam in syllogisticis, vno quodam inconuenienti dato, alia contingunt, vt dicitur in primo Physicorum.

QVÆSTIO XIII.

DEINDE quæsitum est de penitentia. Et circa hoc quæsitum sunt duo.

¶ Primo, Vtrum si aliquis sacerdos penitenti dicat, Quicquid boni feceris, sit tibi in remissionem peccatorum, sit satisfactio sacramentalis.

¶ Secundo, Vtrum ei qui prætermisit diuinũ officium dicere, cum tenetur ad ipsum, possit imponi alia penitentia pro tali omissione, vel sit ei imponendum quod iteret quod omisit.

ARTICVLVS XXVIII.

Vtrum satisfactio vniuersaliter iniuncta a sacerdote sit sacramentalis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod prædicta satisfactio non sit sacramentalis. Sacramentalis enim satisfactio ad aliquid ligat: sed ille cui prædictus modus satisfactiois id dicitur, ad nihil ligatur, ergo videtur quod non sit sacramentalis satisfactio.

SED CONTRA. Illa videtur esse sacramentalis satisfactio, qua perfecta ad nihil aliud homo tenetur: sed penitens, cui sic satisfactio iniungitur a sacerdote, nihil aliud tenetur implere, cum nihil sit aliud sibi mandatum. ergo huiusmodi satisfactio est sacramentalis.

RESPON. Dicendum, quod hic est quadruplici distinctione vtendum. Primo enim considerandũ est, quod peccator est debitor alicuius satisfactiois dupliciter. Vno modo, ex iniunctione sacerdotis. Alio modo, ex peccato commisso, unde si coniungat quod sacerdos minorem satisfactionem imponat penitenti.

quàm sit illa ad quam obligatur ex quantitate sui peccati, subtracto eo quod remittitur virtute clauium, & contritionis præcedentis, nihilominus penitens ad aliquid vltius obligatur, quod si in hac vita nõ perficit, in purgatorio exoluet: & econuerso, si sacerdos imponat maiorẽ penitentiam quàm penitens facere teneatur pensata remissione, quæ est facta per vim clauium & contritione præcedente, nihilominus penitens tenetur facere quod sibi iniunctum est, si adsit facultas. Secundo, considerandum quod opus quod quis facit ex iniunctione sacerdotis dupliciter valet penitenti. Vno modo ex natura operis: alio modo ex vi clauium. Cum enim satisfactio a sacerdote absolvente iniuncta sit pars penitentiae, manifestum est quod in ea operatur vis clauium, ita quod amplius valet ad expiandum peccatum, quàm si proprio arbitrio homo faceret idem opus. Tertio considerandum est, quod satisfactio ad duo valet. Valet enim ad expiationem culpæ præteritæ, valet & ad cautelam culpæ futuræ: sicut cum homo ieiunat, per hoc præbetur ei remediũ contra futuras concupiscentias carnis. Itẽ quarto considerandum est, quod sacerdos potest penitenti satisfactionem iniungere uel ex proprio arbitrio, vel etiam ex consilio alieno. Est ergo dicendum, quod sicut potest sacerdos iniungere satisfactionem penitenti ex arbitrio alieno, ita & ex arbitrio ipsius penitentis, sicut si dicat, Facias hoc si potes, & si nõ potes, facias hoc. Et simile videtur cum sacerdos dicit, Quicquid boni feceris, sit tibi in remissionem peccatorum. Vide tur autem satis conueniens, q sacerdos non oneret penitentem graui pōdere satisfactiois, quia sicut par uis ignis a multis lignis suppositis defacili extinguitur, ita posset contingere quod paruus affectus contritionis in penitente nuper excitatus, propter graue onus satisfactiois extingueretur peccatore totaliter desperante. Vnde melius est quod sacerdos penitenti indicet quanta penitentia esset sibi pro peccatis iniungenda, & iniungat sibi nihilominus aliquid, quod penitens tolerabiliter ferat, ex cuius impletione affluat vt maiora impleat, quæ etiam sacerdos sibi iniungere non attentasset, & hæc quæ præter iniunctionem expressam facit, accipiunt maiorem vim expiationis culpæ præteritæ ex illa generali iniunctione qua sacerdos dicit, Quicquid boni feceris, sit tibi in remissionem peccatorum: unde laudabiliter consuevit hoc a multis sacerdotibus dici, licet non habeant maiorem vim ad præbendum remedium contra culpam futuram, & quantum ad hoc talis satisfactio est sacramentalis in quantum virtute clauium est culpæ commissa expiatiua. Et per hoc patet responsum ad obiecta.

ARTICVLVS XXIX.

Vtrum ei qui omisit dicere diuinum officium, sit iniungendum ut iterato dicat.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur q ei qui omisit dicere diuinũ officium, sit iniungendũ quod iterato dicat. Qui enim tenetur ad aliquod debitum speciale implendum, non potest liberari nisi debitum soluat. Si ergo aliquis tenebatur ad hoc debitũ, vt scilicet diuinum officium diceret, videtur quod nõ possit absolui, nisi hoc debitum soluat.

SED CONTRA est, quod penitentia sunt arbitrarie. ergo pro peccato talis omissionis quæcumque pena secundum arbitrium sacerdotis potest imponi. **R**ESPON. Dicendum, quod in omni diuino officio est

art. 121. c. ad 1. de rē. po. officii.

ficio est hoc commune, quod pertinet ad laudem Dei, & ad suffragium fidelium, sed distinguitur vnu officiu ab alio secundu diuersitatem temporum & locoru. Rationabiliter enim institutu est, vt diuersimode Deus laudetur secundum congruentiam temporum & locorum, & ideo sicut in officijs diuinis exoluendis obseruanda est congruitas loci, ita etiam congruitas temporis, quae quidem obseruari non possent, si oporteret iniungere omittenti, quod horas diceret quas omisit. Forte enim in Completorio diceret, iam lucis orto sydere: & in tempore paschali diceret officium dominicae passionis, quod esset absurdum: & ideo non videtur esse iniungendae qui omisit dicere diuinum officiu, quod horae easdem repetat, sed aliquid ad diuinam laudem pertinens, puta, vt dicat septē psalmos, vel vnu psalteriu, vel aliquid amplius secundu quantitatem delicti.

Ad illud uero quod in contrarium obijcitur, dicens, quod tempore debito officij praetereunte, iam est impotens ad soluendum debitum, & ideo quia hoc non potest facere, iniungenda est ei alia penitentia.

QV AESTIO XIII.

DE I N D E quaesitum est de creatura pure corporali.

¶ Et circa hoc quaesita sunt duo.

- ¶ Primo, De arcu nubium qui dicitur iris, vtrum sit signum diluuij non futuri.
- ¶ Secundo, Vtrum possit demonstratiue probari, quod mundus non sit aeternus.

ARTICVLVS XXX.

Vtrum arcus caelestis sit signum non futuri diluuij.

CIRCA primum sic procedebatur. Videtur quod arcus nubium non sit signum diluuij non futuri. Illud enim quod sit ex necessitate naturae, non videtur esse institutum ad aliud significandum: sed arcus nubium prouenit ex necessitate naturae propter oppositionem solis ad nubem torridam, ergo non videtur esse signum diluuij non futuri.

¶ Praet. Huiusmodi apparitiones aeris, sicut iris, & halos, circuli, continens solem & lunam, & alia huiusmodi, causantur praecipue ex vaporibus humidis in aere existentibus, ex quibus sequuntur pluuiae quae diluuium faciunt, ergo apparitio iridis magis est signum diluuij futuri, quam diluuii non futuri.

¶ Praet. Si est signum diluuii non futuri, aut est signum diluuii nunquam futuri, aut est signum diluuii non futuri usque ad aliquod tempus. Si autem est signum diluuii nunquam futuri, non oportuisset quod apparuisset nisi semel. Si autem diluuij non futuri usque ad aliquod tempus, oporteret tempus esse determinatum, quod quidem determinari non potest nec auctoritate scripturae, nec ratione humana, ergo frustra huiusmodi signum datur.

SE D C O N T R A est, quod dicitur Gen. 8. Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum federis inter me & inter terram, & postea subditur: Et non erit ultra aquae diluuii ad delendum vniuersam carnem.

RE S P O N. Dicendum, quod in his quae in veteri testamento dicuntur, primo quidem obseruanda est veritas literalis: sed quia vetus testamentum est figura noui, plerumque in veteri testamento sic aliqua proponuntur, vt ipse modus loquendi aliquid figurate de-

signet. Dicendum est ergo, quod quia causa rerum multo latent, effectus autem sunt manifestiores, proponuntur effectus in designatione causarum. Est autem considerandum, quod pluuiarum causa efficiens quidem est sol, materialis uero vapor humidus eleuatur ex terra & aquis per uirtutem solis: haec autem duo in triplici dispositione se possunt habere. Quandoque enim calor solis omnino superuincit vapores & exsiccat eos, & tunc pluuiae sequi non possunt: unde in Aegypto, & in terris multum calidis non sunt pluuiae, in aestate etiam propter propinquitatem solis sunt pluuiae rariiores, in hyeme uero frequentiores. Quandoque uero econtrario, uirtus solis ad hoc usque ualet, quod vapores multiplicat, sed tamen non potest eos desiccare, & tunc superabundant pluuiae, & est ratio diluuii aquarum. Quandoque uero medio modo se habet, ut scilicet uirtus solis non solum operetur ad eleuationem uaporum, sed etiam habet uictoriam super eos, ut non tantum multiplicetur quod diluuium inducere possint, neque etiam uapores omnino desiccantur ut pluuia non sequatur, & ex hac media dispositione, uel comparatione solis ad uapores causatur iris, quae non apparet uaporibus omnino desiccatis, neque etiam eis omnino in aere superabundantibus: & ideo iris est signum diluuii non futuri, in quantum procedit ex tali causa, quae repugnat diluuiio. Ideo autem scriptura tali modo loquendi utitur, quia per iridem significatur Christus, per quem protegitur a spirituali diluuiio.

AD P R I M V M ergo dicendum, quod iris procedit naturaliter ex talibus causis, quae repugnant diluuiio, & ideo conuenienter iris dicitur esse signum diluuij non futuri.

AD 2^m dicendum, quod iris potest significare pluuias, sed non superabundantes usque ad hoc, quod faciant diluuium.

AD 3^m dicendum, quod iris semel apparens significat quod tandiu non erit diluuium, quamdiu sol & uapores in eadem dispositione consistunt, & ideo non est superfluum quod frequenter apparet.

ARTICVLVS XXXI.

Vtrum mundum non esse aeternum possit demonstrari.

AD S E C V N D V M sic proceditur. Videtur quod demonstratiue probari possit mundum non esse aeternum. Si enim mundus esset aeternus, non posset computari numerus annorum ab initio mundi: hic autem numerus ascribitur paschali cereo, sic ergo non posset paschalis cereus in ecclesia benedici.

¶ Praet. Epactae computantur secundum excrecentiam annorum lunarium super annos solares: sed talis excrecentia computari non posset, si mundus esset aeternus, ergo mundus non est aeternus, ergo demonstrari potest quod mundus non sit aeternus.

SE D C O N T R A. Id quod est fidei, demonstrari non potest, quia fides est non apparentium, ut dicitur ad Hebraeos 11. sed mundum ex quodam principio temporis esse creatum, est fidei articulus: unde & propheta a Moyse dictum est, In principio creauit Deus caelum & terram, ut Grego, dicit in 1. Homil. Ezech. ergo mundum non esse aeternum non potest demonstratiue probari.

RE S P O N. Dicendum, quod ea quae simplici uoluntati diuinae subsistunt, demonstratiue probari non possunt: quia ut dicitur 1. ad Corint. 2. Quae sunt Dei: nemo nouit nisi spiritus Dei. Creatio autem mundi non

1. p. q. 36. ar. ti. 1. 2. o. & ad 8. & contra 2. ca. 31. usque ad 39. & opus 2. 7. o.

D. 94.

2. p. q. 2. ar. 9. ad 2.

non dependet ex alia causa nisi ex sola Dei uoluntate, unde ea quae ad principium mundi pertinent, demonstratiue probari non possunt, sed sola fide tenentur prophetae per Spiritum sanctum reuelata: sicut Apostolus post praemissa uerba subiungit, Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum sanctum. Est autem ualde cauendum, ne ad ea quae fidei sunt, aliquas demonstrationes adducere praesumat propter duo. Primo quidem, quia in hoc derogat excellentiae fidei, cuius ueritas omnem rationem humanam excedit secundum illud Eccles. 3. Plurima supra sensum hominis ostensa sunt tibi, quae autem demonstratiue probari possunt, rationi humanae subduntur. Secundo, quia cum plerumque tales rationes friuolae sint, dant occasionem irrisionis infidelibus, dum putant quod propter rationes huiusmodi, his quae sunt fidei assentiamus, & hoc expresse apparet in rationibus hic inductis, quae derisibiles sunt, & nullius momenti.

Quod enim primo inducit de cereo paschali, non habet robur, nisi auctoritatis: probare autem per auctoritatem, non est demonstratiue probare, sed fidei, uel opinionem facere: & tamen multo esset validior auctoritas sacrae scripturae, quam benedictio paschalis cerei, praesertim cum sine ascriptione annorum mundi cereus paschalis benedici possit. Non enim est de necessitate paschalis cerei talis ascriptio. Unde in multis terris non est consuetudo, quod aliquid cereo ascribatur.

Quod etiam secundo opponitur, derisibile est: non enim excrecentiae annorum lunarium ad solares computantur ab initio mundi, sed ab aliqua determinata radice, puta, ab aliqua oppositione solis & lunae, uel ab aliqua coniunctione, uel ab aliquo huiusmodi, sicut est in omnibus alijs computationibus astronomicis.

INCIPIT QVODLIBET QVARTVM.

QV AESTIO PRIM A.

QV AESTIUM est de rebus diuinis & humanis.

¶ Circa res diuinas quaesitum est.

- ¶ Primo, De essentialibus.
- ¶ Secundo, De personalibus.
- ¶ Circa essentialia quaesitum est.
- ¶ Primo, De scientia Dei.
- ¶ Secundo, De eius potentia.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in Deo sint plures ideae.

CIRCA scientiam quaesitum est, vtrum in Deo sint plures ideae, & videtur quod sic. Dicitur enim Aug. lib. 83. q. 2. quod Deus singula propriis rationibus creauit, & alia ratione hominem, & alia ratione equum: sed rationes rerum in mente diuina dicuntur ideae, ut patet per Augustinum, ibidem, ergo sunt plures ideae.

¶ Praet. Secundum hoc sunt aliqua distincta, quod Deus earum distinctionem cognoscit: cognoscit autem earum distinctionem in seipso, ergo distinctarum rerum sunt in Deo plures & distinctae ideae.

SE D C O N T R A. Omne nomen quod in diuinis dicitur, aut est essentialiale ut Deus, aut personale ut pater, aut notionale ut generans: sed hoc nomen ideae neque est personale, neque notionale, quia non conuenit tribus personis, ergo est nomen essentialiale: sed plures

lum essentialiale multiplicatur in diuinis, ergo non possumus dicere quod in Deo sint plures ideae.

RE S P O N. Dicendum, quod duplex est pluralitas. Vna quidem est pluralitas rerum, & secundum hoc non sunt plures ideae in Deo. Nominat enim idea formam exemplarem. Est autem una res quae est omnium exemplar, scilicet diuina essentia, quam omnia imitantur, in quantum sunt, & bona sunt. Alia uero pluralitas est secundum intelligentiam rationem, & secundum hoc sunt plures ideae, licet enim omnes res in quantum sunt, diuinam essentiam imitentur, non tamen uno & eodem modo omnia imitantur ipsam, sed diuersimode, & secundum diuersos gradus. Sic ergo diuina essentia secundum quod est imitabilis hoc modo ab hac creatura est propria ratio, & idea huiusmodi creaturae, & similiter de alijs, unde secundum hoc sunt plures ideae secundum quod intelligitur diuina essentia secundum diuersos respectus, quos res habent ad ipsam eam diuersimode imitates: huiusmodi autem respectus non solum intelliguntur ab intellectu creato, sed etiam ab intellectu increato ipsius Dei. Scit enim Deus & ab aeterno sciuit, quod diuersae creaturae diuersimode essent eius essentiam imitantur, & secundum hoc ab aeterno fuerunt in mente diuina plures ideae, sicut rationes propriae rerum intellectae in Deo. Hoc enim significat nomen ideae, ut sit. Quaedam forma intellecta ab agente, ad cuius similitudinem exterius opus producere intendit, sicut aedificator in mente sua praecipit formam domus, quae est quasi idea domus in materia facta.

AD P R I M V M ergo dicendum, quod Aug. intelligit esse aliam & aliam rationem secundum diuersitatem respectuum, ut dictum est.

AD 2^m dicendum, quod cum dicitur, Secundum hoc res sunt distinctae, prout Deus earum distinctionem cognoscit, haec locutio est duplex, quod enim dicitur, secundum quod Deus cognoscit, potest referri ad cognitionem diuinam ex parte cogniti, uel ex parte cognoscentis. Si ex parte cogniti, sic uera est locutio: est enim sensus, quod hoc modo res sunt distinctae, sicut Deus cognoscit eas esse distinctas. Si uero referatur ad cognitionem ex parte cognoscentis, sic locutio falsa est: erit enim sensus, quod res cognite illum modum distinctionis habent in intellectu diuino, quem habent in seipsis: quod falsum est, quia in seipsis res sunt diuersae essentialiter, non autem in intellectu diuino: sicut etiam res in seipsis sunt materialiter, in intellectu autem diuino immaterialiter, & in hoc ultimo sensu procedebat obiectio.

AD 3^m dicendum, quod ratio illa procedit de pluralitate reali, talis enim pluralitas in nominibus essentialibus non inuenitur, sed solum pluralitas quae est secundum intelligentiam rationem.

QV AESTIO II.

DE I N D E quaesitum est de pertinentibus ad potentiam Dei.

- ¶ Et primo, Vtrum in Deo sit uirtus.
- ¶ Secundo, De quodam effectu diuinae uirtutis, utrum scilicet aquae sint super caelos.
- ¶ Tertio, Ad quid uirtus diuina se extendere possit.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Deo sit uirtus.

AD P R I M V M sic proceditur. Videtur quod in Deo non sit uirtus, quia ut Philosophus dicit in 1. de celo.

1. d. 36. q. 2. o. ar. 160. ar. ti. 159.

2. p. q. 25. ar. ti. 1. 2. & contra 1. c. 93. q. 4. celo.

Tex. 66. 116. Caelo. Virtus est vltimum potentia: sed diuina potentia non habet vltimum, cum sit infinita, ergo in Deo non est virtus.

SED CONTRA. Omne immediatum operatio- nis principium, virtus est. Operatio enim omnis a vir- tute aliqua procedit: sed in Deo est aliquod immedia- tum operationis principium, quia Deus immediate aliqua operatur. ergo in Deo est virtus.

RESPON. Dicendum, quod virtus qualitercuq; accipiatur, significat potentia complementum, & inde est, qd virtus vniuscuiusque rei est que bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, vt dicitur in 2. Eth. Tunc enim ostenditur potentia esse completa, quando & agens est perfectum, & actio perfecta. Cum ergo potentia Dei sit maxime completa, potissime in Deo virtus inuenitur: unde dicitur Sapien. 1. 2. Virtute- rem ostendis tu, qui non crederis in virtute consumma- tus. & i psal. 146. Magnus dñs, & magna virtus eius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quandoq; virtutes notificantur non per aliquod quod de virtute essentialiter praedicatur, sed per id, ad quod virtus ordinatur: ab eo enim speciem habet, sicut Augu. dicit, qd fides est credere quod non vides. Credere enim non est ipsa fides, sed actus, ad quem fides ordinatur. & hoc modo philosophus diffinit virtutem cum dicit, qd virtus est vltimū potentia, quia. Si virtus rei actū dicitur in ordine ad hoc, i quod ultimo potest: sicut virtus eius qui potest ferre ceterum libras, ut ipse ibidem dicit, nō cōstitit in hoc ut ferat decem, sed in hoc qd ferat illud vltimum, in quod ultimo potest. s. centū. Sic ergo virtus cuiuslibet rei non attenditur in uno eorū quae potest, sed respectu totius quod potest. Virtus ergo diuina non potest attendi secundum aliquod unū opus ipsius, quia nullum opus eius est quod adsequet eius virtutem, ut Deus amplius facere non possit, sed virtus eius attenditur secundum totum in quod potest, hoc autem est infinitum, quia. s. Deus infinita facere potest, unde & virtus Dei est infinita, & hoc est vltimum ei. infinita posse, sicut virtuti finitae est vltimum, aliqua determinata posse.

ARTICVLVS. III.

Vtrum aqua sint super caelos.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod aqua habentes veram speciem aquae elementaris super caelos existant. Homo enim dicitur minor mundus propter similitudinem quam habet cum mundo maiori: sed videmus quod in corpore humano supponitur cerebro, quod habet naturam aquae, cordi, quod habet proprietatem ignis, in quantum est fons naturalis caloris, ergo etiam in mundo maiori aqua supponitur aliis elementis: & haec ratio videtur Aug. in 12. de ciuit. Dei, ubi dicitur de quibusdam, quod ponderibus elementorum mouentur, & ideo non putadū aquarum fluidam grauemq; naturā in superioribus mundi locis potuisse constitui, qui secundum rationes suas, si ipsi hominem facere potuissent, non ei pituitam, quod graue flegma dicitur, & tamquam in elementis corporis nostri aquarum vicem obtinet, in capite ponerent.

SED CONTRA. Partes mundi sunt optime & ordinatissime dispositae secundum suam naturam: sed id quod habet speciem aquae, naturaliter est ponderosum, & ita naturaliter subsidet corporibus leuibus, & igni non ergo aliquid habens vicem speciem

aque, supra caelos existit.

RESPON. Dicendum, quod in sacra scriptura, quae mentiri non potest, expresse dicitur, aquas esse supra caelum. Dicitur enim Gene. 1. quod diuisit aquas quae sunt sub firmamento ab aquis, quae sunt supra firmamentum. & in psal. 148. dicitur. Aquae quae super caelos sunt, laudent nomē Domini: & ideo sicut Aug. dicit in 2. super Gene. ad literā. Quoquo modo, uel qualescumque aquae ibi sint, esse ibi eas minime dubitemus. Maior quippe est scripturae huius auctoritas, q̄ omnis humani generis capacitas: sed sicut Aug. i. eiusdem libri dicit. Turpe est nimis & perniciosum, atque maxime cauendum, ut Christianū de his rebus. s. naturalibus, quasi secundum christianas literas loquentē ita delirare quilibet infidelis audiat, ut quemadmodum dicitur toto caelo errare conspiciens, risum tenere vix possit, & non tam molestem esse quod errās homo derideretur, sed qd auctores nostri ab eis qui foris sunt, talia sensisse creduntur, & cum magno eorū exitio, de quorum salute satagimus, tāquam indocti reprehendantur atque respuuntur: & ideo sicut ipse subiungit, multiplices expositiones ipse posuit in verbis Genesis, ut sic accipiatur una expositio, quod alteri expositioni non prauidetur, quae forte melior est. Sic ergo quod dicitur de aquis supra caelos existentibus, multipliciter intelligi potest. Vno modo, ut per firmamentum, uel per caelos non intelligamus firmamentum, uel caelum, in quo sunt sydera, sed aerem, in quo aues uolare dicuntur, supra quem aerem aquae uaporabiliter eleuantur, & exinde pluuiae generantur: & de hac expositione dicit Aug. in 2. super Gene. ad literam. Hāc cōsiderationem dignissimam iudico. Quod enim dicitur, neque contra fidē est, & in promptu posito documento credi potest. Si autem per firmamentum, uel caelos intelligatur firmamentum ubi sunt sydera posita, sic sciendum est, quod de hoc firmamento diuersae opiniones fuerunt. Quidam enim posuerunt firmamentum illud ex quatuor elementis compositum, quae uidetur esse positio Empedoclis, & secundum hoc nihil prohibet dicere, supra hoc caelum sydereum esse aquas elementares tamquam simplices, & super eas etiam ignem, a quo uocetur caelum empyreum. Aliorum autem positio est, quod caelum uel sit igneae naturae, sicut posuit Plato, uel non sit de natura quatuor elementorum, sed habens altiore naturam, sicut posuit Arist. Vtroque istorum supposito inconueniens uidetur supra firmamentum illud aquam elementarem materialiter esse dispositam. Nunc. n. sicut Aug. dicit in 2. super Gen. Quemadmodum Deus instituerit naturas rerum nos conuenit quaerere, nunquid in eis, uel ex eis miraculū potentiae suae uelit operari, sed tamen aliquales aquas supra huiusmodi firmamentū ponere possumus. Vno modo, ut per aquas intelligamus totam materiam corporalem, sicut accipitur in principio Gene. secundum expositionem Augustini, & ideo secundum hunc intellectum nō est aliud dicere, quam aliquid de materia corporali super hoc caelos existere: & hoc etiam a dictis philosophorum modernorum non discordat, qui ponunt supra octauam sphaeram, in qua sunt stellae, aliam sphaeram, in qua nulla est stella: & hanc expositionem ponit Aug. super Gene. contra Manichaeos. Alio modo potest dici, qd sicut caelum empyreum dicitur igneum, nō quia habeat spem ignis, sed propter splendorem uita etiam aquae super caelos dicuntur, non quia habeant speciem aquae, sed quia habent diaphanitatem ad modum aquae, ut sic

sic supremum caelum secundum quod empyreum dicitur sit totum splendidum: secundum autem quod aqueum sit totum diaphanum: tertium autem caelum quod dicitur sydereum, sit partim lucidum, partim diaphanum. Sic ergo secundum quamcumque opinionem potest veritas sacrae scripturae saluari diuersimode. Unde nō est coarctandus sensus sacrae scripturae ad aliquid horū.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod homo assimilatur maiori mundo quantum ad aliquid, in quantum constat ex corporali & spiritali natura, sicut & totum uniuersum, non tamen quantum ad omnia assimilatur uniuerso. Ordo enim partium in homine non est secundum quod exigit eorum naturae, sed prout exigit ratio finis. Ponitur enim cor in medio, ut ex eo diffundantur operationes vitae de facili per totum corpus. Cerebrum autem ponitur in supremo, ut operationes animales quae ibi quodammodo perficiuntur, nō impediuntur per diuersas corporis transmutationes: sicut etiam ordo cognitionis humanae non est secundum ordinem naturalem cognoscibilium, sed quo ad nos. Augustinus autem non inducit hoc asserendo, sed obuiando his qui scripturam prae interpretantur.

QVAESTIO III.

DE INDE considerandum est de his, ad quae diuina potentia se extendere potest.

Et circa hoc quaeruntur duo.

Primo, Vtrum Deus possit aliquid in nihilum redigere. Secundo, Si aliquid esset in nihilum redactum, vtrum Deus possit illud reparare idem numero.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus possit aliquid in nihilum redigere.

1. p. q. 9. art. 2. cap. & q. 103. ar. 3. & 40. ad 1. ar. 22.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur qd Deus possit aliquid in nihilum redigere. Aequalis enim est distantia non entis ad ens, & entis ad non ens: sed Deus potest ex nihilo aliquid facere, ergo Deus potest ex aliquo facere nihil.

SED CONTRA. Deus non potest esse causa defectiua: sed causa quae facit tendere in non esse, est causa defectiua, ergo Deus non potest redigere aliquid in nihilum.

RESPON. Dicendum, quod de potentia Dei dupliciter loqui possumus. Vno modo, absolute considerando eius potentiam. Alio modo, cōsiderando ipsam in ordine ad sapientiam, uel praescientiam suam. Loquens ergo absolute de Dei potentia, sic Deus potest uniuersam creaturam redigere in nihilum, cuius ratio est: quia creatura non solum producitur in esse Deo agente, sed etiam per actionem Dei conseruatur in esse, secundum illud ad Hebr. 1. Portans omnia uerbo virtutis suae. Unde Augu. dicit 4. super Gene. ad literam, quod virtus Dei si aliquando ab eis, quae creata sunt, regendis cessaret, simul & illorum cessaret species, omnisq; natura concideret. Si autem Deus propria voluntate agit, & nō ex necessitate naturae ad rerum productionem, ita etiam ad earum conseruationem, & ideo potest subtrahere suam actionem a rebus conseruandis, & hoc ipso omnia in nihilum deciderent. Si vero loquatur de potentia Dei in ordine ad eius sapientiam & praescientiam, sic non potest fieri quod res in nihilum redigatur, quia non habet hoc diuina sapientia.

D. 796.

D. 433.

Creauit enim Deus ut essent omnia, ut dicitur Sap. 1. non ut in nihilum cederent.

AD PRIMVM ergo, concedimus secundum quod procedit de potentia absoluta.

AD 2m dicendum, quod causa defectus alicuius potest esse aliquid dupliciter. Vno modo, ex propria intentione, sicut cum aliquid subtrahedo lumen causat tenebras, & hoc modo non oportet qd sit causa defectiua illud quod causat defectum. Sic autem Deus potest esse alicuius defectus causa, vel excepcionis, vel obdurationis, vel etiam annihilationis, si uellet. Alio modo, aliquid potest esse causa defectus praeter intentionem, & sic semper oportet quod causa defectus sit defectiua, quia ex defectu agentis contingit quod non inducat perfectionem in suo effectu: & sic Deus nullo modo potest esse causa defectus, vel tenendi in non esse.

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus reparare possit idem numero, quod in nihilum est redactum.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod Deus non possit id quod in nihilum redacta est, idem numero reparare. Dicit enim Philo. in 2. de generatione, quod ea, quorum substantia corrumpitur, non reiterantur eadem numero: sed eorum quae in nihilum rediguntur, substantia corrumpitur, ergo eadē numero iterari non possunt.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit 4. de ci. Dei, Si caro humana omnibus periisset modis, nec vlla eius materies in vllis latebris remanisset, unde, si uellet, ea repararet omnipotens? sed nulla materia remanente de corrupta, quod corrumpitur, in nihilum redigitur, ergo Deus id quod in nihilum est redactū, potest idē numero reparare.

Prae. Differentia est causa numeri, sicut Damasc. dicit: sed nihilum non facit aliquam differentiam, quia non entis non sunt species & differentiae secundum Philofo. ergo id quod reparatur a Deo, potest esse vnum & idem numero, quamuis in nihilum fuerit redactum.

RESPON. Dicendum, quod in his quae in nihilum redigi possunt, est quaedam differentia attendenda. Quaedam enim sunt, quorum unitas in sui ratione habet durationis continuitatem, sicut patet in motu & tempore: & ideo interruptio talium in directe contrariatur unitati eorum secundum numerum. Ea vero quae contradictionem implicant, non continentur sub numero Deo possibile, quia deficiunt a ratione entis: & ideo si huiusmodi in nihilum redigantur, Deus ea nō potest eadem numero reparare. Hoc enim esset facere contradictoria simul esse vera, puta, si motus interruptus esset vnus. Alia vero sunt quorum unitas nō habet in sui ratione continuitatem durationis, sicut unitas rerum permanentium nisi per accidens, in quantum eorum esse subiectum est motui. Sic enim & mensurantur huius tempore, & eorum esse est vnum & continuum secundum unitatem & cōtinuitatem temporis. Et quia naturale agens non potest ista producere sine motu, inde est quod naturale agens non potest huiusmodi reparare eadem numero, si in nihilum redacta fuerint, vel si fuerint secundum substantiam corrupta, sed Deus potest reparare huiusmodi & sine motu, quia in eius potentate est quod producat effectus sine causis medijs, & ideo potest eadem numero reparare, etiam si in nihilum elapsa fuerint.

Arti. 96. & 2. p. q. 13. ar. 2. & opus 9. c. 82. Tex. 66. 70.

In sua legi- ca.

D. 1151.

D. 219. & 404.

Vnde

arti. 140. & 1. p. q. 66. ar. 11. 2. o.

hoc ideo, quia sacramenta operantur vt instrumenta diuinae misericordiae iustificantis: Dei autem est respicere hominis cor, secundum illud 1. Reg. 16. Homines vident ea quae pariter, Deus autem intuetur cor: & ideo quamuis res naturales non agant nisi praesentialiter adhibita, sacramenta tamen agunt etiam secundum quod sunt in voto, sed plenius sacramentalem effectum inducunt, quando actu exhibentur, sicut in baptismo. Nam catechumenus si sit adultus, & habeat baptismum in voto, iam consecutus est effectum baptismi quantum ad emundationem a peccato, & consecutionem gratia, quae est proprius effectus Dei: sed quando actu baptismum suscipit, consequitur plenius quosdam sacramentales effectus, quia suscipit characterem, & remissionem totius peccati. Si quis tamen esset qui non prius haberet baptismum in voto, quam actu baptizaretur, sicut praecipue patet in pueris, simul recipit per baptismum gratiam remittentem culpam, & omnem alium sacramenti effectum: Et hoc etiam continetur in adulto, si simul cum baptizaretur, votum baptismi habere inciperet: & idem est etiam in sacramento penitentiae, quod consummatur in dispensatione ministri absoluentis. Cum enim aliquis actu absoluitur, consequitur plenarie sacramenti effectum: sed si antequam absolueretur, habeat hoc sacramentum in voto, quando, si proponit se subijcere clauibus ecclesiae, hanc iam virtus clauium operatur in ipso, & consequitur remissionem culpae. Si quis tamen in ipsa absolutione incipit ceteri, & clauis ecclesiae habere in voto, in ipsa absolutione sacerdotis culpa ei dimittitur per gratiam, quae infunditur in hoc sacramento, sicut & alijs sacramentis nouae legis: vnde quandoque contingit, quod aliqui non perfecte contriti virtute clauium gratiam contritionis consequuntur, dummodo non ponant obicem Spiritui sancto: & idem est in alijs sacramentis nouae legis, in quibus gratia confertur. Videtur tamen esse differentia inter baptismum & penitentiam propter hoc, quod sacramentum penitentiae semper exhibetur adultis, in quibus vt plurimum contritio praecedit tempore confessionem & absolutionem: baptismus autem multoties confertur pueris, in quibus votum baptismi non praecedit: omnino autem simile appareret, si etiam baptismus exhiberet adultis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod verbum Huius non est sic intelligendum, quasi sententia Petri in sacerdote absolvente praecedat tempore sententiae caeli. Dei remittentis culpam, sed quia sententia Petri approbat sententiam Dei.

AD 2^m dicendum, quod medicina sacramentalis operatur non solum actu adhibita, sed etiam in proposito existens: & ideo quandoque sanatio vulneris praecedit sacramentalem absolutionem.

AD 3^m dicendum, quod numquam potest esse vera contritio sine voto clauium Ecclesiae, quantumcumque sit dolor de peccato praeterito, & propositum abstinendi in futurum, & ideo in contritione culpa remittitur.

ARTICVLVS XI.

Vtrum uir possit accipere crucem uxore nolente, si de eius incontinentia timeatur.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod uir possit accipere crucem ad transferendum ultra mare nolentem uxorem, si de eius incontinentia timeatur. Non debet enim homo praetermittere propriam salutem pro salute aliena: sed homo procurat salutem pro-

priam per hoc, quod cruce signatur consequens plenam remissionem peccatorum. ergo non debet hoc praetermittere, vt prouideat salutem uxoris.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit. Si abstines sine uxoris voluntate, tribuis ei fornicationis licentiam, & peccatum illius tunc imputabitur abstinentiae: sed accipiendo crucem impeditur a redditione debiti. ergo uideretur quod peccatum uxori, si contingat, viro imputetur.

RESPON. Dicendum, quod ea quae sunt necessitatis non sunt praetermittenda propter ea quae sunt propriae voluntatis. Vnde etiam Dominus Matth. 15. reprehendit Pharisaeos, qui docebant praetermittere mandatum de honoratione parentum, vt aliqua uoluntariae oblationes Deo offerretur. Ex necessitate autem viro imminet vt gerat curam uxoris, quia caput mulieris est vir, vt dicitur 1. ad Cor. 11. Sed quod accipiat crucem ad transferendum, subiacet propriae uoluntati. Vnde si uxor sit talis quae sequi non possit propter aliquod legitimum impedimentum, & de eius incontinentia timeatur, non est ei consulendum vt accipiat crucem & dimittat uxorem: secus autem est, si uxor continere uoluntarie proponat, vel velit & possit sequi uirum suum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod hoc etiam ad salutem propriam uiri pertinet, vt gerat curam de salute uxoris, quae uiri regimini committitur.

QVAESTIO. VIII.

DE INDIB quaesitum est de actibus humanis. **PRIMO**, De actibus pertinentibus ad praelatos. **SECUNDO**, De actibus quae possunt pertinere ad omnes. Pertinet autem ad praelatos praecipere, dispensare in praecipio, excommunicare rebellantes praecipis, & beneficia ecclesiastica conferre.

Vnde circa primum quaeruntur quatuor.

PRIMO, De obedientia ad praecipia praelatorum, utrum scilicet religiosus teneatur obedire praelato suo praecipiente ei in uirtute obedientiae, quod reuelat ei crimen fratris occultum.

SECUNDO, Circa dispensationem, utrum Papa possit dispensare in bigamia.

TERCIO, Circa excommunicationem, utrum aliquis teneatur vitare excommunicatos illos, de quorum excommunicatione etiam inter peritos est diuersa sententia, quibusdam dicentibus eos excommunicatos esse, & alijs non esse.

QUARTO, Circa collocationem beneficiorum, utrum praelatus ecclesiae licite possit dare beneficium con sanguineo suo idoneo existenti, si aequa facilitate occurrat ei alius magis idoneus.

ARTICVLVS XII.

Vtrum subditus teneatur reuelare praelato praecipiente criminem occultum fratris.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod subditus non teneatur obedire praelato praecipiente reuelationem criminis occulti. Nullus enim teneatur obedire alicui in hoc, quod non subditur eius iudicio: sed occulta non subditur iudicio humano, sed solum iudicio diuino: ergo circa eorum reuelationem nullus tenetur obedire praelato praecipiente.

SED CONTRA est, quod praelatus in capitulo religiosorum potest praecipere id, de quo iudex saecularis, vel ecclesiasticus potest exigere iuramentum: sed

Math. 18.

Act. 5.

4. dif. 27. q. 3. ar. 3. o.

D. 5. 19.

Ar. 16. & 4. d. 21. q. ar. 1. q. 1. ad 2. m. q. 15. art. 1. ad 5.

sed quandoque iudex saecularis, vel ecclesiasticus exigat iuramentum ab aliquo vt reuelet id, quod scit de aliquo occulto, vt dicit quaedam Decretalis de purificationibus. ergo pari ratione ipse praelatus in capitulo potest etiam religiosus praecipere in uirtute ipsius obedientiae, vt dicat ei si quid sciuit de aliquo crimine occulto.

RESPON. Dicendum, quod peccatum dupliciter potest esse occultum. Vno modo simpliciter, ita scilicet quod ad multorum notitiam nullo modo peruenit, & tale peccatum occultum nocet soli facienti, & ideo qui tale peccatum occultum fratris scit, solum hoc debet intendere vt frater peccantis salutem procuret: vnde institutum est a Domino ordo correctiois fraternae, vt primo quidem corripiat aliquis fratrem occulte peccantem in ter se & ipsum solum, postmodum adhibeat duos, vel tres testes, & tunc tandem si non corrigatur, dicat ecclesiae, contra quem ordinem si praelatus praecipiat, vt peccatum fratris occultum ei dicatur, non est obedientium, & ipse peccat praecipiendo: quia oportet Deo magis quam hominibus obedire. Si autem peccatum fratris non sit adeo occultum, quin per aliquas suspensiones in multitudinis notitiam ueniat, vnde multorum scandalum oriatur, iam peccatum non solum nocet illi, sed multis. Et quia bonum multitudinis praefertur bono unius, ideo praelatus debet disquirere ueritatem de facto, vt scandalum multitudinis cesset vel per poenam peccantis, vel per eius excusationem. Et ideo in tali casu potest praecipere scietis crimine fratris, quod manifestet, & ille cui praecipitur, tenetur praelato obedire. Sic enim cum non sit omnino occultum crimen pertinet ad iudicium praelati, & in hoc casu loquitur decretalis, non autem in primo.

Vnde patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum Papa possit dispensare super bigamia.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod Papa non possit dispensare in bigamia irregularitate. Non enim potest ab homine dispensari in his quae sunt diuinitus instituta, vt Ber. dicit in lib. de dispensatione & praecipio: sed doctrina Apostoli, in qua continentur quod bigamus non promoueatur, vt patet 1. Thim. 3. & ad Tit. 1. est diuinitus promulgata, secundum illud Apost. 2. ad Cor. vlti. An experimentum queritis eius, qui i me loquitur, Christus? ergo Papa non potest cum bigamis dispensare.

SED CONTRA est, quod in decretis dist. 5. dicitur, quod Papa cum quodam bigamo dispensauit.

RESPON. Dicendum, quod Papa habet plenitudinem potestatis in ecclesia, ita scilicet quaecumque sunt instituta per ecclesiam, vel ecclesiae praelatos, sunt dispensabilia a Papa. Haec enim sunt quae dicuntur esse iuris humani, vel iuris positivi. Circa ea uero quae sunt iuris diuini, vel iuris naturalis dispensare non potest, quia ista habent efficaciam ex institutione diuina. Ius autem diuinum est quod pertinet ad legem nouam, vel veterem. Sed haec differentia est inter legem utramque, quia lex uetus determinabat multa tam in praecipis caeremonialibus pertinentibus ad cultum Dei, quam etiam in praecipis iudicialibus pertinentibus ad iustitiam inter homines conseruanda: sed lex noua quae est lex libertatis, huiusmodi determinationes non habet, sed est contenta praecipis moralibus naturalis legis, & articulis fidei, & sacramentis gratiae, vnde & dicitur lex fidei, & lex gratiae, propter determinationem articulo-

rum fidei, & efficaciam sacramentorum. Caetera uero quae pertinent ad determinationem humanorum iudiciorum, uel ad determinationem diuini cultus libere permisit Christus, qui est nouae legis lator, praelatis ecclesiae, & principibus christiani populi determinanda: unde huiusmodi determinationes pertinent ad ius humanum, in quo Papa potest dispensare. In solis uero his quae sunt de lege naturae, & in articulis fidei, & sacramentis nouae legis dispensare non potest. Hoc enim non esset posse pro ueritate, sed contra ueritatem. Manifestum est autem quod bigamus non promoueri, neque est de lege naturae, neque pertinet ad articulos fidei, neque est de necessitate sacramenti, quod patet ex hoc, quod si bigamus ordinetur, recipit ordinis sacramentum, sed hoc pertinet ad quandam determinationem diuini cultus. Vnde circa hoc potest Papa dispensare, licet dispensare non debeat, nisi ex magna & euidenti causa: sicut etiam potest dispensare circa hoc, quod aliquis sacerdos non indurus uestibus sacris consecraret corpus Christi. Et eadem ratio est de omnibus alijs huiusmodi, quae ex institutione humana processerunt.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Apostolus dupliciter in doctrina sua aliqua proposuit, quaedam quidem sicut promulgans ius diuinum, sicut illud quod habetur ad Gal. 3. Si circūcidimini, Christus uobis nihil proderit, & multa alia huiusmodi: & in hoc Papa non potest dispensare. Quaedam uero sicut propria auctoritate aliqua statuens: nam ipse dicit. 1. ad Cor. 11. Caetera cum uenero disponam, & infra 16. mandauit ut collectae quae fiunt in sanctos, per unam sabathi fiant, quod non pertinet ad ius diuinum. Et similiter etiam quod dicitur de bigamo non promouendo, non est iuris diuini, sed institutio auctoritatis humanae diuinitus homini concessa.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum debeant uitari illi excommunicati, de quorum excommunicatione est apud peritos diuersa sententia.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod non debeant uitari illi excommunicati, circa quorum excommunicationem sapientes contraria opinatur. Quia secundum iura episcopus non potest auferre beneficium, quod clerico concessit, sine culpa: sed non minus debetur communicio fidelium cuilibet fideli, quam beneficium clerico sibi ab episcopo collatum. ergo nec communicio fidelium est alicui subtrahenda sine culpa: sed quando dubitatur, an causa subsit, promptior debet esse animis boni uiri ad interpretandum in mitiorem partem. ergo ex quo dubitatur de excommunicatione aliquorum magis debet aliquis per hoc stare, quod non sint excommunicati, & ita non debet eos uitare.

SED CONTRA est, quod si aliquis percussus in bello, moriatur, si ignoretur quis eum percussisset, propter dubium quilibet qui in bello interfuit, irregularis habetur secundum iura. ergo a simili uidetur, quod ex quo dubium est de aliquibus an sint excommunicati, quod propter maiorem cautelam sint uitandi.

RESPON. Dicendum, quod dubitatio de excommunicatione aliquorum aut praecedit sententiam iudicium, aut sequitur. Si praecedat, puta, cum nondum est declaratum per iudicium consensum aliquos esse excommunicatos, non sunt uitandi quousque certo iudicio terminetur. In hoc. n. casu uerum est, quod in mitiorem partem.

Quodlib. S. Tho. D. 2. inter-

4. dif. 1. ar. 1. ad 1.

Ar. 4. c. & 4. di. 1. 8. q. 2. ar. 4. q. 2. & 3.

interpretari debemus. Vnde & Deutero. 27. dicitur. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris, & iudicum intra portas tuas videris verba variari, venies ad sacerdotes & ad iudicem, quare si ab eis, & facies quodcumque dixerint: sed si ambiguum oriatur post concordem iudicum determinationem magis standum est sententia iudicum duplici ratione. Primo quidem, quia iudices sollicitius discutientes negotium, plenius possunt percipere veritatem, etiam si sint minus periti quam alij qui perfunctorie constituantur & extraordinarie. Secundo, quia hoc esset in magnum nocuumentum utilitatis communis status hominum, si sententia non staretur, sed quilibet pro suo libitu vellet sententia calumniâ ingerere, quia scilicet essent interminabilia: & ideo in tali casu magis est standum sententia iudicum, nisi forte sit per appellationem suspensa.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XV.

Vtrum praelatus possit committere curam ecclesie suo consanguineo idoneo.

CIRCA quartum sic proceditur. Videtur quod praelatus ecclesie non possit ecclesie curam committere suo consanguineo quamvis idoneo, postposito meliori. Pater enim suae filiae quaerit sponsum quam magis potest idoneum, & sponsus suae sponse quaerit fidelissimum custodem pro posse: sed maior praelatus ad ecclesiam sibi subiectam comparatur vel sicut pater ad filiam, vel sicut sponsus ad sponsam, ergo debet ei de persona idonea providere, quantum ad melius potest. ¶ 2. Præter. Iohannes euangelista maxime fuit idoneus, & tamen quia consanguineus Christi erat secundum carnem, prætulit ei Petrum in regimine ecclesie. ergo etiam praelatus si habeat consanguineum aequè idoneum non debet ei providere in ecclesia magis quam alij aequè idoneo, multo ergo minus si sit minus idoneus.

SED CONTRA est, quod secundum ordinem rectorum charitatis homo plus debet diligere sibi magis coniunctos: sed his quos magis ex charitate diligimus, etiam magis debemus providere, vnde eorum meritum crescat. cum ergo ex bona dispensatione ecclesie crescat meritum bene administrantis, videtur quod praelatus magis debeat suis quam extraneis providere, etiam si sint minus idonei.

RESPOND. Dicendum, quod aliter est dicendum de consanguineo praelati aequè idoneo, & aliter de minus idoneo. Si enim sit aequè idoneus, potest praelatus suum consanguineum præferre, nisi forte ex hoc scandalum oriatur, vel aliqui exinde malum exemplum accipiant, ut probabiliter præsumi possit, quod alij praelati hoc exemplo inducantur ad dandum suis consanguineis etiam minus dignis: & hoc ideo, quia ex quo nihil deperit utilitati ecclesie cum aequè idoneo provideatur, licet circa huiusmodi provisionem etiam amor naturali satisfacere, qui non est contrarius charitati, sed magis charitate informatur. & hoc significat Gen. 48. Vbi Pharaon dixit ad Ioseph de fratribus suis. Si non sit in eis viros industrios, constitue eos magistros pecorum meorum. Si vero sit minus idoneus consanguineus praelati, non debet eum præferre ad curam ecclesie postposito meliori duplici ratione. Primo quidem, quia hoc videtur esse contra fidelitatem, quam in bono dispensatore dominus requirit. Non enim faceret fideliter negotium alicuius domini qui posset rem eius

meliorare, si hoc prætermitteret ut suis consanguineis satisfaceret. Secundo, quia hoc videtur ad personarum acceptionem pertinere, quæ consilium in hoc quod aliquis accipit pro causa conditionem personæ quæ non facit ad negotium, sicut si aliquis daret sententiam pro aliquo, quia diuus est, & non quia iustitiam habet, quæ est conditio faciens ad negotium. Esse autem consanguineum, non est aliqua conditio pertinens ad curam ecclesie, quæ non obrinetur iure sanguinis, sed diuino munere. Esset autem conditio faciens ad negotium circa dispensationem patrimonialium bonorum: vnde de si episcopus de patrimonialibus bonis magis provideat suo consanguineo minus idoneo, non est acceptio personarum, sed si ratione consanguinitatis ei provideat in patrimonio crucifixi, non caret vitio personarum acceptionis, quam Aug. dicit in ecclesiasticis gradibus dispensandis, exponens illud quod habetur Iacobi 2. Nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi. Hiero. etiam dicit, & habetur 8. q. 1. Extraneus ex alia tribu a Moysse eligitur, ut signaret principatum in populo non sanguini deferendum esse, sed vite, ac nunc cernimus plurimos hanc rem beneficio facere, ut non quaerant eos in ecclesia columnas eligere, quos plus cognoscant ecclesie prodesse, sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequijs deliniti.

QVÆSTIO XI.

DEINDE quaeritur est de actibus, qui possunt ad omnes homines pertinere.

¶ Et primo, De actibus pertinentibus ad vim intellectiuam.

¶ Secundo, De actibus pertinentibus ad vim appetitiuam.

¶ Circa primum quaerita sunt tria.

¶ Primo, Vtrum possit aliquis sine peccato appetere scire scientias magicas.

¶ Secundo, Vtrum enuntiabile quod semel est verum, semper sit verum.

¶ Tertio, Vtrum magister determinando quaestiones theologicas, magis debeat uti ratione, vel auctoritate.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum homo sine peccato possit appetere scire scientias magicas.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod homo sine peccato possit appetere scire scientias magicas. Non enim est peccatum appetere illud, per quod ponitur intellectus hominis in optimo: sed per quamlibet scientiam ponitur intellectus hominis in optimo, quia verum est bonum intellectus, ut dicitur in 6. Ethico. Scientia autem verorum est, ergo hoc potest licite appetere, scire quamcumque scientiam, & ita sine peccato potest homo appetere scire scientias magicas.

SED CONTRA. Prohibitio non est nisi de illicito: sed scientia[m] magicam sunt prohibita. ergo illicitum est appetere eas scire.

RESPOND. Dicendum, quod actus humanus potest dici dupliciter. Vno modo ex genere: alio modo ex circumstantia. Ex genere quidem dicitur esse actus bonus ex eo quod actus cadit supra debitam materiam, debita autem

Ar. 60. c. & 2. d. 39. q. 1. d. 5. ar. 2.

Tex. c. 64.

AUTEM materia appetitus est bonum, vnde appetere quodcumque bonum, est bonum in genere: omnis autem scientia, siue quacumque cognitio bonum aliquid est, alioquin Deus cui nihil mali inest, non haberet omnem scientiam tam bonorum, quam malorum: vnde appetere quamcumque scientiam, vel notitiam quarumcumque rerum siue bonarum, siue malarum, est bonum in genere, sed tamen secundum diuersas circumstantias additas potest esse bonum, vel malum, & præciue hæc diuersificantur secundum intentionem finis. Nam si aliquis appetat scire scientias magicas, ut eas etiam utatur, est malum. Si autem appetat eas scire ut eas confutet & reprobet, sic est bonum & licitum. Similiter etiam ex conditione personæ potest hoc diuersificari, vel etiam ex modo appetendi. Si enim scilicet aliquis appetat scire huiusmodi scientias, ut earum notitiam præferat alijs utilioribus rebus, inordinatus est appetitus: & similiter si sit talis persona, ad quam non pertineat hoc scire, inordinate hoc appetit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod omnis scientia ponit intellectum in aliquo suo bono, quia omne verum est quoddam bonum intellectus: sed non omnis scientia ponit intellectum in sui optimo, sed illa sola quæ est circa primam veritatem. Nec etiam verum est quod magice artes sit scientia, sed potius sunt quedam fallaciae demonum.

AD 2^m dicendum, quod huiusmodi artes sunt prohibita quantum ad suum usum. Si vero prohiberetur alicui etiam earum studium propter periculum vitandi, tunc esset malum, quia prohibitum.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum enuntiabile semel verum, sit semper verum.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod non oportet enuntiabile quod semel est verum, semper futurum esse verum. Si enim hoc esset verum in alijs enuntiabilibus, pari ratione hoc esset verum in enuntiabilibus de futuro: sed in istis hoc non est verum, quia ut Philo. dicit in 2. de generatione. Futurus quis incedere, non incedet, ergo non oportet enuntiabile quod semel est verum, semper esse futurum verum.

¶ 2. Præter. Si partes sunt eadem, & totum est idem: sed partes enuntiabilis sunt prædicatum, & subiectum, & compositio: ergo idem est enuntiabile existente eodem prædicato, & subiecto, & compositio: sed taliter existente eodem enuntiabili contingit quod sit quandoque verum, & quandoque falsum, sicut hoc enuntiabile Sortem sedere, est verum eo sedente, & falsum eo non sedente, secundum illud Philosophi in perihier. Ex eo quod res est, vel non est, oratio est vera, vel falsa. ergo enuntiabile quod semel est verum, non propter hoc semper est verum.

SED CONTRA. Ista enuntiabilia. Sortem currere, & Sortem cucurrisse, & Sortem fore cursum non differunt, nisi secundum diuersam connotationem temporis: sed diuersa connotatio non tollit identitatem nominis, idem enim nomen dicitur esse per omnes casus & in singulari, & in plurali numero, ergo etiam prædicta tria enuntiabilia sunt idem enuntiabile: sed si unum horum semel sit verum, semper oportet quod aliquod eorum sit verum, quia si semel est verum quod Sortes currit, prius erat verum quod Sortes curret, & postea erit verum quod Sortes cucurrit, ergo si enuntiabile aliquod semel est verum, semper erit verum.

RESPOND. Dicendum, quod huius dubitationis vis in hoc consistit, ut sciatur vtrum sit idem enuntiabile quod est de presenti, præterito, & futuro. Si enim hoc verum sit, consequens erit quod enuntiabile quod semel est verum, semper erit verum, licet forte hoc dubitationem aliquam habere possit circa enuntiabilia de futuro contingenti, sed hoc est altioris inquisitionis. Si vero sint diuersa enuntiabilia de presenti, præterito, & futuro (est autem idem enuntiabile quod est de presenti qualitercumque res se habeat) manifestum est, quod idem enuntiabile quandoque est verum, quandoque falsum, secundum quod Philosophus dicit in perihier. Quod eadem oratio & opinio quandoque est vera, quandoque falsa. Ad cuius euidenciam sciendum est, quod secundum Philosophum in 1. perihiermenias, tria quædam per ordinem inueniuntur. Nam voces sunt signa intellectus, intellectus autem sunt rerum similitudines, manifestum est autem quod vnitas vocis significatiue, vel diuersitas non dependet ex unitate, vel diuersitate rei significate, alioquin non esset aliud quod nomen equiuocum. Secundum hoc enim si sint diuersæ res, essent diuersa nomina, & non idem nomen. Dependet ergo vnitas, vel diuersitas vocis significatiue siue complexæ, siue incoplexæ ex vnitate, vel diuersitate vocis, sicut est in synonymis, in quibus est diuersa vox, sed idem significatum omnino: vel etiam cum diuersitate vocis potest esse diuersitas intellectuum siue propter diuersitatem rei intellectæ, siue propter diuersitatem modi intelligendi: & hoc contingit quodcumque est diuersitas connotationis, quæ consequitur diuersum modum intelligendi vnã & eandem rem, & præcipue hoc apparet in tempore, quod per se committitur operationi intellectus humani componentis & diuidentis, ut dicitur in 3. de anima. Et ideo dicendum est, quod non est idem enuntiabile, Sortem sedere, & sortem sedisse, vel futurum esse, sed Sortem sedere est idem enuntiabile, quia est eadem vox, & idem modus significandi: & ideo patet quod idem enuntiabile potest quandoque esse verum, quandoque falsum.

Vnde duo prima concedimus.

AD 3^m dicendum, quod diuersitas connotationis tollit nominis identitatem, in tantum quod obliqui, secundum Philosophum, non sunt nomina, sunt tamen unum nomen non simpliciter, sed in quantum conueniunt in vno ordine declinationis.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum determinationes theologice debeant fieri auctoritate, vel ratione.

CIRCA tertium sic proceditur. Videtur quod magister determinans quaestiones theologicas magis debeat uti auctoritatibus, quam rationibus, quia in qualibet scientia quaestiones optime determinantur per prima principia illius scientie: sed prima principia scientie theologice sunt articuli fidei, qui nobis per auctoritates innotescunt, ergo maxime quaestiones theologice sunt determinandæ per auctoritates.

SED CONTRA est, quod dicitur ad Timoth. 1. Vt sit potens exhortari in doctrina sana, & contra Quodlib. S. Tho. D 3 tradicente s

Contra gentiles li. 1. c. 2. 8. & 9.

radicentes reuincere : sed contradicentes melius reuincuntur rationibus, quam auctoritatibus. ergo magis oportet determinare quaestiones per rationes, quam per auctoritates.

RESPON. Dicendum, quod quilibet actus exequendus est secundum quod conuenit ad suum finem. Disputatio autem ad duplicem finem potest ordinari. Quaedam enim disputatio ordinatur ad remouendum dubitationem an ita sit, & in tali disputatione theologica maxime utendum est auctoritatibus, quas recipiunt illi, cum quibus disputatur, puta, si cum Iudaeis disputetur, oportet inducere auctoritates veteris testamenti. Si cum Manichaeis, qui vetus testamentum respuunt, oportet uti solum auctoritatibus noui testamenti. Si autem cum schismaticis, qui recipiunt vetus & nouum testamentum, non autem doctrinam sanctorum nostrorum, sicut sunt Graeci, oportet cum eis disputare ex auctoritatibus noui, vel veteris testamenti, & illorum doctorum, quos ipsi recipiunt. Si autem nullam auctoritatem recipiunt, oportet ad eos conuincendos ad rationes naturales confugere. Quaedam vero disputatio est magistralis in scholis non ad remouendum errorem, sed ad instruendum auditores, ut inducantur ad intellectum veritatis quam intendit, & tunc oportet rationibus inniti inuestigantibus veritatis radicem, & facientibus scire quomodo sit verum quod dicitur: alioquin si nudis auctoritatibus magister quaestionem determinet, certificabitur quidem auditor quod ita est, sed nihil scientiae, vel intellectus acquirat, sed vacuus abscedet.

Et per hanc patet responsio ad obiecta.

QV AESTIO X.

DEINDE quaesitum est de rebus pertinentibus ad vim appetitiuam.

¶ Et primo, De bonis. ¶ Secundo, De malis.

¶ Circa primum quaeruntur duo de martyrio.

¶ Primo, Vtrum aliquis absque perfecta charitate possit se ad martyrium offerre. ¶ Secundo, Vtrum sustinere martyrium pro christo sit in praeepto.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum aliquis absque perfecta charitate se possit martyrio offerre.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod aliquis absque perfecta charitate possit se martyrio offerre, quia super illud psal. 113. Ideo dilexi mandata tua super aurum & topazion, dicit glossa. quod minima charitas plus diligit Dei legem, quam miliaria auri & argenti, & eadem ratione quam omnia temporalia: sed id quod minus diligimus, exponimus pro eo quod magis diligimus. ergo & omnia temporalia, & etiam propriam vitam potest exponere pro christo, qui habet minimam charitatem.

SED CONTRA. Si aliquis absque perfecta charitate potest se offerre martyrio, ergo pari ratione poterit martyrium sustinere absque charitate perfecta: sed hoc videtur esse falsum, secundum illud Ioan. 13. Maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. ergo aliquis absque cha-

ritate perfecta non potest se ad martyrium offerre.

RESPON. Dicendum, quod in operibus virtutum duo sunt attendenda, scilicet id quod fit, & modus faciendi. Contingit autem idem factum, quod fit secundum aliquam perfectam virtutem, fieri etiam non solum ab habente paruam virtutem, sed etiam non habente virtutem, sicut aliquis habens iustitiam potest facere aliquod opus iustum. Sed si attendamus ad modum faciendi, ille qui non habet virtutem, non potest operari, sicut ille qui habet: nec ille qui habet paruam, sicut ille qui habet magnam, qui operatur faciliter, & prompte, & delectabiliter, quod non ita facit ille qui caret virtute, vel qui paruam habet. Sic ergo dicendum est, quod hoc opus, quod est offerre se martyrio, vel etiam martyrium sustinere, potest facere non solum charitas perfecta, sed etiam imperfecta, & quod plus est etiam ille qui caret charitate, secundum illud Apostoli 1. ad Cor. 13. Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habeam &c. Sed charitas perfecta hoc facit prompte, & delectabiliter, sicut patet de Laurentio, & Vincentio, qui in tormentis hilaritatem ostenderunt, hoc autem non potest facere charitas imperfecta, vel etiam ille qui charitate caret.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XX.

Vtrum pati martyrium propter Christum sit in praeepto.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod pati martyrium propter Christum non sit in praeepto. Minus enim videtur quod homo det sua, quam quod proprium corpus ponat, ut dicit Grego. in illa homil. Ego sum pastor bonus: sed dimittere omnia sua propter Christum non cadit sub praeepto, sed sub consilio. ergo etiam exponere corpus suum martyrio non cadit sub praeepto.

SED CONTRA est, quod August. dicit 13. de ci. Dei. Cum dictum est homini, Morere, si peccaueris, non dicitur, martyri, Morere, ne pecces: sed illud quod oportet nos facere ne peccemus, cadit sub praeepto, ergo mors martyrum cadit sub praeepto.

RESPON. Dicendum, quod aliquid cadit sub praeepto dupliciter. Vno modo absolute: alio modo secundum animi preparationem. Quia enim praeeptum importat rationem debiti, illud absolute cadit sub praeepto, quod est debitum propter aliquod praexistens, sicut praeeptum de honoratione parentum, vel de amando deum. Sed quandoque contingit, quod id quod facit aliquid esse debitum, nondum praecessit, sed potest occurrere. Vnde hoc cadit sub praeepto non absolute, sed secundum preparationem animi, ita scilicet ut homo habeat animum paratum ad faciendum illud, quod debitum redditur ex aliqua causa occurrente: & hoc modo exponit Aug. illa Domini praeepta, quae ponuntur Matth. 5. Si quis percusserit te in unam maxillam, praebet ei & aliam, quia scilicet si opus esset, & hoc exigeret salus aliorum, homo debet esse paratus ad hoc faciendum, & per hunc modum sustinere martyrium propter Christum cadit sub praeepto, quia scilicet homo debet habere animum ita paratum ut prius permitteret se occidi, quam Christum negare, vel mortaliter peccare. Et sic etiam relinquere bona propria cadit sub praeepto, quia debet esse paratus animus Christiani magis sustinere rapinam bonorum suorum, quam Christum

22. q. 124. ar. 1. ad 3. & ar. 3. ad 1. & 4. dist. 49. q. 5. ar. 3. q. 2.

4. dist. 49. q. 5. ar. 3. q. 2. ad 7. & 22. q. 12. 4. o. de martyrio.

D. 375 & 445.

ARTICVLVS. XXII.

Vtrum primi motus in infidelibus sint peccata mortalia.

sunt negare, vel mortaliter peccare. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QV AESTIO XI.

DEINDE quaesitum est de actibus malis, scilicet de primis motibus.

Circa quos quaesita sunt duo.

¶ Primo, Vtrum primi motus semper sint peccata. ¶ Secundo, Vtrum in infidelibus sint peccata mortalia.

ARTICVLVS XXI.

Vtrum primi motus semper sint peccata.

AD PRIMUM sic procedebatur. Videtur quod primus motus semper sit peccatum. Dicit enim Magi. 21. di. secundi libri sententiarum, quod tentatio a carne non potest esse sine peccato: sed quoadcumque est primus motus, est tentatio a carne. ergo primus motus non potest esse sine peccato.

SED CONTRA est, quod ad Rom. 6. super illud. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, dicit glossa. Non prohibet concupiscentiam quae vitari non potest: sed illud quod non potest vitari non est peccatum. ergo concupiscentia, quae est primus motus, non est peccatum.

RESPON. Dicendum, quod motus importat inclinationem quandam ad terminum, quae quidem inclinatio pertinet ad appetitum in humanis actibus. Est autem in homine triplex appetitus. Vnus quidem naturalis, secundum quod vis appetitiua pertinet ad animam vegetabilem, sicut & vis digestiua, & expulsiua, & retentiua. Secundus appetitus est sensualitatis, qui mouetur secundum apprehensionem sensus. Tertius appetitus est voluntatis, qui mouetur secundum iudicium rationis. Peccatum quod habet rationem culpae, de quo nunc loquimur, non potest esse nisi in actu voluntario, qui scilicet est aliquatenus in potestate peccantis: actus autem appetitus naturalis non subiacet imperio rationis, sicut nec actus aliarum potentiarum vegetabilis aiae, & ideo in actu talis appetitus non potest consistere culpa: sicut quod homo esuriat, vel sitiat absque culpa est, & idem dicendum est in alijs huiusmodi. Sed actus appetitus sensitiui subiacet imperio rationis, quia ratio praeniciens ipsum, potest eum imperare, vel etiam impedire, & ideo talis motus potest iam habere rationem culpae, & si sequatur iudicium rationis, poterit etiam esse peccatum mortale, sicut & motus exteriorum membrorum imperati a ratione. Si autem praeniat iudicium rationis, est quidem peccatum, si tendat in aliquid illicitum, quia in potestate hominis fuit ipsum cohibere, est tamen veniale peccatum & leuissimum, ut patet per August. 12. de trin. & hoc dicitur primus motus peccati: motus autem superioris appetitus, id est, voluntatis, consequens iudicium rationis, iam potest esse peccatum mortale.

PRIMUM ergo concedimus.

AD 2^m dicendum, quod concupiscentia non potest sic vitari, quod nullus concupiscentiae motus surgat, quia dum resistitur vni, insurgit alius: possunt tamen vitari singuli, & ex hoc quilibet habet aliquid de ratione peccati, licet non habeat rationem perfecti peccati, quod est peccatum mortale.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod primi motus in infidelibus sint peccata mortalia, quia sicut Ansel. dicit in lib. de gratia & lib. arb. Eos qui non sunt in Christo Iesu, sequitur damnatio, si sentiunt concupiscentiam, etiam si non consentiant: sed sentire concupiscentiam, est habere primum concupiscentiae motum. ergo infideles, qui non sunt in Christo Iesu, peccant mortaliter, secundum primos motus, quia damnatio non debetur nisi peccato mortali.

¶ 2° Praet. Quilibet homo debet habere originalem iustitiam, secundum quam concupiscentia reprimetur: sed contra hoc debitum est quilibet concupiscentiae motus. ergo quilibet concupiscentiae motus est peccatum mortale. Omne enim quod est contra debitum, habet peccati mortalis rationem.

SED CONTRA. Quanto est gradus altior, tanto est casus grauior: sed altior est gradus fidelis, quam infidelis. cum ergo primi motus fidelium non sint peccata mortalia, multo minus primi motus infidelium.

RESPONDEO. Dicendum, quod primus motus, sicut dictum est, est motus sensualitatis praeniciens deliberationem rationis: eadem autem natura sensualitatis est & rationis in fidelibus & in infidelibus. Ad naturam autem sensualitatis & rationis pertinet quod motus sensualitatis, qui est absque deliberatione rationis, non possit esse peccatum mortale: quia peccatum mortale est quod consistit in auersione a Deo, ad quem conuerti non potest homo nisi per rationem; & per consequens auersio a Deo quae constituit peccatum mortale, non potest esse nisi in ratione, ut patet per August. 12. de trinit. & ideo dicendum est, quod primi motus infidelium non sunt peccata mortalia, sed venialia.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod dictum Anselmi dependet ex verbo Apostoli, qui concludit ad Roma. 8. quod nihil est damnationis his qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. Videtur ergo quod his qui non sunt in Christo Iesu, sit aliquid damnationis, etiam si non secundum carnem ambulent motibus carnis consentientes, alioquin nihil plus haberent hi qui sunt in Christo Iesu, quam alij. Est ergo aliquid damnationis his qui non sunt in Christo Iesu, si sentiant motus carnis, quamuis non consentiant, quod quidem qualiter sit intelligendum, ex processu Apostoli apparet. Praemisera enim reparationem gratiae inchoatam esse in his qui sunt in Christo Iesu quantum ad mentem, licet non quantum ad carnem. Praemisera enim. Ego ipse mente quidem seruo legi Dei, carne autem legi peccati. s. propter legem fomitis, quia adhuc manet in corporis membris. Ne ergo hi qui sunt in Christo Iesu, viderentur adhuc pristinae damnationi subiacere propter fomitis motus, concludit Apostolus, quod nihil est damnationis his qui sunt in Christo Iesu, si non secundum carnem ambulant, quia damnatio originalis peccati soluta est per gratiam Christi, quamuis actu remaneat fomes peccati: damnationem vero actualis peccati non incurrunt, quia non ambulant secundum carnem. In infidelibus vero Quodlib. S. Tho. D 4 manet

Ma q. 7. ar. 8. o. & 12. q. 89. ar. 5. o.

manet peccatū originale non solū actu, sed etiā reatu, ideo est in eis aliquid damnationis ex parte originalis peccati, nō autem ex parte actualis, si concupiscentijs non consentiant. Ex hoc ergo non sequitur, quōd in infidelibus primus motus inducat damnationem peccati mortalis, sed sequitur quōd habeat annexam dānationem originalis peccati.

AD 2^m dicendum, quōd debitum originalis iustitię pertinet ad ipsā personam infidelem ratione humanę naturę, quam a primo parente traxit, cui collata est originalis iustitia: & ideo id quod pertinet ad defectum originalis iustitię, pertinet ad peccatum naturę, scilicet ad peccatum originale, non autem ad peccatum actuale, quale est peccatum mortale.

QVÆSTIO XII.

ARTICVLVS XXIII.

Utrum pueri non exercitati in præceptis, debeant recipi in religione.

22. q. 189. ar. 1. o. & 2. q. 100. ar. 3. ad 4. & ad 17. huius

QVÆSTIO est, utrum pueri non exercitati in præceptis, sint recipiendi, vel obligandi voto, vel iuramento, vel beneficijs alliaciendi ad ingressum religionis: & videt quod nō. Perfectio. n. cōsiliorū, ad quam ordinantur religiones, a Christo exordium sumpsit: sed Christus primo consilium perfectionis dedit adolescenti qui præcepta seruauerat, vt patet Matth. 19: ergo soli illi qui sunt exercitati in præceptis, sunt ad religionem obligandi, vel recipiendi.

¶ 2 Præt. Greg. dicit super Ezech. Nemo repēte fit summus, sed in bona conuersatione a minimis quis inchoat, vt ad magna perueniat: sed magna sunt consilia quę pertinent ad perfectionem vitę, minora autē sunt præcepta quę pertinent ad omnem iustitiā. ergo prius debent pueri exercitati in præceptis, quā ad consilia inducantur.

¶ 3 Præt. Exod. 2. i. dicitur. Si quis aperuerit cisternam, decideritque bos, vel asinus in eam, dominus cisternę reddet pretium iumentorum: sed ille qui aliquem puerum nondum in præceptis exercitatum ad religionem inducit, quodā modo aperit ei cisternam, quia plerique tales religionem ingredientibus egrediuntur, & in desperationē incidunt, quasi in quandam spirituales cisternam. ergo videtur quōd ille qui eum inducit, hoc ei imputetur ad peccatum.

¶ 4 Præt. Illud quod est expediēs communi vtilitati, non est tollendum: sed expedit communi vtilitati, q̄ homines propria libertate vtantur ad bonum faciendum. ergo non est aliquibus auferenda talis libertas per obligationem voti, vel iuramenti.

¶ 5 Præt. Beatus Benedictus monachorum institutor amicus in sua regula statuit, quōd venientibus ad religionem, non sit facilis præbendus ingressus, sed probandū sit an spiritus a Deo sit. ergo multo minus sunt aliqui muneribus, vel beneficijs alliaciendi.

¶ 6 Præt. Greg. dicit, & habetur i decretis distinctione 48. Scimus quōd ædificati parietes non prius tignorū pondus accipiunt, nisi nauitatis suę humore siccentur, ne si ante pondera quā solidentur accipiant, cū etiam simul ad terrā fabricam deponant: sed pueri qui nondum sunt exercitati in præceptis, sunt quasi parietes nondum desiccati. ergo non sunt eis imponenda tigna, id est, graua religionis instituta.

¶ 7 Præt. Status religionis, est status penitentię: sed pueri excipiunt ab omni penitentię coercionē, vt habetur in decretis de penitentiā dist. 4. ergo non sunt ad religionem inducendi.

¶ 8 Præt. Sicut dicitur 2o. q. 3. Quod quis non optat, nec eligit, profecto non diligit, quod autem non diligit, facile contemnit: sed pueri antequā sint exercitati non habent firmam electionem, ergo nec firmā dilectionem. facile ergo religionem contemnent, si in tali ætate ad religionem inducantur.

¶ 9 Præt. Prōu. 14. dicitur. Substantia festinata minuetur: sed videtur esse nimia festinantiā quōd aliquis ad cōsilia conuolēt nondū in præceptis exercitatus. ergo videtur quōd bonorū spiritualiū substantia de facili minuetur. ergo non sunt ad religionem inducendi.

¶ 10 Præt. Non minor cura est adhibēda in ingressu religionis, quā in susceptione ordinis: sed in ordinibus prohibentur ad maiores accedere, qui minores non acceperunt. ergo etiam nec debet aliquis ad obseruantiam consiliorum religionem transire, nisi prius præceptis obseruatis.

¶ 11 Præt. Duo sunt homini necessaria, scilicet intelligere verum, & operari bonum: sed intelligendo verum stultus reputaretur qui prius ad difficiliora se transferret, q̄ leuiora intelligeret: ergo stultum est in comparatione boni, quōd aliquis prius transeat ad consilia, quā in præceptis exercitetur.

¶ 12 Præt. Cuilibet in religione existēti cōuenit curā agere aliorum, vel salē sui ipsius: sed in his qui eliguntur ad aliquam curam ecclesiasticā, oportet eligere meliores. ergo oportet eos qui ad religionē assumuntur, eligere meliores, hi autē sunt qui sunt exercitati in præceptis. ergo tales sunt ad religionem inducendi.

¶ 13 Præt. Illud quod est in se bonū, si ex eo sumatur peccati occasio, est abijciendum, sicut serpens aeneus quem Moyses fecerat ex mandato Domini ad sanandū filios Israel, vt habetur Numeri 21. Ezechias cōbussit, quia ex eo sumebatur idolatrię occasio: similiter etiā quāuis benedictio sit secundum se bona, tamen reprehēditur, si minor præsentē maiore benedicit. Cum ergo aliqui in exercitati in præceptis sumant occasionem peccati ex ingressu religionis ab ea recedentes, quāuis religio sit secundū se bona, tamen videtur q̄ in exercitatos ad religionem inducere sit vitandum.

¶ 14 Præt. Greg. dicit, & habet in decretis distinctione 48. Casum appetit qui ad summi loci fastigia postpositis gradibus p̄ abrupta quærīt ascensum: sed procedere ad consilia non obseruatis præceptis est postponere gradum. ergo videtur quōd hoc sit casum quęrere, & ita ad hoc non sunt aliqui inducendi.

¶ 15 Præt. Damas. dicit in 2. lib. quōd nō est inutile in expertum existentem & improbatum incorruptione frui, vt non in superbiam incidat, & in laqueū diaboli. ergo pari ratione non est inutile improbatos & in expertos in præceptis ad statum contemplationis assumi, ad quem religio ordinatur.

¶ 16 Præt. Grego. dicit in 6. mor. Post Lię amplexus ad Rachelem Iacob peruenit, quia perfectus: quisque ante actiū vitę ad fecunditatem iningitur, & post contemplatiū ad requiem cōpulatur: sed actiua vita consistit in obseruantia præceptorum, status autem religionis pertinet ad vitam contemplatiuam. ergo non sunt aliqui ad religionem inducendi, antequā sint in præceptis exercitati.

¶ 17 Præt. Nulla promissio est faciēda, cuius solutio non est licita: sed soluere aliquid alicui pro ingressu religionis.

religionis nō est licitum, vnde dicitur 1. q. 2. c. Quam pro. Numquā legimus Deum discipulos, vel eorum ministerio conuersos, quempiam ad Dei cultū aliquo muneris interuentu protocasse. ergo non sunt aliqui promissionibus ad religionem alliaciendi.

¶ 18 Præt. Nullus qui nō est exercitatus in armis, secū dum leges est admittendus ad militiam corporalem: sed religio est status militię spiritualis. ergo non sunt aliqui recipiendi ad religionem, nisi prius exercitati in præceptis quasi in quibusdam spiritualibus armis.

¶ 19 Præt. Qui nō potest se obligare ad minus, non potest se obligare ad maius, nisi sit necessariū: sed puer ante decimum quartum annum non potest se obligare ad matrimonium quod minus est. ergo multo minus ad religionem.

¶ 20 Præt. Legitur Marci 5. q. Dominus dæmoniacū curatum non permisit secum intrare nauim, quę significat crucem & religionem: per dæmoniacum autem curatum signantur homines a peccatis conuersi. ergo non sunt ad religionem accipiendi peccatores statim conuersi, antequā in præceptis exercitentur.

¶ 21 Præt. Bonorum operū fructus habere debemus, quando de Ægypto eximus, vt dicit quædam gl. Exo. 12. sed exire de Ægypto, est exire de mūdo religionē intrando. ergo illi qui volunt religionem intrare, debent prius fructum bonorum operum habere per obseruantiam præceptorum.

¶ 22 Præt. Aug. dicit illi. de sermone Domini i monte, q̄ omnis præsumptio est coercenda: sed magna præsumptio videtur esse quōd aliquis velit ascendere ad arcem consiliorum, nondum obseruatis præceptis. ergo tales sunt coercendi, & non alliaciendi ad religionem ingressum.

¶ 23 Præt. Aug. dicit in eodē li. q̄ maiora maioribus, & minora minoribus sunt exhibenda: sed consilia sunt maiora. ergo nō sunt pueris in exercitatis exhibenda, & ita pueri nondum exercitati in præceptis non sunt ad religionem trahendi.

SED CONTRA est, quod dicitur 2o. q. 2. Sicut quilibet. & infra. Parentibus sane filios suos ad religionē tradere non amplius quā vltra decimum quartum annum ætatis suę licētia esse poterit. Postea vero aut cum voluntate parentum eorum, aut si suę deuotionis sit sollicitarium votum, erit filijs licitū religionis assumere cultum: sed post quartum decimum annum non statim sunt homines in præceptis exercitati. ergo possunt religionem ingredi pueri antequā sint in præceptis exercitati.

¶ 2 Præt. Maius est quōd aliquis assumatur ad regimē sui & aliorum, quā quōd recipiatur in religione, in qua sub regimine alterius viuūt: sed Salomon adhuc puer existens assumptus est ad regnum sui & aliorū. Vnde dicitur 1. Paral. 29. Locutus est Dauid rex ad omnem ecclesiam. Salomonem filium meum elegit Deus adhuc puerum & tenellum. ergo multo magis possunt pueri non exercitati in præceptis ad religionē recipi, vel induci.

¶ 3 Præt. Illud votum nō est illicitum, ex quo nō reddūtur aliqui rei si soluant: sed sicut dicit Ambrosius. Illę quę in puerilibus annis continentiam vouerunt, non constituuntur reę, si votum exoluant. ergo quōd aliqui voto astringantur ad religionem in puerilibus annis non est illicitum.

¶ 4 Præt. Nihil est illicitū, per quod aliquis a bono nō retrahitur: sed qui prouocatur ad meliora, non retrahitur a bono. ergo cū status religionis sit melior, in quo

observantur consilia, quā status vitę secularis, in quo simpliciter obseruantur præcepta, videtur q̄ nō sit illicitum inducere pueros ad religionem voto, vel iuramento, aut etiam beneficio antequā in præceptis sint exercitati.

¶ 5 Præt. 2o. q. 1. dicitur. Firma tūc erit virginitatis professio, ex quo adulta iam ætas esse cōperit, & quę solet apta nuptijs deputari: sed non statim in hac ætate viri, vel mulieres sunt in præceptis exercitati. ergo antequā aliqui in præceptis exercitentur, licite possunt religionis astringi voto, vel iuramento.

¶ 6 Præt. Si talis obligatio esset illicita. si qua pueri nō exercitati in præceptis voto, vel iuramento ad religionem obligantur, aut hoc esset quia est secundum se mala, aut quia est prohibita: sed non est secundum se mala, quia sic executio, siue adimpletio promissionis esset peior, & perseverantiā pessima, cuius contrarium videmus: quia adimplentes ea quę promiserant in puerilibus annis, & in promissis perseverantes, maxime commendantur. Similiter etiam non est illicita talis obligatio, quia prohibita. Nō enim prohibetur lege veteri. Dicitur. n. Num. 30. Mulier si quippiā vouerit, & se cōstrinxerit iuramento, quę in domo patris sui & in ætate adhuc puellari, si cognouerit pater votum quod pollicita est, & iuramentum quo obligauit animam suā, & tacuerit, voti rea erit: quicquid pollicita est & iurauit, opere complebit: si autem vt audierit, contradixerit pater, & vota, & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur spōsioni, eo quod contradixerit pater. Similiter etiam non est prohibitū in iure canonico, quia in decreto Leonis Papę hæc eadem autoritas inducitur. Similiter etiam nō est prohibitum lege Euāgelij, quę maxime inducit homines a recedendo a mundo, & ad sequendum perfectionis opera. ergo licitum est obligare voto, vel iuramento pueros nondū exercitatos in præceptis ad religionē.

RES P O N. Dicendum, quōd hoc quod pro questione hic inducitur, dubitationem non habet, nisi quod quidam contentioni studentes veritatem obnubilare conantur. Vnde hic locum habent verba quę Augusti. dicit i. 2. de ciui. Dei. Nā quoniā ille est maior & reterior insipientium morbus animorum, quo irrōnabiles motus suos etiam post rationem plene redditam, siue nimia cæcitate, qua nec aperta cernuntur, siue obstinatissima pernicacia, qua & ea quę cernuntur non ferunt, tamquā ipsam rationem veritatemq̄ defendunt, sit necessitas copiosius dicēdi plerumq̄ res claras velut eas non solum spectantibus intueudas, sed quodammodo tangendo palpantibus offeramus, & tamen quis disceptandi finis erit, si respondendum est seipsis respōdentibus nos existimemus? nam qui vel nō possunt intelligere quod vel tam duri sunt peruersitate mentis, vt etiam si intellexerint non obediāt, & respondentes loquuntur iniquitatem, atque infatigabiliter vani sunt: quorum dicta cōtraria si totiens velimus refellere, quotiens obnixa fronte statuerunt, nō cogitare quid dicant, dum quocumque modo nostris disputationibus cōtradican, q̄ sit infinitū, & erumnosum, & infructuosum vides. Erat ergo hic modus seruandus, vt veritas manifeste & quā palpabiliter ostēdatur, & si qua in contrarium dicta fuerint, quę aliud pondus nō habeant, contemnantur, ne semper oporteat inutiliter eadem replicare. Sed si quis cōtrarium dicere voluerit, scribat quod dicit, ut alij intelligētes diiudicare possint, an doceat veritatem.

Primo ergo circa propositam questionem ut singula

gula discutiamus, considerandum est pueros etiam infra annos pubertatis in religionem recipi non est secundum se malum, immo est expediens & fructuosum: quia illud quod a pueritia affuescimus, semper perfectius & firmitus tenemus, secundum illud Prover. 2. 2. Adolefcens iuxta viam suam graditur, & etiam cum senuerit, non recedet ab ea, & ideo Apostoli instituerunt ut pueri etiam infantes ad christianam religionem reciperentur, ut in ea nutriti, firmitus & perfectius ei inhaerent, & hoc est quod Dion. dicit in vlti. ca. ecclesiae hierar. Secundum legem sanctam confirmati infantes ad habitum sanctum habebunt consuetudinē, ab omni remoti errore & immundae vitae expertes, hoc diuinis nostris ducibus. i. Apostolis ad mentem venit, & visum est suscipere infantes. Multo autem magis excedit christiana infidelium vitam, quae vita religiosorum vitam saecularium, praefertim cum in primitiua ecclesia omnium christianorum erat perfectissimus religionis status, secundum illud Act. 4. Multitudinis creditum erat cor vnus, & anima vna: nec quisquam eorum quae possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia, ad cuius vitae exemplar omnes religiones sunt institutae: & ideo religionum institutores ex eadem causa qua Apostoli, moti sunt ad recipiendum infantes in religione, ut patet de beato Benedicto, qui ut in 2. dialogorum legitur, recepit numerum in religionem Maurum duodemem, & Paladium septemnem. Est tamen quaedam differentia circa hoc attendenda. Nam pueri ante annos pubertatis ex naturali iure sunt sub cura parentum, propter hoc quod patiuntur discretionis defectum, secundum quem possunt bene regere seipsum, & ideo in hac aetate possunt quidem religioni traditi, si a parentibus offerantur, & erit rata traditio, praecipue si cum ad annos pubertatis peruenerint, ratam habuerint paternam oblationem. Vnde Grego. dicit, & habetur 20. q. 1. Addidisti. Si pater, vel mater filium filiamue intra septa monasterij in infantiae annis sub regulari tradiderint disciplina, vtrum liceat eis postquam pubertatis impleuerint annos egredi, & matrimonio copulari, hoc omnino deuitamus, quia nephas est ut oblati a parentibus Deo filijs voluntatis serua relaxentur. Si autem in hac aetate propria sponte se religioni tradiderint, potest hoc per assensum, vel dissimulationem parentum ratum esse, unde dicit 20. q. 2. Si in qualibet minori aetate vel religionis transierint, vel religioni vestem debitam, in vtroque sexu filijs aut vnus, aut ambo parentes dederint, aut forte vel nolentibus, vel nescientibus. s. parentibus a se susceptam, non mox visam in filijs abdicauerint, sed vel coram se, vel episcopo palamque, in conuertu eodem filios talia habere permiserint, ad saeculare reuerti habitum filijs ipsis quandoque penitus non licebit. Si vero pueri annos pubertatis transierint, possunt etiam inuitis parentibus ad religionem transire, nec sunt repellendi, immo magis aduocandi. Vt enim Grego. dicit in quadam homelia. Ad vitam bonam alius in pueritia, alius in adolescentia, alius in iuuentute, alius in senectute, alius in decrepita aetate perducitur, & cum in nulla aetate sint repellendi, minus tamen sunt repellendi in pueritia. Dicit enim Chryso. super Mattheum. Quis mererit appropinquare Christo, si repelleretur ab eo simplex infantia? nam si sancti futuri sunt, quid vetatis filios ad patrem venire? Si autem peccatores futuri sunt, ut quid sententiam condemnationis proferatis, antequam culpam videatis? quam quidem damnationis sententiam proferunt ali-

qui, cum dicunt, Non sunt recipiendi pueri ad religionem, quia exhibent, & peiores efficiuntur: sed quod addunt quidam, quod oportet pueros prius exercitari in preceptis, & postea transire ad consilia obseruanda in religione, ex falso intellectu procedit. Arbitrantur enim quod praecipua praeparant viam ad consilia. Non est autem sic, immo potius consilia parant viam ad praecipua seruanda: quia per consilia remouetur homo a rebus saeculi, circa quas occupatus difficile est quod innocentiam seruet. Vnde Hila. dicit super Mattheum. Graue onus innocentia subit incrementis opum occupata. Rem enim solius famulatus Dei non sine saeculi vitij assequetur. & ideo Dominus dicit Matthei 19. quod difficile est qui pecunias habent, intrare in regnum caelorum, quia difficile est quod homo praecipua seruet, quibus intratur in regnum, nisi sequens consilia diuitias relinquat: & ideo pueri ad hoc quod innocentiam seruare possint in obseruantia mandatorum, sunt praeparandi, & quodammodo praemunendi in exercitio consiliorum, nec sunt repellendi, quamuis ineruditi videantur in preceptis. Dicit enim Origenes super Mattheum, Quidam puerilem sermonem habentes offerunt saluatori pueros & infantes. Qui autem videntur perfectiores, priusquam discant, ad rationem iustitiae reprehendunt eos qui pueros & infantes adhuc minus eruditos offerunt Christo. Dominus autem hortatur discipulos suos condescendere vilitatibus puerorum. Hoc ergo debemus attendere, ne aestimatione sapientiae excellentioris contemnamus quasi magni pusillos ecclesiae, prohibentes pueros venire ad lectum, sed quod vltius queritur, an ante religionis ingressum sint voto, vel iuramento ad religionem obligandi, manifeste patet quod sic. Sicut enim in malo quanto voluntas est magis obfirmata ad malum, tanto peior est, sicut in obstinatis patet, & qui ex malitia peccant: ita etiam in bonis tanto voluntas melior est, quanto est magis firmata & astricta ad bonum. Cum ergo bonum sit quod pueri ad religionem veniant, multo melius est quod eorum voluntas sit ad hoc firmata, quod sit voto, vel iuramento. Vnde & David dicebat. Iuravi, & statui custodire iudicia iustitiae tuae. & Aug. dicit in epistola ad Paulinam, & Armentarium. Felix necessitas, quae ad meliora compellit. Vltimo autem considerandum restat, an sint beneficijs alliciendi, & si quidem conuentione, vel pacto pretium alicui detur, vel quodcumque terrenum beneficium ut religionem intret, hoc est illicitum. Si autem aliquis ei aliqua beneficia temporalia conferat, ut auferat impedimenta, quibus impeditur a religionis ingressu: vel etiam ut eum nutriat, vel doceri faciat ad hoc, quod sit religioni aptus, hoc non est illicitum, sed est laudabile. Similiter & si beneficijs temporalibus aliquis aliquem alliciat, ut eum fauorabilem sibi reddat, non intendens gloriam propriam, sed gloriam Dei, & proximam salutem, laudabile est, sicut & Apostolus de seipso dicit 1. Corint. 10. Per omnia omnibus placeo. Deus etiam aliquos temporalibus beneficijs allicit ad bene agendum. In ecclesijs etiam quibusdam temporalium distributionibus alliciuntur aliqui ad ecclesiam deferuendum, non quod praemium accipiant, sed sunt quaedam secundario illectiua ad feruendum Deo, sicut & Dominus dicit Matthei 6. Primo quaerite regnum Dei, & iustitiam eius, & haec omnia, scilicet necessaria vitae, adiciuntur vobis.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Christus ad consilia inuitauit adolescentem in preceptis exercitatum, ita etiam vocauit Mattheum publicanum non exercitatum

exercitatum in preceptis, sed peccatis implicatum: ex quo accipere possumus, quod ad consilia obseruanda in religione aduocandi sunt non solum exercitati in preceptis, sed etiam non exercitati.

Ad 2^m dicendum, quod diuersitas graduum dupliciter attendi potest. Vno modo, in diuersis statibus, seu conditionibus, & sic non oportet quod qui tedit ad maiorem statum, vel conditionem, prius exercitetur in minori statu, vel conditione: sicut videmus quod illi qui volunt fieri milites, non prius exercitantur in laudicio, sed a pueritia exercentur in militia. Similiter qui volunt fieri clerici, non prius exercentur in vita laicali, sed a pueritia instruuntur in vita clericali: & hoc modo qui volunt religiosi fieri, non oportet quod prius exercentur in vita saeculari, sed optimum est eis si a pueritia exercentur in vita religionis, quia magis poterunt in ea proficere. Vnde dicitur Thren. 3. Bonum est viro cum portauerit iugum Domini ab adolescentia sua. Alio modo, possunt accipi diuersi gradus in eodem statu, vel conditione: & hoc modo dicit Gregorius, quod in qualibet bona conuersatione incipiendum est a minoribus, ut ad maiora perueniatur. Sicut enim milites a rudimentis militiae, & clerici a rudimentis clericature: ita etiam & religiosi incipiunt a rudimentis religionis, ut proficiant usque ad summum.

Ad 3^m dicendum, quod duplex est occasio. s. data, & sumpta. Tunc quidem data aliquis occasionem alicui ruendi, vel in cisternam cadendi, quando facit aliquid, vel dicit minus rectum, ex quo datur proximo occasio ruinae, & tunc ruina proximi imputatur danti occasione. Aliquando autem non est occasio data, sed sumpta, puta, cum aliquis inducit aliquem ad bonum, & ipse ex hoc fit deterior, non est reliquenda monitio bona propter hoc, quod ille sumit inde occasionem ruinae. Vnde & Dominus non dimisit praedicationem veritatis propter scandalum Phariseorum, ut habetur Matthei 15. Et August. dicit in epistola ad facium, & habetur 23. quae 4. Ipse pietas, & infra. Quod si plurimi essent in domo iuitura, & inde saltem unus liberari posset, atque id quia facere conaremur, alii semetipsum praecipitio necarent, doleremus de caeteris, uerum de unius saltem salute consolaremur.

Ad 4^m dicendum, quod libertas necessitati coactionis opponitur, quae est necessitas absoluta, & talis necessitas est cohibenda: sed necessitas quae est ex suppositione finis non opponitur libertati, & tali necessitate expedit uti ad communem utilitatem, alioquin nec pacta promissionibus firmata, nec iuramenta in rebus humanis fieri deberent. Multo autem magis per hominem expedit hoies obligari ad diuina, quae sunt meliora.

Ad 5^m dicendum, quod difficultas ingressus obseruatur in religionibus per hoc, quod datur intrantibus annus probationis, in quo difficultates religionis experiuntur.

Ad 6^m dicendum, quod parietem nondum desiccato non est onus tignorum imponendum, tamen non prohibetur quin sit paries desiccandus. Desiccatur autem paries a prauo humore saecularis affectus per religionem, & ideo contingit quod prius exercitetur aliqui in religione, quam eis onus praedicationis, aut sacrorum ordinum imponatur, & de hoc onere loquitur Gregorius, ut patet per ea quae praecedunt in illo capitulo, & in 2. homelia in Ezechielem.

Ad 7^m dicendum, quod status religionis & est status penitentiae, & est exercitium, siue schola perfectionis: unde ad religionem recipiendi sunt peccatores propter penitentiam, & recipiendi sunt pueri innocentes quasi in schola quadam perfectionis, ut perfectius innocentiam conseruent.

unde ad religionem recipiendi sunt peccatores propter penitentiam, & recipiendi sunt pueri innocentes quasi in schola quadam perfectionis, ut perfectius innocentiam conseruent.

Ad 8^m dicendum, quod si omnino inuiti pueri in religionem inducerentur, timendum esset de casu futuro: sed ex quo propria uoluntate se obligant, ac religionem ingrediuntur, non habet locum ratio inducta.

Ad 9^m dicendum, quod sicut magnum & paruum, multum & paucum, secundum Philosophum dicitur relatiue, ita & festinatum, siue uelox, & tardum. Nafestinatam, siue uelox, est quod in paruo tempore multum mouetur. Illa ergo substantia minuitur, quae est festinata in respectu ad debitum modum, puta, si aliquis aliquem statum aggressus statim a principio contemptis rudimentis illius status ea, quae sunt perfectorum in statu illo, attentare uellet. Non est autem substantia festinata, si exercitium perfectionis & quasi quandam scholam, quae est religio, a pueritia aliquis aggrediatur. Tantum est enim culmen perfectionis, ut etiam si a pueritia quis huiusmodi perfectionem aggrediatur, semper habet ubi proficiat, sicut & Aug. dicit ad Volusianum de doctr. christi. Tanta est, inquit, christianarum profunditas literarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia usque ad decrepitam senectutem summo studio, meliore ingenio conarer addiscere.

Ad 10^m dicendum, quod diuersi ordines sunt quasi diuersi gradus unius clericalis uitae, & ideo oportet ut a minoribus incipiat, qui ad maiores tendit. Non autem oportet quod qui tendit ad sacros ordines, quod exercitetur in his quae pertinent ad inferiorem statum, laicalis. s. uitae: & similiter in uita religionis oportet quod a rudimentis eius incipiat, qui religionem ingreditur, ut ad summum apicem religionis pertingere possit, non tamen oportet eum prius esse exercitatum in saeculari uita.

Ad 11^m dicendum, quod in intelligibilibus etiam oportet quod aliquis a minoribus in eadem scientia incipiat, ut ad maiora perueniat, non tamen oportet quod quicumque uult addiscere aliquam scientiam maiorem, quod exercitetur in qualibet minori: sicut qui uolunt addiscere liberales artes, non oportet quod prius exercitetur in mechanicis, sed solum hoc oportet quando minor scientia parat uiam ad maiorem. Vita autem saecularis non parat uiam ad religionem, sed magis ab ea abducit. Vnde Grego. dicit in princ. moralium. Cum adhuc me cogeret animus praesenti mundo quasi specietenus, deseruire, ceperunt multa ex eiusdem mundi cura succrescere, ut in eorum iam non specie, sed quod est grauius, mente retinerer. Econuerso autem obseruantia consiliorum parat uiam ad tutius & perfectius praecipua diuina obseruanda, quae necesse est in saeculari uita obseruari.

Ad 12^m dicendum, quod ratio illa in multis deficit. Primo quidem, quia ille qui religionem intrat, non ad hoc eligitur, ut sui, uel alterius curam gerat magis quam ante, sed magis ut sit sub cura & obedientia alterius. Secundo, quia hoc non conceditur ab omnibus, quod necesse sit eligere meliorem ad regimen praedicationis, sed secundum quosdam sufficit eligere bonum. Tertio, quia si oportet eligere meliorem ad praedicationem, non quidem oportet simpliciter meliorem eligere, sed meliorem, id est, magis idoneum ad hoc: pueri autem etiam non sunt meliores simpliciter quam adulti, sunt tamen magis idonei ad hoc, ut in religione nutriantur, unde

Vnde Anselmus in lib. de similitudinibus comparat eos qui a pueritia nutriuntur in religione angelis, alios autem hominibus: quia angeli a principio, homines processu temporis ad vitam æternam perueniunt.

Quarto, quia ad episcopatum non eligitur nisi vnus, & ideo maior necessitas est quæ melior assumatur, quæ de intransitibus religionem, qui plures accipi possunt.

Ad 13^m dicendum, quod non solum illud quod est peccatum præbet occasionem ruinæ, sed etiam illud quod habet speciem mali. Vnde & Apосто. dicit 1. ad Thessalonicenses vltimo. Ab omni specie mala abstinete vos. Et quia serpens æneus, etiam secundum se esset bonus ex sui institutione, tamen speciem habebat mali propter similitudinem idololatriæ, ideo apud eos qui erant ad idolatriam proni, non erat dimittendus, sed laudabiliter fuit subtractus. Introitus autem religionis nec est secundum se malum, nec habet speciem mali. Benedictio autem etiam sit de genere suo bona, tamen ad hoc quod sit actus virtutis, exigitur quod sit vestita debitis circumstantiis, vt sit conueniens & personæ, & loco, & tempori. Non est autem conueniens personæ, quando minor præsentem maiore benedicit, quia sicut dicitur ad Hebræos 7. Sine ulla contradictione, quod minus est, a maiore benedicitur.

Ad 14^m dicendum, quod ille qui accedit ad consilia, non querit ascensum per abrupta postpositis gradibus, sed magis secat quæ possunt hominem impedire ab obseruatione præceptorum, sicut dictum est.

Ad 15^m dicendum, quod secundum dictum Damasceni, magis esset contrarium concludendum. Ideo enim Deus hominibus etiam post regenerationem incorruptibilitatem non statim addit, quia hoc non esset eis utile, sed superbiendi occasio. Abundantia enim temporalium & corporalium bonorum est materia superbiæ, & ideo vtile est homini ad superbiam vitandam, vt ad consilia transeat, temporalium bonorum superabundantiam derelinquens.

Ad 16^m dicendum, quod amplexus Rachelis significat quietem contemplationis, ad quam etiam consilia sequentes non statim a principio peruenire possunt, sed post longum exercitium bonorum operum: factius tamen ad prædictam quietem peruenitur per obseruantiam consiliorum, quam per exercitium mandatorum in vita seculari.

Ad 17^m dicendum, quod si beneficiis temporalibus aliqui alliciantur ad religionem cum pacto, sicut patet in emptione & venditione, est illicita solutio. Si autem aliquis alicui prouideat sine pacto, non est illicita solutio: vnde post præmissa verba in eodem capite subiungitur. Nisi forte de pauperum alimento quis inconcinne proponat, & iterum subdit. Dum tamen abest pactio, & omnis cesset conuentio.

Ad 18^m dicendum, quod status religionis, quantum ad eos qui in eo profecerint, est spiritalis militia: quantum vero ad eos qui de nouo intrant, est quasi cuiusdam tyrocinii exercitium, & ideo oportet ad maiorem profectum, quod a principio aliquis huiusmodi exercitium subeat, sicut & de exercitio militiæ temporalis Vegetius docet in libro de re militari.

Ad 19^m dicendum, quod obligatio perficiens matrimonium corporale non potest fieri ante annos pubertatis, cui obligationi similis est professio, quæ fit in religione ad perpetuo remanendum in ea: sed ante annos pubertatis potest fieri aliqua sponso futuri matrimonii, sicut est in sponsalibus, cui assimilatur obli-

gatio quæ fit ad religionem.

Ad 20^m dicendum, quod sicut gl. ibidem exponit, per hoc quod dæmoniacus curatus volebat esse in nauicula cum Christo, significatur desiderium eorum qui sunt a peccato mundati, in quo cupiunt dissolui & esse cum Christo, & hoc non statim eis conceditur, sed oportet quod prius in hac vita laborent annuntiando verbu Dei. Vnde patet quod non est ad propositum.

Ad 21^m dicendum, quod quanto aliquis magis exercitatus in bono, ex Ægypto. i. ex sæculo ad religionem transit, tanto facilius in ea proficere potest: sed quia in seculari vita imminet multa pericula, quibus huiusmodi exercitium virtutis impeditur, tutius est quod a principio impedimenta dirumpat per obseruantiam consiliorum.

Ad 22^m dicendum, quod difficilius est obseruare præcepta in vita seculari, quam in vita religiosa. Magna enim virtus requiritur ad hoc, quod aliquis in sæculo viuens se immaculatum a vitis sæculi conseruet. Vnde dicitur Eccles. 32. Beatus diues, qui inuictus est sine macula. & postea subditur. Quis est hic & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua. Et ideo maioris præsumptionis esse videtur, si tamen sit præsumptio, quod aliquis in sæculo viuens considerat se immaculatum, quam quod tanta virtus se non existimans ad religionem transeat, vt facilius a peccati macula cõseruetur ad modum Zachæi, qui cum statuta pusillus esset, ad hoc quod Christum videret, ascendit arborem sycomorum. i. sicum fatuam, per quam religio designatur.

Ad 23^m dicendum, quod in vnoquoque statu maiora minoribus sunt attribuenda, & tamen qui ad maiorem statum proficere vult, oportet quod dum minor est, primordia illius status accipiat, secundum illud Eccl. 25. Quæ in iuuentute tua non congregasti, in senectute quomodo metes? & ideo ad hoc quod aliquis perueniat ad perfectionem religionis, oportet quod a principio ætatis suæ ad huiusmodi assuescat.

ARTICVLVS XXIIII.

Vtrum consilia ordinentur ad præcepta.

Secundo queritur, vtrum consilia ordinentur ad præcepta, & videtur quod non. Illud enim ad quod ordinatur aliud, posterius est, quia finis est prior in intentione, & posterior in executione: sed obseruationem præceptorum constat esse priorem in executione, quam impletionem consiliorum, ut patet Matthæi 19. de adolescente qui dixerat se seruasse legis præcepta a iuuentute sua, cui datur consilium perfectionis. ergo videtur quod consilia non ordinentur ad præcepta sicut ad finem, sed potius econuerso.

¶ 1° Præ. Finis est perfectior his quæ sunt ad finem: sed consilia sunt perfectiora præceptis, quia consilia pertinent ad perfectionis statum, præcepta autem pertinent ad communem iustitiam, unde & consilia præceptis superadduntur, ut patet per hoc quod Matthæi 19. Dominus dicit adolescenti, qui præcepta seruauerat, Adhuc unum tibi deest. Si vis perfectus esse &c. ergo consilia non ordinentur ad præcepta, sed potius econuerso.

¶ 2° Præ. Secundum Philosophum in 2. phys. Sicut se habent principia ad conclusiones, ita se habent fines ad ea, quæ sunt ad finem: sed talis est habitudo principiorum ad conclusiones, quod positus principis ponuntur conclusiones, non autem econuerso, quia contingit ex falso syllogizare verum. ergo talis est habitudo finium ad ea quæ

Ar. 91. c. & ar. 11. & 22. quæst. 186.

Tex. c. 89.

ea quæ sunt ad fines: sed positus præceptis non ponuntur consilia, multi enim obseruant præcepta, qui non obseruant consilia. ergo consilia non ordinentur ad præcepta sicut ad finem.

¶ 3° Præ. Aug. dicit in li. de sancta virginitate. Mirabiliter desipiunt, qui propter præsens sæculum virginitatem esse solum obseruandam sentiunt: sed obseruatio præceptorum pertinet ad præsens sæculum. ergo consilium virginitatis non est implendum propter præcepta, & eadem ratio est de alijs consilijs.

¶ 4° Præ. Præcepta pertinere videntur ad vitam actiuam, consilia autem ad vitam contemplatiuam. Vnde Matthæi 19. vbi enumerantur præcepta legis, dicit glossa. Ecce vita actiua. vbi autem postea subditur. Si vis perfectus esse & cetera. dixit. Ecce vita contemplatiua: sed vita actiua ordinatur ad contemplatiuam, & non econuerso.

¶ 5° Præ. Dominus bis miraculose legitur turbas refecisse. Primo quidem, quando satiavit quinque milia hominum ex quinque panibus & duobus piscibus, vt legitur Matthæi 14. Secundo, quando de septem panibus & paucis pisciculis, satiavit quatuor milia hominum, vt habetur Matthæi 16. & sic dicit gl. Matt. 14. Quinque millia pro quinque sequibus corporis, ita sunt qui in seculari habitu exterioribus recte vtinuerint, hi quinque panibus, id est, legalibus præceptis adhuc necesse est vt instruantur. Nam qui mundo integre renuntiat, quatuor millia sunt, & septeni panibus, id est, euangelica perfectione, sunt similes: & spiritali gratia reficiuntur, sed primo pauit Dominus quinque millia hominum ex quinque panibus, quam quatuor millia ex septem. ergo præcepta sunt præuia consilijs, & non econuerso.

¶ 6° Præ. Dispositiones præcedunt perfectionem, & ordinantur ad ipsam: sed præcepta sunt dispositiones ad consilia, dicit enim glossa. Hiero. in principio Marci. Quatuor sunt qualitates, de quibus sancta euangelica cõtextuntur præcepta, mandata, testimonia, exempla. In præceptis iustitia. In mandatis charitas. In testimonijs fides. In exemplis perfectio, ad quæ pertinent consilia, & non econuerso.

¶ 7° Præ. Primo non est aliquid prius: sed sicut dicit quædam glossa. super Psalmist. Caritas primo mouet pedem ad reditum vite: de actu autem caritatis dantur præcepta. ergo nihil est prius in vita spiritali, quæ præcepta. non ergo consilia ordinentur ad præcepta, sed potius econuerso.

¶ 8° Præ. Sup illud Psal. 130. Sicut ablactatus super matrem suam &c. dicit gl. Sicut quinque tempora notantur in procreatione carnali, ita & in spiritali. Primum ergo tempus est conceptionis, secundum est in utero alitionis, tertium emissionis, quartum portationis & lactationis, quintum ablactationis: ita & in utero matris Ecclesiæ, primo concipimur, dum fidei rudimentis instrumur: inde quasi in utero alimur in ipsa primordijs proficientes, deinde manibus ecclesiæ portamur, & lacte nutrimur, donec iam grandisculi a lacte matris accedamus ad mensam patris. & postea subditur. Multi vero hunc ordinem peruerterunt, ut heretici & schismatici se ante tempus a lacte separantes, unde extinguntur: sed separari a lacte est facilius dimissis ad difficiliora transire. Cum ergo consilia sint difficiliora quam præcepta, videtur quod periculo extinctionis se exponant, qui ad consilia accedunt, nisi prius educati in præceptis. præcepta ergo ordinant ad consilia, & non econuerso.

¶ 9° Præ. Grego. dicit super Ezech. quod est ex precepto bonum facere, inchoandum est: sed id quod est incipientium ordinatur ad id quod perfectionis est, & non econuerso. ergo præcepta ordinantur ad consilia, & non econuerso.

¶ 10° Præ. Virtus imitatur naturam: sed natura operatur prius in corpore animalis ea quæ pertinent ad esse, sicut membra principalia, quam ea quæ sunt de bene esse. ergo in progressu virtutis priora sunt præcepta quæ sunt de esse virtutis, quam consilia quæ sunt de bene esse ipsius, & sic idem quod prius.

¶ 11° Præ. Sicut est ordo in addiscendo, ita etiam in operando: sed in addiscendo oportet incipere a facilioribus, ut ad difficiliora perueniatur. ergo in operando oportet prius implere præcepta quæ sunt faciliora, & sic transire ad consilia.

¶ 12° Præ. Matt. 5. dicitur in gl. quod sermo diuinus est nobis via qua currimus: sed sermo diuinus præordinat præcepta consilijs, ut patet Matt. 5. ubi primo ponitur id quod præceptum est antiquis, & postea superadditur a Domino id quod perfectionis est. ergo videtur quod obseruantia præceptorum sit præordinanda obseruationi consiliorum.

¶ 13° Præ. Illud quod est minimum in aliquo genere, ordinatur ad id quod est maximum in genere illo: sed nihil est minus in vita christiana, quam obseruantia præceptorum, nihil autem maius quam obseruantia consiliorum. ergo præcepta ordinantur ad consilia.

¶ 14° Præ. Hiero. dicit super Matt. Qui præcepta legis implere negligit, perfectiora implere non potest. ergo oportet quod prius aliqui impleant præcepta quam consilia, & sic præcepta ordinantur ad consilia.

¶ 15° Præ. Prius est a quo non conuertitur consequentia essendi: sed a præceptis non conuertitur consequentia essendi ad consilia. non enim sequitur, si aliquis seruat præcepta, quod seruet consilia. ergo obseruatio præceptorum naturaliter procedit & ordinatur ad obseruantiam consiliorum.

SEDCONTRA est, quod Aug. dicit in Enchi. Quicumque mandat Deus, ex quibus unum est. Non mox habetis: & quicumque non iubentur, sed spiritali consilio monentur, ex quibus unum est, Bonum est homini mulierem non tangere, tunc recte fiunt, cum referuntur ad diligendum Deum & proximum propter Deum: sed hæc duo cadunt sub præcepto ut patet Matth. 22. ergo consilia ordinentur ad præcepta.

¶ 2° Præ. Illud quod est electionis, ordinatur ad id quod est necessitatis, quia electio est eorum quæ sunt ad finem: sed consilia sunt electionis, præcepta autem necessitatis. ergo consilia ordinentur ad præcepta.

¶ 3° Præ. Illud per quod aliquid plenius perficitur, ordinatur ad illud: sed per consilia plenius & tutius cõseruatur præcepta. ergo consilia ordinentur ad præcepta.

RESPON. Dicendum, quod præcepta dantur de actibus uirtutum. Duplex autem est uirtutis actus. Interior & exterior, & uterque actus sub legis præcepto cadit, unde Aug. dicit contra Faustum, quod quia Iudæi non intelligebat homicidium nisi per interemptionem corporis humani, aperuit Dominus omnem iniquum motum ad nocendum fratri in homicidii genere deputari. Similiter etiam tantummodo corporalem cum femina illicitam cohabitationem uocari mechiã, quæ erat i lege prohibita, sed Dominus demonstrauit etiam interiorem concupiscẽciam ad hoc pertinere. Vnde manifestum est quod etiam interiores actus uirtutum sub præcepto cadunt. Consilia ergo ordinantur

12. q. 91. ar. 4. ca. & qu. 98. ar. 1. c. & 3. dist. 40. ar. 1. ca.

ordinantur ad præcepta & secundum quod sunt de interioribus uirtutum actibus, & secundum quod sunt de exterioribus actibus, sed diuersimode: nam ad interiores actus uirtutum ordinantur sicut in fine. Omnes enim interiores actus uirtutum moralium pertinent ad mentis puritatem, ut. s. mens hominis a passionibus inordinatis, & ab exteriorum rerum cupiditate sit libera. Et ulterius, omnes uirtutes tam morales, quam theologice ordinantur ad dilectionem Dei & proximi: & ad hæc duo omnia consilia ordinantur sicut ad finem. s. ad charitatem Dei & proximi, & ad mentis puritatem: unde dicitur in collationibus patrum. Quicquid nos ad uirtutem cordis potest dirigere, tota uirtute sectandum est: quicquid autem ab hac retrahit, ut pernitiosum & uitium deuitandum est. Pro hac enim uniuersa agimus atque toleramus, pro hac patria, parentes, dignitates, diuitie, delicta mundi huius, & uoluptas uniuersa contemnitur, ut. s. puritas cordis perpetua retineatur: & postea subdit. Pro hac ieiuniorum inedia, uigilias, labores, corporis nuditate, lectione, ceterasque uirtutes debere nos suscipere non uerimus, ut per illas ab uniuersis passionibus noxijs illætas præparet cor nostrum, & seruire possimus, & ad perfectionem charitatis istis gradibus imitatio ascendere. Et hoc idem Aug. dicit de moribus ecclesie. Nō rejiciendis, inquit, generibus ciborum quasi pollutis, sed concupiscentiæ perdomandæ, & dilectioni fratrum retinendæ inuigilat omnis intentio. & ibidem dicitur. Charitas præcipue custoditur, si charitati uirtus, charitati sermo, charitati habitus, charitati uultus aptatur. Vnde & Apost. 1. ad Corint. 7. uirginitatis consilium ad hoc ordinandum docet, ut mulier inupta cogitet quæ sunt Dei, quomodo placeat Deo. & Dominus Matth. 19. paupertatis consilium ad hoc ordinat, ut homo Deum sequatur, quod fit per rectitudinem & puritatem interioris affectus. Sic ergo consilia ordinantur sicut in finem ad præcepta, secundum quæ sunt de interioribus actibus uirtutum, sed secundum quod sunt de actibus exterioribus, puta, Nō occides, Non furtum facies &c. ordinantur consilia ad præcepta non sicut ad finem. Non enim propter hoc homo uirginitatem seruat, ut ab adulterio absterneat: neque hoc sine aliquis suis abrenuntiat, ut non furetur aliena, cum exteriora opera consiliorum sint maiora quam exteriora opera præceptorum: ordinantur tamen ad ea in quantum faciunt ea tutius & firmiter conseruari. Qui enim sua dimittit, multo magis abstinet a rapiendis alienis. Vnde & Aug. dicit in 19. li. contra Faustū. Omnia ex Hebræorum lege commemorata Dominus commendauit, ut quicquid ex persona sua in super loqueretur, vel ad expositionem commendandam ualere, si quid illa obscurum posuisset, vel ad tutius conseruandum quod illa uoluisset. Et in libro de sermone Domini in monte dicit, quod dum sunt illa quæ adduntur ad perfectionem, multo magis sunt illa quæ præmissa sunt ad inchoationem. Sic ergo patet quod consilia ordinantur sicut ad finem ad præcepta, prout sunt de interioribus actibus uirtutum: sed ad præcepta secundum quod sunt de exterioribus actibus ordinantur consilia ad hoc, quod tutius & firmiter conseruentur per modum remouentis prohibens, & primum horum est causa secundi. Firmiter enim exteriorum actuum obseruatio causa est interiori affectu mentis bene dispositæ.

Ad primum ergo dicendum, quod secundum quosdam, diues ille mentitus est dicens se præcepta obseruasse, & præcipue quantum ad unum præceptum

quod ibidem commemoratur, pertinens ad interiorum actum. s. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Vnde Origenes dicit super Matthæum. Scriptum est in euangelio secundum Hebræos, quod cum Dominus dixisset ei, Vade, & vende omnia quæ habes, cepit diues scalpere caput suum, & non placuit ei: & dixit ad eum Dominus. Quomodo dicis, Feci legem & prophetas. Scriptum est. n. in lege. Diliges proximum tuum sicut teipsum: & ecce multi fratres tui filij Abrahami facti sunt stercore morientes præ fame, & domus tua plena est multis bonis, & nō egreditur ex ea omnino aliquid ad eos. Impossibile enim est implere prædictum mandatum, & esse diuitem, & maxime habere tantas possessiones. Et hoc idem confirmatur per Hieronymum, qui dicit super Matth. Mentitur adolescens. Si enim quod positum est in mandatis, Diliges proximum tuum sicut teipsum, opere compleisset, quomodo postea audiens, Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, tristis abijisset? Sed quia Chrysostomus, & alij expostores dicunt adolescentem illum non fuisse mentitum, utrumque saluari potest, Nam hoc præceptum, Diliges proximum tuum sicut teipsum, dupliciter potest obseruari. Vno modo imperfecte, ut. s. aliquid quis non faciat contra proximum, quod non uult sibi fieri, & ut sine detrimento proximo subueniat. Alio modo, ut. s. ad subueniendum necessitatibus proximorum corporalibus ita se habeat, sicut ad subueniendum necessitatibus proprijs. Hoc enim modo nō implet hoc præceptum, qui cum multas diuitias habeat, sibi eas reseruat permittens proximum egere. Consilia autem ad hoc ordinantur, ut præcepta perfectius custodiatur: & ideo Dominus obseruanti præcepta imperfecte, super addit consilia, per quæ præcepta perfectius obseruentur.

Ad 2^m dicendum, quod perfectio uitæ in præceptis, secundum quod sunt de interioribus uirtutum actibus, consistit essentialiter: nam charitas est uirtutum perfectio, sicut Apost. dicit ad Coloss. 3. & ideo cum Dominus præcepta charitatis posuisset Matth. 5. subiungit. Estote ergo perfecti. Sed in consilijs quæ sunt de quibusdam exterioribus actibus consistit perfectio instrumentaliter, quia. s. huiusmodi consilia sunt quasi quedam instrumenta, per quæ facilius ad perfectionem peruenitur. Vnde in collationibus patrum dicitur. Ieiunia, uigilie, meditatio scripturarum, nuditas ac priuatio omnium facultatum, non perfectio, sed perfectio instrumenta sunt, quia nō in ipsis consistit disciplina illius finis, sed per illa peruenitur ad finem. Et Aug. dicit in lib. de perfectione iustitiæ. Sic audiamus præcepta perfectionis, ne currere negligamus ad perfectionem charitatis. Et Hieronymus super Matthæum dicit exponens illud, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Quia, inquit, non sufficit tantum relinquere, iungit quod perfectum est, Et secuti sumus te, quid ergo erit nobis? quasi diceret. Fecimus quod iussisti, quid ergo dabis præmij? Præcepta ergo imperfecte obseruata pertinent ad communem iustitiam, sed perfectio uitæ consistit in ipsa plena obseruantia præceptorum.

Ad 3^m dicendum, quod aliquid ad finem ordinatur dupliciter. Vno modo ut necessarium ad finem, si ne quo finis esse non potest, sicut cibus ad uitam corporis obseruandam. Alio modo sicut necessarium ad finem, sine quo ad finem non ita bene perueniri potest, sicut equus ordinatur ad iter, non quia sine equo aliquid ire non possit, sed quia in equo melius vadit. Similiter & consilia ordinantur ad præcepta, nō quia

sine consilijs præcepta obseruari non possint & quantum ad interiores actus, & quantum ad exteriores. Nam Abraham qui & coniugio, & diuitijs utebatur, fuit coram Deo perfectus, secundum illud Gene. 17. Ambulacoram me, & esto perfectus, sed quia per consilia facilius & expeditius ad perfectam præceptorum obseruantiam peruenitur.

Ad 4^m dicendum, quod Augustinus in uerbis illis intendit excludere quorundam dictum, qui credebant uirginitatem esse necessariam solum ad carendum tribulatione corporis, quæ in matrimonio sustinetur: obseruatio autem præceptorum est in hoc seculo fiat, non tamen pertinet ad hoc seculum, sed futuro seculo coniungit.

Ad 5^m dicendum, quod præcepta pertinent & ad actiuam, & contemplatiuam uitam: consilia uero sunt instrumenta contemplatiuæ uitæ. Sed ibi præcessit mentio de præceptis ordinantibus ad proximum, quæ pertinent ad uitam actiuam.

Ad 6^m dicendum, quod etiam in ipso exercitio præceptorum contingit inueniri differentiam perfectionis. Vnde non potest dici, quod numerus quinque millium pertinet ad præcepta, & numerus quatuor millium ad consilia: sed primum pertinet ad imperfectam obseruantiam præceptorum, qualis etiam in seculari uita interdum habetur. Secundum uero pertinet ad perfectam obseruantiam præceptorum, ad quam ordinantur consilia. Nec tamen quia primo Dominus pauit quinque millia quam quatuor millia, oportet quod aliquis prius exercetur in uita seculari, quam in religione, quia etiam religionem intrantes, non statim perfectionem adipiscuntur, sed ad perfectionem adsequendam se exercitant, sicut & intrantes scholas logicæ, non statim efficiuntur logici, sed ad hoc se exercitant: unde & religio quædam perfectiois schola est.

Ad 7^m dicendum, quod exempla quæ traduntur in euangelio, sunt exempla Christi, quæ pertinent non solum ad consilia, sed etiam ad perfectam obseruantiam præceptorum, unde & ibidem subdit exempla ut hic. Discite a me, quia mitis sum & humilis corde.

Ad 8^m dicendum, quod charitas habet multos gradus. Nam primo est charitas incipiens, & postea perficiens, & ultimo perfecta: unde charitas in spirituali uita est principium & finis.

Ad 9^m dicendum, quod obseruantia consiliorum est difficilius quam obseruatio præceptorum, quantum ad exteriores actus: tamen obseruatio præceptorum perfecta quantum ad interiores actus est longe difficilius. Difficilius enim est deponere animi cupiditates, quam possessiones, & tamen difficilius est obseruare exteriores actus præceptorum sine consilijs, quam cum consilijs, sicut ex præmissis patet.

Ad 10^m dicendum, quod incipientes sunt sine ordine instruendorum ab alijs, & ideo præcepto mouentur ad aliquid faciendum tam in uita seculari, quam in religione: sed quando iam perficiuntur, operantur ab interiori habitu, quasi ex seipsis non solum consilia, sed etiam præcepta.

Ad 11^m dicendum, quod sicut dictum est, charitas & est principium spiritualis uitæ, & finis: & ideo & ipsa præcedit inchoata, tamquam de esse existens spiritualis uitæ, & ipsam sequitur tamquam pertinet ad perfectum esse spiritualis uitæ: & tamē ea quæ sunt de bene esse, ordinantur ad conseruationem eorum quæ sunt de esse rei.

Ad 12^m est dicendum, quod etiam in disciplinis

prius addiscuntur ea per quæ alia perfectius intelliguntur, quamuis illa facilius sit intelligere, vel habere secundum communem modum: sicut facilius est scire argumentari eo modo, quo etiam idiotæ utuntur dialectica quadam, quam scire regulas logicæ, & tamen primo addiscuntur regulæ logicæ ad hoc, quod aliquis perfectius argumentari ualeat, quam communiter idiotæ argumentatur. Et similiter facilius est obseruare præcepta secundum imperfectum modum, quam obseruare consilia, & tamen qui tendunt ad perfectam præceptorum obseruantiam, oportet quod incipiant a consilijs, sicut a quibusdam instrumentis.

Ad 13^m est dicendum, quod illa quæ ibi Dominus super addit non sunt consilia, sed præcepta, ut patet ex ipsis uerbis Domini, quæ ibi ponuntur. Tum etiam ex expositione Augustini in libro de sermone Domini in monte.

Ad 14^m dicendum, quod obseruantia præceptorum secundum imperfectum modum est minimum in uita spirituali, sed est maximum, si obseruentur perfecte.

Ad 15^m dicendum est, quod perfectiora euangelij nō solum sunt consilia, sed etiam præcepta, ut ex dictis patet.

Ad 16^m est dicendum, quod illud a quo nō conuertitur consequentia essendi, est si sit prius natura quodammodo, non tamen oportet quod semper sit prius tempore. Non enim in angelis uiuere præcedit intelligere, quamuis non omne uiuens sit intelligens, quia statim a principio angeli uitam perfectam habent, quæ est intellectualis. Et similiter qui uolunt plenius præcepta custodire, statim a principio consilia assumere debent, licet non omnes obseruantes præcepta, obseruent consilia.

Finis quarti quodlibet.

I N C I P I T Q V O D L I B E T
Q V I N T V M.
Q U A E S T I O P R I M A.

QUÆSTIO PRIMA est de Deo, & angelis, & hominibus. De Deo quæsitum est & quantum ad naturam diuinam, & quantum ad naturam assumptam. Quantum ad naturam diuinam, quæsitum est de scientia, & de potentia.

¶ Circa scientiam Dei quæsitum sunt duo.

¶ Primo, Vtrum Deus sciat primum instans, in quo potuit creare mundum.

¶ Secundo, Vtrum præsciti a Deo possint demereri.

A R T I C V L V S P R I M V S.

Vtrum Deus sciat primum instans in quo potuit mundum creare.

AD PRIMUM sic procedebatur. Videtur quod Deus sciat primum instans, in quo potuit mundum creare. Deus enim potuit creare mundum antequam creauerit, nō autem potuit creare ipsum in instantem ante, quia sic esset ei coæternus. ergo est dare aliquod instans, in quo primo potuit creare mundum: sed Deus suā scientia totum comprehendit. ergo Deus scit primum instans, in quo potuit creare mundum.

S E D

SED CONTRA. Deus nihil scit quod eius omnipotentia praeiudicet, praeiudicaret autem eius omnipotentia si esset aliquod instans, in quo primo potuit creare mundum, quia sic eius potentia ad illud instans limitaretur, ergo Deus nescit primum instans, in quo potuit creare mundum.

RESPON. Dicendum, quod dupliciter dicitur aliquid fieri in aliqua mensura loci, vel temporis. Vno modo, praesupposita ipsa mensura, & sic particulares effectus producuntur a Deo, vel ab alijs agentibus in loco, vel tempore. Alio modo, ut simul cum eo quod fit, producat mensura loci, vel temporis: & hoc modo mundus a Deo in esse producitur non quidem, quasi in aliquo loco, vel tempore praexistente, sed quia simul cum mundo & locus, & tempus producitur. Unde aliter est intelligendum cum dicitur, quod Deus potuit facere aliquem particularem effectum, puta, equum, vel hominem antequam fecerit, vel etiam alibi quam fecerit, & aliter cum hoc de mundo dicitur. Nam cum de homine, vel equo hoc dicitur, signatur aliquod tempus, vel locus aliquis esse, in quo homo a Deo fieri potuerit: sed cum de hoc mundo dicitur, non signatur quod sit aliquod tempus ante mundum, nec aliquis locus extra ipsum, sed significatur quod Deus potuit mensuram loci, aut temporis mundi facere maiorem. Si ergo quaeratur, utrum potuerit mundum facere in infinitum antequam fecerit, si hoc quidem referatur ad potentiam facientis, manifestum est quod in infinitum ante facere potuit. Dei enim potentia est aeterna, cui nihil accrescere potuit, ut inciperet quandoque facere mundum, cum prius non potuerit. Si vero referatur ad ipsum mundum, sic non potuit fieri ut esset semper, supposita catholicae fidei veritate, quae habet mundum quandoque non fuisse. Sicut enim Deus non potest facere ut quod fuit, non fuerit, ut infra dicitur, ita non potest facere, ut quod fuit quandoque, nunquam non fuerit. Secundum hunc ergo sensum dicitur, quod Deus non potuit mundum facere in infinitum antequam faceret: sed adhuc intelligendum est quod infinitum dicitur dupliciter. Vno modo in actu, & sic dicitur secundum modum praedictum, quod Deus non potuit facere mundum in infinitum antequam fecerit. i. quod duratio mundi in infinitum ante praecesserit. Alio modo, dicitur infinitum secundum potentiam, & sic potuit Deus in infinitum mundum facere antequam fecerit, quia quantumcumque ante detur eum fecisse, adhuc potuit eum prius facere, & sic non est dare primum instans, in quo Deus potuit facere mundum. Est autem dare primum instans, in quo fecerit, sicut etiam est dare supremum ubi usquequo Deus mundum fecerit, non tamen est dare supremum, ultra quod facere non potuerit, & sic patet quod quaestio cessat.

ARTICVLVS II.

Utrum praesciti a Deo, possint promereri.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod praesciti a Deo non possint demereri. Sicut enim aliqui sunt electi a Deo ab aeterno ad gratiam habendam, ita etiam aliqui sunt praesciti a Deo ad hoc quod suae naturae relinquantur: sed naturalibus non meremur, neque demeremur. ergo praesciti a Deo non demerentur.

SED CONTRA. Nullus datur a Deo, nisi propter demeritum, cum Deus sit iudex iustus: sed praesciti

ti damnantur a Deo, ergo demerentur.

RESPON. Dicendum, quod scientia Dei comparatur ad res creatas, sicut ars ad artificiatas. unde sicut ars non solum est cognoscitiua, sed factiua eorum quae secundum artem fiunt, eorum vero quae ab artis regulis deuiantur, est cognoscitiua: ita etiam scientia Dei est factiua & cognoscitiua omnium bonorum, malorum vero siue peccatorum, quae sunt deuiationes quaedam ab aeterna lege ipsius, scientia Dei est cognoscitiua, non autem causatiua. Et sic patet quod boni qui per gratiam iustificantur, non solum sunt a Deo ab aeterno praecogniti, sed etiam electi ad gratiam habendam: peccatores autem qui non iustificantur per gratiam, non sunt electi, vel praedeterminati a Deo ad culpam, sed solum praesciti quod non sint per gratiam habituri, sed suae naturae sint relinquendi. Quia vero omne agens potest in id quod est infra se, non autem in id quod est supra se, natura sibi relicta non potest in actum meritorium qui est supra facultatem naturae. Potest autem in actum peccati, qui est demeritorius, sicut in aliquid infra naturam humanam existens: homo enim peccando descendit a dignitate suae naturae, & sic patet quod praesciti possunt demereri.

AD PRIMUM dicendum, quod hoc quod dicitur, quod naturalibus non meremur, neque demeremur, potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, quod naturalia ipsa non sunt merita, vel demerita, & sic verum est quod merita sunt supra naturam, & demerita sunt contra naturam. Alio modo potest intelligi sic, quod naturalia non sunt principia merendi, vel demerendi, & sic falsum est. Naturalia enim adiuta per gratiam sunt principia merendi, sibi autem relicta possunt esse principia demerendi, ut dictum est.

QVAESTIO II.

DEINDE circa potentiam quaesita sunt duo. Primo, Utrum Deus possit virginem corruptam reparare.

Secundo, Utrum Deus possit peccare, si vult.

ARTICVLVS III.

Utrum Deus possit uirginem reparare.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod Deus possit virginem reparare. Ad omnipotentiam enim Dei pertinet quod non sit impossibile apud eum omne verbum, ut dicitur Lucae 1. sed hoc est quoddam verbum, virginem reparare post lapsum. ergo Deus potest virginem reparare post lapsum.

SED CONTRA est, quod Hieron. dicit. Cum Deus caetera possit, non potest reparare virginem post ruinam, & habetur in Decreto 32. quaestio. 5.

RESPON. Dicendum, quod in virginitate duo possumus considerare, quorum vnum est ipsa integritas mentis & corporis, & sic Deus virginem potest reparare post ruinam. Potest enim mentem reintegrare per gratiam, & corpus consolidare per miraculum. Alia autem est causa integritatis praedictae, quia. s. mulier virgo non fuisse cognita viro, & quantum ad hoc Deus non potest virginem post ruinam reparare. Non enim potest facere ut iam ea quae est cognita a viro, non fuerit cognita, sicut nec de aliquo quod factum est, potest facere quod factum non fuerit. Potentia enim Dei se extendit ad totum ens. Unde solum id a Dei potentia excluditur, quod repugnat rationi entis, & hoc est simul

1. p. q. 14. a. 8. o. & 9. ad 3. & 6. ad 1. 1. p. q. 2. 3. ar. 3. ad 2. arti. 213. huius 1. p. q. 4. ar. 10. o. & arti. 15. ad 1. 1. dist. 40. q. 4. ar. 1. ar. 7. huius arti. 127. ad 1.

p. q. 7. ar. 6. o. & veri. q. 23. ar. 7. c. ad 2. & Ma. q. 3. ar. 1. o. & 1. p. q. 99. arti. 1. ca. & 12. q. 6. arti. 3. ad 2.

ar. 2. q. 1. o.

2. 73. 1. 139. c. & 22. q. 15. ar. 3. ad 2. 3. & 3. p. q. 89. ar. 3. ad 1.

simul esse & non esse: & eiusdem rationis est, quod fuit, & non fuisse. Unde Augusti. dicit 26. contra Faustum. Quisquis dicit, si omnipotens est Deus, faciat ut ea quae facta sunt, facta non fuerint, non videt se hoc dicere, faciat ut ea quae vera sunt, eo ipso quo vera sunt, falsa sint.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod cum verbum sit conceptus mentis, nihil quod contra dictionem implicatur, verbum dici potest, quia non cadit in conceptu mentis, ut probatur in 4. Metaphys.

ARTICVLVS IIII.

Utrum haec sit falsa, Deus potest peccare si vult.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod haec sit falsa, Deus potest peccare si vult. De quocumque enim possumus dicere, quod homo potest facere si vult, potest etiam dici simpliciter, quod homo potest facere illud. Si ergo haec propositio est vera, Deus potest peccare si vult, sequitur quod haec sit vera, Deus potest peccare: sed hoc est erroneum. ergo & primum.

SED CONTRA. Quicumque vult peccare peccat: sed sequitur si Deus peccat, potest peccare. ergo sequitur, si vult potest peccare.

RESPON. Dicendum, quod haec coniunctio, si, ordinem quandam importat. Potest autem in proposito duplicem ordinem importare. Vno quidem modo, ordine causae, siue principij, & hoc modo propositio falsa est, voluntas enim Dei est principium & causa respectu creaturarum, non autem respectu eorum quae pertinent ad diuinam naturam: unde non dicimus, quod pater genuerit filium voluntate, sed naturaliter, ut patet per Hilarium in libro de syno. Potentia autem Dei ad ipsam naturam diuinam pertinet: unde hoc ipsum quod est posse peccare, non est subiectum diuinae voluntati, alioquin voluntas Dei esset principium immutationis diuinae, quod est impossibile. Alio modo, potest importare ordinem consequentiae, & sic haec locutio est vera. Si Deus vult peccare, potest peccare. Sequitur enim sine conditione, si argumentatur ex impossibili posito. Deus vult peccare, ergo potest peccare. Omnia enim quae vult potest, sed non econuerso.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod cum dicitur, Si homo vult currere, potest currere, antecedens est possibile, & ideo consequens est simpliciter possibile: sed cum dicitur sic. Si Deus vult peccare, potest peccare, antecedens est impossibile, unde nihil prohibet conditionale esse verum, consequente existente impossibili.

QVAESTIO III.

DEINDE quantum ad naturam assumptam, quaesita sunt duo.

Primo, Utrum totus sanguis, quem Christus in sua passione effudit, in resurrectione ad corpus eius redierit.

Secundo, In quo Christus nobis maius signum dilectionis exhibuerit, utrum in hoc quod Christus passus est pro nobis, vel in hoc quod corpus suum dedit nobis sub sacramento in cibum.

ARTICVLVS V.

Utrum totus sanguis Christi, qui in passione eius est effusus, ad corpus eius in resurrectione redierit.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod totus sanguis Christi, qui est in passione eius effusus, ad corpus eius in resurrectione redierit. Resurrectio enim nostra conformis erit resurrectioni Christi, secundum illud ad Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae: sed ad corpus nostrum in resurrectione rediit totum quod fuit de veritate humanae naturae. Sanguis autem Christi in passione effusus fuit de veritate humanae naturae, & facer dicitur, secundum illud, Quem facer cruor perunxit fufus agni corpore. ergo videtur quod ille sanguis Christi in passione effusus, in resurrectione ad corpus eius redierit.

Præter. Verbum Dei nunquam deposuit quod in nostra natura assumpsit, partibus humanae naturae ab inuicem in passione separatis: sed verbum Dei assumpsit in natura nostra non solum corpus, sed etiam sanguinem. ergo sanguis ille nunquam fuit a verbo depositus. redijt ergo ad ipsum in resurrectione.

SED CONTRA est, quod in aliquibus ecclesiis sanguis Christi usque hodie dicitur seruari.

RESPON. Dicendum, quod in resurrectione tantum Christi, quam nostra, totum quod fuit de veritate humanae naturae reparabitur, non autem illa quae de veritate humanae naturae non fuerunt. Et quamuis circa ea quae sunt de veritate humanae naturae sit diuersa diuersorum opinio, secundum quamlibet opinionem non totus sanguis nutrimentalis, id est, qui ex cibis generatur, pertinet ad veritatem humanae naturae. Cum ergo Christus ante passionem comederit & biberit, nihil prohibet in eo fuisse aliquem sanguinem nutrimentalem, qui ad veritatem humanae naturae non pertinet, & quem oporteret ad corpus eius in resurrectione redire. Sed quia specialiter fit questio de sanguine in passione effuso pro redemptione humani generis, de hoc magis dicendum videtur, quod totus in resurrectione ad corpus Christi redierit triplici ratione, quarum prima accipi potest ex aetate Christi patientis. Passus est enim in perfectissima aetate, in qua maxime ea quae in homine inveniuntur, ad veritatem humanae naturae pertinere videntur, tamquam ad maximam perfectionem adducta. Secunda sumitur ex merito passionis. Si enim sanctorum martyrum illae partes, in quibus passionem pro Christo sustinuerunt, quaedam priuilegiatum fulgorem in resurrectione habent, ut Augustinus dicit 21. de ciuita. Dei. ergo multo magis sanguis Christi, quem pro salute humani generis effudit, ad gloriosam resurrectionem reparatus est. Tertia ratio potest sumi ex ipsa virtute passionis. Sanguis enim ille in passione effusus humanum genus sanctificauit, secundum illud ad Hebraeos ultimo, Iesus ut sanctificaret per sanguinem suum populum extra portam passus est. Humanitas autem Christi salutiferam virtutem habuit ex virtute verbi sibi vniti, ut Damas. dicit in 3. lib. Unde manifestum est, quod sanguis in passione effusus, qui maxime fuit salubris, fuit diuinitati vnitus: & ideo oportuit quod in resurrectione iungeretur alijs humanitatis partibus. Sanguis autem Christi, qui in quibusdam ecclesiis ostenditur, dicitur ex quadam

3. p. q. 54. ar. ti. 3. ad 1. & 4. d. 44. d. 1. ar. 2. q. 2.

E

Imaginem Christi percussa miraculose fluxisse: uel etiam alia ex corpore Christi.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

Primum Christus maius dilectionis signum ostendit tradendo corpus suum in cibum, quam patiendo pro nobis.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod Christus maius dilectionis signum nobis ostendit tradendo corpus suum in cibum, quam patiendo pro nobis. Charitas enim patrie perfectior est, quam charitas viae: sed beneficium illud quo nobis Christus contulit corpus suum dans nobis in cibum, magis assimilatur charitati patrie, in qua plene fruemur Deo. Passio autem quam pro nobis subiit, magis assimilatur charitati viae, in qua nobis pro Christo imminet patiedu. ergo maius est dilectionis signu, quod Christus corpus suum tradidit nobis in cibum, quam quod Christus passus est pro nobis.

SED CONTRA est, quod dicitur Ioan. 15. Maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

RESPOND. Dicendum, quod illud quod est potissimum in vnoquoque genere, est mensura omnium eorum quae sunt illius generis, ut patet per Philo. in 10 meta. potissimum autem in genere amoris hominum est amor, quo quis amat seipsum: & ideo ex hoc amore necesse est mensuram accipere omnis amoris, quo quis alium amat. Vnde & in 9. Eth. Philo. dicit quod amabilia quae sunt ad alterum, veniunt ex amabili bus quae sunt ad seipsum. Pertinet autem ad amore quo quis amat seipsum, ut uelit sibi bonum: unde tanto alius quis alium magis amare probatur, quanto magis bonum quod sibi vult, propter amicum praetermittit, secundum illud Prouer. 12. Qui negligit damnum propter amicum, iustus est. Vult autem homo sibi triplex bonu particulare, quae sunt anima, corpus, & res exteriores. Est ergo aliquod signu amoris, quod aliquis in rebus exterioribus propter alium detrimentum patiat, maius autem amoris signum, si etiam corporis proprii detrimentu patiat, vel labores, vel verbera pro amico sumedo: maximu autem dilectionis signum, si etiam animam sua deponere uelit pro amico moriendo. Quod ergo Christus pro nobis patiendo animam suam posuit, maximu fuit dilectionis signu. Quod autem corpus suum dedit in cibum sub sacramento, ad nullu detrimentum ipsius pertinet, unde patet quod primum est maius dilectionis signu: unde & hoc sacramentum est memoriale quoddam & figura passionis Christi, ueritas autem praeminet figurae, & res memoriali.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod exhibitio corporis Christi in sacramento habet quidem figuram quandam charitatis, qua diligit nos Deus in patria: sed passio eius pertinet ad ipsam Dei dilectionem, nos a perditione ad patriam reuocantem: dilectio autem Dei non est maior in patria, quam sit in praesenti.

QV AESTIO XIII.

ARTICVLVS VII.

Utrum lucifer sit subiectum aui.

DEINDE circa angelos quaesitum est unum, scilicet, utrum lucifer sit subiectum aui, & uidetur quod sic. Si-

cut subiectum temporis est primum temporale simplicissimum, ita subiectum aui uidetur esse simplicissimu auiternu: hoc autem est lucifer, qui inter angelos supremus fuit secundum suam naturam creatus. Aui autem non respondet gratiae seu naturae, alioquin corpora caelestia, quae non sunt susceptiua gratiae, a uo mesurari non possent. cum ergo dona naturalia integra remanserint in demonibus post peccatum, sicut Diony. dicit 4. ca. de diu. nomi. uidetur quod eum sit in lucifero sicut in subiecto.

SED CONTRA. Auium est quaedam aeternitatis participatio: sed angeli beati magis sunt in participatione aeternitatis quam lucifer, qui est beatitudinis expertus. ergo lucifer non est subiectum aui, sed magis supremus beatorum angelorum.

RESPOND. Dicendum, quod ex ignorantia linguae graecae prouenit, quod communiter apud multos etiam ab aeternitate distingueretur, ac si distingueretur antropos ab homine. Quod enim in graeco dicitur aui, in latino aeternitas, & sicutiam Dion. 10. c. de diu. nomi. pro eodem utitur aeternitate & a uo, sed quia nominibus utendum est ut plures, si utramque distinguamus ab inuicem, auium nihil aliud erit quam aeternitatis participatio, ut scilicet essentialis aeternitas ipsi Deo attribuitur, aui autem quasi participata aeternitas substantiis spiritualibus, quae sunt supra tempus.

quia uero id quod per essentialitatem dicitur, semper est mensura ipsius quod dicitur per participationem; potest dici quod prima mensura omnium aeternorum est ipsa Dei aeternitas: sicut etiam substantia Dei est mensura omnis substantiae, ut dicit Commentator in 10. me ra. Si quis tamen uelit accipere mensuram homogeneam, id est, eiusdem generis, dicitur quidam, quod non est una mensura communis, sed quodlibet auiternum habet suum auium, sed hi propriam uocem ignorant. Sic enim esset uerum quod dicunt, si omnia auiterna essent aequalia. Sic enim unum eorum non esset mensura alterius: hoc autem non est uerum, quia in angelis est accipere primum, medium, & ultimum non solum secundum diuersas hierarchias & ordines, sed etiam secundum diuersos angelos in eodem ordine, ut patet per Diony. 10. ca. caelestis Hierar. Et quia semper illud quod est simplicissimum, & mensura in quolibet genere, sicut dicitur in 10. metaphys. ideo

necesse est ut duratio simplicissimi auiterni sit auium omnium auiternorum, & ita simplicissimum auiternum est subiectum aui. Sed attendendum quod substantiae spirituales mensurantur a uo, non solum quantum ad earum substantiam, sed etiam quantum ad earum propriam operationem. Vnde in libro de causis dicitur, quod sunt in momento aeternitatis secundum substantiam & operationem, & sic oportet, quod ille angelus qui est subiectum aui, sit simplicissimus, non solum quantum ad essentialitatem, sed etiam quantum ad operationem. Talis autem est supremus omnium angelorum bonorum, cuius operatio maxime est in uo, quod est Deus, unita. Vnde supremus omnium angelorum est subiectum aui, non autem lucifer.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod aliqui posuerunt luciferum non fuisse supremum angelorum: sed sicut Damasc. dicit, fuit primus eorum qui praerant ordini terrestri. Si uero concedamus secundum Gregorium, quod fuerit supremus omnium, tunc dicendum est, quod sua operatio auersa est ab uo primo, & conuersa ad multitudinem

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod si Adam non peccasset, non iidem homines numero saluarentur, qui nunc saluantur. Si enim Adam non peccasset, soli electi nascerentur. ergo non fuissent nati illi peccatores qui finaliter sunt reprobati, & per consequens nec eorum filii, quia si non sunt iidem patres, consequens est neq; filios esse eosdem: multi autem nunc saluatur ex reprobis parentibus nati. ergo si Adam non peccasset, non iidem saluarentur, qui nunc saluatur.

2. Praet. Secundum Philosophum semen est superfluum alimentum: sed aliis cibus homo usus fuisset in paradiso si non peccasset ab his, quibus nunc utitur. ergo aliud fuisset semen, & per consequens alii filii.

SED CONTRA est quod Greg. dicit 4. mo ra. Si primum parentem nulla putredo peccati corrumpere, nequaquam ex se filios gehennae generaret: sed hi qui nunc per redemptorem saluandi sunt, soli ab eo electi nascerentur.

RESPOND. Dicendum, quod cum in generatione hominis, sicut & aliorum animalium, semine patris sit agens, materia uero a matre ministrata sit sicut patiens, ex quo corpus humanum forma formatur, impossibile est eundem filium nasci siue sit alius pater, siue sit alia mater: sicut etiam non est idem numero sigillum siue sit alia cera, siue sit aliud corpus sigilli, ex cuius impressione cera sigillatur. Et quamuis superfluum alimentum sit semen secundum Philosophu, diuersitas tamen alimentorum non sufficeret ad diuersificandum filios qui ex femine nascuntur, quia ex illis cibus non sumitur semen, nisi quatenus aliquo modo in substantiam parentum conuertuntur. Dicunt quidam sequentes Ansel. quod si homo non peccasset in illa prima tentatione,

sem inferiorum rerum, quarum primatum appetiit, & secundum hoc demones decidunt a summa simplicitate aui. Vnde Dion. dicit 4. c. de diu. nomi. quod demones dicuntur mali, propter hoc quod infirmantur circa operationem naturalem.

QV AESTIO V.

DEINDE quaesitum est de hominibus. Et primo, quantum ad ea quae possunt omnibus esse communia.

Secundo, quantum ad ea quae pertinent ad quosdam horum status.

Circa communia uero, quaesitum est quadrupliciter.

Primo quidem, de his quae pertinent ad naturam hominis.

Secundo, de his quae pertinent ad sacramenta.

Tertio, de his quae pertinent ad uirtutes.

Quarto, de his quae pertinent ad praecipua.

Circa primum quaesita sunt tria.

Primo, quantum ad personas hominum, utrum, scilicet, si Adam non peccasset, idem homines numero saluarentur, qui nunc saluantur.

Secundo, quantum ad intellectum, utrum, scilicet, uerbu cordis sit species intelligibilis.

Tertio, quantum ad uoluntatem, utrum, scilicet, ea quae per timorem fiunt, sint uoluntaria.

ARTICVLVS. VIII.

Utrum si Adam non peccasset, iidem homines numero saluarentur, qui nunc saluantur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod si Adam non peccasset, non iidem homines numero saluarentur, qui nunc saluantur. Si enim Adam non peccasset, soli electi nascerentur. ergo non fuissent nati illi peccatores qui finaliter sunt reprobati, & per consequens nec eorum filii, quia si non sunt iidem patres, consequens est neq; filios esse eosdem: multi autem nunc saluatur ex reprobis parentibus nati. ergo si Adam non peccasset, non iidem saluarentur, qui nunc saluatur.

2. Praet. Secundum Philosophum semen est superfluum alimentum: sed aliis cibus homo usus fuisset in paradiso si non peccasset ab his, quibus nunc utitur. ergo aliud fuisset semen, & per consequens alii filii.

SED CONTRA est quod Greg. dicit 4. mo ra. Si primum parentem nulla putredo peccati corrumpere, nequaquam ex se filios gehennae generaret: sed hi qui nunc per redemptorem saluandi sunt, soli ab eo electi nascerentur.

RESPOND. Dicendum, quod cum in generatione hominis, sicut & aliorum animalium, semine patris sit agens, materia uero a matre ministrata sit sicut patiens, ex quo corpus humanum forma formatur, impossibile est eundem filium nasci siue sit alius pater, siue sit alia mater: sicut etiam non est idem numero sigillum siue sit alia cera, siue sit aliud corpus sigilli, ex cuius impressione cera sigillatur. Et quamuis superfluum alimentum sit semen secundum Philosophu, diuersitas tamen alimentorum non sufficeret ad diuersificandum filios qui ex femine nascuntur, quia ex illis cibus non sumitur semen, nisi quatenus aliquo modo in substantiam parentum conuertuntur. Dicunt quidam sequentes Ansel. quod si homo non peccasset in illa prima tentatione,

statim confirmatus fuisset & ipse, & omnes qui ab eo nascerentur, ita quod omnes qui nascerentur, fuissent electi. Vnde cum nunc multi qui saluantur, ex peccatoribus nascuntur, sicut in obiciendo tangebatur, consequens est quod essent alii parentes saluandoru, & per consequens alii filii. Sed haec positio non uidetur esse uera, quia secundum Aug. 1. 4. de ciui. Dei. Status corporis in hoie proportionabiliter respodet statui animae. Quadiu ergo homo habuit corpus animale potens mori & non mori, indigens alimentis, tandiu habuit animam potetem peccare & non peccare: habuit autem corpus animale quadiu fuit in statu generandi, quod etiam fuisset, si post illam primam tentationem non peccasset, & ideo possibile fuisset, si primus homo tunc non peccasset, quod etiam ipse, vel eius posterius postmodum peccaret, ut Hugo de sanct. Victore dicit. Vnde ex hoc non sequitur parentum diuersitas, quod nunc sunt alii peccatores, tunc autem non essent, sed est aliud, unde necesse est ponere diuersitate parentum, quia in primo statu unus homo non habuisset plures uxores, nec etiam aliqui ex fornicatione, vel adulterio nascerentur, quod nunc contingit etiam in his qui saluantur. Multi enim filij unius patris ex pluribus uxoribus nati saluatur, sicut patet de filiis Iacob. Multi etiam ex fornicatione, vel adulterio nati, alioquin eis frustra sacramenta salutis adhiberentur. Vnde relinquatur, quod aliqui nunc saluantur, qui si primus homo non peccasset, non nascerentur, & per consequens non saluarentur: nec tamen Dei praedestinatio falleretur, quia Deus praedestinauit homines habens scientiam futuri euentus. Quod uero Grego. dicit, quod si primus homo non peccasset, nequaquam ex se filios gehennae generaret, indubitanter uerum est. Non enim in filios transfunderet peccatu originale, sed quod homines filij irae nascuntur. Quod autem subdit, quod hi soli qui nunc saluandi sunt, nascerentur, intelligendum est quod pronomen facit simplicem demonstrationem, quia soli electi nascerentur quantum est ex ratione originis: non autem demonstrationem personalem, quia aliae personae essent hominum qui saluarentur.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS IX.

Utrum uerbum cordis sit species intelligibilis.

AD SECUNDVM sic procedebatur. Videtur quod uerbum cordis sit species intelligibilis. Verbum enim cordis est quo intellectus uidet: hoc autem est species intelligibilis. ergo uerbum cordis est species intelligibilis.

2. Praet. Cognitio intellectiua a sensu oritur: sed illud quod sensus sentit, est species intelligibilis. ergo uerbu cordis quo intellectus intelligit, est spes intelligibilis.

SED CONTRA. Verbu cordis interius est quod exteriori uerbo significatur: sed uerbum exterius non significat speciem intelligibilem. ergo uerbum interius non est ipsa species intelligibilis.

RESPOND. Dicendum, quod secundum Aug. 15. de Trini. Verbum cordis importat quoddam procedens a mente, siue ab intellectu. Procedit autem aliquid ab intellectu, in quantum est constitutum per operationem ipsius. Est autem duplex operatio intellectus secundum Philo. in 3. de anima. Una quidem quae uocatur indiuisibilem intelligentiam, per quam intellectus format in seipso definitionem, vel conceptu alius cuius incomplexi. Alia autem operatio est intellectus conceptus.

Quodlib. S. Tho. E 2 ponentis,

Art. 63, sed contra & ad 1.

D. 585.

Tex. co. 2.

D. 130. D. 129. & 131.

D. 77.

1. p. q. 34. 2. & q. 84. ar. 4. c. ad. 1. q. 85. ar. 2. opus 53. c.

D. 43. Tex. co. 2. 1.

ponentis & diuidentis, secundum quam format enu-
tiationem, & utrumq; librum per operationem in-
tellectus constitutorum vocatur verbu cordis, quo-
rum primum significatur per terminum incomplexu,
secundum uero significatur per orationem. Manifestu
est autem, quod omnis operatio intellectus procedit
ab eo, secundum quod est factus in actu per speciem
intelligibilem, quia nihil operatur, nisi secundum
quod est actu. Vnde necesse est q species intelligibi-
lis qua est principium operationis intellectualis, diffe-
rat a verbo cordis, quod est per operationem intelle-
ctus formatum, quamuis ipsum uerbum possit dici
formam, vel species intelligibilis sicut per intelle-
ctum constituta, prout forma artis quam intellectus
aduenit, dicitur quaedam species intelligibilis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod intellectus
intelligit aliquid dupliciter. Vno modo, formaliter,
& sic intelligit specie intelligibili qua fit in actu. Alio
modo, sicut instrumento quo utitur ad aliud intelli-
gendu, & hoc modo intellectus uerbo intelligit, quia
format uerbum ad hoc quod intelligat rem.

AD 2m dicendum, q cognitio sensus exterioris per-
ficitur per solam immutatione sensus a sensibili. Vn-
de per formam qua sibi a sensibili imprimitur, sentit;
non autem ipse sensus exterior format sibi aliqua for-
mam sensibilem, hoc autem facit vis imaginatiua, cu-
ius forme quodammodo simile est uerbu intellectus.

ARTICVLVS X.

Utrum ea que sunt ex timore sint uoluntaria.

CIRCA tertium sic proceditur. Videtur, q ea que
sunt ex timore, no sint uoluntaria. Necessitas n.
uoluntari contrariatur, ut dicitur in 5. metaph. sed ea
que sunt ex timore, dicuntur ex necessitate fieri. non
ergo sunt uoluntaria.

SED CONTRA. Omne quod quis operatur pro-
pter finem, est uoluntarium: sed ea que quis operatur
ex timore, operatur propter finem. Iad uitandum ma-
lum quod timet, sicut qui projicit merces in mare, vi-
tat submersionem nauis, ergo hmoi sunt uoluntaria.

RESPON. Dicendum, quod cum bonum sit volun-
tatis obiectum, hoc modo se habet aliquid ad hoc q
sit uoluntarium, quo modo se habet ad hoc q sit bo-
num. Contingit autem aliquid in vniuersali conside-
ratum esse bonum, quod tamen secundum aliquas
particulares circunstantias redditur malum, sicut ge-
nerare filios est bonum, sed generare filios ex non sua
uxore est malum. Et similiter contingit aliquid in vni-
uersali consideratum esse malum, quod tamen secun-
dum aliquas particulares circunstantias fit bonum: si-
cut occidere secundum se est malum, sed occidere ho-
minem perniciosum multitudini, est bonum. Et quia
actiones circa singularia iudicantur bonae, vel malae,
& per consequens uoluntaria, vel inuoluntaria, sim-
pliciter quidem consideratis singularibus circunstan-
tiis, secundum quid autem secundum quod in vniuersali
considerantur, ea que ex timore fiunt in vniuersali
quidem considerata, sunt mala & inuolunta-
ria: sed si considerentur secundum singularia que cir-
cunstant, sic sunt bona, & uoluntaria, sicut projicere
merces in mare secundum se consideratum est malum,
& non uoluntarium, sed in tali casu est bonum, & vo-
luntarium. Vnde & Philo. dicit in 3. ethi. quod huius-
modi mista sunt ex uoluntario, & inuoluntario, sim-
pliciter autem, sunt uoluntaria: secundum quid autem

Inuoluntaria, ex necessitate facti.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO VI.

DEINDE circa sacramenta quaesitum est.

Primo, De sacramento Eucharistiae.

Secundo, De sacramento penitentiae.

Tertio, De sacramento matrimonii.

Circa Eucharistiam quaesita sunt duo.

Primo, Utrum forma panis annihilatur.

Secundo, Utrum sacerdos dare debeat hostiam non
consecratam peccatori occulto hoc petenti.

ARTICVLVS XI.

Utrum forma panis in sacramento Eucharistiae
annihilatur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod
forma panis in sacramento eucharistiae annihilatur.
Illud enim annihilari videtur, quod definit esse,
& in nihil conuertitur: sed forma panis facta conse-
cratio definit esse, nec est dare in quod conuertatur: no
enim conuertitur in materiam corporis Christi, nec
etiam in formam eius que est anima, alioquin anima
esset ibi ex ui sacramenti, ergo forma panis annihilat.
2. Præter. Aug. dicit super illud Ioan. 17. Clarifica me
pater & c. Si humana natura conuertitur in uerbum,
si diligentius cogitamus, homo periret in Deo: sed il-
lud annihilari dicitur quod perit, ergo si panis conuer-
titur in corpus Christi, uidetur quod annihilatur.

SED CONTRA est, quia sicut Aug. dicit lib. 83.
q. Deus non est actor tendendi in non esse: est autem
actor sacramenti eucharistiae, ergo in illo sacramen-
to nihil annihilatur.

RESPON. Dicendum, q annihilatio quendam
motum importat. Omnis autem motus denomi-
nata a termino ad que. Vnde terminus annihilatio-
nis est nihil. Consecratio autem panis in sacramento eu-
charistiae no terminatur ad nihil, sed ad corpus Chri-
sti, alioquin non esset dare quomodo corpus Christi
incipiat esse sub sacramento. Non enim incipit ibi ef-
se per motu locale, alioquin desineret esse in celo. Re-
linquitur ergo q in consecratione panis no est aliqua
annihilatio, sed transubstantiatio panis in corpus Chri-
sti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut in ge-
neratione naturali neq; forma, neq; materia genera-
tur, aut corrumpitur, sed totu compositu, ita etia in sacra-
mento altaris non est quaerendum seorsum de forma,
aut materia in qd conuertatur, sed totus panis conuer-
titur in totu corpus Christi, i quantum est corpus, quia si in
triduo mortis Chrii fuisset consecratio facta, no fuisset
ibi aia, sed corpus exanime, sicut in sepulchro iacebat.

AD 2m dicendum, quod perire diceretur natura hu-
mana, si conuerteretur in uerbum quantum esse desi-
neret, quod pertinet ad terminum a quo, non autem si
annihilatur quantum ad terminum ad quem.

ARTICVLVS XII.

Utrum sacerdos debeat dare hostiam non consecratam pec-
catori occulto hoc petenti.

CIRCA secundum sic procedebatur. Videtur q
sacerdos debeat dare hostiam non consecratam pec-
catori occulto hoc petenti. No. n. debet sacerdos pec-
catorum

catum occultum publicare: publicaret autem si ei da-
ret hostiam non consecratam, cum aliis sociis daret
consecratam. ergo sacerdos non debet dare hostiam no
consecratam peccatori occulto hoc petenti.

2. Præter. Hostia consecrata a sacerdote alicui fidei por-
recta, a circulantibus adoratur. Si ergo exhibet ho-
stiam non consecratam loco consecrate, quantum est
in se, faciet populum idolatrare, quod est graue pecca-
tum. non ergo sacerdos debet peccatori occulto pete-
ri dare hostiam non consecratam.

SED CONTRA est, quia sacerdos est medicus ani-
marum, sapiens autem medicus uitat quantum potest
periculū infirmi quem accipit in cura: peccatori au-
tem, cuius curam habet, imminet magnum periculū,
si in conscientia mortalis peccati corpus Christi acci-
piat, quia qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi
manducat & bibit, ut dicitur i. Corinth. 11. ergo sa-
cerdos bene facit, si eius periculū cūter porriges ei
hostiam non consecratam.

RESPON. Dicendū, q ueritati non est aliqua fictio
adiungenda, quia nulla est cōuētiō lucis ad tenebras,
ut Apōsto. dicit 2. ad Corinth. 6. & propter hoc Aug.
probat in li. 83. q. quod corpus Christi non fuit phan-
tasticum, quia ueritas que est Christus, non potuit fal-
lere: & ideo in sacramento Ecclesie nihil est per fictio-
nem agendum, & precipue in sacramento altaris, in
quo totus Christus continetur. Esset autem quaedam
fictio, si hostia non consecrata loco consecrate dare-
tur: & cum etiam sacerdos quantum in se est, populo
fieret idolatrandi occasio, qui quamuis peccatum ido-
latria non incurreret aestimās probabiliter hostiam ef-
se consecratam, tamen sacerdos in hoc quod hostiam
non consecratam populo exhiberet adorandam, ido-
latriae crimen incurreret. Vnde hoc in nullo casu est
faciendum, ut hostia non consecrata exhibeatur uni,
uel pluribus, tamquam consecrata. Debet ergo sacer-
dos peccatorum occultum primo quidem monere, ut
penitentiam agat, & sic ad sacramentum accedat: quod
si penitere noluerit, debet ei occulte inhibere, ne aliis
communicantibus in publico se immisceat, quod si
se immiscuerit, debet ei dare hostiam consecratam.

Vnde prima duo concedimus.
AD 3m dicendū, q stultus esset medicus, qui cum ma-
iori suo periculo minus periculū infirmi uellet impe-
dire, puta, si uellet ipse uenenū bibere, ne infirmus bi-
beret uinū. Multo aut magis peccat sacerdos fictionē
faciēs i sacramento Chrii, q peccator indigne sumēs. Vñ
stultus esset sacerdos si, ut uitaret peccatū subditi, ipse
graui peccaret, fictionē faciēs in sacramento ueritatis.

QVÆSTIO VII.

DEINDE circa sacramentum penitentiae quaesi-
ta sunt duo.

Primo, Utrum praelatus debeat subditū suum ab ad-
ministratioe remouere, ppter aliquid q ab eo in
confessione audiuit.

Secūdo, Utrū in meliori statu moriat ille qui mori-
tur in uia eūdi ultra mare, q ille qui mori-
tur in redeūdo.

ARTICVLVS XIII.

Utrum praelatus possit subditum suum ab admini-
stratione remouere.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur q prae-
latus possit subditum suum ab administratione re-

mouere propter aliquid, quod ab eo in confessione au-
diuit, quia quod institutum est pro charitate, contra
charitatem non militat: sed sigillum confessionis in-
stitutū est pro charitate. non ergo militat contra cha-
ritatem, ex qua tenetur praelatus salutem subditi pro-
uidere. Est autem quandoque contra salutem subdi-
ti, si ei administratio dimittatur, uel puta, si habeat
occasionem recidendi in peccatum. ergo non obsta-
te sigillo confessionis praelatus debet eum ab admini-
stratione remouere.

SED CONTRA est, quia nihil est faciendum in
præiudiciū confessionis. Esset autem præiudiciū co-
fessionis, si subditus ab administratione remoueretur
propter crimen quod suo praelato confessus est, quia
per hoc alij renuherentur a confitendo. non ergo de-
bet praelatus subditum ab administratione remoue-
re propter peccatum quod ei confessus est.

RESPON. Dicendum, quod id quod per confes-
sionem auditum, nullo modo est manifestandum nec
uero, nec signo, nec nutu, nec etiam aliquid est faciē-
dum, unde in suspitionem peccati aliquis possit deue-
nire. Si ergo amotio subditi ab administratione possit
inducere ad manifestandum peccatum in confessione
auditū, uel ad aliquam probabilē suspitionem habē-
dam de ipso, nullo modo praelatus deberet subditum
ab administratione remouere, puta, si in aliquo mo-
nasterio esset consuetum, q priores non amoueretur
de suis prioratibus nisi propter culpam, manifesta-
retur peccatum confitentis per remotionem ab ad-
ministratioe. Vnde si abbas hoc faceret, grauitur
peccaret tamquam confessionem reuelans. Possit ta-
men eum secreto charitatiue admonere, ut cum instā-
tia peteret confessionē, si hoc uideret salutem eius expedire.
Si uero per amotionē ab administratione peccatū nul-
latenus manifestaretur, puta, si in aliquo monasterio
esset consuetū q abbas pro suo libitu de facili aliquos
ab administratione remoueret, tunc alia occasione ac-
cepta possit subditum sibi confessum ab administ-
ratione remouere, & deberet hoc facere, cum debita tñ
cautela si talis administratio esset subdito periculosa
in posterum, quamuis etiā & in hoc casu melius esset
q eū induceret ad confessionē petendā. Si uero periculū
in posterum non timeretur, non oportet q pro pecca-
to præteritorum per penitentiam deleretur eum ab ad-
ministratioe remoueret, sicut etiam Aug. dicit in li.
de adulterinis coniugijs. Cur adhuc deputamus adul-
teros, quos credimus penitentia esse sanatos? Quan-
do que enim penitentes innocentibus meliores sunt.
Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

Utrum melius moriatur cruce signatus, qui moritur in uia
eundi ultra mare, quam qui moritur redeundo.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur q melius
moriatur cruce signatus qui in uia eūdi ultra ma-
re mori-
tur in eundo quasi profequendo uotum suum, ut se
exponat morti pro Christo, & ita moritur tāquā mar-
tyr mori-
tur, qui aut moritur redeundo, no mori-
tur in pro-
posito se exponedo pro Christo, & ita mori-
tur quasi co-
fessor: sed maior est status martyrum quam confesso-
rum. ergo in meliori statu moritur qui moritur in eū-
do, quam qui moritur in redeūdo.

SED CONTRA. Qui moritur in redeūdo, iam con-
summauit uotum suum, qui autem moritur in eun-
do, non consummauit uotum suum. Quodlib. S. Tho. E 3 do,

Tex. c. 6.

3. p. q. 7. ar.
1. 4. o. 6. c. 6
c. & ad 3.

D. 218.

D. 577.

Ar. 3. 8. & 4.
dist. 20. q. 1.
ar. 2. q. 1. ad
4.

4. di. 21. q. 3.
ar. 1. q. 1. ad
3.

do, nondum consummavit, sed est quasi in principio: perfectum autem melius est imperfecto, & finis principio. ergo melius moritur in redeundo, quam qui moritur in eundo.

RESPOND. Dicendum, quod quanto aliquis cum pluribus meritis moritur, tanto melius moritur: merita autem manent homini non solum illa quae actus agit, sed etiam illa quae iam fecit, quasi apud Deum deposita, secundum illud 2. ad Thi. 2. Scio cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum servare. Manifestum est autem quod ille qui moritur in redeundo de ultra mare, ceteris paribus, cum pluribus meritis moritur, quam ille qui moritur in eundo. Habet enim meritum ex assumptione itineris, & ulterius ex prosecutione, in qua forte multa gravia est passus; & ideo, ceteris paribus, melius moritur ille qui moritur redeundo, quam is qui sit magis meritum quae redire, genus operis considerando.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illud propositum exponendi se morti propter Christum, habuit etiam iste in eundo, nec hoc meritum perdidit, si se a peccato immunem custodivit.

QV AESTIO VIII.

DEINDE circa matrimonium quaesita sunt duo. Primo, Si aliquis despondeat aliquam per verba de futuro, & postea carnaliter cognoscatur, non quidem quasi consentiens in matrimonio, sed solummodo volens fraudulenter surripere copulam carnalem, si postmodum contrahat cum alia per verba de praesenti, utrum secunda sit vxor eius.

Secundo, Si vir accuset uxorem de adulterio occulto, utrum mulier teneatur in iudicio suum peccatum confiteri.

ARTICVLVS XV.

Utrum ille qui cognouit carnaliter quam spondederat, possit habere uxorem illam cum qua postea contrahit per verba de praesenti.

CIRCA primum sic procedebatur. Videtur quod ille qui cognouit carnaliter quam desponderat per verba de futuro, non possit habere uxorem illam cum qua postea contrahit per verba de praesenti. Iudicio, nam ecclesiae compellitur stare cum prima, quam carnaliter cognouit: sed ecclesia potest facere personas illegitimas ad contrahendum, ergo videtur quod talis non possit cum alia muliere habere matrimonium, & ita illa cum qua secundo contrahit per verba de praesenti non erit vxor sua.

SED CONTRA est, quod error hominis non praedicit veritati matrimonij: sed ex errore hominis praesumentis esse consensum ubi fuit carnaliter copula, contingit quod per iudicium ecclesiae compellitur aliquis illam habere, quam cognouit carnaliter post contractum per verba de futuro, ergo non praedicit veritati secundi matrimonij, quod est rite contractum per verba de praesenti.

RESPOND. Dicendum, quod sicut Leo Papa dicit. Causa matrimonij est consensus per verba de praesenti expressus, sine quo cetera etiam cum coitu subsecuta frustrantur. Remota autem causa, remouetur effectus: unde cum in primo matrimonio ponatur non fuisse consensus, manifestum est quod non fuit matrimonium, & quia postea causa ponitur effectus, consequens est ut

secundum fuerit matrimonium, in quo ponitur fuisse mutuos consensus per verba de praesenti expressus inter personas a matrimonio solutas.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ecclesia in his quae ad matrimonium pertinent, tripliciter se habet: Vno quidem modo per modum iudicantis, & quia homines vident ea quae apparent; secundum quod dicitur 1. Reg. 16. Oportet quod iudex ecclesiasticus iudicet secundum ea quae sibi apparent per confessiones partium, & per idoneos testes, & per alia legitima documenta, quibus in omnibus adhibitis contingit quandoque veritatem latere, & praecipue in his quae pertinent ad interiora cordis, quae humana testimonio probari non possunt, etsi per aliqua signa exteriora de his possit aliqua coniectura haberi, & ideo iudicium ecclesiae circa ea quae ad matrimonium pertinent, si veritas lateat, non impedit sequens matrimonium contrahendum, nec dirimit iam contractum. Alio modo se habet per modum prohibentis, vel punientis, & hoc quidem impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit iam contractum, puta, vxoricide poenam imponit ecclesia, ut ulterius a matrimonio absteat: si tamen contraxerit, matrimonium non dirimitur. Tertio modo se habet per modum statuentis, quod fit solum auctoritate summorum pontificum; & secundum hoc persona aliqua redduntur illegitimae ad contrahendum, ita quod si etiam contrahat, matrimonium dirimitur, ut patet in quibusdam gradibus consanguinitatis & affinitatis; vel etiam de adultera, cum quis dedit ei fidem de contrahendo, vel cum machinatus est in mortem vxoris.

ARTICVLVS XVI.

Utrum mulier accusata de adulterio occulto teneatur suum peccatum in iudicio confiteri.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod mulier accusata de adulterio occulto, non teneatur suum peccatum in iudicio confiteri. Nullus tenetur suum peccatum occultum publicare: sed adulterium mulieris est occultum: Si autem in iudicio confiteretur ipsum, veniret in publicum, ergo non tenetur mulier accusata de adulterio suum peccatum in iudicio confiteri.

SED CONTRA est, quia debet praestare iuramentum de veritate dicenda: sed nullo modo debet deierare, ergo debet veritatem confiteri de suo peccato.

RESPOND. Dicendum, quod circa hoc est distinguendum. Si enim adulterium sit omnino occultum, non debet peccatum suum in iudicio confiteri, nec debet ab ea exigi iuramentum de veritate dicenda, quia occulta soli diuino iudicio referuantur, secundum illud 1. ad Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare, quousque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum: sed quando ex adulterio procedit infamia, vel aliqua signa euidentia apparent, quae vehementem suspicionem facere possunt, vel quando est semiplene probatum, tunc debet ab ea exigi iuramentum de veritate dicenda, & ipsa tenetur confiteri veritatem.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QV AESTIO IX.

DEINDE circa virtutes quaesita sunt duo. Primo, Circa iustitiam. Si aliquis incidens in latrones, promittat eis pecuniam pro sua liberatione, si mutuo eam accipiat ab aliquo suo amico; utrum restituere teneatur.

Secundo

Secundo, Circa abstinentiam, utrum aliquis peccare possit nimis ieiunando, vel vigilando.

ARTICVLVS XVII.

Utrum ille qui pecuniam accepit mutuo, ut redimeret se latronibus, teneatur eam restituere.

AD PRIMUM sic procedebatur. Videtur quod ille qui pecuniam accepit mutuo, ut redimeret se latronibus, non teneatur eam restituere, quia ut Aug. dicit. Tempore necessitatis omnia sunt communia: sed nullus debet quasi proprium petere id quod est commune, ut Ambr. dicit, & habetur in decretis distin. 4. Cum ergo ille qui in latrones incidit, fuerit in maxima necessitate constitutus, utpote in periculo mortis existens, videtur quod factum sit sibi commune aliquid quod erat alterius, & ita non teneatur ei restituere, qui mutauit, ac si esset proprium eius.

2. Præter. Nullus tenetur facere recompensationem alicui pro eo quod ille facere tenebatur: sed ille qui mutauit pecuniam tenebatur proximum suum a mortis periculo liberare, secundum illud Prouer. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem, ergo videtur quod ille qui est liberatus, non teneatur ei restituere pecuniam mutuam.

SED CONTRA est, quod Dominus Mat. 7. dicit. Omnia quae vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis: sed ille qui liberatus est a latronibus, vellet sibi restituere, si quid mutualet, ergo etiam ipse debet restituere quod mutuo accepit.

RESPOND. Dicendum, quod iustitiae actus est vnicuique reddere quod sibi debetur. Unde cum ratione contractus bonae fidei, qui fuit inter mutuam & mutuo accipientem, restitutio debeatur ex iustitiae praecipio, tenetur ille qui mutuo accepit pecuniam, eam reddere creditori, & tanto magis, quanto in maiori necessitate creditor sibi subuenit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod tunc in necessitate sunt omnia communia, cum homo non potest sibi de suo subuenire: ridiculum enim esset, si quis famem patiens nollet accipere panem quem haberet in arca, & diceret se accipere panem alienum quasi commune: quae autem per amicos possumus, per nos aliter possumus, ut dicit Philo. in 5. ethico. Ite autem qui in latrones incidit, potest se per amicos liberare mutuo accipiendo, & ideo non fiunt ei omnia communia.

AD 2. dicendum, quod vnusquisque tenetur ad liberandum proximum a morte secundum suam conditionem & modum, & hoc quidem conuenienter impleuit ille qui pecuniam mutuauit, non autem tenebatur eam donare in casu quo ille poterat per mutuam liberari.

ARTICVLVS XVIII.

Utrum homo possit peccare nimis ieiunando, vel vigilando.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod homo non possit peccare nimis ieiunando, vel vigilando. Deus enim non potest nimis ab homine diligi: sed probatio dilectionis est exhibitio operis, ut Gregor. dicit in homel. quadam, ergo videtur quod non possit aliquis peccare nimis ieiunando, vel vigilando propter Deum.

SED CONTRA est, quod Bernar. confitetur se peccasse de hoc quod nimis corpus suum ieiunando &

vigilando debilitauit.

RESPOND. Dicendum, quod secundum Philo. in 1. polito. Aliter est iudicandum de fine, aliter de his quae sunt ad finem. Illud enim quod quaeritur tanquam finis, absque mensura quaerendum est. In his autem quae sunt ad finem est adhibenda mensura secundum proportionem ad finem, sicut medicus sanitatem quae est finis eius, facit quantumcumque potest maiorem, sed adhibet medicinam, secundum quod conuenit ad sanitatem faciendam. Est ergo considerandum, quod in spiritali vita dilectio Dei est sicut finis. Ieiunia autem & vigiliae, & alia exercitia corporalia non quaeruntur tanquam finis: quia sicut dicitur ad Ro. 14. non est regnum Dei escia & potus, sed adhibentur tanquam necessaria ad finem. I. ad demandas concupiscentias carnis, secundum illud Apost. 1. ad Corint. 9. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo &c. & ideo huiusmodi modi sunt adhibenda cum quadam mensura rationis, ut scilicet concupiscentia deuitetur, & natura non extinguatur, secundum illud ad Ro. 12. Exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem: & postea subdit. Rationabile obsequium vestrum. Si vero aliquis in tantum virtutem naturae debilitet per ieiunia, & vigiliae, & alia huiusmodi, quod non sufficiat debita opera exequi, puta, praedicator praedicare, doctor docere, cantor cantare, & sic de alijs, absque dubio peccat: sicut etiam peccaret vir qui nimia abstinentia se impotentem redderet ad debitum vxori reddendum. Vnde de Hiero. dicit, de rapina holocaustum offert, qui vel ciborum nimia egestate, vel somni penuria immoderate corpus affligit: & iterum rationalis hominis dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, vigiliis sensus integritati praefert.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QV AESTIO X.

DEINDE circa praecipua quaesita sunt duo. Primo, Utrum praecipua ordine naturae praecedant consilia.

Secundo, Utrum praecipua quae sunt contra praecipua secundae tabulae, sint grauiora peccatis quae sunt contra praecipua primae tabulae.

ARTICVLVS XIX.

Utrum praecipua ordine naturae praecedant consilia.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod praecipua ordine naturae praecedant consilia. Illud enim est prius ordine naturae, ad quod natura primo instigat: sed praecipua sunt de primo instinctu naturae, quae sunt de dictamine rationis naturalis, non autem consilia. Ergo praecipua sunt priora ordine naturae quam consilia.

SED CONTRA est, quia prius natura dicitur aliquid esse tripliciter. Vno modo, sicut imperfectum est prius perfecto, & hoc modo praecipua non sunt priora consilijs, quia in praecipuis charitatis praecipue consistit perfectio. Secundo, per modum causae tempore praecedens effectum, & sic etiam non sunt priora, quia non est necessarium quod aliquis prius impleat praecipua quam consilia. Tertio, per modum originis, quando principium est simul tempore, sicut & lux solis, & radius: sed nec hoc modo praecipua sunt priora, quia non est necesse quod quicumque seruat praecipua, seruet consilia, ergo nullo modo praecipua ordine naturae praecedunt consilia.

RESPOND. Dicendum, quod circa hoc necesse est duo considerare. Primo, quid sit prius ordine naturae, Quodlib. S. Tho. E 4 tur.

4. di. 27. art. 2. & q. 2. 3. c. 4. di. 28. art. 1. 2. 3. o. de contractu matrimonij

4. di. 27. q. 2. ar. 2. o. & d. 42. ar. 4. q. 3. ad 2. 109.

22. q. 88. ar. 2. ad 3. & q. 147. ar. 1. ad 3.

T.c.16.

turæ secundo quid sit præceptum, & quid cõsiliu, quibus manifestatis, euidenter apparebit quod quæritur. De primo ergo sciendum est, quod secundum Philosophum in 5. meta. Prius & posterius dicuntur in quolibet ordine per comparationem ad principiu illius ordinis, sicut in loco per comparationem ad principium loci, in disciplinis per comparationem ad principiu discipline. Sic ergo & in ordine naturæ dicitur aliquid esse prius per comparationem ad naturæ principia, quæ quidem sunt quatuor causæ. Vnde secundum vnum quodque genus causæ, prius in ordine naturæ est, quod propinquius est causæ. Quamuis autem causæ sint quatuor, tres tamen earum, scilicet efficiens, formalis, & finalis cõcurrunt in idem, vnde relinquitur quod ordo naturæ sit duplex. Vnus quidem secundum rationem causæ materialis, secundum quod imperfectum est prius perfectio, & potentia actus. Alius autem ordine naturæ est secundum rationem aliarum trium causarum, secundum quam perfectum est prius imperfecto, & actus potentia. Vnde & Philo. dicit in 5. meta. quod alia sunt potestate priora, alia perfectione: & quia forma est magis natura quam materia, vt probatur in 2. Physi. conuenientius dicitur esse prius natura actus, qui est prior substantia & specie, vt dicitur in 1.1. Meta. quam potentia, quæ in vno & eodem est prior generatione & tẽpore. Vnde & Philo. dicit in 2. periermenias, q in his quæ contingit esse actu & potestate, ea q sunt actu, sũt natura priora & posteriora.

Tex.c.16.

Tex.c.12.

Tex.c.12.

F caderet hoc sub consilio, in quantum equitando facilius & melius perueniret ad finem. His ergo visis patet de facili id quod quærebatur. Si enim comparemus consilia ad præcepta finalia, quæ sunt de dilectione Dei & proximi, de interiori cordis puritate, manifestu est quod præcepta sunt priora consilijs naturaliter ordine perfectionis, sicut naturaliter prior est potentia & finis his quæ sunt ad finem: sed consilia erant priora naturaliter ordine generationis & temporis, in quantum. super consilia ad puritatem perfectam cordis, & perfectam dilectionem Dei & proximi peruenimus. Si autem comparemus consilia ad alia præcepta quæ ordinantur ex necessitate in prædictos fines, sic erit duplex consideratio. Nam in consilijs necesse est vt includantur præcepta. Qui enim omnia dimittit, non rapit aliena: & qui virginitatem seruat, nõ mœchatur: sicut etiam qui equitat, vadit, sed non conuertitur. Erit ergo vna comparatio consilioru ad præcepta absolute cõsiderata, & sic hoc modo præcepta erunt ordine naturæ priora consilijs, sicut genus est naturaliter prius specie: consilia autem econuerso priora naturaliter præceptis, sicut species sunt priores secundum naturam quam genera, vt patet per Philo. in 1. physi. comparatur enim genus ad speciem sicut potentia ad actum. Præcepta autem absolute sumpta se habent per modum generis ad obseruantiam præceptorum cum cõsilijs, & sine consilijs, sicut nõ mœchari ad non mœchari cum virginitate, & ad non me chari cum matrimonio: & ire commune est ad ire equitem, & ad ire peditem. Alia vero comparatio est cõsiliorum ad præcepta sine consilijs obseruata, sicut si cõparemus eantem in equo ad eum qui vadit pedibus. Similis enim est comparatio virginis, seu continentis, ad matrimonium, & pauperis propter Christum ad eum, qui in seculo suis contentus est, & sic simpliciter ordine naturæ consilia sunt priora præceptis tãquam perfecta imperfectis, nec oportet quod præcepta sic accepta præcedant naturaliter ordine generationis & tẽporis consilia. Non enim oportet quod ille qui vult cõtinentiam, vel virginitatem seruare, prius matrimonio iungatur: neque etiam oportet quod ille qui vult esse pauper propter Christum, prius secularem vitam agat, in qua suis diuitiis sit contentus: sicut etiam nõ oportet quod ille qui vult ire eques Romæ, prius vadat pedes, & postea eques, sed melius est si a principio eques vadat.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XX.

Vtrum peccata contra præcepta secundæ tabulæ sint grauiora peccatis quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod peccata quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ sint grauiora peccatis quæ sunt cõtra præcepta primæ tabulæ. Peccatum enim contra præcepta secundæ tabulæ est contempto hono incommutabili commutabili bono adherere, sicut patet in furto, & adulterio; & alijs huiusmodi: sed contemptus incommutabilis boni est peccatum contra præcepta primæ tabulæ, quibus ordinamur ad adhibendam reuerentiam Deo: ergo peccata quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ includunt peccata quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ, & aliquid addunt, ergo sunt grauiora.

Tex. c. 5.

Ar. 18. arg. 1. & 11. q. 9. 110. ar. 6. cap.

Ar. 18. arg. 1. & 11. q. 9. 110. ar. 6. cap.

2. Præc.

Præterea. Simonia est maximum peccatum: sed simonia cum sit species auaritiæ, est contra præcepta secundæ tabulæ, ergo peccata quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ, sunt grauiora.

SED CONTRA est, quod peccata contra præcepta primæ tabulæ sunt inuidia, desperatio, & alia huiusmodi, quæ sunt grauiora peccata, ergo peccata quæ sunt cõtra præcepta primæ tabulæ sunt grauiora.

RESPON. Dicendum, quod formalis ratio peccati mortalis consistit in auersione a Deo. Si enim esset inordinata conuersio ad bonum commutabile sine auersione a Deo, non esset peccatum mortale: præcepta autem primæ tabulæ secundum se ordinant directe hominem in Deum, unde dicuntur ad dilectionem Dei pertinere. Et ideo peccata quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ, directe & secundum se important auersionem a Deo: peccata autem quæ sunt cõtra præcepta secundæ tabulæ, per se quidem deordinant nos principaliter circa bona commutabilia, circa quæ ordinamur per præcepta secundæ tabulæ, ex consequenti autem deordinant nos a Deo. In vnoquoque autem genere potissimum est id, quod est per se: vnde peccata quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ, secundum suum genus sunt grauiora in genere peccatorum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod contemptus Dei per se intentus est in peccatis quæ sunt cõtra præcepta primæ tabulæ, sic autem non ex necessitate includitur in peccatis quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ. Non enim ille qui fornicatur, intendit hoc agere in contemptum Dei, sed intendit principaliter delectari, ad quod consequitur quod Deum contemnat, præter principalem intentionem mandata eius transgrediens.

AD 2m dicendum, quod simonia non est maximum peccatum simpliciter, sed maximum inter illa quæ committuntur circa contractus pecuniarios, & hoc etiam est hoc quod irreuerenter se habet homo ad res factas, in quo attingit peccata quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ.

QVÆSTIO XI.

DEI NDE quæsitum est de his quæ pertinent specialiter ad quosdam hominum status.

¶ Et primo, De his quæ pertinent ad prælatos.

¶ Secundo, De his quæ pertinent ad doctores.

¶ Tertio, De his quæ pertinent ad religiosos.

¶ Quarto, De pertinentibus ad clericos.

Circa primum quæsitum sunt tria.

- ¶ Primo, Vtrum Beatus Matthæus vocatus sit statim a teloneo ad statum apostolatus, & perfectionis.
- ¶ Secundo, Vtrum ille qui eligitur canonicè in episcopum, melius faciat consentiendo electioni de se factæ, vel eam recusando.
- ¶ Tertio, Vtrum prælati qui dat beneficium ecclesiasticum alicui suo consanguineo sperans per hoc suum genus exaltari & ditari, committit simoniã.

ARTICVLVS XXI.

Vtrum B. Matthæus fuerit vocatus statim de teloneo ad statum apostolatus, & perfectionis.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod beatus Matthæus non fuit vocatus statim de teloneo ad statum apostolatus, & perfectionis.

¶ Item ad statum apostolatus, & perfectionis. Dicit enim Gregorius super Ezechielem. Nemo repente fit summus: sed status apostolatus, & perfectionis euangelicæ est summus status humane vitæ, ergo Matthæus non fuit statim vocatus ad statum perfectionis, & apostolatus.

SED CONTRA est, quod Hieronymus dicit super Matthæum, quod de publicano repente fit apostolus. Et Beda dicit super Lucam, quod de publicano in apostolum, de teloneo in euangelistam mutatus est. Et quædam glo. dicit Luc. 5. Quod nullam prorsus cogitationem, vel respectum huius vitæ sibi reseruauit, qd est perfectionis euangelicæ, ergo statim vocatus est ad statum apostolatus, & perfectionis.

RESPON. Dicendum, quod quæstio ista ex verbis Euangelijs determinari potest. Si enim loquamur de apostolatu, manifestum est secundum narrationem Matthæi, Marci, & Lucæ, quod Dominus post uocationem Matthæi aliquanto spatio temporis interiecto ex suis discipulis 12. apostolos eligit, inter quos vnus fuit Matthæus. Et sic patet quod statim a principio vocatus ad discipulatum Christi, non autem ad apostolatum, nisi secundum præordinationem Christi, qui eum in apostolum sumendum disponebat: & secundum hoc intelligenda sunt verba Hieronymi, & Bedæ. Si autem loquamur de perfectione euangelica, sic manifestum est, quod statim a principio vocatus est ad statum perfectionis. Dicitur enim Lucæ 5. quod surgens, relicto omnibus secutus est eum, quod etiam ad discipulatum Christi pertinebat, secundum illud quod dicitur Lucæ 14. Nisi quis renunciauerit omnibus his quæ possidet, non potest esse discipulus meus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod summum in vita humana potest accipi dupliciter. Vno modo, secundum comparationem status ad statum, secundum quod in humana vita vnus status est maior alio, & alius est summus, & sic nihil prohibet aliquem fieri repente summum, id est, attingere ad statum summum. Et hoc apparet tam in spirituali, quam in seculari. Inueniuntur enim aliqui statim a pueritia ad statum religionis, qui est perfectissimus, conuolasse vel proprio arbitrio, sicut beatus Ioan. Baptista, & beatus Benedictus: vel etiam deuotione parentum, sicut illi qui monasterijs traduntur a parentibus. Sic non oportet vt aliquis seculari vita exerceatur antequam ad religionem transeat: sicut non oportet quod aliquis exerceatur in laicali vita, antequam clericus fiat. Similiter etiam aliqui repente assumuntur ad regnum, vel ab ipsa pueritia, sicut Salomon & Iosias reges Iuda: vel etiam in ultimo statu, sicut Saul. Et Eccles. 6. dicitur, quod de carcere catenisque interdum quis ad regnum progreditur. Alio modo, potest accipi summum per comparationem graduum, qui sunt perfectio vnus hominis, & sic intelligit Greg. quod nemo repente fit summus. Dicit enim Augustinus super canonicam Ioan. quod charitas non mox ut nascitur, perfecta est. Nam ut perficiatur, nascitur: cum fuerit nata, nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur: cum fuerit roborata perficitur. Contingit tamen quandoq; quod vnus homo repente incipit ab altiori gradu sanctitatis quam sit summum ad quod pertingit perfectio alterius hominis, ut patet de B. Benedicto, de quo Gregor. dicit in 2. dialog. quod præsentis, & secuturi omnes agnoscant, Benedictus puer conuersationis gratiam a perfectione cepisse.

ar. 92. ad. 1.

ARTI-

Utrum melius faciat qui consentit electioni canonica de se facta, quam qui eam recusat.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod melius faciat qui consentit electioni canonica de se facta, quam qui eam recusat. Dicit enim Greg. 12. moral. Potestas cum percipitur non ex libidine amanda est: sed quando aliquis per canonicam electionem episcopalem dignitatem adipiscitur, non percipit eam ex libidine. ergo debet eam amare. non ergo debet eam recusare.

SED CONTRA est, quod Gre. dicit 28. moralium quod prelatus per meliorem intentionem fugienda est.

RESPON. Dicendum, quod in eo qui electioni canonica de se facta consentit, considerari precipue debet quid intendit. Si enim intendit aliquid temporale, puta honorem, diuitias, excutere se a iugo religionis, aut aliquid huiusmodi, manifestum est quod est praua intentio, vnde melius faceret si non assentiret: si autem intendit profectum ecclesie, sic planum est quod bona est intentio. Vnde Aug. dicit 19. de ciuit. Dei. In actione non amandus est honor in hac vita, siue potentia, sed opus ipsum si recte atque utiliter sit, id est, ut valeat ad salutem subditorum. Et inducit illud Apostoli quod habetur 1. ad Thi. 3. Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Sed tamen sciendum est, quod ad hoc opus maxima requiritur idoneitas, quia ut Greg. dicit in pastora. Tantum actionem populi debet actio transcendere presulis, quantum distare solet a grege vita pastoris, ad quod humana fragilitas secundum proprias vires sufficiens non est, secundum illud Apostoli 2. ad Cor. 3. Et ad hanc quis tam idoneus? sed tamen ex auxilio gratie diuinae homines idonei & sufficientes redduntur, sicut ipse postmodum subdit. Idoneos nos fecit ministros noui testamenti. Potest ergo aliquis laudabiliter considerans proprium defectum, ex humilitate officium prelacionis recusare, sicut Iere. dicit. Nescio loqui, quia puer ego sum: potest etiam laudabiliter consentire ex charitate fraternam ut salutem proximorum procuret, sicut Esaias qui dicit. Ecce ego, mitte me. Sed sicut Grego. dicit in pasto. In utroque est subtiliter intendum, quia & is qui recusauit, plene non restitit: & is qui mitti voluit, ante se per altaris calculum purgatum vidit, ne aut non purgatus adire quisque sacra ministeria audeat: aut que superna gratia elegit sub humilitatis specie superna dispositioni contradicat. Quia ergo valde difficile est purgatum se quemlibet posse agnoscere, prelacionis officium tutius declinatur, non tamen pertinaciter, cum ad suscipiendum hoc superna voluntas agnoscitur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illud uerbum Gre. non debet sic intelligi. Potestas cum ex libidine percipitur, amanda est: sed ita, Potestas cum percipitur, non est amanda ex libidine: subdit enim, Sed ex longanimitate toleranda.

AD 2^m dicendum, quod melior est intentio prelacionem fugientium secundum proprium desiderium, dummodo non addit necessitas ex parte imponentis hoc onus. Vnde Aug. dicit 19. de ciuit. Dei. Superior locus, sine quo populus regi non potest, & si ita teneatur ut decet, tamen indecenter appetitur. Otium enim sanctum querit charitas veritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis.

Utrum prelatus qui dat beneficium alicui suo consanguineo ut exaltetur, simoniam committat.

CIRCA tertium sic proceditur. Videtur quod prelatus qui dat beneficium ecclesiasticum alicui suo consanguineo, vel amico, ut alij eius consanguinei exaltentur, simoniam committat. Est enim simonia studio sua voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, aut spirituali annexum: sed in casu predicto videtur esse emptio & venditio, in quibus est liberalitas; hic autem hoc speratur, ut liberaliter recompensetur. ergo est ibi simonia.

SED CONTRA est, quod Esaias 33. super illud, Beatus qui excutit manus suas ab omni munere, dicit glo. quod triplex est munus, a manu, a lingua, ab obsequio, quorum nullum est in proposito casu. ergo non est ibi simonia.

RESPON. Dicendum, quod cum simonia circumptionem & venditionem consistat, hic distinguendum videtur, quia si prelatus intendit obligare eum cui dat beneficium ecclesiasticum ad aliquam recompensationem faciendam sibi, uel suis consanguineis, intentio simoniaca est: intendit enim quandam tacitam venditionem. Si vero non intendat eum obligare, sed intendat quod ille sibi, vel sua propria sorte temporaliter recompenset, est quidem praua intentio & carnalis, sed non simoniaca.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod secundum Philosoph. in 4. ethico. Liberalitas non est circa quemlibet vsum pecunie, sed est circa dationes & sumptus, simonia autem est circa emptionem & venditionem.

QUESTIO XII.

DEINDE circa doctores quaerita sunt duo. Primo, Si doctor semper predicauit, aut docuit principaliter propter inanem gloriam, utrum habeat aureolam, si in morte peniteat. Secundo, Utrum si ex doctrina alicuius doctoris aliqui reuocentur a meliori bono, utrum ille doctor teneatur illam doctrinam reuocare.

ARTICVLVS XXI: III.

Utrum ille qui semper propter inanem gloriam docuit, per penitentiam aureolam recuperet.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod ille qui semper propter inanem gloriam docuit, per penitentiam aureolam recuperet. Aureola enim doctrinae debetur fructui, scilicet conuersioni fidelium, secundum illud ad Phil. 3. Gaudium meum, & corona mea: sed potuit contingere, quod ex predicatione eius qui propter inanem gloriam principaliter predicauit, secutus est fructus conuersionis fidelium. ergo si peniteat, debetur ei aureola.

Praeterea, sicut virginitati debetur aureola, ita & doctrina: sed si illa quae cum virgo sit carne, mente tamen est corrupta, penitentiam agit, recuperat aureolam. ergo pari ratione & doctor qui propter inanem gloriam predicauit.

SED CONTRA est, quod opera mortua per penitentiam non reuiuiscunt: sed opera istius doctoris propter inanem gloriam predicantis fuerant mortua, id est, cum peccato facta, ergo non reuiuiscunt per penitentiam.

penitentiam ad praemium consequendum.

RESPON. Dicendum, quod cum aureola importet quandam singularem excellentiam praemij, necesse est, quod praesupponat auream, sicut comparatiuus praesupponit positium, & hoc figuratur Exo. 25. vbi dicitur. Facies super coronam auream, alteram aureolam, & ideo qui non meretur auream, id est, praemium essentiale, non meretur aureolam: qui autem propter inanem gloriam operantur, non merentur praemium essentiale, quia receperunt mercedem suam, ut dicitur Matth. 6. unde nec merentur aureolam. Penitentia autem restituit homini praemia prius habita; non autem confert ei ea quae non habuit, nisi in quantum ipse motus penitentiae est meritotium: unde talis non meretur aureolam.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod conuersioni fidelium debetur aureola praesupposito merito essentialis praemij in eo qui predicauit, alioquin locum haberet quod dicitur Matth. 16. Quid prodest homini, si uniuersum mundum lucretur, animam vero detrimentum patiatur.

AD 2^m dicendum, quod aureola virginitatis debetur integritati carnis quae manet post penitentiam, & ideo debetur virgini penitenti aureola: sed aureola doctrinae debetur actui doctoris qui trahit, & ideo post penitentiam non debetur aureola doctori nisi actus retineret.

ARTICVLVS XXV.

Utrum si per doctrinam alicuius aliqui retrahantur a meliori bono, ille teneatur suam doctrinam reuocare.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod si per doctrinam alicuius aliqui retrahantur a meliori bono, quod ille teneatur suam doctrinam reuocare. Talis enim doctor in sua doctrina facit scandalum aeternum, quia doctor informat intellectum, intellectus autem informat affectum, & per consequens actum: sed scandalum aeternum tenetur quilibet remouere, ergo talis doctor tenetur suam doctrinam reuocare.

Praeterea. Spirituales sunt temporalibus potiora: sed in temporalibus, ut August. dicit, non dimittitur peccatum, nisi restitatur ablatum. ergo multo magis doctor, qui facit damnum in spiritualibus, non dimittitur peccatum nisi restitatur ablatum, quod fit per reuocationem doctrinae.

SED CONTRA est, quod Gre. dicit, Veritas non est dimittenda propter scandalum.

RESPON. Dicendum, quod hic distinguendum videtur. Si enim doctor doceat falsam doctrinam, tenetur eam modis omnibus reuocare, & maxime si ex ea spirituale damnus sequatur. Si vero doceat veram doctrinam, potest ex ea sequi detrimentum spirituale in auditoribus dupliciter. Vno modo, ex defectu ipsius qui docet, vno modo quia doctrinam subtili & alta proponeret rudibus, qui non essent illius doctrinae capaces, qui ex hoc detrimentum salutis incurreret, contra exemplum Apostoli, qui dicit 1. ad Corinth. 3. Tamquam paruulis in Christo lac potum dedi vobis, non escam. Alio modo, quia confuse & inordinate proponit non preferens maiora minoribus: contra id quod Greg. dicit in Pastoralibus. Sic laudanda sunt bona summa, ne despiciantur vltima: sic nutrienda sunt bona vltima, ne dum sufficere creduntur, nequaquam tendatur ad summa, & in his casibus tenetur doctor ex cuius doctrina damnus spirituale accidit, contra hoc damnus remedium ponere in quantum potest, exponendo saltem doctrinam suam. Alio modo potest contingere ex defectu

aliorum, puta, si aliqui dicendo aliqua erronea inducerent homines ad aliquam religionem, utpote, si dicerent, quod quicumque intrat talem religionem, statim erit aequalis meriti sicut beatus Petrus. Et in hoc casu non teneretur cessare a sua doctrina: intrare enim religionem propter errorem non est bonum. Vnde sic non retrahit homines a meliori bono talis doctor, & hoc est quod Greg. dicit in Pastoralibus. Sicut incauta locutio in errorem protrahit, ita indifferetum silentium eos qui erudiri poterant, in errorem derelinquit.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QUESTIO XIII.

DEINDE circa religiosos quaerita sunt duo. Primo, Utrum religiosi teneantur patienter tolerare iniurias sibi factas.

Secundo, Utrum ille qui iurat se non intraturum religionem, possit licite religionem intrare.

ARTICVLVS XXVI.

Utrum religiosi debeant tolerare suos impugnatores.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod religiosi non debeant tolerare suos impugnatores. In impugnacione enim perfectorum virorum Deus impugnatur, unde Dominus Saulo persecuti discipulos Christi dixit Actuum 9. Saule Saule quid me persequeris? sed perfecti viri non debent impugnatores Dei tolerare. ergo neque impugnatores proprios.

Praeterea. Quilibet perfectus debet obuiare his quae statui perfectionis praeducant, vnde Apostolus dicit 2. ad Corinth. 6. Ut non vituperetur ministerium nostrum: sed per hoc quod perfecti impugnantur, statui perfectionis derogatur. ergo perfecti viri non debent tolerare suos impugnatores.

SED CONTRA est, quod Greg. dicit. Non sumus perfecti, si aliorum inordinationes ferre non possumus.

RESPON. Dicendum, quod perfecti viri dupliciter impugnantur. Vno quidem modo quantum ad personas proprias, utpote cum inferuntur eis iniuriae personales. Alio modo possunt impugnantur quantum ad statum eorum, utpote, cum aliquis verbis, vel factis perfectionis statui derogat, & haec duo tanguntur Iaco. 2. Nonne diuites per potentiam opprimunt nos, quod pertinet ad personales iniurias. Nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod inuocatum est super vos? quod pertinet ad religionem, vel statum.

In iniurijs ergo personalibus decet perfectos viros esse maxime patientes, ut sint et parati plura sufferre, secundum illud Matthaei 5. Si quis percusserit in dextra maxilla, praebet ei alteram. Statum vero suum impugnant non debent pati quantum resistere possunt, hoc enim vergeret in iniuriam Dei: vnde contra quosdam dicitur Ezech. 14. Non ascendistis ex aduerso, nec opposuistis vos murum pro domo Israel. Et ideo Dominus iniurias quae contra humanitatem eius inferebantur, patienter tolerauit, sicut cum Iudaei dicebant. Ecce homo vorax, & potator vini, ut habetur Matthaei 6. & sicut diabolus dixit ei. Mitte te deorsum, quod videbatur ad propriam iniuriam pertinere: sed iniurias Dei non tolerabat, vnde Phariseos dure redarguit, Matthaei 12. quia dicebant quod in Beelzebub eieceret demonia, quod pertinebat ad iniurias Spiritus sancti. Et similiter cum diabolus ei dixit. Haec omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me, quod ad iniuriam Dei pertinet.

2.2.9. 108. ar. 1. ad. 2. & 4. & 9. 188. art. 3. ad. 1. & op. 19. cap. 17.

pertinebat: statim enim eum repulit dicens, Vade...

ARTICVLVS XXV. T.

Vtrum qui iurauit se non intraturum religionem, possit licite intrare.

AD SECVDVM sic proceditur. Videtur quod ille qui iurauit se non intraturum religionem, non possit licite intrare.

SED CONTRA est, quia nullum impedimentum spiritualis profectus est ex Deo: sed iuramentum est ex Deo, ergo per iuramentum non impeditur spiritualis profectus intrandi religionem.

RESPON. Dicendum, quod obligatio iuramenti tripliciter se potest habere. Quandoque enim est illicita obligatio, & de re illicita, puta, cum aliquis iurat se fornicaturum, & tale iuramentum non tenetur homo adimplere, nec est licitum impleri.

ARTICVLVS XXVIII.

Vtrum liceat clerico, qui tenetur ad horas canonicas, dicere matutinas sequentis diei de sero.

DEINDE circa clericos quaesitum est vnum, vtrum scilicet liceat clerico, qui tenetur ad horas canonicas, dicere matutinas sequentis diei de sero, & videtur quod non.

SED CONTRA. Deus clementior est quolibet homine: sed homo non imputat debitori in culpam, si debitor sibi reddat ante tempus, ergo multo minus Deus.

RESPON. Dicendum, quod hic consideranda est...

intentio eius qui praenit tempus in matutinis diebus, vel in quibuscumque horis canonicis. Si enim hoc facit propter lasciuiam, vt scilicet quierius somnolentia, & voluptati vacet, non est ab eis peccato.

AD PRIMUM dicendum, quod quantum ad contractus, & alia huiusmodi, dies incipit a media nocte, sed quantum ad ecclesiasticarum officium, & solemnitarum celebritates incipit dies a vesperis, vnde si aliquis post dictas vespere, & completorium, dicat matutinas, iam hoc pertinet ad diem sequentem.

Finis quinti quodlibeti.

INCIPIT QVODLIBET

SEXTVM.

QVÆSTIO PRIMA.

ARTICVLVS I.

Vtrum unitas essentia ponat in numerum cum unitate persone.

QVÆSTIO est de Deo, de angelo, de homine, de creaturis pure corporalibus.

Circa Deum quaesitum est vnum. Vtrum scilicet vnitas essentia ponat in numerum cum vnitate persona, & videtur quod non. Sunt enim tres persone diuinae. Si ergo vnitas essentia poneret in numerum cum vnitate persona, sequeretur quod in Deo esset quaternitas, quod est haereticum.

SED CONTRA. Si vnitas essentia sit penitus idem cum vnitate persona, non ponens cum ea in numerum, sequeretur quod in quocumque predicatur vnum, predicaretur & reliquum: sed vnitas essentia predicatur de tribus personis, dicimus enim quod pater, & filius, & spiritus sanctus sunt vnum, ergo vnitas personalis predicabitur de eis, vt dicatur, quod pater, & filius, & spiritus sanctus sunt vnus, quod patet esse falsum.

RESPON. Dicendum, quod vnum quodque in quantum est vnum, in tantum est ens, vnde ens & vnum conuertuntur. Est autem vnum quodque ens per suam formam, unde & vnum quodque per suam formam habet unitatem, & inde est quod quæ comparatio formæ ad formam, eadem est comparatio unitatis ad unitatem.

Deus autem est formaliter Deus per suam essentiam, proprietas autem personalis est quasi forma constituens personam, quæ quidem realiter distinguitur ab alia persona propter oppositionem relatiuam, sed proprietas personalis non distinguitur realiter ab essentia, alioquin sequeretur quod in Deo esset compositio, & quod aliquid adueniret ei per modum accidentis. Nam omne quod est extra essentiam rei, accidentaliter aduenit: differt tamen proprietas personalis ab essentia secundum modum intelligendi, & significandi. Nam essentia dicitur absolute, proprietas vero personalis im-

portat relationem, vnde patet quod vnitas persona non ponit in essentia numerum cum vnitate, quasi realiter ab ea differens, sed solum secundum modum intelligendi.

Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam primum procedebat secundum differentiam rei, quæ quia non est in diuinis inter vnitatem essentia & persona, ideo non potest poni quaternitas in Deo. Secundum vero procedebat secundum differentiam, quæ est ex modo intelligendi, & significandi, ex qua prouenit quod dicimus, quod pater & filius & spiritus sanctus dicuntur vnum, sed non vnus.

QVÆSTIO II.

DEINDE circa angelos quaerebantur duo.

Primo, De actione ipsorum, vtrum scilicet quicquid agunt, agant per imperium voluntatis.

Secundo, De loco ipsorum, vtrum scilicet possint esse in conuexo cali empyrei, quod etiam quaerebatur circa corpora gloriosa.

ARTICVLVS II.

Vtrum quicquid agit angelus, agat per imperium voluntatis.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod non quicquid agit angelus, agat per imperium voluntatis. Voluntas enim æqualiter se habet ad propinqua & remota, si ergo angelus ageret per solum imperium voluntatis, sequeretur quod non differret ab hoc quod angelus aliquid ageret, quod esset propinquum, vel remotum illud in quod agit, & sic nunquam oporteret quod de celo ad terram descenderet ad aliquid hic agendum, quod est contra traditionem sacra scriptura. Præter quantum ad voluntatem non differt vnitas & multitudo. Sicut enim aliquis potest velle mouere vnam rem, ita potest velle mouere plures res, vel etiam totum vniuersum. Si ergo angelus ageret solum per imperium voluntatis, sequeretur quod posset mouere totum vniuersum, quod est impossibile, cum ipse sit pars vniuersi. non ergo angelus agit solo imperio voluntatis.

SED CONTRA. Omnis actio est ab aliqua virtute: sed in angelo non est alia virtus quam intellectus & voluntas, intellectus autem non agit nisi per voluntatem, ergo omnis actio angeli est per imperium voluntatis.

RESPON. Dicendum, Omnis actio cuiuscumque rei est per formam naturæ illius rei. Nam & si sint aliquæ formæ accidentales principia actionum alii cuius rei, oportet quod huiusmodi actiones reducatur, sicut in primum principium, in formam specificam illius rei agentis: sicut actio caloris ignis reducitur sicut ad primum principium in formam substantialem ipsius, quæ est etiam principium omnium accidentium priorum ignis, & ideo oportet se aliter habere in actionibus alicuius rei habentis naturam simplicem, quam in actionibus alicuius rei habentis naturam compositam. Si enim fuerit aliquid habens naturam simplicem, omnis actio eius erit secundum proprietatem & modum illius naturæ, quod non contingit si habeat naturam compositam. Omnis enim actio ignis est secundum proprietatem naturæ ignis: in cultello autem ignis non est quædam actio non pertinens ad proprietatem ignis, scilicet incisio, & hoc etiam considerandum est in substantiis spiritualibus. Anima enim humana non

est totaliter intellectus, sed participat intellectualitatem, vnde est in ea aliqua virtus & actio, quæ non pertinet ad intellectuaalem naturam, sicut præcipue patet in his quæ pertinent ad animam vegetabilem: sed angelus est totaliter intellectualis natura, & ideo oportet quod omnis eius actio sit secundum intellectum, vnde B. Dio. dicit 4. c. de di. no. quod angeli habent substantias, & virtutes, & operationes intellectuales. Intellectus autem non agit nisi mediante voluntate, quia motus voluntatis est inclinatio sequens formam intellectam: unde oportet quod quicquid angelus agit, agat per imperium voluntatis. Sed tamen considerandum est, quod cum virtus sit media inter essentiam & operationem, oportet quod virtus & operatio cuiuslibet rei proportionetur essentia eius: vnde superioris angeli, cuius est essentia nobilior, est etiam virtus efficacior sicut ad intelligendum, ita etiam ad agendum in res exteriores: & secundum hoc actio angeli limitatur ad aliquem effectum, qui per uirtutem nec essentiam habet infinitam.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod actio voluntatis angelicæ radicatur in essentia eius, a qua procedit eius uirtus & operatio: oportet autem mouens esse simul cum mobili, quod ab eo mouetur, vt habetur in 7. physicorum, & ideo oportet substantiam angeli aliquammodo coniungi in rebus quas mouet.

AD 2^m dicendum, quod quia actio voluntatis limitatur secundum modum essentia, non oportet quod angelus possit agere omnia quæ potest uelle.

ARTICVLVS III.

Vtrum angelus possit esse in conuexo cali empyrei.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod angelus non possit esse in conuexo cali empyrei. Dicit enim Ansel. In nihilo nihil esse potest: sed extra calum empyreum nihil est, ergo angelus non potest esse in conuexo cali empyrei: sic enim esset extra calum empyreum.

Item videtur, quod nec corpus gloriosum ibi possit esse. Omne enim corpus necesse est in loco esse: sed extra calum empyreum non est aliquis locus, ergo non potest esse corpus gloriosum extra calum empyreum.

SED CONTRA. Si non potest esse ibi angelus, aut corpus gloriosum, aut hoc est, quia non potest ibi ascendere, aut quia non potest penetrare profunditatem cali empyrei, aut quia indiget loco continete, aut quia indiget conseruante: sed oia hæc sunt remota a perfectione corporis gloriosi, multo magis a conditione angelorum, ergo corpus gloriosum, & angelus possunt esse in conuexo cali empyrei.

RESPON. Dicendum ad euidenciam huius quaestiones, quod apud antiquos de loco fuerunt duæ opinionones maxime probabiles, quarum una fuit, quod locus sit quoddam spatium, siue dimensiones per se existentes: quæ quidem opinio si uera esset, corpori deberetur locus ex hoc ipso, quod corpus est dimensiones habens, ad quas necesse est aliquas dimensiones occupare: sed hæc opinio de loco est a Philo. in 4. phy. reprobata. Vnde alia opinio est eius, quod locus sit superficies corporis continentis, non quidem in quantum est huiusmodi corporis, quod immediate continet: alioquin sequeretur, quod corpus quiescens non semper esset in eodem loco, puta, si homo staret in fluuio, per cuius decursum semper renouaretur superficies superioris aquæ circa ipsum, sed superficies corporis immediate

ar. 67. 3. p. q. 80. ar. 8. ad 5.

D. 124.

D. 148.

T. c. 12.

art. 4. c. 1 p. q. 61. ar. 4 ad 1. q. 102 ar. 1. ad 2. q. 102. ar. 1. ad 1.

D. 403.

diate continentis habet, quod sit locus ex ordine ad primum continens, vnde accipitur idem locus secundum eandem situm ad primum continens, & propter hoc locus est immobilis. Secundum ergo hanc opinionem, quæ vera est, necessitas ex eundi in loco conuenit corpori ex hoc, quod dependet a primo continente, & propter hoc primum continens non est in loco nisi per accidens, & secundum partes, vt dicitur in 4. physic. Angelus autem non dependet a primo continente, nec etiam corpus gloriosum, quod perficitur per animam ex diuina fruitione beatificatam, & ideo nulla necessitas est, quod corpus glorificatum, aut angelus ab aliquo locali corpore ambiatur: & propter hoc nihil prohibet corpus glorificatum, vel etiam angelum in conuexo cæli empyrei esse.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod uerbum illud Anselm. intelligendum est in vi affirmationis. Nō enī possibile est, qd aliquid sit in nihilo tāquam in continente, sed iste intellectus non facit ad propositū.

AD 2^m dicendum, quod ratio ista procedit de corpore dependente a primo continente.

QVÆSTIO III.

DEINDE quæsitum est de his quæ pertinent ad hominem.

- ¶ Et primo, De spiritualibus.
- ¶ Secundo, De corporalibus.

¶ Circa spiritualia quæsitum est.

- ¶ Primo, De sacramentis.
- ¶ Secundo, De virtutibus.
- ¶ Tertio, De peccatis.

¶ Circa sacramenta quæsitum sunt duo de baptismo.

- ¶ Primo, De necessitate baptismi. Vtrum scilicet puer qui nascitur in deserto, ubi non potest aqua haberi, moriens sine baptismo saluari possit in fide matris fidelis.
- ¶ Secundo, De impedimento matrimonij, quod prouenit ex baptismo. Vtrum si Christianus qui baptizatur Iudæam, cui primo dederat fidem de contrahendo si baptizaretur, cognoscens eam postea carnaliter consummet matrimonium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum puer in deserto natus, possit absq; baptismo saluari in fide parentum.

3. p. qu. 68. et 1. o. & q. 72. ar. ad 1.

CIRCA primum sic procedebatur. Videtur quod puer in deserto natus possit absque baptismo saluari in fide parentum. Non enim est minoris efficaciam fides tempore gratiæ, quam tempore legis naturæ: sed tempore legis naturæ saluabantur pueri in fide parentum, vt Gregorius dicit. ergo etiam nunc tempore gratiæ.

¶ Præt. Per Christum non est arctata hominibus via salutis, cum ipse dicat Ioan. 10. Ego veni vt vitā habeat, & abundantius habeant: sed ante Christi aduentū saluabantur aliqui pueri in fide parentum. ergo multo magis nunc post Christi aduentum.

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non potest intrare in regnum cælorum.

RESPON. Dicendum, quod ab illa damnatione, quam humanum genus incurrit propter peccatū pri-

mi parentis, nullus potest liberari, nisi per Christū, qui solus ab illa damnatione immunis inuenitur, ita scilicet vt ei incorporetur sicut capiti membrum: hoc autem tripliciter fieri potest. Primo quidem, per susceptionem baptismi, secundum illud ad Gal. 3. Oēs qui in Christo baptizati estis, Christum induistis. Secundo, per sanguinis effusionem propter Christum, quia per hoc etiam aliquis passioni Christi conformatur, a qua efficaciam sortitur baptismus. Vnde dicitur de martyribus Apoc. 7. quod lauerunt stolas suas in sanguine agni. Tertio modo, per fidem & dilectionem, secundum illud Prou. 15. Per misericordiam, & fidem purgantur peccata, & Act. 15. dicitur Fide purificans corda eorum. Et per fidem Christus habitat in cordibus nostris, vt habetur ad Eph. 3. Vnde & ipse baptismus dicitur fidei sacramentum, & secundum hoc dicitur esse triplex baptismus, scilicet aquæ, spiritus, & sanguinis, quia alia duo suppleunt vicē baptismi aquæ, si tamen adsit propositum suscipiendi talem baptismum, ita scilicet qd articulus necessitatis, nō autē contemptus religionis sacramentum excludat. Manifestū est autem, qd in pueris nondum habentibus vsum rationis, non potest esse motus fidei & dilectionis, aut propositum suscipiendi baptismum, & ideo non possunt saluari nisi per baptismum aquæ, vel per baptismum sanguinis, si propter Christum occidantur, ex quo non solum Christiani, sed etiam martyres fiunt, ut Aug. dicit de Innocētib. Et sic patet qd ille puer in deserto moriens sine baptismo, salutē nō cōsequitur.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd secundum quosdam tempore legis naturæ non sufficiebat ad salutem paruulorum solus motus fidei in parentibus, sed requirebatur aliqua exterior protestatio fidei per aliqd sensibile signum. Et secundum hoc nihil differat id quod tunc requirebatur ab eo, quod nunc requiritur ad salutem, nisi quod nunc illud signum sensibile est determinatum, tunc erat indeterminatum, & pro voto adhibebatur. Aliorum opinio est, qd solus interior motus fidei relatus ad salutem pueri sufficiebat ad salutem pueri, nec tñ nunc diminuta est fidei virtus, sed augmentatur gradus salutis, quia nunc qui saluantur per Christum, statim introducuntur in regnum cælorū, quod tunc non erat: vnde non est inconueniens si ad hoc amplius aliquid requiratur, scilicet baptismus, vt dicitur Ioan. 3.

AD 2^m dicendum, quod per Christum in hoc ipso est ampliata hominibus via salutis, quod nunc per eam aperta est eis ianua vitæ æternæ, quæ ante clausa erat per peccatum primi parentis.

ARTICVLVS V.

Vtrum possit esse matrimonium inter Christianum & Iudæam baptizatam ab eo, quam &c.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod non possit esse matrimonium inter Christianum & Iudæam baptizatam ab eo, quam carnaliter cognouit post fidem de contrahendo datam. Dicitur enim in Decretis 30. q. 1. quod filius sacerdotis non potest ducere in vxorē puellam, quam pater eius baptizauit, ergo multo minus, si ipsemet baptizasset eam, nō posset eā habere in vxorem. si ergo iste Christianus baptizauit Iudæam, non potest eam in vxorem accipere.

SED CONTRA est, quia secundum iura, quando post fidem datam de contrahendo per uerba de futuro, sequitur copula carnalis, est matrimonium præ-

sumptum præsumptione iuris, contra quam non admittitur probatio: sed ita est in proposito, ergo est verum matrimonium.

RESPON. Dicendum, quod spiritualis cognatio impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iā contractum. Manifestum est autem, quod ex hoc quod Christianus baptizauit Iudæam, contrahitur inter illos spiritualis cognatio, quia illa sit filia eius spiritualis, vnde nullum est matrimonium sequens, etiam si expresse contrahat per uerba de præsentī, & etiam subsequatur carnalis copula.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam quod dictum est de præsumptione iuris, intelligendum est quando nō interuenit aliqd impedimētū matrimonii.

QVÆSTIO IIII.

DEINDE quæsitum est de virtutibus.

¶ Et primo quantum ad fidem, Vtrum scilicet certitudo adhesionis, quæ est in hæretico, vel malo catholico, sit actus ipsius fidei uirtutis.

¶ Secundo, De quibusdam pertinentibus ad religionem, siue ad latram.

¶ Tertio, De quibusdam pertinentibus ad charitatē.

ARTICVLVS VI.

Vtrum certitudo adhesionis in hæretico, uel malo catholico sit actus fidei uirtutis.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur qd certitudo adhesionis in hæretico, vel malo catholico sit actus fidei uirtutis: quia secundum Philoso. 2. Ethic. Tria sunt in anima, potentia, passio, & habitus: sed illa certitudo adhesionis non potest attribui potentia, quia est meritoria, vel demeritoria, potentis aut non meremur neque demeremur: similiter non potest pertinere ad passiones, quia passiones pertinent ad appetitum sensitium, qui nō potest extendi ad hoc quod inhæreat ueritati diuinæ, ergo relinquatur quod pertinet ad aliquem habitum: sed habitus ad quem pertinet certitudo adhesionis, est uirtus fidei, ergo certitudo adhesionis in hæretico, vel malo catholico est actus ipsius fidei.

¶ 1 Præt. Omne quod agit ad similitudinem alicuius, uidetur agere in uirtute illius: sed hæreticus per certitudinem adhesionem his quæ credit, agit secundum similitudinem fidei, in tantum certitudinaliter inhæret, in quantum æstimat se rectam fidem habere. ergo operatur in uirtute fidei, & ita uidetur quod illa certitudo adhesionis sit actus uirtutis fidei.

¶ 2 Præt. Totā firmitas spiritualis ædificij est a fide, secūdu illud Matt. 7. Venerūt flumina, flauerunt ueti, & nō potuerūt moueri ea. Fundata. n. erat supra firmā petram, scilicet supra fidem: sed certitudo adhesionis ad firmitatē spiritualē pertinet, ergo ē actus uirtutis fidei.

SED CONTRA. Quod non est, non potest agere: sed in hæretico, vel malo Christiano, non est uirtus fidei, ergo certitudo adhesionis non potest in eis esse actus uirtutis fidei.

RESPON. Dicendum, quod si aliquis id quod est commune multis, accipiat vt proprium vni, necesse est quod decipiatur. Certitudo autem adhesionis nō ē propria uirtutis fidei. Primo quidē, quia cōuenit uirtutibus intellectualibus, puta, sapientiæ, scientiæ, & intellectui. Secūdo, quia cōuenit non solum fidei ueræ, sed et falsæ. Sicut enim est opinio uera & falsā, ita &

fides, nec min⁹ firmiter inhæret aliquis ueritati, quam falsitati, vt Philosophus dicit in 7. Ethic. Tertio, quia certitudo inhesionis non semper prouenit ex aliquo habitu, sed ex proprio arbitrio aliquis potest assensum suū firmare ad aliquid uerum, vel falsum antequā habeat habitū. Quarto, quia certitudo inhesionis non solū cōpetit fidei formata, quæ est uirtus, sed etiam fidei informi, quæ non est uirtus.

¶ Dicendum est ergo, quod in hæretico certitudo inhesionis est actus falsæ fidei, in malo autem catholico est actus fidei informis: & sic in neutro est actus uirtutis fidei.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod diuisio illa datur de his quæ sunt in anima per modum principij actus. Nam omnis operatio animæ aut est ex aliqua passione, aut ex aliquo habitu, aut ex pura potentia, huiusmodi autem certitudo inhesionis non potest esse ex passione. In malo autem catholico est ex habitu fidei informis: sed in hæretico est uel ex habitu peruerso fidei, uel ex pura potentia, sicut in principio antequam habitum acquisierit: non enim potest dici qd peruersa fides sit habitus infusus. Quod autē dicitur quod potentiis non meremur, neque demeremur, si sic intelligatur, quod non meremur, neque demeremur hoc ipso, quod habemus potentias, uerum est. Si autem sic intelligatur, quod pura potentia non possit esse principium merendi, neq; demerendi, uerum est quantum ad meritum, quod non potest esse sine gratia. Non est autem uerum quantum ad demeritum, alioquin ille qui a principio peccat, antequam acquirat habitum uiciosum, non demeretur.

AD 2^m dicendum, quod aliquid potest agere secundum similitudinem alicuius dupliciter. Vno modo, secundum similitudinem ueram, & sic uere agit aliquis in uirtute illius. Alio modo, secundum similitudinem apparentem, & sic agit in apparentia uirtutis illius, & ita est proposito: unde in hæretico certitudo adhesionis est actus fidei apparentis, nō autē fidei ueræ.

AD 3^m dicendum, quod sicut ex fide uera dependet firmitas spiritualis ædificij, ita etiam ex fide falsa procedit firmitas diabolici ædificij.

QVÆSTIO V.

DEINDE quantum ad actus latræ, siue religionis quæsitum sunt quatuor.

- ¶ Primo, De celebratione festorum, utrum scilicet liceat celebrare festum cōceptionis Dominæ nostræ.
- ¶ Secundo, De solutione officiorum, utrum scilicet clericus habens beneficium cum cura, uel sine cura existēs in scholis teneatur dicere officij mortuorū.
- ¶ Tertio, De collatione beneficiorum, utrum scilicet episcopus teneatur dare beneficium meliori.
- ¶ Quarto, De solutione decimarum, utrum scilicet aliquis pauper teneat decimas dare diuiti sacerdoti.

ARTICVLVS VII.

Vtrum liceat celebrare conceptionem Dominæ nostræ.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod liceat celebrare cōceptionē Dominæ nostræ. Si enim non liceat, hoc non est nisi quia fuit concepta in originali peccato: sed non fuit concepta in originali peccato, ut uidetur, quia beata Virgo facta est, ut speciali modo esset habitaculum Dei, ergo debuit ad hoc specialiter præparari: non autem præparata est specialiter

ter secundum corpus, quod conceptum est ex sexuum commissione: nec etiam quantum ad animam, quia alij etiam leguntur sanctificati in utero, & ita relinquuntur quod fuerit specialiter preparata per immunitatem ab originali peccato, & sic licet ei conceptio celebrare.

S E D C O N T R A est, quod hoc privilegium solius Christi dicitur esse, quod sine originali peccato est conceptus, non ergo competit beate Virgini, & ita eius conceptio non est celebranda.

R E S P O N. Dicendum, quod hic inducitur duarum questionum. Una principalis: altera accessoria, scilicet an beata Virgo fuerit concepta cum originali, quod oportet primo determinari. Est ergo considerandum, quod unusquisque peccatum originale contrahit ex hoc quod fuit in Adam secundum seminalem rationem, ut Augustinus dicit super Genesim ad litteram. Omnes autem illi in Adam fuerunt secundum seminalem rationem, qui non solum ab eo carnem acceperunt, sed etiam secundum naturalem modum originis ab eo sunt propagati: sic autem processit ab Adam beata Virgo, quia nata fuit per commisionem sexuum sicut & ceteri, & ideo concepta fuit in originali peccato, & includitur in universitate illorum, de quo Apostolus dicit ad Romanos 5. In quo omnes peccaverunt, a qua universitate solus Christus excipitur, qui in Adam non fuit secundum seminalem rationem, alioquin si hoc alteri non conveniret quam Christo, non indigeret Christi redemptione, & ideo non tantum debemus dare matri, quod subtrahat aliquid honori filij, qui est salvator omnium hominum, ut dicit Apostolus 1. ad Thimotheum 4. Quamvis autem beata Virgo in originali concepta fuerit, creditur tamen in utero fuisse sanctificata antequam nata. Et ideo circa celebrationem conceptionis eius diversa consuetudo ecclesiarum inolevit. Nam Romana ecclesia, & plurimae aliae considerantes conceptionem Virginis in originali peccato fuisse, festum conceptionis non celebrant. Aliqui vero considerantes sanctificationem eius in utero, cuius tempus ignoratur, celebrant conceptionem: creditur enim cito post conceptionem, & animae in fusionem fuerit sanctificata. Unde illa celebritas non est referenda ad conceptionem ratione conceptionis, sed potius ratione sanctificationis. Sic ergo non est ideo celebranda conceptio praedicta, quia fuerit sine peccato originali concepta. Non enim per hoc tollitur quin fuerit specialius ceteris preparata, eo quod in ipsa sanctificatione copiosius ceteris munus gratiae accepit non solum ut purgaretur a peccato originali, sed ut tota eius vita redderetur immunis ab omni peccato tam mortali, quam veniali, ut dicit Anselmus.

ARTICVLVS VIII.

Utrum clericus beneficiatus teneatur in scholis existens dicere officium mortuorum.

C I R C A secundum sic proceditur. Videtur quod clericus beneficiatus teneatur in scholis existens dicere officium mortuorum. Ille enim qui recipit bona temporalia alicuius, tenetur ei in spiritualibus recompensare: sed iste clericus accipit bona quae fuerunt defunctorum, ergo tenetur pro eis dicere officium mortuorum.

S E D C O N T R A. Ille qui minus recipit, minus tenetur: sed clericus qui in scholis moratur, minus recipit quam alij qui in ecclesia residentiam faciunt, qui recipiunt quotidianas distributiones, ergo non tenetur dicere officium mortuorum sicut illi.

R E S P O N. Dicendum, quod clericus ex hoc ipso quod est clericus, & praecipue in sacris ordinibus constitutus, tenetur dicere horas canonicas. Videntur namque tales specialiter esse assumpti ad laudem diuinam, secundum illud Esai. 42. Omnem qui inuocat nomen meum, in laudem meam creavi illum: sed in quantum est clericus beneficiatus in hac ecclesia, tenetur dicere officium secundum modum illius ecclesiae. Est ergo considerandum quod officium mortuorum quandoque in ecclesia dicitur, sicut ordinarie pertinet ad ecclesiae officium, sicut in tota ecclesia in die aiarum dicitur officium pro mortuis, & in qualibet ecclesia est aliqua super hoc specialis consuetudo, puta, ut dicatur ordinarie officium mortuorum semel in septimana, vel qualitercumque; aliter secundum certum tempus: & ad huiusmodi officium mortuorum tenetur clericus beneficiatus in aliqua ecclesia, etiam in scholis existens, ut per hoc satisfaciatur mortuis, quorum recipit bona. Aliquando vero dicitur officium mortuorum in ecclesia extraordinarie, propter aliquam causam specialiter emergentem, puta, ad preces alicuius personae, vel propter aliquid huiusmodi, & ad huiusmodi officium mortuorum, non tenetur clericus existens in scholis.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS IX.

Utrum episcopus peccet dans beneficium bono, si praetermittat meliorem.

A D T E R T I V M sic proceditur. Videtur quod episcopus peccet dans beneficium bono, si praetermittat meliorem, quia qui facit contra scientiam, edificat ad gehennam: sed iste episcopus praetermittens meliorem, videtur facere contra conscientiam, ergo peccat mortaliter edificans ad gehennam.

S E D C O N T R A est, quod etiam secundum iura sufficit dare bono, si sit idoneus ad seruendum in ecclesia.

R E S P O N. Dicendum, quod aliquis potest dici melior dupliciter. Vno modo simpliciter, qui est sanctior plus habens de charitate. Alio modo dicitur aliquis melior quo ad aliquid. Contingit autem quandoque aliquem esse meliorem simpliciter, qui tamen non est melior quantum ad hoc quod beneficium percipiat, quia alius forte potest ecclesiam magis iuuare, vel per consilium sapientiae, vel per auxilium potentiae, vel quia seruit in ecclesia. Non ergo episcopus tenetur semper dare meliorem simpliciter, sed tenetur dare meliorem quo ad hoc: non enim potest esse quod unum praeferat alteri, nisi propter aliquam causam, quae si quidem pertinet ad honorem Dei, & utilitatem ecclesiae, iam quantum ad hoc iste est melior. Si autem illa causa ad hoc non pertineat, erit acceptio personarum, quae tanto est grauior, quanto in rebus diuinis committitur. Unde super illud Iaco. 2. Tu sede hic bene & c. dicit glossa Augustini. Si hanc distantiam sedendi & standi ad honores ecclesiasticos referamus, non est putandum leue esse peccatum in acceptione personarum habere si de domini gloria. Quis enim ferat eligi diuitem ad sedem honoris ecclesiae, contempto paupere sanctiore, & instructiore? Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS X.

Utrum pauper teneatur decimas soluere diuiti sacerdoti.

A D Q V A R T V M sic proceditur. Videtur quod pauper non teneatur decimas soluere diuiti sacerdoti. Ideo

ideo institutum est, ut decimae soluantur ad sustentationem ministrorum ecclesiae: sed sacerdos diues habet alias unde sustentetur, ergo non sunt ei decimae soluendae, & praecipue a paupere.

¶ 2. P R A T. In multis terris decimae non soluuntur, quod tamen praelati corrigent, si homines ex necessitate iuris diuini decimas soluere tenerentur, non ergo videtur quod, praesertim pauperes, teneantur soluere decimas diuitibus sacerdotibus.

S E D C O N T R A est, quod Dominus Matth. 23. dicit, Haec oportuit facere, scilicet iudicium & veritatem: & illa non omittite, si ea quae pertinent ad decimarum solutionem.

¶ 2. P R A T. Luc. 18. Phariseus dicit, Decimas de omnibus quae possideo.

R E S P O N. Dicendum, quod sicut Philosophus docet in 5. ethic. Medium iustitiae accipitur non solum quo ad nos, sicut in ceteris virtutibus, sed etiam secundum rem, quia scilicet in alijs uirtutibus attenduntur diuersae conditiones personarum, secundum quas medium diuersificatur, sicut circa cibos quod est multum uni, est paucum alteri, uel moderatum: sed in iustitia non variatur medium secundum diuersas personae conditiones, sed attenditur solum ad quantitatem rei. Qui enim emit rem aliquam, debet tantum soluere quantum ualeat, siue a paupere, siue a diuite emat. Soluere autem debitum est actus iustitiae, & ideo ad hoc quod alicui reddatur quod ei debetur, non refert utrum sit diues, uel pauper. Decimae autem sacerdotibus debentur, in communi quidem secundum ius naturale. Naturalis autem ratio dicitur, ut illi qui pro populo in spiritualibus laborant, a populo stipendia suae sustentationis accipiant. Et secundum hoc etiam in nouo testamento est iure diuino sancitum. Nam ut dicitur 1. ad Cor. 9. Dominus ordinauit his qui Euangelium annuntiant, ut de Euangelio uiuant: sed in lege veteri iudiciali precepto taxata est quantitas eius quod ministri Dei est populo soluendum, scilicet decima, & hoc est Ecclesia statuit in populo christiano soluendum: unde cum sacerdotibus decimae debeantur, tunc de iure naturali, tunc de iure diuino, tunc est ex statuto ecclesiae, quis sacerdos sit diues, nihilominus pauper tenetur ei decimas soluere.

A D P R I M V M ergo oportet respondere dupliciter. Vno modo, ut dicatur quod decimarum solutio est instituta non solum ad sustentationem ministrorum Ecclesiae, sed etiam ad sustentationem pauperum, quibus debet de domo Dei prouideri, unde dicit Malac. 3. Inferte omnem decimationem, ut sit cibus in domo mea: & sic sacerdoti, qui non solum sibi, sed pauperibus prouidere debet, quantumcumque diuiti, sunt decimae necessariae. Alio modo, potest dici quod necessitas sustentationis ministrorum fuit ratio ecclesiasticae institutionis de decimarum solutione: sed ex quo officium est alicui debitum per statutum Ecclesiae, nihilominus ei debetur, quamuis sit diues.

A D 2. DICENDUM, quod sicut Paulus laudabiliter non exiebat sumptus, qui sibi propter praedicationem Euangelij debebantur, ne quod impedimentum fieret Euangelio, aut scandalum fidelibus Christi, non tamen illi peccabant non ministrantes sumptus, quos Apostolus sibi debitos remittebat: ita etiam praelati ecclesiae laudabiliter faciunt non exigendo decimas in terris illis, in quibus propter consuetudinem riment scandalum generari: nec peccant illi qui non soluunt decimas in terris illis, in quibus non est consuetudo, peccant autem si obstinate exigentibus

dare recusarent, & ideo ut huic peccato obuient sacerdotes, in terris illis non exigunt decimas.

QV AESTIO VI.

D E I N D E quaesitum est de actibus charitatis. **¶ 1. P R I M O,** De obedientia, utrum sit magis meritorium obedire praelato, vel facere aliquid ad dictum fratris.

¶ 2. S E C U N D O, De eleemosyna.

ARTICVLVS XI.

Utrum magis sit meritum obedire praelato, quam facere aliquid ad dictum fratris.

C I R C A primum sic proceditur. Videtur quod magis sit meritum obedire praelato, quam facere aliquid ad dictum fratris. Maiori enim merito maius detrimentum opponitur: sed magis demeretur ille, qui est inobediens praelato, quam ille qui non assentit dicto fratris, ergo & magis meretur aliquis obediendo praelato, quam assentiens dicto fratris.

S E D C O N T R A. Vbi est maior humilitas, ibi videtur esse maius meritum, quia humilibus dat Deus gratiam, ut dicitur Iaco. 4. sed maioris humilitatis videtur esse, quod aliquis aequali se subijciat faciens aliquid ad dictum eius, quam quod aliquis subijciat se superiori obediens praelato, ergo magis videtur esse meritorium, quod aliquis faciat ad dictum fratris, quam quod obediatur praelato.

R E S P O N D. Dicendum, quod aliquis actus potest dici magis meritorius dupliciter. Vno modo ex genere operis, & sic ille actus est magis meritorius, qui est excellentioris virtutis. Manifestum est autem, quod latra, per quam aliquis seruit Deo, est excellentior uirtus quam beneficentia, qua quis satisfacit proximo, sicut & diligere Deum est magis meritorium, quam diligere proximum. Quod autem aliquid fiat ad dictum fratris pertinet ad amicitiam, vel beneficentiam, qua quis diligit proximum: quod autem obediatur praelato in quantum est Dei minister, pertinet ad religionem, qua quis colit & diligit Deum, & ideo magis est meritorium quod aliquis faciat aliquid obediens praelato, vel seruans uotum, quam si aliquid faciat ad dictum fratris. Alio modo, potest dici aliquis actus magis meritorius ex eo quod procedit ex maiori charitate, licet sit minor ex suo genere, & sic nihil prohibet magis mereri illum qui facit aliquid ad dictum fratris.

Primum ergo concedimus. **A D 2. DICENDUM,** quod ille qui facit aliquid ad dictum fratris facit propria sponte, unde minoris humilitatis esse videtur, quam quod aliquis obediatur praelato tanquam superiori.

QV AESTIO VII.

D E I N D E quaesitum est de eleemosyna. **¶ 1. P R I M O,** De eleemosyna clericorum. **¶ 2. S E C U N D O,** De eleemosynis quae fiunt pro mortuis.

ARTICVLVS XII.

Utrum clerici peccent mortaliter, si ea quae eis superflua sunt, in eleemosynas non largiantur.

C I R C A primum sic proceditur. Videtur quod clerici peccent mortaliter, si ea quae eis superflua sunt, in Quodlib. S. Tho. F. eleemosynas

22. q. 104. ar. 3. de obedientia extra.

22. q. 64. ar. 2. o. 22. q. 58. & q. 61. ar. 2. ad 1.

ar. 84. & 22. q. 185. ar. 3.

ar. 164. & ar. 92. ad 11. & 22. q. 63. ar. 2. ar. 106. & ar. 84.

ar. 2. q. 87. art. 1.

Art. specialis.

eleemosynis non largiantur, quia super illud Luc. 3. Qui habet duas tunicas, det unam non habenti. dicit glos. De duabus tunicis diuidendis datur p[re]ceptu[m], quia si una diuidatur, nemo uestitur in dimidia tunica & nudus remanet, qui accipit, & qui dedit: sed p[er] largitione[m] unius tunice intelligitur largitio eoru[m] q[ui] superfluum ad necessitatem uitae, ut patet per ea quae in eadem glos. p[re]mittuntur. ergo dare superflua est in p[re]cepto: sed qui transgreditur p[re]ceptum, peccat mortaliter. ergo ille qui no[n] dat superflua pauperibus peccat mortaliter.

¶ 2. P[re]ceptum plus obligat, quam consilium: sed dare omnia quae quis possidet, est consilium, & tamen ad hoc homo obligatur in casu extremae necessitatis. ergo etiam extra casum extremae necessitatis tenetur aliquis superflua dare pauperibus, cum hoc sit in p[re]cepto, & ita qui no[n] largitur, peccat mortaliter.

¶ 3. P[re]ceptum. Quicumque consumit quod est alterius, tenetur ad restitutionem: sed bona clericorum sunt pauperum, ut patet per glos. Hieronymi super illud Isaiæ 2. Rapina pauperum in domo uestra. ergo si clerici inutiliter bona ecclesiastica consumunt, tenentur restituere pauperibus aliunde si habuerint.

¶ 4. P[re]ceptum. Quicumque facit se impotentem ad id quod tenetur facere, peccat mortaliter: sed clerici faciendo superfluas expensas, faciunt se impotentes ad subueniendum pauperibus, ad quod tenentur. ergo uidetur quod peccent mortaliter.

SED IN CONTRARIUM uidetur esse consuetudo, quae apud multos p[re]ualuit.

RESPON. Dicendum, quod aliter uidetur se habere circa bona patrimonialia, & circa bona ecclesiastica. Nam bonorum patrimonialium, uel licite acquisitorum homo uere est dominus, unde quantum pertinet ad conditionem ipsius rei potest re sua uti ut uult, & ex hac parte non accidit peccatum: potest tamen peccatu[m] accidere ex inordinato modo utendi, uel per superabundantiam, dum scilicet inutiliter consumit bona propria in ea in qua non oportet. uel secundum defectum, in quantum scilicet non erogat ea in qua oportet. Vtroque enim modo corrumpitur uirtus, ut dicitur in 2. ethicorum. Bonorum uero ecclesiasticorum clerici non sunt uere domini, sed dispensatores, secundum illud 1. ad Corinth. 7. Dispensatio autem mihi credita est. Pertinet autem ad dispensatorem, ut fideliter distribuatur ea quae eius dispensationi committuntur, secundum illud 1. ad Corinth. 4. Hic iam quaeritur inter dispensatores ut si delis quis inueniatur. In his ergo potest dupliciter peccatum contingere. Vno modo, ex conditione ipsius rei, dum scilicet usurpat sibi quasi rem propria[m], & in usus suos conuertit id quod esset alijs erogandum. Alio modo, ex inordinato usu eorum, quae in partem suam cedunt, sicut etiam de alijs dictum est. Verum quia horum dispensatio fidei dispensatoris committitur, ut dictum est, si quis bona fide dispense ecclesiastica bona inde accipiens quod sibi conuenit secundum conditionem status & personae, & alijs largitur secundum quod sibi uidetur bona fide expedire, no[n] peccat mortaliter, etiam si forte aliquid plus in suos usus conuertat, quam oporteat. Talia enim quia in singularibus est eorum iudicium, non possunt per omnimodam certitudinem diffiniri. Vnde si non sit uultus excessus, potest compati bonam fidem dispensatoris: si uero uultus excessus fiat, non potest latere, & ita non potest cu[m] bona fide dispensatoris hoc agi:

si autem non conseruet bonam fidem in dispensando, peccat mortaliter.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut Aug. dicit in li. de sermone domini in monte. Illa p[re]cepta quae dominus tradidit Matt. 5. Qui percusserit te in unam maxillam, p[re]be ei & aliam, & quae ibi sequuntur, sunt intelligenda secundum p[re]parationem animi, ut scilicet homo sit paratus hoc facere quando necessitas hoc requirit. Vnde non semper est peccatu[m] mortale, quando homo hoc non facit, sed quando uidet necessitatem imminere, si non faciat, tunc peccat mortaliter: & eadem ratio est de hoc p[re]cepto. Qui habet duas tunicas det non habenti, & de omnibus similibus. Vnde non semper peccat mortaliter quotiescunque non dat pauperi qui superfluum habet, sed quando necessitas imminet. Quando autem sit talis necessitas, quod obliget ad peccatum mortale, non potest ratione determinari, sed committitur prudentiae & fidei dispensantis: unde si bona fide det, quando sibi uidetur expedire, immunis est a peccato, alioquin mortaliter peccat.

AD 2^m dicendum, quod illa eadem quae sunt consilia, cadunt sub p[re]cepto secundum animi p[re]parationem. Nullum enim consiliu[m] est perfectiu[m], quam quod homo tradat animam suam pro fratribus suis, & tamen hoc cadit sub p[re]cepto secundum animi p[re]parationem, secundum illud 1. Io. 3. Et nos debemus pro fratribus animam ponere. Et similiter dare omnia tua pauperibus, cadit sub p[re]cepto secundum animi p[re]parationem, ut scilicet homo sit paratus hoc facere, si necessitas imminet. Minor tamen necessitas requiritur ad superflua eroganda, quam ad omnia exhibenda, tamen hoc totu[m] ratione uniuersali determinari no[n] potest, sed committitur prudentiae, ut dictu[m] est.

AD 3^m dicendum, quod bona ecclesiastica non solum sunt dispensanda pauperibus, sed etiam ecclesiae ministris: unde secundum canones debent diuidi hoc modo, ut aliqua pars cedat in usus pauperum, & aliqua pars in usus ministrorum, & in cultu[m] ecclesiae.

Aliter ergo dicendum est de illis ecclesiasticis bonis, quae principaliter sunt attribuenta necessitatibus pauperum, & ex consequenti necessitatibus ministrorum, sicut sunt bona hospitaliu[m], & aliorum huiusmodi. Et aliter de illis bonis quae sunt principaliter attributa uisibus ministrorum, sicut sunt p[re]bendae clericorum, & alia huiusmodi. Nam in primis bonis peccatum committitur non solum ex abusu, sed etiam ex ipsa rerum conditione, dum aliquis in suos usus assumit quod est alterius, & ideo tenetur ad restitutionem tanq[ua]m defraudator rei alienae. In secundis uero bonis non committit peccatu[m] nisi p[er] abusum, sicut & de bonis patrimonialibus dictu[m] est: unde no[n] tenetur quis ad restitutionem, sed solu[m] ad penitentiam peragenda[m].

AD 4^m dicendum, quod neque moderatus usus diuitiarum, neque bona fides dispensatorum saluari uidetur in eo qui scienter superfluas expensas facit in uoluptuosis conuiujs, & alijs huiusmodi superfluitatibus, & sic non est dubium quod in talibus peccat mortaliter. Vnde dicitur Matt. 24. Si dixerit malus seruus ille in corde suo, moram facit dominus meus uenire, & ceperit percutere co[er]suos suos, quod pertinet ad superbium: & crudele dominum manducet autem & bibat cum ebriosis, quod pertinet ad superflua & uoluptuosa conuiuia, ueniet dominus serui illius in die qua no[n] sperat, & hora qua igno[r]at, & diuidet eu[m]. s. a societate sanctoru[m], parteq[ue] ei ponet cu[m] hypo-

4.d.35.q.2. ar. 2. q. 2. ad 4.

4.d.45.q.2. & ar. 2. q. 2. ad 4.

hypocritis, scilicet in inferno, unde ibi subditur. Ibi erit fletus & stridor dentium. Si autem aliquis non multum in talibus excedat, potest bona fide fieri ab aliquo, qui uult secundum decentiam sui status morem gerere his quibus conuiuuit.

QVAESTIO VIII.

DE INDE quaesitum est de eleemosynis quae fiunt pro mortuis.

¶ Et circa hoc quaesita sunt duo.

¶ Primo, Vtrum mortuus patiat aliquod detrimentum, si executor eius differat dare eleemosynas, quas ipse in testamento dari mandauit.

¶ Secundo, Vtrum executor licite possit differre distributionem eleemosynarum ad hoc quod res defuncti melius uendantur in posterum.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum mortuus aliquod detrimentum sentiat ex hoc, quod eleemosynas, quas mandauit dari, retardantur.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod mortuus nullum detrimentu[m] sentiat ex hoc, quod eleemosynas, quas mandauit dari, retardantur. Huiusmodi enim retardatio prouenit ex negligentia executoris: sed negligentia unius non imputatur alteri. ergo nullum detrimentum mortuus patitur ex huiusmodi tarditate.

SED CONTRA est, quod propter huiusmodi tarditatem retardantur orationes & sacrificia, quae fiunt pro anima defuncti, ex quibus plurimu[m] iuuaretur. ergo ex huiusmodi tarditate patitur detrimentu[m].

RESPON. Dicendum, quod hic est opus duplici distinctione. Primo quidem ex parte ipsius detrimenti: distinguendum est enim duplex detrimentu[m]. Nam quoddam detrimentum est, quod pertinet ad tolerantiam poenae, secundum illud quod habetur 1. Corinth. 3. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Aliud autem quod pertinet ad subtractionem remedij. Secundo etiam distinguendum est ex parte eleemosynae, circa quam potest considerari etiam detrimentu[m] ipsius eleemosynae, & effectus ipsius. Quantum ergo ad meritum eleemosynae nullum detrimentum patitur defunctus ex praedicta tarditate, maxime si quantum in ipso fuit curam adhibuit, ut huiusmodi eleemosynae cito darentur, quia meritum principaliter ex uoluntate & intentione dependet: sed quantum ad effectum eleemosynae patitur detrimentum, no[n] quidem ut pro huiusmodi tarditate puniatur, sed quia remedium ei non adhibetur, dum suffragia discurrunt, ex quibus plurimum iuuaretur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod negligentia unius non imputatur alteri ad poenam, potest tamen redundare in alterum quantum ad defectum remedij, secundum quod unus homo ab alio iuari potest.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum executor debeat tardare distributionem eleemosynarum ad hoc, quod res defuncti melius uendantur.

CIRCA secundu[m] sic proceditur. Videtur quod executor debet tardare distributionem eleemosynarum ad hoc, quod res defuncti melius uendantur. Quia ex hoc

sequitur quod plures eleemosynas poterit facere pro defuncto, ex quibus defunctus magis iuuabitur. ergo si differat, uideat q[uod] laudabiliter & fideliter hoc faciat.

SED CONTRA est, quia ex tarditate eleemosynarum sequitur retardatio remedij, quo forte defunctus indiget. ergo uidetur quod huiusmodi retardatione grauetur defunctus potius quam iuuetur.

RESPON. Dicendum. In mora modici temporis non uidetur esse magnum periculum. Vnde si executor per modicum tempus eleemosynam dare differat, ut rebus defuncti melius uenditis ampliores eleemosynas dare possit, laudabiliter hoc facit. Si uero econuerso per multum tempus differat eleemosynas distribuere, ut non multo ampliores eleemosynas faciat, non uidetur esse absque culpa, quia forte defunctus a purgatorio liberaretur, in quo existenti remedium suffragiorum maxime necessarium erat: hoc autem requirit prudentis executoris examen, ut scilicet consideratis dilatione temporis, & conditione personae quae creditur citius uel tardius liberanda, & etiam quantitate augmenti eleemosynarum, faciat quod uidebitur expedire defuncto.

QVAESTIO IX.

DE INDE quaesitum est de peccatis.

¶ Et circa hoc quaesita sunt tria.

¶ Primo, De peccato originali, utru[m] scilicet ille qui baptizatus est, transmittat peccatu[m] originale in prole.

¶ Secundo, De peccato actuali in generali, quid scilicet sit prius, utrum auersio a Deo, uel conuersio ad commutabile bonum.

¶ Tertio, Specialiter de mendacio, quod mendacium sit grauius, utrum illud quod fit uerbo, uel illud quod fit facto.

ARTICVLVS XV.

Vtrum ille qui est baptizatus transmittat peccatum originale in prolem.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod ille qui est baptizatus non transmittat peccatum originale in prolem. In eo enim qui nascitur, tria posunt considerari, scilicet corpus, anima, & unio utriusque: sed non contrahit peccatum originale secundum corpus, quod contrahit a parentibus, quia parentes erant totaliter a peccato originali mundati, similiter etiam nec secundum animam quam habet ex creatione Dei, in quem peccatum non cadit, & per consequens neque etiam secundum unionem utriusque. ergo ille qui nascitur ex baptizatis nullo modo contrahit peccatum originale.

SED CONTRA est, quia remedium non adhibetur nisi uulnere: sed baptismus, qui est medicinale remedium contra uulnus originalis peccati, adhibetur paruulis baptizatorum filijs secundum communem Ecclesiae consuetudinem. ergo paruuli baptizatorum filij cum originali peccato nascuntur.

RESPON. Dicendum, quod peccatum, quod ex transgressione primorum parentum in omnes posteros originaliter deriuatur, non aboletur nisi per gratiam Christi, qui de peccato damnauit peccatum in carne, ut dicitur ad Romanos. 8. sed hoc quodam ordine peragitur. Nam primo in Quodlib. S. Tho. F 2 statu

Et i or. 136. de ma. q. 4 ar. 1. & 8. & 12. q. 81. ar. 3. & 4.

statu presentis vite per sacramenta gratie Christi remouetur peccatum originale quantum ad iniquitatem animae, vt scilicet non imputetur homini ad culpam. Remanet tamen interim quantum ad corruptionem fomitibus in carne, vnde Apost. dicebat ad Rom. 7. Ego ipse mente seruo legi Dei, carne autem legi peccati, in quantum scilicet concupiscit aduersus spiritum, vnde homo baptizatus secundum mentem viuunt in nouitate spiritus, sed secundum carnem adhuc retinet vetustatem Adæ. Et ideo sicut per spirituale generationem, quæ scilicet per euangelium alios producit filios in Christo absque peccato, ita etiam secundum generationem carnalem producit filios in vetustatem Adæ cum peccato originali.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Utrum in peccato actuali prius sit auersio, quam conuersio.

art. 113. ca. & 22. q. 2. c. & 3. q. 86. art. 1. ad 1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod in peccato actuali prius sit auersio, quam conuersio. Auersio enim importat recessum a termino, conuersio autem accessum ad terminum; sed in motu corporali prius est recessus a termino, quam accessus ad terminum. ergo & in spirituali motu prius est auersio quam conuersio.

SED CONTRA est, quod Dion. dicit 4. ca. de di. no. Nemo intendens ad malum, operatur, sed intendens ad bonum, ergo prius animus peccantis conuertitur appetitum ad bonum commutabile, quam auertat a Deo.

RESPOND. Dicendum, quod peccatum principaliter in voluntate consistit, vt Aug. dicit. Quantum autem ad voluntatem illud est prius, quod principaliter intenditur, & ideo in peccatis, in quibus principaliter intenditur fructus boni commutabilis, sicut in luxuria, auaritia, & similibus, prius est naturaliter conuersio quam auersio, quia non est principaliter intentio, sed præter intentionem consequitur ex inordinata conuersione. In peccatis autem, in quibus directe intenditur auersio a Deo, sicut est infidelitas, desperatio, & alia huiusmodi, prius est auersio ab incommutabili bono, & postea est conuersio ad commutabile bonum, sicut patet in illis, qui desperantes se ipsos tradunt impudicitiae, vt dicitur ad Ephe. 4.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quamuis in motibus operabilibus recessus a termino prior sit in executione, accessus tamen ad terminum prior est in intentione, in qua principaliter consistit peccatum.

ARTICVLVS XVII.

Utrum maius peccatum sit cum aliquis mentitur factum, quam cum aliquis mentitur uerbo.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod maius peccatum sit cum aliquis mentitur factum, quam cum aliquis mentitur uerbo. Maius enim peccatum esse videtur, cum aliquis mentiendum abutitur eo, cui magis creditur: sed sicut Anselm. dicit in lib. de ueritate magis creditur factis quam uerbis. ergo grauius peccat qui mentitur factis, quam uerbis.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. de doctrina christiana. Inter omnia signa præcipuum locum tenent uerba: his autem abutitur ille qui uerbo mentitur. ergo videtur quod grauius peccat ille qui mentitur uerbo, quam ille qui mentitur factum.

RESPOND. Dicendum, quod sicut Ambr. dicit in quodam sermone. Non solum in falsis uerbis, sed etiam

in simulatis operibus mendacium est. Peccatum autem mendacii principaliter quidem consistit in intentione fallendi, vnde ille qui dicit falsum, quod putat esse uerum, non mentitur. Magis autem est reus mendacii ille qui dicit uerum, quod putat esse falsum, vt patet per Aug. in lib. de mendacio. Vnde cum eadem intentione fallendi sit in eo qui mentitur uerbo, & in eo qui mentitur falso, uterque equaliter peccat. Verbum enim & factum assumuntur ut instrumenta fallendi, vnde non refert quantum ad peccatum mendacii, utrum aliquis uerbo, vel scripto, vel nutu, vel quocumque modo factum mentiatur, sicut non refert quantum ad peccatum homicidii, utrum quis gladio, vel securi interficiat hominem.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO III.

ARTICVLVS XVIII.

Utrum aliquis possit esse naturaliter, uel miraculose simul uirgo & pater.

DEI NDE quaesitum est circa corpora hominis, utrum scilicet aliquis possit esse naturaliter, uel miraculose simul uirgo & pater, & videtur quod hoc possit esse miraculose, quia pater & mater simul sunt generationis principia: sed aliqua mulier miraculose fuit simul uirgo & mater, ergo pari ratione aliquis uir miraculose potest simul esse uirgo & pater.

Item, Videtur quod hoc possit esse absque miraculo, quia daemon incubus potest furari semine uirginis in somnis pollui, & transfundere in matricem mulieris, ex quo quidem femine potest concipi proles, cuius pater non est daemon incubus, sed ille ex cuius semine generatur, quod agit in uirtute eius a quo est resolutum. ergo uidetur quod etiam absque miraculo possit aliquis simul esse uirgo & pater.

SED CONTRA. Mulier absque miraculo non potest simul esse uirgo & mater, ergo pari ratione nec uir absque miraculo potest simul esse uirgo & pater.

Item, Videtur quod nec per miraculum, quia si filius Dei, qui est natus miraculose de uirgine, ex aliqua parte corporis uirginalis carne assumptus quam ex illa, unde mulier naturaliter concipit, puta de manu, aut pede, non diceret filius uirginis, sicut nec Eua dicta est filia Adæ, quauis sit formata de costa ipsius: sed non posset contingere salua uirginitate uiri, quod ex eadem parte corporis, & in eodem loco prolem generaret, sicut naturaliter generatur, ergo nec etiam miraculose fieri posset quod aliquis simul esset uirgo & pater.

RESPOND. Dicendum, quod ad huius euidentiã uidere oportet quid ad uirginitatem requiratur. Requiritur autem tria ad eius perfectionem, quorum primum est principale & formale, scilicet electio, siue intentio uoluntatis, sicut & in omnibus moralibus, unde istud ex necessitate ad uirginitatem requiritur, quod ad sit alicui assidua uoluntas nunquam experiendi delectationem ueneriam. Secundum autem est materiale, scilicet passio appetitus sensitui, scilicet delectatio, quam quis experitur in actu uenerio, cuius priuatio requiritur ad perfectam uirginitatem materialiter. Nam passiones sensitivæ sunt materia uirtutis moralium. Si tamē præter electionem propriam uoluntatis hoc contingat, puta, cum quis in somno polluit, uel cum mulier per uiolentiam ab hoste opprimitur, non perit uirginitas, ut patet per Aug. in 1. de Ciuitate Dei. Tertium autem est quasi per accidens, & concomitantem

comitantem se habens ad uirginitatem, scilicet corporalis integritas. Vnde si claustra pudoris aliter corrumpantur quam per uenerium actum, puta, si obstetric, uel medicus ferro incidat ad sanandum, nihil uirginitati deperit, sicut Augustinus dicit in 1. de Ciuitate Dei. Sic ergo si uirginitas accipiatur secundum perfectionem suam esse, prout ad uirginitatem tria prædicta concurrunt, mulier quidem salua uirginitate non potest esse mater, ita quod concipiat & pariat nisi miraculose, quia proles egredi non potest, cum hoc quod permāneant claustra pudoris in uiolata, nisi per miraculum, sicut accidit in matre Dei. Posset tamen foris absque miraculo mulier salua omni uirginitate concipere, sicut dicitur accidit de quadam puella pubescente, quam propter pudoris custodiam in lecto suo pater habebat, qui dum somno pollueretur, semet ad matricem descendit, & puella concepit. Vir autem absque omni feminis resolutione non potest esse pater neque naturaliter, neque miraculose, quia si de corpore eius proles aliter miraculose formaretur, non posset dici pater. Si uero uirginitas largius accipiatur, prout solum requirit interiori electionem mentis, sic patet de muliere quidem quod naturaliter potest esse mater, uirginitate tamen manente: sicut si aliqua per uolentiam opprimeretur ab hoste, & inde conciperet, & multo magis hoc posset miraculose fieri. Vir autem salua uirginitate posset esse pater naturaliter propter pollutionem nocturnam, quæ quocumque casu ad matricem mulieris perueniret. Non autem ita congrueret, quod miraculose uir fieret pater, sicut quod uirgo fieret mater, tū quia uirgo miraculose facta est mater, Spiritu sancto formante corpus prolis ex puris simis sanguinibus eius, ut Damasc. dicit. Resolutio autem feminis, sine qua uir pater esse non posset, non congruit operationi Spiritus sancti: tum quia uir in generatione est sicut agens, mulier sicut patiens. Deo autem competit agere, & non pati: vnde magis congruit ut Deus miraculose suppleat id quod deest ex parte uiri, quam id quod deest ex parte mulieris.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO II.

ARTICVLVS XIX.

Utrum calum empyreum habeat influentiam super alia corpora.

3. p. q. 66. ar. 3. ad. 2. philosophi. 4. lec. 70. & 1. d. 3. q. 2. ar. 3. o.

DEI NDE ultimo quaesitum est de creatura pure corporali, utrum scilicet calum empyreum habeat influentiam super alia corpora. Et videtur quod non, quia omnne corpus quod naturaliter influit in alia corpora, per prius influit in propinqua, quam in remota. Si ergo calum empyreum influeret in corpora inferiora, prius influeret in calum aqueum, quod est sibi propinquius, quam in calum sydereum: sed hoc uidetur esse inconueniens, quia calum sydereum similius est celo empyreo, cum neutrum sit de natura quatuor elementorum, quam calum aqueum, quod est de natura quatuor elementorum: quia ille aqueus dicitur ibi positus ad refrigerandum calorem prouenientem ex motu calis, rationis cuius Saturnus, qui est altior inter planetas, dicitur habere frigiditatem, non ergo calum empyreum, influit in corpora inferiora.

SED CONTRA est, quod in libro de intelligentiis dicitur, quod omnis quod influit in alia, est lux, uel lucem habens, & in commento dicitur, quod omnis influentia est per uirtutem lucis: sed calum empyreum maxime ha-

bet lucem inter alia corpora, ergo in alia corpora influit. **R**ESPOND. Dicendum, quod quidam ponunt calum empyreum non habere influentiam in aliqua corpora, quia non est institutum ad effectus naturales, sed ad hoc quod sit locus beatorum. Et hoc quidem mihi aliquando uisum est, sed diligentius considerans, magis uideatur dicendum, quod influat in corpora inferiora, quia totum uniuersum est unum unitate ordinis, ut patet per Philosoph. 12. meta. Hæc autem unitas ordinis attenditur secundum quod quodam ordine reguntur corporalia per spiritualia, & inferiora corpora per superiora, ut Aug. dicit in 3. de trin. Vnde si calum empyreum non influeret in corpora inferiora, calum empyreum non contineretur sub unitate uniuersi, quod est inconueniens. Videtur autem proprius effectus eius esse perpetuitas & permansio in inferioribus corporibus. Nam secundum Philosophum in 11. meta. In celo sunt principaliter duo motus, quorum unus est ab Oriente in Occidentem, qui uocatur diurnus, & est super polos æquinoctialis: & quia iste est uniformis, causat perpetuitatem in inferioribus motibus. Alius autem motus est ab Occidente in Orientem, quod mouetur Sol & alij planetæ, qui est super polos zodiaci, per quem planetæ accedunt & recedunt a nobis: unde iste motus proprie causat differentiam generationis & corruptionis, & ceterorum motuum in istis inferioribus: & sic continuatur generatio & corruptio horum inferiorum quibusque Deus uult, quæ quidem quantum ad continuitatem causatur a primo motu, quantum autem ad contrarietatem a secundo. Sicut autem uniformitas motus præcedit difformitatem, ita etiam unitas quietis præcedit difformitatem motus, quia moueri est se aliter habere nunc quam prius, quiescere autem est eo modo se habere nunc ut prius, & sic quies habet puram unitatem. Uniformitas autem motus habet unitatem eam diuersitate, & ideo primum calum, scilicet empyreum, singulariter per suam quietem influit. Secundum autem calum est, quod dicitur aqueum per suum motum uniformem. Tertium autem calum, scilicet sydereum per suum motum difformem: hoc autem est proprium huic corpori, quod influat absque motu, in quantum est supremum attingens quodammodo ordinem substantiarum spiritualium, prout Dion. dicit 2. c. de di. no. quod diuina sapientia coniungit principia secundorum finibus primorum.

AD TERTIVM ergo dicendum, quod calum empyreum magis influit in calum aqueum, quam in inferiora corpora, in quantum scilicet calum aqueum plus recipit de influentia calis empyrei, ut uniformitas motus ostendit, unde etiam magis conuenit cum celo empyreo ratione suæ uniformitatis, quam calum sydereum. Est autem de celestibus corporalibus duplex opinio. Una scilicet, quod sint de natura elementorum, secundum quam calum empyreum esse de natura ignis, calum aqueum de natura aqueus, uel aeris: calum autem sydereum est compositum ex utraque natura, quia in parte est lucidum, in parte diaphanum. Et ad hanc opinionem pertinet quod dicitur aquas esse ibi ad in frigidandum. Alia autem est opinio, quod corpora celestia non sunt de natura quatuor elementorum, sed quinta essentia, secundum quam etiam calum aqueum non est de natura quatuor elementorum, sed dicitur aqueum propter diaphaneitatem, sicut dicitur calum empyreum igneum, propter lucem. Contrarium concedimus, quamuis liber de intelligentiis non sit auctoritatis alicuius, nec auctoritatis per se. Quodlib. S. Tho. F 3 sit quod

2. d. 24. q. 2. 3. & d. 13. ar. 4. ad. 1.

D. 333.

Tex. co. 52.

T. co. 43.

D. 336.

fit, quod omnis influxus sit ratione lucis, nisi lux meta-
phorice accipiat pro omni actu, prout omne
agens agit in quantum est eius actu, vel hoc potest esse
verum in solis corporalibus, in quibus proprie dicitur
lux, in quantum flux corporalis est forma primi
corporis agentis, scilicet celi, cuius virtute omnia corpora
inferiora agunt. Et hæc ad præfens dicta sufficiant.

Finis sexti quodlibeti.

INCIPIT QVODLIBET

SEPTIMUM.

QUESTIO PRIMA.

Questio prima est de tribus.
¶ Primo, Quædam pertinentia ad substan-
tias spirituales.

¶ Secundo, Quædam pertinentia ad sacramentum
altaris.

¶ Tertio, Quædam pertinentia ad corpora dānatorū.

¶ Circa substantias spirituales quærebatur.

¶ Primo, De cognitione earum.

¶ Secundo, De fruitione animæ Christi tempore pas-
sionis.

¶ Tertio, De pluralitate in substantijs spiritualibus
inuenta.

¶ Circa primum quærebantur quatuor.

¶ Primo, Vtrum aliquis intellectus creatus possit di-
uinam essentiam videre immediate.

¶ Secundo, Vtrum intellectus creatus possit simul
plura intelligere.

¶ Tertio, Vtrum intellectus angelicus possit intelli-
gere singularia.

¶ Quarto, Vtrum notitia, quam Augustinus dicit pro
le mentis, sit accidens, vel non.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aliquis intellectus creatus possit diuinam essentiam
immediate videre.

1. p. q. 12. ar.
ti. 1. o. & ar.
4. ad 2. ue
ri. q. 9. & 4.
di. 49. q. 2.
ar. 1. & 2. q.
37. ar. 3.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod nul-
lus intellectus creatus possit diuinam essentiam
immediate videre. Intellectus enim creatus, cum in-
differenter se habeat ad omnia intelligibilia, non po-
test cognoscere determinate aliquid, nisi per obiectū
suū determinetur: sed diuina essentia non est obiectū
quod possit intellectū determinare, quia est summū
in entibus, & maxime generalitatis, & nullo modo
determinatum: ergo intellectus creatus ipsam vide-
re non potest.

¶ 2. Præ. Ad hoc quod intellectus cognoscat aliquid, oportet
quod fiat in actu. Nihil enim operatur secundum quod
est in potentia, sed secundum quod est in actu: intellectus
autem non fit in actu, nisi si quod intelligibile informa-
tur. cum ergo essentia diuina non possit per se ipsam
informare intellectum, ut formaliter faciat ipsum
esse in actu, oportet si debet per intellectū cognosci,
quod per aliquam sui similitudinem intellectum infor-
met ad hoc quod cognoscatur, & ita non poterit im-
mediate nisi per similitudinem videri.

¶ 3. Præ. Ad hoc quod intellectus creatus essentiam di-
uinam videat, oportet quod per lumen gloriæ perficiatur:

sed lumen gloriæ est medium distans & ab ipso in-
tellectu, & ab ipsa essentia diuina, quæ est beatitudo
in cieta, cum lumen prædictū dicitur creatura, ergo intel-
ctus creatus non potest videre diuinam essentiam immediate.

¶ 4. Præ. Secundum Philosophum in 3. de anima. Sicut sensus
se habet ad sensibile, ita se habet intellectus ad intelli-
gibile: sed ad hoc quod sensus visus suum obiectum
percipiat, duplici medio indiget. scilicet lumine, & specie,
quæ est similitudo rei visæ. ergo hoc idem est necessa-
rium intellectui in visione diuinæ essentia, & sic non
immediate eam videbit.

Sed contra est quod dicitur 1. Io. 3. Videbi-
mus eum sicuti est.

¶ 2. Præ. Ad hoc quod intellectus intelligat, nihil aliud
videtur requiri, nisi quod intelligibile fiat in actu, &
quod intellectui coniungatur: sed essentia diuina per
se ipsam est intelligibilis in actu, cum sit immaterialis,
intellectui etiam præfens est, quia ut dicit Aug. Deus
vnicuique rei est vicinior, quæ ipsa res sibi. ergo intel-
ctus creatus essentia diuinā poterit immediate videre.

Respondeo. Dicendum, quod absque dubio tenen-
dum est, quod diuina essentia in patria immediate ab
intellectu glorificato videatur. Ad cuius euidentiam
sciendum est, quod in visione intellectiua triplex me-
diū contingit esse. Vnum sub quo intellectus videt
quod disponit eum ad videndum, & hoc est in nobis
lumen intellectus ageris, quod se habet ad intellectū
possibilem nostrū, sicut lumen solis ad oculum. Aliud
medium est quo videt, & hoc est species intelligibilis,
quæ intellectū possibilem determinat, & habet se ad
intellectum possibilem, sicut species lapidis ad ocu-
lum. Tertium medium est, in quo aliquid videtur, &
hoc est res aliqua per quam in cognitionem alterius
deuenimus, sicut in effectu videmus causam, & in uno
similium, vel contrariorum videtur aliud, & hoc me-
diū se habet ad intellectum sicut speculū ad vtrum
corporalem, in quo oculus aliquam rem videt. Pri-
mum ergo medium & secundum non faciunt media-
tam visionem: immediate enim dicitur aliquis uide-
re lapidē, quāuis eum per spem eius in oculo recep-
tam, & per lumen uideat, quia visus non fertur in
hæc media tamquam inuisibilia, sed per hæc media fer-
tur in unum visibile, quod est extra oculos, sed tertium
medium facit visionem mediatam. Visus enim prius
fertur in speculum sicut in visibile, quo mediante ac-
cipit speciem rei visæ in specie, uel speculo. Similiter
intellectus cognoscens causam causato, fertur in ipsam
causatum sicut in quoddam intelligibile, ex quo tran-
sit in cognitionē causæ. Et quia essentia diuina in sta-
tu, vel in effectibus suis cognoscitur, non videmus eam
immediate: unde in patria, ubi immediate uidebitur,
tale medium penitus subtrahetur. Similiter etiam non
est ibi medium secundum, si aliqua species essentia di-
uinæ intellectum informans, quia quando aliquid uide-
tur immediate per speciem suam, oportet quod spes-
cies illa repræsentet rem illam secundum completū
esse suæ speciei; alias non diceretur res illa immédia-
te videri, sed quædam umbra eius, sicut si similitudo
lucis in oculo fieret per modum coloris, qui est lux
obumbrata. Cum autem omne quod recipitur in ali-
quo, recipiatur in eo per modum recipientis, impossi-
bile est in intellectu creato similitudine diuinæ essen-
tiæ recipi, quæ eam perfecte in totam suam rationē
repræsentet. Unde si per aliquam similitudinem tale ef-
fentia diuina a nobis uideretur immediate, non uideretur
essentiam

Tex. cō. 3.

Art. 2. 1. &
1. p. q. 1. ar.
ti. 2. ca. 1. q.
12. ar. 5. o.

D. 486.

D. 461.

essentiam diuinam, sed quædam umbram eius. Restat
ergo quod solum primum medium erit in illa visio-
ne, scilicet lumen gloriæ, quo intellectus perficitur
ad videndum essentiam diuinam, de quo in psal. 35. In
lumine tuo videbimus lumen. Hoc autem lumen non
est nec essarium ad hoc quod faciat intelligibile in po-
tentia esse intelligibile in actu, ad quod est nobis ne-
cessarium lumen intellectus agentis, quia ipsa diuina
essentia cum sit a materia separata, est per se actu intel-
ligibilis: sed erit necessarium tantum ad perficiendum
intellectum, ad quod etiam nunc lumen intellectus
agentis valet. Prædictum autem lumen gloriæ suffici-
enter perficiet intellectū, ad videndum diuinam essentiam,
eo quod ipsa essentia diuina totaliter lux intelli-
gibilis est. Unde lumen gloriæ ab ea in intellectu de-
scendens facit hoc respectu diuinæ essentia in intelle-
ctu, quod facit respectu aliorum intelligibilium, quæ
non sunt lux tantū, sed spēs rei intellectæ simul & lu-
men: sicut si lux sensibilis per se existeret, ad eius
visionem sufficeret lumen oculum perficiens sine
aliqua similitudine.

Ad primum ergo dicendum, quod aliquid di-
citur determinatum dupliciter. Primo ratione limita-
tionis. Alio modo ratione distinctionis. Essentia autē
diuina non est quid determinatum primo modo, sed
secundo modo, quia forma non limitatur nisi ex hoc
quod in alio recipitur, cui materia commensuratur.
In essentia autem diuina non est aliquid in alio rece-
ptum, eo quod esse eius est ipsa diuina natura subsi-
stens, quod in nulla re alia contingit. Nam quælibet
res alia habet esse receptum & sic limitatum: & inde
est quod essentia diuina ab omnibus distinguitur per
hoc, quod est in alio non recipi: sicut si esset aliqua
albedo existens non in subiecto, ex hoc ipso distingue-
retur a qualibet albedine in subiecto existente, quāuis
in ratione albedinis non esset recepta, & sic ne limita-
ta. Patet ergo quod essentia diuina non est quid gene-
rale in essendo, cum sit ab omnibus alijs distincta, sed
solum in causando, quia id quod est per se, est causa corū
quæ per se non sunt. Unde esse per se subliens est causa
omnis esse in alio recepti: & ita essentia diuina est in-
telligibile, quod potest determinare intellectum.

Ad 2^m dicendum, quod intellectus creatus sit actu
ad videndum diuinam essentiam per lumen gloriæ,
& hoc sufficit, ut dictum est.

Ad 3^m dicendum, quod illud lumen gloriæ quā-
uis & ab essentia diuina, & ab intellectu sit differēs p-
essentiam, non tamen facit mediatam visionem, vt
ex dictis patet.

Ad 4^m dicendum, quod visibilia non sunt lux tan-
tum, & ideo oportet ad hoc quod visus determinetur
ad ea, quod non solum sit ibi lumen, sed etiā species
rei visæ. Essentia autem diuina est pure lux, & ideo
non requirit aliquam aliam speciem quā ipsum lu-
men vt videatur, sicut ex dictis patet.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectus creatus possit simul plura intelligere.

1. p. 12. 27-
10. & q. 58.
ar. 3. & q.
85. ar. 4. o.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod
intellectus creatus possit simul plura intelligere.
Potentia enim sensitua cum sit materialis, est inferior
& magis contracta quæ intellectiua: sed sensus potest simul
plura sentire, sicut sensus communis simul sentit albū
& dulce, dū eorum differentiam cognoscit. ergo intel-
lectus multo fortius potest simul plura intelligere.

¶ 2. Præ. Plura intelligibilia possunt simul cognosci,
in quantum sunt vnum: sed omnia intelligibilia sunt
vnum, in quantum sunt intelligibilia. ergo omnia in-
telligibilia possunt simul cognosci.

¶ 3. Præ. Sicut se habet intellectus in habitu ad intelli-
gibile in habitu, ita se habet intellectus in actu ad in-
telligibile in actu: sed intellectus in habitu simul plu-
ra intelligibilia cognoscit in habitu. ergo intellectus
in actu simul plura intelligit in actu.

¶ 4. Præ. Ad cognitionem intellectus sufficit species
rei intelligibilis in intellectu existens: sed species in-
telligibiles non se impediunt, quin simul sint in intel-
lectu, cum non sint contrariæ, eo quod sunt a materia
separatæ. ergo intellectus non impeditur quin possit
simul plura intelligere.

¶ 5. Præ. Capacitas intellectus est maior quàm cuius-
cunque corporis: sed aliquod corpus est, in quo simul
possunt plures species etiam contrariorum fieri, sicut
patet quod in vno puncto aeris, in quo se intersecant
duæ lineæ directæ a duobus visibilibus ad duos vidē-
tes, est species vtriusque visibilis. ergo multo fortius
plures species actu possunt simul esse in intellectu,
& ita in intellectu potest simul plura intelligere.

Sed contra est, quod dicit Philosophus in
2. Topic. Contingit plura scire, intelligere uero
unum solum.

Respondeo. Dicendum, quod intellectus duplici-
ter aliquid intelligit, scilicet primo, & ex consequen-
ti. Ex consequenti quidem contingit plura simul intel-
ligere, in quantum habent ordinem ad unum intelli-
gibile primū, & hoc contingit dupliciter. Vno modo,
ex unitate eius quo intelligit, sicut quæ plura intelli-
gibilia per unā spem intelligunt, sicut intellectus diui-
nus oia simul uidet per unam essentiam suam, & eo-
dem modo intellectus creatus uidens essentia diuinā
potest simul omnia uidere quæ per essentia diuinā ui-
det. Alio modo, ex unitate eius quod intelligitur, sci-
licet quando plura intelliguntur ut unum, totū enim
unū est primo intellectū, & illa plura sunt intellecta
ex consequenti in illo, sicut cum intellectus intelligit
lineam, simul intelligit partes lineæ, vt dicitur in 3. de anima.

Et similiter cum intelligit propositionem,
intelligit simul subiectum & prædicatum: & cum in-
telligit similitudinem, uel differentiam aliquorum, si-
mul intelligit ea quorū est similitudo, uel differentia:
sed quod intellectus simul intelligat plura intelli-
gibilia primo & principaliter, est impossibile. Cuius ra-
tio est, quia intellectus secundum actum est omnino,
id est perfecte, res intellecta, ut dicitur in 3. de anima.

Quod quidem intelligendum est non quod essentia
intellectus fiat res intellecta, uel species eius, sed quia
complete informatur per speciem rei intellectæ, dum
eam actu intelligit. Unde intellectum simul plura ac-
tu intelligere primo idem est ac si res una simul esset
plura. In rebus enim materialibus uidemus quod una
res numero non potest esse simul plura in actu, sed
plura in potentia, uel secundum dispositionem po-
test esse unum & idem. Idem enim aer est simul po-
tentia aqua & ignis, & possunt etiam simul dispositio-
nes ad utrumque quantum ad aliquid inesse eidē, sicut
si aer ex una parte calefieret, & ex alia inspissaretur:
sed quod aer simul actu sit ignis & aqua, est impossi-
bile: & similiter etiā quod aliquid sit simul actu lapis &
ferrū, quæ non uidentur contraria, sed disparata. Intel-
lectus autē ex ipsa ratione suæ potentia est simul potē-
tia oia intelligibilia, sicut & sensus omnia sensibilia.

Quodlib. S. Tho. F 4 Potentia

art. 160. &
ar. 2. 13. ad 4
& 1. p. q. 14
ar. 7. 1. p. q.
14. ar. 10. o.

Tex. cō. 23.

Tex. cō. 36

Potentia autem sensitiva per similitudines sensibiliū reducitur in actum dupliciter. Vno modo, incomple te per modum dispositionis, quando .i. species sensibi les sunt in ea ut dispositiones, quod appellat Auicenna, esse ut in thesauro. Alio modo, perfecte, quando scilicet species sensibiles actu informant potentiam sensitivam, & hoc vocat Auicenna apprehensionem sensus, distinguens potētiās sensitivas apprehenden tes ab illis, in quibus sunt formæ sensibiles ut in the sauro, & similiter in intellectu in habitu sunt simili tudines intelligibilium ut dispositiones: sed quādo sunt actu intellecta, sunt in eo ut formæ perfectiores, & tūc intellectus sit omnino res intellecta, & hoc cō tingit per intentionem quæ coniungit intellectum in telligibili, & sensum sensibili, ut dicit Augu. Vnde pat et quod sicut vna res materialis nō potest esse simul plura actu, ita vnus intellectus non potest simul plura intelligere primo. Et hoc est quod Alga. dicit, quod sicut vnum corpus nō potest simul figurari pluribus figuris, ita vnus intellectus non potest simul plura in telligere. Nec potest dici, quod intellectus informetur perfecte simul pluribus speciebus intelligibilibus, si cut vnum corpus simul informatur figura & colore, quia figura & color non sunt formæ vnus generis, nec in eodem ordine accipiuntur, quia non ordinan tur ad perficiendum in esse vnus rationis, sed omnes formæ intelligibiles inquantū huiusmodi, sunt vnus generis, & in eodem ordine se habent ad intellectu, inquantū perficiūt intellectu in hoc quod est esse in lectu in actu. Vnde plures spēs intelligibiles se ha bent sicut figuræ plures, vel plures colores, qui simul in actu in eodem esse non possunt secundum idem.

Ad primum ergo dicendum, quod similiter dicendum est de potentia sensitiva. i. quod nō potest plura simul sentire, sed ex consequenti, inquantū plura accipiuntur ut vnum: sicut plura sensibilia vniantur in vna differentia, & plura sensibilia quæ sunt par tes vniantur in vno toto. Vnde quando sentitur totū, sentiuntur simul plures partes ex consequenti, & tūc intentio sensus non fertur ad aliquam partē princi paliter, sed ad totum, quia si ad aliquā partium ferretur, ut ad sensibile principale, nō simul sentiretur alia: & iterum sensus communis, quāuis sit vna potētia secundum essentiam, tamen aliquo modo multiplicatur secundum esse, inquantum coniungitur diuer sis sensibus proprijs, sicut vnum centrum coniungitur pluribus lineis. Vnde immutationes omnium sen sibilium simul terminantur ad sensum communem, sicut motus qui esset per omnes lineas posset simul terminari ad centrū, sed intellectus nō multiplicatur modo prædicto in plures potētiās: & id nō est simile.

Ad 2^m dicendum, quod cognoscibilia quæ simul cognoscuntur, oportet quod accipiantur ut cognosci bile vnum numero. Omnia autem intelligibilia, in quantum huiusmodi, sunt vnū genere non numero, & ideo ratio non sequitur.

Ad 3^m dicendū, quod iam patet ex prædictis, quod nō eodem modo se habet intellectus in habitu ad in telligibilia in habitu, quæ sunt in ipso ut dispositio nes, & intellectus in actu ad intelligibilia in actu, quæ sunt in ipso ut vltimæ perfectiones.

Ad 4^m dicendum, quod non solum prohibetur res aliqua esse plura contraria actu simul; sed etiam plu ra esse disparata, ut patet ex dictis: vnde quāuis for mæ intelligibiles in intellectu non sint contrariæ, ni hilominus tamen intellectus prohibetur simul plura

intelligere, ut ex dictis patet.

Ad 5^m dicendū, quod species sensibiles, quæ sunt in mediō deferēte, sunt ibi per modum dispositionis, & non per modum vltimæ perfectionis, quia sunt ibi sicut in quodam fluxu, & ideo non est simile.

ARTICVLVS III.

Utrum intellectus angelicus possit cognosce re singularia.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod intellectus angelicus non possit cognoscere sin gularia. Si enim cognoscit, aut cognoscit per speciem acquisitam, aut per creatam: non per acquisitam, quia vel illa esset particularis, & per consequens ma terialis, & ita in intellectu angeli immateriali esse nō posset: vel esset vniuersalis, & sic per eā singulare cog nosci non posset, similiter nec per cōcreatam, quia species creata angelo a principio suæ creationis, fuit in ipso, ad cognitionē autem alicuius sufficit quod species eius sit in intellectu, & ita si per speciem con creatam posset aliquod particulare cognosci dum est præsens, a principio creationis suæ illud cognouisset, quando adhuc erat futurum, quod non potest esse, quia cognoscere solius Dei est. Ita. 4. r. Annūtiat quæ vētura sunt in futurum, & sciemus quoniam dii estis vos. ergo angelus singularia cognoscere non potest.

Si dicatur quod species illæ cōcreatæ faciunt cog nitionem præsentium, non autem futurorum. Con tra. Nō potest aliqua cognitio uoua fieri, nisi fiat ali qua inuolutio in cognoscente: sed per hoc quod par ticulare, quod erat futurum, sit præsens, nō fit aliqua inuolutio in intellectu angelico, cum nihil recipiat a re extra. ergo si prius dum erat futurum, non cogno scebat, nec dum sit præsens, cognoscere poterit.

Si dicatur quod quāuis nihil recipiat, tamen for mam quam apud se habebat prius, applicat ad parti culare quod de nouo fit. Contra. Intellectus nō potest aliquid ad aliud applicare, nisi præcognoscat & quod applicat, & cui applicatur, quia prius est cognoscere duo secundum se, quā comparationem vnus ad al terum, ergo applicatio prædicta sequeretur cognitio nem singularium, & sic non posset esse causa eius.

¶ 2. Præ. Si angelus cognoscit singularia, aut cognoscit vna specie, aut pluribus: sed non pluribus, quia sic oporteret quod infinitas species apud se haberet, cū infinita sint particularia ad minus in potentia: simili ter nec vna, quia sic intellectus angelicus æquaretur intellectui diuino, qui vno, scilicet essentia diuina, plura intelligit. ergo intellectus angelicus singularia cognoscere non potest.

Si dicatur quod non cognoscit per vnā speciem omnia, sed per vnā speciem omnia indiuidua vnus speciei, & non alia. Contra. Illa vna species non se ha bet magis ad vnum indiuiduum quā ad aliud: sed oportet quod per speciem intelligibilem intellectus determi netur ad determinatum cognoscibile. ergo per speciem illā nō poterit cognoscere hoc particulare determinatē.

SED CONTRA est, quod dicitur ad Heb. 1. Om nes sunt administratorij spiritus &c. quod non pos set esse, nisi cognoscerent singulares homines.

RESPON. Dicendū, quod angelus absque du bio singularia cognoscit. Vt autem videamus modū quo hoc possibile sit, sciendum est quod ad hoc, quod singulare aliquod cognoscatur, oportet quod in potē tia cognoscitiua sit similitudo eius inquantum parti culare est.

1. p. q. 57. ar. 2. o. & ver. q. 8. ar. 11. o. & quæst. 10. ar. 5.

culare est. Omnis autē forma de se communis est: un de additio formæ ad formam nō potest esse causa indi uiduationis, quia quocumque formæ simul aggregentur, ut album, bicupitum, & crispum, & huiusmo di, non cōstituitur particulare, quia hæc omnia simul sunt in vno, & ita in pluribus potētijs est possibile inuenire: sed indiuiduatio formæ est ex materia per quam forma contrahitur ad hoc determinatum, vnde ad hoc quod particulare cognoscatur, oportet quod in cognoscente non solum sit similitudo formæ, sed aliquid materię. Similitudo autem rei cognita dup pliciter est in cognoscente. Vno modo, sicut causata a re, sicut in his quæ cognoscuntur per speciem abstra ctā a rebus. Alio modo, sicut causa rei, ut patet in arti fice qui cognoscit artificiatum per illam formā, per quam ipsum facit. Species autem quæ est in sensu cau sata a re sensibili, inquantum non est omnino a condi tionibus materialibus depurata, est similitudo formæ secundum quod est in materia, & ideo per eā cogno scitur particulare. Sed quia secundum quod in intelle ctu nostro recipitur species rei sensibiles, est omnino iam a materialibus conditionibus depurata, non po test intellectu noster per eam directe particulare cog noscere, sed per quandam reflexionem intellectus ad potētiās sensitivas, a quibus species intelligibi les abstrahūt. Per formam autem quæ est causa rei, hoc modo cognoscitur res, secundum quod forma illa est causa eius. Et quia artifex homo per formam artis non producit materiam, sed materia præsuppo sita inducit formā artis, forma artis quæ est in mēte artifi cis, nō est similitudo artificiatum, nisi quo ad formā: vnde per eam non cognoscit artificiatum in particu lari, nisi formam artificiatum per sensum accipiat. Arti fex autem increatus, scilicet Deus, non solum produ cit formā, sed et materiam. Vnde rōnes ideales in mē te ipsius existentes non solum sunt efficaces ad cog nitionem vniuersalium, sed etiam ad singularia cogno scenda a Deo. Sicut autē illæ rationes ideales effluunt in res producendas in esse suo naturali, in quo parti culariter vnumquodque subsistit in forma & mate ria, ita procedunt in mentes angelicas, ut sint in eis principium cognoscendi res secundum suam totum esse in quo subsistunt, & sic per species influxas ibi ab arte diuina angeli non solum vniuersalia, sed etiā particularia cognoscunt, sicut & Deus. Est tamen dif ferentia in duobus. Primo, quia ideæ quæ sunt in mē te diuina, sunt formæ factiue rerum, & non solū prin cipia cognoscendi: sed species quæ recipiuntur in mē te angelica sunt solum principia cognoscendi, & non sunt factiue, sed exemplaræ factiue. Secundo, quia intellectus quanto est altior & perspicacior, tanto ex vno potest plura cognoscere: & quia intellectus diu nus est altissimus, per vnā simplicem essentiam suā omnia cognoscit, nec est ibi aliqua pluralitas forma rum idealium, nisi secundum diuersos respectus diu næ essentia: ad res cognitās: sed in intellectu creato multiplicatur secundum rem, quod est vnum secundum rem in mēte diuina, ut non possit omnia per vnū cognoscere, ita tamen quod quanto intellectus, crea tus est altior, tanto pauciores habet formas ad plura cognoscenda efficaces. Et hoc est quod Dion. dicit 1. 2. c. cæl. hier. quod superiores ordines habent scientiā magis vniuersalem in inferioribus. Et in li. de causis dicitur, quod intelligentiæ superiores habent formas magis vniuersales, hoc tamen obseruato, quod in in fimis angelis sunt formæ adhuc vniuersales intantū,

quod per vnā formam possunt cognoscere omnia indiuidua vnus speciei, ita quod illa species sit pro pria vniuersali quæ particularium secundum diuersos respectus eius ad particularia, sicut essentia diuina ef ficatur propria similitudo singulorum secundum di uersos respectus: sed intellectus humanus qui est vlti mus in ordine substantiarum intellectualium, habet formas intantum particulatas, quod non potest per vnā speciem nisi vnum quid cognoscere: & ideo si militudo speciei existens in intellectu humano non sufficit ad cognoscenda plura singularia, & pro pter hoc intellectui adiuncti sunt sensus, quibus sin gularia accipiat.

AD PRIMUM ergo dicendū, quod angelus nul lo modo cognoscit singularia per speciem acquisitā, quia nec per speciem acceptam a re, sic enim res age rent in intellectu eius, quod est impossibile: neque per aliquam speciem de nouo influxam a Deo reuelā te ipsi angelo aliquid de nouo, quia species quas an gelus habet apud se cōcreatæ, sufficiunt ad omnia cognoscibilia cognoscenda, sed secundum quod per altius lumē intellectus angeli eleuatur in altiores cō ceptiones, ex illis speciebus prodire potest: sicut etiā ex eisdem phantasmatum speciebus intellectus pro phetæ lumine prophetiæ adiutus aliquam cognitio nem accipit, ad quam non sufficiebat naturale lumen intellectus agentis. Restat ergo ut angelus cognoscat singularia per species cōcreatæ. Sicut autem per vnā speciem cōcreatam potest cognoscere diuersa indiui dua, ita etiam multo amplius potest per vnā cogno scere quicquid est in vno indiuiduo, ut non oporteat eum aliam speciem habere non qua cognoscit colorē & odorem vnus pomi, sed simul cognoscendo hoc pomum, cognoscit quicquid est in pomo illo & essen tialiter, & accidentaliter. Effectus autē non est in cau sa sua ut in ea possit cognosci, nisi sit causa determina ta ad effectum illum, sicut patet in causis necessarijs, quibus cognitjs cognoscitur effectus earum: sed cau sa contingens non determinatur ad effectum suum, nisi quando actu producit ipsum: unde in causa con tingente nō est effectus eius ut in ea possit cognosci, nisi quando iam actus productus est, & ideo angelus per species cōcreatæ cognoscens causas vniuersa les omnium singularium contingentium, non cogno scit naturali cognitione effectus earū antequam sint in actu, sed statim cum actu sunt.

AD 2^m dicendum, quod quando aliquid incipit esse præsens, angelus de nouo cognoscit illud non facta aliqua inuolutione in ipso angelo, sed in re cogno scibili, in qua est aliquid quod prius non fuit, quod si ne ea cognita nō cognoscitur.

AD 3^m dicendū, quod applicatio illa est intelli genda per modum illū, quo Deus ideæ ad res cogno scendas applicat, non sicut medium cognoscibile ad aliud, sed sicut modus cognoscendi ad rem cogno scitā, alias nihil ualeret ad propositum, sicut otten sum est in obiciendo.

AD 4^m dicendum, quod intellectus angeli neque vna specie cognoscit omnia, neque tot species habet quot sunt indiuidua, ut ex dictis patet.

AD 5^m dicendū, quod illa vna species efficitur ra tio cognoscendi quodlibet indiuiduum secundum re spectum ad ipsum, ut ex dictis patet.

Vtrum notitia, que ab Aug. dicitur proles mentis, sint in mente sicut accidens in subiecto.

CIRCA quartū sic proceditur. Videtur quod notitia que ab Aug. dicitur proles mentis, non sit in mente sicut accidens in subiecto. Nullum enim accidens excedit suum subiectum: sed notitia excedit mentem, quia mens non solum seipsam, sed & alia per notitiam nouit, ergo notitia non est accidens mentis.

¶ 1. Præter. Nullum accidens est æquale suo subiecto: sed notitia est æqualis menti, alias in notitia, mente, & amore non consideretur imago trinitatis, quod Aug. ponit, ergo notitia non est accidens mentis.

¶ 2. Præter. Hoc idem videtur ex verbis Aug. qui in 9. li. de tripi. dicit, quod notitia & amor in anima existunt substantialiter, vel ut ita dicam essentialiter, non tamquam accidens in subiecto, ut color, aut figura in corpore.

SED CONTRA. Notitia mentis nihil aliud esse videtur quam scientia: sed scientia est accidens, cum sit in prima specie qualitatis, ergo & notitia.

RESPON. Dicendum, quod notitia quatuor modis accipi potest. Primo, pro ipsa natura cognoscitiua: secundo, pro potentia cognitiua: tertio, pro habitu cognoscitio: quarto, pro ipso cognitionis actu. Sicut et hoc nomen sensus quandoque nominat naturam sensitiuam, prout, scilicet principium huius nature, quod est sensibile. Quandoque uero nominat ipsam potentiam, quod est uium in ente. Si autem loquamur de notitia tribus aliis modis accepta, constat quod non est in substantia mentis, sicut accidens in subiecto, sed substantialiter & essentialiter, sicut dicitur quod rationale est in uiuo, & uiuum in ente. Si autem loquamur de notitia tribus aliis modis accepta, sic dupliciter potest considerari, uel secundum quod comparatur ad cognoscetem, & sic inest cognoscenti sicut accidens in subiecto, & sic non excedit subiectum, quia nunquam inuenitur in se alicui nisi menti. Vel secundum quod comparatur ad cognoscibile, & ex hac parte non habet quod in se, sed quod ad aliud sit. Illud autem quod ad aliud dicitur, non habet rationem accidentis ex hoc quod est ad aliud, sed solum ex hoc quod inest, & inde est quod sola relatio secundum rationem sui generis cum substantia remanet in diuinis, nec tamen est ibi accidens: & propter hoc notitia secundum considerationem istam non est in anima sicut in subiecto, & secundum hanc comparationem excedit mentem, in quantum alia a mente per notitiam cognoscuntur. Secundum hanc etiam considerationem ponitur trinitatis imago, quia et per sonæ diuinæ distinguuntur secundum quod ad alterum sunt: & secundum hoc etiam quod quædam æqualitas notitiæ ad mentem, in quantum se extendit ad omnia, ad quæ potest se extendere mens.

Et sic patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO II.

ARTICVLVS V.

Vtrum fuerit fruitio anime Christi in passione.

3. p. q. 46. ar. 1. 7. o. ue. q. 26. ar. 10. o. & 9. opus 3. c. 48. & op. 60. de eius passione.

DEINDE queritur de fruitio anime Christi in passione, & videtur quod illa fruitio peruenit usque ad essentiam anime. Anima enim Christi perfecte fruebatur: sed non esset perfecta fruitio, si ad esse...

Fruitionem anime non peruenit, sed consideret tanquam in una potentia, scilicet in superiori ratione. ergo perueniebat usque ad essentiam anime.

¶ 2. Præter. Anima Christi perfectius fruebatur quam anima sanctorum in patria: sed fruitio sanctorum in patria pertingit usque ad essentiam anime. ergo multo fortius in Christo.

SED CONTRA. Nihil fruitur nisi quod cognoscit, quia secundum Aug. fruimur cognitis, in quibus propter se voluntas delectata conuiescit: sed cognoscere non est essentia anime, sed potentia. ergo fruitio ad essentiam anime non perueniebat.

RESPON. Dicendum, quod fruitio in actu quodam consistit, quo Deus uidetur & amatur, actus autem non est nisi rei subsistentis: unde proprie loquendo neque potentia anime fruitur, neque essentia, sed homo, uel anima per se subsistens: sed tamen potentia anime sunt principia operationum uitæ, sicut essentia anime est principium esse uiuentis: & secundum hoc oportet dicere quod superior ratio, cuius obiectum est res æterna qua fruendum est, est principium fruitiois, quo anima fruitur: ad alias autem vires, uel ad animæ essentiam fruitio pertinere non potest, nisi per quædam redundantiam, prout, scilicet ex illa fruitioe superioris rationis aliquis effectus in essentia anime, uel in potentia inferioribus relinquatur, & sic aliquo modo perueniebat fruitio ad essentiam anime Christi in passione, & aliquo modo non. Si, n. consideretur essentia anime in passione Christi, prout est actus corporis, sic fruitio ad eam non perueniebat, alias corpus eius gloriosum factum fuisset. Similiter nec ad essentiam, secundum quod est radix inferiorum uirium, quia sic fruitiois gaudium dolorem passionis, qui erat in uiribus inferioribus, totaliter euacuasset: perueniebat autem ad essentiam anime secundum quod erat radix superioris rationis. Et quia essentia anime est simplex, & est tota in qualibet potentia, ideo dicitur quod tota anima fruebatur in Christo, in quantum scilicet est radix superioris rationis, & tota patiebatur, in quantum scilicet est actus corporis, & radix inferiorum uirium.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod non impeditur perfectio rei, nisi per hoc quod tollitur aliquid de essentialibus rei, gloria autem corporis & inferiorum uirium pertinet ad gaudium accidentale beatitudinis: & ideo quæuis in Christo fruitio non peruenit ad essentiam anime, secundum quod est actus corporis, & secundum quod est radix inferiorum uirium, non sequitur quod fruitio fuerit imperfecta in Christo, siue beatitudo.

AD 2. dicendum, quod anima Christi perfectius fruebatur, quam anima sanctorum in patria, loquendo intentione sue, non autem loquendo extensione, quia in patria gaudium fruitiois ad inferiores vires, & etiam ad corpus glorificatum peruenit, quod si in Christo fuisset, uiuitor non fuisset.

QVÆSTIO III.

DEINDE queritur de pluralitate in substantiis spiritualibus inuenta.

Et queruntur duo.

¶ Primo, Vtrum immensitas diuina excludat pluralitatem personarum.

¶ Secundo, Vtrum angelica simplicitas patiatur compositionem ex subiecto & accidente.

ARTI-

Vtrum immensitas diuina excludat pluralitatem.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod immensitas diuina excludat pluralitatem personarum. Omne enim immensum, cum sit indeterminatum, stat in uno: sed quicquid est in diuinis est immensum. cum ergo persona sit in diuinis stabit in uno, ita quod non erunt ibi plures personæ.

Si dicatur, quod personæ hoc modo in uno stant, quod omnes sunt una essentia. Contra. Sicut essentia est immensa, ita & persona: sed immensitas essentia facit quod sit una essentia tantum: ergo immensitas personæ facit quod sit una persona tantum.

Si dicatur quod persona non est immensa nisi immensitate essentia. Contra. Persona secundum intellectum addit aliquid supra essentiam: sed quicquid intelligitur in diuinis, intelligitur ut immensum. ergo præter immensitatem essentia est in Deo immensitas personæ, quæ facit in diuinis unam tantum personam.

SED CONTRA est, quod dicitur 1. Ioan. 4. Tres sunt qui testimonium dant in celo.

RESPON. Dicendum, quod immensitas non excludit pluralitatem, nisi secundum quod tollit determinationem quæ est pluralitatis principium primum. Sicut autem dictum est prius, duplex est determinatio: scilicet limitationis, & distinctionis. In diuinis autem nullo modo cadit determinatio limitationis, cadit autem ibi determinatio distinctionis dupliciter. Uno modo, secundum quod distinguitur per essentiam ab omnibus creatis, ut non limitatum a limitato: Alio modo, secundum quod persona distinguitur a persona per relationem originis, quæ quidem distinctio non est propter aliquam limitationem, sed ratione oppositionis, quæ est in relatione: unde hanc distinctionem immensitas diuina non excludit, & per consequens nec pluralitatem personarum.

Et per hoc patet responsio ad primum.

AD 2. dicendum, quod quamuis persona sit immensa, tamen immensitas est essentialis, non personale, si cut persona est bona bonitate essentiali: unde non oportet quod immensitas faciat indistinctionem in personis, sed solum in esse natura.

AD 3. dicendum, quod persona non dicitur aliquid secundum intellectum addere supra essentiam, quasi intellectus debeat intelligere aliquid additum essentia, esset enim intellectus falsus: sed quia intelligendo personam, intelligo essentiam de necessitate, sed non econuerso, unde obiectio non procedit.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in angelis sit compositio accidentis & subiecti.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod in angelis non sit compositio accidentis & subiecti, quia esse accidentale causatur ab esse substantiali. ergo & compositio accidentalis a compositione substantiali: sed in angelis non est compositio substantialis, quia sunt substantiæ simplices, ut Dion. dicit. ergo nec compositio accidentalis.

¶ Præter. Boet. dicit in li. de Triu. quod forma simplex subiectum esse non potest: sed angeli sunt formæ simplices secundum Dion. ergo non possunt esse subiectum accidentis.

SED CONTRA est, quod Aug. substantias spiri-

Auales ponit deficere a simplicitate diuina per hoc, quod est in eis compositio accidentis & subiecti.

RESPON. Dicendum, quod ex hoc aliquid est susceptiuum formæ substantialis, uel accidentalis, quod aliquid habet possibilitatis, quia de ratione potentia est ut actui subternatur, qui forma dicitur. De angelis autem diuersi diuersa sentiunt. Quidam enim dicunt quod sunt ex materia & forma compositi. Alij dicunt quod sunt compositi ex esse, & quod est, ut Boet. dicit: & utroque modo oportet ponere potentialitatem in angelis. De primo enim modo patet: similiter patere potest de secundo, quia omne quod non est suum esse, oportet quod habeat esse receptum ab alio, quod est sibi causa essendi. Et ita in se consideratum est in potentia respectu illius esse quod recipit ab alio, & hoc modo ad minus potentialitatem ponere oportet in angelis, qui angelus non est suum esse, hoc enim solius Dei est: & ita relinquatur quod angelus possit esse subiectum accidentalis formæ.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod substantialis simplicitas in angelis excludit compositionem materiae & formæ, non autem compositionem ex esse, & quod est, quam compositionem ad minus accidentalis compositio in angelis presupponit. Et iterum non oportet, quod si esse accidentale causatur a substantiali, quod compositio accidentalis a compositione substantiali causatur, quia substantia aliquo modo simplex potest esse subiectum accidentis, ut dictum est.

AD 2. dicendum, quod Boet. loquitur de illa forma simplici, quæ est actus purus, cui nihil potentialitatis admiscetur, & talis est solus Deus.

QVÆSTIO IIII.

DEINDE queritur de sacramento altaris.

Et circa hoc queruntur tria.

¶ Primo, Vtrum corpus Christi secundum totam suam quantitatem contineatur sub speciebus panis.

¶ Secundo, Vtrum in eodem instanti sit panis & corpus Christi.

¶ Tertio, Vtrum Deus possit facere quod albedo, & alia qualitates sint sine quantitate, sicut facit quod quantitas in sacramento altaris sit sine subiecto.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum possit totum corpus Christi sub speciebus panis contineri.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod non possit totum corpus Christi sub illis speciebus panis contineri. Non enim potest etiam per miraculum fieri, ut duo contradictoria sint simul uera, ut Aug. dicit contra Faustum: hoc autem sequeretur, si totum corpus Christi subesset illis speciebus, si enim est sub illis speciebus totum, non est maius illis speciebus, cum non excedat eas, & tamē secundum rei ueritatem est maius, cum sit bicubitum, uel amplius, & sic erit eodē maius, & non maius, ergo non potest, etiam per miraculum, fieri, quod sub illis speciebus contineatur totum.

SED CONTRA. Vbi cumque est pars alicuius corporis, est totum corpus, nisi corpus sit diuisum: sed corpus Christi non est diuisum, cum sit impassibile ergo cum aliquid corporis Christi sit sub illis speciebus, ut dicitur Mat. 27. Hoc est corpus meum, oportet quod sub illis speciebus totum corpus Christi contineatur.

RESPON. Dicendum, quod sub illis speciebus absque dubio contineatur totum corpus Christi, & tota quantitas

D. 172.

3. p. q. 76. ar. 1. 1. c. 7. & q. 79. ar. 1. ad 3.

ta quantitas eius. Ad cuius evidentiam sciendum est, quod in sacramento altaris dupliciter aliquid continetur. Vno modo, ex vi sacramenti; alio modo, ex naturali concomitantia, verbi gratia. Sub speciebus panis continetur & corpus, & sanguis Christi: sed corpus ex vi sacramenti, sanguis ex concomitantia naturali, quia corpus Christi non est sine sanguine: sub speciebus autem vini est econuerso. Illud autem continetur sub sacramento ex vi sacramenti, quod est transubstantiationis terminus, & propter hoc aia & diuinitas non continetur in sacramento ex vi sacramenti, cum panis & vinum in ea non conuertantur, sed ex naturali concomitantia, qua anjmg inseparabiliter vnitur illi corpori, & diuinitas humanitati. Cum autem ex parte panis substantia transeat, & quantitas maneat, cum reliquis accidentibus, patet quod directe transubstantiationis terminus est substantia corporis Christi, & sic ipsa substantia corporis Christi est ibi ex vi sacramenti, sed quantitas ex naturali concomitantia. Vnde patet quod substantia corporis Christi immediate habet ordinem ad dimensiones panis remanentes: quantitas autem corporis Christi quasi ex consequenti. Econuerso autem est in ordine locati ad locum, quia substantia locati ordinatur ad locum, medianribus dimensionibus proprijs, & inde est quod oportet dimensiones locati commensurari dimensionibus loci continentis, non autem dimensionem corporis Christi commensurari dimensionibus specierum, & ideo sub cuiuscumque paruis dimensioibus panis potest esse totum corpus Christi, sicut tota natura substantia alicuius corporis saluatur in qualibet parte illius corporis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non sequitur ex hoc corpus Christi non esse maius illis speciebus, quia non continetur sub eis quasi commensuratur, & sic non sequitur contradictoria esse simul.

ARTICVLVS IX.

Utrum in eodem instanti sub speciebus illis sit substantia panis & corpus Christi.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod in eodem instanti sub speciebus illis sit substantia panis & corpus Christi. Accipiat enim vltimum instans in quo est panis, & primum instans in quo est corpus Christi. Aut ergo sunt duo instantia, aut vnū, sed non duo, quia cum inter qualibet duo instantia sit tempus medium, esset aliquod tempus dare in quo non esset ibi nec corpus Christi, nec substantia panis, ergo oportet quod sit vnū instans, & sic in eodem instanti ibi est panis & corpus Christi. Si dicatur quod non est dare vltimum instans in quo est panis. Contra. Esse panis mensuratur quodam tempore: sed mensura propria aequatur mensurato, ergo in quolibet instanti illius temporis est ibi panis, & sic in vltimo instanti.

¶ 2. Præ. Sicut se habet tempus ad motum continuū, ita se habet instans ad mutationem instantaneam: sed tempus includit vtrumque terminorum motus continui, ergo & vnū transubstantiationis, quæ est mutatio instantanea: eius aut termini sunt panis & corpus Christi, ergo in eodem instanti est panis & corpus Christi.

¶ 3. Præ. In qualibet mutatione instantanea simul est verum dicere quod sit & factū est, quia in instanti non est accipere prius & posterius, ergo cum transubstantiatio sit mutatio instantanea, simul verum est dicere quod sit ibi corpus Christi & factum est, ergo corpus Christi simul est ibi & non est; sed quādo non est

1. p. q. 53. ar. 2. 3. ca. 2. 3. p. q. 75. ar. 7. 5. art. 7. 0. & ad 1. & 4. di. fin. 1. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 2.

ibi corpus Christi, est ibi substantia panis, ergo simul in eodem instanti est ibi corpus Christi & substantia panis.

SED CONTRA. Duæ formæ substantiales disparatæ non possunt in eodem instanti eidem inesse: sed forma panis & corpus Christi sunt huiusmodi, ergo non possunt simul eidem inesse, & in eodem instanti.

RESPON. Dicendum, quod nullo modo in eodem instanti est ibi corpus Christi & substantia panis, nec est assignare vltimum instans, in quo est ibi panis: sed vltimum tempus quod continuatur ad instans illud, in quo primo est ibi corpus Christi. Ad cuius evidentiam sciendum est, quod in rebus naturalibus mutationes instantaneæ sunt termini motus semper, cuius ratio est, quia huiusmodi mutationes habent pro terminis formam & priuationem, sicut generatio ignis ignem & non ignem. Inter formam autem & priuationem non potest esse aliquod medium nisi per accidens, in quantum, sicut quod priuatur forma magis & minus appropinquat ad formam ratione alicuius dispositionis ad formam, quæ intenditur, vel remittitur per motum continuum: & ideo oportet præexistere motum alterationis, qui terminatur ad generationem, & sic alteratio habet duos terminos, vnū sui generis, s. vltimam dispositionem, quæ est necessitas ad formam, quia alteratio est motus in qualitatē & alium alterius generis, s. formam substantialem. Et eodem modo illuminatio est terminus motus localis Solis, qui est mutatio instantanea existens inter formam luminis & priuationem eius, s. tenebras. Cuiuslibet autem motus qui mensuratur aliquo tempore, oportet quod vltimus terminus sit in vltimo instanti temporis. Vnde cum forma substantialis sit quidam terminus alterationis, oportet quod in vltimo instanti illius temporis introducat formam substantialem: corruptio autem & generatio simul currunt, quia generatio vnus est corruptio alterius, oportet ergo quod in vltimo instanti illius temporis sit terminus corruptionis vnus vt aeris, & terminus generationis alterius vt ignis. Terminus autem corruptionis est non esse, oportet ergo quod in vltimo instanti illius temporis sit primo non aer, & primo non ignis, sed ante vltimum instans alicuius temporis non potest accipi penultimum, quia inter qualibet duo instantia est tempus medium, secundum Philosophum, & sic non est accipere vltimum instans in quo sit aer, sed in toto tempore mensurate motus alterationis erat aer, & in vltimo instanti eius est primo non aer, & primo ignis: & similiter transubstantiatio est terminus cuiusdam motus qui consistit in prolatione verborum, unde in vltimo instanti temporis mensurantis illam prolationem est primo non panis, & primo corpus Christi, & sic non est vltimum instans in quo est panis, sed vltimum tempus. Inter tempus autem & instans non oportet quod aliquid cadat medium, sicut nec inter lineam & punctum; & sic non oportet quod aliquādo neq; sit panis, neque corpus Christi.

Et ita patet solutio ad primum.

AD 2^m dicendum, quod punctum additum, uel subtractum lineæ non facit maius, uel minus: & similiter est de instanti appposito tempori, uel subtracto ab eo. Vnde quāuis in vltimo instanti temporis mensurantis esse panis non sit panis, tamen non sequitur quod tempus illud sit maius quā duratio esse panis, & sic quod mensura non aequatur mensurato.

AD 3^m dicendum, quod instans dicitur mensurare mutationem aliquam instantaneam, in qua vnū mensurat termi-

Ar. 104. & 187. ad 3. & 4. d. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. 0.

D. 647.

D. 741.

rat terminum eius ad quæ, quia terminus a quo ingitur cū toto motu præcedenti, & ita mensuratur tempore mensurante motum præcedentē, sed tempus mensurat motū ratione vtriusq; termini, & ideo non est simile.

AD 4^m dicendum, quod fieri dicitur dupliciter. Vno modo, moueri ad esse, & sic illud quod generatur in toto tempore alterationis præcedentis dicitur fieri, & hoc modo loquitur Philo. de fieri in 6. phy. vbi ostendit quod omne factum esse præcedit fieri; & omne fieri præcedit factum esse, & sic non est verum quod aliquid fiat & factum sit, sed sic est verum quod illud quod fit, non est. Alio modo, dicitur fieri res quādo introducit formam, & sic fieri non est moueri, sed terminari motum: unde sicut simul motus terminatur & terminatur est, ita simul aliquid fit & factum est, sed hoc modo illud quod fit est, quia terminus factiois est esse, in quo ponitur esse illud esse, quod dicitur hoc modo moueri.

ARTICVLVS X.

Utrum Deus possit facere quod albedo, aut aliqua qualitas corporalis sit sine quantitate.

Perihermenas lec. 10. princ.

Tex. cō 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod Deus non possit facere quod albedo, aut aliqua qualitas corporalis sit sine quantitate, quia quantitas est prima dispositio corporis ex eo quod immediate adheret substantiæ, vt dicitur Post. sed primum in quolibet genere est causa eorum quæ sunt post, vt dicitur in 2. meta, ergo a quantitate habent omnia alia accidentia, quod sunt dispositiones corporales, ergo remota quantitate nulla qualitas corporalis remaneret.

¶ 2. Præ. Qualitas spiritalis, ut scientia, vel virtus, est nobilior quā qualitas corporalis: sed qualitas spiritalis etiam miraculose, non potest esse sine subiecto, ut videtur, ergo multo minus qualitas corporis potest esse sine subiecto, ad minus quod est quantitas.

¶ 3. Præ. Magis est remotum a natura, quod qualitas corporalis sit omnino sine obiecto, quā quod sit in subiecto spiritali, quia esse in subiecto spiritali est qualitatis spiritalis quæ est in prædicamento eodem cum qualitate corporali, sed esse omnino sine obiecto est substantia quæ est aliud prædicamentum: sed non potest miraculose fieri quod qualitas corporalis esset in subiecto spiritali, vt albedo in angelo, ergo multo minus potest fieri, quod qualitas corporalis non habeat subiectum, ad minus quantitatem.

¶ 4. Præ. Magis dependet qualitas a substantia, quā econuerso: sed Deus non potest facere aliquam substantiam creatam absq; omni accidente, quia ad minus oportet, quod creaturæ in sit relatio ad suum creatorem, ergo multo minus potest fieri quod qualitas sit absq; omni subiecto.

SED CONTRA. Propter hoc potest fieri, quod in sacramento altaris quantitas sit sine substantia, quia quantitas per essentiam a substantia differt: sed similiter qualitas differt per essentiam a quantitate, ergo eadem ratio potest fieri, vt qualitas esset sine quantitate.

RESPON. Dicendum, quod diuina potentia ratione suæ immensitatis attribuendum est quicquid in defectum non sonat: tamen aliqua sunt quæ natura creata non patitur vt fiat propter aliquam repugnantiam quā importat ratione contradictionis implicite, & de talibus cōsequitur a quibusdam dici, quod Deus potest ea facere, quāuis fieri non possint. Vt ergo videamus vtrum fieri possit a Deo, quod albedo sit sine qua-

titate, sciendum est, quod in albedine, & qualibet alia qualitate corporali est duo considerare. s. ipsam naturam albedinis, per quam speciem sortitur, & indiuiduationem eius secundum quod est hæc albedo sensibilis ab alia albedine sensibili distincta. Posset ergo fieri miraculo, vt natura albedinis subsisteret absq; omni quantitate, tamen illa albedo non esset, sicut hæc albedo sensibilis, sed esset quædam forma intelligibilis ad modum formarum separatarū, quas Plato posuit, sed quod hæc albedo sensibilis indiuiduata esset sine quantitate, fieri non posset, quāuis fieri possit quod quantitas indiuiduata sit sine substantia, quia quantitas non indiuiduatur solum ex subiecto, sicut alia accidentia, sed etiam ex situ qui est de ratione ipsius quantitatis dimensionis, quæ est quantitas positionem habens: & ideo possibile est imaginari duas lineas separatas eiusdem speciei numero diuersas secundum diuersum situm, alias lineæ non esset diuisibilis ex ipsa ratione sui generis. Non enim diuiditur linea nisi in lineas. Plures autem albedines eiusdem speciei sine subiecto imaginari est impossibile, & sic patet quod albedo non indiuiduatur nisi ex subiecto, & propter hoc non potest esse indiuidua, nisi esset in aliquo subiecto ad minus in quantitate, sed quantitas habet vnde indiuidetur etiam absque subiecto: & ideo potest per miraculum esse hæc quantitas sensibilis etiam absque subiecto, sicut patet in corpore Christi.

D. 16.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod si albedo sine quantitate esset, iam non esset corporalis qualitas, sed spiritalis, vt ex dictis patet.

AD 2^m dicendum, quod de qualitate spiritali omnino idem dicendum videtur, quod de qualitate corporali dictum est.

AD 3^m dicendum, quod cum substantia spiritalis quantitate careat, non potest fieri quod qualitas corporalis sit in substantia spiritali, nisi per modum illum quo potest esse sine quantitate, ut dictum est.

AD 4^m dicendum, quod ex hoc ipso quod substantia creata comparatur ad Deum, cōsequitur ipsam aliquid accidens, sicut ipsa relatio creationis, aut seruitutis, aut alia similis ratio: vnde sicut Deus non potest facere quod creatura non dependeat ab ipso, ita non potest facere quod esset absque huiusmodi accidentibus, posset autem facere quod esset absque alijs accidentibus. Accidens autem non habet subiectum ex hoc quod comparatur ad Deum, & ideo nihil prohibet quia Deus facere possit aliquod accidens esse sine subiecto.

AD 5^m quod obijciunt contra, patet quod non est eadem ratio de quantitate & qualitate, vt ex dictis patet.

D. 44.

QUESTIO V.

DEINDE queritur de corporibus damnatorū. Et circa hoc queruntur tria. Primo, Vtrum corpora damnatorū sint incorruptibilia. Secundo, Vtrum resurgēt cum suis deformitatibus. Tertio, Vtrum punientur in inferno verme & fetu corporali.

ARTICVLVS XI.

Utrum corpora damnatorum erunt incorruptibilia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod corpora damnatorū non erunt incorruptibilia. Corpus

4. d. 44. q. 7. ar. 2. q. 2. 0. & cont. a. c. 89. 0. & op. 1. 0. ca. 2. 0. & opus 1. r. ca. 19. & 20.

pus enim non potest esse incorruptibile nisi per naturam ut caeleste, vel per gratiam innocentiae ut corpus hominis in primo statu, vel per gloriam, sicut corpus Christi in resurrectione: sed nullum istorum competit corporibus damnatorum, ergo corpora damnatorum non erunt incorruptibilia.

Si dicatur, quod erunt incorruptibilia ex decreto divinae iustitiae, ut perpetuo puniantur. Contra. Culpa non debetur poena perpetua, nisi secundum quod habet aliquod perpetuitatis: sed perpetuitas culpa non est ex parte corporis, sed ex parte voluntatis quae eligit perpetuo in peccato manere, ergo divina iustitia non requirit quod corpus aeternaliter puniatur.

¶ 2. Praet. Corpus non punitur pro peccato animae, nisi in quantum est organum animae operantis peccatum: sed in aliquibus actibus potest esse peccatum mortale, in quibus corpus non communicat, sicut patet in peccatis spiritualibus, ergo si aliquis pro eis solis dampnetur, corpori eius non debetur poena perpetua. ¶ 3. Praet. Sicut aliquis damnatur propter peccatum transgressionis, ita damnatur propter peccatum omissionis: sed in omissione nihil cooperatur corpus, ergo non debetur sibi poena perpetua, si propter peccatum omissionis aliquis dampnetur, & sic divina iustitia non requirit corpora damnatorum esse incorruptibilia.

SED CONTRA. Remota causa remouetur effectus: sed post resurrectionem cessabit motus caeli, qui est causa corruptionis in corporibus, ergo cessabit corruptio, & sic corpora damnatorum erunt incorruptibilia.

RESPON. Dicendum, quod corpora damnatorum erunt incorruptibilia, quamuis sint pallibilia. Incorruptibilitatis autem prima causa & principalis est iustitia divina, quae conseruabit corpora damnatorum in perpetuis penis: sed causa secundaria & quasi coadiuuans erit quies motus caeli, quo quiescente nulla actio, vel passio poterit esse in corporibus pertinens ad transmutationem naturae. Vnde & corpora damnatorum non patiuntur ab igne passione naturae, quia natura corporis humani transmutetur a natura sua, sed patientur passione animae, sicut organum sensus a sensibili suscipiendo similitudinem qualitatis sensibilis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio illa procedit ex insufficienti diuisione. Est enim hic alia causa incorruptionis a rebus quae tanguntur in obiectione. scilicet decretum diuinae iustitiae: quamuis possit dici aliquo modo, quod etiam per naturam erunt incorruptibilia, in quantum scilicet remouetur naturale corruptionis principium, scilicet motus caeli.

AD 2^m dicendum, quod peccatum & rationem culpa, & perpetuitatis habet ex anima non ex corpore. Vnde sicut corpus punitur pro peccato, in quantum est instrumentum peccati ratione culpae habentis ab anima, ita perpetuo puniri debet in quantum est instrumentum peccati quod habet perpetuitatem ex voluntate.

AD 3^m dicendum, quod haec non est ratio principaliter, quare corpus puniatur pro peccato animae, quia est instrumentum animae operantis peccatum, sed magis quia est pars essentialis hominis quae operatur: proprie enim loquendo homo est qui peccat per animam, & ideo si puniretur anima tantum, non puniretur qui peccauit, scilicet homo. Nec tamen est verum quod aliquis actus sit hominis in vita praesenti, in quo corpus non communicet, quia quamuis in actibus intellectiuis partis non communicet corpus sicut instrumentum actus, communicat tamen sicut representans obiectum, quia obiectum intellectus est phantasma,

sicut color visus, ut dicitur in 3. de anima. Phantasma autem non est sine organo corporali, & sic patet quod etiam intelligendo, & in alijs actibus animae utitur aliquo modo corpore.

AD 4^m dicendum, quod pro peccato omissionis non damnatur aliquis, quia aliquid agatur, sed quia omittitur illud quod est debitum fieri ab anima & a corpore, in quantum corpus communicat actibus animae, & ita eodem modo peccatum transgressionis & omissionis pertinet ad corpus & animam.

ARTICVLVS XII. Vtrum corpora damnatorum resurgant sine deformitatibus.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod corpora damnatorum resurgant sine deformitatibus. Resurrectio, nescit diuina virtute, quae est perfectissima: sed virtutis perfecta perfecta est operatio & effectus, ergo corpora resurgentium erunt perfecta, ita corpora damnatorum resurgent sine deformitatibus.

SED CONTRA est, Sapientiae II. Per quae peccatis, quis per haec & torquetur: sed damnati peccauerunt per corpora deformitatem habentia, ergo resurgent cum deformitatibus.

RESPON. Dicendum, quod deformitas in corpore potest esse duobus modis. Vno modo, ex defectu alicuius membri, & talis deformitas, ut communiter dicitur, in corporibus damnatorum non erit, quia omnes resurgent incorrupti, i. sine defectu alicuius membri, ut sic totum corpus puniatur in reprobis, & praemietur in electis. Alio modo, potest esse deformitas, vel defectus corporis ex indebita proportione partium, sicut febris accidit ex indebita proportione humorum, & sicut gibbus accidit ex superabundantia carnis in aliqua parte, & de tali deformitate, vel defectu est duplex opinio. Quidam enim attendentes damnationem reproborum, ut nihil eis mali deesset, dixerunt quod talibus deformitatibus non carebunt. Alij vero attendentes virtutem resuscitantis, qui sicut naturam condidit in opere creationis, ita naturam in resurrectione reparabit, dicunt quod omnes defectus qui ex vitio naturae acciderunt, auctor naturae amouebit, ut febre, & hmoi: sed defectus qui ex praua voluntate processerunt, in reprobis remanebunt, sicut sunt maculae, & reatus peccatorum. Quid autem horum verius sit, Augustinus in Enchi. sub dubio relinquit dicens, quod nulla debet esse quaestio de pulchritudine illorum, quorum est certa damnatio.

His uisus facile patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS. XIII.

Vtrum corpora damnatorum punientur uermibus, & fletu corporalibus.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod corpora damnatorum punientur uermibus, & fletu corporalibus. Dicitur enim Iudith ultimo. Dabit igne & uermes in carnes eorum: sed uermis spiritualis non datur in carnem, sed magis in animam, ergo uermis, quo reprobis punientur, non est tantum spiritualis, sed etiam corporalis.

¶ 2. Item Lucae 13. dicit quaedam gl. quod per fletum, quem dominus reprobis comminatur, potest probari vera corporum resurrectio, quod non esset, si fletus ille esset tantum spiritualis, ergo &c.

SED CONTRA est, quod uermis quo punientur reprobis,

Tex. co. 30

4. d. 44. q. 3. ar. 1. q. 1. o. & contra. 4. c. 88.

4. d. 44. q. 1. ar. 2. q. 1. o. & q. 2. ad 1.

Art. 176. & 4. dif. 50. q. 2. ar. 3. q. 3. o. & opus 20. ca. 40. & 41. & 42.

reprobi, est immortalis, Isaia vlt. Vermis eorum non morietur: sed nullum animal habet ordinem ad immortalitatem, nisi homo, ergo uermis ille non erit materialis. ¶ 2. Praet. In fletu corporali sit quaedam resolutio lacrymarum: sed omne corpus finitum a quo aliquid continue resoluitur, nisi fiat aliqua restauratio, tandem consumitur, cum ergo in corporibus damnatorum nulla restauratio fiat deperdit, videtur quod fletus, qui erit in eis perpetuus, non erit materialis.

RESPON. Dicendum, quod circa hoc Aug. li. 20. de ciui. Dei, ponit diuersas opiniones sic dicens. In penis malorum & inextinguibilis ignis, & viuacissimus uermis ab alijs atque alijs, aliter atque aliter est expositus. Alij quippe utrumque ad animum retulerunt, alij utrumque ad corpus, alij ad corpus ignem, ad animam tropice uermem, quod esse credibilibus videtur. Vnde sequentes Aug. dicimus quod uermis ille erit spiritualis, ut ipse remorsus conscientiae interius animam corrodens uermis dicatur, & similiter fletus erit spiritualis, ut ipse dolor fletus dicatur. Aliquo tamen modo posset dici corporalis fletus, etiam sine lacrymarum emissionem, ut fletus dicatur non solum dolor animae, sed dispositio quae corpus disponitur aia dolente.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod locutio illa tropica est, & sic possumus per carnes exponere animas impiorum qui carnales fuerunt.

AD 2^m dicendum, quod fletus corporalis modo predicto sine lacrymarum emissionem sufficit ad ueritatem resurrectionis in statuandam. Si tamen sustineretur quod uermis & fletus essent corporales, posset dici quod diuina uirtute & uermis ille sustentaretur, & lacrymarum deperditio restauraretur.

QVAESTIO VI.

DE INDE quaeritur de sensibus sacrae scripturae. Et circa hoc quaeruntur tria.

¶ Primo, Vtrum praeter sensus literales in uerbis sacrae scripturae alij sensus lateant.

¶ Secundo, De numero sensuum sacrae scripturae.

¶ Tertio, Vtrum illi sensus inueniantur in alijs scripturis.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum in eisdem uerbis sacrae scripturae lateant plures sensus.

1. p. q. 1. ar. 9. ad 2. & ar. 11. 10. ad 1. & q. 102. ar. 11. 1. c.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod in eisdem uerbis sacrae scripturae non lateant plures sensus, quia dictionibus semel sumptis non est utendum aequiuoce, vel multipliciter: sed pluralitas sensuum facit multiplicem locutionem, ergo in eadem locutione sacrae scripturae non possunt plures sensus latere.

¶ 2. Praet. Sacra scriptura ordinata est ad intellectum, secundum illud P sal. 118. Declarato sermonum tuorum dat in intellectum: sed multiplicitas sensuum obnubilat intellectum, ergo non debent in sacra scriptura multi sensus esse.

¶ 3. Praet. Id quod potest esse occasio erroris, debet in sacra scriptura vitari: sed ponere alios sensus praeter literalem in scriptura potest esse occasio erroris, quia quilibet posset exponere sacramentum opinionis suae, ergo non debent esse plures sensus in sacra scriptura.

¶ 4. Praet. August. dicit 2. super Gene. ad litteram, quod maior est sacrae scripturae auctoritas, quam omnis humani ingenij perspicacitas, ergo ille sensus qui non ha-

bet auctoritatem ad aliquid confirmandum, non est conueniens sensus sacrae scripturae: sed nullus sensus praeter literalem habet robur ad aliquid confirmandum, ut patet per Dionys. in episto. ad Titum. Dicit. n. quod symbolica theologia, i. quae ex similibus procedit, non est argumentatiua, ergo sacra scriptura alios sensus praeter literalem non habet.

¶ 5. Praet. Quicumque sensus ex uerbis alicuius scripturae trahitur, quem auctor non intendit, non est sensus proprius, quia auctor per unam scripturam non potest intelligere nisi unum, quia non contingit plura simul intelligere, secundum Philosophum. ergo non possunt esse plures sensus proprii sacrae scripturae.

SED CONTRA est, quod dicitur Dani. 12. Pertrahebunt plurimi, & multiplex erit scientia.

¶ 2. Praet. Hierony. dicit in prologo Bibliae, loquens de Apocalypsi. In uerbis singulis multiplices latent intelligentiae.

RESPON. Dicendum, quod sacra scriptura ad hoc diuinitus est ordinata, ut per eam nobis ueritas manifestetur necessaria ad salutem: manifestatio autem, vel expressio alicuius ueritatis potest fieri de aliquo, rebus & uerbis, in quantum, i. uerba significant res, & una res potest esse figura alterius. Actor autem rerum non solum potest uerba accommodare ad aliquid significandum, sed etiam res potest disponere in figura alterius, & secundum hoc in sacra scriptura manifestatur ueritas dupliciter. Vno modo, secundum quod res significantur per uerba, & in hoc consistit sensus literalis. Alio modo, secundum quod res sunt figurae aliarum rerum, & in hoc consistit sensus spiritualis, & sic sacrae scripturae plures sensus competunt.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod uarietas sensuum, quorum unus ab alio non procedit, facit multipliciter locutionis: sed sensus spiritualis semper fundatur super literalem, & procedit ex eo, unde ex hoc quod sacra scriptura exponitur literaliter, & spiritualiter, non est in ipsa aliqua multiplicitas.

AD 2^m dicendum, quod secundum quod Aug. dicit in lib. de doctri. christia. Utiliter est a Deo dispositum, ut ueritas in sacra scriptura cum aliqua difficultate manifestetur. Est enim hoc uile ad tollendum fastidium, quia ad ea quae sunt difficulta maior surgit attentio, quae tedium tollit. Similiter ex hoc tollitur superbiendi occasio, dum homo difficulter ueritatem sacrae scripturae capere potest. Similiter per hoc ueritas fidei ab irrisione infidelium defenditur. Vnde Dominus Matthaei 7. Nolite, inquit, sanctum dare canibus, & Dion. Timotheu monebat, ut sancta ab immundis incontaminata seruari: & ita patet quod expe- dit ueritatem fidei sub diuersis sensibus in sacra scriptura tradi.

AD 3^m dicendum, quod sicut dicit Aug. in li. de doctrina christi. Nihil est quod occulte in aliquo loco sacrae scripturae tradatur, quod non alibi manifeste exponatur. Vnde spiritualis expositio semper debet habere fulcimentum ab aliqua literali expositione sacrae scripturae, & ita uitatur omnis erroris occasio.

AD 4^m dicendum, quod non est propter defectum auctoritatis, quod ex sensu spirituali non potest trahi efficax argumentum, sed ex ipsa natura similitudinis, in qua fundatur spiritualis sensus. Vna enim res pluri- bus simul esse potest, unde non potest ab illa, quando in scriptura sacra proponitur, procedi ad aliquam illarum determinate, sed est fallacia consequentis. Ver- bum gratia, leo propter aliquam similitudinem signifi- cat Christum

D. 188.

D. 189.

Et Christum & diabolum. Vnde per hoc qd aliquid de
one pdicitur in sacra scriptura, ad neutrum potest
ferri recessus in sacra scriptura argumeta ndo.

Ad 5^m dicendum, qd auctor principalis sacre scriptu-
re est spiritus sanctus, qui in uno uerbo sacre scriptu-
re intellexit multa, quam per expositores sacre
scriptura exponantur, uel discernantur, nec est etiam
inconueniens, quod homo qui fuit actor instrumen-
talis sacre scripturae, in uno uerbo plura intelligeret:
quia propheta, ut Hiero. dicit super Osee, ita loque-
bantur de factis presentibus, quod etiam intenderit
futura significare. Vnde non est impossibile simul plu-
ra intelligere, in quantum una est figura alterius.

ARTICVLVS XV.

Utrum debeant distingui quatuor sensus sacre
scripturae.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur qd no
debeant distingui quatuor sensus sacre scriptu-
rae. s. historialis uel literalis, allegoricus, moralis, &
anagogicus. Sicut enim in sacra scriptura aliqua figu-
rate dicuntur de Christo, ita etiam figurate dicuntur
de multis aliis hominibus, sicut Danie. 8. per hircum
caprarum significatur rex graecoru; sed huiusmodi fi-
guratiua locutiones no faciunt aliquem sensum praer-
ter literalem in sacra scriptura. ergo nec sensus allego-
ricus, per quem exponitur de Christo ea qua in figu-
ra ipsi pcesserunt, debet alius sensus ab historico poni.
¶ 2^a Præ. Vna est Ecclesia capitis & membrorum: sed
sensus allegoricus uidetur pertinere ad caput Eccle-
siae, scilicet Christum, sensus moralis uidetur pertine-
re ad membra eius. s. fideles. ergo sensus moralis non
debet ab allegorico distingui.

¶ 3^a Præ. Moralisis sensus est, qui ad morum instructio-
nem pertinet: sed sacra scriptura in pluribus locis (se-
cundum literalem sensum mores instruit, ergo mora-
lis sensus non debet distingui a literali.

¶ 4^a Præ. Sicut Christus est caput ecclesiae militatis, ita
est caput triumphatis, nec est alius, & alius Christus. er-
go nec sensus anagogicus, per que aliqua exponunt
de Ecclesia triumphate, debet esse alius ab allegorico,
quo aliqua exponuntur de Christo & Ecclesia militate.

¶ 5^a Præ. Si isti quatuor sensus essent de necessitate sa-
cre scripturae, qualibet pars sacre scripturae deberet
hos quatuor sensus habere: sed hoc falsum est, ut n.
Aug. dicit super Gene. ad literam. In quibusdam sen-
sus literalis quaerendus est solus. ergo hi quatuor sen-
sus no sunt de necessitate expositionis sacre scripturae.

SEDCONTRA est, quod Aug. dicit in 1. super
Gene. ad literam. In omnibus libris sanctis oportet in-
tueri quaerenda aeterna intuentur, quaerenda narra-
ntur, quaerenda praenuntiantur, quaerenda praecipiu-
ntur. Primum autem pertinet ad sensum anagogicum: se-
cundum ad historicum: tertium ad allegoricum: quartum
ad morale. ergo quatuor sunt sensus sacre scripturae.

¶ 2^a Præ. Beda super Gene. in prin. dicit. Quatuor sunt
sensus sacre scripturae, historia, quaerenda res gestas loqui-
tur: allegoria, in qua aliud ex alio itelligitur: tropolo-
gia, id est, moralis locutio, in qua de moribus ordina-
dis tractatur: anagogia, per quaerenda de summis & celesti-
bus tractatur ad superiora reducimur.

RESPON. Dicendum, quod distinctio istorum
quatuor sensuum hoc modo accipi debet. Sicut enim
dictum est, sacra scripturae ueritatem quam tradit, du-

plexiter manifestat, per uerba, & per reru figurat. Ma-
nifestatio autem quaerenda est per uerba, facit sensum histo-
ricum, siue literalem, unde totu id ad sensum litera-
lem pertinet, quod ex ipsa uerborum significatione
recte accipitur: sed sensus spiritualis, ut dictum est, ac-
cipitur, uel consistit in hoc, quod quaedam res per figu-
ram aliarum rerum exprimentur, quia uisibilia solent
esse figurae inuisibilium, ut Dion. dicit. Inde est quod
sensus iste qui ex figuris accipitur, spiritualis vocat-
ur: ueritas autem quam sacra scriptura per figuras re-
rum tradit, ad duo ordinatur. s. ad recte credendum,
& ad recte operandum. Si ad recte operandum, sic est
sensus moralis, qui alio nomine tropologicus dicitur.
Si autem ad recte credendum, oportet distinguere se-
cundum ordinem credibilium, ut enim Dion. dicit 4.
ca. cæl. hierar. Status ecclesiae medius est inter statum
synagoga, & statum ecclesiae triumphantis. Vetus er-
go testamentum figura fuit noui, uetus simul & nouu
figura sunt caelestium. Sensus ergo spiritualis ordi-
natus ad recte credendum potest fundari in illo modo
figurationis, quo uetus testamentum figurat nouum,
& sic est allegoricus sensus, uel typicus, secundum quod
ea quaerenda in ueteri testamento contigerunt, exponuntur
de Christo & Ecclesia: uel potest fundari in illo modo
figurationis, quo nouum simul & uetus significat eccle-
siam triumphantem, & sic est sensus anagogicus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod hircus, uel
alia huiusmodi, per quaerenda alia persona a Christo in scri-
pturis designantur, non fuerunt res aliquae, sed simili-
tudines imaginariae ad hoc solum ostense, ut illa per-
sona significarentur. Vnde illa significatio, quaerenda per il-
las similitudines personae illae, aut regna designantur,
non pertinet nisi ad historicum sensum: sed ad Chris-
tum designandum etiam illa quaerenda in reueritate con-
tingerunt, ordinantur sicut umbra ad ueritatem: & ideo
talis significatio, quaerenda per huiusmodi res Christus, aut
eius membra significantur, facit alium sensum praeter
historicum. s. allegoricum. Si alicubi uero inueniatur,
quod Christus significatur per huiusmodi imagina-
rias similitudines, talis significatio non excedit sen-
sum literalem, sicut Christus significatur per lapide,
qui excisus est de monte sine manibus, Dan. 2.

AD 2^m dicendum, quod sensus allegoricus no so-
luma pertinet ad Christum ratione capitis, sed etiam ra-
tione membrorum: sicut quod per duodecim lapides
electos de Iordane, Iosue 7. significantur duodecim
Apostoli. Sed moralis sensus pertinet ad membra Chri-
sti, quantum ad proprios eorum actus, & non secun-
dum quod considerantur ut membra.

AD 3^m dicendum, quod moralis sensus non dici-
tur omnis sensus, per que mores instruuntur, sed per
quem instructio morum sumitur ex similitudine ali-
quarum rerum gestarum. Sic enim moralis sensus est
pars spiritualis, quod numquam est idem sensus mo-
ralis & literalis.

AD 4^m dicendum, quod sicut sensus allegoricus
pertinet ad Christum, secundum quod est caput. Ecce-
siae militantis iustificans eam, & gratiam infundens: ita
& sensus anagogicus pertinet ad eum secundum quod
est caput ecclesiae triumphantis glorificans eam.

AD 5^m dicendum, quod quatuor isti sensus non
attribuuntur sacre scripturae, ut in qualibet eius par-
te sit in istis quatuor sensibus exponenda, sed quado-
que istis quatuor, quandoque tribus, quandoque duo-
bus, quandoque uno tantum. In sacra enim scriptura
praecipue ex prioribus posteriora significantur, & ideo
quandoque

quandoque in sacra scriptura secundum sensum litera-
le dicitur aliquid de priori, quod potest spiritualiter
de posterioribus exponi, sed non conuertitur. In-
ter omnia autem quaerenda in sacra scriptura narratur, pri-
ma sunt illa quaerenda ad uetus testamentum pertinent, &
ideo quaerenda secundum literalem sensum ad facta ueteris
testamenti spectant, possunt quatuor sensibus exponi.
Secunda uero sunt illa, quaerenda ad statum praesentis
ecclesiae, in quibus illa sunt priora quaerenda ad me-
bra, quia ipsum corpus uerum Christi, & ea quaerenda in ip-
so sunt gesta, sunt figura corporis Christi mystici, &
eorum quaerenda in ipso geruntur, ut in ipso. s. Christo exem-
plum uitendi sumere debeamus. In Christo etiam su-
tura gloria nobis praemonstrata est, unde ea quaerenda ad li-
teram de ipso Christo capite dicuntur, possunt exponi
& allegorice referendo ad corpus eius mysticu: &
moraliter referendo ad actus nostros, qui secundum
ipsum debent reformari: & anagogice, in quantum in
Christo est nobis iter gloriae demonstratum. Sed quaerenda
secundum literalem sensum dicitur aliquid de Ec-
clesia, non potest exponi allegorice, nisi forte ea quaerenda
dicuntur de primitiua Ecclesia, exponantur quantum
ad futurum statum ecclesiae praesentis, possunt tamen
exponi moraliter, & anagogice. Ea uero quaerenda morali-
ter dicuntur secundum sensum literalem, non consu-
uerunt exponi nisi allegorice. Illa uero quaerenda secun-
dum sensum literalem pertinent ad statum gloriae, nullo
alio sensu consueuerunt exponi, eo quod ipsa no sunt
figura aliorum, sed ab omnibus alijs figurata.

ARTICVLVS XVI.

Utrum in alijs scripturis praedicti sensus distingui
debeant.

Art. specia-
lis p. q. 4. ar.
33. 1. ca.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod
in alijs scripturis praedicti sensus distingui debeant.
Sensus enim spirituales in sacra scriptura accipiuntur
ex quibusdam similitudinibus: sed in alijs scripturis pro-
ceditur etiam ex quibusdam similitudinibus. ergo in scri-
pturis aliaru sciataru possunt sensus plures inueniri.
¶ 2^a Præ. Poeticae artis est ueritatem rerum aliquibus
similitudinibus fictis designare. ergo uidetur quod
& in dictis poetarum sensus spirituales inueniantur,
& non solum in sacra scriptura.
¶ 3^a Præ. Philo. dicit, quod qui dicit unum, quodam-
modo multa dicit. ergo uidetur quod in alijs scientiis
in uno sensu possunt designari plures, & sic no solum
sacra scriptura hos sensus spirituales habet.

SEDCONTRA est, quod dicit Grego. 22. mora-
lium. Sacra scriptura omnes scientias atq; doctrinas
ipso etiam locutionis suae more trascendit, quia uno
eodemque sermone du narrat gestu, prodit mysteriu.

RESPON. Dicendum, quod spiritualis sensus
sacrae scripturae accipitur ex hoc, qd res cursum suum
peragentes significant aliquid aliud, quod per spiritua-
lem sensum accipitur. Sic autem ordinantur res in cur-
su suo, ut ex eis talis sensus possit accipi, quod eius so-
lus est qui sua prouidentia res gubernat, qui solus
Deus est. Sicut enim homo potest adhibere ad aliquid si-
gnificandum aliquas uoces, uel aliquas similitudines
fictas, ita Deus adhibet ad uel significationem aliquorum
ipsam cursum rerum suae prouidentiae subiectarum.
Significare autem aliquid, per uerba, uel per similitu-

A dines fictas ad significandum tantum ordinatas, non
facit nisi sensum literalem, ut ex dictis patet. Vnde in
nulla scientia humana industria inuenta proprie lo-
quendo, potest inueniri nisi literalis sensus, sed solum
in ista scriptura, cuius spiritus sanctus est actor, homo
uero instrumentum, secundum illud psal. 44. Lingua
mea calamus scribae & c.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in alijs scie-
tiis proceditur ex similibus argumentando, no quod
ex uerbis, quibus una res significatur, significetur &
alia res.

AD 2^m dicendum, quod fictiones poeticae no sunt
ad aliud ordinatae, nisi ad significandum, unde talis si-
gnificatio non supergreditur modum literalis sensus.

AD 3^m dicendum, quod qui dicit unum, quodam-
modo dicit multa. s. in potentia, secundum quod con-
clusiones sunt potentia in principiis. Ex uno enim
principio multae conclusiones sequuntur, non quod
in alijs scientiis per modum significationis quod di-
citur de una re, simul de alijs intelligatur, ut signifi-
catur, licet inde trahi possit per argumentationem & c.

QVAESTIO VII.

QVAESTIO est de opere manuali, circa quod
quaeruntur duo.

¶ Primo, Utrum operari manibus sit in praeepto.
¶ Secundo, Utrum ab hoc praeepto excusentur illi, qui
spiritualibus operibus vacant.

ARTICVLVS XVII.

Utrum operari manibus sit in praeepto.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod
operari manibus sit in praeepto 2. ad Thessal. 3.
Si quis non uult operari, non manducet. Audi uim uis
.n. & c. gl. Quod id praecipio, quia audi uim. ergo & c.
¶ 2^a Præ. Aug. in lib. de opere monachorum. Audi
ergo quibus hoc praecipit Apostolus, qui no habent
hanc potestatem.

¶ 3^a Præ. Nullus debet excommunicari, ut iura dicunt,
nisi pro mortali: sed nullus peccat mortaliter nisi con-
tra praeeptum faciens. cu ergo ille qui cessat ab ope-
re manuali, iure possit excommunicari, ut patet per il-
lud quod dicitur 2. ad Thessa. 3. Si quis non obedi-
erit uerbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne com-
misceamini cum illo, ut confundatur. uidetur ergo
quod operari manibus sit in praeepto.

¶ 4^a Præ. Ille qui peccauit tenetur praenam debitam pro-
peccato subire ex necessitate praeepti: sed omnes in
Adam peccauerunt, ad Roma. 5. praena autem peccati
Adae est labor manualis, Gene. 3. In sudore uultus tui
ueteris pane tuo. ergo omnibus est praeeptum ma-
nibus laborare.

¶ 5^a Præ. Ad Ephesios 4. Qui furabatur, iam non fu-
retur, magis autem labore operando manibus suis.
gl. Laboret operando no solum per seruos, sed etiam
manibus: illud autem quod ad omnes pertinet, est praee-
ptum, non consilium. ergo & c.

¶ 6^a Præ. Labor manualis necessarius est ad sustentationem
uitae corporalis, sicut actus uirtutum sunt neces-
sarij ad sustentationem uiae spiritualis: sed actus uir-
tutum sunt in praeepto, ergo & laborare manibus.

¶ 7^a Præ. Illud ad quod sequitur peccatum mortale, non
Quodlib. S. Tho. G potest

potest sine peccato mortali fieri: sed ad non laborare sequitur non manducare, quod quandoque est peccatum mortale. 2. ad Thessalo. 4. Qui non operatur, non manducet. ergo non operari manibus est peccatum mortale. ergo eius oppositum est in præcepto.

S E D C O N T R A . Non est contrarium præcepto, vel cõsilio præceptum Domini, uel cõsiliu: sed Dominus uel præcipiendo, vel consulendo, dicit Matthæi 6. Nolite solliciti esse animæ uestræ &c. Huic autē cõtrariatur labor manuum, quia qui laborant manibus solliciti sunt de necessariis corporis. ergo labor manuum non est in præcepto.

¶ 2. Præ. Lex uetus, quantum ad præcepta moralia sufficienter continebat quæ necessaria sunt ad salutē. Vnde Dominus Matthæi 18. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata, & loquitur de man datis decalogi. Vnde subdit, Nō homicidium facies, Non furaberis: sed in præceptis ueteris legis nihil continetur de labore manuum. ergo labor manuum non est in præcepto.

¶ 3. Præ. Ad præcepta seruanda omnes tenentur: sed ad labores nō manuū omnes tenentur, alias qui sunt diuites, & manibus non laborant, mortaliter peccarent. ergo labor manuum non est in præcepto.

¶ 4. Præ. Ad præcepta non magis tenentur religiosi, quàm seculares: sed ad laborandum manibus uidentur magis teneri religiosi, quàm seculares. Vnde Aug. in lib. de operibus monachorum, monachos reprehendit, quia non laborant, non autem alios. ergo &c.

¶ 5. Præ. Vnus liberalium artium nobilior est quàm mechanicarum, qui in opere manuali consistit: sed usus liberalium artium non est in præcepto. ergo multo minus labor manuum.

R E S P O N D. Dicendum, quòd iudicium de unaquaque re sumendum est secundum finem ad quem ordinatur. Labor autem manuum ad tria esse utilis inuenitur. Primo, ad otium tollendum. unde Hiero. ad Romanos 12. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus &c. Hæc autem diuersificatio hominum in diuersis officiis contingit. Primo, ex diuina prouidentia, quæ ita hominum status distribuit, ut nihil unquā deesse inueniatur de necessariis ad uitam. Secundo, etiā ex causis naturalibus, ex quibus contingit quòd in diuersis hominibus sunt diuersæ inclinationes ad diuersa officia, uel ad diuersos modos uiuendi. Quia ergo labore manuum aliquis potest subuenire & proprio defectui, & alieno, cum non possit unus homo in omnibus sibi sufficere, sed indiget alio no auxilio, patet quod præceptum de labore manuū quodammodo sub utroque genere prædictorum præceptorum continetur. In quantum enim labore manuū unius subuenitur necessitatibus aliorum, sic pertinet ad secundum genus naturalium præceptorum. In quā tum autem aliquis per hoc suis necessitatibus subuenit, pertinet ad primum genus, sicut præceptū de comedendo. Præceptum autem quod ordinatur ad tollendum defectum corporalem, non obligat nisi defectu existente: unde si esset aliquis qui posset uiuere sine cibo, non obligaretur præcepto de comedendo. Sic ergo præceptum de labore manuum nō obligat aliquē singulariter, secundum quod ordinatur ad tollendum defectum communem aliquo modo, neq. secundum quod

mus uobis: nec solum in præcepto iuris positum, sed etiam iuris naturalis. Illa enim sunt de lege naturali, ad quæ homo ex suis naturalibus inclinatur. Sicut autem ex ipsa dispositione corporis patet, homo natura lem ordinationem habet ad opus manuale, propter quod dicitur, Iob 5. Homo ad laborem nascitur, & auis ad uolandum. Cum autem aliis animalibus natura sufficienter prouiderit in his quæ ad sustentationem suę uitæ pertinent in cibis, & armis, & tegumentis: homini in his non prouidit, quia ipse est præditus ratione, per quam sibi potest prouidere in omnibus supradictis, unde & erit sibi loco omnium prædictorum manus conueniens ad diuersa opera, quibus conceptiones rationis diuersis artificis exequatur, ut dicitur 1. de animalibus. Sciendum tamen est, quòd duplex est præceptum legis naturæ, quoddam quod ordinatur ad tollendum defectum unius singularis personæ, uel spirituale, sicut de actibus uirtutum: uel corporale, sicut præceptum quod Dominus dedit homini, Gen. 2. De omni ligno quod est in paradiso comedere &c. Aliud uero est quod ordinatur ad tollendum defectum totius speciei, sicut hoc quod dicitur Gene. 1. Crescite, & multiplicamini, & replete terram. In hoc enim præcipitur actus generationis, quo natura saluatur & multiplicatur. Hoc autem interest inter hæc duo genera præceptorum, quia primum præceptum legis naturæ quilibet tenetur singulariter obseruare, sed ad secundum præceptum nō tenetur quilibet singulariter. In his enim quæ pertinent ad speciem, omnes homines computandi sunt quasi unus homo. Participatio enim speciei plures homines sunt unus homo, ut dicit Porphyrius 1. ca. de specie. Sicut autem homo unus habet diuersa membra, quibus occupatur in diuersis officiis ordinatis ad tollendum proprium defectum, quæ non possunt omnia per unum membrum exerceri, sicut oculus uidet totum corpus, & pes totum corpus portat: ita oportet esse in his quæ ad totam speciem pertinent. Nō enim sufficeret unus homo ad exercenda omnia, quibus humana societas indiget, & ideo diuersis officiis oportet occupari diuersos, ut dicitur ad Romanos 12. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus &c. Hæc autem diuersificatio hominum in diuersis officiis contingit. Primo, ex diuina prouidentia, quæ ita hominum status distribuit, ut nihil unquā deesse inueniatur de necessariis ad uitam. Secundo, etiā ex causis naturalibus, ex quibus contingit quòd in diuersis hominibus sunt diuersæ inclinationes ad diuersa officia, uel ad diuersos modos uiuendi. Quia ergo labore manuum aliquis potest subuenire & proprio defectui, & alieno, cum non possit unus homo in omnibus sibi sufficere, sed indiget alio no auxilio, patet quod præceptum de labore manuū quodammodo sub utroque genere prædictorum præceptorum continetur. In quantum enim labore manuū unius subuenitur necessitatibus aliorum, sic pertinet ad secundum genus naturalium præceptorum. In quā tum autem aliquis per hoc suis necessitatibus subuenit, pertinet ad primum genus, sicut præceptū de comedendo. Præceptum autem quod ordinatur ad tollendum defectum corporalem, non obligat nisi defectu existente: unde si esset aliquis qui posset uiuere sine cibo, non obligaretur præcepto de comedendo. Sic ergo præceptum de labore manuum nō obligat aliquē singulariter, secundum quod ordinatur ad tollendum defectum communem aliquo modo, neq. secundum quod

quod ordinatur ad tollendum proprium nisi defectu existente, & ideo ille qui habet unde licite uiuere possit, non tenetur manibus operari: qui autem non habet unde alias uiuat, uel nisi aliquo illicito negotio victum acquirat, tenetur manibus laborare. & hoc patet per Apostolum in tribus locis, ubi de manu operatione præceptum dat. Primo, ad Ephe. 4. ubi prohibendo furtum, iniungit manuum operationem. Qui furabatur, iam non furetur, magis autem labore manibus suis. Secundo, 1. ad Thessal. 4. ubi præcepit laborem manuum, prohibens concupiscentiam rerū alienarum. Operemini, inquit, manibus uestris, sicut præcepimus uobis, ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt, & nullius aliquid desideretis. Tertio, 2. ad Thessaloni. 3. ubi præcipit operationem manuum, prohibens turpia negotia, quibus aliqui victum quærebant. Audi uim, inquit, inter vos quosdam ambulare in quiete, nihil operantes, sed curiosos agentes. Qui se da cura sibi necessaria prouident: & subiungit. His autem qui huiusmodi sunt, denuntiamus & obsecramus in Domino Iesu Christo, ut cum silentio operatē, panem suum manducent. Sciendum etiam est, quòd sicut uisus est principalior iter alios sensus, ratione cuius omnes alij sensus nomen uisus fortiuntur, ut Augustinus dicit: ita manus, quia ad plurima opera necessaria est, dicitur organum organorum in 3. de anima. & ideo per operationem manuum intelligitur non solum quod manibus fit, sed quocumque corporali instrumento, & breuiter quocumque officium homo agit, de quo licite possit victum acquirere, sub labore manuum comprehenditur. Non enim uidetur rationabile quòd magistri artis mechanicæ possint uiuere de arte sua, & magistri artium liberalium non possint uiuere de patrocinio quod præstant in causis: & similiter est de omnibus alijs licitis occupationibus. Quia ergo præceptum est, sed nō omnes obligat, ideo ad utraq. rationes respondendum est.

A D P R I M U M ergo & ad secundum patet solutio ex dictis, quia concedimus laborem manuum esse in præcepto, nō tñ oēs ad hoc singulariter obligari.

A D 3^m dicendum, quòd sicut ex dictis patet, Apostolus loquitur in casu illo, quando prætermisso labore manuum, de sædis negotijs sibi uictū acquirebant, in quo casu obligabantur ad præceptum seruandum, & ideo digni erant excommunicari.

A D 4^m dicendum, quòd uerba illa Dei, magis sunt prænantiantis pœnam, quàm præcipientis satisfactionem. Vnde præmiserit. Maledicta terra in opere tuo, spinas & tribulos germinabit tibi: & similiter mulieri dixit. In dolore paries filios, & ideo non sequitur quòd ad laborandum quilibet homo teneatur ex necessitate præcepti, alias sequeretur quòd quilibet teneretur ad agriculturam, de qua Dominus ibi facit mentionē.

A D 5^m dicendum, quòd uita spiritualis a nullo potest conseruari nisi per actus uirtutum, & ideo quilibet obligatur ad seruanda præcepta quæ sunt de actibus uirtutum: sed uita spiritualis a multis potest conseruari sine hoc quòd manibus operent, & ideo quibus sit generaliter in præcepto, non tamen quilibet ad obseruationem eius tenetur.

A D 6^m dicendum, quòd non manducare non est peccatum mortale, nisi quando sine mādicatione uita seruari non potest, tunc enim aliquis non manducando seipsum occideret. Et similiter non oportet quod

aliquis peccet non laborando manibus, nisi quando alias uitam seruare non posset, nisi illicitis curis: & ideo cum illicitæ curæ sint modis omnibus fugiendæ, sub eadem distinctione posuit Apostolus non manducare, & non operari, dicens. Qui non uult operari, non manducet.

A D P R I M U M autem eorum quæ in contrariū obijciuntur dicendum, quòd nō prohibet Dominus Apostolis omnem sollicitudinem, scilicet, de his quæ pertinent ad uictum corporis, alias ipse loculos non habuisset, sed prohibet sollicitudinem suffocantem, qua mens suffocatur dupliciter. Vno modo, ut in rebus temporalibus finem ponat rectæ operationis, & hoc Deus prohibet. Vnde Aug. dicit in li. de operibus monachorum, exponēs illud. Nolite solliciti esse &c. Non ut ista non procurent quantum necessitatis est, quod honeste poterunt, sed ut ista non intueantur, & propter ista faciant quicquid in prædicatione euangelij facere iubentur, & habetur in glo. 1. ad Thessal. 4. Secundo, suffocatur mens prædicta sollicitudine, quā do fiduciam de Deo amittit, & hoc Dominus prohibere intendit. Vnde dicit gloss. super illud Matthæi. 6. Hoc exemplo non prohibet prouidentiam & laborem, scilicet, de aibus & liliis, sed sollicitudinem ut tota fiducia nostra sit in Deo, per quā & aues sine cura uiuunt.

A D 2^m dicendum, quòd non omnia quæ sunt in præcepto continentur explicite in præceptis decalogi, sed ad ea possunt reduci cum implicite in eis contineantur, & sic præceptum de labore manuum per quem uita corporalis cõseruatur, & reducitur ad hoc præceptum, Non occides, sicut etiam præceptum de manducando: uel ad hoc præceptum, Non furtum facies, quo omne illicitum lucrum, quod per laborem manuum euitatur, prohibetur.

A D 3^m dicendum, quòd in quolibet præcepto duo sunt consideranda. scilicet, finis præcepti, & possibilitas obseruandi: quia omnia præcepta cuiuslibet legis sunt ordinata ad aliquod bonum inducendum, uel malū tollendum, nec aliquid impossibile præcipi potest. Vnde dicit Hieron. Qui dicit Deum aliquod præcipisse impossibile, anathema sit. Si ergo sit tale præceptū quod nullo modo reddi possit impossibile obseruandum, & sine eo finis intentus haberi non possit, obligatio illius præcepti semper manet, sicut est in præceptis de actibus uirtutum: quia ad minus actus interiores semper sunt in hominis potestate, & sine eis uita spiritualis conseruari non potest, ut dictum est. Duobus ergo modis præceptum de operatione manuum obligationē amittit. Vno modo, quando aliquis redditur impotens ad laborandum propter corporis imbecillitatem. Alio modo, quando finem huius præcepti, scilicet, conseruationem corporalis uitæ consequi potest sine labore manuum, ut ex dictis patet.

A D 4^m dicendum, quòd ad laborem manuum per se loquendo, æqualiter religiosi & seculares tenentur, quod patet ex duobus. Primo, ex uerbo Apostoli 2. ad Thessalo. 3. ubi ponit de opere manuum præceptum, dicens. Subtrahatis uos ab omni fraude ambulante inordinate, & cetera. Fratres enim omnes christianos uocat: non enim tunc temporis aliqui religiosi determinati erant. Secundo, patet ex hoc, quòd religiosi non tenentur ad alia quàm seculares, nisi ad ea quibus se ex uoto obligauerunt, sed per accidens contingit, quòd hoc præceptum

Tex. c. 38.

magis tangit religiosos quam alios, & hoc dupliciter. Primo, quia religiosi in paupertate uiuunt, unde facilius potest eis accidere quod non habeant unde uiuant, quam alijs secularibus. Secundo, ex statuto regulæ in aliquibus ordinibus. Vnde dicit Hierony. in epistola ad Rusticum monachum. Egyptiorum monasteria hunc tenent motem, ut nullum absq; opere & labore suscipiant, nō tam propter uictus necessaria, quam propter animæ salutē, ne uagetur pernitiosis cogitationibus, sicut etiam ad uigilias & alia quibus domatur corpus, tenentur quandoq; religiosi ex statutis suis, ad quæ seculares non tenentur.

Ad 5^m dicendum, quod quamuis usus liberaliū artium sit nobilior, non tamen ita est necessarius ad uitam corporis sustentandam. Et præterea sub operatione manuum comprehenditur, sicut ex dictis patet &c.

ARTICVLVS XVIII.

Utrum illi qui spiritu alibus operibus uacant, excusentur a labore manuum.

21. q. 187. ar. 3. o.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur qd illi qui spiritualibus operibus uacant, non excusantur a labore manuum. 1. enim ad Thessal. 3. super illud. Si quis nō uult operari, nō manducet, dicit glo. Augu. Dicunt quidam de operibus spiritualibus hoc Apostolū præcepisse, & postea subdit. Sed superflue conantur & sibi, & ceteris caliginem obducere, ut quod charitas utiliter monet, non solum facere nolint, sed nec intelligere, & ita uidetur quod per spiritualia opera a labore manuum non excusentur.

2^a Præ. Inter omnia spiritualia maxima sunt oratio, lectio, & prædicatio: sed per ista opera non excusantur aliqui a labore manuali. ergo &c. Probatio mediæ. Augustinus dicit in libro de operibus monachorum. Quid agant, qui operari corporaliter nolunt, scire desidero &c. uacant orationibus, inquit, & lectionibus, & uerbo Dei. & postea subdit. Sed si ab his amouendi non sumus, nec manducandum est, nec est præparandum. Si autem ab ista uacare seruos Dei certis interuallis temporum infirmitatis necessitas cogit, cur etiam non præceptis apostolicis obseruandis aliquas partes temporum deputamus? Et quantum ad orationes dicit. Citius exauditur una obediens oratio, quam decem milia contemnentis. Quantum uero ad psallentes, subdit. Cantica diuina cantare, etiam manus operantes facile possunt, & ipsum laborem diuino tamquam celeumate consolari. Quantum uero ad legentes subdit. Qui autem dicunt se lectioni uacare, nonne illic inueniunt quod præcepit Apostolus? Quæ est ergo ista peruersitas, lectioni nolle obtemperare, dum uult ei uacare? Quis enim nesciat tanto citius quæcumque proficere cum bona legit, quanto citius facit quod legit? Quantum uero ad prædicantes subiungit. Si autem alicui sermo est erogandus, & ita se occupat ut manibus operari nō uacet, numquid omnes possunt in monasterio uenientibus ad se uel diuinas lectiones exponere, uel de aliquibus disputationibus salubriter disputare? Quando ergo non omnes possunt, cur sub hoc obtentu omnes uacare uolunt? Quamquam & si omnes possent, vicissitudinem facere deberent, & non solum ut ceteri a necessarijs actibus occuparentur, sed quia sufficit ut pluribus audientibus unus loquatur.

3^a Præ. Clerici maxime operibus spiritualibus occupantur: sed ipsi tenentur ad laborem manuum. ergo &c. Probatio mediæ. Distinctione 8. dicitur. Clericus uictus, aut uictum sibi artificio, uel agricultura, absq; officij sui duntaxat detrimento, præparet. Item in alio capitulo. Clericus qui uerbo Dei eruditus est, artificio uictum quærat. Idem, Omnes clerici, qui ad operandum validi sunt & artificialia, & literas discant.

4^a Præ. Religiosi qui omnia reliquerunt, maxime operibus spiritualibus uacant: sed tales tenentur ad manuum laborem. ergo &c. Probatio mediæ. Lucæ 12. Vendite quæ possidetis. Non tantū cibos uestros communicate pauperibus, sed etiam vendite possessiones uestras, ut omnibus uestris simul pro domino speretis, postea labore manuum operemini uide uinatis, & elemosynam faciatis.

5^a Præ. Decretum dicit distinctione 22. quod ille est hæreticus, qui facit contra statutum Ecclesiæ Romanæ: sed illi qui mendicant nō laborantes proprijs manibus, faciunt contra statutum Calysti Papæ 22. q. 1. Videtes summi sacerdotes &c. ubi dicitur quod Ecclesia statuit, quod inter eos qui communi uita degerunt, nullus egens inueniatur. ergo religiosi propter opera spiritualia nō excusantur a labore manuum: immo si mendicant, sunt hæretici.

6^a Præ. Ille qui se exponit periculo mortis, peccat quasi tentans Deum, sicut si quis uideret ursum uenientē in furia, & deponeret arma quibus posset se defendere, tentaret Deum: sed ille qui relinquit omnia, & nō laborat manibus, abijcit a se necessaria uictus, quibus resistitur consumptioni quæ fit in corpore per calorem naturalem. ergo talis peccat quasi tentans Deum.

7^a Præ. Ad Philip. 3. dicit Apost. Imitatores mei estote fratres: sed ipse quamuis prædicaret, & operibus spiritualibus uacaret, nihilominus opere manuum uictum quærebat 2. ad Thessal. 3. Ipsi scitis, quemadmodum & uos oporteat imitari nos, quoniam nō inquit si fuimus apud uos: neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & fatigatione, nocte & die operantes, ne quem uestrū grauaremus. ergo &c.

8^a Præ. Gene. 2. 3. super illud. Cōfirmatus est ager &c. dicit glo. quod perfectus prædicator animam suā abscondit sub bonæ operationis & contemplationis regimine, ita & illi qui operibus spiritualibus insistant per cōtemplationem, debent etiam operibus exterioribus uacare per actionem, & sic opera spiritualia nō excusant a labore manuum.

SEDCONTRA. Lucæ. 9. Sine ut mortui sepeliāt mortuos suos. dicit glo. Dominus docet minora bona pro maioribus esse dimittenda: sed opera spiritualia sunt maiora bona quam opera manualia, ergo debet hæc prætermittere propter illa.

2^a Præ. Opera pietatis sunt potiora, quam exercitia corporalia. 1. ad Tim. 4. Corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia ualet: sed opera misericordiæ & pietatis sunt dimittenda, ut uacetur prædicationi, Actuum 6. Non est æquum nos relinquere uerbum Dei &c. Lucæ 9. Sine mortuos sepelire mortuos suos: tu autem uade, & annuntia regnū Dei. ergo multo fortius propter prædicationē, & alia opera spiritualia est dimittendum opus manuale, & alia quæ ad exercitacionem pertinent corporalem.

3^a Præ. 2. ad Timotheum. 2. Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus. glof. Illa sunt secularia negotia, quibus animus occupatur. colligenda pe-

da pecunie cura: sed qui operantur manibus, habent curam de colligenda pecunia. ergo implicantur negotijs secularibus, & ita illi qui militant Deo in spiritualibus operibus, non debent operibus manuum occupari.

An. 157. ca. & ad 9. & 10.

RESPON. Dicendum, quod ueritas huius questionis apparet ex his, quæ in superiori questione sunt dicta. Dicitur enim supra, quod illi tantum obligantur ad obseruationem huius præcepti. scilicet de opere manuum, qui non habent alias unde licite uiuere possint: & ideo qui spiritualia opera exercent, & possunt alias licite uiuere quam de labore manuum, non tenentur manibus laborare. Vnde distinguendum uidetur de operibus spiritualibus. Sunt enim quedam bona spiritualia quæ in bonum commune cedunt, quædam uero quæ ad singularem profectum facientis pertinent. Eis autē qui in spiritualibus operibus occupantur ad utilitatem communem pertinentibus, debet prouideri de his, quorum utilitati deseruiunt, quod patet per auctoritatem 1. ad Corinth. 9. Si nos uobis spiritualia seminamus, magnum est si carnalia uestra metamus? Hoc etiam patet per rationem, quia utilitas spiritualis præfertur corporali. Eis autem qui utilitati communi deseruiunt, in temporalibus debetur sustentatio ex proprio labore, quo utilitati communi deseruiunt: sicut patet de militibus, qui pro pace reipublice militant, unde 1. Corinth. 9. Quis militat suis stipendijs uicquam? Vnde multo magis qui in spiritualibus bonum promouent, in tali ministerio sustentari possunt, & sic non tenentur manibus laborare. Sunt autem quatuor opera spiritualia, quibus communis utilitas promouetur, & ex hoc eis stipendia debentur. Primum est occupatio in iudicijs ecclesiasticis exequendis. Dicitur. n. ad Roma. 13. de potestate seculari, quæ iudicium seculare exercet. Ideo & tributa præstatis. scilicet iudicibus: ministri enim Dei sunt in hoc ipsum seruientes uobis. Et propter hoc Augustinus in libro de operibus monachorum, quod debent manuum operibus insistere illi duntaxat, qui ab ecclesiasticis occupationibus uacant, uide & se excusata labore manuum propter iudicia ecclesiastica, quibus occupabatur, dicens. Quamquam dicere possumus, Quis militat suis stipendijs uicquam &c. tamē dominum nostrum Iesum Christum testem inuoco super animam meam, quoniam quantum ad meum attinet commodū, multo malle per singulos dies certis horis, quantum in bene moderatis monasterijs constitutum est, aliquid operari manibus, & certas horas habere ad orandum & legendum, aut aliquid de diuinis literis agendum liberam, quam tumultuosissimas perplexitates aliarum causarum pati de negotijs secularibus uel iudicando dirimendis, uel interueniēdo præcipiendis. Secundum opus spirituale, quod in bonum commune redundat, est opus prædicationis, quo fructus animarum in populo procreatur: & ideo, ut dicitur 1. ad Corint. 9. Dominus ordinauit his, qui euāgelium annuntiant, de euangelio uiuere. Nec debet hoc referri tantum ad illos qui habent auctoritatem prædicandi, sicut sunt prælati, sed etiā ad eos qui qualitercumque licite prædicant ex commissione prælatorum: quia stipendia non debentur potestati, sed operi & labori, ut dicitur 2. ad Timoth. 2. Laborantē agricolā oportet primum de fructibus percipere. glof. scilicet, prædicatōrē qui in agro Ecclesiæ lectione uerbi excultat, nec tantum illi qui prædicant, possunt de euangelio uiuere, sed etiam illi

qui eis ministrant ad hoc officium cooperantes, quod patet ad Roma. 15. Si spiritualiū participes facti sunt gentiles, debet etiam in carnalibus ministrare eis, gl. eorum. scilicet Iudæorū, qui miserunt prædicatores ab Hierosolymis. Vnde etiam illi qui prædicatores mittunt, possunt de fructu euangelij uiuere. Tertium opus spirituale quod cedit in bonū commune, sunt orationes, quæ fiunt in horis canonicis ad salutem Ecclesiæ, ut auertatur ira Dei a populo, Ezech. 13. Nō opposuistis uos murū, p. domo Israel, ut staretis in prælio in die domini. gl. Precibus dimicantes, & diuinæ sententiæ resistentes. Et ideo dicitur 1. ad Corinth. 9. quod qui altario deseruiunt, cum altario participant: & de his duobus operibus dicit Augu. in lib. de operibus monachorum. Si euangelistæ sunt, fateor habent potestatem. scilicet uiuendi de sumptibus fidelij, quia de hoc loquitur. Si ministri altaris, dispensatores sacramentorū sunt: unde sibi istam non arrogant, sed uendicant potestatem. Quartum opus spirituale quod redundat in bonum commune, est elucidatio sacre scripturæ. Qui enim elucidationi sacre scripturæ uacant ad alios instruendum, possunt de hoc opere spirituali uiuere, 1. ad Timot. 5. Qui bene præsumt presbyteri duplici honore digni habeantur, maxime autem qui laborant in uerbo & doctrina. glof. Ut eis spiritualiter obediāt, & exteriora ministrēt. Qui laborant in uerbo. gl. in exhortatione scientium, & doctrina nescientium: & hoc etiā planius dicit Hiero. ad Vigilatium. Hæc in Iudæa usq; hodie perueuerat consuetudo non solum apud nos, sed etiam apud Hebræos, ut qui in lege domini meditantur diē ac nocte, & partem non habent in terra nisi solum Deum, synagogarum totius orbis foueātur ministerijs. Patet ergo quod illi qui prædictis operibus spiritualibus uacant, non tenentur manibus laborare. De his autem qui uacant spiritualibus, quæ nō directe in bonum commune redundant, sed in bonū faciunt, sicut sunt orationes priuatae, ieiunia, & huiusmodi, distinguendum est, quia aut illi qui in religione istis operibus occupantur, habent in saculo unde uiuerent sine labore manuum, aut non. Si sic, tales cum ad religionem ueniunt, non tenentur manibus laborare: unde Augustinus in libro de operibus monachorum. Si habebant aliquid in hoc sæculo, quo facile sine officio sustentarent uitam suam, quod conuerſi ad Deum indigentibus dispersi sunt, & credenda eorum infirmitas & ferenda. Solent enim tales languidius educati laborem corporalem sustinere non posse. Si autem in sæculo opifices fuerunt de labore manuum uiuentes, tunc ex duplici causa ueniētes ad religionem possunt laborem manuum intermittere. Vno modo ex pigritia operandi uolentes in otio uiuere, & tales peccant: & hoc est quod dicit Augustinus in prædicto libro. Plerumque ueniunt ad professionem seruitutis Dei & ex professione seruili, & uita rusticana, & ex opificū exercitacione & plebeijs labore, & postea subdit. Tales ergo secundum quod minus operantur, de infirmitate corporis excusari nō possunt: præterea quippe uitę cōsuetudine cōuincunt, & interponit. Nō. n. apparet, utrum ex proposito seruitutis Dei uenerint, an uitam inopē & laboriosam fugiētes. Alio modo, intermittit aliquis opus manuale ex intentione diuini amoris, quo ad opus contemplationis quasi continue eleuatur: tales cū spiritu Dei agantur, non peccant, quia ubi spiritus domini, ibi libertas. Vnde Gregorius dicit super Ezechiel. Contemplatiua uita est charitatem Dei & proximi. Quodlib. S. Tho. G 3. mi to.

mi toto corde retinere ab exteriori actione quiescere, soli desiderio conditoris inhærere, vt nihil iam agere libeat, & hoc idem habetur in quadã gl. Gene. 23. Confirmatus est ager &c. Contemplatiua vita a cunctis actionibus funditus diuidit. & hoc est quod habetur Matthæi 6. in glo. super illud. Considerate volatilia cæli &c. Sancti viri auibz cõparantur, quia cælum petunt, & quidem ita remoti sunt a mundo, vt iam in terris nihil agant, nihil laborent, sed sola contemplatione iam in cælo degunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod glossa illa sumitur ab Aug. in lib. de operibus monachorũ, qui librum illum scripsit cõtra quosdam monachos, qui dicebant quod non licebat feruis Dei manibus laborare. & hoc quod dicit Apostolus, Qui non vult operari, non manducet, exponebant de opere spiritali, quam positionem August. in lib. illo multipliciter improbat. Vnde dicendum est, quod illud Apostoli. Qui non vult operari, non manducet &c. de opere manuali intelligitur, non tamen sequitur quod ad huiusmodi impletionem præcepti oēs teneantur: ipse enim nõ tenebatur, vnde præmisit, nõ quasi non habuerimus potestatem, scilicet, sumptus accipiendi & viuendi sine labore manuum. Vnde patet, quod glo. illa non est ad propositum.

AD 2^m dicendũ, quod in omnibus operibus quæ tangit obiectio, distinguendum est, quia vel possunt esse quasi publica opera, vel priuata. Loquitur autem Augustinus de illis operibus spiritalibus, secundum quod sunt opera priuata. Intelligit enim de orationibus & canticis priuatis, non de his quæ in Ecclesia solemniter celebrantur, quod patet ex hoc quod dicit. qd̄ possunt simul qui manibus operantur diuina cãtica cantare, quod non esset conueniens, si de horis canonicis intelligeretur. Similiter quod dicit de lectionibus, loquitur de illis qui vacat lectioni ad consolationem propriam tantum, sicut in monasterijs monachi faciunt, nõ autem de illis quorum vita studio scripturarũ deputatur ad suam, & aliorum instructionem. Non est enim dubium quod per laborem manuũ studium impediretur. Similiter quod dicit de prædicatione, intelligendum est de illis qui non publice prædicant, sed aliqua verba ædificatoria hominibus ad se venientibus loquuntur, sicut sancti patres in eremo facere consueuerunt, & hoc patet ex ipsis verbis supra inductis, vnde etiam dicit. Si sermo erogandus est &c. quia vt dicit gl. 1. Corin. 2. super illud. Sermo meus & prædicatio mea, sermo est qui priuatim fiebat, sed prædicatio quæ fiebat in communi.

AD 3^m dicendum, quod decretum loquitur de illis clericis, quibus non sufficiunt oblationes & elemosynæ, quæ eis a fidelibus fiunt, vel ecclesiæ facultates. Eadem enim ratio est de illis qui viuunt de facultatibus ecclesiæ, & de illis qui viuunt particulariter de elemosynis, quia facultates ecclesiæ elemosynæ sunt, & ad sustentationem pauperum dantur. Vnde dicit gl. super illud Isaiæ 3. Et rapina pauperis in domo vestra. In domibus principum rapina pauperum est, dum ecclesiæ opes sibi thesaurizant, & in delictis abutuntur, quæ ad sustentationem pauperum dantur. & de hoc habetur 1. 1. q. 1. propter quod etiam dicitur 3. q. 2. Sacerdos. Quod sacerdos cui dispensationis cura commissã est, cum laude pietatis accipit a populo dispensanda, & fideliter dispensat accepta, quia omnia sua aut reliquit parentibus, aut distribuit pauperibus, & ecclesiæ rebus adiunxit, & se in numero pauperũ

paupertatis amore cõstituit, vt vnde pauperibus subministrat, inde & ipse tamquam pauper voluntarius viuat. Et sic patet, quod clerici qui de ecclesiæ rebus viuunt, eandem rationem vtendi eis habent, sicut illi qui facultatibus carètes de elemosynis sibi datis viuunt.

AD 4^m dicendum, quod glo. illa non imponit necessitatem his qui sua relinquunt, vt manibus operentur, sed ostendit quoddam bonum quod facere possunt qui sua relinquunt, vt. scilicet ex manuum labore acquirant, vnde sibi prouideant & elemosynas alijs faciãt: nec tamẽ per hoc excluditur quin etiam bene faciãt, si manibus non laborãtes spiritalibus elemosynis vacent, quæ sunt corporalibus potiores.

AD 5^m dicendum, quod illius rationis prima falsa est. Non enim qui facit contra statutum Papæ est hæreticus, nisi forte credat Papæ non esse obediendum, vnde in ca. inducto dicitur. Qui Romanæ Ecclesiæ priuilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conantur, proculdubio in hæresim labuntur: priuilegium autem prædictum consistit in hoc, qd̄ ei debet ab omnibus christianis obediri. Similiter etiam minor est falsa: non enim est contra statutum Ecclesiæ, quod aliquis mēdicet, vel se in statu egestatis ponat: sed hoc est cõtra statutum Ecclesiæ, si ab eis qui facultates ecclesiæ possident eorum necessitatibus non prouidetur. Vnde hæc sunt verba capituli inducti, Ex quibus. scilicet rebus ecclesiæ episcopi & dispersatores earum, omnibus communi vita degere volentibus ministrare cuncta necessaria debent, prout melius poterunt, vt nemo in eis egens inueniatur.

AD 6^m dicendum, quod illi qui relinquunt omnia nihil sibi referunt, nec manibus operantes, nõ propter hoc discrimini se exponunt: quia deuotio fidelium tanta probabiliter estimatur & experimento discitur, quod eis in necessarijs prouidet. Nec etiã tentat Deum, quia ipse promisit monendo corda aliorũ eis in necessitatibus prouidere, vt patet Matthæi 6. & quædam gl. dicit Lucæ 8. Tanta prædicatori debet esse fiducia in Deo, vt præsentis vitæ sumptus, & si non prouideat, sibi tamen nõ defutura certissime sciat, nõ dum occupatur mens ad temporalia, minus prædicet æterna. Similiter, si aliquis esset inter armatos qui defenderent, & aliqua causa arma deponeret, non tentaret Deum: si autem esset solus, videretur tẽtare Deũ, nisi forte interiori inspiratione securus esset de diuino auxilio, sicut beatus Martinus dixit. Ego signo crucis nõ clypeo protectus aut galea hostium cuneos penetrabo securus. Similiter videretur esse Dei tẽtatio, si aliquis inter fideles, vel homines inhospitales de necessarijs victus sibi non prouideret. Vnde dicit glo. Lucæ 22. super illud. Qui habet sacculum tollat & cetera. In hoc nobis datur exemplum, vt nonnumquam causa instante quædam de nostri propositi rigore sine culpa intermittere possimus, verbi gratia. Si per inhospitales regiones iter agimus, plura viatica licet portare, quàm domi habeamus, & tamen in deserto aliqui sine labore manuum sustentati sunt pane diuinitus misso, vt in vitis patrum legitur: sed priuilegia paucorum non faciunt legem communem.

AD 7^m dicendum, quod hoc quod Apostolus laborauit, cum posset de euãgelio viuere, fuit supererogationis, vt patet 1. ad Corinth. 9. & ideo alij prædicatores non tenentur eum in hoc imitari. Sciendum tamen quod prædicator aliquando bene faceret non accipiendo sumptus ab his quibus prædicat, sed de labore manuum viuendo, in casibus. scilicet, in quibus Apostolus

stolus laborabat, ne scandalizaret eos quibus prædicabat, qui propter auaritiam dare sumptus grauabantur, & hanc causam ponit 2. ad Thessaloni. 3. Noctẽ ac die laborantes, ne quem vestrum grauemus. Item, ut suo exemplo alij ab otio retraherentur: unde ibidem subdit. Non quasi nos non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Item, ad reprimendum rapacitatem pseudoapostolorum. Vnde dicit 2. ad Corinth. 11. Quod autem facio, & faciam, ut amputem occasionem eorum qui uolunt occasionem, ut in quo gloriantur, tales inueniantur sicut & nos. Aliquando autem male facerent prædicatores, si laboribus manuum se implicarent, si scilicet, per laborem a prædicatione retraherentur. Vnde dicit glo. Lucæ. 118. Cauendum est prædicatori, ne dum occupatur mens ad temporalia, minus prædicet æterna. Ideo dicit Aug. in supra dicto libro, quod Apostolus dũ esset Athenis, ubi oportebat eum quotidie prædicare, non operabatur manibus, quod postea fecit veniens Corinthum, vbi Iudæis prædicabat solo die sabbathi. Prædicatoribus enim nõ solum necessarium est vt habeant tempus liberũ ab occupationibus, in quo prædicent, sed etiam in quo studeant, cũ non habeat scientiam ex infusione, sicut Apostoli, sed cõtinuo studio. Vnde dicit Grego in Pastoralis exponens illud Exodi 25. Vectes semper erunt in circulis &c. Vectes, inquit, semper erunt in circulis, quia nimirum necesse est vt qui ad officium prædicationis excubãt, a sacræ lectionis studio non recedant.

AD 8^m dicendum, quod per actionem intelligitur ibi non solum opus manuale, sed omnia quæ ad actiuam vitam pertinent. Sollicitudo autem quæ exhibetur a prædicatoribus circa eos qui prædicant, ad actiuam vitam pertinet.

Rationes in contrarium concedo, tamen vltima inducitur præter intentionem. Glossa enim dicit, secularia negotia esse quæ fiunt causa pecuniæ colligendæ sine opere manuali, vt per mercationem, & huiusmodi, a quibus se debent serui Dei penitus abstinere.

Finis septimi quodlibeti.

INCIPIT QVODLIBET OCTAVVM.

QVÆSTIO PRIMÆ.

QVÆSTIO nostra circa tria versat. Primo, Circa ea quæ pertinent ad naturam. Secundo, Circa ea quæ pertinent ad culpam & gratiam. Tertio, Circa ea quæ pertinent ad penam, vel gloriam.

Circa primum quærebatur.

- ¶ Primo, De pertinentibus ad naturam creatam.
- ¶ Secundo, De pertinentibus ad naturam increatam.

Circa naturam increatam duo quærebantur.

- ¶ Primo, An senarius numerus, secundum quẽ omnes creaturæ dicuntur esse perfectæ, sit creator, vel creatura.
- ¶ Secundo, De rationibus idealibus, quæ sunt in men-

te diuina, vtrum per prius respiciunt exemplata. scilicet creaturas ratione suæ singularitatis, vel ratione naturæ specificæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum senarius prædictus sit creator.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod senarius prædictus sit creator. Remota enim omni creatura, perfectio non remanet nisi in creatore: sed remota omni creatura facta in operibus sex dierum, remanet perfectio in numero senario. Vnde dicit August. 4. super Genesim ad literã. Itaq; si ista nõ essent. scilicet opera sex dierum, perfectus ille esset. scilicet senarius: nisi autem ille perfectus esset, ista secundum eum perfecta non fierent. ergo senarius numerus est creator.

Sed dicebat, quod Augustinus loquitur de senario quatum ad ideam senarij, quæ est in mente diuina. Contra. Sicut remotis omnibus creaturis remanet perfectio in idea senarii numeri, ita remanet idea lapidis in mente diuina. ergo in hoc nõ haberet senarius numerus aliquam præminentiam ad lapidem, quod tamen videtur esse contra intentionem Augustini.

¶ 2. Præter. Illud quod est permanentius omni creatura non est creatum, sed creator: senarius autem numerus est permanentior cælo & terra, quæ tamen videntur esse permanentissima creaturæ, vnde Augustinus dicit 4. super Gene. ad literam. Facilius est cælum & terram transire, quæ secundum senarium numerũ fabricata sunt, quàm effici posse ut senarius numerus non suis partibus compleatur, ergo senarius non est creatura, sed creator.

SED CONTRA. Creatoris perfectio non consistit ex partibus, nec est in eo aliquid habens partes: sed sicut dicit Aug. in eodem lib. Inuenimus senarium numerum esse perfectum ea ratione quod suis partibus compleatur, ergo senarius numerus nõ est creator, sed creatura.

RESPOND. Dicendum, quod secundum Auic. in sua metaphysica, triplex est alicuius naturæ consideratio. Vna, prout consideratur secundum esse quod habet in singularibus, sicut natura lapidis in hoc lapide, & in illo lapide. Alia vero est consideratio alicuius naturæ secundum esse suum intelligibile, sicut natura lapidis consideratur prout est in intellectu. Tertia vero est consideratio naturæ absoluta prout abstracta ab utroque esse, secundum quam considerationẽ consideratur natura lapidis, uel cuiuscũq; alterius, quantum ad ea tantum quæ per se cõpetũt tali naturæ. Harum quidem trium considerationũ duæ semper uniformiter eundem ordinem seruant. Prior enim est consideratio alicuius naturæ absoluta, quàm consideratio eius secundum esse quod habet in singularibus: sed tertia consideratio naturæ, quæ est secundũ esse quod habet in intellectu, non semper habet eundem ordinẽ ad alias considerationes. Consideratio enim naturæ secundum esse quod habet in intellectu, qui accipit a rebus, sequitur utraq; aliarũ considerationũ. Hoc enim ordine scibile præcedit scientiã, & sensibile sensum, sicut & mouens motum, & causa causatum: sed consideratio naturæ secundum esse quod habet in intellectu causante rem, præcedit alias duas considerationes. Cum enim intellectus artificis adinuenit aliquam formam artificiatũ, ipsa natura, seu forma artificiatũ in se considerata est posterior intellectu artificis, & per consequens etiã acta sensibilis, quæ talẽ formam, Quodlib. S. Tho. G 4 uel per

vel per speciem habet, Sicut autē se habet intellectus artificis ad artificia, ita habet intellectus diuinus ad omnes creaturas: unde vniuscuiusque naturae causata prima consideratio est secundum quod est in intellectu diuino: secunda vero consideratio est ipsius naturae absolute: tertia, secundum quod habet esse in rebus ipsis, vel in mente angelica: quarta, secundum esse quod habet in intellectu nostro, & ideo Dion. dicit 12. c. de diu. nomi. hunc ordinem assignans, q̄ primo inter omnia est ipse substantificator rerū Deus, postea vero ipsa dona Dei quae creaturis exhibentur & vniuersaliter, & particulariter considerata, ut per se pulchritudinem, per se vitam, quam dicit esse donū ex Deo proueniens. i. ipsam naturam vitae, deinde ipsa participantia vniuersaliter & particulariter considerata, quae sunt res in quibus natura esse habet. In his ergo illud quod est prius, semper est ratio posterioris, & remoto posteriori remanet prius, non autē econuerso: & inde est q̄ hoc quod competit naturae secundum absolutam considerationem, est ratio quare competat naturae alicui secundum esse quod habet in singulari, & non econuerso. Ideo enim Sortes est rationalis, quia homo est rationalis, & non econuerso. Vnde dato quod Sortes & Plato non essent, adhuc humanae naturae rationalitas competeret. Similiter etiam intellectus diuinus est ratio naturae absolute considerata, & in singularibus, & ipsa natura absolute considerata, & in singularibus est ratio intellectus humani, & quodammodo mensura ipsius. Possunt ergo verba Augustini intelligi de senario dupliciter. Vno modo, ut per senarium numerum intelligatur ipsa natura senarii absolute, cui primo & per se competit perfectio, quae quidem est ratio perfectionis eorum quae senariū participant. Vnde remotis omnibus quae senario perficiuntur, adhuc perfectio naturae senarii competit, & hoc modo senarius nominat naturam creatam. Alio modo, potest intelligi senarius secundum esse quod habet in intellectu diuino, & sic eius perfectio est ratio perfectionis in creaturis inuentae, quae secundum senarium sunt conditae, quibus etiam remotis in praedicto senario perfectio remaneret. Sic autem senarius non erit creatura, sed ratio creaturae in creatore, quae est Idea senarii, & est idem secundum rem quod diuina essentia, ratione tantum differens.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod remotis omnibus creaturis quae sunt factae in senario dierum, non dicitur quod perfectio remaneat in senario numero, quasi senarius numerus aliquod esse habeat in rebus natura, nulla creatura existente, sed quia remoto omni esse creato remanet absoluta consideratio naturae senarii, prout abstrahit a quolibet esse, & sic attribuitur sibi perfectio: sicut remotis oibus singularibus hominibus adhuc remaneret rationalitas attribuibilis humanae naturae.

AD 2^m dicendum, quod sicut in rebus creatis quaedam sunt magis communes, & quaedam magis contractae, ita etiam rationes rerum in Deo magis communium ad plura se extendunt, minus vero communium ad pauciora: & quia vnitas & multitudo sunt omnibus rebus creatis communia, ideo etiam ratio idealis numeri ad omnes creaturas se extendit. Vnde dicit Boet. in prin. arithmeticae. Omnia quaecumque a prima rerum natura constituta sunt, numerorum specie videtur esse formata. Hoc enim fuit principale in primo conditoris. Exemplar autem lapidis, aut idea non

se extendit ad omnes creaturas: & ideo si senarius accipiat pro idea senarii quantum ad hoc, adhuc senarius erit eminentior lapide, id est, quam idea lapidis, prout scilicet ad plura se extendit, & iterum perfectio competit senario secundum naturam senarii, non autem lapidis.

AD 3^m dicendum, quod non est intentio Augustini dicere, quod si caelum & terra transeant, & cetera creatura, quod senarius remaneret scdm aliquod esse creatum: sed quia si omnes creaturae ab esse deficerent, remaneret adhuc natura senarii, prout abstrahit a quolibet esse huiusmodi, quod eius perfectioni competit, sicut etiam natura humana manebit talis quod ei competet rationalitas.

AD illud vero quod in contrarium obijcitur, dicitur, quod quamuis in Deo non possit esse aliquid habens partes, tamen potest esse in eo ratio rei habentis partes, & sic est in eo ratio senarii ex partibus constituti, & ratio suarum partium.

ARTICVLVS II.

Vtrum idea quae sunt in mente diuina, per prius respiciant res quantum ad naturam singularem, quam quantum ad naturam speciei.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod ideae quae sunt in mente diuina, per prius respiciant res quantum ad naturam singularem, quam quantum ad naturam speciei, quia ut Aug. dicit in li. 83. q. Idea sunt quaedam formae, vel rationes rerum stabiles, quae in diuina intelligentia continentur, & cum ipsae neque oriantur, neque intereant, secundum eas tamen formari dicitur omne quod oritur, vel interire potest, & omne quod oritur, vel interit solum singulare est, id est, quod generatur & corrumpitur. ergo ideae per prius respiciunt singulare.

SED CONTRA. Cum ideae sint formae exemplares, requiritur ad rationem ideae assimilatio ideati ad ipsam: sed ideatum, id est, res creata magis assimilatur diuino exemplari secundum formam, a qua est ratio speciei, quam secundum materiam, quae est indiuiduationis principium. ergo ideae per prius respiciunt naturam speciei, quam singularitatem indiuidui.

RESPON. Dicendum, quod cum in mente diuina sint omnium creaturarum formae exemplares, quae ideae dicuntur, sicut in mente artificis formae artificiatorum, hoc tamen interest inter formas exemplares quae sunt in mente diuina, & in mente artificis creati, quod creatus artifex agit ex praesupposita materia: unde formae exemplares quae sunt in mente eius, non sunt factivae materiae, quae est indiuiduationis principium, sed solius formae, a qua est species artificiatum: & ideo huius formae exemplares non respiciunt directe artificiatum quantum ad indiuiduum, sed quantum ad speciem solum. Formae autem exemplares intellectus diuini sunt factivae totius rei & quantum ad formam, & quantum ad materiam: & ideo respiciunt creaturam non solum quantum ad naturam speciei, sed etiam quantum ad singularitatem indiuidui, per prius tamen quantum ad naturam speciei, quod ex hoc patet. Exemplar enim est ad cuius imitationem fit aliquid. Vnde ad rationem exemplaris requiritur, quod ipsa assimilatio operis ad exemplar sit intenta ab agente, alias talis assimilatio casu accideret, & non secundum viam exemplaritatis. Sic ergo in ratione exemplaris includitur intentio agentis. Ad hoc ergo per prius exemplar respicit quae agens primo

primo intendit in opere. Agens autem quilibet principaliter intendit in opere id quod perfectius est: natura autem speciei est perfectissimum in vnoquoque indiuiduo, per ipsam enim duplex imperfectio perficitur, imperfectio. scilicet materiae quae est singularitatis principium, quae cum sit in potentia ad formam speciei, perficitur quando naturam speciei consequitur: & iterum imperfectio formae generalis, quae se habet ad differentias specificas in potentia, ut materia ad formam, vnde species specialissima est primo in intentione naturae, ut patet per Auic. in prin. suae met. Non enim natura intendit principaliter generare Sortem, alias destructo Sorte ordo & intentio naturae periret: intendit autem in Sorte generare hominem. Similiter non intendit principaliter generare animal, alioquin quiesceret eius actio, quando ad naturam animalis perduxisset, cum tamen in indiuiduo generato prius compleat natura animalis quam hominis, ut patet in 6. de animalibus: non autem prius est homo, quam hic homo. Vnde exemplar quod est in mente diuina primo naturam speciei respicit in qualibet creatura.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod id quod est primum in intentione, est ultimum in executione. Vnde quamuis natura primo intendat generare hominem, per prius tamen generatur hic homo. Non enim homo generatur nisi per hoc quod hic homo generatur: & propter hoc etiam in definitione ideae dicitur, quod secundum eas oritur omne quod oritur quantum ad viam executionis, in qua singularia sunt primum.

Secundum quod in contrarium obijcitur, conceditur.

QVAESTIO II.

DEINDE quaeritur de his quae pertinent ad naturam creatam.

¶ Et primo, De his quae pertinent ad animam humanam.

¶ Secundo, De his quae pertinent ad corpus.

¶ Circa primum quaeruntur duo.

¶ Primo, Vtrum anima accipiat species quibus cognoscit a rebus quae sunt extra eam.

¶ Secundo, Quomodo charitas, uel quilibet alius habitus a non habente cognoscatur.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima accipiat species a rebus quae sunt extra eam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod anima non accipiat species a rebus quae sunt extra eam. Dicit enim Aug. 12. super Genes. Imaginem corporis non corpus in spiritu, sed ipse spiritus in seipso facit celeritate mirabili: non autem eam in seipso faceret si a rebus exterioribus eam acciperet. ergo anima non accipit a rebus species quibus cognoscit.

¶ 2° Praet. Eius solius est dimensionem a re dimensionata abstrahere, cuius est dimensionem corporibus dare, quod est solius creatoris: sed ad hoc quod species a rebus accipiat in anima, oportet quod ab ipsa specie dimensiones separentur, quia in rebus extra animam habent esse dimensionale, non autem in anima, maxime quantum ad intellectum. ergo anima non potest accipere species a rebus sensibilibus.

In contrarium uidetur esse rota philosophorum dorum

strina, quae sensum a sensibilibus, imaginatione a sensu, intellectum a phantasmatis accipere fatetur.

RESPON. Dicendum, quod anima humana similitudines rerum quibus cognoscit, accipit a rebus illo modo accipiendi quo patiens accipit ab agente, quod non est intelligendum quasi agens influat in patiens eandem numero speciem quam habet in seipso, sed generat sui similem educendo de potentia in actum, & per hunc modum dicitur species coloris deferri a corpore colorato ad visum: sed in agentibus & patientibus distinguendum est. Est enim quoddam agens, quod de se sufficiens est ad inducendum formam suam in patiens, sicut ignis de se sufficit ad calefaciendum. Quoddam vero agens est, quod non sufficit de se ad inducendum formam suam in patiens, nisi superueniat aliud agens, sicut calor ignis non sufficit ad complendum actionem nutritionis, nisi per virtutem animae nutritivae, vnde virtus animae nutritivae est principaliter agens, calor vero igneus instrumentaliter. Similiter etiam est diuersitas ex parte patientium. Quoddam enim est patiens, quod in nullo cooperatur agenti, sicut lapis cum sursum proijcitur, vel lignum cum ex eo fit scamnum. Quoddam vero patiens est, quod cooperatur agenti, sicut lapis cum deorsum proijcitur, & corpus hominis cum sanatur per artem, & secundum hoc res quae sunt extra animam tripliciter se habent ad diuersas animae potestas: ad sensus enim exteriores se habent sicut agentia sufficientia, quibus patientia non cooperantur, sed recipiunt tantum. Quod autem color per se non possit mouere visum nisi lux superueniat, non est contra hoc quod dictum est, quia ram color quam lux inter ea quae sunt extra animam computantur. Sensus autem exteriores suscipiunt tantum a rebus per modum patiendi, sine hoc quod aliquid cooperentur ad sui formationem, quamuis iam formati habeant propriam operationem, quae est iudicium de proprijs obiectis, sed ad imaginationem res quae sunt extra animam comparantur ut agentia sufficientia. Actio enim rei sensibilis non sinit in sensu, sed vterius pertingit vsque ad phantasmam, siue imaginationem, tamen imaginatio est patiens quod cooperatur agenti. Ipsa enim imaginatio format sibi aliquarum rerum similitudines, quas numquam sensu percepit, ex his tamen quae sensu recipiuntur componendo ea & diuidendo, sicut imaginamur montes aureos, quos numquam vidimus ex hoc quod vidimus aurum & montes, sed ad intellectum possibilem comparantur res sicut agentia insufficientia. Actio enim ipsarum rerum sensibiliu nec etiam in imaginatione sinit, sed phantasmata vterius mouent intellectum possibilem, non autem ad hoc quod ex seipsis sufficientiam, cum sint in potentia intelligibilia: intellectus autem non mouetur nisi ab intelligibili in actu. Vnde oportet quod superueniat actio intellectus agentis, cuius illustratione phantasmata fiunt intelligibilia in actu, sicut illustratione lucis corporalis fiunt colores visibiles actu: & sic patet quod intellectus agens est principale agens, & agit rerum similitudines in intellectu possibili. Phantasmata autem quae a rebus exterioribus accipiuntur, sunt quasi agentia instrumentalia: intellectus enim sensibilis comparatur ad res quarum notitiam recipit, sicut patiens quod cooperatur agenti. Multo enim magis potest intellectus formare quidditatem rei quae non cecidit sub sensu, quam imaginatio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod si verbum Augustini referatur ad intellectum, sic planum est q̄

1. p. q. 84. a. 3. & 4. o. ve. q. 10. ar. 9. 1. dist. 3. qu. 2. ar. 1. 66 & ad 2.

Ar. 6. ca. & ar. 162. ad 3

D. 194.

res non faciunt sui similitudinem in intellectu possi-
bili principaliter, sed in intellectu agens. Si autem refe-
ratur ad imaginationem faciunt quidem, sed non so-
lum, quia ipsa imaginatio cooperatur, ut dictum est.
In sensu autem facit corpus sui similitudine sufficienter
& solū; sed de hoc non loquitur Augustinus, quia
sensum contra spiritum diuidit, siue corporalem ui-
sionem contra spirituales.

AD 2^m dicendum, quod ratio illa procedit ac si il-
la eadem species numero quæ est in rebus, uel in ima-
ginatione postmodum fieret in intellectu, sic enim
oportet quod auferrentur ab ea dimensiones, & hoc
patet esse falsum.

ARTICVLVS III.

Vtrum habens charitatem eam cognoscat per speciem.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod
non habens charitatem eam cognoscat per spe-
ciem. Omne n. qd cognoscitur, cognoscit uel p essentia,
uel per sui similitudinem: sed charitas a non habente
non cognoscitur per sui essentiam, quia non est essen-
tialiter in eo. ergo si cognoscitur a non habente, cogno-
scitur per sui similitudinem.

¶ 2^a Præ. Aliquis habens charitatem aliquo modo co-
gnoscit eam se habere, ad minus per coniecturas, uel
per reuelationem, & similiter postquam eam amiserit,
pōt recordari se eam habuisse, quod esse nō potest
nisi per eius speciem in memoria reseruatā. ergo cha-
ritas a non habente, qui prius eam habuit per sui si-
militudinem cognoscitur, & eadem ratione a quolibet
alio non habente.

¶ 3^a Præ. Dicit Aug. 10. cōfessionum. Hoc modo se ha-
bet memoria ad intelligentiam, sicut uenter animalis
ruminantis ad os, quia sicut id quod est in uentre ani-
malis ruminantis reducit ad os, ita quod est in me-
moria reducit ad intelligentiam. Si ergo in memo-
ria conseruatur charitas per sui similitudinem, & ab
intelligentia capitur per sui similitudinem.

SEDCONTRA est, quod Aug. dicit 2. super Ge-
nesim, & habetur in gl. 2. ad Corinth. 12. Quod intel-
lectualis uisio est earum rerum quæ non habent spe-
cies sibi similes, quæ non sunt quod ipsæ, & inter hu-
iūsmodi ponit charitatem. ergo charitas nō potest
cognosci per sui similitudinem, sed solum per essentia.

RESPON. Dicendum, quod duplex est cognitio
charitatis. Vna, qua cognoscit quid est charitas. Alia,
qua charitas percipitur, ut cū aliquis cognoscit se ha-
bere charitatem, quod pertinet ad cognitionē, an est.
Prima quidem cognitio charitatis eodem modo com-
petit habenti, & non habenti charitatem. Nam intel-
lectus humanus natus est rerum quidditatem compre-
hendere, in quibus cognoscendis naturaliter præ-
cedit, sicut in cognoscendis conclusionibus comple-
xis. Insunt enim nobis naturaliter quædam principia
prima cōplexa ab omnibus nota, ex quibus ratio pro-
cedit ad cognoscendum in actu conclusiones, quæ in
prædictis principiis potentialiter continentur siue per
inventionem propriam, siue per doctrinam alienam,
siue per reuelationem diuinam, in quibus omni-
bus modis cognoscendis homo iuuatur ex princi-
pijs naturaliter cognitis. Vel ita quod ipsa princi-
pia cognita ad cognitionem acquirendam sufficienter
adminiculantibus sensu & imaginatione, sicut eum
aliquam cognitionem acquirimus per inuentionem,
uel doctrinam. Vel ita quod principia prædicta

Ad cognitionem acquirendam non sufficienter: nihilo-
minus tamen in huiusmodi cognoscendis principia
dirigunt, in quæ ueritas inueniuntur non repugnare princi-
pijs naturaliter cognitis, quod si esset, intellectus nul-
lo modo eis assentiret, sicut nō potest dissentire prin-
cipijs. Et similiter in intellectu insunt nobis etiam na-
turaliter quædam conceptiones ab omnibus notæ, ut
entis, vnus, boni, & huiusmodi, a quibus eodem mo-
do procedit intellectus ad cognoscendum quiddita-
tem uniuscuiusq; rei, per quem procedit a principijs
per se notis ad cognoscendas cōclusiones, & hoc uel
per ea quæ quis sensu percipit, sicut cum per sensibiles
proprietates alicuius rei concipio illius rei quiddita-
tem: uel per ea quæ ab alijs quis audit, ut cum lai-
cus qui nescit quid sit musica, cum audit aliquam ar-
tem esse per quam discit canere, uel psallere, concipit
quidditatem musicæ, cum ipse præciat quid sit ars,
& quid sit canere, aut etiam per ea quæ ex reuelatio-
ne habentur, ut est in his quæ fidei sunt. Cū enim cre-
dimus aliquid esse in nobis diuinitus datum, quo affe-
ctus noster Deo vnitur, concipimus charitatis quiddi-
tatem, intelligentes charitatem esse donū Dei, quo
affectus Deo vnitur, præcognoscetes tamē quid sit
donum, & quid affectus, & quid unio. De quibus etiā
quid sint, scire non possumus, nisi resoluendo in ali-
qua prius nota, & sic quousque perueniamus vsq; ad
primas conceptiones humani intellectus, quæ sunt
omnibus naturaliter notæ. Et quia naturalis cog-
nitio est quædam similitudo diuinæ ueritatis menti no-
stræ impressa, secundum illud psal. 4. Signatum est su-
per nos lumē uultus tui Domine: ideo dicit Aug. 10.
de Trini. q. huiusmodi habitus cognoscuntur in pri-
ma ueritate. Ipsa autem cōceptio charitatis, quam in-
tellectus format modo prædicto, non est solum simi-
litudinis sicut species rerum in sensu, uel ima-
ginatione: quia sensus & imaginatio nūquam perti-
nunt ad cognoscendum naturam rei, sed solummodo
accidentia quæ circumstant eam, & ideo spēs quæ sunt
in sensu, uel imaginatione non representant naturam
rei, sed accidentia eius tantum, sicut status representa-
t hominem quantum ad accidentalia, sed intellectus
cognoscit ipsam naturam & substantiam rei. Unde spe-
cies intelligibilis est similitudo ipsius essentię rei, &
est quodammodo ipsa quidditas & natura rei secun-
dum esse intelligibile non secundum esse naturale,
prout est in rebus: & ideo omnia quæ nō cadunt sub
sensu & imaginatione, sed sub solo intellectu, cogno-
scuntur per hoc quod essentia, uel quidditates eo-
rū sunt aliquo modo in intellectu. Et hic est modus
quo charitas cognoscitur cognitione quidem tam ab
habente charitatem, quam a non habente: sed secun-
dum alium modum cognoscendi charitatem neque
charitas, neque aliquis habitus, siue potentia percipi-
tur a nostro intellectu, nisi per hoc quod actus perci-
piuntur, ut patet per Philo. 10. Ethi. Actus autē chari-
tatis, uel alterius habitus eliciuntur ab ipsa charita-
te, uel ab alio habitu per propriam essentiam charita-
tis, uel alterius habitus: & per hunc modum dicitur
aliquis se cognoscere habere charitatem, uel aliū habi-
tum per ipsam essentiam habitus secundum esse natu-
rale quod habet in rerum natura, & non solum in in-
tellectu. Sicut autem nullus potest cognoscere chari-
tatem, nisi charitatem habēs, quia actus charitatis &
aliarum uirtutum præcipue consistunt in motibus in-
terioribus, qui non possunt esse cogniti nisi operan-
ti, nisi quatenus manifestantur ex actibus exteriori-
bus,

bus, & sic per quandam coniecturam aliquis non ha-
bens charitatem potest percipere alium charitatē ha-
bere. Hoc autem dico supponendo, quod aliquis pos-
sit scire se habere charitatem, quod tamen non puto
esse uerum, quia in actibus ipsius charitatis non pos-
sumus sufficienter percipere quod sint a charitate eli-
citi propter similitudinem dilectionis naturalis cum
dilectione gratuita.

AD 2^m dicendum, quod postquam aliquis desi-
nit habere charitatem secundum esse naturale chari-
tatis, adhuc charitas in ipso manet secundum esse in-
telligibile, & sic potest scire quid sit charitas. Manent
etiam in memoria eius actus charitatis, quos facit et
in memoria sensibili propter actus sensibiles chari-
tatis, qui utique manent secundum sui similitudinem
sicut & cætera sensibilia, & ex his aliquis memoratur
se habuisse charitatem.

AD 3^m dicendum, quod illud quod est in memo-
ria redit ad intelligentiam, non ita quod eadē species
numero quæ est in memoria, postmodum fiat in in-
tellectu, sed per illum modum loquendi, quo phatā
mata dicuntur fieri in intellectu, ut dictum est.

QVÆSTIO III.

ARTICVLVS V.

*Vtrum alimentum conuertatur in ueritatem hu-
mane nature.*

DE INDE queritur de his, quæ pertinent ad cor-
pus humanum, utrum alimentum cōuertatur in
ueritatem humanæ naturæ, & uideatur quod nō, quia
in corpore humano id quod est de ueritate humanæ
naturæ est caro, uel os secundum speciem: sed alimen-
tum nō conuertitur in id quod est secundum speciem,
sed in id quod est secundum materiam, ut uidetur di-
cere Philo. in 1. de generatione. ergo alimentū nō. con-
uertitur in ueritatem humanæ naturæ.

¶ 2^a Præ. Id quod est de ueritate humanæ naturæ oportet
quod semper in homine maneat, alias non remane-
ret homo idem numero: sed illud quod generatur
ex alimento non semper manet, immo fluit & refluit,
ut patet ex 1. de generatione. ergo quod generatur
ex alimento non est de ueritate humanæ naturæ.

¶ 2^a Præ. Aug. dicit, quod nos fuimus in Adam dupli-
citer. scilicet secundum seminalem rationem, & secundum
corpulentam substantiam, Christus autem fuit in eo
secundum corpulentam substantiam, & non secundū
seminalem rationem: id autem quod ex alimento ge-
neratur in nobis nō fuit in Adam. ergo illud quod est
de ueritate corpulentæ substantiæ nostræ non est ex
alimento generatum.

Sed dicebat quod corpulenta nostra substantia fuit
in Adam originaliter, & non essentialiter. Sed cōtra.
Semen originē rei importat. Si ergo dicimus in Adā
fuisse secundum corpulentam substantiam originali-
ter tantum, tūc idem erit esse secundum corpulentā
substantiam, & secundum seminalem rationē, quod
est falsum. ergo idem quod prius.

SEDCONTRA est, quod dicitur in 2. de anima
Alimentum est potentia tale, quale est illud quod nu-
tritur: sed quod est potentia, aliqualē in illud conuer-
tum

ti potest. ergo alimentū conuertitur in illud quod
nutritur: sed illud quod nutritur est id quod est de ue-
ritate humanæ naturæ. ergo alimentum conuertitur
in id quod est de ueritate humanæ naturæ.

¶ 2^a Præ. Semen ex quo fit generatio, maxime uidetur
ad ueritatem humanæ naturæ pertinere: sed semen se-
cundum Philo. in 15. de animalibus, est de super-
fluo alimenti. ergo alimentum conuertitur in uerita-
tem humanæ naturæ.

RESPON. Dicendum, quod ad huius quæstio-
nis euidentiā oportet primo uidere quid sit ueritas
humanæ naturæ. Veritas autē uniuscuiusq; rei, ut dicit
Auiē. in sua meta. nihil est aliud quàm pprietas (sui
esse, qd stabilitū est ei, sicut illud qd proprie habet esse
auri attingens ad terminos stabilitos naturæ auri,
dicitur esse uere aurum. Vnumquodque autē proprie
habet esse in aliqua natura, per hoc quod substat cō-
plete formæ propriæ illius naturæ, a qua est esse, & ra-
tio speciei in natura illa. Unde illud pertinet ad uerita-
tem uniuscuiusque rei, quod est completum illius
rei per formam, & pertinet directe & per se ad com-
pletionem illius rei: tam enim in naturalibus quàm
in artificialibus inueniuntur quædam, in quibus con-
sistit principaliter ratio rei: alia autem quæ sunt ordi-
nata ad horum conseruationem & meliorationem, si-
cut stipes & fructus, per se pertinent ad complemen-
tum arboris, unde sunt de ueritate naturæ ipsius.
Folia autem sunt quodāmodo ordinata ad fructuum
conseruationem, & quantum ad hoc non uidentur
esse de ueritate naturæ arboris principaliter. Similiter
ratio gladij consistit in ferro & acumine eius, vagina
autem est ad gladij conseruationem: unde si gladius
esset res naturalis, ferrū esset de ueritate naturæ eius,
non autem vagina. Sic autem de ueritate humanæ na-
turæ esse dicimus illud, quod per se pertinet ad perfe-
ctionem humanæ naturæ complete participans for-
mam speciei: illud autem non est de ueritate humanæ
naturæ in homine, quod est ordinatum quodāmodo
ad hominis conseruationem, uel meliorationem quā
cumque. Sciendum est ergo, quod natura humana
potest dupliciter considerari, uel secundum totam
speciem humanam, uel secundum esse quod habet
in hoc indiuiduo, & secundū hoc inueniuntur in præ-
senti quæstione tres opiniones. Quidam enim dicūt,
quod alimentum non conuertitur in ueritatem hu-
manæ naturæ neque secundum speciem, neq; secun-
dum indiuiduū. Dicunt enim quod tota materia quæ
nata est esse sub spē humanæ naturæ, fuit in corpore
Adæ, nec aliqua alia materia potest fieri uere substā
humanæ speciei, & ex illa materia ex qua corpus pri-
mi hominis constabat, fuerit aliqua pars decisa, quæ
quidem per multiplicationem quandam sine addi-
tione exterioris materiæ augmentata est intantum,
quod peruenit vsque ad perfectam & completam
quantitatem in corpore Seth. Ex quo iterum aliquid
decisum est in formationem corporis filij sui, & præ-
dicto modo multiplicatum, & sic totum humanum
genus multiplicatum est ex illa materia quæ fuit in
corpore primi hominis sine alicuius extrinseci addi-
tione. Illud autem quod ex alimento generatur, est ne-
cessarium nobis ad conseruationem illius humidita-
tis, quæ est de ueritate humanæ naturæ, ut scilicet ca-
lor naturalis habens aliquid aliud quod consumat. scilicet
humiditatem ex alimento generatam quasi acciden-
talem, non consumat humiditatem quæ est de ue-
ritate humanæ naturæ, sicut aurifices apponunt plum-
bum

1. dif. 17. q.
1. ar. 4. o. &
2. dif. 23. q.
1. ar. 1. o. &
& ad 1.

1. dif. 44. q.
1. ar. 2. q. 4.
o. & 2. d. 30.
q. 1. ar. 2. o.

Text. cō. 35

Text. cō. 45

bum & argentum non consumatur ab igne, unde in resurrectione quando veritas humana natura erit inconsumptibilis, alimento non indigebimus, nec resurget in nobis aliquid quod ex alimento sit generatum, sed solum id quod fuit in Adam: sed inconueniens videtur huiusmodi positio propter duo, quantum ad presens pertinet: quia eiusdem rationis est formam aliquam nihil amittere de materia subiecta, & nihil de nouo acquirere, cuius substantia & natura nihil accrescit, nec deperit. Cōstat autē q̄ aliqua materia, quę erat substantia humanę naturę, definit esse humanę naturę substantia, sicut patet in morte vniuscuiusq; hoīs. Vnde nisi aliqua materia de nouo adderet humanę naturę, sequeretur quod minus esset mō id, quod est de veritate naturę humanę in actu, quā tempore Adę, & sic natura speciei non perfecte saluaretur per generationem. Secundo, quia ista mutatio quam multiplicationem dicunt, nullo modo est secundum essentiam ipsius materię, sed solummodo secundum quantitatem, vel dimensiones ei accidentes. Non enim dicunt quod aliquid materię de nouo per essentia creetur, vel aliunde addatur, sed quod illa eadem materia quę prius erat minor, postea fiat maior: nihil autē est aliud rarefieri & condensari quā mutari eandē materiam de magnis dimensionibus in paruas, & eōuerso. Vnde sequeretur secundum prædictam positionē, quod illud quod est de veritate humanę naturę semper rarefieret per continuam generationem & augmentationem, & tantum quantum sustinere non posset. Esset enim iam illud quod est de veritate humanę naturę, innumerabiliter magis rarum quā ignis: quod pater esse falsum. Et ideo alia opinio dicit, quod alimentum conuertitur in veritatem humanę naturę primo & principaliter secundum speciem, nō autem secundum individuum, nisi secundario. Dicunt enim quod in vnoquoque individuo humanę speciei illud primo & principaliter est de veritate humanę naturę quod a parentib⁹ trahitur, & hoc vocatur a Philosopho caro & os secundum speciem, quę semper manent: sed quia illud cum sit modicum, non sufficeret ad perfectam quantitatem debitam humanę naturę sine additione, ideo adiungitur illud quod ex alimento generatur non solum ad hoc quod conseruetur illud qđ fuit a primis parentibus acceptum, vt dicebat prima opinio, sed ad hoc qđ cōpleatur ex huiusmodi addito perfecta quantitas: & sic illud quod ex alimento generatur, non est de veritate humanę naturę in hoc individuo principaliter, sed tñ secundario, in quātū est necessarium ad quantitatem debitam, & hoc nominat Philosophus carnem & os secundum materiam, quę fluit & refluit: sed tamen ex hoc aliqua pars seminaliter transit in prole per generationē, & efficitur principaliter de veritate humanę naturę in ipso cū admitione alicuius, quod fuit principaliter de veritate humanę naturę in patre, vt quidā volunt: vel sine admitione eius, vt alij dicunt, quod est magis consonum dictis Philosophi in 1.5. de animalibus, qui vult spermata totaliter esse de superfluo alimenti, & sic illud quod generatur ex alimento non potest esse quod sit principaliter de veritate humanę naturę in ipso qui nutritur, sed potest esse de veritate humanę naturę principaliter in alio eiusdem speciei, scilicet in filio ipsius. Et secundum hęc opinionem dicunt, quod illud quod ē principaliter de veritate humanę naturę in vnoquoque totum in ipso resurget, non autē totum quod ex alimento generatur, sed solum quantum sufficit ad

completionem quantitatis, cum propter completionem quantitatis tantummodo ad veritatem humanę naturę aqualiter pertineat: & hęc opinio consonat sententię Alexand. cōmment. qui exponit carnem secundum speciem, quā Philoſophus dicit semper manere, esse illud quod a parentibus trahitur: carnem vero secundum materiam illud quod ex alimento generatur, quę fluit & refluit. Sed hanc opinionem cōmentator Auerrois reprobatur in tractatu quem fecit super librum de generatione. Cum enim illud quod ex alimento generatur, nutriat in quantum est potentia caro, & auget in quantum est potentia quanta caro, vt dicitur in 2. de anima, illud quod generatur ex alimento, postquam receperit speciem carnis, efficitur vnum cum illo quod prius inerat, quia in fine conuersum iā est simile: vnde non videtur esse aliqua ratio, quare calor naturalis aliquid possit consumere de illa humiditate carnis quę ex alimento generatur, & non de humiditate quę a parentibus trahitur, nec possit aliquo necessario modo illud probari. Et ideo tā illud quod est a parentibus acceptū, q̄ illud quod est ex alimento generatum, æqualiter se habet ad hoc qđ maneat, vel cōsumatur per calorem naturalem, & ad hoc quod restitueretur per nutrimentum, quod est fluere & refuere, & sic æqualiter pertinet ad veritatem humanę naturę quod generatur ex alimento, & quod a parentibus trahitur. Et secundum hoc est tertia opinio, quod alimentum conuertitur in id quod est principaliter de veritate humanę naturę & quantum ad speciem, & quantum ad indiuiduū. Ponit enim hęc opinio, qđ vtrumq; scilicet & qđ ex alimento generatur & quod a parentibus trahitur, indifferenter & æqualiter forma humana perficitur, & vtrumque indifferenter manet, vel consumitur: manet quidem secundum speciem, consumitur autem & restituitur secundum materiam. Sicut i aliqua republica diuersi hoīes numero ad communitatem pertinent quibusdā mortentibus, & alij in locum eorum succedētibus: & sic nō manet vna respublica secundum materiam, quia sunt alij & alij homines, manet tamen vna numero quantum ad speciem siue formam, propter ordinis unitatem in officijs distinctis: ita ē in corpore humano manet caro & os, & vnaqueque partium eadem numero quātū ad spēm & formam, quę consideratur in determinato situ, & virtute, & figura, non autem manet quantum ad materiam, quia illa materia carnis, in qua talis forma erat, prius consumpta est, & alia in locum ei successit, sicut patet de igne qui continuatur secundum eandem formam & modum per hoc, quod consumptis quibusdā lignis alia supponuntur quę ignem sustinent. Et secundum hanc opinionem de vtroque prædictorum indifferenter, scilicet generato ex alimento, & a parentibus tracto tantum resurget, quantum est necessarium ad speciem & quantitatem debitam humani corporis. Et hęc opinio mihi videtur cæteris probabilior. Secundum ergo hanc opinionem ad primum dicendum, quod distinctio Philosophi, qua distinguit carnem secundum speciem, & secundum materiam, non est sic accipienda, quod alia sit caro quę dicitur secundum speciem, scilicet a parentibus tracta, & alia quę sit secundum materiam ex alimento generata, sed vna & eadem caro signata potest considerari & secundum speciem quam habet, & secundum materiam. Et quod hic sit intellectus Philosophi patet ex hoc, qđ ipse dicit ibidem, quod hoc modo distinguitur caro secundū

Vtrum necesse sit semper eligere meliorem.

secundum speciem & secundum materiam, sicut vnum quodque habentium speciem in materia. In alijs autē habentibus speciem in materia, sicut est lapis, & ferrum, & huiusmodi, non habet locum prima distinctio, sed secunda, vt per se patet. Et ideo dicendū est quod alimentum conuertitur in carnem quę est secundum speciem, id est, quę habet speciem, non tamen ita qđ alimentum fiat spēs carnis, sed sit carnis materia, ratione cuius potest dici quod conuertitur in carnem quantum ad materiam, & non quantum ad speciem.

Ad 2^m dicendum, quod veritas humanę naturę & cuiuslibet alterius rei est a specie, & ideo cum id qđ est in homine maneat secundum speciem, quāuis non maneat secundum materiam, nihilominus veritas humanę naturę manere dicitur, nec definit esse idem homo numero, propter mutationē quę est secundum materiam, quia non tota materia similiter a forma abstrahitur, vt alia tota simul formā accipiat. Hęc enim generatio esset & corruptio, sicut si totus ignis vnus extingueretur & alius totus accenderetur, sed aliqua pars materię consumitur, & alia in locum eius substituitur quę efficitur vna materia præexistēti, per hoc quod ei adiungitur ad sustinendam eandem formam humani corporis, sicut si vnum lignum ignis consumatur, & aliud loco eius apponatur, erit idem ignis numero.

Ad 3^m dicendum, quod ad conceptionem humani corporis duo concurrunt, scilicet materia ex qua formatur conceptum, & iterum vis formatiua quę conceptum format, quorum primum August. vocat corpulentam substantiam, secundum vero seminale rationem. Dicimur ergo secundum vtrumque istorū fuisse in Adam originaliter, in quantum scilicet materia concepti preparata est per virtutem generatiuam matris: vis autem formatiua est in semine patris. Et vtrumque istorum reducitur in Adam sicut in primā originem, a qua humanam naturam traxerunt virtutes consequentes. Corpus autem Christi formatum fuit per virtutem spiritus sancti actiuam: sed materia ministravit mater, quia ex purissimis sanguinibus Virginis conceptus est, vt Damasc. dicit. Et ideo nō fuit in Adam secundum seminale rationem, sed secundum corpulentam substantiam, non tamen ita quod eadem numero quę est in nobis, & fuit in Christo, fuerit in Adam.

Et hoc patet responsio ad sequens.

QVÆSTIO IIII.

DE INDE quæbatur de his quę pertinent ad culpam, vel gratiam.

¶ Et primo quæbatur de his quę pertinent ad gratiam.

¶ Secundo, De his quę pertinent ad culpam. Quantum ad pertinentia ad gratiam quæbatur.

¶ Primo, De his quę pertinent ad prælatos tantum.

¶ Secundo, De his quę pertinent ad omnes communiter. Quantum autem ad prælatos, quæbatur duo.

¶ Primo, De electione prælatorum, vtrum scilicet sit necesse semper eligere meliorem, vel sufficiat eligere bonum.

¶ Secundo, De honore exhibendo prælatis, vtrum scilicet mali prælati sint honorandi.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod necesse sit semper eligere meliorem. Dicitur n. 4. Regum. Eligite meliorem, & eum ponite super solum patris sui. ergo multo fortius in spiritualibus officijs meliores præeligendi sunt.

¶ 2^a Præter. 1. ad Thimo. super illud. Oportet episcopum irreprehensibilem esse, dicit glōf. Talis eligatur pontifex, cuius comparatione cæteri grex dicantur. ergo oportet in episcopatu semper eligere meliorem.

¶ 3^a Præter. Leo Papa dicit. Ille qui melior est, in presbyteris & diaconibus in episcopum eligatur.

¶ 4^a Præter. Ille qui est propinquior, ad hæreditatem possidendam debet præferri: sed Christo cuius patrimonium possident clerici & prælati, est propinquior qui est melior. ergo ad prælationes & officia ecclesiastica semper sunt meliores eligendi.

¶ 5^a Præter. Si alicui commissum esset a domino sito vt ei fidelem, & idoneum ministrum quæreret, non ageret fideliter erga dominū suū, si prætermisso magis idoneo min^o idoneū acciperet. ergo multo magis peccat ille cui commissum est eligere aliquem in ministerium Dei, si non eligat meliorem.

SED CONTRA est, quod decretalis dicit, qđ sufficit eligere bonum, nec requiritur qđ melior eligatur.

RESPON. Dicendū, quod aliquis homo potest dici bonus, vel melior altero dupliciter. Vno modo simpliciter, & sic melior est qui in charitate est perfectior. Alio modo secundum quid, & sic dicitur aliquis melior altero vel ad militiam, vel ad magisterium, vel ad prælationē, vel ad aliquid huiusmodi, qui non est melior simpliciter, eo quod in singulis officijs tam spiritualibus q̄ corporalibus requiruntur aliqua præter moralem bonitatem ad hoc, quod aliquis sit idoneus ad illud officium exequendum. Dicendū est ergo, quod oportet eligere ad prælationē, vel ecclesiasticū officium aliquem qui sit bonus simpliciter, quia per quodlibet peccatum mortale aliquis redditur indignus ad quodlibet spirituale exequendum. Vnde dicit Dionys. in epistola ad Demophilū monachū, loquens de sacerdote qui non est gratia illuminatus. Non est iste sacerdos, sed inimicus dolosus, delusor suis ipsius, & lupus supra dominicum populum, pelle armatus ovina: non tamen oportet quod semper eligatur ille qui est melior simpliciter. Possibile est enim quod illi qui est in charitate perfectior, deficiant multa quę requiruntur ad hoc quod aliquis sit prælatus idoneus, quę in alio qui est minoris charitatis inueniuntur, ut sunt scientia, industria, potentia, & alia huiusmodi. Vnde non oportet semper eligere meliorem simpliciter, sed eum qui sit melior ad hoc officium. Si autem eligat quis eum quem reputat min^o idoneum ad tale officium, peccat. Non enim potest esse quod de duobus vnus alteri præligatur, nisi propter aliquod in ipso consideratum. Illud autem quod consideratur in eo qui est minus idoneus ad hoc, quod magis idoneo præferatur est aliqua conditio indebite mouens, vel familiaritas, vel consanguinitas, vel aliquid huiusmodi. Non enim potest esse aliqua conditio pertinens ad prælati idoneitatem, ex quo alter simpliciter magis idoneus reputat, & sic indebite mouet, & sic in tali electione erit ibi acceptio personarū, q̄ sine peccato nō sit.

AD

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cum dici- tur. Eligite meliorem, intelligitur de meliori ad talem dignitatem.

AD 2^m dicendum, quod in comparatione praelati debent esse ceteri quasi grex, non considerata sola sanctitate morum, sed discretione & strenuitate, & alijs huiusmodi quae in pastore exiguntur ad regendum.

AD 3^m dicendum sicut ad primum.

AD 4^m dicendum, quod ille qui eligitur in praelatum, non eligitur quasi ad hereditatem possidendam, quia hereditas Christianorum non est in terra, sed est in caelo, scilicet ipse Deus, secundum illud Psal. 15. Dominus pars hereditatis meae. Eligitur autem velut dispensator in familia Domini alicuius, secundum illud 1. Corinthiorum 4. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores &c. Dispensator autem non semper eligitur qui est propinquior, sed qui est magis idoneus.

AD 5^m dicendum, quod similiter etiam contingit in procuracione serui alicuius domini temporalis, quod non oportet querere hominem meliorem simpliciter, sed meliorem ad seruiendum.

AD Illud vero quod in contrarium obijcitur, dicendum quod decretalis intelligenda est quantum ad hoc quod non semper oportet eligere meliorem simpliciter, sed sufficit eligere bonum. Vel dicendum, quod non loquitur quantum ad forum conscientiae, sed quantum ad forum contentiosum, in quo non reprobat electio ex hoc, quod potest aliquis alius magis idoneus inueniri, dummodo ille qui eligitur idoneus sit, alias omnis electio calumniam pateret.

ARTICVLVS VII.

Utrum malis praelatis sit exhibendus honor.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod malis praelatis non sit exhibendus honor. Sicut enim dicit Boetius in libro de consolatione. Non possumus ob honores reuerendos iudicare, quos ipsis honoribus reputamus indignos: sed mali praelati non sunt honoribus digni, ergo non possunt iudicari esse reuerendi a suis subditis.

2^a Praet. Honor non debetur praelatis malis nisi ratione praelationis. Cum ergo sunt praelatione indigni, sunt etiam per consequens indigni ad honores, & ad alia omnia quae sunt praelationi propria.

SED CONTRA est, quod dicitur Exod. 20. Honora patrem tuum, glo. id est, praelatos. Cum ergo indefinite loquatur, videtur quod omnes praelati tam boni quam mali sint honorandi.

RESPON. Dicendum, quod in praelato duo possumus considerare, scilicet personam propriam, & dignitatem, secundum quam est quaedam persona publica. Si ergo praelatus sit malus ratione personae suae, non est honorandus, quia cum honor sit reuerentia alicui exhibita in testimonium virtutis, falsum testimonium de eo proferret si quis eum obtentu propriae personae honoraret, contra illud quod dicitur Exod. 20. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium: sed in quantum est persona publica, sic gerit typum & locum non sui ipsius, sed alterius, scilicet Christi in Ecclesia, vel reipublicae, ut dominus in saecularibus dignitatibus, & sic valor eius non computatur secundum personam, sed secundum eum cuius loco praesidet: sicut est de lapillo qui in computationibus ponitur loco centum marcarum, cum in se nihil valeat, ut dicitur Proue. 26. Sicut qui mittit lapidem in aceruum

Mercurij, ita qui tribuit insipienti honorem. Mercurius enim dicebatur Deus rationis & mercatoris, & ita est ei honor exhibendus non propter se, sed propter eum cuius locum obtinet, sicut adoratio imaginis refertur ad prototypum, ut dicit Dama. Vnde & malus praelatus idolo comparatur, Zach. 11. O pastor & idolum derelinquens gregem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod intentio Boet. est dicere, quod mali homines non iudicantur ut reuerendi in proprijs personis, quamuis eis exhibeamus honores propter officia, in quibus sunt constituti.

AD 2^m dicendum, quod malus praelatus & indignus est praelatione, & honoribus qui praelato debentur: sed ille cuius vicem gerit dignus est ut eius vicario talis honor exhibeatur, sicut beata Virgo digna est ut eius imaginem depictam in pariete reuerentur, quamuis tali reuerentia ipsa imago digna non sit.

QUESTIO V.

DEINDE queritur de pertinentibus ad gratiam quantum ad oes, & quae conuenit omni statui.

Et circa hoc quaerebantur tria.

1° Primo, De orationibus, utrum oratio tantum valeat facta pro alio sicut facta pro se.

2° Secundo, De suffragijs, utrum magis prosint pauperi magis digno, quam diuiti, pro quo specialiter fiunt.

3° Tertio, De votis, utrum votum simplex dirimat matrimonium contractum.

ARTICVLVS VIII.

Utrum oratio plus valeat pro se facta, quam pro alio.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod oratio plus valeat pro se facta, quam pro alio. Ita enim dicitur in quadam glosa, quod speciales orationes plus valent: sed illa est maxime specialis, quia quis pro se orat, ergo plus valet oratio pro se facta, quam pro alio.

2^a Praet. Ut dicitur in lib. de spiritu & anima. Oratio nihil aliud est quam deuotio mentis in Deum: sed magis deuote aliquis orat pro se, quam pro alio. ergo plus valet oratio pro se facta, quam pro alio.

SED CONTRA. Oratio tanto amplius valet, quanto magis est deuota: sed quandoque quis deuotius orat pro alio quam pro seipso, ergo plus valet oratio pro alio, quam pro seipso.

RESPON. Dicendum, quod duplex est valor orationis. Vnus qui est orationis proprius, secundum quem dicitur valere oratio ad impetrandum illud quod petitur, sicut oratio Petri valuit ad suscitationem Thabithae. Alius valor est communis orationi, & alijs operibus virtutum, secundum quod oratio valere dicitur ad merendum aliquid ipsi oranti prout charitate informatur, sicut oratio Petri qua suscitationem Thabithae impetrauit, fuit meritoria Petro vitae aeternae, in quantum erat actus charitatis informatus. Loquendo ergo de primo valore ceteris paribus plus valet oratio facta pro se quam pro alio, quia efficacia orationis in impetrando potest amittere suum effectum, quando pro alio fit ex aliquo impedimento, quod inuenitur in eo pro quo oratur. Vnde vna de conditionibus orationis quae faciunt eam efficacem ad impetrandum, est ut aliquis pro se oret. Quantum autem ad secundum valorem oratio magis valet quae ex maioris charitate procedit siue pro se, siue pro alio fiat. Si autem de in-

4. dist. 45. q. 2. ar. 1. q. 4.

teriori charitate per exteriora opera debeat indicari, tunc ista comparatio potest dupliciter intelligi. Vno modo, ut aliquis ita oret pro alio, quod etiam pro seipso, & tunc maioris meriti est pro alio orare & pro seipso, quam pro se tantum. Maioris enim meriti est amicum beneuolum & beneficium esse sibi & alijs, quam sibi tantum. Alio modo potest intelligi, ut aliquis oret pro alio, & non pro se, & sic ostenderetur esse alteri beneuolus magis quam sibi, & ita peccaret in ordine charitatis magis alium quam se diligens: & hoc modo intelligendo comparationem, melius est orare pro se, quam pro alio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa non est ad propositum, quia specialis oratio dicitur in glosa illa pro quocumque specialiter fiat siue pro se, siue pro alio.

AD 2^m dicendum, quod licet ut pluries homo pro seipso deuotius oret, tamen quandoque deuotius pro alio, & ita secundum hoc non potest tunc uniuersale iudicium, quae oratio plus valeat.

Similiter dicendum ad tertium in contrarium.

ARTICVLVS IX.

Utrum suffragia magis prosint pauperi magis digno, quam diuiti pro quo specialiter fiunt.

4. di. 45. q. 2. ar. 1.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod suffragia Ecclesiae specialiter facta pro aliquo diuite, aequaliter valeant pauperi pro quo non fiunt, si sit aequalis meriti. Ut enim dicit Aug. huiusmodi suffragia tantum valeant unicuique post mortem, quantum meruit uiuens ut sibi prodesse: sed praedicti duo aequaliter meruerunt, ergo aequaliter eis praedicta suffragia prosunt.

2^a Praet. Passio Christi semper plus prodest ei qui maioris est meriti: sed Missa quae est praecipuum suffragium, est memoria passionis dominicae, ergo aequaliter prosunt eis qui sunt aequalis meriti.

CONTRA. Deus accipit huiusmodi suffragia secundum intentionem facientis: sed faciens intendit quod plus prosint diuiti, pro quo facit, ergo ei plus prosunt.

2^a Praet. Non est dicendum quod frustraretur pia intentio eorum qui pro suis charis specialia suffragia faciunt: frustraretur autem si eis specialius non prodesse, ergo magis prosunt eis pro quibus fiunt.

RESPON. Dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod suffragia Ecclesiae specialiter pro aliquo facta valent omnibus qui sunt in purgatorio, aequaliter quidem his qui sunt aequalis meriti, plus vero his qui sunt maioris meriti, minus his qui sunt minoris: sicut cadela accensa pro aliquo diuite in aliqua domo ubi sunt multi alij, aequaliter prodest alijs qui sunt aequalis visus, plus vero his qui sunt maioris, minus his qui sunt minoris, quamuis sit diuiti magis ad quendam honorem praesentis. Et sicut etiam lectio quae legitur specialiter pro aliquo clerico multis simul audientibus aequaliter valet his qui sunt aequalis capacitatis, plus his qui sunt maioris, minus vero his qui minoris. Alij vero dicunt, quod suffragia plus valent his, pro quibus specialiter fiunt. Vtraque autem opinio secundum aliquid vera est. Ad cuius euentiam sciendum est, quod opera vnius non valent alteri quantum ad praemium essentiale, quia sic vnusquisque ex proprijs actibus iudicatur, sed solum quantum ad aliquod accidentale gaudium, vel quantum ad remissionem alicuius poenae temporariae.

lis: & sic suffragia viuorum possunt prodesse defunctis. Huiusmodi autem communicatio operum contingit dupliciter. Vno modo, ex vnione charitatis, quia omnes Christi fideles efficiuntur vnum corpus, & sic actus vnius quodammodo redundat in iuuamentum alterius: sicut etiam in membris nostris corporalibus videmus, & sic iuuat aliquis ex actu alterius, in quantum quilibet existens in charitate, gaudet de quolibet bono opere, & quanto est maioris charitatis, tanto amplius gaudet siue sit in purgatorio, siue in paradiso, siue etiam in mundo, & quantum ad hoc est vera prima opinio. Alio modo, actus vnius fit communis alteri per intentionem facientis, quia facit pro illo, uel uice illius, quod ualeat praecipue in debitis solvendis: & sic suffragia ecclesiae valent defunctis, in quantum uiuus soluit Deo satisfactionem, quam mortuus soluere tenebatur: & sic ualor suffragij sequitur intentionem facientis, & quantum ad hoc secunda opinio uera est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod meritum illud, de quo loquitur August. est meritum conditionatum: meretur enim aliquis uiuens, ut sibi suffragia post mortem ualeant, si pro eo fiant, quae quidem conditio extat in uno, & non extat in alio, & ideo non aequaliter prosunt utrique.

AD 2^m dicendum, quod passio Christi fuit exhibitae pro omnibus, sacrificium autem Missae specialiter pro aliquibus offertur, & ideo non est simile.

Alia duo concedimus.

ARTICVLVS X.

Utrum uotum simplex continentiae dirimat matrimonium contractum.

ar. 205. c. & 4. di. 30. q. 2. ar. 1. quae 2. ad. 1.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod uotum simplex continentiae dirimat matrimonium contractum. Si enim aliquis de alicui quod prius alteri dederat, secunda datio nulla est: sed ille qui emitit simplex uotum continentiae, dat corpus suum Deo. ergo cum postea contrahendo matrimonium det corpus suum uxori, contractus iste matrimonij nihil ualere videtur &c.

SED CONTRA est, quod decretalis dicit, quod uotum simplex matrimonium impedit contrahendum, sed non dirimit contractum.

RESPON. Dicendum, quod uotum simplex non dirimit matrimonium contractum, sed solum solene, cuius ratio patet, si differentia utriusque voti inspiciatur. In uoto enim simplici est sola promissio, qua quis promittit Deo se continentiam seruaturum: ex sola autem promissione non transfertur dominium. unde si aliquis promittat rem aliquam alicui, & postea det eandem alteri, huiusmodi donatio non potest rescindi per prioris promissionem, quamuis male faciat dando: & sic ille qui emitit uotum simplex continentiae, potest postmodum corpus suum tradere uxori, & quamuis peccet hoc faciendo, tamen matrimonium non dirimitur propter uotum praecedens. In uoto autem solemnem est simul promissio & collatio. Tunc enim est uotum solenne, quando simul aliquis cum uoto consecratur Deo, & ponitur in aliquo statu sanctitatis, vel per susceptionem ordinis, vel per professionem certae regulae, & sic non potest ulterius corpus suum tradere uxori, & si tradit, contractus nullus est, & sic matrimonium dirimitur per uotum solenne, non autem per simplex.

Ratio

Ratio autem in contrarium adducta falsum supponit, scilicet, quod per votum simplex aliquis det corpus suum Deo: non enim dat, sed promittit,

QVÆSTIO VI.

DE INDE quærebat de his quæ pertinet ad culpā. Et circa hoc quærebantur quinque.

- Primo, Vtrum peccet qui ad ecclesiam vadit propter distributiones, qui alias non iret, quamuis a principio præbendam acceperit vt Deo seruiret.
Secundo, Vtrum aliquis habens de superfluo, peccet si non det pauperi petenti.
Tertio, Vtrum quando sunt diuersæ opiniones de aliquo facto, ille qui sequitur minus tutam, peccet, sicut de pluralitate præbendarum.
Quarto, Vtrum mendacium semper sit peccatum.
Quinto, Vtrum quantum aliquis intendit peccare, tantum peccet.

ARTICVLVS XI.

Vtrum ille qui vadit ad ecclesiam propter distributiones, alias non iturus, peccet.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod ille qui vadit ad ecclesiam propter distributiones, alias non iturus, peccet. Ipse enim videtur ponere obsequium diuinū, quod est impretiabile, sub pretio rei temporalis. ergo committit simoniam, & ita videtur quod mortaliter peccet.

SED CONTRA. Ille qui fecit votum bona intentione, si postmodum in prosecutione voti mutetur voluntas eius, vt inuitus faciat quod volens promissit, non euacuatur meritum voti, vt videtur Anselmus dicere in libro de similitudinibus. ergo eadem ratione qui accipit præbendam vt Deo seruiat, nō peccabit, quamuis postea mutetur eius intentio.

RESPON. Dicendum, quod ad euentiam huius questionis notandum est, quod aliquis actus dicitur esse spiritualis dupliciter. Vno modo, ex parte principij, quando scilicet actus competit alicui personæ propter aliquid spirituale quod in ipso est, sicut episcopo consecrare basilicas, & diacono legere euangelium, & in talibus actibus committitur simonia, si aliquis intendat suum actum vendere. Alio modo, est aliquis actus spiritualis non ex parte principij, sed ex parte finis tantum, sicut docere liberales artes, quarum veritas spiritualis est: sed huiusmodi doctrina non competit alicui propter aliquod spirituale officium, cum etiam gentilibus liceat huiusmodi artes docere, & in his actibus committitur simonia si vedatur finis, qui spiritualis est, scilicet ipsa veritas, non autē si aliquis sua opera loquet. Celebrare ergo diuinum officium in ecclesia, est actus spiritualis primo modo. Competit enim alicui ex hoc quod est clericus, & ideo simoniā committit, qui huiusmodi actum vendere intendit. In qualibet enim venditione pretium accipitur quasi finis: & ideo in prædicto casu distinguendū est. Si n. huiusmodi distributiones recipit quasi finē sui operis principaliter intentū, simoniam committit, & ita mortaliter peccat. Si autem habet principalem finem Deū in tali actu, ad huiusmodi autē distributiones respicit secundario nō quasi in finem, sed sicut in id quod est necessarium ad suam sustentationē, constat quod non vendit actum spirituale, & ita simoniā nō committit.

4. di. 25. q. ar. 2. q. 1. ad 4. & ar. 92. cap. fi.
22. q. 100. ar. 3. o. & 4. di. 25. q. 3. ar. 2. q. 1. o.

nec peccat. Sic enim acceptio distributionū non eripit causā quare ad ecclesiam vadat, sed proprie huiusmodi determinatio quare nunc vadat, & non alia vice. Et sic patet responsio ad primum, quia non ponit impretiabile sub pretio.

Ad illud vero quod contra obijcitur dicendum, quod tūc in vouente non euacuatur meritum voti, quando intentio vouentis fertur super licitū, vt cum aliquis vellet non facere illud quod nouit, si non vouisset. Si autem feratur directe super illicitum, tunc euacuatur meritum voti, vt cum aliquis vult absolute illud non facere quod vouit. Ille autem qui vult ire ad ecclesiam pro pecunia, sicut pro fine principali, habet voluntatem delatam super illicitum, & ideo peccat.

ARTICVLVS XII.

Vtrum ille qui non dat pauperi petenti, si habeat de superfluo, peccet.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod ille qui non dat pauperi petenti, si habeat de superfluo, peccet. Facere enim elemosynā de superfluo est in præcepto. Luc. 12. Veruntamen si quid superest, date elemosynam. ergo peccat si petenti non tribuat.

2. Præ. Aliquis tenetur inquirere de his quæ sunt necessaria ad salutem, vt aliquis subueniat existenti in extrema necessitate. ergo tenetur quilibet inquirere vtrum pauper sit in extrema necessitate, uel statim ei dare. In contrarium est, quia sic videtur quod omnes essent damnati.

RESPON. Dicendum, quod circa hoc distinguendū est. Supposito enim quod aliquis habeat de superfluo & respectu indiuidui, & respectu personæ, quod tenetur pauperibus erogare, aut uidet in paupere petente euentiam signa extremæ necessitatis, aut non. Si uidet, certū est quod tenetur dare, & peccat non dando. In hoc enim casu loquitur Ambro. Pafce fame morientem, si non paueris, occidisti. Si vero non appareant, tunc nō tenetur dare pauperi petenti, quia quamuis tenetur dare superfluum pauperibus, non tamen tenetur omnibus dare, nec huic dare, sed tenetur distribuere secundum quod sibi visum fuerit opportunum: nec tenetur inquirere, quia hoc esset nimis graue, quod de omnibus pauperibus inquireret, & præcipue cum ad eum qui necessitatem patitur, pertineat vt necessitatem suam exponat.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum ille qui habet plures præbendas peccet.

CIRCA tertium sic proceditur. Videtur quod ille qui habet plures præbendas peccet ex hoc ipso, quod opiniones magistrorū sunt in contrariū. Quicunq; enim committit se discrimini in his quæ sunt ad salutē, peccat: sed iste committit se discrimini vt videt, cū faciat contra multorū peritorū sententiā. ergo videtur quod peccet. SED CONTRA. Potest esse quod in tali casu aliquis adhibet diligentiam, inquirens an habere plures præbendas sit licitum, nec inuenit aliquid quod eum moueat ad hoc quod sit illicitum, ergo videtur quod sine peccato possit plures præbendas habere.

RESPON. Dicendum, quod duobus modis aliquis ad peccatū obligatur. Vno modo, faciēdo contra legem, vt cū aliquis fornicatur. Alio modo, faciēdo contra conscientiam, & si nō sit contra legē, vt si contra conscientiam dicitur alicui, quod leuare sestucā de terra sit peccatū mortale. Ex

ar. 133. & 22. q. 32. ar. 5. o. & 6.

q. 69. a. 1. & 2. & q. 110. ar. 3. o.

ar. 65. & 4. di. 9. ar. 3. q. 2. ad 3. & ma. q. 2. ar. ad. 8.

tale. Ex conscientia autem obligatur aliquis ad peccatum siue habeat certam fidem de contrario eius quod agit, siue etiam habeat opinionem cum aliqua dubitatione. Illud autem quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusatur per hoc quod est secundum conscientiam: & similiter quod est contra conscientiam, est malum, quamuis non sit contra legem: quod autem nec contra conscientiam, nec contra legem est, non potest esse peccatum. Dicendū est ergo, quod quæ duæ sunt opiniones contrariæ de eodem, oportet esse alteram veram, & alteram falsam. Aut ergo ille qui facit contra opinionem magistrorum, utpote habēdo plures præbendas, facit contra veram opinionem, & sic cum faciat contra legem Dei, non excusatur a peccato, quamuis nō faciat contra conscientiam, sic enim contra legem Dei facit. Aut illa opinio nō est vera, sed magis contraria quam iste sequitur, ita quod vere licet habere plures præbendas: & tunc distinguendū est, quia aut talis habet conscientiam de contrario, & sic iterū peccat contra conscientiam faciens, quamuis non contra legem: aut non habet conscientiam de contrario, sed certitudinē, sed tūc quæda dubitationē inducit ex contrarietate opinionum, & sic si manente tali dubitatione plures præbendas habet, periculo se committit, & sic proculdubio peccat vt potē magis amans beneficium temporale quam propriā salutem. Aut ex contrarijs opinionibus in nullam dubitationem adducitur, & sic nō committit se discrimini, nec peccat.

Vnde patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum omne mendacium sit peccatum.

AD QVARTUM sic proceditur. Videtur quod non omne mendacium sit peccatū. Maius enim peccatum est homicidium quam mendacium: sed homicidium potest licite fieri, ut cum iudex occidit latronem. ergo & mendacium.

2. Præ. In sacra scriptura quidam laudatur, qui tamen mentiri esse intelligitur, ut obsterices, iacob, & iudith. ergo mendacium non semper est peccatū.

SED CONTRA est, quod Augu. determinat in lib. de mendacio.

RESPON. Dicendum, quod quocumque aliquis actus habet aliquā inordinationē inseparabiliter annexam, nunquam potest beneficii: quia ipsa inordinatio est aliquid superfluum, uel diminutum, & ita non potest in tali actu medium accipi, in quo uirtus consistit, ut patet per Philosophū in 6. ethic. huiusmodi autem actus est mendaciū. Ad hoc enim inuenta sunt uerba, uel uoces, ut sint signa intellectuum, ut dicitur in primo Perier. & ideo quādo aliquis uoce enuntiat, quod non habet in mente, quod importat in nomine mendacium, est ibi inordinatio per abusum uocis, & ideo concedimus quod mendacium semper est peccatum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod homicidium semper est peccatum, quia inordinationem habet inseparabiliter annexā, homicidium enim plus importat quam occisio hominis. Composita enim nomina frequenter plus important quam componentia. Importat enim homicidium occisionem hominis indebitam, & ideo homicidium nunquam est licitum, quamuis occidere hominem aliquando liceat.

AD 2m dicendum, quod sicut Augu. dicit in li. de mendacio, & habet in glo. super illud Psal. 5. Perdes oēs qui loquuntur mendaciū, dupliciter aliquis laudat in scriptura. Quidā propter perfectū statū uirtutis, & horū fa-

q. 69. a. 1. & 2. & q. 110. ar. 3. o.

ta proponuntur omnibus in exemplū, & de talibus non legitur quod mentiti sint, uel si aliqua dixerunt, quæ mendacia uidentur secundū intentionē quā ex instinctu Spiritus sancti conceperunt, mendacia nō sunt. Quidam uero laudantur propter uirtutis indolē, & sic in aliquibus mendacium fuisse legitur maxime oficiosum, sicut pater de obstetricibus. Non enim commendantur quia mentitæ sunt, sed propter misericordiam ex qua in mendaciū inciderūt, & sic apparet in eis quāda indoles, id est, perfectus uirtutis, nō autē perfectio.

ARTICVLVS XV.

Vtrum oportet quod si aliquis intendat peccare mortaliter quod peccet propter hoc mortaliter.

CIRCA quintum sic proceditur. Videtur quod non oportet quod si aliquis intendat peccare mortaliter, quod peccet propter hoc mortaliter. Deus enim prior est ad miserendum quam ad puniendum, ut habetur in glo. in princ. Hiere. sed si aliquis intendat peccare uenialiter, non sequitur quod propter hoc peccet uenialiter. ergo nec oportet quod qui intendit peccare mortaliter, quod propter hoc peccet mortaliter.

SED CONTRA. Quicumque intendit peccare mortaliter, facit contra conscientiam: sed omnis talis peccat mortaliter. ergo &c.

RESPON. Dicendum, quod improprie dicitur, quod aliquis intendat peccare mortaliter, aut uenialiter. Malum enim est præter intentionem & uoluntatem, ut dicit Dio. 4. c. de di. no. Sed quod aliquis intendit facere aliquid, quod credit esse mortale peccatum, ex hoc dicitur quod intendit peccare mortaliter. Prædicta ergo quæstio nihil aliud quærit, nisi quare aliquis credens esse peccatum mortale quod facit, peccat mortaliter: non autē est necesse quod sit ueniale, si credat ueniale esse, ut si fornicationē credat esse ueniale peccatum, cuius quæstionis de facili patet solutio: quia cum conscientia etiā erronea habeat vim ligandī ex hoc ipso quod contra conscientiam facit, mortaliter peccat. Error autem conscientie quandoq; habet vim absoluendi, siue excusandi, quando scilicet procedit ex ignorantia eius quod quis scire nō potest, uel scire non tenetur. Et in tali casu quamuis factū de se sit mortale, tamen intendens peccare uenialiter, peccaret uenialiter: sicut si aliquis intenderet accedere ad uxore suā cā delectationis, & ita intederet peccare uenialiter, si alia ei supponeret eo nesciente, nihilominus uenialiter peccaret. Quandoque uero error conscientie non habet vim absoluendi, uel excusandi, quando scilicet ipse error peccatum est, ut cum procedit ex ignorantia eius quod quis scire tenetur & potest, sicut si crederet fornicationem simplicem esse peccatum ueniale, & tunc quamuis crederet peccare uenialiter, non tamen peccaret uenialiter, sed mortaliter.

Et sic patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO VII.

DE INDE quærebat de his quæ pertinent ad pœnam & gloriam.

- Et Primo, De his quæ pertinent ad pœnam.
Secundo, De his quæ pertinent ad gloriam.
Circā pœnam autem quærebat.
Primo, De pœna spiritali.
Secundo, De pœna corporali damnatorum.
Circā primum duo quærebat.
Primo, Vtrum damnati uideant gloriam sanctorū, Quodlib. S. Tho. H & post

D. 2.

D. 384.

& post diem iudicij. Secundo, Vtrum damnati vellent suos propinquos esse damnatos.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum damnati post diem iudicij videant gloriam sanctorum.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod damnati post diem iudicij videant gloriam sanctorum. Sicut enim se habet gloria ad miseriam, ita miseria ad gloriam: sed de perfectione glorie sanctorum est ut videant miseriam damnatorum, vt habetur Isaia, vlt. Egredietur, & videbunt cadauera impiorum. ergo & de perfectione miserie damnatorum est, vt videant gloriam sanctorum, & sic post diem iudicij quando in miseria perfecta erunt, videbunt gloriam sanctorum.

2 Præ. Post diem iudicij nulla afflictio a damnatis subtrahetur: sed nunc affliguntur damnati ad hoc quod videant gloriam sanctorum, secundum illud Isa. 46. Videant & confundantur zelantes populi. ergo & post diem iudicij gloriam sanctorum videbunt.

SED CONTRA. Omnis delectationis materia dānatis post diē iudicij subtrahetur: sed videre sanctorum gloriam est quādā materia delectationis. ergo &c.

RESPON. Dicendum, quod videre gloriam beatorum dupliciter contingit. Vno modo, vt capiatur quid sit ipsa gloria, & qualis, & quanta, & sic nullus potest videre gloriam, nisi qui est in gloria. Superat enim & desiderium, & intellectum eorum qui non sunt in ea. Hoc enim est manna absconditum, & nomen nouum scriptum in calculo, quod nemo nouit, nisi qui accipit, vt habetur Apocalip. 2. Alio modo, contingit videre gloriam beatorum, vt videantur ipsi beati esse in quadam gloria inenarrabili & excedente intellectu. Et sic damnati ante diem iudicij vident gloriam sanctorum, non autem post diem iudicij, quia tunc erunt penitus a sanctorum consortio alienati, vt qui ad summum iam miserie peruenierunt, & ideo nec etiam sanctorum consortio digni habebuntur: nam videns, ali-quod consortium habet cum eo quod videt.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod videre miseriam damnatorum omnino erit sanctis ad gloriam, gaudebunt enim de iustitia Dei, & de sua euasione, secundum illud Psal. 57. Latabitur iustus cum viderit vindictam: sed videre sanctorum gloriam aliquid perfectionis importat, quā post diē iudicij damnati priuabuntur.

AD 2m dicendum, quod damnati in inferno existentes post diē iudicij memores erunt glorie sanctorum, quā ante iudicium & iudicio viderunt, & sic cognoscunt nos esse in maxima gloria, quamuis non videant ipsos beatos, nec eorum gloriam, & ita invidia torquebuntur, & sic afflictio quæ est in eis nunc ex tali visione, manebit visione sublata, de quo est magis dolebit videntes se et visione sanctorum indignos reputatos. At illud quod contra obijcitur dicendum, quod videre sanctorum gloriam non est materia delectationis, nisi secundum primum modum visionis videatur, qualiter a dānatis nunquam videtur: secundo autem modo videre, & non habere, est magis afflictionis causa propter inuidiam.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum damnati vellent suos propinquos esse damnatos.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod damnati non vellent suos propinquos esse damnatos.

tos. Dicitur enim Luca. 16, quod diues in inferno dānatus petebat Lazarum mitti ad fratres suos, vt testaretur illis ne veniret in locum tormentorum: petitio autem est voluntatis designatio. ergo damnati non vellent suos propinquos damnari.

SED CONTRA est, quod dicitur Isa. 14. super illud. Surrexerunt de solijs suis. dicit glo. Solutio est damnatis socios habere suæ pœnæ. ergo ipsi vellent omnes esse damnatos.

RESPON. Dicendum, quod vitia spiritualia in damnatis consummatur, quod significatur Ezech. 32. ubi dicitur de impijs, quod cum armis suis ad infernum descendunt: & ideo in eis perfecta invidia est, ad quam pertinet dolere de bono alterius quod ipse non habet, & sic etiam vellent omnes pati malum, quod ipse patitur. Liberari enim a malo, quoddam bonum est. Quæ quidem invidia in aliquibus etiam in hac vitam inualefcit, vt suis propinquis inuideat de bonis quæ non habent ipsi. Vnde multo amplius damnati invidia stimulante vellent suos propinquos cum omnibus alijs esse damnatos, & dolebunt si sciant aliquos esse saluatos: sed tamen si non omnes debent damnari, sed aliqui saluari, magis vellent suos propinquos quam alios a damnatione liberari, quia in hoc etiam invidia torquebuntur, si videant saluari alios & suos damnari, & per hunc modum diues dānatus nolebat suorum damnationem.

Et sic patet solutio ad obiecta.

QVÆSTIO VIII.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum in inferno sit tantum pœna ignis, vel etiam pœna aquæ.

DEINDE quærebatur de pœna corporali damnatorum, vtrum scilicet sit ibi tantum pœna ignis, vel etiam pœna aquæ, & videtur quod sic per illud Job. 24. de impijs. Transibunt ab aquis nivium ad calorem nivium.

SED CONTRA. Omnis delectatio & refrigerium damnatis aufertur: sed non potest esse sine quodam refrigerio, quod aliquis afflictus calore ad frigus aque transeat, vel econuerso. ergo talis pœnarum alternatio non erit in damnatis.

RESPON. Dicendum, quod sicut dicit Basilius exponens illud Psal. 28. Vox dñi intercedentis &c. In fine mundi ignis diuidetur & alia elementa, & quicquid est in eis pulchrum & clarum remanebit superius ad gloriam beatorum: quod vero est in eis fetulentum & pœnosum descendet in infernum ad pœnam damnatorum, & ita sex totius creaturæ in infernum colligetur, & erit damnatis in pœnam, & non solum patientur pœnam ignis, Iustum est enim ut qui creatorem offenderunt, ab omni creatura puniantur. Vnde dicitur sapien. 5. quod orbis terrarum pugnabit pro illo contra insensatos.

AD illud autem quod in contrarium obijcitur dicendum, quod ex huiusmodi uarietate pœnarum nullum erit in damnatis refrigerium. Ignis enim & aqua & huiusmodi non agent in corpora damnatorum actione naturæ, ita quod relinquant suas qualitates in corporibus damnatorum secundum esse naturæ, sicut ignis relinquit calorem in lignis quæ facit esse calida, alioquin cum contraria non possint esse simul in eodē, oporteret corpora damnatorum suas qualitates perdere, & sic transmutata natura organorum fieret

fieret pœna minus sensibilis, sed agunt in corpora dānatorum actione spiritali, imprimēdo scilicet suas qualitates in corporibus damnatorum secundum esse spirituale per modum quo species colorum est in aere, vel etiam in pupilla, non ita quod fiant colorata. Vnde corpora damnatorum sentient afflictionem ignis sine hoc, quod conuertantur in naturam ignis, & ideo varietas pœnarum non faciet eis aliquid refrigerium. Refrigerium enim nunc ex alternatione pœnarum proueniens causatur ex transmutatione naturæ, in quantum per frigus aquæ superfluitas calefactionis remittitur, & sic ad medium venit, quod est delectabile.

QVÆSTIO IX.

DEINDE quærebatur de gloria beatorum.

Et circa hoc quærentur duo.

1 Præ. Vtrum beatitudo sanctorum per prius consistat in intellectu quam in affectu, vel econuerso. 2 Secundo, Vtrum per prius beati ferantur ad videndum humanitatem Christi quam eius diuinitatem.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum beatitudo sanctorum præcipue consistat in intellectu.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod beatitudo sanctorum præcipue consistat in intellectu. Sicut enim dicit Aug. 10. confess. Beatitudo est gaudium de veritate: sed veritas pertinet principaliter ad intellectum. ergo & beatitudo.

2 Præ. Ioā. 17. dicitur. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum: cognitio autem ad intellectum pertinet. ergo & vita æterna, siue beatitudo.

3 Præ. Aug. dicit 1. de trin. Quod visio est tota merces: merces autem est beatitudo. ergo pertinet principaliter ad visionem intellectus.

SED CONTRA. Præmium respōdet merito: sed meritum principaliter consistit in voluntate. ergo & beatitudo quæ est præmium.

RESPON. Dicendum, quod felicitas, siue beatitudo in operatione consistit, & non in habitu, vt Philosopho. probat in 1. ethi. Vnde beatitudo hominis potest comparari ad aliquam potentiam animæ dupliciter. Vno modo, sicut obiectum potentie, & sic beatitudo præcipue comparatur ad voluntatem. Nominat enim beatitudo vltimum finem hominis, & summum bonum ipsius. Finis autem & bonum sunt obiectum voluntatis. Alio modo, sicut actus ad potentiam, & sic beatitudo originaliter & substantialiter consistit in actu intellectus: formaliter autem & complete in actu voluntatis, quia impossibile est ipsum actum voluntatis esse vltimum finem voluntatis. Vltimus enim finis hominis est id quod est primo desideratum. Non autem potest esse quod primo volitum sit actus voluntatis. Prius enim est potentia ferri in aliquod obiectum, quod ferat super actum suum. Prius enim intelligitur actus alicuius potentie, quam reflexio eius super actum illum. Actus enim terminatur ad obiectum, & ita quælibet potentia prius fertur in obiectum quam in actum suum, sicut visus prius videt colorem, quam videat se videre colorem: & ita etiam voluntas prius vult aliquod bonum, quam velit se velle, & sic actus voluntatis non potest esse primo volitum, & per

A consequens nec vltimus finis. Sed quotiescumque ali quod bonum exterius est desideratum quasi finis, ille actus noster est nobis quasi finis interior, quo primo perfecte attingimus ad ipsum: sicut dicimus, quod comestio finis est, & beatitudo eius qui ponit cibum finem suum, & possessio eius qui finem suum ponit pecuniam. Finis autem nostri desiderij Deus est, vnde actus quo ei primo coniungimur, est originaliter & substantialiter nostra beatitudo. Primo autem Deo coniungimur per actum intellectus, & ideo ipsa Dei visio, quæ est actus intellectus, est substantialiter & originaliter nostra beatitudo: sed quia hæc operatio perfectissima est, & conuenientissimum obiectum, ideo consequitur maxima delectatio, quæ quidem decorat operationem ipsam, & perficit eam, sicut pulchritudo iuuentutem, vt dicitur 10. ethi. vnde ipsa delectatio quæ voluntatis est, est formaliter complens beatitudinem, & ita beatitudinis vltimæ origo est in visione, complementum autem in fruitione. Tres ergo primæ rationes concedendæ sunt, quia ostendunt, quod beatitudo substantialiter consistat in actu intellectus.

Ad illud autem quod contra obijcitur, dicendum quod meritum consistit in agendo, præmium autem in recipiendo. Actio autem primo pertinet ad voluntatem, quia ipsa mouet omnes alias vires: sed receptio primo pertinet ad intellectum quam ad voluntatem, vnde præmium per prius attribuitur intellectui, meritum autem voluntati.

ARTICVLVS XX.

Vtrum beati in gloria prius ferantur ad contemplandam Christi diuinitatem, quam eius humanitatem.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod beati in gloria prius ferantur ad contemplandam Christi diuinitatem, quam eius humanitatem. Altissimo enim statui altissimus actus primo & principaliter competit: sed beati sunt in statu altissimo. cum ergo actus intelligentiæ, quæ est potentia altissima, cuius est ferri in Deum, sit actus altissimus & nobilissimus, videtur quod hic actus primo beatis competat, vt Deum contempletur. 2 Præ. Hoc ad imperfectionem viæ pertinet, quod oportet nos ab inferioribus ad superiora contemplanda conscendere: sed in beatis erit perfectio contraria imperfectioni viæ. ergo ipsi econuerso per prius superiora contemplantur, & sic primo Christi diuinitatem, quam eius humanitatem.

SED CONTRA. Ad extremum non peruenitur, nisi per medium: sed medium inter Deum & homines est Christi humanitas. 1. ad Timoth. 2. Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. ergo sancti non perueniunt ad contemplationem diuinitatis Christi, nisi prius contemplantur eius humanitatem.

RESPON. Dicendum, quod vnusquisque prius considerat illud quod est ratio alicuius, quam id cuius ratio est, sicut artifex prius considerat regulam operis, quam secundum regulam operetur. Beati autem adeo sunt Deo coniuncti, vt ipse sit eis ratio cuiuslibet cognitionis & operis. Aliter enim actus beatitudinis per alias cognitiones & operationes sanctorum impediretur: & ideo illud ad quod sancti primo attendunt, est ipse Deus, & eum habet medium cuiuslibet cognitionis, & regulam cuiuslibet operationis, & sic per prius contemplantur diuinitatem Christi. Quodlib. S. Tho. H 2 sti, quam

fi, quam eius humanitate. In vtraq; tamen contem-
planda delectationem inueniunt, vnde dicitur Ioan.
10. Ingrederetur, scilicet beati, ad contemplandam di-
uinitatem Christi; & egredientur ad contemplandam
eius humanitatem, & vtroque pascua inuenient,
i. delectationem, vt exponit in lib. de spiritu & anima.

Duas ergo primas rationes concedimus.
Ad illud quod contra obijcitur dicendum, quod ratio
illa procedit quantum ad statum viae, in qua non-
dum sumus Deo perfecte coniuncti: sed oportet nos
ad Deum per Christum accedere, sed cum iam Deo in
beatitudine coniuncti erimus, per prius intendemus
Christi diuinitati, quam eius humanitati.

¶ Finit quodlibet octauum.

INCIPIT QVODLIBET

NONVM.

QVÆSTIO I.

QVÆSTIVM est primo de capite Chri-
sto, deinde de membris. De Christo,
quæsitum est tripliciter.

¶ Primo, Quantum ad naturam diuinam.
¶ Secundo, Quantum ad vnionem hu-
manam naturam ad diuinam.

¶ Tertio, Quantum ad species, sub quibus in sacra-
mento altaris continetur.

ARTICVLVS I.

Vtrum Deus possit facere infinita esse acta.

1. p. q. 25. a.
2. o. & 5.

CIRCA primum quærebatur, vtrum Deus possit
facere infinita esse acta, & videtur quod non. Deus
enim potest facere aliquid maius omni eo quod facit,
quia eius potentia non adæquat opus, vt dicit Hugo
de S. Victo. sed infinito in actu non potest esse aliquid ma-
ius. ergo non potest esse quod Deus faciat infinitum in actu.

ar. 226. ar. 1
p. q. 26. ar. 3
ar. 150. ad 4

SED CONTRA. Deus potest plus facere, quam
homo possit dicere, vel cogitare, secundum illud Lucæ
1. Non erit impossibile apud Deum omne verbum: sed
homo potest dicere esse infinitum in actu, & etiam cogi-
tare, cum quidam philosophi hoc posuerint, vt patet in
3. Physico. ergo Deus potest facere infinitum in actu.

T. com. 37.

RESPON. Dicendum, quod cum dicitur, Deum
non posse aliquid facere, hoc non est propter defe-
ctum diuinæ potentia, sed propter impossibilitatem
quæ importatur in facta. Quod quidem contingit
dupliciter. Vno modo, quia repugnat facta inquantum
est factum, sicut dicimus Deum non posse facere aliquam
creaturam quæ se in esse conferuet, quia ex hoc ipso
quod res aliqua ponitur habere superiorem, ponitur
etiam indigere cõseruatore, cum idem sit causa essen-
di rem, & conseruans rem in esse. Alio modo, quia
repugnat huic facta inquantum est hoc factum, sicut
si dicamus, Deum non posse facere equum rationale
esse. Esse enim rationale, quamuis non repugnet facta
inquantum est factum, tamen hoc factum, scilicet esse
rationale repugnat omni equo inquantum est equus,
in cuius diffinitione cadit irrationale. Quidam
autem dicunt, quod Deus non potest facere esse infini-
tum in actu, quia esse infinitum repugnat facta inquan-
tum est factum. Est enim contra rationem creaturæ,

vt creatorem adæquet, quod oportet ponere, si esset
in aliqua creatura infinita. Infinitum enim infinito ma-
ius non est: sed illud non videtur rationabiliter dici.
Nihil enim prohibet illud quod est infinitum vnũ
modum superari ab eo quod est infinitum pluribus
modis: sicut si esset aliquod corpus infinitum se-
cundum longitudinem, finitum vero latitudine, es-
set minus corpore longitudine & latitudine infinito.
Dato autem quod Deus faceret aliquod corpus infini-
tum actu, corpus quidem hoc esset infinitum quanti-
tate, dimensura, sed de necessitate haberet naturam spe-
ciei terminatam, & esset limitatum ex hoc ipso, quod esset
res naturalis, vnde non esset æquale Deo, cuius esse
& essentia est modis omnibus infinita. Alij vero dixe-
runt, quod esse infinitum in actu secundum aliquem
modum non repugnat facta, inquantum factum, ne-
que huic facta inquantum est hoc factum quod est
ens in actu: aliquo vero modo repugnat enti in actu
esse infinitum. Et hæc est opinio Algazelis. Distinguit
enim duplex infinitum; scilicet infinitum per se, &
infinitum p accidens; cuius distinctionis intellectus
hinc accipi potest, quod cum infinitum principaliter
in quantitate inueniatur, vt dicitur in 1. Physic. si qua-
ritas in qua infinitum consistit, habeat talem multitu-
dinem, cuius vnaqueque pars ab altera dependeat,
& certum ordinem habeat, ita quod vnaqueque pars
illius multitudinis requiratur per se, tunc infinitum
in tali quantitate consistens dicitur infinitum per se:
sicut patet in hoc quod baculus mouetur a manu, ma-
nus a lacertis & nervis qui mouentur ab anima: quod
si in infinitum procedunt, vt scilicet anima ab alio
moueatur, & sic deinceps in infinitum, vel baculus
aliquid aliud moueat, & sic deinceps in infinitum,
erit multitudo istorum mouentium & motorum per
se infinita. Si vero quantitas in qua consistit infinitum,
resultet ex aliquibus pluribus, qui eundem ordinem
seruent, & quotum numerus non requiritur nisi per
accidens, tunc erit infinitum per accidens: sicut si ali-
quis faber cultellum faciat, ad cuius constitutionem
multis martellis indigeat, ex hoc quod vnus post aliũ
frangitur, & vnus succedit in locum alterius eiusdem
ordinem tenens, si talis multitudo in infinitum excre-
scat, dicitur infinitum per accidens, & non per se. Ac-
cidit. n. fabili operi martellorum infinita multitudo,
cum per vnũ martellũ si duraret, æqualiter posset ex-
pleri sicut per infinitos. Dicunt ergo quod infinitum per
se repugnat ei quod est esse in actu; eo quod oportet in his
quæ per se ordinem habent, compleri postremũ, nisi per
comparationem quodammodo omnium priorum, & sic ad
vnũ constituendum requireretur infinitorum ordinata in-
fluentia, si esset aliquid infinitum per se, & ita nunquam pos-
set compleri, cum infinita non sit transire: sed infinitum per
accidens secundum eos non repugnat ei quod est esse in
actu, cum vna pars multitudinis ab altera non dependeat,
vnde secundum hoc nihil prohibet esse infinitum in actu,
sicut Alga. dicit in sua meta. animas rationales homi-
nũ defunctorum esse infinitas in actu, eo quod ponit genera-
tionem hominũ ab æterno fuisse, & animas post mortem
corporum remanere, & secundum hanc opinionem Deus
posset facere infinita, vel infinitum in actu, enã si non in-
ueniatur in natura infinitum in actu. Sed contra Cõmen-
s. meta. dicit, quod in actu esse non potest neque infini-
tum per se, neque infinitum per accidens. In potentia
vero inuenitur infinitum per accidens, sed non infini-
tum per se, & sic secundum eum esse infinitum omni-
no repugnat ei quod est esse in actu, & hoc verius esse
videtur.

Tex. c. 15.

Tex. co. 6.

videtur. Non enim potest esse actu in rerum natura
aliquid non specificatum ad diuersas species indiffe-
renter se habens. Quamuis enim intellectus concipi-
at animal non specificatum rationali, vel irrationali
differentia, non tamen potest esse actu animal, quod
non sit rationale, vel irrationale: vnde secundum Phi-
losofum, non est in genere, quod non est in aliqua
eius specie. Vnaqueque vero quantitas specificatur
per certam terminationem quantitatis, sicut multitu-
dinis species sunt duo & tria, & sic de alijs, & ma-
gnitudinis species sunt bicubitum & tricubitum, &
huiusmodi, vel secundum aliquam determinatam mēsu-
rã: unde impossibile est sic inueniri aliquam quantitatem
in actu, quod non sit proprijs terminis limitata. Cum autem
infinitum congruat quantitati, & dicatur infinitum
per termini remotionem, impossibile erit infinitum
esse in actu: propter quod dicit Philosophus in 3. Physic.
quod infinitum est sicut materia nondum specificata,
sed sub priuatione existens, & quod se habet magis in
ratione partis & contenti, quam totius & continetis,
& ideo sicut Deus non potest facere equum rationa-
lem, ita non potest facere ens actu esse infinitum.

Tex. c. 57.

Vnde primum concedimus, quia verum cõcludit,
quamuis non recte cõcludat, eo quod si ponatur Deum
facere aliquid infinitum secundum vnũ modum, ad-
huc potest aliquid infinitum facere in alio ordine, sicut
si posset facere infinitos leones, infinito enim non est
aliquid maius in illo ordine quo est infinitum: sed
secundum alium ordinem nihil prohibet aliquid esse
aliud maius infinito, sicut numeri pares sunt infi-
niti, & tamen numeri pares & impares simul ac-
cepti sunt plures numeris paribus.

AD illud vero quod in contrarium obijcitur dicē-
dum, quod uerbum intellectus non solum dicitur quod
verbo profertur, sed quod mente concipitur: quod
autem sibi ipsi est repugnans, mente concipi non po-
test, quia nullus potest intelligere contradictoria esse
simul vera, ut probatur in 4. metaphy. unde cum
esse infinitum repugnet ei quod est esse actu, hoc non
est uerbum, unde non est infinitum in actu, & ideo
non sequitur quod sit Deo possibile. Philosophi au-
tem qui posuerunt infinitum esse in actu, propriam
uocem ignorauerunt.

QVÆSTIO II.

DE INDE quærebatur de Christo quantum ad unio-
nem humanam naturam cum diuina.

¶ Et circa hoc quærebantur tria.

¶ Primo, Vtrum in Christo sit una hypostasis tantum.

¶ Secundo, Vtrum sit in eo unum tantum esse.

¶ Tertio, Vtrum sit in eo una tantum filiatio.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Christo sint plures hypostases.

ar. 2. c. 6. &
ad 1. & 3. p.
q. 2. ar. 3. o.
& ar. 6. &
11. c. & uni.
2. o. & opus
3. c. 28. o.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod in
Christo sint plures hypostases. Vnio enim animæ
ad corpus præsupponitur ad assumptionem, quia Chri-
stus humanitatem, siue humanam naturam assumpsit,
quæ cum sit forma totius, dicit aliquid compositum ex
anima & corpore: sed anima & corpus unita faciunt
hypostasim hois. ergo hypostasis in humana natura
præintelligitur assumptioni: sed omne quod præintelli-
gitur assumptioni potest dici esse assumptum. ergo
hypostasis uerbi assumpsit hypostasim hominis, & sic

sunt duæ hypostases in Christo.

¶ 2. Præ. Corpus quod præintelligitur assumptioni est
assumptibile: sed corpus non est assumptibile nisi vt
vnitum animæ rationali, non enim dicitur corpus in-
animatum esse assumptibile. ergo vnio animæ & cor-
poris præintelligitur ad assumptionem humanæ natu-
ræ, & sic idem quod prius.

¶ 3. Præ. Medium vnionis præsupponitur ad unionem:
sed gratia est medium unionis humanæ naturæ ad diui-
nam personam, unde dicitur gratia unionis. ergo
præsupponitur ad unionem, gratia autem non potest
intelligi nisi in anima, anima autem non intelligitur
esse antequam corpori uniatur, quia creando infun-
ditur, & infundendo creatur. ergo oportet præintelli-
gi unionem animæ cum corpore ad unionem huma-
næ naturæ cum diuina, & sic idem quod prius.

¶ 4. Præ. Humanitas est quædam forma substantialis:
omnis autem forma substantialis requirit aliquid quod
per ipsam informetur, non autem potest dici quod hypo-
stasis, vel suppositum æternum informetur per aliquam
formam creatam. ergo oportet in Christo ponere ali-
quod suppositum, vel hypostasim creatam, quæ huma-
nitate informetur, & sic in Christo erunt duæ hypo-
stases, hypostasis scilicet uerbi, & hypostasis hominis.

SED CONTRA. Ea quæ sunt adinuicem di-
sparata non prædicantur de seinuicem, nisi per hoc
quod conueniunt in uno supposito, sicut dicimus, quod
album est dulce propter unitatem subiecti: sed diuina
natura & humana sunt naturæ penitus disparatæ, præ-
dicatur autem de seinuicem in concreto, dicimus. n.
Deus est homo, & homo est Deus. ergo est ibi vnũ sup-
positum tantum, & una hypostasis. Si dicatur, quod præ-
dicant de seinuicem propter hoc quod conueniunt in una per-
sona, non per hoc quod conueniunt in uno supposito,
vel hypostasi una, sicut dicimus album est dulce.

CONTRA. Persona non addit supra hypostasim, vel sup-
positum nisi aliquid accidens, scilicet proprietatem ad digni-
tatem pertinentem. si ergo in Christo esset una persona, &
non vnũ suppositum, vel hypostasis, diuina natura & hu-
mana essent in ipso unitæ solũ in accideret, quod falsum est.

RESPON. Dicendum, quod secundum opinionem
secundam, quam magister in 6. dist. tercij libri senten-
tiarum ponit, quæ est cõmunis opinio modernorum, &
alijs multo uerior & securior, in Christo est vnũ sup-
positum tantum, & vna tantum hypostasis, sicut &
persona vna. Oportet namque nos secundum doctrinam
fidei ponere vnã rem subsistentem in duabus natu-
ris, diuinam scilicet & humanam, alias non posset di-
ci, quod vnus esset dominus Iesus Christus secundum sen-
tentiam Apostoli. 1. ad Cor. 8. Vnde & Nestorius fuit
dånatus propter hoc, quod Christum præsumpsit diuidere,
duas introducens personas. Illud autem quod est substi-
tens in natura, est aliquid indiuiduum & singulare.
Vnde vnitas Christi, in qua duæ naturæ vniantur, attri-
buenda est alicui nomini per quod singularitas designetur.
Nominum autem quæ singularitatem designant,
quædam significat singulare in quolibet genere entis,
sicut hoc nomen singulare, & particulare, & indiui-
duum, quia hæc albedo est quoddam singulare, & particu-
lare, & indiuiduum: nã vnuerale & particulare
circumeunt omne genus. Quædam vero significat sin-
gulare solum in genere substantiæ, sicut hoc nomen
hypostasis, quod significat indiuiduam substantiam: & hoc
nomen persona, quod significat substantiam indiui-
duam rationalis naturæ, & similiter hoc nomen sup-
positum, vel natura, quorum nullũ de hac albedine

Quodlib. S. Th. H. 3. potest

D. 729.

potest predicari, quamvis hæc albedo sit singularis, eo quod vnumquodque eorum significat aliquid vt subsistens: accidentia vero non subsistunt. Partes vero substantiarum quamvis sint de natura subsistentiū, non tamen per se subsistunt, sed in alio sunt, vnde etiā prædicta nomina de partibus substantiarum non dicuntur. Non enim dicimus quod hæc manus sit hypostasis, vel persona, vel suppositum, vel res nature, quamvis possit dici quod sit quoddam indiuiduum, vel particulare, vel singulare, quæ nomina de accidentibus dicebantur: non autem potest dici, quod humana natura in Christo, vnde aliqua pars eius sit per se subsistens. Hoc enim vnioni repugnaret, nisi poneremus vnionem secundū quid, & non simpliciter: sicut ununtur lapides in acervo, vel duo homines per affectū amoris, vel per aliquam imitationis similitudinem, quæ omnia dicimus esse unum secundum quid, & nō simpliciter. Quod enim est simpliciter unum & per se subsistens nihil continet actu per se subsistens, sed forte in potentia, vnde seruata veritate vnionis naturarū in Christo, oportet ponere sicut unam personam, ita unam hypostasim, & unum suppositum, & unam rem duarum naturarum: sed ipsam humanam naturam in Christo nihil prohibet dicere esse quoddam indiuiduū, aut singulare, aut particulare, & similiter quaslibet partes humanæ naturæ, ut manus, & pedes, & ossa, quorum quodlibet est quoddam indiuiduum, non tamen quod de toto prædicatur: quia nullum eorum est indiuiduum per se subsistens, sed indiuiduum per se subsistens, vel singulare, vel particulare, quod prædicatur de Christo est unum tantum. Vnde possumus dicere in Christo esse plura indiuidua, vel singularia, vel particularia: non autem possumus dicere Christū esse plura indiuidua, vel singularia, vel particularia, sed plures hypostases, vel supposita non possumus dicere in Christo esse.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ex vnione animæ & corporis constituitur & homo, & humanitas, quæ quidem duo hoc modo differunt, quod humanitas significatur per modum partis, eo quod humanitas dicitur, quia homo est homo: & sic præcise significat essentialia principalia speciei, per quæ hoc indiuiduum in tali specie collocatur, vnde se habet per modum partis, cum præter huiusmodi principia multa alia in rebus naturæ inueniantur: sed homo significatur per modum totius. Homo enim dicitur habere humanitatem, vel subsistens in humanitate sine præcissione quorumcumque aliorum superuenientium essentialibus principijs speciei: quia per hoc quod dico, habens humanitatem, non præcitur qui habet colorem, & quæritatem, & alia huiusmodi. Secundū ergo secundā opinionem prædictā vnioni humanæ naturæ ad diuinā præsupponitur vnio animæ & corporis secundū quod constituit humanitatem, nō secundū quod constituit hominē. Illud .n. quod in Christo est constitutū ex anima & corpore tantū, quod vnione præsupponitur, non est totū quod per se subsistit, sed aliquid eius, & ideo nō potest ligari, ut homo, sed ut humanitas: vnde oportet dicere, quod in ipsa vnione humanæ naturæ ad diuinā quasi in termino assumptionis, intelligat primo in Christo ratio hoīs, quæ tūc in primo intelligit ut res per se subsistens cōpleta, & in hoc differt ab alijs duab' opinionib'. Nā prima opinio ponit, quod vnio animæ ad carnem præsupponit, secundū intellectū assumptionis humanæ naturæ, nō secundū solū hoc quod constituit humanitatem, sed et secundū quod constituit hominē, dicit enim hominē esse

assumptū. Tertia vero opinio ponit, quod nec etiā in termino assumptionis intelligitur anima corpori unita nec ad constituendū hominem, nec ad constituendā humanā naturā: dicit enim humanā naturam sumi multipliciter .i. p partibus eius, scilicet anima & corpore, cum dicamus humanam naturam assumptā a verbo ut patet, quod nec vere dicit Christum esse hominem, nec vere ponit humanam naturam in Christo, & ideo est tanquam hæretica condemnata.

AD 2^m dicendum, quod corpus unitum animæ præintelligitur assumptioni humanæ naturæ. Vnitū autem dico vnione constituyente humanitatem, non autem vnione constituyente hominem.

AD 3^m dicendū, quod gratia habitualis non intelligitur ut medium vnionis, quod secundum intellectum præcedit vnionē: nec est mediū quod causat vnionem, vel vnibilitatem, sed mediū quod facit ad congruitatem vnionis, sicut decora uestis facit ad congruitatem coniunctionis matrimonialis. Et similiter scientia & omnes alie perfectiones Christi possent dici medium vnionis, & pro tanto gratia habitualis Christi potest dici gratia vnionis. Verius tamen puto, quod gratia vnionis dicitur vel ipsa gratuita Dei volūtas, quæ gratis nullis meritis præcedentibus vnionē facit: vel potius ipsum donū gratis datum humanæ naturæ, quod est esse in diuina persona. Si tamen anima unita corpori præintelligat ad assumptionē, soluendū est ut prius.

AD 4^m dicendum, quod humanitas nō est forma partis quæ dicatur forma quia informet aliquā materiā, vel subiectū, sed dicitur forma totius, i qua suppositū naturæ subsistit: vnde nō oportet ponere quod hypostasis increata informet humanitatem, sed quod subsistit in ea.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in Christo sit unum tantum esse.

AD SECVDVM sic proceditur. Videtur quod in Christo nō sit vnum tantū esse. Viuere enim secundū Philosophū in 2. de anima viuētib' est esse: sed in Christo nō est tantū vnū viuere, cum duplex sit in eo vita, creata scilicet vita, qua viuit corpus per animam, quæ morte priuatur, & vita increata, qua viuit per se ipsum, ergo nec in Christo est tantum vnum esse.

¶ 2^a Præter. Sicut esse est suppositi, ita & operatio: sed vnitas suppositi nō facit quin in Christo sint plures operationes, ergo nec facit quod in Christo sit tantū vnū esse.

¶ 3^a Præter. Generatio est mutatio ad esse: sed in Christo est quædam generatio temporalis, de qua Matth. 1. Christi autem generatio sic erat, quæ non potest terminari ad esse æternum, ergo terminatur ad aliquid esse temporale & creatum, ergo in Christo est duplex esse, cum in ipso maxime sit esse increatum.

¶ 4^a Præter. Vnicuique est attribuendum esse, de quo cōuenienter queri potest, an est: sed de humana natura potest queri, an est, ergo humana natura habet esse proprium in Christo, & sic est in eo duplex esse, cum et humana natura suum esse habeat.

SEDCONTRA. Quæcumque sunt distincta secundū esse, sunt in supposito distincta: sed in Christo est unum tantū suppositū, ergo & unum tantum esse.

RESPON. Dicendum, quod esse dupliciter dicitur, ut patet per Philosophum in 5. meta. & in quadam glo. Orig. super principium Ioan. Vno modo, secundum quod est copula uerbalis significans compositionē cuiuslibet enuntiationis, quam anima facit, unde hoc esse non est aliquid in rerum natura,

3. o. q. 17. ar. 2. o. & 3. d. 6. q. 2. ar. 2. o. & unio ar. 4. o. Tex. cō. 37.

Tex. cō. 14.

Tex. cō. 27.

rum natura, sed tantum in actu animæ componentis & diuidentis, & sic esse attribuitur omni ei de quo potest propositio formari, siue sit ens, siue priuatio entis: dicimus enim cæcitate esse. Alio modo esse dicitur actus entis in quātum est ens, id est, quo denominatur aliquid ens actu in rerum natura, & sic esse non attribuitur nisi rebus ipsis, quæ in decem generibus cōtinentur, vnde ens a tali esse dictū per decem genera diuiditur: sed hoc esse attribuitur alicui dupliciter. Vno modo, vt sicut ei quod proprie & vere habet esse, vel est, & sic attribuitur soli substantiæ per se subsistenti, vnde quod vere est dicitur substantia in 1. physico. Omnia vero quæ non per se subsistunt, sed in alio & cum alio, siue sint accidentia, siue forme substantiales, aut qualibet partes non habet esse, ita vt ipsa vere sint, sed attribuitur eis esse. Alio modo. i. vt quo aliquid est, sicut albedo dicitur esse, non quia ipsa in se subsistat, sed quia ea aliquid habet esse albū. Esse ergo proprie & vere non attribuitur nisi rei per se subsistenti, huic autē attribuitur esse duplex. Vnū scilicet esse resultans ex his, ex quibus eius vnitas integratur, quod proprium est esse suppositi substantiale. Aliud esse est supposito attributum præter ea quæ integrant ipsum, quod est esse superadditū, scilicet accidentale, ut esse album attribuitur Sorti, cū dicitur, Sortes est albus. Quia ergo in Christo ponimus vniam rem subsistentem tantum, ad cuius integritatē concurrunt etiam humanitas, quia vnum suppositum est vtriusque naturæ, ideo oportet dicere quod esse substantiale, quod proprie attribuitur supposito in Christo, est vnum tantum, habet autem vnitatem ex ipso supposito, & non ex naturis. Si tamen ponatur humanitas a diuinitate separari, tunc humanitas suum esse habebit aliud ab esse diuino. Non enim impediatur quin proprium esse haberet, nisi hoc quod non erat per se subsistens, sicut si arca esset quoddam indiuiduum naturale ipsa tota non haberet nisi vnum esse, quælibet tamen partium eius ab arca separata proprium esse haberet, & sic patet quod secundū opinionem secundam oportet dicere quod in Christo est vnum esse substantiale, secundum quod esse est suppositi proprie, quamuis sit in eo multiplex esse accidentale.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod videtur dicit esse quoddam specificatū per speciale essendi principium, & ideo diuersitas vitæ consequitur diuersitatem principiorum viuendi, sed magis respicit ad suppositum subsistens.

AD 2^m dicendum, quod operatio suppositi non est de integritate vnitatis eius, sed consequitur eius vnitatem: vnde vnus suppositi inuenimus multas operationes secundum diuersa operationum principia, quæ supposito insunt, sicut homo aliud operatur lingua & manu: sed esse est id i quo fundat vnitas suppositi, vnde esse multiplex prædicat vnitati essendi.

AD 3^m dicendum, quod generatio temporalis terminatur non ad esse suppositi æterni, vt simpliciter per eam esse incipiat, sed quod incipiat esse suppositum habens illud esse suppositi humanæ naturæ.

AD 4^m dicendū, quod obiectio illa procedit de esse quod in actu animæ cōstitit, quæ an est, et de cæcitate quæ potest.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in Christo sit tantum una filiatio.

ar. 1. & 3. p. q. 35. ar. 5. o

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod in Christo nō sit tantū vna filiatio. Multiplicata .n.

causa multiplicatur effectus: sed natiuitas est causa filiationis. ergo cum in Christo sint duæ natiuitates, erunt etiam duæ filiationes. ¶ 2^a Præter. Impossibile est idem similiter manere, & corrumpi: sed supposito quod beata Virgo ante Christi mortem mortua fuisset, corrupta esset filiatio, quæ filius matris dicebatur, maneret tamē filiatio æterna, quæ diceretur filius patris. ergo alia filiatione dicitur Christus filius patris, & alia filius matris.

Sed diceret, quod est alius respectus, sed non alia filiatio. Contra. Filius est relatiuum secundum esse, & non tantum secundum dici: sed huiusmodi relatiua secundum Philosophū in prædicamentis, sunt quorum esse est ad aliud se habere. ergo esse filiationis est esse respectus quo refertur ad aliud, & ita si sunt plures respectus, sunt plures filiationes.

¶ 3^a Præter. In relatione nihil inuenitur nisi respectus & causa, siue fundamentum respectus, sicut vnitas quantitatatis est fundamentum relationis, quæ est æqualitas: sed respectus sunt diuersi, quibus Christus refertur ad patrem & matrem, fundamenta enim horum respectuum, siue causæ, sunt diuersæ, scilicet ipsæ natiuitates, nam filiatio est relatio originis. ergo sunt plures filiationes in Christo.

SEDCONTRA. Filiatio est relatio personalis: sed in Christo est una tantū persona. ergo vna tantū filiatio.

RESPON. Dicendum, quod in Christo est vna tantum filiatio secundum rem, quamuis sint plures respectus relatiui secundum rationem.

AD cuius euidentiā sciendum est, quod in hoc differt ad aliquid ab alijs generibus, quod alia genera ex propria sui ratione habent quod aliud sint, sicut quantitas ex hoc ipso quod est quantitas, aliquid ponit, & similiter est de alijs: sed ad aliquid ex propria sui generis ratione non habet quod ponat aliquid, sed ad aliquid, vnde inueniuntur quædam ad aliquid, quæ nihil sunt in rerum natura, sed in ratione tantum, quod in alijs generibus non contingit, & quamuis aliquid ex ratione sui generis non habeat quod ponat aliquid, non tamen etiam habet ex ipsa generis ratione quod nihil ponat, quia sic nulla relatio esset aliquid in rerum natura, vnde ad aliquid non esset vnum de decem generibus, haberet autem relatio quod sit aliquid reale, ex eo quod relationem causat. Cum enim in aliquo inuenitur aliquid reale, per quod alterum dependeat & comparatur, tunc dicimus realiter comparari, vel dependere, vel referri, sicut æqualitas relatio realis ponitur ex virtute quantitatatis, quæ æqualitatem causat.

Quia vero ex eodem res habet esse & vnitatem, ideo realis vnitas relationis pensanda est ex ipso relationis fundamento, vel causa, vt quia vna est quantitas, per quam pluribus sum æqualis, in me non est nisi vna relatio realis æqualitatis habens respectum ad plures. Similiter, quia vna natiuitate ex patre & matre generatus sui, vna filiatione reali dicor filius vtriusque,

quamuis multiplicentur respectus: sed in Christo nō possumus dicere vniam causam esse filiationis, secundum quod refertur ad patrem & matrem, cum sint duæ natiuitates penitus disparatæ, vnde si esset aliquid quod filiationem temporalem posset recipere quasi subiectum, oporteret ponere in Christo plures filiationes. Nunc autem filiatio est talis relatio, quæ non potest habere pro subiecto nisi ipsum suppositum: in Christo autem non est nisi suppositum æternum, quod quidē non potest esse subiectum alicuius temporalis.

Quodlib. S. Tho. H 4

temporalis relationis. Quæcunq; enim relationes tem- porales de aliquo æterno dicuntur, sunt relationes ra- tionis, & non rei: unde filiatio, qua Christus refertur ad matrem, non est realis relatio, sed rationis tantum, sicut & careræ quæ dicuntur de Deo ad creaturas. Nō enim potest dici quod subiectum filiationis sit suppo- situm æternum ratione humanæ naturæ, vel alicuius partis ei, sicut dicitur suppositum mortis, vel passio, nis: quia sic ipsa humana natura, vel pars eius, esset primum subiectum filiationis, & denominaretur per ipsas, sicut contingit & de alijs accidentibus, quæ attribuuntur Christo ratione humanæ naturæ. Filiatio vero nunquam denominat nisi ipsum suppositum, nec potest aliud pro subiecto habere. Nihil tamen prohibet aliquas reales relationes inesse Christo ad Virginem, sicut cum dicimus, corpus Christi est o- riginatum ex Virgine: sed ista relatio non habet ratio- nem filiationis, nisi poneremus secundum pri- mam opinionem, suppositum æternum esse aliud in Christo a creato.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ex natiuitate tē- porali non innascitur filiatio realis, sed rōnis tantū, quāuis Christus realiter sit filius Virginis: sicut Deus realiter est dominus creaturæ, quāuis in eo domi- nium nō sit relatio realis. Dicitur enim realiter domi- nus propter realem potestatem, & sic dicitur Christus realiter filius uirginis propter realem natiuitatem.

AD 2^m dicendum, quod respectus relationis de- pendet ex termino ad quem aliquid refertur, & ideo destructo termino, respectus aufertur, sed tamen fi- liatio realis ad patrem remanet in Christo, etiam sup- posita morte matris.

AD 3^m dicendum, quod in illa Philosophi de- scriptione, esse ponitur pro ratione essendi, secundū quod definitio dicitur realis secundū genus, quod est esse: unde non oportet quod habeat esse relatio ex re- spectu, sed ex causa respectus: ex respectu uero ha- bet propriam rationem generis, uel speciei.

AD 4^m dicendum, quod quāuis sit respectus fi- liationis diuersus, & causa filiationis diuersa, sed ta- men filiationes non possunt esse duæ, ratione iā dicta.

QVÆSTIO III.

ARTICVLVS V.

Utrum in Christo sint accidentia sine subiecto.

DE INDE queritur de Christo quantum ad spe- cies, sub quibus in sacramento altaris cōtinetur, utrum scilicet sint ibi accidentia sine subiecto: & ui- detur quod non. Deus enim non potest facere cōtra- dictoria esse simul uera: hoc autem esset, si ab aliquo remoneretur id quod est de sua definitione, cū ergo in definitione accidentis cadat esse in subiecto, quia accidentis esse est inesse, uidetur quod Deus non pos- sit facere accidentis sine subiecto.

2^m Præter. De eodem prædicatur definitio & diffini- tum: sed ens per se est definitio, uel descriptio substā- tiæ, si ergo in sacramento altaris accidentia sunt per se non in subiecto, sequitur quod sint substantiæ, quod est absurdum.

3^m Præter. Ex accidentibus non potest generari sub- stantia: sed uidemus ex illis speciebus generari uer- mes & cineres, quæ constat non generari ex corpore Christi, ergo accidentia non sunt ibi sine subiecto.

Sed dices, quod generantur miraculose. Sed cō- tra. Miracula ordinantur ad ædificationem fidei: sed est scandalum, quod uermes exinde generentur, ergo non fit miraculose.

2^m Præter. In sacramento altaris nihil debet esse inor- dinatum: sed contra ordinem quem Deus rebus im- posuit, est accidens esse sine subiecto.

SED CONTRA. Sensus non decipitur in pro- prio sensibili, secundum Philosophum in 2. de ani- ma: sed sensus iudicat sibi esse colorem & saporem, & alia huiusmodi, ergo hæc accidentia sunt uere ibi, non autē sunt in corpore Christi sicut in subiecto, necite- rum in aere, cum neutrum sit natum suffici talibus ac- dentibus, ergo accidentia sunt ibi sine subiecto.

RESPON. Dicendum, quod accidentia sunt ibi sine subiecto, quod qualiter esse possit, hinc confi- derandum est, quia in omnibus causis ordinatis, se- cundum Philosophum in libro de causis, prima causa uehementius imprimit in causatum causā secundā, quā etiam causa secunda, unde fit ut causa prima non retrahat operationem suam ab effectu, etiā post- quā causa secunda retraxit, ut dicitur ibidem in cō- mento. Vniuersalis autem causa & prima omnium entium Deus est, non solum substantiarum, sed etiā accidentium. Ipse enim est creator substantiæ & acci- dentis, sed etiam procedunt ex eo quodam ordine.

Nam mediātibus substantiæ principijs accidentia p- ducuntur: unde secundum naturā ordinem accidentia a principijs substantiæ dependent, ut sine subiecto esse nō possint, tamen per hoc non excluditur, quin Deus quasi causa prima possit accidentia in esse ser- uare substantia remota, & per hunc modum acci- dentia miraculose sunt in sacramento altaris sine subie- cto, uirtute scilicet diuina ea tenente in esse.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd cum dicitur, Accidentis esse, est in esse, uel qualitercumq; ponatur subiectū in definitione accidentis, intelligitur esse diffi- nitio per additionem, ut probatur in 7. metaph. Et di- citur definitio per additionem, quando in definitione ponitur aliquid, quod est extra essentiā diffiniti, sicut natus ponitur in definitione simi, hoc autem est pro- pter naturalem dependentiam accidentis a subiecto, sed hoc non impediēte Deus potest accidentia sine subiecto conseruare: nec tamen sequitur contradi- ctoria simul esse uera, quia subiectum non est de sub- stantia accidentis.

AD 2^m dicendum, quod secundum Auicē. in sua metaph. esse non potest poni in definitione alicuius generis & speciei, quia omnia particularia uniantur in definitione generis, uel speciei, cum tamen genus, uel species non sint secundum unum esse in omnibus, & ideo hæc non est uera definitio substantiæ. Substantia est quod per se est: uel, Acciden- tis est quod est in alio, sed est circumlocutio uera de- scriptionis, quæ talis intelligitur, Substantia est res, cuius naturæ debetur esse non in alio: Accidentis uero est res, cuius naturæ debetur esse in alio. Unde patet quod quāuis accidens miraculose sit non in subie- cto, non tamen pertinet ad definitionem substantiæ. Non enim per hoc eius naturæ debetur esse non in alio, neq; creditur definitionem accidentis, quia adhuc natura eius remanet talis, ut ei debeat esse in alio.

AD 3^m dicendum, quod de his quæ generantur ex speciebus, ut uermibus, uel cineribus, aut aliquibus huius- modi, duæ sunt opiniones magis pbabiles, quarū una est, quæ

ar. 2. c. 8. & 3. d. 4. ar. 5. ad 2. & ar. 225. 183. 3. p. 4. 75. ar. 5. o. & q. 77. ar. 1. o. & 4. d. 1. q. 125. o.

T. com., 7.

1. p. q. 12. 21. 2. & q. 44. ar. 1. & 2. ar. 22. & 74.

D. 16.

Tex. c. 17.

D. 513.

est, quæ dicit quod substantia panis redit, ex qua pos- sunt talia generari. Sed hæc opinio uideretur improprie- tatem continere propter duo, nisi debito modo intel- ligatur. Primo, quia non potest esse quod iterū sit ibi substantia panis. Aut enim poneretur ibi esse substan- tia panis iterato speciebus manētibus, & sic cum cor- pus Christi tandiū sit sub sacramento, quandiū species manent, sequitur quod aliquando erit ibi simul cor- pus Christi & substantia panis, quod non sustinet ratio. Aut hoc erit destructis speciebus, & hoc iterū est inconueniens, ut substantia panis sit sine propriis ac- cidentibus panis. Secundo, apparet improprietas propter nomen reductus. Si enim aliquid est in alterū conuersum, non potest dici redire, nisi illud reconuer- tatur in ipsum. Substantia autem panis non est anni- hilata, sed trāsubstantiata in corpus Christi. Vñ nō po- test intelligi, quod substantia panis redeat, nisi corpus Christi reuertatur in panem, quod est absurdum: unde si debet ista opinio sustineri, intelligēda est per sub- stantiam panis materia panis, non quod redeat quæ prius erat, sed quod destructis speciebus aliqua mate- ria a Deo ibi prouideatur vel per creationē, vel quo- cumque alio modo, ex qua possint huiusmodi corpo- ra generari. Alia uero opinio est planior, ut dicatur qd illis accidentibus sicut datum est per se subistere di- uina uirtute, similiter datum est ut agant, & ex eis fiat quicquid fieret ex substantia panis, uel quicquid age- ret, si maneret: & hac uirtute nutriunt, & uermes, uel cineres exinde generantur.

AD 4^m dicendum, quod hoc miraculum ordina- tur ad fidem, ne fides scilicet deperat.

AD 5^m dicendum, quod nihil prohibet aliquid ef- se ordinatum considerato ordine communi, cuius cō- trarium est ordinatū pro aliqua causa speciali: & hoc modo quāuis secundum ordinem communem recte diuinitus ordinatum sit, ut accidens sit in subie- cto, nihil tamen prohibet etiam recte ordinatum esse ut in sacramento altaris accidens sit sine subiecto, ut scilicet fides habeat meritum per latētiām sacramēti.

QVÆSTIO IIII.

DE INDE queritur de membris Christi.

1^m Et primo, De angelis.

2^m Secundo, De hominibus.

3^m De angelis queruntur quinque.

1^m Primo, Quantum ad naturam ipsorum, utrum sint compositi ex materia & forma.

2^m Secundo, Quantum ad cognitionem, utrum simul in actu possint esse in cognitione matutina & uer- spertina, id est, utrum simul cognoscant res in pro- pria natura, & in uerbo.

3^m Tertio, Quantum ad meritum voluntatis, utrum scilicet potuerūt eodem actu charitatis mereri frui- tionem, & frui.

4^m Quarto, Quantum ad motū, utrum moueant in instanti.

5^m Quinto, Quantum ad effectum, utrum possit impri- mere, uel aliquid facere in istis corporalibus.

ARTICVLVS VI.

Utrum angelus sit compositus ex materia & forma.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod an- gelus sit compositus ex materia & forma. Augu- stinus dicit in lib. de mirabilibus sacre scripturæ. Om-

ap. q. 90. ar. 3. o. spirit. 25. 1. o.

niipotens Deus ex materia informi, quam prius condi- dit, corporalium & incorporealium, sensibilem & in- sensiblem, intellectualium & intellectu carentium multiformes species diuisit: angeli autem sunt intel- lectuales & incorporei. ergo habent materiam de sui compositione.

2^m Præter. Boet. dicit in lib. de unitate, & vno. Quoddā est unum coniunctione simplicium, ut angelus & ani- ma, quorum unumquodque est unum coniunctione materiæ & formæ, & sic idem quod prius.

3^m Præter. Omne quod est in genere, habet genus & dif- ferentiam: genus autem secundum Auicē. in sua me- ta. sumitur ex natura materiæ, differentia uero ex na- tura formæ: ergo omne quod est in genere, est compo- situm ex materia & forma: angelus autem est in gene- re substantiæ, cum sit substantia habens speciem limi- tatam. ergo angelus est cōpositus ex materia & forma. Sed dices, quod differentia angeli non sumitur ex forma, sed ex formali, quod est ipsum esse angeli. Con- tra. Differentia cuiuslibet rei est de essentiā, & intrat definitionem ipsius: sed in omni creatura esse est aliud ab essentiā eius, nec intrat definitionem eius, ut Auicenna dicit. ergo differentia angeli non potest sumi ex esse ipsius.

4^m Præter. Idē ostenditur, quādo impossibile est esse plu- ra summa bona, quia oportet ea in aliquo conuenire cum utrumque sit summum bonum, & in aliquo dif- ferre, alias non essent plura, & sic essent composita: sed constat esse plures essentiā angelicas. ergo oportet eas in aliquo cōuenire, & in aliquo differre, & sic oportet eas esse cōpositas: sed partes eē, sunt materia & forma. ergo angeli cōponūtur ex materia & forma.

SED CONTRA est, quod dicit Boet. in li. de dua- bus naturis, & vna persona Christi. Omnis natura in corpore substantiæ nullo materiæ innititur fun- damento: sed angeli sunt incorporei. ergo non est in eis materia.

RESPON. Dicendū, quod quidam ponunt angē- los componi ex materia & forma: sed hoc uideretur re-

pugnans naturæ eorum propter duo, quæ in eis inue- niuntur. Primo quidem, quia intellectuales sunt. Si enim angeli haberent materiam de sui compositione, oporteret omne quod in eis est, eis inesse per modum materiæ conuenientem, cum omne quod est in alio, sit in eo per modum recipientis, ut habetur in li. de cau- sis. Forma autē aliqua hoc modo est in materia, qd in ea habet esse particulare & naturale. Unde si angeli es- sent ex materia compositi, oporteret quod formæ qui- bus intelligunt, quæcumque sint, essent in eis secundū esse naturale & particulare, & sic sequeretur hoc impossibile, quod angelus nūquā cognosceret, ni- si particulare: quia forma particulariter in aliquo re- cepta non potest esse uniuersalis cognitionis princi- pium, sicut patet i sensu. Nec potest obuiari per hoc, quod ponatur angelus cōponi ex materia alterius nat- uræ, quā hæc materia corporalis: quia quæcūq; ef- set illa materia, constat quod reciperet formam substā- tialē angeli particulariter, alias angelus nō esset res particularis, & sic illa materia cōueniret cum hac ma- teria in hoc, quod formæ in ea reciperentur per mo- dum particularem, unde impossibile est angelum, uel aliquam substantiam intellectualem ex materia com- poni, cum alterius modi sit receptio qua recipit intel- lectus formas, & qua recipit materia prima, ut dictū est. Unde dicit Philoso. in 3. de anima, & philosopho- rum sentētia est, quod intellectualitas immunitatem habet

Tex. c. 4.

ARTICVLVS VI.

Utrum angelus possit cognoscere similiter res in uerbo, & in propria natura.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod angelus non possit cognoscere similiter res in uerbo, & in propria natura. Eadem enim potentia non potest simul geminum actum habere, ut quod intellectus simul plura intelligat: sed alius actus est, quo intellectus angeli uidet res in uerbo, & alius quo uidet res in propria natura, ergo impossibile est ut simul uideat res in uerbo, & in propria natura. Sed dices, quod hoc modo uidentur ab intellectu angeli simul res in uerbo, & in propria natura, sicut intellectus noster simul uidet eclipsim, & causam eius. Contra. Cum intellectus noster simul uidet eclipsim & causam eius, accipit causam ut rationem intelligendi eclipsim, ergo accipit eclipsim & causam eius, ut unum intelligibile, & sic erit unus tantum actus.

¶ 2. Præter. Unius non potest esse nisi unus terminus ultimus, sicut una linea non terminatur ex una parte, nisi ad unum punctum: sed ultimus terminus potentie est operatio, ergo non potest una potentia simul habere plures actus: & sic idem quod prius.

¶ 3. Præter. Sicut se habet potentia ad actum, ita actus ad obiectum: sed unus actus non potest terminari ad duo obiecta, ergo nec una potentia potest simul habere plures actus: & sic idem quod prius.

SED CONTRA. Visio qua angeli uident res in uerbo, est uisio beata, quæ quidem non est intermixta, sed continua. Si ergo non possunt simul uidere res in propria natura, & in uerbo, numquam uideret res in propria natura, & præcipue hoc uideret in aia Christi, quæ ab initio suæ creationis uidet uerbum, & in uerbo.

RESPON. Dicendum, quod angelus, uel anima simul potest uidere in uerbo, & in propria natura: & hoc expresse potest haberi ab Augu. lib. 4. super Genesim ad literam, ubi uult quod dies illi, & uespere, & mane in eis non sunt ordinati secundum successiorem, sed solum ex line natura, unde simul est primus dies cum secundo, & mane cum uespere, & ita simul uisio rerum in uerbo, & in propria natura. Quod qualiter sic possibile sit uidentur est. Operari liquidem non proprie attribuitur potentie, sed rei subsistenti, quæ per potentiam operatur, ut ipsa potentia intellectus non sit operans in intelligendo, sed magis operationis principium.

Sicut autem potentia intellectua est principium intelligendi ipsi substantia, ita species intelligibilis est principium intelligendi ipsi potentia. Unde sicut una substantia potest simul diuersos actus habere secundum diuersas potentias, ut anima simul uult & intelligit: ita ex una potentia intellectua possunt simul prodire diuersi actus, si simul diuersis speciebus intelligibilibus uniantur. Hæc enim causam Algazel assignat, quare non est possibile simul multa intelligere, quia, si non est possibile intellectum simul informari multis speciebus in actu perfecte, sicut nec idem corpus figurari simul diuersis figuris. Visio autem qua angelus uidet res in propria natura, fit per speciem intelligibilem concreatam, uel insulam inhaerentem. Visio autem rerum in uerbo fit per ipsam speciem uerbi, siue essentia, quæ non est inhaerens, sed ei intellectus unitor sicut intelligibili. Species autem concreatæ inhaerens non repugnat unioni intellectus angeli ad uerbum, cum non sit unius rationis, & ipsa species, & quicquid est perfectionis

1. p. q. 57. a. 3. o. & q. 92. ar. 1. ad 3.

D. 44.

fectionis in intellectu angelico sit quasi materialis a dispositio ad illam beatam unionem, unde simul ex intellectu angeli procedit operatio duplex. Una, ratione unionis ad uerbum, qua scilicet, uidet res in uerbo. Alia, ratione speciei intelligibilis, qua informatur, qua uidet res in propria natura: nec etiam in una harum operationum debilitatur per attentionem ad alteram, sed magis confortatur, cum una sit ratio alterius, sicut imago rei uisæ confortatur dum uidetur in actu occulto exteriori: actio enim beatitudinis in beatis est ratio cuiuslibet alterius actionis in eis inuictæ.

Et per hoc patet responsio ad primum. Secundum concedimus, quia exemplum illud non est conueniens.

AD 3^m dicendum, quod potentia intellectua angeli non terminatur ad duos actus secundum idem, sed secundum diuersas species, quibus ad actum ordinatur.

AD 4^m dicendum, quod inter actum & obiectum nihil cadit medium, sicut species cadit media inter intellectum & eius actum, unde non est simile.

ARTICVLVS VII.

Utrum angelus meruerit suam beatitudinem.

1. p. q. 62. ar. 1. 4. o. & 2. d. 5. q. 2. ar. 3.

IN CA tertium sic proceditur. Videtur quod angelus non meruerit suam beatitudinem. Quod, n. est beatum, perfectum est, quod autem meretur, est adhuc imperfectum: sed non potest idem esse simul perfectum & imperfectum, ergo non potest angelus mereri beatitudinem, dum habet eam.

¶ 2. Præter. Angelus beatus est comprehensor: nullus autem meretur, nisi uiator. Si dicatur, quod in primo instanti quo beatus fuit angelus beatitudinem meruit. Contra, ergo simul fuit uiator & comprehensor, quod falsum est, cum hoc sit solius Christi.

10. Ethic. 6. 10.

¶ 3. Præter. Beatitudo, secundum Philosophum, in actu consistit, sed in actu perfecto, & similiter meritum in actu, sed imperfecto: non autem potuit esse quod actus angeli simul esset perfectus & imperfectus, ergo non potuit esse, quod simul esset beatus, & beatitudinem meruerit.

SED CONTRA. Beatitudo a nulla pura creatura habetur sine merito, cum habet præmij rationem: sed angelus non potuit eam mereri, nisi in primo instanti, quo beatus fuit, quia ante non habuit gratiam, ut quidam ponunt, & sic mereri non potuit, ergo in primo instanti suæ beatitudinis eam meruit.

1. di. 4. ar. 1. o.

RESPON. Dicendum, quod de conditione angeli triplex est positio. Quidam enim posuerunt quod angelus in primo instanti suæ creationis fuit beatus: sed hoc uidetur inconueniens, quia pari ratione alij à primo instanti fuissent miseri, quod etiam quidam dicunt, sed absurdum est, & condemnatum. Alij uero dicunt, quod fuerunt conditi in gratia omnes, & in ea quidam perseverantes beatitudinem meruerunt: alij uero contra eam agentes, facti sunt miseri, & hæc opinio nihil difficultatis habet, unde præ cæteris mihi magis placet. Tertij uero dicunt, quod fuerunt creati angeli in puris naturalibus, & quibusdam conuersis ad uerbum simul collata est gratia & beatitudo: & hi diuiduntur in tres uias. Quidam dicunt, quod numquam beatitudinem meruerunt: sed hoc non uidetur competere nisi soli Christo, qui est filius naturalis, ut hereditate diuine fruitionis sine merito habeat. Alij uero dicunt quod merentur eam ex operibus, quæ circa nos agunt: & hoc etiam non uidetur conueniens, ut meritum sequatur præmij, cum magis meritum sit dispositio ad præmij. Tertij uero dicunt quod

in primo instanti beatitudinem meruerunt ex hoc ipso, quod ad uerbum conuersi sunt: & hæc opinio inter has tres probabilior est. Unde ad eius euidenciam sciendum est, quod meritum se habet ad præmij, sicut motus ad terminum, & sicut fieri ad factum esse. In his autem quæ successiue fiunt, prius est fieri quam factum esse. In his uero quæ fiunt subito, simul est fieri & factum esse, sicut simul aer illuminatur, & illuminatus est: & simul res creatur, & creata est. Cuius ratio est, quia instans illud in quo primo aliquid factum est, est terminus temporis præcedentis, in quo non erat: & sic aliquid de aliqua proprietate illius temporis retinet, in quantum potest dici quod ante hoc instans res ista non fuit. Et quamuis in his quæ per modum successiuum fiunt, fieri attribuitur tempori præcedenti, in momentaneis tamen factionibus fieri non potest attribui, nisi ipsi instanti primo, quod diuidit inter esse & non esse rei. Unde quamuis in omnibus alijs instantibus sequentibus possit dici, quod hoc factum non est, non tamen potest dici quod fiat & factum est, nisi est in primo. Similiter dico quod in primo instanti, quo mens angelica conuersa est ad uerbi fruitionem, & beata quidem erat ratio perfectæ fruitionis, quasi in facto esse existens, beatitudinem merebatur in hoc, quod conuertebatur ad uerbum, non præexistente beatitudinis perfectione, sed quasi existens in ipso fieri beatitudinis: sed postmodum mens angeli est tantum beata, & non beatitudinem meretur. Similiter est de contritione, quia in eodem instanti est terminus præparationis ad gratiam, & gratiæ infusio.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod non oportet ponere idem simul esse perfectum & imperfectum: sed idem simul esse perfectum & terminum imperfectionis, uel nunc primo esse perfectum.

AD 2^m dicendum, quod angelus meretur ut uiator, non quasi distans a termino, sed ut in termino uix existens.

AD 3^m dicendum sicut ad primum.

ARTICVLVS IX.

Utrum angelus moueatur in instanti.

D. 160.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod angelus moueatur in instanti. Sicut, n. dicitur in lib. de intelligentijs, in motu angeli magnitudo spacijs distans non operatur: sed propter distanciam quam facit magnitudo spacijs, contingit quod aliquid non æque cito perueniat ad propinquum & distans, ergo angelus æque cito ad distans & propinquum peruenit: sed omne tale mouetur in instanti, ergo angelus in instanti mouetur.

¶ 2. Præter. Sicut se habet mobile diuisibile ad motum diuisibilem successiuum, ita se habet mobile indiuisibile ad motum indiuisibilem & instantaneum: sed corpus quod est mobile diuisibile mouetur successiue in tempore diuisibili, ergo angelus qui non est mobile indiuisibile ex hoc quod caret quantitate, mouetur subito, uel in instanti.

¶ 3. Præter. Aristot. 4. Physico, probat, quod si aliquid moueretur in uacuo, moueretur in instanti propter hoc, quod medium mobili non resistit: sed sicut uacuum non resistit corpori in motu, ita nec aliquid plenum ipsi angelo, ergo angelus mouetur in instanti.

SED CONTRA est, quod dicit August. 8. super Genesim ad literam, quod Deus mouet creaturam spirituales per tempus: angelus autem est creatura spiritualis, ergo mouetur per tempus, & non in instanti.

RESPON. Dicendum, quod in omni motu oportet retin-

1. p. q. 53. 2. 3. o. 2. 1. 3. 7. q. 4. ar. 3. o.

Tex. 60. 71

Tex. 65. 18.

D. 116.

ret intelligere successione, & tempus per aliquem modum, eo quod termini cuiuslibet motus sunt sibi oppositi inuicem & incoincidentes, vt patet in 1. Phisico. Vnde oportet qd oē mobile intelligatur esse primum in vno termino motus, & posterius in altero, & sic sequitur successio, sed transire de vno termino ad alterum in motibus corporalibus contingit dupliciter. Vno modo, sicut de instanti in instans, hoc autē esse non potest, nisi quādo sunt tales termini motus, inter quos est accipere aliquo modo medium, sicut inter duo instantia est tempus medium, vt patet in loci mutatione, & alteratione, augmēto, aut diminutione, & hi motus dicuntur continui propter continuitatem eius super quod transit motus, cuius est plus & minus accipere. Alio modo, transitur de vno termino motus in alium, sicut de tempore in instans, & hoc accipitur in motibus, quorum termini sunt priuatio & forma, inter quae constat medium non esse: vnde non potest sic transitur de vno extremo in alterum, vt quandoque in neutro extremo sit, sicut transitur de instanti in instans, ita quod in neutro est instantium: sed in medio tempore, & huiusmodi, motus sunt generatio & corruptio, & illuminatio, & huiusmodi, in quibus oportet dicere, qd vnus terminus erat in toto tempore praecedente, & alius in instanti ad quod tempus terminatur: huiusmodi autē mutationes sunt termini motus cuiusdam, sicut illuminatio diei est terminus motus localis soli, vnde in toto tempore praecedente, quo sol mouetur ad punctū directe oppositionis, erant tenebrae, in ipso vero instanti quo peruenit ad punctum praedictum, est lumen: & similiter est de generatione & corruptione, quae sunt termini alterationis. Et quia inter tempus & instans non cadit aliud quod mediū, nec est aliquod instans accipere immediate praecedens vltimum temporis, inde est, quod in huiusmodi mutationibus abque omni medio transitur de vno extremo in aliud, nec est accipere vltimū tempus, in quo fuerit in termino a quo, sed vltimum tempus quod terminatur ad instans, in quo est in termino ad quem, & ideo huiusmodi mutationes instantaneae dicuntur. Hoc autem dici nō potest in motu angeli, eo quod nullum ordinem habet ad aliquem motum cōtinuū, vt possit dici terminus eius, vnde oportet ponere quod intelligatur transire de termino motus in terminum motus, sicut transitur de instanti in instans, & non sicut transitur de tempore in instans, eo quod tempus non potest intelligi sine motu: vnde cum esse angeli in termino a quo a nullo motu dependeat, non potest dici quod sit ibi in tempore, sed in quodam nunc, & similiter in termino ad quem cum alio nunc: sed huiusmodi nunc nō sunt termini huiusmodi temporis, quod est numerus motus caeli, eo quod motus angeli nullo modo dependet a motu caeli, vt eius numero mensuretur: nec oportet ea continuari per medium tempus. Continuitas enim temporis sequitur continuitatem motus, & cōtinuitas motus sequitur continuitatem magnitudinis super quam transitur motus, vt habetur in 4. Phisico. sed in ipsis operationibus angeli, ratione quarum dicitur moueri per diuersa loca, non est inuenire aliquam continuitatem, sed consequenter se habent, vnde & nunc quae mensurat motum angeli sunt consequenter se habentia, & nō est inter ea aliquid cōtinuū, & ipsa pluralitas sic se consequentium est quoddam tempus, in quo dicimus angelum moueri: & hoc consonat dictis Philosophi, vbi dicit, quod eiusdem rationis est indiuisibile motus.

ue ri, & tempus componi ex nunc. AD PRIMVM ergo dicendum, quod non requiritur tempus in motu angeli propter distantiam, sed propter incontinentiam terminorum, quia, si nō contingit angelum esse in duobus locis simul. AD 2^m dicendum, quod successio motus non solum sequitur diuisionem mobilis, sed etiam eius, super quod transit motus: quia secundum prius & posterius in magnitudine est prius & posterius in motu, vt dicitur in 4. Phisico. Licet ergo angelus sit indiuisibilis, tamen loca, secundum quae moueri dicitur, sunt diuisa ad inuicem: & ideo oportet in motu eius intelligi aliquam diuisionem. AD 3^m dicendum, quod quāuis non impediatur aliquod plenum angelū in suo motu, tamen propter rationem iam dictam, oportet in motu eius intelligi diuersa nunc: ratio autem Philosophi est magis ducens ad impossibile quā ostensiuā, vt Commentator ibidem dicit.

ARTICVLVS X.

Vtrum angeli possint agere in haec corpora inferiora.

CIRCA quantum sic proceditur. Videtur quod angeli non possint agere in haec corpora inferiora. Actio enim non potest nisi inter ea quae habet aliquam conuenientiam ad inuicem: sed angelus nō habet conuenientiam cum istis corporibus, cum corruptibilem & incorruptibilem etiam genus non sit vnum, vt dicitur in 10. meta. ergo angeli in haec corpora non possunt agere.

¶ 2^a Praet. Si agunt angeli in haec corpora, aut agunt per imperium, aut per influxum. Si per imperium, aequaliter agere possunt in propinqua, & in distāta, quod est contra Damascenū, qui dicit, quod vbi operantur, ibi sunt. Si vero per influxum, oportet quod illud quod influunt per medium transeat: medium autem corporale non est receptiuū spiritualis impressionis, ergo nullo modo possunt angeli agere in haec inferiora corpora neque in animas nostras.

¶ 3^a Praet. Nō possunt dici agere, vel influere, sicut fons influunt riuo, vt idem numero quod prius est in angelo, post modū in his inferioribus fiat, quia sic in agendo aliquid amitteret: nec iterum illud quod in his inferioribus recipi dicitur per eorum influxum creando, quia angeli creatores non sunt: nec iterum educendo de potentia in actum, quia ad hoc natura sufficit, ergo angeli nullo modo in inferiora agunt.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 3. de tri. quod ea quae diuinitus in corporalibus sunt, ministerio angelorum sunt. Gre. etiam dicit in 4. dial. qd omnia corporalia p̄ spirituales substantias administrant.

RESPON. Dicendum, quod de actione angelorum in haec inferiora corpora duplex est opinio apud philosophos. Commentator enim vult in 10. meta. qd substantiae spirituales non possunt imprimere in haec inferiora corpora, nisi mediantibus corporibus caelestibus, quae a substantijs incorporeis mouentur, secundum philosophos. Auicē. vero vult, in sua meta. & in 6. de naturalibus, quod dupliciter imprimunt in haec inferiora. Vno modo, per motum orbium: & alio modo, per imperium immediate, quia formae intellectus eorum sunt factiuae secundum eum, & materia sensibilis obedit eorum conceptionibus, plus quā quibuslibet qualitatibus actiuis & passiuis: & exinde est secundum eum quod in istis inferioribus sunt, aliqua transmutationes.

Tex. c. 64.

D. 744.

Tex. c. 99.

D. 118.

Tex. c. 104.

Tex. c. 36.

D. 124.

D. 126.

Tex. c. 12.

mutationes quandoque ex conceptionibus superiorum substantiarum praeter totum ordinem causarum naturalium. Sed haec opinio secunda repugnat dictis Aug. in 3. de tri. vbi dicitur quod angelis non seruit ad nutum materia corporalis. Repugnat etiam rationi, quia quāuis quod est potētia in materia sit actu in substantijs, multo nobilius tamen materia corporalis nō est proportionata potētia respectu talis actus, quo substantiae spirituales in actu sunt. Oportet autem agens quod educit de potentia in actum esse materiae proportionatū: vnde non potest esse quod virtus substantiae spirituales creatae se extendat ad materiae transmutationem immediate, sed mediante aliquo agente naturali. Quāuis enim ei nō obediatur corporalis materia ad formalem transmutationem, immediate tamen obedit ei localiter ad modum localem; & per hanc virtutem possunt cōgregare & circumponere aliqua agentia naturalia ad aliquem effectum perficiendum. Ea vero ad quae nulla virtus naturalis se extendit, sūt sola diuina virtute, quae sola potest naturalem ordinē immutare: sed quia mentes nostrae sunt proportionatae & propinqua ad recipiendum actionem angelorum, ideo in mentes nostras agere possunt dupliciter. Vno modo, confortando intellectum nostrum, sicut in corporalibus minus calidum confortatur per magis calidum. Alio modo, per agens naturale ipsius intellectus, sicut etiam agit in corpora, & hoc est in quantum lumine angelico illustrantur phantasmata ad aliquas nobiliores conceptiones imprimendas, quae lumine intellectus agentis exprimi possent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod angeli habent conuenientiam cum istis inferioribus corporibus, quae est conuenientia mouentis ad motum: possunt enim mouere motu locali corpora, non solum illa caelestia immediate, sed etiam haec inferiora, vt sic sententia nostra de actione angelorum in corpora, sit media inter duas opiniones philosophorum praedictas.

AD 2^m dicendum, quod angelus agit in haec corpora mouendo ea localiter per imperium: sed imperium non dicitur hic sine virtute actiua, quam oportet aliquo modo contingere corpus motum, cum mouens & motum oporteat esse simul, vt probatur in 7. Phisico. Actio vero qua influere dicitur in animam nostram, confortando eam ad intelligendum, non oportet quod transeat per medium corporale, quia hoc facit in spiritualibus ordo, quod in corporalibus situs, secundum August. Animae vero nostrae ordine naturae quasi continguntur ipsis angelis, sicut angelus inferior superiori, vnde non oportet quod interueniat medium corporale.

AD 3^m dicendum, quod angeli neque in anima, neque in natura corporali aliquid creant, sed solū educunt de potentia in actum: & quāuis naturale agēs de potentia in actum educere possit, non tamen ita perfecte, sicut angelus.

QVAESTIO V.

DEINDE quaeritur de his, quae pertinent ad homines. ¶ Et primo, Quantum ad naturam. ¶ Secundo, Quantum ad gratiam. ¶ Tertio, Quantum ad culpam. ¶ Quarto, Quantum ad gloriam. ¶ Quantum ad naturam quaeruntur duo. ¶ Primo, Vtrum vegetabilis & sensibilis anima sit a

creatione. ¶ Secundo, Vtrum imperare sit actus voluntatis, vel rationis.

ARTICVLVS XI.

Vtrum anima uegetabilis & sensibilis educantur in esse per creationem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod anima uegetabilis & sensibilis educatur in esse per creationem. Vt enim dicit Aug. in lib. de vera religione. Substantia viuens naturae ordine praefertur substantiae non viuenti: sed anima sensibilis & uegetabilis sunt substantiae viuentes, ergo sunt nobiliores omnibus substantijs non viuentibus: aliqua autem substantiae non viuentes sunt immediate a Deo creatae, vt elementa huius mundi, ergo & anima sensibilis, & uegetabilis immediate a Deo creantur, cum nobilitas facientis demonstret nobilitatem facti.

¶ 2^a Praet. Omne cui proprie competit fieri, vel fit ex nihilo, vel fit ex aliquo: sed anima uegetabilis, vel sensibilis competit proprie fieri: ergo cum non fiat ex aliquo, quia non habent materiam partem sui, relinquuntur quod fiant ex nihilo, & sic exeunt in esse per creationem. Probatio mediae. Omne quod proprie habet esse, si non semper fuit, proprie dicitur fieri: sed anima sensibilis proprie & vere habet esse, cum sit substantia operans, mouet enim corpus, nihil autem habet propriam operationem nisi quod habet propriū esse, ergo cū anima sensibilis huius animalis nō semper fuerit, proprie cōpetit ei fieri, & sic restat qd creetur.

SED CONTRA est, quod philo. dicit in 2. de anima, quod sensitiui prima mutatio fit a generante. Prima autem mutatio sensitiui est secundum quam acquirit actū primum, qui est anima sensitiua. ergo fit per generationem, & non per creationem.

¶ 2^a Praet. Omne illud quod praecedit in semine hominis ante introductionem animae rationalis est per generationem, & non per creationem: sed anima uegetabilis & sensibilis praecedunt in semine hominis, quia primum est viuum quā animal, & animal est homo, secundum Philosophum 16. de animalibus: ergo etiam in homine est anima sensibilis & uegetabilis per generationem.

¶ 3^a Praet. Cum Deus in instanti operetur, natura vero successiue, omne illud quod per actionem successiuā exit in esse, est ab aliquo agente naturali: sed anima sensibilis & uegetabilis producantur actione successiua, quia determinato spatio temporis viuificatur conceptus, & sensificatur, ergo anima sensibilis & uegetabilis sunt a naturali agente, & non per creationem.

RESPON. Dicendū, quod circa hanc quaestionē est duplex opinio. Quidam enim dicunt animam sensibilem & uegetabilem esse ex creatione. Alij vero ex traduce, & haec diuersitas apud philosophos inuenitur non solum de istis animabus, sed etiam de omnibus formis substantialibus. Quidam enim, ut Plato & Auicenna, posuerunt omnes formas ab extrinseco esse, qui praecipue ex duobus mouebantur. Primo, quia cum formae non habeant materiam partem sui, non possunt fieri ex nihilo, unde oportet qd a creatore fiant. Secundo, quia in rebus inferioribus non uidebantur principia actionum, nisi qualitates actiuae & passiuas, quas iudicabant insufficientes ad productionem formarum substantialium, cum nihil agat ultra suam speciem. Sed in hoc videtur fuisse decepti, quia attribuebant

Ar. 44. 216. ad 1. & 4. & 1. p. q. 118. ar. 1. o. & p. q. 3. art. 2. d.

Tex. c. 59.

attribuebant fieri proprie istis formis, cum tamen fieri non sit nisi compositi, cuius etiam proprie est esse. Formæ enim esse dicuntur non ut subsistentes, sed ut quo composita sunt, unde & fieri dicuntur non propria factione, sed per factionem suppositorum, quæ transmutatur transmutatione materiæ de potentia in actum: unde sicut composita fiunt per agentia naturalia, ita etiam formæ quæ non sunt subsistentes. Quali- tates autem actiue & passivæ agunt ad formas substã- tiales in virtute substantiarum formarum, quarum sunt instrumenta; sicut calor ignis agit ut instrumentum animæ nutritivæ, ut dicitur in 2. de aia. Anima autem ve- getabilis & sensibilis non sunt formæ subsistentes, alias remanerent post corpora, unde oportet quod si- milia generante per actionem compositorum, sicut & cæteræ formæ materiales: sola autem anima intel- lectiva quæ habet esse subsistens, cum maneat post cor- pus, est ab extrinseco per creationem. Si autem sensibi- le, & vegetabile, & intellectivum in homine in di- versis substantiis animæ radican- tur, tunc & vegetabilis, & sensibilis hominis in generante erit. Sed quia hæc opinio repugnat dictis philosophorum, qui in uno animam tantum posuerunt, ad quam omnes operationes animæ pertinent, & etiam contra di- cta sanctorum improbatum pluralitatem animarum, ut patet in libro de ecclesiasticis dogmatibus: ideo appro- bato quod in homine sit tantum una substantia animæ, cuius potestati sunt vegetativum, sensitivum, & intellectivum, dicimus quod anima hominis, quæ omnes has potentias animæ sustinet, a Deo creatur, quàmvis per operationem naturalis agentis fiat, ut corpus organizatum actu perficiatur per potentias, quæ sunt corporaliū partium actus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod anima ve- getabilis & sensibilis non sunt substantiæ viuentes, si- cut nec subsistentes, sed sunt principia viuendi & ef- fendi: & iterum non oportet si quid minus nobile sit a Deo immediate, quod etiam quod est magis nobile, quia Deus cum non habeat limitatam virtutem, nec agat necessitate naturæ, potest agere & nobiliora, & minus nobilia secundum suam voluntatem: sicut im- mediate produxit prima individua brutorum anima- lium, quibus tamen homines, qui nunc generantur ex semine, nobiliores sunt.

AD 2^m dicendum, quod animæ sensitivæ non con- uenit per se esse, nec fieri, nec operari: nulla enim est actio animæ, in qua corpus non communicet. Est enim duplex potentia motiva animæ sensitivæ, una quæ im- perat, appetitiva, cuius actus constat, quæ affixa mu- sculis & nervis est principium mobilitatis in eis, sed ipsa distinctio partium corporaliū facit, quæ una pars aialis est motus, & alia mota, & ita potest moveri ex se.

Alia, quæ sunt in contrarium, concedimus, nisi quæ- rum pertinet ad hominem, in cuius semine quàmvis præcedat vegetativa & sensitiva anima imperfecte, cum illis cessantibus introducatur per creationem ani- ma rationalis, quæ perfecte continet quod in eis erat imperfectio. Nam secundum Auicem, in generatio- ne animalis ex semine interueniunt multæ genera- tiones, & corruptiones.

ARTICVLVS XII.

Utrum imperare sit actus rationis.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod im- perare sit actus rationis, quia Philoso. dicit in 1. ethic. Ratio recte & ad optima deprecatur, & obedit

12. q. 17. ar. 1. o. & 1. p. q. 1. ar. 5. ad 2.

ei quod est continentis, ergo imperare, & deprecari, & huiusmodi videntur ad rationem pertinere.

SED CONTRA. Imperare ad dominium pertinet: sed nos sumus domini nostrorum actuum per uoluntatem, ergo imperare est actus uoluntatis.

RESPON. Dicendum, quod in imperio duo concurrunt, quorum unum est rationis, aliud uoluntatis. Qui imperat aliquid, inclinatur ad faciendum quod uoluntatis est: ipsius enim est mouere per modum agens, & iterum ordinatur eum cui imperat, ad exequendum illud quod imperat, & hoc ad rationem pertinet, cuius est ordinare. Et si duorum horum ordo consideretur, videtur primò esse inclinatio uoluntatis in aliquid per electionem, & postea in principio executionis ordina- tur per quos fieri debeat quod electum est, & sic imperium erit immediate actus rationis, sed uoluntatis quasi primo mouentis.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

QVÆSTIO VI.

ARTICVLVS XIII.

Utrum charitas per suam essentiam augetur.

DEINDE queritur quantum ad gratiam pertinet, utrum charitas secundum suam essentiam au- geatur, & videtur quod non. Cum enim augmentum sit quedam mutatio, vel variatio, quod secundum es- sentiam augetur, secundum essentiam variatur, vel mu- tatur: sed quod mutatur, vel variatur secundum es- sentiam, aut generatur, aut corrumpitur, ergo si chari- tas secundum essentiam augetur, corrumpitur: non enim generatur cum prius fuerit.

2^a Præ. Charitas non habet quantitatem nisi uirtua- lem: sed uirtus charitatis est ipsa essentia eius, ergo quàmvis charitatis est essentia eius, non ergo potest esse quod uarietur quantitas charitatis sine uariatione essentia eius, & sic si augetur secundum suam essentiam, oportet quod esse eius vel generetur, vel corrumpat.

SED CONTRA. Præmium essentiale responderet ipsi essentia charitatis: sed quidam proficiunt ad ma- ius præmium essentiale, ergo in eis charitas secundum essentiam augetur.

RESPON. Dicendum, quod charitas secundum suam essentiam augetur: sed notandum est, quod hæc præpositio, secundum, varias habitudines importat, quandoque denotat subiectum, ut cum dicitur, Ille est albus secundum pedem, quia pes est subiectum al- bedinis: quandoque uero formam, ut cum dicitur, Ille est coloratus secundum albedinem. Cum ergo di- citur aliquid secundum hoc moueri, potest intelligi vel subiectum, uel forma. Cum enim dicitur, Ille mouetur secundum manum, notatur subiectum motus. Cum uero dicitur, Ille mouetur secundum locum, no- tatur id, quod formaliter specificat motum. Sic ergo cum dicimus charitatem secundum essentiam augeti, denotatur subiectum augmenti, ut sit sensus, Ipsa es- sentia charitatis augetur: sicut cum dicimus, album augetur secundum essentiam suam, non autem desi- gnatur forma specificans motum, ut sit sensus, auge- tur secundum essentiam, id est augmentum eius est motus in esse, vel in essentia, & sic dicitur augmentum esse te- cundum quantitatem. Et quàmuis quantitas charita- tis, quæ est uirtus, sit idem quod essentia charitatis, non tamen oportet quod essentia charitatis tollatur, quia

22. q. 24. ar. 4. & 5. & 1. d. 17. q. 2. ad 2. o.

D. 115.

quia etiam in augmento corporali ipsa essentia quan- titatis non tollitur, cum semper maneat dimensio in- terminata, sed secundum diuersas terminationes quas recipit, fit mutatio de paruo in magnum, quæ est aug- mentum, ita etiam ipsa uirtus charitatis non tollitur per essentiam suam, sed uariatur terminatio eius. Om- nis autem forma recepta in aliquo subiecto termina- tionem recipit secundum capacitatem recipientis: un- de quando subiectum charitatis magis disponitur ad charitatem, scilicet ad congregationem sui ad Deum, tanto maiorem participat charitatem, & sic charitas secun- dum suam essentiam augetur dicitur.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

QVÆSTIO VII.

DEINDE queritur de his quæ pertinent ad cul- pam.

Et queruntur duo.

- 1° Primo, Utrum Petrus negando Christum peccaue- rit mortaliter.
- 2° Secundo, Utrum habere plures præbendas sine cu- ra animarum absque dispensatione, sit peccatum mortale.

ARTICVLVS XIII.

Utrum Petrus negando Christum peccauit mortaliter.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod Petrus negando Christum non peccauit mortaliter. Dicit enim quedam glo. quod peccauit per surre- ptionem: sed peccatum per surreptionem est ueniale, & non mortale, unde primi motus qui per surre- ptionem fiunt, sunt peccata uenialia, ergo peccauit tantum uenialiter.

2^a Præ. Bernardus dicit in lib. de dile. domini, quod in Petro charitas fuit sopita, non extincta: sed per pecca- tum mortale charitas extinguitur, ergo Petrus non peccauit mortaliter.

22. q. 24. ar. 2. ad 2. & ve. q. 2. art. 6 ad 2.

SED CONTRA est, quod Greg. dicit in mora. quod Petrus ab ipsis faucibus diaboli eripitur: sed in fauci- bus diaboli non est aliquis nisi per peccatum morta- le, ergo Petrus peccauit mortaliter.

RESPON. Dicendum, quod absque dubio Petrus peccauit mortaliter negando Christum, quod qui dem patet ex duobus. Primo, quia negauit fidem in loco ubi periclitabatur, & eius confessio requireba- tur. Ore enim confessio fit ad salutem, ut dicitur ad Ro- ma. 10. in quo uidetur quod sit de necessitate salutis confessio fidei in casu prædicto, & sic præcipue men- dacium in his quæ fidei sunt, est perniciosissimum, se- cundum Aug. in lib. de mendacio. Secundo, quia de- fectui confessionis & mendacio addidit perurium & blasphemiam, quia ut dicitur Matth. 6. Cœpit dete- stari & iurare, quia non nouisset hominem, quæ con- stat esse grauius peccata. Unde gl. dicit ibidem. Tertio cœpit detestari & iurare, quia non nouisset hominẽ, quia perseuerare in peccato dat incrementum scele- rum, & qui minima spernit, cadit in maiora.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod surreptio dupliciter accipitur. Uno modo, secundum quod op- ponitur deliberationi, & sic primi motus dicuntur esse surreptitii, & sic Petrus ex surreptione non peccauit. Alio modo, secundum quod opponitur electioni, & sic Petrus ex surreptione peccauit, quia non peccauit

ex electione quasi ex certa malitia, sed ex passione ti- moris: talis autem surreptio non excusat a mortali, si- cut patet in incontinente, qui fornicatur motus con- cupiscentia, cum tamen haberet propositum continendi.

AD 2^m dicendum, quod Ber. improprie loquitur, & eius uerbum ut verificetur, est intelligendum de qua- dam dilectione familiaritatis, quam Petrus ad Chri- stum conceperat, quæ in eo mansit etiam post negatio- nem: uel si intelligatur de charitate gratuita, intellige- dum est, quod non fuit extincta secundum prædesti- nationem diuinam, quæ eius penitentiam præpara- bat, quàmuis esset in se extincta secundum actum.

ARTICVLVS XV.

Utrum habere plures præbendas sine cura animarum absque dispensatione sit peccatum mortale.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod habere plures præbendas sine cura animarum absque dispensatione sit peccatum mortale. Quicumque enim facit contra statutum concilij, peccat mortaliter: sed qui habet plures præbendas facit contra statutum concilij generalis, ergo peccat mortaliter. Probatio mediæ, distin. 7. dicitur in quodam decre- to Urbani Papæ, quod incipit, Sanctorum cano- num. Omnino aliquem in duabus ecclesijs titula- ri non liceat, sed uisusque in qua titulus est, ipse tantum canonicus habeatur. Licet enim episco- pus dispositione uisus diuersis præesse possit ecclesijs, canonicus tamen præbendarius, nisi uisus ecclesie in qua conscriptus est, esse non debet.

- 1° 2^a Præ. 4. q. 1. dicit quoddam decretum septimæ sy- nodi. Clericus ab instanti tpe in duabus non connum- meratur ecclesijs: negociationis enim est hoc, & tur- pis lucri commodum, & ab ecclesiastica consuetudi- ne penitus alienum, & sic idem quod prius.
- 3^a Præ. Chrysost. dicit, quod tenebra erubuit, lumen erubescat, quod figuræ non fuit concessum, rei reor esse illicitum: figuræ autem non fuit concessum quod inter Leuitas qui capiebatur in Bethleem, caperet in Hierusalem, ergo cum perfectiores esse debeamus, qui ca- pit in Tyro, non capit in Damasco.
- 4^a Præ. Bernardus dicit. Qui non vnus, sed plures est in beneficijs, non vnus, sed plures erit in supplicijs: sed qui habet plures præbendas, plures est in beneficijs, ergo plures erit in supplicijs, & sic grauius peccat.
- 5^a Præ. Quicumque committit se discrimini & peri- culo peccati mortalis, peccat mortaliter: iste est huius- modi, quia recipiendo plures præbendas iurat statu- ta utriusque ecclesie, in quibus præbendatur, quæ ali- quando non possunt simul seruari, ut potest si eodem tempore vocetur ad electionem in utraque ecclesia, uel ad aliqua ecclesie negocia peragenda, & præcipue, si sit causa inter duas ecclesias, cum utriusque teneatur, ergo uidetur quod peccet mortaliter.

SED CONTRA est, quia illud quod uergit in co- mune periculum, non est ab ecclesia sustinendum: sed ecclesia sustinet ut aliqui communiter habeant duas præbendas, ergo in hoc non est periculum peccati mortalis.

2^a Præ. Licet sit alicui patrimonium habenti præ- bendam accipere: sed maior est conuenientia inter ec- clesiastica beneficia, quàm inter patrimonium & præ- bendam, ergo etiam licet habenti unam præbendam, accipere aliam.

RESPON. Dicendum, quod omnis questio, in qua de mortali peccato queritur, nisi expresse ueritas ha- beatur,

193. ar. spe- cialis.

D.384.

beat, periculoſe determinatur; quia error, quo non creditur eſſe peccatum mortale, quod eſt peccatum mortale, conſcientiam non excuſat a toto, licet forte a tanto. Error vero, quo creditur eſſe mortale, quod non eſt mortale ex conſcientia ligat ad peccatum mortale. Præcipue autem periculoſum eſt, ubi veritas ambigua eſt, quod in hac quaſtione accidit. Cui enim hæc quaſtio ad theologos pertinet, in quantum dependet ex iure divino, vel ex iure naturali: & ad iuriſtas, in quantum dependet ex iure poſitivo, inveniuntur in ea theologi theologiſ, & iuriſta iuriſtis contrarie ſentire. In iure namque divino non inveniuntur determinata expreſſe, cū in ſacra ſcriptura expreſſa mentio de ea non fiat, quāvis ad eam argumenta ex aliquibus authoritatibus ſcripturæ ſotte adduci poſſint, quæ tamen non lucide veritatem oſtendunt. Determinando vero eam ſecundum ius naturale, ſic videtur ad præſens de ea dicendum, quod actionum humanarum multiplex eſt differentia. Quædam enim ſunt, quæ habent deformitatem inſeparabiliter annexam, ut fornicatio, adulteriū, & alia huiusmodi, quæ nullo modo beneficii poſſunt, de numero talium nō eſt habere plures præbendas, alias in nullo caſu diſpenſationem recipere poſſet, quod nullus dicit. Quædam vero ſunt actiones, quæ de ſe indifferentes ſunt ad bonum, vel malum, ut leuare feſtucā de terra, vel aliquid huiusmodi, inter quarum numerum quidā computant habere plures præbendas, dicentes. Ita licitum eſt habere plures præbendas, ſicut habere plura poma. Sed hoc non videtur eſſe verum, cum hoc, quod eſt habere plures præbendas, plurimas in ſe inordinationes contineat, utpote, quia non eſt poſſibile aliquem in pluribus eccleſiis deſervire, in quibus eſt præbendatus, cum præbendæ videantur eſſe ordinatæ quaſi quædam ſtipendia Deo ibidem miniſtrantiū. Sequitur etiam diminutio cultus diuini. dū vnus loco plurium inſtituitur. Sequitur etiā in aliquibus deſraudatio voluntatum teſtatorum, qui ad hoc aliqua bona eccleſiis contulerunt, ut certus numerus Deo deſeruentium ibi eſſet. Sequitur etiam inæqualitas, dum vnus pluribus beneficijs abundat, & alius nec vnum habere poteſt, & multa alia huiusmodi quæ de facili patent: vnde non poteſt contineri inter indifferentes actiones, & multo minus inter eas, quæ ſunt ſecundum ſe bonæ, ut dare eleemoſynam, & huiusmodi. Sunt vero quædam actiones, quæ abſolute conſideratæ deformitatem, vel inordinationem quandam important, quæ tamen aliquibus circumſtantijs aduenientibus bonæ efficiuntur: ſicut occidere hominem, vel percutere, in ſe de deformitatem quandam importat, ſed ſi addatur, occidere malefactorem propter iuſtitiam, vel percutere delinquentem cauſa diſciplinæ, non erit peccatum, ſed virtuoſum. In numero harum actionum videtur eſſe habere plures præbendas. Quāvis enim aliquas inordinationes contineat, tamen aliæ circumſtantiæ poſſunt ſuperuenire, ita honeſtantes actum, quod prædictæ inordinationes totaliter euacuantur, utpote, ſi ſit neceſſitas in pluribus eccleſiis eius obſequio, & poſſit plus ſeruire eccleſiæ, vel tantumdem abſens quā alius præſens, & ſi qua alia ſunt huiusmodi, & tunc iſtis conditionibus ſuperuenientibus cum recta intentione non erit peccatum, etiam nulla diſpenſatione interueniente, ſi conſideretur tantum ſecundum ius naturale, quia diſpenſatio ad ius naturale non pertinet, ſed ſolum ad poſitivum. Si vero aliquis hac intentione plura beneficia

habeat, ut ſit ditior, ut lautius uiuat, & ut facilius ad episcopatum perueniat in aliqua eccleſiarum ubi eſt præbendatus, non tolluntur prædictæ deformitates, ſed augentur, quia cum tali intentione, & vnus beneficium habere, quod nullam inordinationem importat, eſſet illicitum: & ſic quidem eſſet dicendum ſecundum ius naturale, etiam nullo iure poſitivo ſuperueniente. Nunc autem certum eſt per antiqua iura hoc eſſe prohibitum: patet etiā huic prohibitioni conſuetudinem eſſe contrariam, per quam quidā dicunt illa iura eſſe abrogata. Nam per contrariam conſuetudinem iura humana abrogantur. Quidam uero dicunt per hanc conſuetudinem antiqua iura non abrogari, eo quod quædam decretalis &c. Multa per patientiā tolerantur, quæ ſi in iudicium fuerint deducta, iuſtitia cogente caſſarentur: & hæc cōtrouerſia iuriſtis eſt relinquenda, quāvis hoc uideatur eſſe probabile, quāntum ad hoc quod iura illa antiqua continent, ius naturale abrogari non poſſit per contrariam conſuetudinem, utpote irrationalem. Quam autem ad hoc quod ſolum de iure poſitivo continent, poſſunt eſſe abrogata, præcipue ſi ſimulantes hanc contrariam conſuetudinem, in quorum poteſtate eſt ius poſitivum mutare, intendunt per talem diſſimulationem antiqua iura mutare. Si ergo antiqua iura, quæ hoc prohibent in ſuo robore maneat, contraria conſuetudine non obſtante, certum eſt non poſſe aliquē plures præbendas habere abſque diſpenſatione, etiam illis circumſtantijs ſuperuenientibus, quæ ſecundum conſiderationem iuris naturalis actum poterant honeſtare. Si autem antiqua iura ſunt per conſuetudinem abrogata, tunc prædictis circumſtantijs ſuperuenientibus etiā ſine diſpenſatione licitum eſt plures præbendas habere, ſine quibus circumſtantijs licitum non eſt, quāntum cumque diſpenſatio interueniat, eo quod diſpenſatio humana non aufert ligamen iuris naturalis, ſed ſolū ligamen iuris poſitivi, quod per hominem ſtatuitur, & per hominem diſpenſari poteſt.

Et ex his de facili poteſt patere reſpoſio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Utrum omnes ſancti, qui ſunt per Eccleſiam canonizati, ſint in gloria, uel aliqui eorum in inferno.

DE INDE quaeritur, quantum ad gloriam pertinet, utrum omnes ſancti, qui ſunt per Eccleſiam canonizati, ſint in gloria, uel aliqui eorum ſint in inferno, & uidetur quod aliqui poſſunt eſſe in inferno de his, qui ſunt in Eccleſia canonizati. Nullus enim poteſt eſſe ita certus de ſtatu alicuius, ſicut ipſemet de ſe, quia quæ ſunt hominis nouit, niſi ſpiritus hominis qui eſt in ipſo, ut dicitur 1. Corint. 2. ſed homo non poteſt eſſe certus de ſeipſo, utrum ſit in ſtatu ſalutis. dicitur enim Eccleſia. 9. Nemo ſcit, utrum ſit dignus odio, uel amore. ergo multo minus Papa ſcit, ergo poteſt in canonizando errare. ¶ 2. Præ. Quicumque in iudicando innititur medio fallibili, poteſt errare: ſed Eccleſia in canonizando ſanctos innititur teſtimonio humano, cum inquirat per teſtes de uita, & miraculis. ergo cum teſtimonium hominum ſit fallibile, uidetur quod Eccleſia in canonizando ſanctos poſſit errare.

SE D C O N T R A. In Eccleſia non poteſt eſſe error damnabilis: ſed hic eſſet error damnabilis, ſi ueneretur tāquam ſanctus, qui fuit peccator, quia aliqui ſcientes peccata eius crederent hoc eſſe falſum, & ſi ita contigerit

ita contigerit, poſſent ad errorem perducī. ergo Eccleſia in talibus errare non poteſt. ¶ 2. Præ. Aug. dicit in epistola ad Hiero. quod ſi in ſcriptura canonica aliquid mendacium admittatur, nūtabit fides noſtra, quæ ex ſcriptura canonica dependet: ſed ſicut tenemur credere illud quod eſt in ſacra ſcriptura, ita illud quod eſt communiter per Eccleſiam determinatum, unde hæreticus iudicatur qui ſentit contra determinationem conciliorum. ergo commune iudicium Eccleſiæ erroneum eſſe non poteſt, & ſic idem quod prius.

RE S P O N. Dicendum, quod aliquid poteſt iudicari poſſibile ſecundum ſe conſideratum, quod relatum ad aliquid extrinſecū impoſſibile inuenitur. Dico ergo, quod iudicium eorum qui præſunt Eccleſiæ poteſt errare in quibuslibet, ſi perſonæ eorum tñ reſpiciantur. Si uero conſideretur diuina providentia, quæ Eccleſiam ſuam ſpiritu ſancto dirigit, ut non erret, ſicut ipſe promiſit, Ioan. 14. quod ſpiritus adueniens doceret omnem ueritatem de neceſſarijs ſcilicet ad ſalutem, certum eſt quod iudicium Eccleſiæ unuerſalis errare in his, quæ ad fidem pertinent, impoſſibile eſt. Vnde magis eſt ſtandum ſententiæ Papæ, ad quem pertinet determinare de fide, quam in iudicio profert, quā quorumlibet ſapientum hominum in ſcripturis opinionum, cū Caiphas, quāuis nequam, tamen quia Pontifex, legatur etiam in ſcitis, prophetaſſe, Ioan. 1. In alijs uero ſententijs, quæ ad particularia facta pertinent, ut cum agitur de poſſeſſionibus, uel de criminibus, uel de huiusmodi, poſſibile eſt iudicium Eccleſiæ errare propter falſos teſtes. Canonizatio uero ſanctorum medium eſt inter hæc duo: quia tamen honor quem ſanctis exhibemus, quædā profeſſio fidei eſt, qua ſanctorum gloriā credimus, & pie credendum eſt, quod nec etiam in his iudicium Eccleſiæ errare poſſit.

AD P R I M V M ergo dicendum, quod Pontifex cuius eſt canonizare ſanctos, poteſt certifiçari de ſtatu alicuius per inquisitionem uitæ, & atteſtationem miraculorum, & præcipue per inſpectionem ſpiritu ſancti, qui omnia ſeruat, etiam profunda Dei.

AD 2. dicendum, quod diuina providentia præſeruat Eccleſiam, ne in talibus per fallibile teſtimonium hominum fallatur.

Finis noni quodlibeti.

INCIPIT QVODLIBET DECIMUM.

QVÆSTIO I.

Vtrum vnitas aliquid poſitiue dicat in diuinis, & non uero

Tertio. De eius ſacramento.

ARTICVLVS PRIMVS.

A unitas aliquid poſitiue dicat in diuinis, & non

remotionem tantum, ſecundum opinionem Magiſtri. Ex priuationibus enim non conſtituitur res aliqua: ſed ex unitatibus conſtituitur numerus, qui eſt res, cum ſit ſpecies quantitatis. ergo unitas non dicitur ſecundum priuationem tantum.

¶ 2. Præ. Numerus ſequitur diſtinctionem. Si ergo unitas & numerus in diuinis nō dicerent rem aliquam, non eſſet in diuinis realis diſtinctio, quod eſt hæreſis Sabelliana.

¶ 3. Præ. Si unitas & numerus in diuinis dicuntur ſolummodo remouere: per unitatem autem nihil aliud uidetur remoueri quā numerus, nec per numerum aliud quā unitas, ſequitur quod vtrumque iſtorum in diuinis dicatur ſecundum negationem negationis: ſed negatio negationis non eſt niſi ſecundum rationem tantum. ergo unitas & numerus non eſſent realiter in diuinis, quod eſt inconueniens: & ſic vnus & numerus aliquid poſitiue dicunt in diuinis.

SE D C O N T R A. Omne quod prædicatur de aliquo, prædicatur de eo ſecundum propriam rationem: ſed ratio unius in negatione conſiſtit. Eſt enim unum quod non diuiditur ſecundum Philoſophum. ergo de Deo prædicatur ſecundum remotionem tantum.

¶ 2. Præ. Secundum Philoſophum in 10. meta. vnū & multa opponuntur, ſicut priuatio & habitus: priuatio autem dicitur per remotionem tantum. ergo vnū quod inter prædicta duo tenet locum priuationis, dicitur per remotionem tantum.

¶ 3. Præ. Vnum ſupra ens non addit aliquid ſecundum rem, quia ſic res nō eſſet, una per ſuam eſſentiam, addit ergo aliquid ſecundum rationem tantum: ſed quod eſt ſecundum rationem tantum vel eſt negatio, uel relatio. Cum ergo unum ſupra ens nō addat aliquam relationem, quia ad aliquid nō dicitur, uidetur quod addat negationem.

RE S P O N. Dicendum, quod unum quod eſt principium numeri, de neceſſitate aliquid poſitiue dicit in eo, cui attribuitur, quia cum ex unitatibus numerus conſtituatur, niſi vnitas res aliqua eſſet, numerus res eſſe non poſſet, & ſic non poſſet poni in aliquo genere tamquam ſpecies. Si ergo unum quod conuertitur cum ente, ſit idem quod unū quod eſt principium numeri, oportet quod etiam unum quod conuertitur cum ente, aliquid poſitiue ſuperaddat enti, & hoc concedit Auicenna. vnde uult quod unum quod conuertitur cum ente, addat ſupra ens aliquid, quod ad genus menſuræ pertineat. Sed hoc nō poteſt eſſe, quia cum unum quod conuertitur cum ente, de qualibet re dicatur, oportet quod etiam illa res quæ addit ſupra ens, ſit una, & ſic uelent una per aliquam unitatē additam: ita erit proceſſus in infinitum, uel erit una per eſſentiam ſuam, quod ſi eſt ſtandum eſt in primo, ut ſens ipſum dicitur unum per eſſentiam, non per aliquam rem additam. Sic ergo intelligendum eſt ſecundum opinionem Ariſtotelis & Commentatoris eius, quod vnū quod conuertitur cum ente non ſuperaddit enti rem aliquam, ſed ſolum negationem diuisionis: & ſic huiusmodi unum & ponit aliquid in quantum in ſuo intellectu includit ens; & dicitur remouere quātum ad id quod ſuperaddit enti. Vnū uero quod eſt principium numeri, quod ſuperaddit enti aliquid de genere menſuræ, & ſimiliter numerus cuius eſt principium, inueniuntur in rebus habentibus diuentionem, quia talis numerus cauſatur ex diuisione continui, & hic numerus, ſed diuisionem continui cauſatus, eſt ſubiectum Arithmetice, quæ eſt ſecundum Auicennam Quodlib. S. Tho. I. Nulla

Tex. c. 9. 6. Phy. tex. com. 25. & 5. meta. tex. com. 11. 16.

I. P. 1. 1. 1. 1.

D. 79.

Nulla autem conditio propria rei corporalis potest dici de Deo, aut de aliqua substantia spirituali. Unde secundum hoc, unum & numerus quæ continentur in genere quantitatis, non dicuntur de Deo, & de alijs substantijs incorporeis, sed solum unum quod convertitur cum ente, & multitudo ei opposita: & ideo unitas in diuinis non dicitur nisi remotiue, quantum ad id quod superaddit enti, quamuis ponat aliquid, secundum quod includit ens: est enim vnus ens indiuisum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod obiectio illa procedit de vno, quod est principium numeri.

AD 2^m dicendum, quod obiectio illa procedit, si nullo modo vnum & numerus aliquid poneret realiter in diuinis, ponunt autem ens & rem distinctam, vel indistinctam quantum ad hoc, quod ens includitur in ratione vnus, vt dictum est.

AD 3^m dicendum, quod in ratione multitudinis includitur negatio rei, sed in ratione vnus negatio negationis & rei simul: quod sic patet. Vnum enim est quod non diuiditur, diuisio autem est quæ negatur per vnum, quod convertitur cum ente: oportet autem quod sit talis, quod in omni diuisione saluetur, hæc autem est diuisio per affirmationem & negationem, & ideo huius diuisionis negatio constituit rationem vnus. Est enim vnum, quod non diuiditur tali diuisione quod sit accipere hoc, & non hoc, & sic vnum in quantum negat affirmationem & negationem, simul est negatio rei & negationis simul. Prædicta vero diuisio includitur in ratione multitudinis, & sic includitur ibi negatio rei, quia multa sunt quæ sic diuiduntur, quod eorum vnum non est alterum.

ARTICVLVS II.

Utrum Christus sit descendurus ad iudicium in terram.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod Christus non sit descendurus ad iudicium in terram, quia super illud psal. Dominus in templo sancto suo &c. dicitur glo. Quod Deus in celo sedens, de bonis & malis iudicat. ergo iudicium non est futurum in terra, sed in celo.

¶ 2. Præter. Ad dignitatem iudicis pertinet, quod iudicandi ad eum accedant, & non econuerso: sed Christus est dignissimus iudex, cuius locus est celum. ergo homines ascendent illuc, vt ibi iudicentur, non autem ipse in terram descendet homines iudicaturus.

¶ 3. Præter. Si iudicium sit in terra futurum, precipue uideatur quod sit futurum in valle Iosaphat, ut habetur Iocel. 3. sed locus ille non posset tantam multitudinem hominum capere, & sic non est ibi futurum iudicium, ergo in nullo loco terra.

SED CONTRA est, quod dicitur 2. ad Thessa. 2. quod Christus in iussu, & in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de celo, & ita uideatur quod iudicium in terra, non in celo sit futurum.

¶ 2. Præter. In iudicio comparebunt non solum electi, sed etiam reprobi, qui habebunt corpora grossa & graua, & sic non cõpõnit eis locus celestis, sed terrestris. ergo iudicium non est futurum in celo, sed in terra.

RESPON. Dicendum, quod iudicium ordinatur ad retributionem præmijs. Unde secundum duplex præmium, scilicet anime & corporis, est duplex iudicium Dei. Vnde quod beatificat, uel damnat homines quod ad animam, & hoc iudicium per totum hoc tempus agitur. Aliud est iudicium quo præmiabuntur, uel punientur homines, etiam quantum ad corpora, & hoc iudicium fiet

post resurrectionem in fine temporis. Primum autem iudicium conuenit Christo ratione diuinitatis, sed secundum rationem humanitatis, quia sicut dicit Aug. super Io. Verbum Dei uiuificat animas, sed uerbum caro factum uiuificat corpora: unde etiam Ioan. 5. dicitur. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Sic ergo ultimum iudicium est futurum in loco qui Christo competit ratione sue humanitatis. scilicet circa terram illam, ubi natus est & passus, & reliqua humanitatis compleuit officia: propter quod dicitur quod in ualle Iosaphat iudicium est futurum, quia uallis illa subiacet monti Oliueti, unde Christus ascendit in celum, ut sic ostendatur idem esse qui ascendit regnaturus, & qui descendit iudicaturus, secundum illud Actus. 1. Quæadmodum uidiſtis eum ascendente in celum, ita ueniet.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod glo. illa loquitur de primo iudicio, quod competit Christo ratione diuinitatis, ratione cuius etiam celum ei pro loco assignatur, non quia diuinitas loco claudatur, sed quia in celo precipue inter ceteras corporeas creaturas apparet iudicia maiestatis diuine: unde celum locus Dei dicitur, & sanctorum, qui Deo fruuntur.

AD 2^m dicendum, quod accessus ad locum iudicis, scilicet ascensus in celum est præmium quod ex iudicio reportatur, unde debet iudicium sequi, non precedere: non autem ita se habet ad iudicium humanum accessus ad locum iudicis, & ideo non est simile.

AD 3^m dicendum, quod in iudicio neque Christus, neque electi erunt in terra, sed solum reprobi. Christus enim & electi erunt in aere, secundum illud 1. ad Thess. 4. Rapiemur in nubibus obuiam Christo in aera: reprobi autem erunt non solum in ualle illa, sed in regione circumquaque, unde Christum & electos uideri poterunt tunc ratione altitudinis, tunc ratione claritatis.

ARTICVLVS III.

Utrum species uini, quæ remanet in sacramento altaris post consecrationem, alij liquori commisceri possit.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod species uini, quæ remanet in sacramento altaris post consecrationem, alij liquori commisceri non possit, quia secundum Philoſo. in 1. de generatione, miscibilia sunt in misto potentia, non actu: si ergo illa species uini alteri liquori miscetur, post mitionem non remanebit illa species in actu, sed deficiente specie deficit esse corpus, uel sanguis Christi: sed hoc est inconueniens, quia secundum Philoſo. quæ sunt miscibilia, sunt etiam separabilia, & sic illa species alij cui liquori admixta poterit iterum separari, qua separatione facta erit ibi uerum corpus Christi cum ea, uel sanguis, cum tãdiu corpus, uel sanguis Christi sit sub specie, quãdiu species est, & sic sanguis Christi de nouo incipiet esse sub specie uini alio modo, quam per consecrationem, quod etiam est inconueniens. ergo & illud ex quo sequitur, quod species uini post consecrationem altaris liquori miscetur.

SED CONTRA. Forma misti est forma accidentalis: sed accidens superueniens non corrumpit subiectum. ergo post mitionem speciei cum aliquo liquore, adhuc remanet ipsa species, & sic non sequitur inconueniens prædictum.

RESPON. Dicendum, quod quidam dicunt, illis speciebus nullo modo posse admisceri aliquo liquore, quin statim sub totis illis speciebus definit esse sanguis Christi: & hoc id, quia mutatis speciebus non remanet ibi ueritas

ritas sanguinis Christi: per additionem enim cuiuscumque alij liquoris sit alia quantitas, quæ substituit in illo sacramento alijs accidentibus, sit enim maior quantitas, & sic non remanet ibi sanguis Christi. Sed hoc non uidetur uerum, quia species quæ in sacramento post consecrationem remanet, eodem modo corrumpitur, & non aliter quàm accidisset de substantijs præexistentibus, quorum species manet, sicut ad sensum patet, quod interdum manent & alijs modis transmutentur omnino, sic accidisset de substantia panis, aut uini ante consecrationem. Constat autem per admitionem unius guttæ aquæ non fuisse totum uinum destructum: unde nec propter hoc tota species uini corrumpitur post consecrationem, nec oportet si augetur quantitas quod propter hoc sit ibi alia species. Nam ipsa additio non tollit essentiam dimensionis, sed uariat terminationem eius, quæ quidem uariatur non solum per additionem, sed etiam per diuisionem: unde si talis uariatio sufficeret ad hoc, quod defineret esse sub speciebus corpus, uel sanguis Christi, sequeretur quod per diuisionem specierum similiter esse defineret, quod patet esse falsum: & ideo dicendum, quod aliqua admixtio alterius liquoris facit ut totaliter desinat esse sanguis Christi sub speciebus, & aliqua non, sed solum sub parte specierum. Si enim esset substantia uini ibi, si alius liquor in magna quantitate admisceretur, tota illud uinum corrumpere, & defineret esse uinum, sed ad aliquam partem eius quam uariaret, uel defineret esse hoc uinum si esset eiusdem speciei. Si autem alius liquor in parua quantitate admisceretur, non posset illius liquoris permixtio ad totum uinum peruenire, sed ad aliquam partem eius quam uariaret, uel secundum speciem, si esset alterius speciei, quam permixtio nem non totaliter amitteret: uel secundum numerum, si esset eiusdem speciei: uel speciem suam per mitionem totaliter amitteret, sicut gutta aquæ proiecta in amphoram uini. Sic ergo, si speciei post consecrationem fieret tanta permixtio extranei liquoris, quæ sufficeret ad totam substantiam uini corrumpendam, sic ibi defineret esse sanguis Christi sub totis speciebus: si autem non sit tanta permixtio, desinit esse sub parte. Nã dato quod ille liquor permixtus in speciem uini mutaretur, non tamen conuerteretur in sanguinem Christi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod facta permixtione speciei cum alio liquore, non remanet species eadem uel secundum speciem, uel secundum numerum, uel secundum totum, uel secundum partem, & sic sub toto, uel sub parte non remanebit sanguis Christi, sed substantia uini: nec etiã facta separatione denouo erit ibi sanguis Christi, quia miscibilia quæ separantur a misto, non redeunt eadem numero, sed eadẽ specie. AD 2^m quod in contrarium obijcitur, dicitur quod forma mitionis dupliciter potest intelligi. Vno modo forma, per quam corpus misti in specie collocatur, & sic est forma substantialis: per hunc enim modum forma lapidis dicitur forma misti. Alio modo, dicitur forma misti qualitas quedam media resultant ex simplicibus qualitatibus comitis. Cum ergo dicitur, quod forma accidentalis substantiam non destruit, posset dici quod uerum est, tamen destruit accidentia, & sic species sacramentales, quæ sunt accidentia, post commitionem non manent: sed hæc solutio non est secundum ueritatem. Nam forma mitionis cum sit quedam qualitas media, non permutat nisi simplices qualitates ex quibus componitur, species autem sacramentales non destruntur quibuscumque quali-

tatibus uariatis: quia si odor uini, uel color mutaretur, non propter hoc defineret ibi esse sanguis Christi, nisi dimensiones quæ ceteris accidentibus subsunt, uicem substantiæ gerentes secundum essentiam destruerentur, quod aliter accidere non potest, quàm accidere de substantia uini, si ibi esset: & ideo aliter dicendum est, quod accidens non corrumpit subiectum effectiue, sed dispositiue. Posita enim qualitate, quæ est necessaria dispositio ad formam ignis, scilicet calore in summo, remouet formam aeris: & similiter posita media qualitate, quæ est necessitas ad formam misti, auferitur forma corporis simplicis.

QUESTIO II.

ARTICVLVS III.

Utrum duratio angeli habeat prius & posterius.

DE INDE queritur de angelo, utrum duratio angeli habeat prius & posterius, uidetur quod sic. In eo enim cuius duratio non habet prius & posterius, idem est esse & fuisse. Si ergo in duracione angeli non est prius & posterius, idem erit angelum esse & fuisse: sed hoc est impossibile, quia Deus potest facere quod angelus non esset, cum non possit facere quod non fuerit. ergo inconueniens est dicere, quod in duracione angeli non sit prius & posterius.

¶ 2. Præter. Nullum creatum est infinitum in actu: sed duratio angeli est infinita ex parte post. ergo non est tota simul in actu, & ita est ibi prius & posterius.

¶ 3. Præter. Mensura debet esse proportionata mensurato: sed esse angeli est finitum in actu. ergo esse, quod est eius mensura, est finitum, & sic idem quod prius.

¶ 4. Præter. Ratio æternitatis in hoc perficitur, quod est tota simul, quia secundum Boet. in 5. de consolacione, æternitas est interminabilis uitæ: tota simul ac perfecta possessio: si ergo æuum quod est angeli duratio, non habeat prius & posterius, non uideatur ab æternitate differre.

SED CONTRA. Secundum Philosophum in 4. phys. Propter prius & posterius in motu, est prius & posterius in tempore, quod mensurat motum: sed in esse angeli non est aliquis motus, nec illud esse aliquo modo motui subiacet. ergo in æuo quod est eius mensura, non est prius & posterius.

¶ 2. Præter. Tempus nihil aliud est quàm numerus prioris & posterioris. Si ergo in æuo sit numerare prius & posterius, æuum nihil differt a tempore.

RESPON. Dicendum, quod de re aliqua possumus loqui dupliciter. Vno modo, secundum quod est in rerum natura. Alio modo, secundum quod est in consideratione nostra. Primo modo accipitur substantia rei cum omnibus suis dispositionibus & operationibus, quia sine his substantia non inuenitur in rerum natura: sed secundo modo potest accipi substantia absque suis dispositionibus, quia consideratio substantiæ non dependet a consideratione suarum dispositionum. Accipiendo ergo mensuram durationis secundum primum modum, sic soli Deo competit duratio, quæ sit tota simul, & non alicui creaturæ: eo quod solus Deus est immutabilis quantum ad essentiam, & quantum ad omnia quæ circa essentiam considerari possunt. Qualibet autem creatura est harabilis uel secundum substantiam, uel secundum aliquam dispositionem, aut operationem: & secundum hoc Aug. 21. q.

Quodlib. S. Tho. I 2 ad Ora.

4. di. 2. q. 1. ar. 1. q. 1. 10.

3. p. q. 77. a. 80. & 4. dif. 1. q. 1. ar. 2. q. 6. 0. Ter. c. 84.

D. 21.

2. di. 2. q. 1. c. & d. 379. 4. ar. 1.

Tex. c. 104.

ad Orosium, ponit omnes creaturas esse in tempore etiam angelos: sed accipien do mensuram durationis angeli secundo modo, prout consideratur eius substantia absolute, eius mensura est ævum, & non tempus, de quo quidem ævo est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod in ævo est prius & posterius, sed non sicut in tempore. In tempore namq; est prius & posterius cum innovatione, in ævo autem sine innovatione: sed hoc non est intelligibile. Impossibile est enim esse alicuius durationis duas partes simul, quarum vna alteram non includat, sicut mensis includit diem, vnde simul est aliquid in die & in mense: sed duo dies, & duo menses simul esse non possunt. Vnde quodcumque in aliqua duratione ponuntur duæ partes, quarum vna est prior, & altera posterior, oportet quod vna transeunte, alia de nouo adueniat, & sic oportet in omni duratione, in qua est prius & posterius, quod fiat innovatio. Mensura autem durationis innovationem habere non potest, nisi illud quod per durationem mensuratur, innovationem recipere possit. Esse autem angeli est abq; innovatione, quia ex quo cepit esse, immutabiliter perseverat, cum nec in eo sit motus, nec sit alicui motui subiectum, sicut esse rerum corruptibilium est subiectum motui celestii. Sic ergo si attribuatur mensura angelo quantum ad substantiam tantum, illa non habet prius & posterius: sic enim mensuratur eorum esse ævo. Et similiter si attribuat eorum mensura durationis quantum ad essentialem operationem beatitudinis: sic enim sunt in participatione æternitatis. Si vero attribuatur eis mensura durationis ratione aliarum operationum, vel affectionum, sic eorum mensura habet prius & posterius, & ita etiã mensurantur tempore, secundum quod dicit Aug. 8. super Gene. ad literam, quod Deus movet creaturam spirituales per tempus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod rei æternæ, vel æternæ aliquid potest attribui dupliciter. Vno modo, ratione sui ipsius, & sic non attribuitur ei neq; fuisse, neque futurum esse, sed solum esse: quia in præterito & futuro implicatur prius & posterius, non autem in presenti. Alio modo, ratione mensuræ adiacentis, vel subiacentis. ratione temporis, & sic attribuitur ei fuisse per concomitantiam ad tempus præteritum: & futurum esse, per concomitantiam ad tempus futurum. Ipsum enim momentum æternitatis adest toti tempori: vnde dicit Aug. de Deo q. fuit, quia nunquam defuit: erit, quia nunquam deerit. Sic ergo Deus non potest facere angelum non fuisse, quia non potest facere quin tempus præteritum simul cum esse angeli fuerit: potest autem facere angelum non esse, quia potest facere ut esse angeli non sit simul cum tempore, quod præsens est nunc, vel erit in futuro, & sic ista diversitas magis dependet ex modo locutionis, quam ex natura rei.

AD 2^m dicendum, quod infinitum dicitur dupliciter. Vno modo, privative, & sic non attribuitur nisi illis quæ habent extensionem, vel quantitatem, hoc enim solum natum est habere finem: & ita ævum nullo modo habet infinitatem, neque aliquam extensionem, nisi quatenus extensio in eo consideratur ex operatione mensuræ subiacentis. temporis, & ita nullum creatum est infinitum in actu. Alio modo, dicitur infinitum negative, quia non habet finem, & sic indivisibilia dicuntur infinita, ut punctus, & unitas, quia non sunt finita, & hoc modo ævum est infinitum, quia non finitur. Sic autem aliquod creatum esse secundum

aliquid infinitum actu, nihil prohibet.

AD 3^m dicendum, quod per eandem modum est infinitum esse angeli, & quum.

AD 4^m dicendum, quod inter æternitatem & ævum potest assignari triplex differentia, quarum una potest sumi ex prædictis: nam æternitas mensurat ipsam substantiam æterni, secundum quod est in rerum natura, id est, cum omnibus quæ ei attribuuntur, non autem ævum, ut dictum est. Alia sumitur ex hoc, quod æternitas mensurat esse per se stans, vnde æternitas est id cum substantia æterni. ævum autem mensurat esse creatum, quod non est per se stans, quia est aliud a substantia entis creati. Tertia potest sumi ex hoc, quod ævum, quamvis sit indeterminabile ex parte finis, non tamē ex parte principij, æternitas vero ex parte utriusque.

QVÆSTIO III.

DE INDE QUÆRITUR DE ANIMA.

¶ Et primo, Quantum ad naturam.

¶ Secundo, Quantum ad gratiam.

¶ Tertio, Quantum ad culpam.

¶ Quarto, Quantum ad gloriam.

¶ Circa naturalia animæ quæritur est de eius substantia, & de eius operatione.

¶ Circa substantiam quæritur sunt duo.

¶ Primo, Vtrum anima sit suæ potentie.

¶ Secundo, Vtrum secundum suam substantiam sit incorruptibilis.

ARTICVLVS. V.

Vtrum anima sit suæ potentie.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod anima sit suæ potentie: quia in lib. de spiritu & anima dicitur, quod anima est quædam sua. potentia, quædam vero sua non est, scilicet virtutes.

¶ 2° Præter. Aug. dicit in lib. de tri. q. memoria, intelligentia, & voluntas sunt una mēs, una vita, una essentia: sed hæc tria, sicut Magisterum 3. dif. 1. li. sentent. sunt tres animæ vires, ergo vires animæ sunt ipsa eius essentia.

SED CONTRA est, quod Dion. 1. c. q. hic. distinguit superiores substantias. s. angelos, in tria. substantiam, virtutem, & operationem: sed angelus non est minoris simplicitatis quam anima, ergo & in anima sua substantia non est sua virtus, siue potentia.

¶ 2° Præter. Eorum quæ sunt idem, si unum multiplicetur, & reliquum. si ergo anima sit idem quod suæ potentie, videtur, cum potentie sint multæ, quod essentia animæ una esse non possit.

RESPON. Dicendum, quod de anima dupliciter loqui possumus. Vno modo, secundum quod est quædam substantia, & sic impossibile est quod anima sit suæ potentie duplici ratione, quarum una sumitur ex eo quod est animæ proprium, quia scilicet impossibile est ut idem secundum idem sit naturaliter principium plurium, & diversorum numero, immo quasi oppositorum. Anima autem secundum diversitas potentias invenitur esse principium actu diversorum secundum species, & quasi oppositorum. Vnde impossibile est, quod ipsa essentia animæ, quæ est una, sit immediatum horum principium: & ideo oportet ponere in anima, præter eius substantiam, potentias naturales,

D.112.

D.197.

1. p. q. 75. a. 6. o. & d. ani. ar. 1. 4. o. & 12. q. 8. 5. ar. 6. c. & 1. p. q. 76. ar. 3. ad 1. Tex. cō. 30.

Tex. cō. 21.

turales, quæ sunt horum actu immediata principia. Secunda ratio sumitur ex eo quod est commune animæ, & omni substantiæ creatæ. In nulla enim substantia creata est idem esse, & operatio, hoc enim solius Dei est. Essentia autem est essendi principium, potentia vero operationis: ergo cum ab vno naturaliter non sit nisi vnum, nulla substantia, nisi diuina, est sua potentia. Nec est instantia de potentia materiæ, etiam dato quod sit una essentia, quia talis potentia non est ad operationem, sed ad esse. Alio modo, possumus loqui de anima secundum quod est quoddam totum potentiale, & sic diversæ potentie sunt diversæ partes eius, & ita anima prædicatur de potentijs, vel e converso abusu prædicatione, sicut totum integrale de suis partibus, vel e converso: quàmvis minor sit abusu in toto potenciali quàm integrali, quia totum potentiale secundum suam substantiam adest cuilibet parti, non autem integrali.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

Vtrum anima rationalis sit corruptibilis.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod anima rationalis sit corruptibilis, quia secundum Dam. Nulla substantia potest esse sine propria operatione: propria autem operatio animæ rationalis est intelligere, quæ indiget corpore, cum non sit intelligere sine phantasmate, ut patet per Philosophum in 3. de anima. ergo destructo corpore substantia animæ rationalis non manet.

¶ 2° Præter. Illud quod habet virtutem ut sit semper, non invenitur quandoque esse, & quandoque non esse: omnis enim res est quandoque virtus rei exposcit. ergo quod invenitur quandoque esse, & quandoque non esse habet virtutem ut sit semper: sed omne quod incipit esse, invenitur quandoque esse, & quandoque non esse. ergo nihil quod incipit esse habet virtutem ut sit semper, & ita nihil quod incipit esse, potest esse incorruptibile: sed anima rationalis incipit esse, ergo non potest esse incorruptibilis.

¶ 3° Præter. Hominis compositi ex corpore & anima est quoddam esse, aut ergo præter hoc esse anima habet aliud esse, aut non. Si habet aliud esse, ergo compositio aduenit animæ post esse completum, ergo huiusmodi compositio est animæ accidentalis, & sic homo non erit ens per se, sed ens per accidens, quod est inconueniens. Si autem non habet aliud esse anima præter esse compositi, ergo postquam deficit esse compositi, anima esse non potest: sed in morte corporali deficit esse compositi, ergo anima post mortem corporis non remanet.

¶ 4° Præter. Anima est forma corporis, aut ergo per essentiam, aut per aliquod accidens. Si per accidens, sequitur quod compositio animæ & corporis sit accidentalis, sicut hominis ad indumentum. Si per essentiam, ergo cum forma, in quantum est forma, non possit esse sine materia, videtur quod anima post mortem corporis remanere non possit.

SED CONTRA est, quod Phil. dicit in 2. de anima, quod rationale separat ab alijs, sicut perpetuum a corruptibili.

¶ 2° Præter. Philo. in 10. ethi. ostendit felicitatem contemplatiuam præminere civili, eo quod est diuturnior: sed civilis durat vsque ad mortem, ergo contemplatiua est etiam post mortem, & sic etiam anima post mortem corporis manet.

RESPON. Dicendum, quod necesse est ponere

substantiam animæ rationalis esse incorruptibilem. Si enim corrumpitur, aut corrumpitur per se, aut per accidens. Per se quidem corrumpi non posset, nisi esset composita ex materia & forma contrarietate habente, quod esse non potest, nisi esset elementum, aut ex elementis, ut antiqui philosophi posuerunt, quorum positiones in 1. de anima reprobantur. Per accidens etiam corrumpi non potest, nisi poneretur quod non haberet esse per se, sed solum esse cum alio, sicut est de alijs formis materialibus, quæ proprie non habent esse subsistentes, sed sunt per se compositorum subsistentium, quorum sunt partes, & sic per accidens corrumpuntur compositis corruptis: hoc autem de anima rationali dici non potest. Nam quod non habet per se esse, impossibile est quod per se operetur: vnde etiam aliæ formæ non operantur, sed composita per formas. Anima autem rationalis habet per se operationem, quam exercet nullo organo corporeo mediante. s. intelligere, ut probat Philo. 3. de anima. Non enim posset omnium sensibilibus formas cognoscere, nisi ab omnibus formis sensibilibus esset denudata, vel nisi esset actus omnium, cum nihil recipiat quod iam habet. Oportet, ergo si anima per aliquod organum intelligeret, quod suum organum careret omni forma sensibili, cum omnes formas sensibiles sit nata intelligere, sicut pupilla caret omni colore ad hoc, quod uisus possit omnes colores cognoscere. Impossibile est autem esse aliquod organum corporale carens omni forma sensibili. relinquatur ergo substantiam animæ intellectuæ esse incorruptibilem. Vnde & Philo. dicit in 1. de anima, quod intellectus videtur esse substantia quædam, & non corrumpi. Hunc autem incorruptibilem intellectum quidam ponunt extra homines esse, ponentes animam quæ est pars hominis, corruptibilem fore, cui ponunt intellectum separatam continuari dupliciter. Vno modo, per illustrationem secundum eos qui ponunt intellectum agentem separatam incorruptibilem: intellectum vero possibilem coniunctum corruptibilem. Alio modo, per continuationem intellectus ad phantasmata secundum eos, qui ponunt etiam intellectum possibilem esse separatam incorruptibilem. Sed primum horum esse non potest, quia si in nobis non est aliqua virtus nisi materialis, lumen intellectus agentis non poterit in nobis recipi nisi materialiter, cum receptum sit in recipiente per modum recipientis, & ita non recipietur modo intelligibili, & sic nos non poterimus esse intelligentes. Similiter secundum esse non potest, nam phantasmata sunt in nobis per nostram operationem quæ sequitur esse substantiale, quia sic homo non haberet esse specificum ex hoc quod est rationalis, cum non sit rationalis nisi ex hoc quod intellectui coniungitur. Restat ergo quod ipsa anima humana, quæ est forma corporis, sit incorruptibilis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod anima indiget aliquo corpali ad suam operationem dupliciter. Vno modo sicut organo, per quod operatur, sicut indiget oculo ad videndum, & sic ad intelligendum non indiget aliquo organo, ut patet est. Si autem sic indigeret organo ad intelligendum, esset corruptibilis, utpote non potes per se operari. Alio modo, anima ad operandum indiget aliquo corpali sicut obiecto, sicut ad videndum indiget corpore colorato, & sic anima rationalis indiget ad intelligendum phantasmata, quia phantasmata sunt ut sensibilia intellectuæ anime, ut dicit 3. de anima. Operatio autem quæ sic indiget aliquo corpali principio, non potest sine corpali illo, potest autem postea: sicut anima sensibilia Quodlib. S. Tho. 1 3 nullam

Tex. cō. 6.

D. 190.

Tex. cō. 30.

nullam operationem habere potest, nisi prius mouea...

Ad 2m dicendum, quod illa ratio est probatio Philo...

Ad 3m dicendum, quod anima esse suum commu...

Ad 4m dicendum, quod anima secundum suam...

QUESTIO IIII.

DE INDE queritur de operatione animae.

¶ Et circa hoc queruntur duo.

- ¶ Primo, Vtrum anima intellectiua omnia que cogno...

ARTICVLVS VII.

Vtrum anima quicquid intelligit, intelligat in pri...

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod anima...

¶ 2. Præter. Verum addit supra eis manifestationem...

¶ 3. Præter. Frustra est illa potentia quæ nõ reducitur...

¶ 4. Præter. Frustra est illa potentia quæ nõ reducitur...

RESPON. Dicendum, quod sicut dicit quedam...

incipia naturaliter nota siue sint complexa, siue incom...

Et sic patet solutio ad primum.

AD 2m dicendum, quod operari aliqua, siue mo...

AD 3m dicendum, quod illa uerba quæ dicuntur...

ARTICVLVS VIII.

Vtrum anima separata possit habere actum sensi...

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod...

RESPON. Dicendum, quod impossibile est in anima...

RESPON. Dicendum, quod casus propositus nõ...

cum sit hoc inconueniens, impossibile est quod in bru...

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut opera...

AD 2m dicendum, quod illa uerba quæ dicuntur...

AD 3m dicendum, quod secundum quosdam, in...

QUESTIO V.

DE INDE queritur de his, quæ pertinent ad gra...

¶ Et circa hoc queruntur tria.

- ¶ Primo, De præcepto honorationis parentum.

ARTICVLVS IX.

Vtrum aliquis teneatur contrahere ut dote sustentet patre...

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod il...

RESPON. Dicendum, quod casus propositus nõ...

RESPON. Dicendum, quod circa hoc partim con...

matrimonij contractu, saltem manibus operado, vel...

ARTICVLVS X.

Vtrum religiosus qui emisit uotum obedientie, teneatur in...

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod religio...

RESPON. Dicendum, quod circa hoc partim con...

RESPON. Dicendum, quod circa hoc partim con...

1. p. q. 12. a. 11. ad 3. q. 84. art. 4. o. & q. 16. art. 6 ad 1. & 2.

Q. de ani- ma ar. 19. o.

4. d. 44. q. 1. ar. 3. q. 3. o.

D. 182.

22. q. 110. ar. 4. ad 5. & q. 187. ar. 3. o. 2. d. 44. q. 2. ar. 3. o.

quæ sunt contra Deum, vel contra regulam, uel quantum ad ea in quibus prælati dispensatio non committitur, omnes communiter dicunt, quod etiam in his quæ sunt arctiora quam regula, obedire non tenentur, sed sic obedire sit obedientiæ perfectæ, ut ab omnibus dicitur. Sed circa indifferentia, uel ea quæ sunt infra arctitudinem regulæ, aut æqualia regulæ, sunt duæ opinioniones, quibusdam dicentibus, quod obedire in huiusmodi est de necessitate obedientiæ, alijs autem quod non est de necessitate obedientiæ, sed de perfectione. Quæ quidem duæ opinioniones, & si multum differre uideantur quantum ad uocem, tamen quantum ad re parum, uel nihil differre inueniuntur. Nam ad regulam pertinere intelligenda sunt non solum ea quæ sunt expresse in regula, sed etiam illa quæ quocumque modo ad regulam reducuntur, utpote quæ pertinent ad obsequium fraternæ societatis, & ad punitionem culpam, ad quæ duo fere oia huiusmodi indifferentia possunt reduci. Si tamen aliqua sunt quæ nullatenus ad regulam reducuntur, uidetur esse uerior opinio, quod obedire in huiusmodi non sit de necessitate obedientiæ, sed de perfectione, ut Ber. manifeste dicit in libro de præcepto & dispensatione, & hoc ideo quia obedientia non se extendit ultra potestatem, uel ius prælationis, quæ quidem secundum regulam limitatur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod uotum continentia respicit speciale genus actus: sed uotum obedientia respicit generaliter omnes actus, unde nisi determinaretur eius generalitas, esset religionum confusio, quia omnes ad idem tenerentur.

AD 2^m dicendum, quod loquitur quantum ad perfectionem obedientia.

AD 3^m dicendum, quod per uotum obedientia supponitur religiosus prælato suo quantum ad generalem dispositionem uitæ suæ, licet non quantum ad omnes actus particulares: secularis autem suo prælato obedire tenetur quantum ad aliquos actus speciales, non quantum ad generalem dispositionem uitæ suæ.

ARTICVLVS XI.

Vtrum post uotum simplex castitatis aliquis matrimonium contrahens nec reddere debitum, nec exigere possit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod post uotum simplex castitatis aliquis matrimonium contrahens nec reddere debitum, nec exigere possit, quia apud Deum non minus obligat uotum simplex, quam solemne, ut canon dicit: sed post uotum solemne emissum aliquis nec petere debitum, nec reddere potest, ergo nec post emissionem simplicis uoti.

PRÆT. Per peccatum nullus excusatur a peccato: sed iste qui contrahit post uotum simplex, peccat, quando primo debitum reddit, quia adhuc potest uotum implere religionem intrando, ergo postquam semel reddidit, adhuc peccat vel reddendo, vel exigendo.

SED CONTRA. Ecclesia non cogit aliquos ad peccatum: cogit autem reddere debitum etiam post uotum simplex castitatis, ergo reddendo debitum non peccat.

RESPON. Dicendum, quod quantum ad redditionem debiti omnes conueniunt, quod post simplex uotum continentia tenetur reddere debitum, quia uotum simplex matrimonium contractum non dirimit, & ex quo matrimonium est contractum, uir non habet potestatem corporis sui, sed mulier, unde tenetur mulieri debitum reddere. Sed circa petitionem debiti quidam dicunt, quod cum quantum ad hoc sit in sua

libertate, tenetur adhuc uotum implere, & ita peccat debitum petendo. Alij uero dicunt, quod si per signa appareat, quod mulier uelit sibi debitum reddi, quamuis ipsa petere erubescat, quod uir petere debet, etiam post uotum simplex, & præcipue si timeat de uxoris lapsu, sed hoc in idem redit cum primo. Nam hæc est ex parte uxoris quædam interpretatiua petitio, & sic uir petendo reddit, unde non efficitur ex parte uxoris grauius matrimonium, quod esset, si tempore eam expresse petere oporteret.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod utriusque uoti transgressio inducit reatum peccati mortalis ex hoc, quod utrumque æqualiter obligat apud Deum, sed quantum ad impedimentum matrimonij non habet utrumque æqualem efficaciam. Nam per uotum solemne transfert se uouens quasi in corporale obsequium ipsius Dei per susceptionem ordinis, uel introitum religionis. Quod autem aliquis semel ueni dedit, non potest postmodum alteri dare, & ideo post uotum solemne non potest aliquis se tradere in potestatem uxoris matrimonium contrahendo, sed in uoto simplici est sola promissio. Qui autem aliquid alicui promittit, potest idem alteri dare, licet fidem promissionis non seruet: & ideo ille qui simplex uotum emit, potest postmodum matrimonium contrahere, licet peccet, quia priorem fidem irritam fecit.

AD 2^m dicendum, quod primus concubitus non excusat sequentes, quibus debitum reddit a peccato, in quantum est peccatum, sed in quantum est actus qui dam matrimonij consummatus.

QUESTIO VI.

DE INDIBUS QUÆRITUR de his quæ pertinent ad culpam.

PRÆT. Et primo, Quantum ad culpam quæ contrariatur bonis moribus.

SECUNDO, Quantum ad culpam quæ contrariatur rebus fidei.

Circa primum quæruntur tria.

PRIMO, De acceptione personarum.

SECUNDO, De peccato infamiae.

TERCIO, De pretiositate uestium.

ARTICVLVS XII.

Vtrum qui honorat diuitem propter diuitias peccet.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod qui honorat diuitem propter diuitias peccet. Ita enim dicit glo. Iaco. 2. Quod si introierit in conuentu uestro & c. Mundus pauperem abijcit, diuitem colit, fides Christi e contra docet facere: sed facere contra fidem Christi peccatum est, ergo honorare diuitem propter diuitias est peccatum.

PRÆT. Honor secundum Philosophum in 1. ethico. debetur rebus diuinis: sed in diuite non est aliquod diuinum propter diuitias, ergo non debetur ei honor propter diuitias.

PRÆT. Ex uerbis Philosophi in 1. ethico. colligitur, quod honor est exhibitio reuerentia in testimonium uirtutis: sed aliquando diues non est uirtuosus. Cum ergo falsum testimonium dicatur esse peccatum, quod non debet fieri propter scandalum uitandam, uidetur quod nec etiam causa uitandi scandali diues debeat propter diuitias honorari.

SED

SED CONTRA est glo. Aug. Iaco. 13. super illud, Si introierit & c. In quotidianis confessionibus qui præfert diuitem pauperi non in hoc peccat, nisi in utroque ita iudicet, ut quanto ditior, tanto melior uideatur: sed non semper aliquis huiusmodi exterioribus honoribus diuitem honorans, eum propter hoc iudicat meliorem, ergo non semper peccat.

RESPON. Dicendum, quod accipere personam differt contra accipere causam. Accipere enim causam est iudicium formare ex aliquo quod facit ad causam, quod laudabile est. Accipere uero personam est formare iudicium ex aliqua conditione personæ, quæ non facit ad causam, quod uitium est. Unde contingit quod ex eadem conditione personæ, considerata, quandoque sit iudicium iustum, quandoque est acceptio personarum: sicut si in aliqua controuersia detur sententia pro aliquo, quia est literatio, erit acceptio personarum. Si autem ex hac consideratione in licentiando ad magisterium alijs perferatur, non erit acceptio personarum. Si ergo aliquis honor diuiti exhibeatur propter causas, ad quas diuitia aliquid faciunt, non erit acceptio personarum, erit autem si ad hoc nihil diuitia operentur. Est autem duplex honor. Unus qui debetur alicui ratione sui ipsius propter ipsam uirtutem, sicut est commendatio, inuitatio, & huiusmodi, & ad hunc honorem diuitia nihil faciunt: unde si talis honor alicui propter diuitias exhibeatur, erit acceptio personarum, unde dicit Valerius Maximus, quod honores qui uirtuti debentur, sicut triumphi, & alia huiusmodi, apud Romanos antiquos nulla pecunia emi poterant. Alius honor alicui debetur secundum statum quem habet in republica, sic enim in persona reipublica honoratur, & propter hoc reges, & principes, & huiusmodi personæ honorantur secundum illud 1. Pet. 4. Regem honorificate. Et quia in terrena reipublica diuites statum obtinent altiore, ideo ciues celestis Hierusalem quasi in Babylonia peregrinantes, debent eis inter quos conuersant, more gerere, ut Aug. dicit in lib. de ciu. Dei, in his qui non sunt contra Deum, & sic etiam diuites honorare illis duntaxat honoribus qui ad exteriorē conuictum pertinent, licitum est.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in his quæ ad fidem Christi pertinent, peccatum esset diuites pauperibus præferre, sicut sunt ministraciones sacramentorum, & alia huiusmodi: sed in his quæ mundi conuictus requirit, oportet mundo gerere morem.

AD 2^m dicendum, quod etiam diuitia in quantum sunt quoddam bonum, sunt aliquid diuinum, præcipue in quantum præbent facultatem ad multa bene agenda.

AD 3^m dicendum, quod ratio illa procedit de honore qui exhibetur alicui ratione sui ipsius.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum aliquis peccet infamiam non repellendo.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod aliquis peccet infamiam non repellendo. Crudelis enim esse dicitur qui famam suam negligit: sed crudelitas peccatum est, ergo peccatum est infamiam non resistere. PRÆT. Eccle. 17. dicitur, Unicuique mandauit Deus de proximo suo, ut scilicet ei proferat exemplo, & uerbo: sed hoc impeditur per infamiam, ergo qui libet tenetur repellere infamiam.

SED CONTRA est, quod contemnere infamiam uideretur esse actus humilitatis: unde in uitijs patrum

legitur de multis sanctis patribus, qui proprias infamias sustinebant eas non repellentes, ergo non est peccatum. RESPON. Dicendum, quod utrumque scilicet & contemptus famæ, & appetitus potest esse laudabile & uitiosum. Fama enim non est necessaria homini propter seipsum, sed propter proximum edificandum. Appetere ergo famam propter proximum, charitatis est, appetere uero propter seipsum, ad inanem gloriam pertinet. E contra contemptus famæ ratione sui ipsius humilitatis est, ratione uero proximi ignauia & crudelitas. Illi ergo quibus incumbit ex officio, uel ex statu perfectionis aliorum saluti prouidere, peccant nisi infamiam propriam iuxta posse repellant. Alij uero quibus magis custodia sua propria salutis imminet, possunt suæ humilitati prouidentes famam, uel infamiam contemnere. Sed cum infamia dupliciter repellatur, scilicet occasionem subtrahendo, & linguas detrahentium compescendo, primo modo omnes tenentur infamiam uitare, alias sine scandalo actiua tristitia non posset, quod semper peccatum est: sed secundo modo non tenentur, nisi quatenus debet alicui salutem proximorum prouidere: & hoc est quod Gre. dicit 9. Home. super Ezech. Linguas detrahentium, sicut nro studio non debemus excitare, ut ipsi pereant, ita per suam malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare, ut nobis meritum crescat: aliquando etiam compescere, ne dum de nobis mala disseminant, eorum qui nos ad bona audire poterant corda innocentiū corrumpan. & infra. Hi etenim quorum uita in exemplum imitationis est posita, debent si possunt detrahentium sibi uerba compescere, ne eorum prædicationem non audiant qui audire poterant, & in prauis moribus remanentes bene uiuere contemnant.

Ex his patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum uti pretiosis uestibus semper sit peccatum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod uti pretiosis uestibus semper sit peccatum. Omne enim quod fit propter uanam gloriam peccatum est: sed pretiosa uestimenta non portantur, nisi ad inanem gloriam. Unde Gre. in Hom. de diuite epulone. Nemo quippe uestimenta pretiosa nisi ad inanem gloriam querit, uidelicet ut honorabilior cæteris esse uideatur. Na quia pro sola inani gloria pretiosum uestimentum querit, ipsa res testatur, quod nemo uult ibi pretiosis uestibus indui, ubi ab alijs non possit uideri, ergo usus pretiosarum uestium semper est peccatum.

PRÆT. 1. Tim. 6. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. glo. Quod amplius est, a malo est: sed pretiositas uestium est amplius, ergo est peccatum.

SED CONTRA est, quod Seneca dicit ad quandam reginam: Induere delicate non propter te, sed ne dignitas regia uilescat.

PRÆT. 1. ad Tim. 2. Non in tortis crinibus, uel auro, aut margaritis, uel ueste pretiosa, gloria ultra modum suam. Et ita si aliquis pretiosis uestibus secundum modum suum utatur, non peccat.

RESPON. Dicendum, quod est hic loquendum de persona publica, & de persona priuata. Nam in persona publica consideratur & status dignitatis, & propria personæ conditio, circa quæ duo ita se debet habere, ne dignitatis autoritas ueniat in contemptum, & ne ipse in superbiam efferatur. Utrumque ergo potest esse laudabile, & quod pretiosis utatur ad reuerentiam autoritatis inducendam, & quod uilibus uitatur a

tionem

ar. 16. ad 1. 4. di. 30. q. 2. ad 1. & d. 32. q. 1. ar. 1. & di. 38. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 3.

22. q. 63. ar. 3. o. 5.

ar. 119. o. & opus. 19. c. & 22.

22. q. 129. ar. 1. ad 3. & q. 131. ar. 1. o.

tione ppriae humilitatis, ita dicitur ne q̄ ad authoritatem conservandam fiunt, in superbia degenerent, & ne dum nimium servatur humilitas, regentis frangatur autoritas, sicut Aug. dicit. Et hac ratione laudabiliter sacerdos in diuino officio pretiosus videtur indumentis ad reuerentiam diuini cultus, & laudabiliter ad huiusmodi propter humilitatem in quibusdam religionibus abstinetur. In eo autem qui est privata persona virtuosum est si propter humilitatem abiectionibus indumentis vtatur, etiam quam status pprius requirat. Vnde Gre. dicit in Home. praedicta. Si abiectione pretiosi indumenti virtus non esset, euangelista de Ioanne vigilanter non diceret. Erat indutus pilis camelorum. Licitum est autem vt secundum modum propriae personae pretiosus vtatur, sed peccatum est si proprium modum excedat. Et quia pretiosum dicitur relatiue sicut & magnum, cum id qd est pretiosum vni, no sit alteri pretiosum, pretiositas vestiu semper sonat in excessum pprii modi, & fm hoc semp est peccatum pretiosus vestibus vti, & sic loquitur Gregorius.

Vnde patet solutio ad primum.
AD 2^m dicendum, quod in alimento & regumēto intelliguntur omnia quae nobis sunt necessaria, & conuenientia nostri status.

QV AESTIO VII.

DE INDI QUERITUR DE culpa quae contrariatur rectae fidei.

Et circa hoc quaeruntur duo.

- Primo, Vtrum haereticis sit communicandum.
- Secundo, Vtrum redeuntes ad Ecclesiam sint recipiendi.

ARTICVLVS XV.

Vtrum haereticis sit communicandum.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod haereticis sit communicandum. Dicitur enim Mat. 13. in parabola de zizania, quod paterfamilias dixit messoribus: Sinite vtraque crescere vsque ad messem: messis autem est consummatio saeculi, vt ibidem dicitur. cum ergo per zizania intelligantur haeretici, videtur quod haeretici non sint a communione fidelium separandi ante diem iudicij.

2^a Praet. Videtur contra hoc Domini praecceptum facere principes haereticos interficientes.

SED CONTRA est, quod dicitur 2. ad Cor. 6. Exite de medio eorum, & separamini: & loquitur de infidelibus, qd patet ex hoc qd praemiserat. Nolite ducere iugum cum infidelibus. ergo haereticis non est comunicandum.

RESPON. Dicendum, quod haereticis comunicandum non est duplici ratione. Vna est ratione excommunicationis. Nam cum sint excommunicati, no est eis comunicandum, sicut nec cu alijs excommunicatis. Alia ratio est haeresis. Primo propter periculum, ne eorum conuersatio alios corrumpat, secundum illud 1. ad Cor. 15. Corruptunt bonos mores, colla quia praua. Secundo etiam ne videamur, eorum peruersae doctrinae aliquem assensum praestare. Vnde in 2. canonica lo. dicitur. Si quis veniat ad vos, & hac doctrinam non affert, nolite eum in domum ducere, nec aue ei dixeritis: qui enim dicit ei aue, comunicat operibus eius malignis. Vbi dicit glos. Secundum qd vox est instituta, communicatione esse ostendit cum illo, alioquin simulatio est, quae in Christianis esse non debet. Tertio, ne ex nostra familiaritate alijs detur occasio

errores. Vnde ibidem dicit alia glo. Et si vos forte decepti non estis, alij forsitan per talem vestram familiaritatem possent decipi, q̄ crederent illos placere vobis, & sic crederent illis. Vnde alia glo. ibidem dicit. Tanta Apostoli, atque eorum discipuli in religioe cautela vtantur, vt nec verbi quidem comunione cum aliquo eorum, qui a veritate declinauerant, habere paterentur. Hoc tamen intelligendum est, nisi cum aliquo loqueremur de eius salute.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in illo praeccepto patrisfamilias duplex conditio intelligitur. Vna est, vt exponatur praecceptum de uniuersali separatione malorum a bonis: & hoc accipitur ex ipsa quaestione messorum qui dicunt. Vis imus, & colligimus ea: hoc enim non erit vsq; ad diem iudicij. Secunda conditio est, vt intelligatur praecceptum, quando mali sine periculo bonorum extirpari non possunt. Et hoc patet ex responsione patrisfamilias, q̄ dixit. Ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum. Quod quidem tribus modis contingere posset. Vno modo, si aliquis praecinderetur antequam de eius malitia constaret: unde dicit glo. q̄ monet Dominus, ne ambigue iudicemus. Secundo, si non esset in malitia obstinatus: unde de nullis excommunicatur nisi propter contumacia: unde dicit glos. ibidem. Monemur no cito amputare, quia qui hodie errat, forte cras defendet veritate. Et Tim. ulti. dicitur. Haereticum hominem post primam & secundam correctione deuota. Tertio, si simul boni cum malis inuoluant, ppter quod dicit ibi glo. Aug. quod multitudo non est excommunicanda, nec principes populi. Istis autem remotis debent mali praecindi, secundum illud 1. Cor. 6. Auferte malum ex uobis.

Et per hoc patet solutio ad secundum.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum haereticis redeuntes ad Ecclesiam sint recipiendi.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod haeretici redeuntes ad Ecclesiam no sint recipiendi, quia peccauerunt contra fidem, quae est Ecclesiae fundamentum: & ideo in aedificatione Ecclesiae non debent superaedificari. ergo non debent ab Ecclesia recipi.

SED CONTRA, est quod Ecclesia nulli debet claudere gremium, sicut Christus qui de se dicit. Eum qui uenit ad me, non eieciam foras. Ioan. 6.

RESPON. Dicendum, qd quoad huius vitae status durat, homo no potest esse totaliter i peccato obstinatus: hoc enim erit in danatis post morte. Et ideo quamdiu in hac uita uiuitur, cuilibet relinquitur locus penitentiae, & quilibet quantumcumq; deliquerit vel in fide, uel in moribus, est ab Ecclesia recipiendus ad penitentiam, & contrarium dicere est haereticis Nouatianorum: sed tamen no est necessarium, qd semper ad dignitatem recipiantur, nisi cum aliquibus misericorditer dispensaretur, praecipue propter bonum pacis, uel propter fructum alium qui inde speretur.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd quamdiu fundamētū fidei non habet, ab Ecclesia recipi non debet, sed postquam conuersus incipit habere, recipiendus est.

QV AESTIO VIII.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum aliquis intellectus creatus possit uidere Deum per essentiam.

DE INDI QUERITUR DE hoc quod pertinet ad gloriam. De visione Dei in patria, scilicet, utrum aliquis intellectus

22. q. 2. ar. 3. c. ve. q. 20. ar. 4. c. 3. p. q. 7. ar. 8. c. & q. 15. ar. 10. o.

D. 486.

D. 366.

ar. 1. & 14. 1. & 1. p. q. 12. ar. 1. o. & ar. 4. ad. 3. uer. q. 8. ar. 1. o. & 4. d. 49. q. 1. ar. 1. o.

intellectus creatus possit uidere Deum per essentiam, & uidere qd non. Intellectus ad intelligibile est aliqua proportio: sed intellectus creati ad diuinam essentiam nulla est proportio, cum distent in infinitum. ergo intellectus creatus diuinam essentiam uidere non potest.

2^a Praet. Plus distat spiritus increatus ab intellectu creato, quam spiritus creatus a sensu: sed sensus non potest cognoscere spiritum creatum. ergo nec intellectus creatus spiritum increatum.

SED CONTRA est, Exo. 33. super illud. Non uidebit me homo, & uiuet, dicit glo. Gregorij. Fuere nonnulli qui Deum diceret et in illa regione dissimilitudinis in claritate sua conspici, sed in natura minime uideri, quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit. Neq; .n. illi simplici & incommutabili essentiae aliud est claritas, aliud est natura, sed ipsa ei natura claritas, ipsa claritas natura est, & ita essentia Dei uidebitur a beatis.

RESPON. Dicendum, qd necesse est ponere diuinam essentiam uideri a beatis. Beatitudo .n. est ultima perfectio rationalis naturae. Nihil autem est finaliter perfectum, nisi attingat ad suum principium sicut modum suum: qd ideo dico, qd ad principium, qd est Deus, attingit aliquid dupliciter. Vno modo, p similitudinem qd est commune omni creature, quae tantum habet de perfectione, quantum consequitur de diuina similitudine. Alio modo, per operationem ut praeterrmittat ille modus qd est Christus singularis, scilicet in uenitae personae. Dico autem per operationem, inquantum rationalis creatura cognoscit & amat Deum: & quia anima immediate facta est a Deo, ideo beata esse non poterit, nisi immediate uideat Deum. s. absq; medio, qd sit similitudo rei cognite, sicut species uisibilis i pupilla, vel in speculo, non aut absq; medio, qd est lumē coloris. In lumine tuo uidebim' lumē: hoc autem est per essentiam Dei uidere. Vnde in hoc ponimus beatitudinem rationalis creaturae, qd Deum per essentiam uidebit: sicut philosophi, qui posuerunt animas nostras fluere ab intelligentia agente, posuerunt ultimam felicitatem hominis in continuatione intellectus nostri ad ipsam.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd proportio dupliciter dicitur. Vno modo proprie, sicut qd importat quaedam determinatum excessum, & sic proportio requiritur inter intellectum & intelligibile ad hoc, qd sit cognitio cum comprehensione, qualiter diuina essentia nunquam uidebitur ab intellectu creato. Alio modo dicitur communiter pro qualibet habitudine, & sic infinitum potest habere proportionem ad finitum, si sit perfectio eius, vel aliqua huius habitudine habeat ad ipsum, & talis proportio sufficit ad hoc quod intellectus noster uideat diuinam essentiam attingendo, non comprehendendo.

AD 2^m dicendum, qd obiectio illa procedit de distantia secundum proprietatem naturae, non solum secundum rationem cognitionis. Nam spiritus creatus non est sensibilis, sed spiritus increatus est intelligibilis.

Finis quodlibet decimum.

INCIPIT QVODLIBET

VNDECIMUM.

QV AESTIO I.

ARTICVLVS I.

Vtrum solius Dei sit proprium esse ubique.

1. p. q. 8. ar. 2. & 4. o. & 1. d. 37. q. 2. o.

RESPON. sicut fuit de Deo, de angelis, & hominibus. De deo uero quaesitum fuit de immensitate ipsius, de cognitione eius, & de praedestinatione. Circa immensitatem uero Dei quaesitum fuit, utrum solius Dei sit proprium esse ubique. Ostendebat qd no. Numerus .n. est in rebus numeratis: sed constat qd oēs partes uniuersi sunt numeratae. ergo numerus est in omnibus partibus uniuersi, & sic uidetur quod sit ubique. non est ergo solius Dei proprium esse ubique.

2^a Praet. Vniuersale est qd est ubique & semper: sed uniuersale non est hoc quod Deus. ergo non est proprium solius Dei esse ubique & semper.

3^a Praet. Substantia spiritalis excedit corporalem, sed qd dicitur esse ubique, pertinet ad substantiam corporalem, quia i solis corporalibus est proprie assignare locum. ergo multo magis esse ubique, pertinet ad substantias spirituales, & sic uidetur qd no sit solius Dei proprium.

4^a Praet. Ad commendationem terreni regis pertinet qd possit gubernare et in absentia sua regnum: sed Deus est commendabilior omni rege. ergo uidetur qd etiam competat sibi ad suam commendationem qd gubernet totum mundum, vel aliquas partes in absentia sua per prouidentiam, & sic non uidetur qd sit Dei proprium esse ubique.

5^a Praet. Constat quod quaedam dicuntur Deo esse propinqua, & quaedam remota, & quanto magis sunt remota, tanto magis sunt corruptibilia: non autem possent dici aliqua propinqua, & aliqua remota si Deus esset ubique. ergo uidetur quod Deus non sit ubique.

6^a Praet. Dato quod tota machina mundialis esset unum corpus continuum, constat quod illud corpus esset ubique, non ergo est solius Dei proprium esse ubique.

CONTRA. Ambro. probat Spiritum sanctum esse Deum, qd est ubique: sed si esse ubique, non esset solius Dei proprium, ratio sua no ualeret. cum ergo ratio huiusmodi ualeat, uidetur quod sit solius Dei proprium esse ubique.

RESPON. Dicendum, qd spiritualia dicuntur esse in loco, non quidem per contactum magnitudinis, sed uirtutis, & ideo fm rationem uirtutis cuiuslibet rei spiritualis oportet nos loqui de loco i quo est. Virtus autem Dei est infinita, quae quidem infinitas apparet quantum ad duo. Primo, quia non solum excedit creaturas, quae sunt, fuerunt, & erunt, sed etiam oēs quae possunt imaginari. ergo Deus no solum est in illis quae sunt, fuerunt, & erunt, sed et in illis quae possunt imaginari esse. Secundo, quia uirtus Dei simul & semel i omnibus operatur, & in singulis fm proprium modum rerum, & ideo esse ubique, proprie acceptum, soli Deo competit: alijs autem rebus competit esse ubique, improprie. Vnde distinguitur modus quo Deus est ubique, & quo aliae res quibus aliquo modo competit esse ubique. Na huiusmodi dicuntur esse ubique, quia sunt tantum in his quae sunt, & praesentia sunt: Deus autem non solum i his q̄ sunt, sed et i imaginatis, & i praeteritis, & futuris.

Item. Aliae res no sunt ubique, sicut in loco uno, sed i cur i diuersis locis: sed Deus ita est ubique, qd est in quo libet & in toto, quia eius uirtus habet efficaciam no solum in id qd est commune uniuerso, sed etiam in id qd est proprium unicuique rei particulari, & ideo est in omnibus sicut in uno loco, & sicut in pluribus, quod est proprie esse ubique. Vnde cum hoc modo solus Deus sit ubique, solius Dei est proprium esse ubique.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod numerus non est in rebus numeratis sicut in loco, sed sicut accidens in subiecto.

2^a Praet. Unus numerus, licet sit in omnibus numeratis sicut unica essentia, non tamen est in qualibet parte, quia non quaelibet pars numeratur eodem numero. Item. Numerus no est omnino unus, sed multitudo quaedam: Deus autem est in rebus per uirtutem suam, & in singulis operatur, ut dictum est.

c. & ad 3. ar. 71. c. fi. & o. pus 3. c. 1. 9.

A d 2^m dicendū, q̄ uniuersale dicitur esse ubiq; & semper magis per remotiōē, q̄ per positionem. Non enim dicitur ubiq; esse & semper, eo quod sit in omni loco, & in omni tempore, sed quia abstrahit ab his quæ determinant locum, & tempus determinatum: & præterea, uniuersalia non sunt substantia.

A d 3^m dicendum, quod substantia spiritalis excedit corporalem excessu dignitatis naturæ, sed non in uirtute agēdi: immo uidemus quod multæ substantiæ spirituales habent determinata corpora, i quibus agant, sicut anima rationalis corpus humanum.

A d 4^m dicendū, quod si rex non est ubique per totum regnum, est ex defectu regis terreni propter circumscriptionem suæ substantiæ. Deus autem cum sit in circumscriptione, est ubique, & tamen si nō esset ubiq;, nihilominus gubernaret omnia, p̄ uidentia sua. Vnde in rege terreno non esse præsens est ad defectum, sed quod gubernet in absentia est ad commendationem. Deus autem & ubique est, & omnia gubernat.

A d 5^m dicendum, quod huiusmodi distantia & propinquitas creaturarum ad Deum non est secundū locum, sed secundum similitudinem & dissimilitudinem. Nā illa quæ magis assimilantur Deo, dicimus esse sibi propinquiora: quæ uero magis recedunt a similitudine ipsius, dicimus esse sibi remotiora.

A d 6^m dicendum, quod dato quod tota machina mundiālis esset unum corpus continuum, non tamen propter hoc posset imaginari quod esset ubique, sed in uno loco itū, quia totum illud, in quo esset, acciperetur pro uno loco, & sic nō attingeret quodlibet particulare, quod esse ubique complectitur i sua ratione.

QVÆSTIO II.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus cognoscat malum per bonum.

CIRCA cognitionem uero Dei querebatur, utrum Deus cognoscat malum per bonum, & uidetur quod non, quia cognoscere unum per aliud pertinet ad defectum cognitionis: sed in diuina cognitione nullus potest esse defectus. ergo uidetur quod Deus non cognoscat malum per bonum.

¶ 2 Præt. Cognoscere unū p̄ aliud est in cognoscēdo discurrere: sed i diuina cognitione nō ē discursus. ergo cū cognoscere malū per bonū sit cognoscere unū per aliud, uidetur q̄ Deus nō cognoscat malū per bonum.

¶ 3 Præt. Quicquid Deus cognoscat, cognoscat per essentiam suam: sed malū nec est effectus diuinæ essentia, neque est ei oppositum, ut dicit Aug. ergo uidetur q̄ Deus non cognoscat malum per bonum.

¶ 4 Præt. Philosophus dicit in 3. de anima, quod intellectus qui semper est in actu, nō cognoscat priuationē: sed intellectus diuinus est semp̄ in actu. ergo & c.

¶ 5 Præt. Omne quod cognoscitur, cognoscitur p̄ aliquā similitudinē i ipso cognoscēte existentē: sed malū nō habet aliquā similitudinē i Deo. ergo Deus nō cognoscat malum per aliquod bonum quod i eo existat.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit, quod malū cognoscitur secundum quod ab ipso bono discordat.

RESPON. Dicendum, q̄ propria cognitio unius cuiusq; rei est secundū qd̄ cognoscitur per propriam rationē. In cognoscibilibus aut̄ quædā sunt q̄ habēt rationē propriā absolutā, ut homo & lapis, quorū ppria ratio non dependet ex alio. Quædam uero sunt quæ nō habent ppriā rationē absolutā, sed ex alio depēdēt

tem, sicut est in reatiuis, & priuatiuis, & in negatiuis, quorū ratio dependet ex ordine quem habent ad alia: nā ratio cæcitatē nō est absoluta, sed dependens, inquantū habet ordinē ad uisum cuius est priuata. Cū ergo Deus animā cognoscat secundū proprias ratios, dico quod illa, quorū ratio est absoluta, cognoscat absolute, & nō per aliquod aliud. Illa uero, quorū est depēdens, & in ordine ad alia, cognoscat secundū ordinē ad illa, ex quibus depēdēt. Cū ergo ratio malī nō sit absoluta, sed dependens, inquantū scilicet discordat a bono creato, cognoscat malū secundū ordinem ad bonū, secundū qd̄ scilicet discordat ab ipso bono.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in illis que habent rationem absolutam est ad defectum cognitionis cognoscere unum per aliud, sed non in illis, quorum ratio est ad aliud, ut dictum est.

AD 2^m dicendum, q̄ cognitio discursiua est cognoscere unum cognitum per aliud cognitum absolute: sed cognoscere unum incognitum per aliud cognitum ad quod ordinat, nō est discurrere cognoscendo, & hoc modo cognoscitur malum.

AD 3^m dicendū, q̄ licet malū nō sit oppositū diuinæ essentia, tamē est oppositū effectui diuinæ essentia. Nā bonū increatū nō habet malū oppositū, sed bonis effectibus, qui causant a bono increato, opponit malū, & inquantum discordat ab eis effectibus cognoscit.

AD 4^m dicendum, quod illud habet locum in illo intellectu, qui cognoscat res p̄ adæquationē & species suas, & iste modus cognoscendi non est in Deo, qui cognoscat omnia per essentiam suam.

AD 5^m dicendū, q̄ licet malū nō habeat aliquā similitudinē i Deo, tamē oppositū malī, id est, bonū creatū, habet similitudinē in Deo, sicut in causa sua: & ita bonum cognoscitur per seipsum, malum uero p̄ bonū.

QVÆSTIO III.

ARTICVLVS III.

Vtrum prædestinatio imponat necessitatem.

CIRCA prædestinationē querebat, utrum prædestinatio imponat necessitatē, & ostēdebat q̄ sic. Cōstat .n. q̄ prædestinatus omnino saluatur: sed hoc nō est, nisi necessariū esset prædestinatum saluari. uidetur ergo quod prædestinatio necessitatem imponat.

¶ 2 Præt. Ad Rom. 9. dicit Apostolus. Nō est uolentis, neque currentis, sed miseris Dei. ergo uidetur q̄ quicquid est de salute, sit ex sola p̄destinatione diuina, & ex nullo alio: & sic uidetur necessitatem imponere.

CONTRA, Augustinus dicit. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te.

RESPON. Dicendum, q̄ prædestinatio certitudinē habet, & tamen necessitatē nō imponit. In prædestinatione .n. tria sunt cōsiderāda, quorū duo præsupponit ipsa prædestinatio, scilicet præsentia Dei, & dilectionē, id est, uoluntatē, qua uult prædestinatū saluare: & tertiu est ipsa prædestinatio, quæ nihil aliud est quā directio in finem, quē uult Deus rei dilectæ. Quodlibet autē horū triū certitudinem habet, & tamen necessitatē nō imponit. Et q̄ præsentia diuina certitudinem habeat patet. Deus enī cognoscat res nobiliori modo, quā nos cognoscamus. Nam cognitio nostra est in tempore, & ideo intuitus noster respicit res secundū rationem temporis, scilicet præterita, præterita, & futura, ut .s. cognoscat præterita ut præterita, p̄ntia ut p̄sentia, futura ut futura, & certitudinaliter. Cognitio

D. 292.

D. 292.

ar. 118. ad. 1. & 1. p. q. 23. ar. 6. q. 16. ar. 8. c. 2

Tex. 60. 20.

ar. 187. o. & 1. p. q. 18. ar. 7. c. & q. 63. ar. 6. ad 4. & 7. p. q. 33. ar. 1. ad 3.

D. 742.

D. 744.

vero diuina est supra tēpus, & mēsuratur æternitate solū, & ideo non cognoscat prout sunt in tēpore, sed prout sunt in æternitate, scilicet prout sunt præsentia, & hoc tam necessaria quā contingētia, unde omnia cognoscat tanquā p̄sentia in sua p̄sentialitate. Cū ergo etiā intellectus noster certitudinaliter cognoscat p̄sentia, multo magis Deus omnia sibi præsentia certitudinaliter cognoscat, ex quo nulla necessitas rebus cognitis inducitur. Sicut uidemus q̄ aliquis existens in loco eminēti, uidet certitudinaliter ordinē uenientiu aliquorū & euntiu per uias, & alius in plano existens, nō uidet, nisi q̄ sunt sibi p̄sentia, & tamē hominibus istis ex hoc nulla necessitas imponitur. Nā hoc nō est nisi ex hoc, q̄ in alto existens inuenerit omnia ut p̄sentia, quæ eunt in plano sunt præterita, scilicet illa q̄ retro sunt, p̄sentia illa, scilicet quæ sunt iuxta se, & futura illa, scilicet quæ anteriora sunt. Quod autē uolūtas diuina certitudinē habeat, & tamē necessitatē nō imponat, sic patet. Volūtas .n. Dei est efficax & perfecta causa omniu rerū: quia omnia quæcunq; uoluit dominus fecit. Cuius perfectio & efficacia apparet ex hoc, q̄ non solū mouet & causat res, sed etiā dat eis talē modū causandi, inquantum cuilibet rei determinatū modū cōtulit, quo suos effectus produceret. Vnde quia ipse uoluit quædā esse in uniuerso necessaria, & quædam contingētia, constituit quædam causas quibus cōtulit ut contingenter causarent: & quædam, quibus cōtulit ut necessario causarent effectus: Vnde uoluit istum, ut illum effectū non solū esse, sed etiam illio modo esse, scilicet vel contingēter, vel necessario, sicut quod uoluit Petrū non solū currere, sed et contingenter currere: & similiter uoluit istum hominem saluare, sed eo modo ut arbitrii libertatē nō perderet. Et sic q̄ Petrus, uel Martinus saluetur, habet duas causas, unam scilicet uoluntatē diuinā, & hæc habet certitudinē: aliam liberum arbitriū, & hæc habet contingētia. Et sic est in alijs rebus, quia si sint cōtingētia, prouenit eis ex causa proxima. Quod uero sint certa & necessaria, puenit eis ex causa prima. Vnde prima causa rerū, scilicet diuina uoluntas, est de contingētibus certitudinē habet, ex qua quidē certitudine non imponitur ipsis rebus aliqua necessitas, quia non solum uult ea esse, sed tali modo esse, scilicet necessario, vel contingenter, ut dictum est. Quod uero prædestinatio certitudinē habeat, & necessitatē non imponat, similiter patet. Motus .n. uel directio, uel propositū dirigendi in finē, qd̄ est ipsa p̄destinatio, est fm̄ constitutionē & ordinē causarū a Deo constitutarū. Constat autē q̄ quando sunt duæ causæ ordinatæ, quarū una est necessaria, & alia cōtingens, effectus semper est contingens. In prædestinatione autē sunt duæ causæ, quarū una est necessaria, scilicet ipse Deus, & alia est contingens, scilicet ipsum liberū arbitriū: & ideo oportet effectū prædestinationis contingētē esse. Vnde quia Deus scit, & uult istum, uel illū consequi talē finem, prædestinatio certitudinē habet. Quia uero Deus uult ut fm̄ libertatē arbitrii in talem finem dirigatur: ideo huiusmodi certitudo nullam prædestinato necessitatem imponit.

AD PRIMUM ergo dicendū, q̄ hic prædestinatus omnino saluatur ex certitudine diuinæ prædestinationis, non tamen est ibi necessitas absoluta, sed condicionalis: quia si talis est prædestinatus, necessario saluatur, non autem est necessarium simpliciter.

AD 2^m dicendū, q̄ uerbum Apostoli non est sic intelligendū, quin sit necessariū uelle & currere ex parte nostra, sed quia principiu primū bene operandi nō

est a nobis, sed ex misericordia diuina infundente gratiam, nihilominus tamen oportet quod ex parte nostra sit aliquod principium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum motus angeli sit in instanti.

CIRCA angelos quæsitū fuit de motu angeli, scilicet utrum motus eius sit in instanti. Videtur q̄ sic. Constat enim q̄ mutatio angeli simplicior est omni mutatiōe corporali: sed inuenitur aliqua mutatio corporalis in instanti, sicut illuminatio, & huiusmodi. ergo multo magis motus angeli est in instanti.

¶ 2 Præt. Nobilissima creaturæ cōpetit nobilissimus motus: nobilissimus autē motus est ille q̄ fit in instanti. ergo cōpetit nobilissimæ creaturæ, scilicet angelo.

CONTRA: Om̄ motus habet prius & posterius: prius autem & posterius in motu est numerus temporis. ergo in omni motu est tempus. ergo nullas motus etiam angeli est in instanti.

RESPON. Dicendum, q̄ omnis mutatio habet terminos, quos nō cōtingit simul esse. Vnde impossibile est q̄ aliquis motus, uel mutatio sit in instanti hoc modo, q̄ idē instās ambos terminos cōplectatur. Vnde sciendū q̄ in rebus corporalibus duo termini motus, uel mutatiōis dupliciter possunt se habere. Vno modo, q̄ sit assignare instās, in quo terminus ad quem, primo est. Et aliud instās in quo terminus a quo ultimo est, & sic cum inter quolibet duo instantia sit tēpus mediū, sequitur q̄ de uno termino motus in aliū fiat trāsitus per tempus, & sic talis mutatio est in tempore, & non in instanti. Hoc autē contingit quando inter duos terminos motus est aliquod mediū accipere, sicut inter albū & nigrū, & inter esse hic & ibi: sed alii qui termini mutationis sunt, inter quos non est accipere mediū, sicut inter albū & nō albū, inter ignē & nō ignē, inter tenebrosū & luminosū: quia affirmatio & negatio sunt secundū se immediata, & similiter priuatio & forma in subiecto determinato, & in talibus licet sit accipere instās, in quo primo est terminus ad quem, non tamen est accipere instās, in quo ultimo est terminus a quo. Cum enim inter quolibet duo instantia sit tēpus mediū, sequeretur q̄ in illo tēpore medio, in neutro extremorū esset, quod est impossibile, cū sint extrema omnino immediata. Oportet ergo dicere, q̄ cum illud instās, in quo primo est terminus ad quē, sit terminus alicuius tēporis, q̄ in toto tēpore præcedēti daret terminus a quo, & sic cū inter tēpus & instās, qd̄ est terminus ipis, non sit tēpus mediū, nō sit trāsitus de una extremitate in aliā in tēpore, sed in instanti. Primo enim definit esse terminus a quo, & incipit terminus ad quē, & huiusmodi mutationes dicuntur esse instantaneæ, sicut illuminatio, generatio, & corruptio: sed oportet q̄ istæ mutatiōes sint termini motuū continuorū, & in tempore existentiu, quia tēpus, in quo est ultimo terminus a quo, mēsurat aliquē motū secundū quod subiectū accedit ad terminum ad quē: sicut p̄ alterationē materia disposita ad formā, & per motū locale corpus luminosum accedit ad solum, in quo illuminat, & secundum hoc dicitur qd̄ generatio & corruptio sunt termini alterationis, & illuminatio motus localis. Sic ergo duæ sunt mutatiōes corporaliū, sed neutra harū potest esse i motu angeli. Cum enim motus angeli attendatur secundum diuersos contractus uirtuales angeli ad diuersa loca, qui quidē contractus non sunt continuū, sequitur

ar. 187. o. & 1. p. q. 18. ar. 7. c. & q. 63. ar. 6. ad 4. & 7. p. q. 33. ar. 1. ad 3.

D. 118. sequitur qd motus angeli non sit continuus, & ita est
 pus quod proprie mensurat motum angeli non est
 continuum, cum cōtinuitas temporis sit ex cōtinui-
 tate motus, ut dicitur in 4. Phy. Non enim potest dici qd
 motus angeli mensuretur tempore cōtinuo, qd est nu-
 merus motus cali, quia motus angeli nō dependet ex
 motu cali: & sic sequitur qd motus angeli mensuret
 quodā tēpore, in quo sunt instantia sibi succedentia, si
 ne cōtinuatione, quia tēpus ex hoc qd est numerus, nō
 est cōtinuū, sed ex hoc qd est numerus motus conti-
 nuū. Sic ergo in motu angeli duo extrema motus nō
 sunt in duobus instantibus, inter quā sit tempus me-
 diū neq; iterū vnum extremorū est in tēpore, & aliud
 in instanti, quod terminat tēpus, sed duo extrema sunt
 in duobus instantibus, inter quā nō est tēpus mediū,
 & sic oportet dicere quod motus angeli sit i rpe, licet
 alio modo quā motus corporales sunt in tempore.

D. 118. in duobus instantibus, inter quā nō est tēpus mediū,
 & sic oportet dicere quod motus angeli sit i rpe, licet
 alio modo quā motus corporales sunt in tempore.
 AD PRIMVM ergo dicendū, quod mutatio an-
 geli secundū predicta ostenditur esse simplicior quā
 aliqua mutatio corporalis. Est enim simplicior quā
 illa mutatio, cuius duo extrema sunt in duobus instan-
 tibus, inter quā cadit tempus mediū, tamen inter
 duo instantia motus angeli non cadit tempus mediū.
 Similiter etiā simplicior est quā illa, cui vnum ex-
 tremum est in toto tempore cōtinuo, cum vnum ex-
 tremū sit in instanti indivisibili, & tamen non interci-
 dit tempus mediū, sicut nec ibi: & quia est simpli-
 cior, ideo etiā sequitur quod sit nobilior.
 Vnde patet solutio ad secundum.

QVÆSTIO V.

D. 118. quæsitum est de homine.
 Et circa hoc quæsitum est de partibus nature
 humanæ. De sacramentis gratiæ. Et de conuerti-
 tione humanæ vitæ.

Circa primum quærebantur duo.

- ¶ Primo, De anima.
- ¶ Secundo, De corpore.

ARTICVLVS V.

Vtrum sint eiusdem substantiæ anima sensitua & intellectiua.

D. 118. anima autē quæsitum est, vtrū sint eiusdē sub-
 stantiæ anima sensitua & intellectiua, & ostende-
 batur quod non. Nā anima sensitua educitur de po-
 tentia materiæ: intellectiua vero est per creationem.
 non est ergo eadem substantia vtriusque.

- ¶ 1. Præ. In nulla substantia quæ sit vna & eadem est
 eodem tempore motus ad opposita: sed sensus & ra-
 tio eodem tempore mouentur ad opposita, sicut dicit
 Apostolus ad Rom. 7. Video aliā legē in mēbris meis
 repugnantem &c. ergo sensitua & rationalis non
 sunt vnius substantiæ.
- ¶ 2. Præ. Corruptibile & incorruptibile nō sunt eius-
 dem generis, ergo nec idem numero: sed anima sen-
 situa est corruptibilis, intellectiua vero incorrupti-
 bilis, ergo sensitua & intellectiua non sunt eadem
 numero, & sic nec eiusdem substantiæ.
- ¶ 3. Præ. Anima sensitua est communis nobis & bru-
 tis: sed in brutis educitur de potentia materiæ, ergo
 & in nobis, non est ergo eadem cum intellectiua, quæ
 est per creationem.

CONTRA. Vnius perfectibilis vna est perfectio:
 sed corpus humanum est vnum perfectibile, ergo ani-

ma quæ est eius perfectio, est vna.
 RESPON. Dicendum, qd circa ordinē formati-
 ōis est duplex opinio. Vna est Auicebron, & quorūdā se-
 quaciū eius, qui dicunt quod sū ordinē generū & spe-
 cierū sunt diuersæ formæ substantiales sibi inuicē ad-
 ueniētes, sicut est substantia, est corpus, est animatū &
 est animal. Dicunt ergo quod quædā forma substanti-
 alis est per quam est substantia tantum, & postea est quæ-
 dam alia per quā est corpus, deinde est & alia per quā
 est animatū, & alia per quā est animal, & alia per quā
 est homo, & sic dicunt de aliis formis substantialibus
 rerum. Sed hæc positio stare nō potest, quia cū forma
 substantialis sit qd facit hoc aliquid, & dat esse substā-
 tiale rei, tunc sola prima forma esset substantialis, cum
 ipsa sola daret esse substantiale rei, & faceret hoc ali-
 quid: omnes autē post primā essent accidentales ad-
 ueniētes, nec daret esse rei simpliciter, sed esset tale,
 & sic in admissiōne, vel acquisitione ipsarum nō esset
 generatio & corruptio, sed sicut alteratio, vnde patet
 hoc non esse verū. Similiter etiam esset in potentia ani-
 me, nā sola prima, scilicet vegetabilis esset forma sub-
 stantialis, & faceret hoc aliquid: alia vero esset acci-
 dentales, quod omnino est falsum. Et ideo dicendum
 est, qd huiusmodi formæ differunt secundū perfecti-
 ōem & imperfecti-
 ōem. Est enim aliqua forma, qd non dat nisi
 esse corpus tantū: aliqua est magis perfecta, quæ etiā
 dat esse & vivere, quocumque modo viuendi: aliqua
 quæ cū his dat etiam sensum, unde patet qd tempus, v-
 l prima est perfectior primis, & habet se ad priores, sicut
 perfectissima ad imperfectissimam, & ideo quisquid
 coartinetur in ipsis, totum est virtutē in vltima. Vnde
 dicendum est, qd vna & eadē essentia est anima sensi-
 tiua & intellectiua, sed intellectiua habet se ad sensiti-
 uam, sicut perfectū ad imperfectū. Quod autē specia-
 liter anima sensitua & intellectiua sint vnius essen-
 tiæ signum est, quia nisi vires animæ radicarentur in
 vna essentia, nunquam vna impediretur ab alia, nec
 etiam virtus vnius redundaret in aliam. Item cum in-
 tellectus non habeat determinatū organū in corpo-
 re, quo mediante exerceat operationes suas, ad quid
 vniretur corpori, nisi esset eiusdem essentia cum ani-
 mæ sensitua? Sic ergo patet, quod vna essentia est ani-
 mæ sensitua & intellectiua, sed differunt secundū
 perfecti-
 ōem & imperfecti-
 ōem, ut dictum est.

D. 118. anima autē quæsitum est, vtrū sint eiusdē sub-
 stantiæ anima sensitua & intellectiua, & ostende-
 batur quod non. Nā anima sensitua educitur de po-
 tentia materiæ: intellectiua vero est per creationem.
 non est ergo eadem substantia vtriusque.

- AD PRIMVM ergo dicendū, qd anima sensitua
 educitur de potentia materiæ in brutis, in nobis ve-
 ro non, sed est per creationem, cum eius essentia sit
 essentia animæ rationalis, quæ est per creationem.
- AD 2^m dicendū, qd nō est inconueniens aliqd idē exi-
 stēs sū diuersas vires, vel partes moueri ad opposita:
 & ideo licet substantia animæ humanæ sit eadē sensi-
 tiuæ & intellectiue, tamen potest secundum diuersas
 partes & vires moueri ad opposita, ut scilicet
 sensus moueatur ad ea quæ sunt sibi propria, & ratio
 ad ea ad quæ ordinantur.
- AD 3^m dicendum, quod licet incorruptibile non
 sit idem cum corruptibili, tamen inuenitur aliquid
 incorruptibile, quod habet aliquā proprietatē com-
 mūnem corruptibili, & sic est in anima rationali. Nā
 ipsa substantia animæ est incorruptibilis, nihilomi-
 nus tamen habet aliquid in se, scilicet sensituum, qd
 est commune etiā corruptibili.
- AD 4^m dicendum, qd licet anima sensitua sit com-
 mūnis in nobis & brutis quantum ad rationem gene-
 ris, tamen quantum ad rationem speciei alia est in ho-
 mine, & alia in brutis: & similiter alia in aliis, & alia
 in æquo.

in equo, & in boue, & secundum quod differunt,
 aliqua specie, ita etiā differt in eis anima sensitua: &
 ideo non sequitur, si in brutis educatur de potentia
 materiæ, quod etiā in homine, quia in homine est
 altioris speciei, & est per creationem.

QVÆSTIO VI.

ARTICVLVS VI.

Vtrum corpus resurgat idem numero.

D. 650. De corpore autē quæsitū est, vtrum resurgat idē nu-
 mero, & ostendebatur qd non, quia sū Philoso-
 phū in tōp. illud dicitur idē numero, qd est idē prius,
 accidēte, & diffinitio: sed corpus in resurrectionē nō
 habebit eadē propria, quia modo risibile, tunc non:
 nō eadē accidētia, quia nunc albus, crispus, niger &
 huiusmodi, qd tunc non erunt: nō eadē et diffinitio-
 ne, quia modo diffinitur per mortale, tunc vero nō mor-
 tale erit, ergo videtur quod non resurgat idē numero.
 ¶ 2. Præ. Identitas materiæ facit idem numero: sed
 materia corporis resurgentis nō erit eadem cum cor-
 pore quod nunc est, cum multæ formæ reiterentur
 in ea, ergo corpus non resurgat idem numero.

¶ 3. Præ. Philosophus dicit i li. de anima, qd nō est eadē
 statua numero quæ destruitur, & de eodē ære refi-
 citur, pati ergo rationē corpus qd nō corrumpitur,
 non erit idem numero cum eo quod resurgat.
 ¶ 4. Præ. Constat qd homo humanitate est homo, &
 vna humanitate vnus homo: sed in corpore qd nunc
 est, & qd resurgat, erunt duæ humanitates, quia p mor-
 tē destruitur forma totius, ergo erunt duo homines,
 & sic videtur qd corpora non resurgat eadē numero.

CONTRA. Ioh. 19. Quæ visurus sum ego ipse & c.
 RESPON. Dicendū, qd ad hoc qd aliquid sit idem
 numero, requiritur identitas principiorū essentialiū. Vnde
 quodcūq; principiorū essentialiū, etiā in ipso indiui-
 duo, varietur, necesse est etiā identitatē variari. Illud
 autē est essentialē cuiuslibet indiuidui, qd est de ratio-
 ne ipsius, sicut cuiuslibet rei materiali sunt essentialia
 materia & forma: vnde si accidentia variat & mutē-
 tur remanētibus principijs essentialibus indiuidui,
 ipsum indiuiduū remanet idē. Cū ergo principia essen-
 tialia hoīs sint aīa & corpus, & hæc remaneant, quia
 resurgat eadem anima & idem corpus, dicendū quod
 corpus hominis resurgat idem numero.

D. 178. anima autē quæsitum est, vtrū sint eiusdē sub-
 stantiæ anima sensitua & intellectiua, & ostende-
 batur quod non. Nā anima sensitua educitur de po-
 tentia materiæ: intellectiua vero est per creationem.
 non est ergo eadem substantia vtriusque.

- AD PRIMVM ergo dicendū, qd obiectio illa pro-
 ceedit ex falso intellectu literæ. Nō enim dicitur idem
 numero illud, quod habet idē accidēs nunc & postea,
 & idē propriū, sed illud est idē numero, qd est idē cū
 accidēte, & idē cū proprio, sicut cū subiectū est idē cū
 accidēte, proprio, & diffinitio, & nō illa quæ habent
 idē accidēs, idē propriū, & vna diffinitio, vnde patet
 qd obijciēs falsē intellexit textū. Dato autē qd sū illū
 intellectu procedat obiectio, dicendum qd intelligitur
 de accidētibus indiuiduātibus. s. de dimensionibus, &
 erunt hæc in corporibus glorificatis. Itē, erit ibi idem
 propriū, s. risus, Iob. 8. Impletur os tuum risu, & la-
 bia tua iubilo. De diffinitione vero dicendū, qd licet re-
 surgat imortale, in vera mortalitas nō tollat ab eo, quia
 natura humana erit ibi, quæ ex se habet qd sit mortalis.
- AD 2^m dicendū, qd licet eadē materia faciat idē nu-
 mero, nō tamen materia nuda, nec qd facit principij in
 numero, sed vna materiæ scdm qd est sub dimensionib;
 terminantibus ipsam, facit idē numero: vnde licet
 multæ formæ reiterentur i anima corporis resurgētis,

tamen resurgat corpus sub eisdem dimensionibus, &
 cum eisdem principijs essentialibus.

D. 3^m dicendū, qd Aug. dicit cōtrariū. Ipse enim
 vult, si statua reficiatur ex eodē ære, qd sit eadē nume-
 ro. Nihilominus tamē dicendū, qd oīa artificialia ponit-
 tur dupliciter, in genere, vel in specie; quia vel per ma-
 teriā suā, vel per formā suā. Naturalia autē ponuntur
 in genere, vel specie tantū p formā suā: formæ autē ar-
 tificiales, quæ sunt accidentia, ideo oportet qd collocent
 i genere, vel specie, vel materia, naturales vero nō nō,
 quia sunt substantiales. Dico ergo qd si consideret statua
 prout ponitur in genere, vel specie per materiā suā, sic
 reficit eadē statua. Si vero consideret prout ponitur i
 genere, vel specie p formā, sic dico quod non refici-
 tur eadē, sed alia, quia alia est forma huius, & alia illius:
 i corpore autē nō est sic, quia i corpore erit eadē forma.

D. 4^m dicendū, qd non sunt duæ humanitates in
 corpore quod corrumpitur, & qd resurgit, sed vna:
 quia principia essentialia nō mutantur, sed sunt eadē.

QVÆSTIO VII.

D. 118. De sacramentis vero gratiæ quæsitū sunt tria.
 ¶ Primo, De sacramento confirmationis.
 ¶ Secundo, De sacramento Eucharistiæ.
 ¶ Tertio, De sacramento matrimonij.

ARTICVLVS VII.

Vtrum solus episcopus debeat conferre sacramentū confirmationis, uel etiam alius.

CIRCA primum quæritur, vtrū solus episcopus
 debeat cōferre sacramentū cōfirmationis, vel etiā
 alius, & videtur qd nō solū episcopus, sed etiā qd quili-
 bet sacerdos possit cōferre. Constat enim quod in con-
 firmatione cōferatur gratia spiritalis: sed huius gratiæ
 collatio sic est ordinata, vt nō possit impediri: cōlat
 autē qd p absentia episcoporū multotiens impeditur,
 quia non sunt vbique præsentēs: ergo debet cōferri p
 ministerium sacerdotum, qui sunt vbique præsentēs.
 ¶ 2. Præ. Sacramenta instituta sunt propter vtilitatē,
 ergo debent eo modo conferri, quo competit vtilitati
 omnium: nō autem cōpeteret vtilitati, si solus episco-
 pus conferret hoc sacramentum, in quo datur robur
 Spiritus sancti, quia non omnes habent opportunitatem
 episcopi, ergo debet fieri per sacerdotēs, p quos
 possunt omnes consequi hanc vtilitatem.

D. 118. anima autē quæsitum est, vtrū sint eiusdē sub-
 stantiæ anima sensitua & intellectiua, & ostende-
 batur quod non. Nā anima sensitua educitur de po-
 tentia materiæ: intellectiua vero est per creationem.
 non est ergo eadem substantia vtriusque.

- ¶ 3. Præ. Cōstat qd sacramentum baptisimi est maius qd
 sacramentū cōfirmationis: sed baptisimus pot cōferri
 p quolibet sacerdotē, ergo multo magis cōfirmatio.
- CONTRA.** RIVM est Ecclesiæ consuetudo.
- RESPON.** Dicendum, qd prius minister facti-
 mēti cōfirmatiōis est episcopus, & hoc pbatur ratio, &
 & auctoritate. Rōne quidē, quia cōfirmatio ad hoc fit,
 vt homo in quadā perfectione constituat, cū detur ad
 robur Spiritus sancti, vt. s. homo ex hoc fiat fortis &
 robustus ad cōfiteūdū, & proponēdū fidē corā regibus
 & principibus, vnde & ppter hoc fit in stōte, vt nō
 pertimescat, nec cōfundatur pponere fidē corā oībus,
 & defendere. Sicut autem Dion. dicit, tres sunt acti-
 ones hierarchiæ: s. purgare, illuminare, & pscere. Pur-
 gare est propriū diaconorū, illuminare presbyterorū,
 & hoc cōsistit maxime i Eucharistiā: per hanc vero
 est episcoporū, & ideo oīa sacramentā, quæ ad perfe-
 ctionē cōferuntur, pertinent ad collationē episcopi,
 quæ sunt collatio ordinum, consecratio virginum, &
 variorum,

uasorū, & cōfirmationis sacramentū, vnde alius non potest conferre confirmationis sacramentū nisi episcopus. Hoc etiā patet auctoritate scripturæ. Cōfirmatio n̄ successit in locū impositionis manū: hoc autē non poterat fieri nisi per solos Apostolos, vnde & per Philippum qui prædicauerat verbum dñi in Samaria, nō imponebatur manū, sed Apostoli q̄ erāt Hierosolymis audito q̄ Samaria recipit verbū Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem. & postea sequitur. Tūc imponebāt manus super illos, &c. vnde cū episcopi succedāt in locum Apostolorū, solis episcopis debetur collatio sacramenti cōfirmationis. Inuenimus tñ q̄ aliqua q̄ in quadā perfectione constituit, ex dispensatione cōmittunt simplicibus sacerdotib⁹, sicut collatio minorū ordinum, & huiusmodi, quod etiam de cōfirmatione fieri posset cum dispensatione, sine qua nullus debet conferre hoc sacramentū, nisi solus episcopus.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ non oīa sacramēta, in quibus confertur gr̄a spiritualis, pōt conferre sacerdos, vnde licet in sacramento cōfirmationis confertur gratia spiritualis, non tamen competit sacerdoti, quia perfectiori modo in sacramento ordinis confertur gratia spiritualis, quod reseruat solis episcopis propter perfectionem, in qua constituit. Nec obstat de impedimento, quia possunt recurrere ad ciuitates, in quibus sunt episcopi præsentēs.

Et per hoc patet solutio ad secundum.

AD 3^m dicendū, q̄ sacramentū baptisimi est maius necessitate, non perfectione: & ideo propter eius necessitatem non solum sacerdotes, sed etiam quilibet christianus potest baptizare in articulo necessitatis, ubi non habetur copia sacerdotis, seruata nihilominus forma sacramenti. Cōfirmatio vero quia nō est adeo necessaria, & constituit in quadam perfectione, vt dictum est, maioribus reseruat solis episcopis.

QVÆSTIO VIII.

CIRCA sacramētū Eucharistiæ quæ sita sunt duo.

¶ **Primo**, De illis q̄ excluduntur a consecratione per fornicationem.

¶ **Secundo**, De illis qui excludunt a participatione sacramenti per excommunicationem.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis possit audire Missam sacerdotis fornicarij, quin peccet mortaliter.

AD PRIMVM quæsitū est, vtrū aliquis possit audire Missam sacerdotis fornicarij, qn̄ peccet mortaliter, videtur q̄ nō possit audire sine peccato mortali. Ecclesia enim præcepit sub anathemate, q̄ nullus audiat missam a fornicario sacerdotis: sed facere contra huiusmodi mādātū, est peccatū mortale, ergo, &c.

CONTRA est, q̄ in multis locis p̄ mūdū sustinetur. **RESPON.** Dicendū, q̄ circa hoc est cōsiderandū q̄ aliquid quantū ad ius naturale est per se malum, & aliquid malū est quātū ad ius positīuū. Quicumq̄, em̄ sacerdos in peccato mortali existens celebrat, peccat mortaliter: vnde si cōstaret mihi eum esse in peccato mortali, & inducere eū ad celebrandū, peccarē mortaliter, & hoc est secūdū ipsū ius naturale, quia hoc est puocare eū ad peccatū mortale. Ius autē positīuū addit plus, q̄ nō solum debet inducere eum ad celebrandū, sed etiam si audiam eius missam, per eū mortaliter, quod quidem in iurātū est in p̄nā sacerdotis

fornicarij. Attēdēdum tamen est, q̄ hoc non intelligitur de quolibet sacerdote fornicario, sed de publicis fornicarijs, qui propriè dicuntur publici, quando in dicto & sn̄a Ecclesiæ vocantur publici. Vnde quicūq̄ a tali fornicario publico audit missam, peccat mortaliter.

AD illud quod obijciatur dicendū, q̄ si sustineretur a prælati, p̄pter hoc nō excusatur, quia hoc est vel propter negligentiam, vel p̄pter miseriam & defectum ipsorum prælatorum, qui nō sunt ausi corrigere alios, cū in se multa corrigenda cognoscāt, vel etiā propter timorē aliquando, vnde non excusantur propter hoc.

ARTICVLVS IX.

Vtrum aliquis loquendo, comedendo, seu stando cum excommunicatis peccet mortaliter.

CIRCA secundū quæsitum fuit, vtrum aliquis loquēdo, comedendo, seu stando cum excommunicatis peccet mortaliter, & videtur quod sic, quia multi magistri Decretorum & magni hoc dicunt.

¶ **1° Præ.** Facere contra præcepta Ecclesiæ est peccatū mortale: sed Ecclesia mādāt q̄ nullus loquat̄, nec comedat cū excommunicatis, hoc ergo q̄ facit, peccat mortaliter.

¶ **2° Præ.** Quædā Decretalis dicit, vbi consulebat summus Pontifex, vtrum posset participari excommunicatis, quod hoc etiam pro vitando dispendio mortis non debet facere, & huius assignat causam dicens: quia est peccatum mortale, videtur ergo quod quicū que in aliquo participat cum eis, peccat mortaliter.

CONTRA est, quod nos videmus multos perfectos viros hoc facientes, qui nullo modo hoc facerēt, si esset peccatum mortale.

RESPON. Dicendum, q̄ aliquis per excommunicationem separatur a cōmunionē fidelium, non autē hominum, nisi per accidens: quia in tantum separatur a cōmunionē hominum, inquantū conuenit separari a cōmunionē fidelium. Dico ergo q̄ aliquis potest cōmunicare, seu participare cū excommunicato directe, & indirecte. Directe quidem in his quæ sunt fidelium, & sic ille qui hoc modo ei cōmunicat, peccat mortaliter. Et hoc contingit tripliciter, quia si cōmunicat secū in diuinis, sicut si orē pro eo, vel audiam missam cū eo, & in alijs spiritualibus. Itē, si ex cōtēptu, & hoc in quocunq̄ cōmunicat quis cū eo, quasi cōtēptus mādātū Ecclesiæ, peccat mortaliter. Itē, quicumque participat secū in crimine, & in causa. Indirecte vero cōmunicat quis cum eo in his quæ sunt hominis, si cur in verbo, in cibo, & in his quæ sunt simpliciter humanæ conuersationis, & s̄m hoc nō peccat mortaliter, sed venialiter, nisi faciat ex cōtēptu, vt dictū est.

AD 2^m dicendū, q̄ cōmunicare cum excommunicato directe, est cōtra præceptum Ecclesiæ, & est peccatū mortale, sed indirecte non est contra: sed præter præceptū Ecclesiæ, & hoc non est peccatū mortale, sed veniale. Vnde sciendū est, q̄ quædā sunt per se malum, & hæc non possunt fieri sine peccatō, sicut cōmunicare excommunicato in his quæ sunt excommunicati, & ideo non possunt fieri sine peccato mortali. Quædā vero sunt occasiones malorum tantum, & ista possunt fieri sine peccato mortali, & sic est loqui, vel comedere cū excommunicatis.

4. d. 18. q. 1. ar. 4. q. 3. o.

4. di. 3. q. 4. ar. 3. o.

D. 414.

4. d. 34. o. 4. ad 3. & dif. 36. ar. 1. & dif. 39. 4. ad 3.

GENES sunt frigidi, & tamen contrahunt matrimonium. **IN CONTRARIVM** est, quia nullus obligat se ad impossibile: sed impossibile est frigidis carnaliter alicui copulari, ergo si ad hoc obligant se, pactum huiusmodi nullum erit.

RESPON. Dicendum, q̄ frigiditas eadē ratione impedit matrimonium, sicut maleficium, cum sit eadē impossibilitas in vtroque, nihilominus tamē differt frigidus & maleficius. Frigidus n. est impotens simpliciter quantum ad omnes, maleficius vero est qui dem impotens, non tamen quo ad omnes, sed quo ad unam tantum. Nam maleficius consistit in imaginē uiri respectu unius mulieris, inquantū. s̄ ope ratione dæmonis fit illi abominatio alicuius mulieris, quā propter horrorem refugit & respuit, & ideo aliter impedit frigiditas, & aliter maleficiū. Nā frigiditas impedit aliquem ita quod oportet quod remaneat absq̄ oī spe contrahendi, si ab una impediatur. Vnde si aliquando aliquis efficit potens, oportet reintegrare primū matrimonium, unde frigiditas soluit cōtractū, & impedit contrahendū: maleficius vero impeditur quantum ad istam tantum, unde datur ei licentia nubēdā alteri, & mulieri similiter: unde maleficius soluit cōtractū, sed nō dirimit contrahendū, ut iā patet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod senes sunt frigidi non quidem ad actum generationis, sed ad generationem prolis: & ideo cum possint carnaliter copulari nō soluitur matrimonium. Frigiditas vero quæ omnino carnalē copulā impedit, soluit matrimonium.

QVÆSTIO VI.

CIRCA conuersationem uero humanæ uitæ quæ sita sunt quædam per comparisonem ad proximum: quædam uero per comparisonem ad res quæ in usum hominum ueniunt. Per comparisonem uero ad proximum, quæ sita sunt de correctione fraterna, circa quam duo quæ sita sunt.

ARTICVLVS XII.

Vtrum debeat aliquis in publico, uel in privato corrigere proximum, uel fratrem suum.

PRIMO utrū debeat aliquis in publico, uel in privato corrigere proximum, uel fratrem suum. Vide 3. p. q. 55. 2. ad 1. ma. tur quod occulte. Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, uade, & corripe eū inter te & ipsum solū. uidef ergo quod occulte sit corrigendus frater delinquens.

CONTRA. Ad Timo. 5. Peccantem coram omnibus argue.

¶ **1° Præ.** Aliquæ constitutiones hoc habent, ut scilicet publice corrigatur.

RESPON. Dicendum, q̄ huiusmodi correctio ex charitate debet procedere, & inde est quod dicitur frater na correctio: & ideo oportet ordinem fraternæ correctionis sumere secundum ordinem charitatis. Ordo autem charitatis est: ut quis bono proximi præferat commune bonum. Item, ut uelit bonum proximi, & conscientia, & fama, & in his magis uelit bonū conscientia, quando utrumque haberi nō potest. Et ideo his consideratis, credo q̄ si esset aliquod peccatū carnale, seu spirituale, quod uergeret in detrimentū multitudinis, statim est reuelandum, cum præponderet bonum commune in ordine charitatis, ut dictū est: bono proximi siue sit fama, siue conscientia. Quando uero non timetur multitudinis detrimentum, uide debet quis utrumque cōtēdere: bonum famæ, & conscientia, Quodlib. S. Tho. K scientia,

AD 3^m dicendum, quod non solum quis debet subire mortem anteq̄ peccet mortaliter, sed etiā anteq̄ peccet venialiter, quia peccatum inquantum peccatum, nūquam est eligibile. Si enim esset eligibile, nūquam esset peccatū, & sic non peccarem si facerem: & ideo per hoc non concluditur, q̄ ideo nō sit participandum eis, quia est peccatum mortale, & qui hoc facit, peccat mortaliter: quia etiā si esset veniale, non esset participandum eis, & tamen non peccaret mortaliter participando.

Vel dicendum est, quod Decretalis illa intelligitur de illis, qui directe communicant excommunicatis.

QVÆSTIO IX.

CIRCA sacramētū matrimonii quæ sita sunt duo: **Primo**, De maleficiatis. **Secundo**, De frigidis.

ARTICVLVS X.

Vtrum maleficia impediāt matrimonium.

AD PRIMVM quæsitū est, vtrum maleficia impediāt matrimonium, & videtur quod non, quia opus Dei est fortius quā diaboli: sed matrimonium est opus Dei, maleficiū uero opus diaboli, ergo matrimonium est fortius maleficio, nō ergo impeditur ipsum.

CONTRA. Maior est potestas dæmonis, q̄ hoīs: sed hō pōt matrimonium impedire, ergo & dæmones.

RESPON. Dicendum, quod matrimonium est quasi quoddam pactum. Nam per matrimonium vnus tradit potestatem sui corporis alteri ad carnalem copulam. Constat autem quod pactum de impossibili nullum est, cū nullus possit se obligare ad impossibile: & ideo quando aliquis obligat se per matrimonium ad carnalem copulam, si hoc sit ei impossibile, matrimonium nullum est. Sed notādum est, quod impossibilitas carnalis copulæ ex aliquo impedimento proueniens potest dupliciter considerari, quia vel illud impedimentum est superueniens matrimonio iā consummato, uel p̄cedēs. Si est superueniens, tūc matrimonium iam cōsummatum nunquam soluitur. Si vero impedimentum p̄cedat, tunc matrimonium nondū consummatum soluitur. Item circa hoc sciendū, quod impedimenta huiusmodi vel sunt perpetua, vel ad tēpus. Si sunt perpetua, tunc matrimonium illud simpliciter impeditur: si uero sunt temporalia, tunc matrimonium nō impeditur simpliciter, sed ad tempus, ita tamen q̄ impedimētum in utrisq̄ p̄cedat. De maleficijs autē sciendum est quod quidam dixerunt q̄ maleficiū nihil est, & q̄ hoc proueniebat ex infidelitate: quia uolebant quod dæmones nihil sunt, nisi imaginatiōes hominū, inquantū. s̄ homines imaginabantur eos, & ex ista imaginatiōe terribi ladebatur. Fides uero catholica uult qd̄ dæmones sint aliquid, & possint nocere suis operationibus, & impedire carnalē copulā, & iō hōmōi impediētā si p̄cedat & sint p̄petua, vt dictū est, simpliciter impediunt matrimonium.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod etiam diabolus est opus Dei, & non solum matrimonium, & inter opera Dei unū est fortius alio, & vnū impeditur per aliud magis forte. Vnde cum diabolus sit fortior q̄ matrimonium, nihil phibet p̄ ipsum matrimonium impedi.

ARTICVLVS XI.

Vtrum frigiditas impediāt matrimonium.

CIRCA secundum quæsitum est, vtrum frigiditas impediāt matrimonium. Videtur quod nō, quia

scientia, corrigendo occulte inter se & ipsum. Si autem ex hoc correctio non sequatur, tunc secundum ordinem euangelij debet secum adhibere alium, uel etiam referre ecclesiam: nihilominus tamen & in hoc seruandus est ordo, ut si peccatum sit publicum, publice corrigatur: si uero occultum, occulte, & ideo dicitur. Si peccauerit in te frater tuus, i. te sciente solum &c. quantum ad occultum, quantum uero ad publicum dicitur. Peccantem, scilicet publice, coram omnibus argue. Et sic patet solutio ad primum uisusque partis.

Ad aliud uero dicendum, quod illud de constitutionibus ordinatum est, & seruati debet in his quae uergetur in periculum & detrimentum societatis & collegij.

ARTICVLVS XIII.

Utrum si aliquis sciat peccatum proximi, peccet mortaliter referendo illud statim praelato suo.

SECUNDO queritur, utrum si aliquis sciat peccatum proximi, peccet mortaliter referendo illud statim praelato suo. Videtur quod sic, quia facere contra ordinem euangelij est peccatum mortale: sed statim referre praelato est contra ordinem euangelij, ergo peccat mortaliter.

CONTRA est, quia hoc faciunt multi uiri perfecti qui nullo modo hoc facerent, si esset peccatum mortale. Præterea, praelati possunt non solum de præteritis, sed & de futuro præbere cautelam, & ideo si eis referatur, non uidetur esse peccatum mortale.

RESPON. Dicendum, quod uerbum domini quod dicit Math. 18. de correctione fraterna, est intelligendum sicut alia uerba quae dicitur pertinentia ad humanos actus, & seruari debet secundum quod dependet a charitate, & ideo dico quod semper cum debitis circumstantiis intelligenda sunt. Sciendum est autem quod in criminibus tripliciter proceditur scilicet iura, quia per inquisitionem, & hoc est in peccatis publicis, & non debet fieri nisi præcedat clamor congregationis. Item, per denuntiationem, & per accusationem, & hoc est in priuatis. Si autem procedatur per accusationem, tunc debet fieri præscriptio, quia obligatur accusans ad rationem, & in hoc intenditur ut finis boni reipublicae, unde hoc potest fieri scilicet uoluntate siue publice, siue priuati. Si autem procedatur per denuntiationem, tunc debet præcedere fraterna admonitio, quia finis huius est emendatio proximi, & ideo debet seruari ordo fraternae correctionis. Utrum autem statim cum quis scit fratrem suum peccasse, debeat denuntiare praelato, dico quod in his distinguendum est de conditionibus subditi & praelati. Nam si ego scio quod frater per me corrigetur, tunc non deo hoc denuntiare praelato. Si autem uidetur quod hoc melius fiat per praelatum, & praelatus nihilominus sit pius, discretus, & spiritalis, non habens rancorem, seu odium aduersus illum subditum, tunc licite potest hoc denuntiare sibi, & tunc non dicitur ecclesiam, quia non dicitur ei sicut praelato, sed sicut personae proficenti ad correctionem proximi & emendam. Sed quia per conditiones diuersas praelatorum & subditorum, non potest in hoc dari generale iudicium, quia aliquando praelatus uel mouetur ad odium aduersus subditum, uel subditus non bene ferret uerba praelati: ideo tenendum est hoc pro regula, quod in omnibus istis semper seruanda est charitas, & quod melius & magis expedire uideatur, & si hoc intendat scilicet emendam proximi, seruet quantum potest bonum charitatis, tunc de nullo modo non peccat. Si uero denuntiet cuiquam personae hoc ex malitia, & ut proximus confundatur, uel deprimatur, tunc denuntians, siue accusans, peccat mortaliter.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod si statim aliquis referat

rat praelato adhibens debitas circumstantias, & considerans magis expedire, non facit contra præceptum euangelij, quia non dicit hoc ecclesiam, sed personam proficentem, ut dictum est, & ideo non peccat mortaliter.

AD 2^m dicendum, quod etiam perfecti uiri peccarent mortaliter, si denuntiando praelato, uel alicui personae intenderet aliquid, quod est contra intentionem præcepti.

AD 3^m dicendum, quod si aliquis referat praelato culpam proximi intendens uel cautelam in futurum, uel aliquid huiusmodi quod ad emendam proximi uideret expedire, non peccat. Si autem hoc siue praelato, siue alicui amico suo ex malitia referat, tunc peccat mortaliter. Quod si ex cautela alicui dixerit hoc, ita tamen quod non pueniat inde aliud uel infamia, uel vituperium proximo delinquenti, tunc non peccat mortaliter, licet incaute agat.

INCIPIT QVODLIBET DVODECIMVM. QVAESTIO I.

QVAESTIVM est de rebus quae sunt supra hominem, & de rebus humanis. Circa primum quaesitum est, de Deo, de angelis, & de caelo. Circa primum quaesitum est de Deo quantum ad suum esse, quantum ad suam potentiam, quantum ad eius praedestinationem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum in Deo sit tantum unum esse.

CIRCA primum quaesitum est, utrum in Deo sit tantum unum esse. scilicet essentiale, ut præter illud sit etiam in Deo esse personale, & uidetur quod sic, quia aliud est patrem esse, aliud filium esse, & aliud spiritum sanctum esse: sed esse essentiale non est aliud, & aliud. ergo &c. Præterea, proprium formae est quod det esse: sed in diuinis sunt tres proprietates personales, quae obtinent uicem formae, ergo &c.

CONTRA. Aug. dicit. In diuinis tantum unum esse.

RESPON. Dicendum, quod ueritas fidei habet quod in diuinis solū est distinctio quae est secundum relationes oppositas, relatio autem sicut & quaelibet forma habet esse ex comparatione ad illud cui inest, unde esse filiationis est per comparationem ad subiectum cui inest, relatio autem in diuinis non distinguitur ab eo cui inest, uel in quo est, quia est ipsa res quae refertur, sed distinguitur solū ex parte eius cui opponitur: & ex hac parte non desideratur esse relationis, sed distinctio & oppositio eius, & ideo est in Deo unum tantum esse, scilicet essentiale.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod esse dupliciter dicitur. Quia, n. esse idem est quod actus entis, quia autem significat compositionem enuntiationis, & sic significat actum intellectus, quomodo intelligitur, quando dicitur quod aliud est esse patris, & aliud filij, non primo modo.

AD 2^m dicendum, quod sicut & quaelibet forma, paternitas facit esse scilicet patrem, qui est diuinum esse, & facit tantum unum esse in quantum paternitas facit esse.

QVAESTIO II.

ARTICVLVS II.

Utrum Deus possit facere contradictoria esse simul uera, & infinita esse simul actum.

DEINDE quaesitum est de potentia Dei. Et primo, Utrum Deus possit facere contradictoria simul esse.

Secundo, Utrum possit facere infinita in actu.

1. p. q. 2. 2. 3. ad 3. & ar. 6. o. & ar. 8. ad 3. & ve. q. 6. ar. 3. o. & ar. 2. 14.

AD

AD PRIMUM dicendum, quod non, & hoc non importat in Deo imperfectionem potentiae, sed quia hoc non habet rationem possibilis. Nam omnis uirtus actiua producit effectum sibi similem. Quod autem quod agit, agit in quantum est ens actu. ergo effectus agens est ens actu. Quicquid ergo repugnat ei quod est esse actu, repugnat potentiae actiuae, quod esset, si contradictoria simul essent.

AD 2^m dicendum, quod esse aliquid infinitum actu posset suspicari ex primo aspectu, quia esset impossibile, quia sequeretur illud esse equale Deo: sed hoc non sequitur, quia ei quod est infinitum omnibus modis non adaequatur illi quod est infinitum uno modo. Dato. n. quod est ignis infinitus secundum magnitudinem, non adaequatur Deo, quia & si sit finitus ignis in quantitate, tamen est quid finitum specie: Deus autem omnibus modis est infinitus. Cum ergo quaeritur, utrum sit possibile Deo facere aliquid infinitum in actu, dicendum quod non: potentiae. n. agentis per intellectum aliquid repugnat dupliciter. Uno modo, quia repugnat potentiae eius: alio modo, quia repugnat modo quo agit. Primo modo, non repugnat potentiae Dei absolutae, quia non implicat contradictionem: sed si consideretur modus quo Deus agit, non est possibile. Deus. n. agit per intellectum, & per uerbum quod est formatiuum omnium, unde oportet quod omnia quae agit, sint formata. Infinitum autem accipitur sicut materia sine forma: nam infinitum se tenet ex parte materiae. Si ergo Deus hoc ageret, sequeretur quod opus Dei esset aliquid informe, & hoc repugnat ei per quod agit, & modo agendi: quia per uerbum suum omnia agit, quo omnia formantur.

QVAESTIO III.

ARTICVLVS III.

Utrum praedestinatio sit certa.

DEINDE quaesitum est de praedestinatione, utrum sit certa, & uidetur quod non, quia possibile est praedestinatum damnari, sicut Petrum si fuisset statim mortuus, quia peccatum Christi negando. Si uero dicas quod praedicta locutio est de dicto uero, de re uero non. Contra, quia hoc habet locum in formis separabilibus: sed haec forma, quae est praedestinatio, est inseparabilis.

RESPON. Dicendum, quod praedestinatio est quaedam pars diuinae prouidentiae: prouidentia autem dicitur de rectionem aliquorum in finem, & haec praesupponit scientiam & uoluntatem. Sic ergo praedestinatio habet certitudinem ex parte scientiae Dei, quae non potest falli: & ex parte uoluntatis diuinae, cui non potest aliquid resistere: & ex parte prouidentiae, quae certissima modo modo ducit ad finem, cum Deus sit sapientissimus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod praedestinatio habet certitudinem, & tamen non est necessarium praedestinatum saluari, sed remanet contingens. Dicitur est. n. quod habet certitudinem ex scientia, uoluntate, & prouidentia, & nullum istorum contingentiam impedit. Scientia non, quia scientia Dei est futurorum, prout sunt in presenti, & secundum hoc sunt determinata. Uoluntas non, quia uoluntas Dei est principium totius entis, ergo non cadit sub ratione contingetiae, uel necessitatis, sed haec effluunt & ordinantur ex Dei uoluntate, & sic ipsa Dei uoluntas facit quaedam esse contingentia, praeparando causas contingentes illis rebus quas uult esse contingentes: & similiter necessitas causas rebus & effectibus necessariis, & sic uoluntas Dei semper impletur, non tamen omnia necessario eueniunt, sed eo modo quo Deus uult ea esse, &

D. 324.

vult quod sint contingenter. Prouidentia non, quia non tollit contingentiam.

AD 2^m dicendum, quod bona est distinctio. Sed ad obiectum de formis dicendum, quod aliter est de formis rebus, & aliter de predicatis, quae importat aliquid pertinens ad actum rationis, quia in primis. scilicet rebus, si in eis debeat habere locum talis distinctio, oportet inesse separationem in re, & in consideratione, in secundum non requiritur, sed oportet quod res illa cadat super alia consideratione: & sic dico quod iste praedestinatus potest considerari uel ut se, uel ut diuinae cognitioni relatus, & sic uno modo attribuitur ei quod possit dari, alio modo non.

ARTICVLVS IIII.

Utrum omnia subsint fato.

DEINDE quaesitum est de fato, utrum omnia subsint fato.

RESPON. Dicendum, quod primo oportet scire quid sit fatum, & sic postea facilius patebit ad propositum. Videmus autem multa contingenter euenire, & ideo olim fuit dubium utrum ista quae uariabiliter & inordinate contingunt, reducantur in aliquam causam ordinatam: & qui dicunt non, dicunt fatum nihil esse, ut Tullius dicit. Quidam dicunt quod in aliquam causam superiorem ordinantur, & isti nominauerunt fatum a fortis, quasi hic omnia sint praefata a quadam superiore causa. Sed horum est triplex opinio. Quidam. n. reducerunt hoc in quandam seriem causarum, quae dicuntur fatum, sicut stoici, qui dicunt quod nihil est quod non habeat causam, & posita causa necesse est ponere effectum. Si ergo euenit, uel est talis, uel talis effectus habuit causam, & haec causa alia causa, & sic deinceps: sicut aliquis est occisus de nocte quia exiit domum, quare exiit domum, quia sitiuit, quare hoc, quia salsa comedit, & sic quia comedit salsa ex necessitate moritur. Arist. respondere negans duo prima. Primo, quod non quicquid sit habet causam, sed tantum quod sit per se. Quod autem ego occidar me exente, est per accidens. Secundo, dicit quod non posita causa ponitur effectus, quia potest impediri, & non sequitur, uel non stat series causarum. Alij reducunt haec in aliam causam. scilicet in corpora caelestia, ex quorum necessitate dicunt omnia accidere, unde dicitur quod fatum nihil aliud est quam uis positionis siderum. Haec autem opinio dupliciter est falsa. Primo, quantum ad res humanas, quae proueniunt ab intellectu, qui cum sit uirtus incorporea, non subiacet actioni alicuius corporis, & ponere animam subiaceret uirtuti corporum caelestium nihil aliud est, quam ponere intellectum non differre a sensu, ut dicit Phil. 1. r. de anima in fine: tamen per accidens, & occasionaliter subditur anima caelo in quantum intellectus afficitur per passionem corporis, non tamen ex necessitate mouetur ab eo. Secundo, quia multa in rebus naturalibus contingunt quae non accidunt ex necessitate caeli, sed per accidens, & non habent causam. Alij reducunt omnia haec in causam supra caelestem. scilicet in prouidentiam Dei, a qua omnia sunt praedeterminata, & ordinata, & secundum istos fatum erit quidam effectus prouidentiae, quae prouidentia nihil aliud est quam ratio ordinis rerum prout est in mente diuina: fatum uero est explicatio illius ordinis prout est in rebus. Unde Boet. Fatum est immobilis dispositio rebus mobilibus inhaerens. Sic ergo accipiendo fatum, potest dici quod omnia subsint fato, unde dicitur Osee. 2. super illud. Non uocabis ultra Baalim, sed uir meus, quod idem est utrumque: sed Deus noluit hoc, quia Baalim nomen erat cuiusdam gentium, & ideo sunt uitanda nomina gentium, cum quibus nec nomina conuenit

Quodlib. S. Tho. K 2 habere

habere communia, & ideo Augustinus dicit. Si quis hoc modo intelligat fatum, sententiam teneat, lingua corrigat, vt non dicat fatum, sed prouidentiam Dei.

QVÆSTIO V. ARTICVLVS V.

Vtrum esse angeli sit accidens eius.

DEINDE quæsitum est de angelis. Et circa hoc quæstia sunt duo. Primo, Vtrum esse angeli sit accidens eius, & uideatur quod non, quia accidens intelligitur inesse alicui præexistenti: angelus autem non præexistit ipsi esse.

CONTRA Hilarius dicit &c. RESPON. Dicendum, qd opinio Auic. fuit, qd unum & ens semper prædicant accidens. Hoc autem non est verum, quia unum prout conuertitur cum ente, signat substantiam rei, & similiter ipsum ens: sed unum prout est principium numeri, signat accidens. Sciendum ergo, qd unum quodque, quod est in potentia & in actu, fit actu per hoc qd participat actu superioris. Per hoc autem aliquid maxime fit actu, qd participat per similitudinem primum & purum actu. Primum autem actus est esse subsistens per se, unde completio unum quodque recipit per hoc qd participat esse: unde esse est completio omni forma, quia per hoc completur qd habet esse, & habet esse cum est actu, & sic nulla forma est nisi per esse. Et sic dico qd esse substantiale rei non est accidens, sed actualitas cuiuslibet formæ existētis siue sine materia, siue cum materia: & quia esse est completio omnium, inde est quod proprius effectus Dei est esse, & nulla causa dat esse, nisi in quantum participat operationem diuinam, & sic proprie loquendo, non est accidens: & qd Hil. dicit, dico qd accidens dicitur large ob, qd non est pars essentia, & sic esse in rebus creatis, quia in solo Deo esse est eius essentia.

ARTICVLVS VI.

Vtrum diabolus cognoscat cogitationes hominum.

SECUNDO quæsitum est, utrum diabolus cognoscat cogitationes hominum.

RESPON. Dicendum, qd cognoscere cogitationes cordis potest contingere dupliciter, in se & per se, & in aliquo effectu. Primo solius Dei est. Hiero. 15. Præuult est cor hominis, & inscrutabile: unde nec angeli sic eas cognoscunt, cuius ratio est triplex. Vna, propter debilitatem esse quod habet, eo quod supra gradum quo aliquid est ens in potentia, est gradus quo res sunt in anima. Alia ratio est, quia quod est in veritate causæ alicuius, non potest cognosci nisi a causa quæ nata est mouere illam: voluntatem autem mouet solus Deus. Cum ergo omnes cogitationes dependant a voluntate sicut a sua causa, solus Deus eas cognoscit. Alia ratio est, quia angeli illa quæ cognoscunt naturaliter, cognoscunt per species naturaliter inditas, & hæc sunt species rerum naturalium, non autem cogitationum: quia hæc non reducuntur ad causam naturalem, vel non pertinent ad cognitionem naturalium, tamē per effectus cogitationum cognoscunt cogitationes, sicut & homo facit, cum ipsi subtilius cognoscunt effectus, qui causantur ex cogitationibus. Nam secundum cogitationes homo afficitur aliqua passione, & per eas mouetur cor, & hos motus subtilius ipsi cognoscunt quam nos, & sic aliquid cognoscunt de cogitationibus cordis, & hoc Aug. dicit in lib. de diuinat. dæmo

ARTICVLVS VII.

Vtrum diabolus cognoscat cogitationes hominum.

num, licet alibi dicat, quod determinare in eis talem cognitionem sit præsumptuosum.

QVÆSTIO VI.

ARTICVLVS VII.

Vtrum celum, uel mundus sit æternus.

DEINDE quæsitum est de celo.

Et circa hoc quæsitum fuerit. Vtrum celum, uel mundus sit æternus. RESPON. Dicendum, qd non, sed mundum inceptum esse de numero eorum quæ cadunt sub fide, non sub demonstratione. Nam quæ dependent ex simplici voluntate Dei, possunt esse & non esse: & ad hoc quod non sit, non inducit aliqua necessitas ex parte Dei: diuina autem bonitas, quæ est finis rerum, potest ita esse si non sit mundus, sicut si sit mundus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum celum sit animatum.

SECUNDO quæsitum est, utrum celum sit animatum. RESPON. Dicendum, qd de hoc diuersimode sentiunt doctores Ecclesie. Hiero. n. dicit super ecclesiastem, qd sol est animatus. Dama. hoc negat. & hæc differentia etiam est apud philosophos. Plato. n. & Arist. ponunt corpora supercelestia animata esse. Anaxago. vero non: & ideo legitur fuisse occisus. Ego autem dico secundum Aug. 2. super Gene. ad literam, quod non refert ad fidem, utrum sic, vel aliter sit: unde hoc non determinat in Enchi. addens, quod si ponamus corpora celestia esse animata, non ideo erunt in iudicio tres ordines iudicandorum. scilicet angelorum, & hominum, & animarum: quia illæ animæ computabuntur cum angelis, & hoc sensisse videtur ille qui fecit præfationem, cum dicit, Cæli calorūque uirtutes. Et ratio patet.

QVÆSTIO VII.

ARTICVLVS IX.

Vtrum anima perficiat corpus immediate, uel mediante corporeitate.

DEINDE quæsitum est de homine quantum ad naturam, & quantum ad gratiam, & quantum ad culpam.

Circa primum quæstia sunt tria. Primo, Quantum ad animam. Secundo, De cognitione animæ. Tertio, De effectu cognitionis. Circa animam quæstia sunt duo. Primo, Vtrum anima perficiat corpus immediate, uel mediante corporeitate. RESPON. Dicendum, qd in nullo corpore est nisi una forma substantialis, cuius est ratio triplex. Prima est, quia si plures, sequens non erit forma substantialis, quæ facit esse simpliciter, sed solū accidentalis, quæ facit esse hoc. Itē, si sit acquisita forma substantialis, non erit generatio simpliciter. Itē, quia non esset compositum ex anima & corpore unum simpliciter, sed duo simpliciter, & unum per accidens. Si dicat corporeitas forma corporis, corporeitas dicitur dupliciter, quæque tres dimensiones, & hoc non est forma substantialis, sed accidens: aliquid dicitur quædam forma ex qua puenit trina dimensio, & hæc non est alia forma specifica.

ARTICVLVS X.

Vtrum anima traducatur.

SECUNDO, Vtrum anima sit ex traduce. RESPON. Dicendum, quod Aug. hanc questionem non

nem non determinat, sed indeterminatam relinquit. In lib. de ecclesi. dogma. sed ille liber non est Aug. sed Gignadij: Greg. etiam non uult determinare, credendum est tamen quod non, & est una ratio Philosophi in lib. de animalib. qd impossibile est qd virtus corporea producat id quod excedit corpus, virtus autem feminis est virtus corporea. Alia ratio est 7. meta. quia. n. quidam posuerunt, qd formæ naturales sunt ex creatione, cum materia aeris recipit formam ignis, aut inerat, & sic est latitatio, aut non inerat. ergo fit de nouo, non ex aliquo, sed ex nihilo. ergo creatur. Soluit Philosopho. quia forma non fit, sicut nec ens, vel esse habens per se, sed fit compositum quod habet esse subsistens. Si ergo est aliqua forma quæ per se subsistat, illa habet per se fieri, anima autem habet esse per se subsistens, & remanet corrupto corpore, & ita oportet quod habeat suum fieri.

QVÆSTIO VIII.

ARTICVLVS XI.

Vtrum intellectus humanus cognoscat singularia.

DEINDE quæsitum est de cognitione hominis, utrum intellectus humanus cognoscat singularia. RESPON. Dicendum, qd aliquid cognoscitur dupliciter, directe, & indirecte. scilicet per reflectionem. Differt autem inter intellectum humanum & diuinum, quia humanus non cognoscit directe singulare, diuinus autem sic: quia cognitio fit per similitudinem cognitioni in cognoscente, & hæc est in intellectu nostro per abstractionem a conditionibus indiuiduatis, & a materia. Et ideo cum recta cognitio sit per speciem, ideo non cognoscit directe nisi uniuersale: intellectus autem diuinus cognoscit non per similitudinem a re acceptam, sed per extensionem suæ essentia ad res: & hæc similitudo. scilicet diuina essentia in Deo est omni quæ sunt in re expressa similitudo, & ideo directe cognoscit quicquid est in re, & quod pertinet ad materiam indiuidualem. Sed querens Philosophus, si separatus est intellectus & cognoscit quæ sunt in materia, dicit qd oportet qd hoc cognoscat & alia, sicut formas separatas cognoscit in intellectu, & coniuncta materia per imaginationem, aut alio modo. scilicet per extensionem, in quantum coniungitur phantasie, quæ repræsentat sibi phantasma, & sic indirecte cognoscit.

QVÆSTIO IX.

ARTICVLVS XII.

Vtrum habitus scientia acquisita remaneant post uitam.

DEINDE quæsitum est de effectu cognitionis, & primo utrum habitus scientia acquisita remaneat post hanc uitam. RESPON. Dicendum, qd circa hoc est duplex opinio, quidam dicunt qd non, sequentes Auic. in 6. natural. qd species acquisita non remanent in intellectu possibili, nisi quando actu intelligit, quod est falsum. Nam intellectus possibilis recipit species, & retinet secundum modum suum: unde cum ipse sit immobilis, utpote immaterialis & incorruptibilis, recipit species intelligibiles secundum modum suum, & nunquam inde recedit: & qd fit ibi etiā dum actu non intelligit, patet 3. de anima ubi dicitur, qd sunt in anima aliter, qd dum actu intelligit. scilicet habitu, & sic dico, qd remanent siue in damnatis,

siue in beatis. Item destruantur ibi habitus scientiarum, quantum ad modum scientia, quia hic semper intelligit conuertendo se ad phantasmata propter corpus, & non solum propter hoc phantasmata in digemus, sed ad uisum huiusmodi speciebus, & iste modus non erit tunc, quia non conuertet se ad phantasmata.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum uerba humana habeant uim ad mouendum bruta.

SECUNDO, utrum uerba humana habeant uim ad mouendum bruta, puta, serpentes.

RESPON. Dicendum, qd aliquid potest habere uirtutem aliquam & secundum propriam naturam, & secundum uirtutem superioris cause. uerbi gratia, compositum ex elementis habet uirtutem unam ex natura elementorum, secundum motum predominantis elementi: aliam habet ex corpore celesti, sicut quod adamas attrahit ferrum, quod non reducitur ad uirtutem elementarem. Aliqui ergo dicunt, qd non solum naturalia corpora, sed artificialia sortiuntur uirtutes aliquas ex impressione corporum celestium, puta, imagines, uel figuræ sub certa constellatione factæ: & sic hoc uerum est. scilicet super artificialia fit huiusmodi uirtus impressa, potest etiā dici qd uerba prolata in certo tempore habeant efficaciam mouendi: sed hoc non est uerum. Nam in rebus naturalibus omnia quæ habent aliquam uirtutem ex corpore celesti, habent illam consequentem aliquam formam: unde nihil agit ad speciem, nisi ex uirtute corporis celestis, & sic forma est prius in unoquoque quam uirtus ad talia. Remota ergo priori remouetur posterior. Si ergo huiusmodi uirtutes attribuuntur aliquibus, oportet qd radice super formam aliquam: formæ autem artificialia non sunt nisi figuræ quædam, & ideo falsum est qd uerba, & huiusmodi, uirtutem aliquam habeant ex corpore celesti, sed si habent aliquam, hoc habent ex spiritu immundo, qui immiscet se uerbis hominum, ut decipiat, secundum Aug. unde aliquando utuntur uerbis fabulosis, falsis, & uanis, quibus ad illudendum homines se immiscet: unde omnia ista friuola & superstitiosa sunt, & imagines astronomicæ, in quibus & si non adsit aliqua expressa inuocatio demonum, tamen est ibi quidam tacitus consensus. Tamen si aliquis dicat uerba Dei, & sacra sine immutatione & fraude, sed bona & diuina intentione, non est incantatio, sed oratio. Chry. tamen super Mat. ibi. Dilatant phylacteria &c. reprehendit illos qui collo uerba Euangelij suspendunt, & cum uirtus Euangelij non sit in figuris literarum, sed in fide, non tamen damno illos qui super se gerunt Euangelium ex deuotione, quia B. Cecilia Euangelium Christi semper gerebat in pectore, sine tamen aliqua additione uel uerborum, uel characterum, uel cæterorum suspectorum.

QVÆSTIO X.

DEINDE quæsitum est de homine quantum ad gratiam. Et circa hoc queruntur tria.

Primo, De sacramentis. Secundo, De uirtutibus. Tertio, De officijs. De primo tria quæstia sunt. Primo, De sacramento gratia. Secundo, De effectu sacramentorum. Tertio, De unitate Ecclesie. De sacramentis gratia quærebantur duo. Primo, De baptismo. Secundo, De penitentia. Quodlib. S. Tho. K 3 ARTI-

Utrum aqua habeat uirtutem ad emundationem.

AD PRIMVM queritur, utrum aqua habeat uirtutem ad emundationem, id est, utrum propria uirtute mundet, vel uirtute concomitante.

RESPON. Dicendum, qd duplex est opinio in huiusmodi non solum de aqua, sed de omnibus Ecclesie sacramentis. Quidam n. dicunt, qd sacramenta non habent uirtutem, vel uim operandi in anima, sed tantum extra, & diuina uirtus concomitans facit illum effectum, & inducunt exemplum. Ber. Sit aliquis episcopus, qui inuestiat aliquem de prebenda per anulum, annulus non est causa prebende, sed signum. Sed hoc non est sane dictum, quia sic non esset aliqua prerogativa sacramentorum nouae legis ad uetera, quia et in illis uirtus coassistens fidei creditum in Christu uertur iustificabat.

Et ideo dicendum, qd sacramenta habent in se uirtutem iustificandi, & ad alios effectus ad quos ordinantur, & non solum qd sint signum. unde Aug. Quae est tanta uis aquae, ut corpus tangat, & cor abluat? Sciendum tamen, qd duplex est uirtus, scilicet propria, & instrumentalis, sicut patet in terra, sic sacramenta habent uirtutem instrumentalem ad spiritualem effectum: quia cum sacramentum adhibetur cum inuocatione diuina efficit hunc effectum. Et hoc est inconueniens, quia uerbum, per quod omnia sacramenta uirtutem habent, habuit carnem, & fuit uerbum Dei, & sicut caro Christi habuit uirtutem instrumentalem ad faciendum miracula propter coniunctionem ad uerbum, ita sacramenta per coniunctionem ad Christum crucifixum & passum.

QV AESTIO XI.

ARTICVLVS XV.

Utrum non habens curam animarum possit absoluer in foro confessionis.

DEINDE quaeritur est de penitentia. Et primo, utrum non habens curam animarum possit absoluer in foro confessionis.

RESPON. Dicendum, qd aliter est ei sacramentum penitentiae, & aliter in quibusdam alijs sacramentis. Nam in quibusdam qui habet ordinem, potest ex hoc ipso inducere effectum sacramenti in omni casu. In illis in quibus quod est effectus sacramentorum est res existens extra sacramentum. Unde sacerdos degradatus & excommunicatus licet peccet, tamen consecrat, & baptizat, & similiter episcopus consecratus, quia confert characterem. In penitentia autem non imprimitur character, nec effectus, nisi iustificatio penitentis, quod non potest fieri nisi per potestatem iudicatiua. Non habens autem curam animarum, non habet hanc potestatem.

ARTICVLVS XVI.

Utrum liceat in aliquo casu reuelare confessionem.

SECUNDO, utrum liceat in aliquo casu reuelare confessionem.

RESPON. Dicendum qd non, nec uerbo, nec facto, nec nutu, nec aliquo signo licet facere, quia est sacrilegium. Nam ita est in sacramentis nouae legis, qd efficiunt qd figurat: effectus autem penitentiae est occultatio peccatorum ab oculis Dei uiuentis, & haec occultatio significatur per secretum confessionis. Et ideo sicut prophanaret sacramentum, qui conficeret corpus & sanguinem Christi de alio qd de pane & uino ita esset reuelas sacrilegus.

Utrum liceat appetere episcopatum.

ERTIO, utrum liceat appetere episcopatum.

RESPON. Dicendum, qd contingit appetere praelationem dupliciter, aut propter necessitatem urgentem, aut non urgentem. Primo modo dupliciter, uel quando imponitur a superiori, uel quando non inuenitur aliquis, qui uelit onus praelationis tubere, tali necessitate existente merito uel appetere. Unde Isa. 6. Quem mittam, & quis ibit nobis? respondit. Ecce ego, mitte me, tamen ante dixit se indignum. Secundo modo, si quando non urget necessitas, sic non licet: quia non potest carere aut uitio iniustitiae, si uelit se minoris praefere maiori: aut uitio praesumptionis, si reputet se sufficienter praeferi alijs. Unde Chryl. sup illud, Reges gentium &c. Primatus ecclesiasticos concupiscere nec iustum, nec utile.

QV AESTIO XII.

ARTICVLVS XVIII.

Utrum compaternitas causetur ex praebulis ad sacramenta.

DEINDE quaeritur est de effectu sacramentorum, utrum copaternitas causetur ex praebulis ad sacramenta, puta, ex catechismo, & huiusmodi. & uidetur qd sic. Dicit enim quaedam Decretum. qd a primo pabulo salis, non potest fieri uxor, ergo contrahitur ibi compaternitas. ¶ 2. Praet. Catechumenus censetur christianus: sed qui dat christianismum efficitur compater, ergo &c.

RESPON. Quidam dicunt, qd omnia illa sacramentalia suffiunt ad causandum compaternitatem. Quidam dicunt, qd solum contrahitur quantum ad tria, scilicet in catechismo, baptismo, & confirmatione. Sed mihi uidetur qd solum contrahitur in duobus, scilicet in baptismo, & confirmatione, quia copaternitas similitudo quaedam est paternitatis: paternitas autem non fit nisi in generatione: & ideo solum in illis sacramentis, in quibus est quaedam generatio spiritualis, contrahitur copaternitas qd matrimonium impedit.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd illa non sunt intelligenda singulatim, sed sunt accipienda collectivae & simul, quia in omnibus illis aliquibus efficitur copaternitas.

AD 2m dicendum, qd catechumenus dicitur christianus per fidem, non per baptismum quem non dicitur suscipere, & ille qui dat christianismum, dat sacramentum baptismi.

QV AESTIO XIII.

ARTICVLVS XIX.

Utrum una sit ecclesia quae fuit in principio apostolorum, & qua modo est.

DEINDE quaeritur fuit, utrum sit una ecclesia, quae fuit in principio tempore apostolorum, & quae est modo, & uidetur quod non, quia nunc non titur eisdem regulis. Tunc n. praelati erant sine auro & argento in zonis suis, ergo &c.

¶ 2. Praet. Non legitur quod Christus, & Apostoli habuerint castra: modo autem ecclesia habet, ergo &c. CONTRA. Mat. ult. Ecce ego uobiscum sum usque ad consummationem saeculi: hoc autem non intelligitur tantum de Apostolis, quia omnes mortui sunt, & adhuc saeculum non est consummatum, ergo &c.

RESPON. Dicendum, qd eadem est numero ecclesia quae tunc erat, & quae nunc est, quia eadem fides, & eadem

eadem fidei sacramenta, eadem autoritas, & eadem professio. unde dicit Apof. Diuisus est Christus? absit.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd uerba Mat. tripliciter exponuntur. Hilar. & Ambr. exponunt secundum sensum mysticum dicentes, Nolite portare aurum &c. i. nihil in spiritualibus ministerijs auro uel datis: non duas tunicas. i. non duplicem animam habeatis. Alij exponunt ad litteram, & una expositio est Aug. qui dicit quod illa uerba non dicuntur per modum praeccepti, sed permissionis, ita qd qui non seruat non peccat, & qui seruat melius facit, ut sit sensus. Nolite portare. i. quando itis ad predicandum, nolite solliciti esse de expensis, quia debentur uobis a populo. Dignus est enim operari? &c. quasi diceret. Ideo permitto quod non portetis, quia digni estis accipere ab alijs, quibus praedicatis. Paulus hoc non seruauit, & tamen contra regulam hanc non fecit, sed supererogauit. Alia expositio est aliorum sanctorum, qui dicunt quod haec dicta sunt praecipue: sed hoc praecipuum datum est non ad semper seruandum, sed ad primam permissionem: bis enim eos misit. s. ante passionem Iudaeis, & post resurrectionem Gentibus. In prima dixit eis. In uiam gentium ne abieritis: in secunda dixit. Docete omnes gentes. In prima mandauit quod praedicta seruant, non autem in secunda, & ratio huius est: quia in prima solum mittebantur ad Iudaeos, apud quos conseruatum erat, qd magistri eorum ab eis sustentarentur, & ideo sine scandalo poterant accipere, & uti potestate sibi concessa: apud uero Gentiles non erat huiusmodi consuetudo, quia apud eos non erant huiusmodi praedicatores: & ideo fuisse eis scandalum, & visum fuisset eis quod pro quaestu Apostoli praedicarent, & ideo Paulus hoc praecipuum non seruauit in Gentibus, & ideo Dominus in secunda missione dixit. Nunc qui habet sacculum tollat similiter & peram.

AD 2m dicendum, qd Aug. respondet in epistola contra Donatistas, & habetur super illud Psal. 2. Quare fremuerunt gentes. Distinguit enim diuersa tempora ecclesiae. Fuit enim tempus quando astiterunt reges aduersus Christum, & in illo tempore non solum non dabant fidelibus, sed & eos occidebant. Aliud uero tempus est nunc, quo reges intelligunt, & eruditi seruunt Domino Iesu Christo in timore &c. & ideo in isto tpe reges sunt uasalli ecclesiae: & ideo est alius status ecclesiae nunc, & tunc, non tamen est alia ecclesia.

QV AESTIO XIII.

DEINDE quaeritur est de uirtutibus.

Primo, De quadam uirtute intellectuali, scilicet, de ueritate.

¶ Secundo, de uirtutibus moralibus.

¶ De ueritate quaerita sunt duo.

Primo, De fortitudine ueritatis.

¶ Secundo, De confirmatione ueritatis, quae est per iuramentum.

ARTICVLVS XX.

Utrum ueritas sit fortior inter uinum, regem, & mulierem.

Art. specialis, l. po. q. 16. 229. 109 de ue.

AD PRIMVM quaeritur est, utrum ueritas sit fortior inter uinum, regem, & mulierem. Et uidetur quod uinum, quia immutat maxime hominem. Item qd rex, quia pellit hominem ad id quod est difficillimum. s. ad hoc quod se exponat periculo mortis. Itē,

quod mulier, quia dominatur etiam regibus.

CONTRA, Esdras. 3. Fortior est ueritas.

RESPON. Dicendum, qd haec est questio proposita iuuenibus dissoluenda in Esdra. Sciendum ergo qd si consideremus ista quatuor scilicet uinum, regem, & mulierem, & ueritatem, non sunt comparabilia, quia non sunt unius generis, tamen si considerentur per comparationem ad aliquem effectum, concurrunt in unum, & sic possunt comparari. Hic autem effectus, in quem conueniunt, & possunt, est immutatio cordis humani. Quod ergo inter ista magis immutat cor hominis, uidentum est.

Sciendum est ergo, qd immutatio uinum quoddam est corporale, & aliud est animale, & hoc est duplex, sensibile & intelligibile. Intelligibile etiam est duplex, scilicet practicum & speculatiuum. Inter ea autem quae pertinent ad immutatio naturaliter scilicet dispositio-nem corporis habet excellentiam uinum, quod facit per temulentiam loqui. Inter ea quae pertinent ad immutandum appetitum sensitiuum, excellentior est delectatio, & praecipue circavenera, & sic mulier est fortior: Itē in practico & in rebus humanis, quae possunt hoc facere, maximam potestatem habet rex. In speculatiuis summum & potentissimum est ueritas: nunc autem uires corporales subiungunt uiribus animalibus, uires animales intellectuales, & intellectuales practicae speculatiuis: & ideo simpliciter ueritas dignior est, & excellentior, & fortior.

ARTICVLVS XXI.

Utrum accipiens doctrinam alicuius experimenti sub iuramento non communicandi teneatur seruare iuramentum.

SECUNDO quaeritur, utrum accipiens doctrinam alicuius experimenti sub iuramento non communicandi, teneatur seruare iuramentum, & uidetur qd sic, quia sic obligatur non debet facere aliquid quod uerget in detrimentum illius qui dedit, uel qui docuit: hoc autem esset si alijs communicaret, ergo &c.

¶ 2. Praet. Communicare tale experimentum, non tenetur ex parte salutis aeternae alicui. Cum ergo non teneatur alteri communicare, non debet sic obligatus committere.

CONTRA. Non communicare salubre remedium, siue quodcumque, bonum, est contra charitatem, ergo &c.

RESPON. Aliter dicendum est hic simpliciter, & aliter in casu. Simpliciter loquendo non tenetur, sed male fecit iurando. Iuramentum enim non solum amittit vim quando iuramentum est illicitum, sed etiam quando iurando peiorat: quia iuramentum obligas debet habere iudicium, iustitiam, & ueritatem, sed & si iuro quandoquod aliquid quod licet mihi non facere, puta, non ire ad ecclesiam, non licet tamen iurare, quia licet sit mihi licitum pro aliquo tempore facere, uel dimittere homini bonum quod est ad ecclesiam ire, non tamen licet mihi iuramentum interponere, & animam obfirmare ad aliquod bonum non faciendum, quia hoc est facere contra Spiritum sanctum, & ideo iuramentum contra omne id quod est de genere bonorum est illicitum, & non seruandum: tamen in casu seruare tenetur, puta, si ille, uel alius sufficiens medicus praesens esset, & paratus esset curare, & uti illo experimento in salutem corporalem aliorum. Et sic patet solutio ad obiecta.

QV AESTIO XV.

DEINDE quaeritur est de uirtutibus moralibus.

Primo, De uirtutibus secundum se.

¶ Secundo, Specialiter de quodam actu iustitiae, scilicet de restitutione.

Utrum uirtutes morales sint connexae.

AD PRIMVM quæsitum est, utrum uirtutes morales sint connexae. Et videtur quod non, quia acquiritur ex actibus, qui sunt diuisi & distincti. ergo potest acquiri una uirtus sine alia.

2. Præter. Aug. dicit. Nihil contra diuinam essentiam dicitur, qui dicit quod qui habet unam, non habet omnes.

3. Præter. Virtutes habentur ex consuetudine, quæ requiritur tempus.

RESPON. Dicendum secundum omnes sanctos quod sic: sed loquendo de uirtutibus in comuni duplex ratio assignatur a diuersis, secundum quod diuersimodo de locuti sunt de uirtutibus. Virtutes enim cardinales dupliciter accipiuntur ab aliquibus. Quidam enim dicunt uirtutes esse quosdam modos generales qui requiruntur in omni uirtute, puta, quod fortitudo est quæcumque firmitas animi in quibuscumque rebus: temperantia est moderantia animi in omnibus rebus, & sic de alijs. Et secundum istos necesse est quod uirtutes sint connexae, quia isti modi generales requiruntur in omni uirtute, & si aliquod horum defuerit, non est uirtus aliqua: quia si temperantia rectitudinē non habeat quæ est iustitia, vel non habeat animi firmitatem quæ est fortitudo, & sic de alijs, non est uirtus: & hunc modum Aug. ponit 3. de tri. & magist. in 3. sentent. Alij autem accipiunt distinctionem harum uirtutum secundum determinatas materias, sicut Arist. & peripatetici: unde prudentia secundum Philosophum non est recta ratio omnibus, sed solum in agibilibus. Similiter iustitia non dicitur rectitudinem animi circa inquisitionem & actiones humanas, quæ sunt ad alterum. Fortitudo etiam dicitur firmitatem animi non circa omnia, sed circa ea in quibus est difficillimum animi fortiter habere. f. circa pericula quæ sunt in belis. Temperantia uero est circa ea in quibus difficillimum est animam moderare. f. circa delectationes gustus, & tactus, quæ sunt maximæ delectationes, non in quibuscumque alijs concupiscentijs, sicut scientiæ, uel prauitatis: & sic etiam loquendo de uirtutibus, uirtutes morales sunt connexae, cuius connexionis ratio accipitur secundum Philo. ex parte prudentiæ, quia nulla uirtus potest haberi sine prudentia, & impossibile est habere prudentiam sine uirtutibus moralibus, cuius ratio est, quia prudentia nihil aliud est quam recta ratio agibilium. Impossibile est autem rectam rationem habere circa aliquod, nisi ex recta ratione circa principia: principia autem agibilium sunt fines uirtutum, & circa fines uirtutum nullus bene se habet nisi per habitum illius uirtutis, & sic necesse est quod prudentia habeat secum alias uirtutes morales. Similiter alia non possunt haberi sine prudentia. Potest enim aliquis habere inclinationem naturalem ad actus alicuius uirtutis sine prudentia: & quanto habet maiorem inclinationem sine habitu uirtutis, tanto peius est, & plus impingere potest sine prudentia, sicut patet de illo qui habet fortitudinem naturalem sine discretionem, & prudentiam. & ideo dicit Greg. Ceteræ uirtutes nisi ea quæ agunt, prudenter agant &c. Est & alia ratio connexionis in uirtutibus gratuitis propter charitatem, in qua connectuntur: quia qui habet charitatem, habet omnes uirtutes gratuitas, & similiter qui habet unam, habet charitatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod actus non sunt

diuisi secundum uirtutes, quia non potest esse actus temperantiæ sine actu fortitudinis, nec fortitudinis nisi cum actu temperantiæ &c.

AD 2^m dicendum, quod hoc dicitur, quia non probatur per auctoritatem Bibliæ.

AD 3^m dicendum, quod non dicuntur morales a consuetudine, sed amore: & dato quod indigeant tempore, tamen non habebit uirtutem nisi sit prudens.

QUESTIO XVI.

DEINDE quæsitum est de restitutione, quæ est actus iustitiæ.

Et circa hoc quæsitæ sunt tria.

Primo, De illis qui propter partes sunt extra ciuitates.

Secundo, De eo qui mala fide longo tempore præscripsit.

Tertio, de eo qui aliena consumpsit.

ARTICVLVS XXIII.

Utrum expulsi propter partes, possint expetere bona sua ab illis qui sunt in ciuitate manentes.

CIRCA primum quæritur, utrum expulsi propter partes, possint expetere bona sua ab illis qui sunt in ciuitate manentes, & uidetur quod non: quia multi de his, qui sunt in ciuitate, culpam non habuerunt ad eorum expulsionem, & sic punirentur aliqui pro culpa alterius.

2. Præter. Expulsi fuerunt contra partem Ecclesiæ, & sic iustum bellum. ergo actio est contra eos, & sic danda eis non sunt restituenda.

2. Præter. Secundum Philo. cum mutatur ordo ciuitatis, non remanet eadem ciuitas: sed cum mutatur dominium & principatus, mutatur ordo, & sic non est eadem ciuitas. ergo expulsi non pertinent ammodo ad ciuitatem quæ prius erat. ergo non tenentur eis ad restitutionem.

CONTRA. Qui spoliatur a rapto, potest repetere & accipere ea quæ sunt sibi ablata. ergo & illi expulsi.

RESPON. Dicendum, quod aut sunt expulsi iuste, scilicet, propter eorum culpam, & sic non possunt repetere amissa: aut iniuste, id est, sine culpa, & sine debito ordine iustitiæ, & sic possunt repetere. Si autem habent superiorem, debet per superiorem petere sibi restitui: si autem non habent superiorem, ipsimet possunt, si possunt, recuperare.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non punitur sic aliquis pro peccato alterius, sed pro suo: quia maiores omnia faciunt auctoritate & fauore populi, & sic populus in fauendo maioribus fuit in culpa.

2. Præter. Illud intelligitur de pena spirituali, qua nullus punitur sine propria culpa, non de corporali, qua frequenter unus pro alio punitur.

AD 2^m dicendum, quod in quantum iuste agunt, sunt pro Ecclesiâ, in quantum iniuste contra Ecclesiâ.

AD 3^m dicendum, quod si sunt eadem personæ, manifestum est quod tenentur sibi: alia omnino non tenentur.

ARTICVLVS XXIIII.

Utrum ille qui mala fide præscripsit, teneatur ad restitutionem.

SECUNDO quærebatur, utrum ille qui mala fide præscripsit, teneatur ad restitutionem, & uidetur quod non: quia lex dicit, quod qui etiam mala fide præscribit, acquirit dominium.

CON-

CONTRA. Debet, dicit quod tenetur, nec acquirit dominium.

RESPON. Dicendum, quod circa hoc est contrarietas iuris ciuilibus & canonicis, quia secundum ius ciuile talis præscriptio tenet, secundum ius canonicum talis præscribere non potest. Et ratio huius contrarietatis est, quia alius est finis quem intendit ciuilibus legislator, scilicet pacem seruare, & stare inter ciues, quæ impeditur si præscriptio non curreret: quicquid enim uel let, posset venire & dicere, istud fuit meum quocumque tempore. Finis autem iuris canonici tendit ad quietem Ecclesiæ, & salutem animarum, nullus autem in peccato saluari potest, nec penitere de dano, uel de alieno, nisi recedat a peccato.

Et ideo dicendum est, quod si quis præscribat bona fide possidendo non tenetur ad restitutionem, etiam si sciat alienum fuisse post præscriptionem: quia lex potest aliquem pro peccato & negligentia punire in re sua, & illam alteri dare & concedere, sed qui mala fide præscribit, tenetur emendare & satisfacere reddendo damnum quod intulit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uerum est quod omnia sunt principium ad gubernandum, non ad retinendum sibi, uel ad dandum alijs: & si quæ leges tales sunt, tyrannicæ sunt, & non absoluunt a conscientia, sed a foro iudiciali, & uolentia.

ARTICVLVS XXV.

Utrum ille qui rem alienam consumpsit, teneatur ad restitutionem.

22. q. 62. ar. 2. q. 79. ar. 3. ad 2. TERTIO quærebatur, utrum ille qui rem alienam consumpsit, teneatur ad restitutionem, & uidetur quod non: quia ille cuius res fuerat, non habet actionem in consumptore, intellige si ius habet casum in præscriptione.

CONTRA. Ille mala fide possedit alienum quod consumpsit.

RESPON. Dicendum, quod tenetur, cuius ratio est, quia quilibet tenetur ad faciendum iustitiam alteri. Consistit autem iustitia in quadam æqualitate: unde nisi reintegretur æqualitas, non potest aliquis esse iustus: inæqualitas autem fuit quod consumpsit rem non suam, & ideo oportet quod reddat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod licet non habeat actionem in eum qui consumpsit secundum ius ciuile, habet tamen secundum ius diuinum, cuius finis est salus animarum, & ideo repugnat.

QUESTIO XVII.

DEINDE quæsitæ sunt de officijs quatuor.

Primo, De officio expositorum sacre scripturæ.

Secundo, De officio prædicatorum.

Tertio, De officio confessorum.

Quarto, De officio vicariorum.

ARTICVLVS XXVI.

Utrum omnia quæ doctores sancti dixerunt, sint a Spiritu sancto.

AD PRIMVM quæsitum est, utrum omnia quæ doctores sancti dixerunt, sint a Spiritu sancto, & uidetur quod non, quia in suis dictis sunt aliqua falsa, nam in suis expositionibus quandoque dissonant: non potest autem esse uerum quod dissimile, uel dissonum est, quia utraq; pars contradictionis non potest esse uera.

CONTRA. Ad eundem pertinet facere aliquid propter finem, & perducere ad illum finem: sed finis

scripturæ quæ est a Spiritu sancto est eruditio hominum, hæc autem eruditio hominum ex scripturis non potest esse, nisi per expositiones sanctorum. ergo expositiones sanctorum sunt a Spiritu sancto.

RESPON. Dicendum, quod ab eodem Spiritu scripturæ sunt expositæ & editæ. Unde dicitur 1. ad Cor. 2. Animalis homo non percipit ea quæ Dei sunt, spiritualis autem &c. & præcipue quantum ad ea quæ sunt fidei, quia fides donum Dei est: & ideo interpretatio sermonum numerat iter alia dona Spiritu sancti. ad Cor. 12.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod gratia gratis data non sunt habitus, sed sunt quidam motus a Spiritu sancto, alias si essent habitus, propheta quando uellet per donum prophetiæ reuelationem haberet, quod falsum est: & ideo de aliquibus occultis reuelatis aliquando tangitur mens a Spiritu sancto, & aliquando non, sed aliqua eis occultantur, unde dixit Heliæus 4. Reg. 3. Et Dominus celauit a me. Aliquando etiam aliqua dicunt a seipsis, sicut patet de Nathã, qui consuluit Dauid quod edificaret templum, postea autem a Domino reprehensus & quasi retractus prohibuit hoc ipsi Dauid ex parte Dei. Hoc tamen tenendum est, quod quicquid in sacra scriptura continetur, uerum est, alias qui contra hoc sentiret, esset hæreticus. Expositores autem in alijs, quæ non sunt fidei, multa ex suo sensu dixerunt, & ideo in his poterant errare, tamen dicta expositorum necessitatem non inducunt, quod necesse sit eis credere, sed solum scriptura canonica, quæ in ueteri & in nouo testamento est.

QUESTIO XVIII.

ARTICVLVS XXVII.

Utrum aliquis possit prædicare propria auctoritate.

DEINDE quæsitum est de prædicatoribus.

Et circa hoc quæsitæ sunt duo.

Primo, Utrum aliquis possit prædicare propria auctoritate, ita ut liceat prædicare sine licentia prælati. Et uidetur quod sic, quia prædicare est bonum alij facere: sed debemus bonum operari ad omnes, ad Gal. 6. ergo &c.

2. Præter. Dicitur Eccles. 17. Unicuique mandauit Deus de proximo suo. ergo &c.

CONTRA. Ad Ro. 10. Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? ergo &c.

RESPON. Dicendum, quod nullus quantumcumque scientiæ magnæ, uel quantumcumque sanctitatis, nisi missus a Deo, uel a prælato prædicare potest, quia nullum agens natum est agere nisi supra debitam materiam: prædicatio autem & exhortatio, & doctrina, si sit publica respiciens totam ecclesiam, & cura publica ecclesiæ, commissæ est prælati: & ideo nullus debet aliquid exercere quod requirat auctoritatem publicam, nisi auctoritate prælati.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cuilibet licet facere bonum sibi proportionatum, non autem quodcumque bonum.

AD 2^m dicendum, quod mandauit Deus monere proximum priuata monitione, & familiari.

ARTICVLVS XXVIII.

Utrum aliquis prohibitus a principe seculari, debeat dimittere prædicationem.

SECUNDO, utrum aliquis prohibitus a principe seculari, debeat dimittere prædicationem. Et uidetur quod

1. p. q. 73. a. 1. o. & 12. q. 85. artic. 1. ca. 22. q. 146. ar. 4. o. m. lo. q. 4. a. 5. ad 4.

4. di. 19. q. 2. ar. 2. q. 2. ad

5.

tur q non. Nolite timere eos qui occidunt corpus, di-
citur praeicatoribus. ergo timore principum no de-
bent dimittere.

¶ 2 Præ. Act. 4. Deo oportet magis obedire, q homi-
nibus: sed Deus præcipit præcipue prælati quod præ-
dicent, 2. ad Tim. 4. Prædica verbum. ergo &c.

¶ 3 Præ. Nullus debet obedire alicui in eo, in quo pec-
cat præcipiens: sed princeps peccat prohibendo hoc.
ergo, &c.

CONTRA. Act. 13. Quia repulistis verbu Dei &c.
¶ 2 Præ. Matt. 10. Si vos persecuti fuerint in vna civi-
tate, fugite in aliam.

RESPON. Dicendum, q hic est opus duplici distinc-
tione, quia qn aliquis phibet prædicare, vel prohibet solu
a tyrano, aut simul a tyranno & populo. Si primo mo-
do, sic cum de multitudine sint aliqui qui audire vo-
lunt, non est dimittere prædicatio, quamvis sit sic
moderanda quo ad tempora & loca, vt ex timore ad
tyrannum non impediatur, & quandoque etiam tuc
liceret prædicare occulte per domos, sicut ab aposto-
lis legitur factum. Si secundo modo, tunc debet cede-
re prædicator, & fugere ad alia loca secundum man-
datum Domini. Et hoc etiam Greg. dicit in dialogo,
q quando omnes sunt mali & indurati debet eis di-
cere illud Apostoli, quia repulistis a vobis verbum
Dei &c. Alia distinctio est hic habenda, quia prædica-
tor aut habet curam animarum, aut no. i. prædicat ex
necessitate officij, aut propria spote. Si primo modo,
sic non debet dimittere gregem etiam propter peri-
culum mortis, dummodo possit aliquod bonum fa-
tere remanendo cum grege. Si secundo modo, sic
etiam si possit ibi inter tales fructificare, non tene-
tur ibi stare, nec ad ponendum animam suam nisi in
casu, puta, si aliquis vellet corrumpere fidem, & tunc
ubi fides periclitaretur, teneretur animam pro fratri-
bus ponere, quia hoc est in præcepto in tali casu. Si
autem non imminet talis casus, sic est in consilio, quia
omnia consilia in casu sunt in præcepto.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Deus præ-
cipit prædicare, tamen ordinate, & eo modo quo vti-
le sit salutis animarum.

AD 2^m dicendum, q non est aliquid dimittendum
quod sit secundum Deum timore mortis. Quod si ali-
quis sine causa, & sine necessitate se ingerat ad peri-
culum, non sit sapienter.

AD 3^m dicendum, quod falsum est. Nam secun-
dum Aug. aliquando imperator peccat obediendo,
quod devotus miles non peccat obediendo, maxime
si militi non constet illud esse peccatum.

ARTICVLVS. XXIX.

*Vtrum liceat præicatoribus recipere elemosynas
ab usurarijs.*

4. d. 15. q. 2.
ar. 4. q. 2. o.
& 3. ca.

TERTIO, vtrum liceat præicatoribus recipere
elemosynas ab usurarijs. Et videtur quod sic. 1.
ad Corin. 9. Si nos vobis spiritalia seminamus &c.
¶ 2 Præ. ius naturale habet, quod homo viuat de la-
bore suo, dignus est enim operarius &c. Hoc enim
cõcessum est homini a creatore. In sudore &c. Gen. 3.

CONTRA. Usurarij nihil habent nisi qd est alienu.

RESPON. Dicendum, q de rapina vsuræ, & huius-
modi in generali loquendo, non potest fieri elemo-
syna. Isa. 61. Odio habes rapinam in holocaustum, ta-
men in speciali casu præicatoribus, qui prædicat usu-
rarijs, & monent eos restituere, licitum est accipere, &

hæc est vna ratio. Alia est, quando no habent alias in
de viuant, & in extrema necessitate omnia sunt com-
munia, & ab omnibus licite accipere ad sustentatio-
nem & necessitatem possunt.

QVÆSTIO XIX.

ARTICVLVS XXX.

*Vtrum aliquis possit confessiones audire de indulgentia Pa-
pæ sine voluntate proprij prælati.*

DEINDE quæsitum fuit de officio confessorum, 4. d. 17. q. 3.
vtrum aliquis possit confessiones audire de indul-
gentia Dni Papæ sine voluntate proprij prælati, & vi-
detur quod non: quia quilibet tenetur confiteri pro-
prio sacerdoti. ergo &c.

¶ 2 Præ. Papa nulli præiudicat propter aliquam indul-
gentiam.

CONTRA. Papa est super omnes. ergo cui vult
quid, & quatu vult potest committere, & indulgere.

RESPON. Dicendum, q quidam dicunt, quod qui-
libet sacerdos potest absolvere quelibet a quolibet pec-
cato: & licet no bene faciat absoluedo, tamen absolu-
tus est. Et ratio horum fuit, quia simul datur presbyte-
ro in sua ordinatione potestas consecrandi corpus
Christi, & potestas clauium: & ideo sicut potest con-
secrare quamlibet hostiam, ita potest absolvere queli-
bet. Sed hoc e erroneum, quia nullus potest absolue-
re propria autoritate, nisi eum qui est aliquo modo
sibi subditus: quia actus sunt in materia propria, &
absolutio sacramentalis habet iudicium annexum, &
hoc. i. iudicium non est nisi in subditos & inferiores.
Qui ergo no habet subditum, no potest absolvere, & sic
iurisdicctio dat materiã sacerdoti determinatã, secus
aut est de hostia q est materia determinata. Cui ergo
nulla cura comittitur, habet clauẽ ligatã, vt iurista di-
cunt. i. quia no habet omnino materiam. Alij dicunt, q
nullus potest etiã autoritate superioris prælati ab-
soluere subditum inferioris prælati contra uolunta-
tem ipsius, puta, non potest autoritate episcopi con-
tra uoluntatem parochialis aliquem absolvere. Hoc
etiam est erroneum, quia ad absoluedum requiritur
potestas sacerdotalis, & iurisdicctio: episcopus autẽ ha-
bet immediatam iurisdicctionem in omnes. Vnde epi-
scopus potest omnium confessiones audire, etiam cõ-
tra uoluntatem presbyteri parochialis, & similiter
etiam ille cui episcopus committit, & multo magis si
Papa committit. Tamen archiepiscopus, quia non ha-
bet immediatam iurisdicctionẽ in omnes sui archiepi-
scopatus, nisi ex appellatione, non possit alicui dare
licentiã, vel autoritatem audiendi confessiones con-
tra uoluntatem episcopi & diocesanij suffraganei.

AD PRIMUM ergo pater p ea quæ dicta sunt, quia
episcopus & Papa plus potest, quàm sacerdos.

AD 2^m dicendum, q hoc non est in præiudiciu, sed
in auxilium: quia audire confessiones non est statutu
in fauorem sacerdotum, alias essent multu infelices
serui, si ppter honorẽ sacerdotu cõfiteri peccata esset
necessariu, sed hoc est introductu ad salutẽ animarũ.

QVÆSTIO XX.

ARTICVLVS XXXI.

*Vtrum vicarius alicuius possit vices suas com-
mittere alteri.*

DEINDE quæsitum fuit de officio vicariorum,
vtrum vicarius alicuius possit vices suas com-
mittere

mittere alteri, & videtur quod sic, quia effectus ha-
bets uirtutem causæ potest in ea in quæ potest causa.
CONTRA. Quia hoc videtur esse contrarium il-
li Prouer. 27. Diligenter agnosce vultum pecoris tui.

RESPON. Dicendum, quod ille qui constituitur
vicarius non potest totam suam potestatem commit-
tere, sed potest partem, quia intencio committentis est
vt exequatur secundum qd potest ille cui committit,
& forte talis non potest totum facere quod sibi com-
mittitur, & ideo potest aliquid alteri committere.

AD PRIMUM ergo dicendum, q effectus no habet
semper totam uirtutem causæ, nisi esset episcopus.

AD 2^m dicendum, quod hoc ipsum facit vt co-
gnoscat vultum pecoris.

QVÆSTIO XXI.

ARTICVLVS XXXII.

*Vtrum peccatum originale traducatur per tra-
ductionem feminis.*

DEINDE quæsitum fuit de pertinentibus ad
culpam.

Et primo, De peccatis.
¶ Secundo, De penis.

De primo quæsitum fuerunt duo.

¶ Primo, De pertinentibus ad culpam originale.

¶ Secundo, Ad culpam actuale.

De peccato originali quæsitum fuit, vtrum traduca-
tur per traductionem feminis.

RESPON. Dicendum, q sic, quia peccatu originale
est peccatum naturæ, & no attingit personam nisi in-
quatu est in tali natura: tota aut humana natura est si-
cut vnus homo. vbi cumque ergo illa natura reperit-
tur, ibi est peccatum naturæ, quod est originale.

Nota quod percussio habet rationem culpæ non
inquantum ipsius manus, sed inquantum fit a princi-
pio voluntatis.

QVÆSTIO XXII.

ARTICVLVS XXXIII.

Vtrum consensus in delectationem sit peccatum mortale.

DEINDE quærebar de culpa actuali.
¶ Et primo, De peccato cogitationis duo fuerunt
quæsitum.

¶ Primo, Vtrum consensus in delectationem sit pec-
catum mortale.

RESPON. Dicendum, quod hic no quæritur de cõ-
sensu in delectationem actus, quia hic plane mortale
est: sed de consensu in actum cogitationis tantum, si-
cut cum aliquis cogitat delectationem fornicationis,
& delectatur & placet sibi hæc cogitatio. Est ergo du-
plex cogitatio delectationis vel propter ipsam cogi-
tationem, vel propter rem cogitatum. Prima est cum
quis cogitat de triangulo, vel de bellis regis non pro-
pter regem, sed propter ipsam cogitationem. Se-
cunda est, cum delector cogitando de amico propter
ipsum, qui sit mihi per cogitationem & in cogitatio-
ne præsens. Sic ergo cogitatio potest cogitari vt de-
lectans prout est cogitatio, & sic non est peccatum:
sicut si debeo narrare de fornicatione, & occurrunt
pulchræ via, & delector. Si autem cogitatio est dele-
ctans propter rem cogitatum, impossibile est quod

hoc procedat nisi ex amore fornicationis, & ideo cõ-
sentire in eam, est consentire in amorem, & in vsum rei
illicitæ, & ideo est peccatum mortale.

ARTICVLVS XXXIII.

Vtrum suspitio sit peccatum mortale.

SECUNDO de suspitione, vtrum sit peccatum mor-
tale, & videtur quod sic. Talibus enim cominatur
Dominus. Isa. 5. Væ qui dicitis &c.

CONTRA. Super illud, Nolite ante tempus iudica-
re, dicit glo. quod est ueniale peccatum.

RESPON. Dicendum, quod in illis quæ sunt mor-
talia peccata ex genere, motus imperfecti non sunt
peccata mortalia, sed uenialia. Adulterium enim est
mortale. i. quando est completa uoluntas, non autem
quando est incompleta: non enim quilibet motus cõ-
cupiscetiæ est peccatum mortale. Iudicium autem est
duplex. i. de rebus, & de personis. Iudicium de rebus
semper est mortale peccatum, puta, dicere quod dare
elemosynam sit malum. Iudicium autem de perso-
nis licet quandoque sit falsum, non tñ semp est pecca-
tum, nisi quando est omnino temerarium. Vnde Au-
gu. in sermone Domini in monte. Si erramus in iudicio
personarum, non erremus in iudicio rerum: sed
quando ex leui re iudicium procedit firmum in cor-
de, aliquando est peccatum mortale, quia est cum cõ-
temptu proximi, suspitio autem est quid imperfec-
tum in genere iudicij, & ideo est imperfectus motus,
& ideo non est mortale ex genere, quamuis si fiat
ex odio, erit aliquando mortale.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod qui dicit bo-
nũ malum &c. no suspicatur, sed iudicatur, & iõ peccat.

ARTICVLVS XXXV.

Vtrum liceat ui fortibus.

DEINDE quæsitum fuerunt de peccato operis tria.
¶ Primo, Vtrum liceat tñ fortibus, maxime in aper-
tione librorum.

RESPON. Dicendum, quod fors proprie est iudiciu,
quod exquiritur ex aliquo ab homine facto ad inqui-
redum occultum. Dico autem ab homine facto, quia
querere de factis ab alijs no est fors, sed aut auguriu,
aut aliquid aliud, ut qn aliquis facit sicut geomanti-
ci, & cum taxillis, & de festucis, & in apertione libro-
rum. Hæc autem fiunt ad tria, aut ad inquirendu uo-
luntatem, aut ad consultandum dubium, aut ad diui-
dendum, & sic sumitur triplex fors. i. diuisoria, cõsul-
toria, & diuinatiua. Aliqui faciunt has quasi commit-
tentes fortunæ, sicut cum quis no uidetur debere ire,
tamen ponamus quis debeat ire, & hæc aliquando est
uana. Aliqui intentione exquirẽdi iudicium alicuius
rei, sicut quidã ad inquirendum iudicium astroru ex-
quirunt, sicut geomantici, qui dicunt quod secundum
motum celi manus mouetur, & sic est peccatum. Ali-
qui intendunt scire iudicium diaboli, sicut Nabuch-
odonosor, & hoc est sacrilegium. Alij uero iudicium diui-
num, & sic non semper est peccatum, & sic fors diui-
natoria quatuor habet gradus, & primo modo aliquã-
do est leue peccatum, uel non est peccatum: secundo
modo, peccatu est: & tertio, & quarto modo semper
peccatum est, sed quando quis non ex necessitate fa-
cit, quia sic est tentare Deum. 2. Paralip. 2. cõ ignora-
mus quid agere &c. uel quãdo sine debita deuotiõne,
sicut apostoli Act. 1. uel quando aliquis res sacras
cõuertit

conuertit in res temporales, sicut eum aperit libros pro temporalibus, uel quando de eo quod est supra nos, sicut quando quis non concordat, quia hoc est facere iniuriam Spiritui sancto, qui creditur firmiter esse in Ecclesia, uel in collegijs, tamen in electione secularium nihil prohibet fortibus uti.

4. d. 15. q. 2.
art. 1. q. 4. o.
22. q. 3. 2. ar.
5. o.
Secundo, de retentione superfluum, utrum ille qui non dat superfluum, quod habet, pro Deo peccet. Dicit enim Aug. quod qui retinet & c. sicut supra 8. quolibet. 3. de perplexitate, utrum aliquis possit esse perplexus.

ARTICVLVS XXXVI.

Utrum aliquis religiosus expelli debeat propter peccatum de religione.

DE I N D E quæsitum est de pœnis.
Et primo, De pœna temporali, utrum aliquis re-

ligiosus expelli debeat propter peccatum de religione, si sit paratus corrigi, & sustinere pœnam.

Rest o n. Dicendum, quod Apostolus dicit, Auferre malum ex uobis ipsis, modicum. n. fermentum & c. Auferatur autem aliquis aut per pœnam corporalem, & per hoc manifestum est quod auferatur etiam ille qui uellet penitere quantumcumque, sicut homicida suspenditur, quantumcumque peniteat: uel per pœnam spiritualem, & hoc Ecclesia non facit, nisi quis esset contumax. Et ratio huius est, quia per pœnam corporalem auferatur aliquod temporale, quod potest recõpensari per aliquod maius bonum: sed bonum spirituale quod amittitur, non potest recõpensari, & ideo non debet religio infligere talem pœnam: quando uult corrigi: quoniam sicut est excommunicatio in Ecclesia, ita est expulsio a religione. Et ideo dicendum, quod nullus est nisi propter contumaciam expellendus, sed est sequestrandus in carcere, uel alio modo.

F I N I S.

Series chartarum.

A B C D E F G H I K.

Omnes sunt Quaterniones, præter K qui est Ternio.

R O M A E,
Apud Iulium Accoltum. M. D. LXX.